

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 126 L

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om universiteter og høyskoler
(universitets- og høyskoleloven)

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 126 L

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om universiteter og høyskoler
(universitets- og høyskoleloven)

Innhold

1	Hovedinnholdet i proposisjonen	13	3.4.1	Kvalitets- og akkrediteringskrav for norske universiteter	43
1.1	Bakgrunn	13	3.4.2	Ny modell for opptak	44
1.2	Generelt om forslaget	14			
1.3	Nærmere om proposisjonens innhold og de enkelte forslagene ..	14	4	Lovspråk og lovstruktur	46
2	Bakgrunnen for lovforslaget	21	4.1	Bakgrunn	46
2.1	Innledning	21	4.2	Lovspråk	46
2.2	NOU 2020: 3 Ny lov om universiteter og høyskoler	21	4.2.1	Mål om et klart og godt språk	46
2.3	Tidligere oppfølging av forslag i NOU 2020: 3	22	4.2.2	Noen sentrale begreper	47
2.4	NOU 2022: 2 Akademisk yringsfrihet – God yringskultur må bygges nedenfra, hver dag	23	4.3	Lovstruktur	48
2.4.1	Om utredningen	23	4.3.1	Mål om en mer oversiktlig lovstruktur	48
2.4.2	Om høringen	23	4.3.2	Noen særskilte områder	49
2.5	Departementets høring	25	4.4	Forskrifter til ny universitets- og høyskolelov	50
2.5.1	Om forslagene i høringen	25	5	Formål og virkeområde	51
2.5.2	Om høringen	26	5.1	Formålet med universiteter og høyskoler	51
2.6	Konsultasjon med Sametinget	28	5.1.1	Dagens regler	51
3	Reguleringen av universitets- og høyskolesektoren	29	5.1.2	Departementets vurdering	51
3.1	Om universitets- og høyskolesektoren	29	5.1.3	Departementets forslag	51
3.2	Enkelte særlige utfordringer i universitets- og høyskolesektoren	31	5.2	Lovens virkeområde	51
3.2.1	Midlertidige ansettelse	31	5.2.1	Dagens regler	51
3.2.2	Norsk fagspråk	33	5.2.2	Departementets vurdering	52
3.2.3	Samisk fagspråk	34	5.2.3	Departementets forslag	52
3.2.4	Fleksible og desentraliserte utdanninger	35	6	Virksomhet og ansvar	53
3.2.5	Sikkerhet og beredskap	35	6.1	Universiteters og høyskole-opp-gaver	53
3.2.6	Kjønns sammensetning	37	6.1.1	Dagens regler	53
3.2.7	Kunstig intelligens	37	6.1.2	Departementets vurdering	53
3.2.8	Behandling av personopplysninger	38	6.1.3	Departementets forslag	53
3.3	Prinsipper for regelstyring og forventninger til det juridiske arbeidet i universitets- og høyskolesektoren	40	6.2	Akademisk frihet og ansvar	53
3.3.1	Prinsipper departementet legger til grunn for utforming av ny lov ...	40	6.2.1	Bakgrunn	53
3.3.2	Hva oppnås med ny universitets- og høyskolelov?	43	6.2.2	Dagens regler	56
3.3.3	Forventninger til det juridiske arbeidet i universitets- og høyskolesektoren	43	6.2.3	Forslaget fra ekspertgruppen for akademisk yringsfrihet	56
3.4	Pågående arbeid	43	6.2.4	Høringsinstansenes syn	57
			6.2.5	Departementets vurdering	58
			6.2.6	Departementets forslag	60
			6.3	Norsk og samisk fagspråk	60
			6.3.1	Dagens regler	60
			6.3.2	Høringsforslaget	60
			6.3.3	Høringsinstansenes syn	61
			6.3.4	Departementets vurdering	62
			6.3.5	Departementets forslag	64
			6.4	Åpne forelesninger	65
			6.4.1	Dagens regler	65
			6.4.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	65
			6.4.3	Høringsinstansenes syn	65

6.4.4	Departementets vurdering	66	7.4.1	Dagens regler	82
6.4.5	Departementets forslag	66	7.4.2	Høringsforslaget	82
6.5	Gratis høyere utdanning ved statlige universiteter og høyskoler	67	7.4.3	Høringsinstansenes syn	82
6.5.1	Dagens regler	67	7.4.4	Departementets vurdering	83
6.5.2	Departementets vurdering	67	7.4.5	Departementets forslag	83
6.5.3	Departementets forslag	68	7.5	Kvalitetssikring	83
6.6	Egenbetaling for borgere fra land utenfor EØS og Sveits	68	7.5.1	Dagens regler	83
6.6.1	Dagens regler	68	7.5.2	Høringsforslag	85
6.6.2	Departementets vurdering	69	7.5.3	Høringsinstansenes syn	85
6.6.3	Departementets forslag	69	7.5.4	Departementets vurdering	85
6.7	Særlig ansvar for enkelte institusjoner	69	7.5.5	Departementets forslag	86
6.7.1	Dagens regler	69	7.6	Tilsyn med institusjoner, studietilbud og kvalitetsarbeid	86
6.7.2	Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag	70	7.6.1	Dagens regler	86
6.7.3	Høringsinstansenes syn	70	7.6.2	Høringsforslaget	87
6.7.4	Departementets vurdering	70	7.6.3	Høringsinstansenes syn	87
6.7.5	Departementets forslag	71	7.6.4	Departementets vurdering	88
6.8	Universitetens og høyskoleens behandling av personopplysninger	72	7.6.5	Departementets forslag	89
6.8.1	Dagens regler	72	7.7	Gradssystemet	89
6.8.2	Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag	72	7.7.1	Dagens regler	89
6.8.3	Høringsinstansenes syn	72	7.7.2	Høringsforslaget	91
6.8.4	Departementets vurdering	73	7.7.3	Høringsinstansenes syn	91
6.8.5	Departementets forslag	73	7.7.4	Departementets vurdering	92
7	Akkreditering, kvalitetssikring og grader mv.	75	7.7.5	Departementets forslag	92
7.1	Institusjonskategori og egennavn	75	7.8	Grader, titler og yrkesutdanninger	93
7.1.1	Dagens regler	75	7.8.1	Dagens regler	93
7.1.2	Høringsforslaget	75	7.8.2	Høringsforslaget	94
7.1.3	Høringsinstansenes syn	75	7.8.3	Høringsinstansenes syn	94
7.1.4	Departementets vurdering	76	7.8.4	Departementets vurdering	95
7.1.5	Departementets forslag	76	7.8.5	Departementets forslag	97
7.2	Akkreditering av institusjoner og studietilbud	77	7.9	Æresdoktor	98
7.2.1	Dagens regler	77	7.9.1	Dagens regler	98
7.2.2	Høringsforslaget	77	7.9.2	Høringsforslaget	98
7.2.3	Høringsinstansenes syn	77	7.9.3	Høringsinstansenes syn	98
7.2.4	Departementets vurdering	78	7.9.4	Departementets vurdering	98
7.2.5	Departementets forslag	79	7.9.5	Departementets forslag	98
7.3	NOKUTs akkreditering av institusjoner og studietilbud	79	7.10	Forbud mot misbruk av gradstitler	98
7.3.1	Dagens regler	79	7.10.1	Dagens regler	98
7.3.2	Høringsforslaget	80	7.10.2	Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag	99
7.3.3	Høringsinstansenes syn	80	7.10.3	Høringsinstansenes syn	99
7.3.4	Departementets vurdering	80	7.10.4	Departementets vurdering	99
7.3.5	Departementets forslag	81	7.10.5	Departementets forslag	100
7.4	Universitetens og høyskoleens akkreditering av egne studietilbud	82	7.11	Forbud mot misbruk av betegnelse universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole	100
			7.11.1	Dagens regler	100
			7.11.2	Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag	101
			7.11.3	Høringsinstansenes syn	101
			7.11.4	Departementets vurdering	101
			7.11.5	Departementets forslag	103

7.12	Bevilling som statsautorisert translatør	103	8.8.4	Departementets vurdering	111
7.12.1	Dagens regler	103	8.8.5	Departementets forslag	112
7.12.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	103	8.9	Styrets saksbehandling	112
7.12.3	Høringsinstansenes syn	103	8.9.1	Dagens regler	112
7.12.4	Departementets vurdering	104	8.9.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	112
7.12.5	Departementets forslag	104	8.9.3	Høringsinstansenes syn	112
8	Organisering og ledelse ved statlige universiteter og høyskoler	105	8.9.4	Departementets vurdering	112
8.1	Innledning	105	8.9.5	Departementets forslag	112
8.2	Styret	105	8.10	Vedtaksførhet og flertallskrav	112
8.2.1	Dagens regler	105	8.10.1	Dagens regler	112
8.2.2	Høringsforslaget	105	8.10.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	113
8.2.3	Høringsinstansenes syn	105	8.10.3	Høringsinstansenes syn	113
8.2.4	Departementets vurdering	106	8.10.4	Departementets vurdering	113
8.2.5	Departementets forslag	107	8.10.5	Departementets forslag	113
8.3	Styrets sammensetning	107	8.11	Adgangen til å avsette styret	113
8.3.1	Dagens regler	107	8.11.1	Dagens regler	113
8.3.2	Departementets vurdering	107	8.11.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	113
8.3.3	Departementets forslag	107	8.11.3	Høringsinstansenes syn	113
8.4	Valg og oppnevning av styret	107	8.11.4	Departementets vurdering	113
8.4.1	Dagens regler	107	8.11.5	Departementets forslag	114
8.4.2	Departementets vurdering	107	8.12	Forhold utad	114
8.4.3	Departementets forslag	108	8.12.1	Dagens regler	114
8.5	Begrensninger i valgbarhet	108	8.12.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	114
8.5.1	Dagens regler	108	8.12.3	Høringsinstansenes syn	114
8.5.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	108	8.12.4	Departementets vurdering	114
8.5.3	Høringsinstansenes syn	108	8.12.5	Departementets forslag	115
8.5.4	Departementets vurdering	108	8.13	Partsrepresentasjon ved søksmål	115
8.5.5	Departementets forslag	108	8.13.1	Dagens regler	115
8.6	Plikt til å ta imot og utføre tillitsverv	108	8.13.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	115
8.6.1	Dagens regler	108	8.13.3	Høringsinstansenes syn	115
8.6.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	109	8.13.4	Departementets vurdering	115
8.6.3	Høringsinstansenes syn	109	8.13.5	Departementets forslag	116
8.6.4	Departementets vurdering	109	8.14	Eiendomsforvaltning	116
8.6.5	Departementets forslag	110	8.14.1	Dagens regler	116
8.7	Ledelsesmodeller	110	8.14.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	116
8.7.1	Dagens regler	110	8.14.3	Høringsinstansenes syn	116
8.7.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	110	8.14.4	Departementets vurdering	116
8.7.3	Departementets vurdering	110	8.14.5	Departementets forslag	116
8.7.4	Departementets forslag	110	8.15	Eierskap i selskaper	116
8.8	Rektors fratreden	110	8.15.1	Dagens regler	116
8.8.1	Dagens regler	110	8.15.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	117
8.8.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	111	8.15.3	Høringsinstansenes syn	117
8.8.3	Høringsinstansenes syn	111	8.15.4	Departementets vurdering	117
			8.15.5	Departementets forslag	117

9	Organisering og ledelse ved private universiteter og høyskoler	118	10.3.3	Høringsinstansenes syn	123
9.1	Institusjonenes organisering og ledelse	118	10.3.4	Departementets vurdering	123
9.1.1	Dagens regler	118	10.3.5	Departementets forslag	123
9.1.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	118	10.4	Rapporteringsplikt	124
9.1.3	Høringsinstansenes syn	118	10.4.1	Dagens regler	124
9.1.4	Departementets vurdering	118	10.4.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	124
9.1.5	Departementets forslag	118	10.4.3	Høringsinstansenes syn	124
9.2	Delegering	118	10.4.4	Departementets vurdering	124
9.2.1	Dagens regler	118	10.4.5	Departementets forslag	124
9.2.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	119	10.5	Krav til regnskap og revisjon	124
9.2.3	Høringsinstansenes syn	119	10.5.1	Dagens regler	124
9.2.4	Departementets vurdering	119	10.5.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	125
9.2.5	Departementets forslag	119	10.5.3	Høringsinstansenes syn	125
9.3	Taushetsplikt	119	10.5.4	Departementets vurdering	125
9.3.1	Dagens regler	119	10.5.5	Departementets forslag	125
9.3.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	119	10.6	Pålegg om retting	126
9.3.3	Høringsinstansenes syn	119	10.6.1	Dagens regler	126
9.3.4	Departementets vurdering	119	10.6.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	126
9.3.5	Departementets forslag	119	10.6.3	Høringsinstansenes syn	126
9.4	Krav om kjønnsbalanse i styret	119	10.6.4	Departementets vurdering	126
9.4.1	Dagens regler	119	10.6.5	Departementets forslag	126
9.4.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	119	10.7	Krav om tilbakebetaling av statstilskudd	126
9.4.3	Høringsinstansenes syn	119	10.7.1	Dagens regler	126
9.4.4	Departementets vurdering	119	10.7.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	126
9.4.5	Departementets forslag	119	10.7.3	Høringsinstansenes syn	126
10	Statstilskudd, egenbetaling og tilsyn med private universiteter og høyskoler	120	10.7.4	Departementets vurderinger	126
10.1	Statstilskudd, egenbetaling og utdelinger	120	10.7.5	Departementets forslag	127
10.1.1	Dagens regler	120	10.8	Tvangsmulkt	127
10.1.2	Høringsforslaget	121	10.8.1	Dagens regler	127
10.1.3	Høringsinstansenes syn	121	10.8.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	127
10.1.4	Departementets vurdering	121	10.8.3	Høringsinstansenes syn	127
10.1.5	Departementets forslag	122	10.8.4	Departementets vurderinger	127
10.2	Avtaler med nærstående parter	122	10.8.5	Departementets forslag	127
10.2.1	Dagens regler	122	10.9	Overtredelsesgebyr	127
10.2.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	122	10.9.1	Dagens regler	127
10.2.3	Høringsinstansenes syn	122	10.9.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	128
10.2.4	Departementets vurdering	123	10.9.3	Høringsinstansenes syn	128
10.2.5	Departementets forslag	123	10.9.4	Departementets vurdering	128
10.3	Tilsyn med private universiteter og høyskoler	123	10.9.5	Departementets forslag	128
10.3.1	Dagens regler	123	10.10	Tilbaketrekking av akkreditering	128
10.3.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	123	10.10.1	Dagens regler	128
			10.10.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	129
			10.10.3	Høringsinstansenes syn	129
			10.10.4	Departementets vurdering	129
			10.10.5	Departementets forslag	129

11	Ansettelses	130	11.8.2	Høringsforslaget	150
11.1	Innledning	130	11.8.3	Høringsinstansenes syn	150
11.1.1	Generelt	130	11.8.4	Departementets vurdering	151
11.1.2	Forholdet til arbeidsmiljøloven og statsansatteloven	130	11.8.5	Departementets forslag	153
11.1.3	Midlertidige ansettelses	131	11.9	Ansettelse uten utlysning	153
11.2	Likestilling	131	11.9.1	Dagens regler	153
11.2.1	Dagens regler	131	11.9.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	153
11.2.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	132	11.9.3	Høringsinstansenes syn	154
11.2.3	Høringsinstansenes syn	132	11.9.4	Departementets vurdering	154
11.2.4	Departementets vurdering	132	11.9.5	Departementets forslag	154
11.2.5	Departementets forslag	133	11.10	Enerett til bruk av visse stillingstitler	154
11.3	Ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger	133	11.10.1	Dagens regler	154
11.3.1	Dagens regler	133	11.10.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	155
11.3.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	134	11.10.3	Høringsinstansenes syn	155
11.3.3	Høringsinstansenes syn	134	11.10.4	Departementets vurdering	155
11.3.4	Departementets vurdering	135	11.10.5	Departementets forslag	155
11.3.5	Departementets forslag	137	11.11	Klage på vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed ved statlige universiteter og høyskoler	156
11.4	Midlertidig ansettelse i undervisnings- og forsknings- stillinger	137	11.11.1	Dagens regler	156
11.4.1	Dagens regler	137	11.11.2	Universitets- og høyskolelovut- valgets forslag	156
11.4.2	Høringsforslaget	138	11.11.3	Høringsinstansenes syn	156
11.4.3	Høringsinstansenes syn	139	11.11.4	Departementets vurdering	156
11.4.4	Departementets vurdering	140	11.11.5	Departementets forslag	157
11.4.5	Departementets forslag	141			
11.5	Særskilte ansettelsesregler for statlige universiteter og høyskoler	141	12	Opptak til høyere utdanning ...	158
11.5.1	Dagens regler	141	12.1	Krav for opptak til høyere utdanning	158
11.5.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	142	12.1.1	Dagens regler	158
11.5.3	Høringsinstansenes syn	142	12.1.2	Høringsforslaget	159
11.5.4	Departementets vurdering	142	12.1.3	Høringsinstansenes syn	159
11.5.5	Departementets forslag	143	12.1.4	Departementets vurdering	161
11.6	Vikar for valgt eller åremåls- ansatt leder ved statlige universiteter og høyskoler	143	12.1.5	Departementets forslag	162
11.6.1	Dagens regel	143	12.2	Opptak på grunnlag av realkompetanse	163
11.6.2	Høringsforslaget	143	12.2.1	Dagens regler	163
11.6.3	Høringsinstansenes syn	143	12.2.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	163
11.6.4	Departementets vurdering	144	12.2.3	Høringsinstansenes syn	163
11.6.5	Departementets forslag	145	12.2.4	Departementets vurdering	163
11.7	Ansettelse på åremål	145	12.2.5	Departementets forslag	163
11.7.1	Dagens regler	145	12.3	Adgangsregulering til et bestemt studium	163
11.7.2	Høringsforslaget	146	12.3.1	Dagens regler	163
11.7.3	Høringsinstansenes syn	146	12.3.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	164
11.7.4	Departementets vurdering	148	12.3.3	Høringsinstansenes syn	164
11.7.5	Departementets forslag	150	12.3.4	Departementets vurdering	164
11.8	Særregel om ekstraervert	150	12.3.5	Departementet forslag	164
11.8.1	Dagens regler	150			

12.4	Rangering	164	13.8	Vederlag for faglig vurdering av utenlandsk doktorgrad	176
12.4.1	Dagens regler	164	13.8.1	Dagens regler	176
12.4.2	Høringsforslaget	166	13.8.2	Departementets vurdering	176
12.4.3	Høringsinstansenes syn	166	13.8.3	Departementets forslag	176
12.4.4	Departementets vurdering	166	13.9	Generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning	177
12.4.5	Departementets forslag	167	13.9.1	Dagens regler	177
12.5	Gjennomføringen av opptaket	167	13.9.2	Departementets vurdering	177
12.5.1	Dagens regler	167	13.9.3	Departementets forslag	177
12.5.2	Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag	169	13.10	Behandling av søknader om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning	177
12.5.3	Høringsinstansenes syn	169	13.10.1	Dagens regler	177
12.5.4	Departementets vurdering	169	13.10.2	Departementets vurdering	178
12.5.5	Departementets forslag	170	13.10.3	Departementets forslag	178
13	Godkjenning av utdanning og kompetanse	171	13.11	Samordning av vedtak om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning	178
13.1	Innledning	171	13.11.1	Dagens regler	178
13.2	Plikt til å følge internasjonale konvensjoner for godkjenning av utenlandsk høyere utdanning	171	13.11.2	Departementets vurdering	179
13.2.1	Dagens regler	171	13.11.3	Departementets forslag	179
13.2.2	Departementets vurdering	172	13.12	Forskrifter om godkjenning	179
13.2.3	Departementets forslag	172	13.12.1	Dagens regler	179
13.3	Faglig godkjenning av utdanning fra andre norske universiteter og høyskoler	172	13.12.2	Departementets vurdering	179
13.3.1	Dagens regler	172	13.12.3	Departementets forslag	179
13.3.2	Departementets vurdering	173	14	Læringsmiljø, studentrettigheter og studentrepresentasjon	180
13.3.3	Departementets forslag	174	14.1	Læringsmiljø og universell utforming	180
13.4	Faglig godkjenning av utdanning som ikke er regulert av universitets- og høyskoleloven, og av dokumentert realkompetanse ..	174	14.1.1	Dagens regler	180
13.4.1	Dagens regler	174	14.1.2	Departementets vurdering	182
13.4.2	Departementets vurdering	174	14.1.3	Departementets forslag	182
13.4.3	Departementets forslag	174	14.2	Forholdet til studentsamskipnadene	182
13.5	Faglig godkjenning av utenlandsk høyere utdanning	174	14.2.1	Dagens regler	182
13.5.1	Dagens regler	174	14.2.2	Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag	182
13.5.2	Departementets vurdering	175	14.2.3	Høringsinstansenes syn	183
13.5.3	Departementets forslag	175	14.2.4	Departementets vurdering	183
13.6	Godkjenning av faglig jevngodhet for fullført grad fra utenlandsk høyere utdanning	175	14.2.5	Departementets forslag	183
13.6.1	Dagens regler	175	14.3	Plikt til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering	183
13.6.2	Departementets vurdering	176	14.3.1	Dagens regler	183
13.6.3	Departementets forslag	176	14.3.2	Departementets vurdering	184
13.7	Faglig godkjenning av udokumentert utenlandsk høyere utdanning	176	14.3.3	Departementets forslag	185
13.7.1	Dagens regler	176	14.4	Rett til å varsle og forbud mot gjengjeldelse	185
13.7.2	Departementets vurdering	176	14.4.1	Dagens regler	185
13.7.3	Departementets forslag	176	14.4.2	Departementets vurdering	185
			14.4.3	Departementets forslag	185

14.5	Individuell tilrettelegging for studenter	185	15.2.1	Dagens regler	196
14.5.1	Dagens regler	185	15.2.2	Høringsforslaget	197
14.5.2	Departementets vurdering	186	15.2.3	Høringsinstansenes syn	197
14.5.3	Departementets forslag	186	15.2.4	Departementets vurdering	197
14.6	Tilrettelegging for gravide studenter og rett til foreldre- permisjon	186	15.2.5	Departementets forslag	198
14.6.1	Dagens regler	186	15.3	Faglig oppfølging – individuell utdanningsplan	198
14.6.2	Departementets vurdering	187	15.3.1	Dagens regler	198
14.6.3	Departementets forslag	187	15.3.2	Departementets vurdering	198
14.7	Permisjon fra studier	187	15.3.3	Departementets forslag	198
14.7.1	Dagens regler	187	15.4	Rett til å gå opp til eksamen	199
14.7.2	Departementets vurdering	188	15.4.1	Dagens regler	199
14.7.3	Departementets forslag	188	15.4.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	199
14.8	Studentombud	188	15.4.3	Høringsinstansenes syn	199
14.8.1	Dagens regler	188	15.4.4	Departementets vurdering	199
14.8.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	189	15.4.5	Departementets forslag	200
14.8.3	Høringsinstansenes syn	189	15.5	Skriftspråk ved eksamen	200
14.8.4	Departementets vurdering	189	15.5.1	Dagens regler	200
14.8.5	Departementets forslag	191	15.5.2	Departementets vurdering	201
14.9	Tilsyn med læringsmiljøet	191	15.5.3	Departementets forslag	201
14.9.1	Dagens regler	191	15.6	Gjennomføring av eksamen	201
14.9.2	Departementets vurdering	191	15.6.1	Dagens regler	201
14.9.3	Departementets forslag	191	15.6.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	201
14.10	Læringsmiljøutvalg	191	15.6.3	Høringsinstansenes syn	201
14.10.1	Dagens regler	191	15.6.4	Departementets vurdering	202
14.10.2	Departementets vurdering	192	15.6.5	Departementets forslag	203
14.10.3	Departementets forslag	192	15.7	Gjennomføring av sensur	203
14.11	Studentorgan	192	15.7.1	Dagens regler	203
14.11.1	Dagens regler	192	15.7.2	Høringsforslaget	204
14.11.2	Departementets vurdering	193	15.7.3	Høringsinstansenes syn	205
14.11.3	Departementets forslag	194	15.7.4	Departementets vurdering	207
14.12	Studentenes representasjon i universiteters og høyskole- organer	194	15.7.5	Departementets forslag	211
14.12.1	Dagens regler	194	15.8	Rett til begrunnelse	212
14.12.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	194	15.8.1	Dagens regler	212
14.12.3	Høringsinstansenes syn	194	15.8.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	212
14.12.4	Departementets vurdering	195	15.8.3	Høringsinstansenes syn	212
14.12.5	Departementets forslag	195	15.8.4	Departementets vurdering	213
15	Undervisning, eksamen, sensur, klage og vitnemål	196	15.8.5	Departementets forslag	214
15.1	Studieplan	196	15.9	Klage på formelle feil ved eksamen	214
15.1.1	Dagens regler	196	15.9.1	Dagens regler	214
15.1.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	196	15.9.2	Departementets vurdering	215
15.1.3	Høringsinstansenes syn	196	15.9.3	Departementets forslag	215
15.1.4	Departementets vurdering	196	15.10	Klage på karakter	215
15.1.5	Departementets forslag	196	15.10.1	Dagens regler	215
15.2	Studiepoeng og studieår	196	15.10.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	216
			15.10.3	Høringsinstansenes syn	216
			15.10.4	Departementets vurdering	217
			15.10.5	Departementets forslag	218

15.11	Gjennomføring av klagesensur	218	16.7.3	Høringsinstansenes syn	250
15.11.1	Dagens regler	218	16.7.4	Departementets vurdering	250
15.11.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	219	16.7.5	Departementets forslag	251
15.11.3	Høringsinstansenes syn	219	16.8	Forbud mot klesplagg som helt eller delvis dekker ansiktet	251
15.11.4	Departementets vurdering	220	16.8.1	Dagens regler	251
15.11.5	Departementets forslag	220	16.8.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	251
15.12	Vitnemål og annen dokumentasjon av resultater	221	16.8.3	Høringsinstansenes syn	251
15.12.1	Dagens regler	221	16.8.4	Departementets vurdering	252
15.12.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	221	16.8.5	Departementets forslag	252
15.12.3	Høringsinstansenes syn	222	16.9	Rett til å få dekket utgifter til advokat	252
15.12.4	Departementets vurdering	222	16.9.1	Dagens regler	252
15.12.5	Departementets forslag	224	16.9.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	253
16	Regler om adferd og reaksjoner	225	16.9.3	Høringsinstansenes syn	253
16.1	Falske dokumenter	225	16.9.4	Departementets vurdering	254
16.1.1	Dagens regler	225	16.9.5	Departementets forslag	257
16.1.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	226	16.10	Domstolsprøving av vedtak om utestenging, utelukkelse, uskikkethet og bortvisning	257
16.1.3	Høringsinstansenes syn	226	16.10.1	Dagens regler	257
16.1.4	Departementets vurdering	227	16.10.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	260
16.1.5	Departementets forslag	229	16.10.3	Høringsinstansenes syn	260
16.2	Krav om politiattest	229	16.10.4	Departementets vurdering	260
16.2.1	Dagens regler	229	16.10.5	Departementets forslag	261
16.2.2	Departementets vurdering	231	16.11	Register for informasjons- utveksling om reaksjoner	261
16.2.3	Departementets forslag	232	16.11.1	Dagens regler	261
16.3	Skikkethetsvurdering	232	16.11.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	261
16.3.1	Dagens regler	232	16.11.3	Høringsinstansenes syn	262
16.3.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	233	16.11.4	Departementets vurdering	262
16.3.3	Høringsinstansenes syn	233	16.11.5	Departementets forslag	262
16.3.4	Departementets vurdering	235			
16.3.5	Departementets forslag	237	17	Doktorgradsutdanninger	263
16.4	Uredelig opptreden og fusk	237	17.1	Innledning	263
16.4.1	Dagens regler	237	17.2	Om doktorgradsutdanningene	263
16.4.2	Høringsforlaget	240	17.2.1	Dagens regler	263
16.4.3	Høringsinstansenes syn	240	17.2.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	264
16.4.4	Departementets vurdering	242	17.2.3	Høringsinstansenes syn	264
16.4.5	Departementets forslag	248	17.2.4	Departementets vurdering	264
16.5	Forstyrrende opptreden	248	17.2.5	Departementets forslag	265
16.5.1	Dagens regler	248	17.3	Tvungen avslutning av doktorgradsutdanninger	265
16.5.2	Departementets vurdering	249	17.3.1	Dagens regler	265
16.5.3	Departementets forslag	249	17.3.2	Høringsforlaget	266
16.6	Grovt klanderverdig opptreden	249	17.3.3	Høringsinstansenes syn	266
16.6.1	Dagens regler	249	17.3.4	Departementets vurdering	266
16.6.2	Departementets vurdering	250	17.3.5	Departementets forslag	268
16.6.3	Departementets forslag	250			
16.7	Studenters taushetsplikt	250			
16.7.1	Dagens regler	250			
16.7.2	Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag	250			

18	Institusjonens nemnd for studentsaker og klagebehandling	269	20.1.4	Departementets vurdering	285
18.1	Institusjonens nemnd for studentsaker	269	20.1.5	Departementets forslag	286
18.1.1	Dagens regler	269	20.2	NOKUTs faglige uavhengige oppgaver	286
18.1.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	269	20.2.1	Dagens regler	286
18.1.3	Høringsinstansenes syn	270	20.2.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	286
18.1.4	Departementets vurdering	270	20.2.3	Høringsinstansenes syn	286
18.1.5	Departementets forslag	272	20.2.4	Departementets vurdering	286
18.2	Nasjonale klagenemnder	272	20.2.5	Departementets forslag	287
18.2.1	Dagens regler	272	20.3	NOKUTs evalueringer	287
18.2.2	Høringsforslaget	273	20.3.1	Dagens regler	287
18.2.3	Høringsinstansenes syn	273	20.3.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	287
18.2.4	Departementets vurdering	274	20.3.3	Høringsinstansenes syn	287
18.2.5	Departementets forslag	276	20.3.4	Departementets vurdering	287
18.3	Klage på vedtak om tildelinger for å samordne og fremme internasjonalt utdannings-samarbeid	276	20.3.5	Departementets forslag	287
18.3.1	Dagens regler	276	20.4	NOKUTs styre	287
18.3.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	276	20.4.1	Dagens regler	287
18.3.3	Høringsinstansenes syn	276	20.4.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	288
18.3.4	Departementets vurdering	276	20.4.3	Høringsinstansenes syn	288
18.3.5	Departementets forslag	277	20.4.4	Departementets vurdering	288
			20.4.5	Departementets forslag	288
19	Nasjonale databaser, rapportering mv.	278	21	Diverse regler	289
19.1	Portal for deling av vitnemål og dokumentasjon av kompetanse	278	21.1	Forsøk	289
19.1.1	Dagens regler	278	21.1.1	Dagens regler	289
19.1.2	Departementets vurdering	278	21.1.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	289
19.1.3	Departementets forslag	279	21.1.3	Høringsinstansenes syn	289
19.2	Rapportering til database for forskningsresultater	279	21.1.4	Departementets vurdering	289
19.2.1	Dagens regler	279	21.1.5	Departementets forslag	290
19.2.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	279	21.2	Ansatte i vitenskapelig samling	290
19.2.3	Høringsinstansenes syn	280	21.2.1	Dagens regler	290
19.2.4	Departementets vurdering	280	21.2.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	290
19.2.5	Departementets forslag	282	21.2.3	Høringsinstansenes syn	290
19.3	Database for statistikk om høyere utdanning	282	21.2.4	Departementets vurdering	290
19.3.1	Dagens regler	282	21.2.5	Departementets forslag	290
19.3.2	Departementets vurdering	282	21.3	Grunnlagsmateriale for almanakker	290
19.3.3	Departementets forslag	282	21.3.1	Dagens regler	290
20	NOKUT	284	21.3.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	290
20.1	NOKUTs formål	284	21.3.3	Høringsinstansenes syn	290
20.1.1	Dagens regler	284	21.3.4	Departementets vurdering	291
20.1.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	284	21.3.5	Departementets forslag	291
20.1.3	Høringsinstansenes syn	285	21.4	Forholdet til forvaltningsloven	291
			21.4.1	Dagens regler	291
			21.4.2	Universitets- og høyskolelov-utvalgets forslag	291
			21.4.3	Høringsinstansenes syn	291
			21.4.4	Departementets vurdering	291
			21.4.5	Departementets forslag	291

21.5	Ikrafttredelse og opphevelse	292	Forslag til lov om universiteter	
21.6	Overgangsregler	292	og høyskoler (universitets- og	
21.7	Endringer i andre lover	292	høyskoleloven)	366
22	Økonomiske og administrative		Vedlegg	
	konsekvenser	293	1 Lovspeil	387
23	Merknader til lovforslaget	294		

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 126 L

(2022–2023)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven)

*Tilråding fra Kunnskapsdepartementet 16. juni 2023,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

1.1 Bakgrunn

Kunnskapsdepartementet legger med dette fram forslag til en ny universitets- og høyskolelov. Den nye loven skal erstatte lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven).

Universiteter og høyskoler er store og viktige samfunnsinstitusjoner, som skal bidra med kunnskap til å løse vår tids store samfunnsutfordringer og til verdiskapning. Institusjonene skal være arenaer for fri meningsutveksling og dannelse av ny innsikt som kan bringe samfunnet videre. Universitetene og høyskolene er avhengige av høy tillit i samfunnet, og er viktige institusjoner for å ivareta og utvikle et godt samfunn.

For å lykkes med samfunnsoppdraget må universiteter og høyskoler ha stor grad av selvstyre, faglig frihet og selvstendig ansvar. Departementets styring av sektoren må ta hensyn til dette.

Alle universiteter og høyskoler i Norge er regulert av universitets- og høyskoleloven. Siste gang regelverket for universiteter og høyskoler ble helhetlig vurdert, var i NOU 2003: 25 *Ny lov*

om universiteter og høyskoler. Siden 2005 har universitets- og høyskoleloven blitt revidert en rekke ganger, men det har bare blitt gjort endringer i avgrensede deler av loven. Den 22. juni 2018 ble universitets- og høyskolelovutvalget oppnevnt for å gjøre en helhetlig gjennomgang av loven og foreslå en ny lov. Den 13. februar 2020 mottok departementet universitets- og høyskolelovutvalgets utredning, NOU 2020: 3.

Lovforslaget i denne proposisjonen bygger på NOU 2020: 3 *Ny lov om universiteter og høyskoler*, NOU 2022: 2 *Akademisk ytringsfrihet – God ytringskultur må bygges nedenfra, hver dag*, departementets høring i juni 2022 og høringsinnspillene til de to NOU-ene og til departementets forslag. I tillegg inngår lovendringene som ble vedtatt i 2021 og 2022 i grunnlaget for lovforslaget. Se nærmere om bakgrunnen for lovproposisjonen i punkt 2.

Departementet har nylig mottatt utredninger som kan gi grunnlag for lovendringer, men som ikke vurderes i denne lovproposisjonen. Se omtale av pågående arbeid i punkt 3.4.

1.2 Generelt om forslaget

Departementet foreslår en ny lov om universiteter og høyskoler som skal erstatte dagens lov om universiteter og høyskoler.

Lovforslaget er ett av flere virkemidler i oppfølgingen av særlige utfordringer i universitets- og høyskolesektoren, som for eksempel utstrakt bruk av midlertidige ansettelse og vedlikehold og utvikling av norsk som fagspråk. Se nærmere om enkelte særlige utfordringer i universitets- og høyskolesektoren i punkt 3.2.

Departementets lovforslag har som utgangspunkt at universiteter og høyskoler skal ha stor grad av selvstyre og akademisk frihet. Loven skal gi overordnede rammer som gir universitetene og høyskolene et tilstrekkelig handlingsrom til å utøve akademisk frihet og finne hensiktsmessige løsninger på den enkelte institusjon. Å gi handlingsrom og ansvar for institusjonene, legger til rette for mindre byråkrati og en ressurseffektiv forvaltning.

På noen områder foreslår departementet imidlertid, som i dagens lov, noe mer utførlige regler. Dette gjelder særlig der hensynet til studentenes rettssikkerhet og forutsigbarhet gjør det nødvendig med regler som gjelder likt for alle institusjonene. I andre tilfeller er det nødvendig med konkret regulering for å ivareta sentrale nasjonale hensyn, som for eksempel distriktspolitiske hensyn og sikring av like muligheter og tilgang til utdanning i hele landet.

Departementet har som et utgangspunkt forsøkt å unngå regler som er rettslig overflødig, for eksempel fordi forholdet allerede er tilstrekkelig regulert i annet regelverk. På noen områder er det likevel beholdt særregler, for eksempel fordi reglene anses som et viktig tiltak mot en særlig utfordring i universitets- og høyskolesektoren. I andre tilfeller foreslår departementet å videreføre særregler fordi de gir en fleksibilitet som universitetene og høyskolene har behov for og som ikke følger av annet regelverk. Se nærmere om de prinsippene departementet har lagt til grunn for utforming av den nye loven i punkt 3.3.

Departementet foreslår i stor grad å videreføre dagens regler. Departementet foreslår imidlertid betydelige endringer i lovspråk og lovstruktur. Endringene skal gjøre det enklere å finne fram i loven og forstå reglene. Se om lovspråk og lovstruktur i punkt 4.

Forarbeidene til dagens lov er fragmenterte og i mange tilfeller svært knappe. Dette har gjort det

vanskelig for brukerne av loven å finne fram til sentral tolkningsinformasjon. Dagens lov inneholder også en del regler som er utdaterte. Et sentralt mål for departementets forslag er å oppdatere og forenkle loven. I tillegg har det vært et mål å samle relevant tolkningsinformasjon, slik at denne proposisjonen gir et mest mulig helhetlig grunnlag for forståelse av den nye loven. Se særmerknadene til lovforslaget i punkt 23.

Departementet foreslår også flere innholdsmessige endringer. De mest sentrale endringsforslagene er:

- forslaget om å presisere institusjonenes ansvar for akademisk frihet og den individuelle retten og faglige ansvaret for å drive formidling (se punkt 6.2)
- forslaget om å lovfeste institusjonenes ansvar for samisk fagspråk (i tillegg til norsk) og krav om at undervisningsspråket som hovedregel er norsk eller samisk (se punkt 6.3).
- forslaget om å gjøre nedleggelse av studiesteder til en politisk beslutning ved å legge myndigheten til Kongen i statsråd (se punkt 8.2.4.2)
- forslagene om å stramme inn reglene om midlertidige ansettelse (se punktene 11.4, 11.6 og 11.7)
- forslaget om å modifisere kravet om to sensorer ved eksamen (se punkt 15.7.4.3)

1.3 Nærmere om proposisjonens innhold og de enkelte forslagene

Generelt om oppbyggingen av proposisjonen

Punkt 2 beskriver bakgrunnen for lovproposisjonen.

Punkt 3 omtaler reguleringen av universitets- og høyskolesektoren. I punktet omtales både trekk ved sektoren og hvilke utfordringer loven skal bidra til å løse. I tillegg omtales departementets prinsipper for regelstyring, hva departementet vil oppnå med den nye loven og hvilke forventninger departementet har til universitetene og høyskolene.

Punkt 4 omtaler departementets forslag når det gjelder lovstruktur og lovspråk.

Punkt 5 til punkt 21 gjelder selve lovforslaget. Hvert punkt tilsvarer et kapittel i forslaget til ny universitets- og høyskolelov.

Punkt 22 beskriver de økonomiske og administrative kostnadene ved forslaget.

Punkt 23 inneholder særmerknader til de enkelte paragrafene i lovforslaget.

Punkt 5: Lovens formål og virkeområde

Departementet foreslår i all hovedsak å videreføre reglene om formål og virkeområde. Departementet foreslår å flytte reglene om organisatoriske og pedagogiske forsøk og om vedtak om institusjonskategori ut av paragrafen om virkeområdet slik at dette blir selvstendige rettsregler.

Departementet foreslår flere endringer for å tydeliggjøre hva som er lovens virkeområde og hva som gir hjemmel til å utvide eller innskrenke virkeområdet i forskrift. Departementet foreslår å videreføre hjemmelen til at Kongen kan gi såkalte tilpasningsforskrifter for Politihøgskolen, Forsvarets høyskole og Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter. Ettersom disse høyskolene i dag har akkrediterte studietilbud, og dermed faller inn under lovens virkeområde, foreslår departementet at forskriftshjemmelen formuleres som en adgang til å gjøre unntak fra og tilpasninger til lovens regler.

Punkt 6: Virksomhet og ansvar

De mest sentrale endringsforslagene i punkt 6 er forslaget om akademisk frihet og ansvar og forslaget om norsk og samisk fagspråk.

Departementet foreslår i punkt 6.1 å videreføre reglene om universiteters og høyskolars oppgaver. Departementet foreslår også i hovedsak å videreføre reglene om særlig ansvar for enkelte institusjoner.

I punkt 6.2 om akademisk frihet og ansvar foreslår departementet i hovedsak å følge opp forslaget i NOU 2022: 2 *Akademisk yringsfrihet – God yringskultur må bygges nedefra, hver dag*. Forslaget går blant annet ut på å endre begrepsbruken fra «faglig frihet» til «akademisk frihet». I tillegg går forslaget ut på å presisere universiteters og høyskolars ansvar for å også verne dem som utover den akademiske friheten og dessuten tydeliggjøre retten til og ansvaret for formidling for ansatte som har forskning eller faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid som del av arbeidsoppgavene.

I punkt 6.3 foreslår departementet å videreføre universiteters og høyskolars ansvar for å styrke og videreutvikle norsk fagspråk og redegjør for hva som ligger i dette ansvaret. I tillegg foreslår departementet å synliggjøre ansvaret for samisk fagspråk i loven. Departementet foreslår å gjeninnføre en regel i loven om undervisningsspråk. Forslaget går ut på at undervisningsspråket som hovedregel skal være norsk eller samisk. Utdringer knyttet til norsk og samisk fagspråk er omtalt i punkt 3.2.2 og 3.2.3.

I punkt 6.4 foreslår departementet å videreføre hovedregelen om at forelesninger skal være åpne for allmennheten med enkelte språklige endringer. Departementet foreslår å angi unntakene fra kravet tydeligere enn i dagens lov. I tillegg foreslår departementet at kravet ikke skal gjelde digitale forelesninger.

Departementet foreslår i punkt 6.5 språklige endringer for å bedre få fram hovedregelen om at høyere utdanning skal være gratis. Departementet foreslår å videreføre forskriftshjemlene om unntak, men stramme inn hjemlene slik at det ikke åpnes for unntak utover det som i dag er fastsatt i forskrift. Departementet foreslår i punkt 6.6 å videreføre reglene om studieavgift for utenlandske studenter.

I punkt 6.8 foreslår departementet å videreføre reglene om universiteters og høyskolars behandling av personopplysninger med enkelte presiseringer og språklige endringer. Departementet foreslår også å flytte enkelte av reglene fra lov til forskrift.

Punkt 7: Kvalitetssikring, akkreditering og grader mv.

De mest sentrale endringsforslagene i punkt 7 er forslaget om en ny paragraf om tilsyn med kvalitetsarbeid mv. og en ny paragraf om gradssystemet.

I punkt 7.6 foreslår departementet en ny paragraf om NOKUTs tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid og med at institusjoner og eksisterende studietilbud fyller gjeldende standarder og kriterier for akkreditering. Forslaget inneholder rammer for tilsynet og reaksjonene som kan brukes dersom tilsynet avdekker forhold som ikke er tilfredsstillende. Forslaget går ut på å flytte sentrale elementer fra forskrift til lov. Ettersom NOKUTs tilsyn kan lede til inngripende tiltak for institusjonene, mener departementet at de grunnleggende premissene for NOKUTs tilsynsvirksomhet bør reguleres i loven, og ikke i forskrift.

I punkt 7.7 foreslår departementet en ny paragraf om gradssystemet. Utdanning er, sammen med forskning, kjernen i universitetenes og høyskolenes virksomhet, og kvalifikasjonene fra høyere utdanning er helt sentrale for den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet. Departementet mener derfor at beskyttelsen av gradene og gradsstrukturen bør løftes inn i loven på en tydeligere måte enn i dag.

I punkt 7.10 og 7.11 foreslår departementet å videreføre at institusjoner kan ilegges overtredelsesgebyr ved misbruk av beskyttede titler og institusjonsbetegnelser, men foreslår å innføre vil-

kår om skyld. Forslaget bringer reglene i universitetets- og høyskoleloven i samsvar med reglene i forvaltningsloven om administrativ foretaksstraff, jf. Prop. 81 L (2021–2022).

Departementet foreslår ellers å videreføre reglene om institusjonskategori og egennavn, akkreditering, kvalitetssikring, tildeling av grader, titler og yrkesutdanning, æresdoktor og bevilling som statsautorisert translør. Departementet foreslår en annen inndeling av paragrafene enn i dagens lov og foreslår flere språklige endringer.

Departementet mottok i januar 2023 rapporten *Kvalitets- og akkrediteringskrav for norske universiteter* fra en ekspertgruppe oppnevnt av departementet. Ekspertgruppen foreslår flere endringer i kravene for å bli akkreditert som universitet. Departementet vurderer ikke endringer på grunnlag av forslaget fra ekspertgruppen i denne proposisjonen. Se nærmere omtale av rapporten i punkt 3.4.1.

Punkt 8: Organisering og ledelse ved statlige universiteter og høyskoler

Det mest sentrale endringsforslaget i punkt 8 er forslaget i punkt 8.2.4.2 om at beslutninger om nedleggelse av studiesteder skal tas av Kongen i statsråd. Forslagene er en oppfølging av punktet i Hurdalsplattformen om å utrede «lovfesting av om nedlegging av studiesteder og avvikling av sentrale profesjonsfag med stor regional tyding ikkje kan avgjerast av styret ved institusjonen aleine, men må behandlast politisk av Stortinget». Beslutninger om nedleggelse av studiesteder har en side til distriktpolitiske mål. Dersom en institusjon legger ned et studiested, kan dette få stor betydning for både arbeidsplasser og befolkningen i området. Slike beslutninger kan dessuten være til hinder for å nå målet om god tilgang til utdanning over hele landet. Mange studiesteder er dessuten opprettet etter politiske beslutninger. Departementet mener derfor at nedleggelse av studiesteder bør være en politisk beslutning. Statlige universiteter og høyskoler er forvaltningsorganer, og i samsvar med maktfordelingen mellom Stortinget og regjeringen bør det være opp til regjeringen å ta beslutninger om organiseringen av forvaltningsorganer. Departementet foreslår derfor at myndigheten til å beslutte nedleggelse av studiesteder legges til Kongen i statsråd.

Departementet foreslår også flere forenklinger, og det er flere av dagens regler som ikke foreslås videreført i den nye loven fordi departementet mener de er rettslig overflødig. Departementet foreslår å ikke videreføre regler om

begrensninger i valgbarhet (punkt 8.5), plikt til å ta imot og utføre tillitsverv (punkt 8.6), forhold utad (punkt 8.12), partsrepresentasjon ved søksmål (punkt 8.13), eiendomsforvaltning (punkt 8.14) og eierskap i selskaper (punkt 8.15). Departementet foreslår også flere forenklinger i reglene om styrets saksbehandling (punkt 8.9). Departementet foreslår ellers å videreføre reglene om styrets ansvar, styrets sammensetning, oppnevning av styremedlemmer og ledelsesmodell som Stortinget tok stilling til på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

Punkt 9: Organisering og ledelse ved private universiteter og høyskoler

Departementet foreslår å videreføre reglene om organisering og ledelse ved private universiteter og høyskoler.

Punkt 10: Statstilskudd, egenbetaling og tilsyn med private universiteter og høyskoler

Departementet foreslår å innføre en tydeligere hjemmel for forskriftsregler om avvikling av private universiteter og høyskoler som mottar statstilskudd. Departementet foreslår ellers å videreføre dagens regler om bruk av statstilskudd og egenbetaling, inkludert regler om handel med nærstående.

Departementet foreslår også å videreføre reglene om tilsyn med private universiteter og høyskoler og hjemmel for bruk av reaksjoner ved regelbrudd. I punkt 10.9 foreslår departementet å videreføre at private institusjoner kan ilegges overtredelsesgebyr ved brudd på reglene i loven, men foreslår å innføre vilkår om skyld. Forslaget bringer reglene i universitets- og høyskoleloven i samsvar med reglene i forvaltningsloven om administrativ foretaksstraff, jf. Prop. 81 L (2021–2022).

Punkt 11: Ansettelse

Andelen midlertidige stillinger er høyere i staten enn i arbeidslivet ellers, og aller høyest i undervisnings- og forskningsstillinger i universitets- og høyskolesektoren (se nærmere om utfordringen med midlertidige ansettelse i punkt 3.2.1). I punkt 11 foreslår departementet flere innstramninger i særreglene om bruk av midlertidige stillinger i universitets- og høyskolesektoren.

Departementet mener at det bør ansettes fast i tilfeller hvor institusjonenes kompetansebehov er varige. Ny universitets- og høyskolelov bør ikke

åpne for midlertidighet i slike tilfeller. I samsvar med dette foreslår departementet i punkt 11.4 å ikke videreføre universitets- og høyskoleloven § 6-5 første ledd om at en av søkerne til en ledig stilling kan ansettes midlertidig i inntil tre år dersom ingen av søkerne fullt ut oppfyller kvalifikasjonskravene i utlysingen. Departementet foreslår å videreføre adgangen til å ansette midlertidig i en lavere stilling dersom det ikke er noen kvalifiserte søkere og det er helt nødvendig av hensyn til undervisningssituasjonen, men foreslår å begrense ansettelsesperioden til ett år. Endringene reduserer adgangen til å ansette midlertidig i stillinger som skal dekke institusjonenes varige kompetansebehov, men ivaretar samtidig muligheten til å ansette midlertidig når hensynet til undervisningen tilsier det.

I punkt 11.6 foreslår departementet å begrense perioden for vikarer for valgt eller åremålsansatt leder i permisjon til én åremålsperiode, dvs. fire år. Endringen vil hindre at en person kan bli værende svært lenge i en midlertidig stilling som vikar uten det oppsigelsesvernet som gjelder for faste stillinger.

Departementet foreslår i punkt 11.7 i all hovedsak å videreføre hjemlene for åremålsstillinger i universitets- og høyskolesektoren. Åremålsstillinger er formelt sett midlertidige, men skiller seg fra annen midlertidighet ved at de skal dekke konkrete funksjoner, blant annet funksjoner der det er spesielt viktig med faglig fornyelse. Departementet foreslår å flytte regler om åremålenes lengde og antall perioder fra forskrift til lov.

Postdoktorstillingen er en åremålsstilling som skal kvalifisere kandidatene for arbeid i høyere undervisnings- og forskningsstillinger, men stillingen brukes ikke alltid i samsvar med denne intensjonen. For å tydeliggjøre at stillingen har kvalifisering som hovedformål, foreslår departementet å endre perioden for åremålsansettelse av postdoktor fra to til fire år til tre til fire år.

Departementet mener dagens praksis med utbredt bruk av åremål i kunstutdanningene er uheldig. Behovet bør i større grad kunne ivaretas med faste stillinger. Departementet ser samtidig behovet for ordninger som sikrer at kunstutdanningene har tett kontakt med det praktiske kunstfeltet. Departementet foreslår derfor å videreføre hjemmelen for kunstneriske åremålsstillinger, men begrense adgangen for slike stillinger til én åremålsperiode.

Departementet foreslår å videreføre adgangen til å ansette leder for avdeling eller grunnenhet i åremålsstillinger, men understreker at hjemmelen ikke kan brukes for undervisningsledere, stu-

dieleedere mv., slik det er utbredt praksis for i universitets- og høyskolesektoren i dag.

Det har vært en positiv utvikling når det gjelder kjønnsbalanse i ulike stillinger i universitets- og høyskolesektoren. For enkelte stillingskategorier er det imidlertid fremdeles uønskede forskjeller (se nærmere om kjønnsbalansen i universitets- og høyskolesektoren i punkt 3.2.6). Departementet foreslår i punkt 11.2 og 11.3 å videreføre særreglene om likestilling mellom kjønn ved ansettelser i universitets- og høyskolesektoren.

Departementet foreslår flere forenklinger i reglene om ansettelser. Blant annet foreslår departementet å ikke videreføre overflødige presiseringer i dagens lov, for eksempel om at arbeidsmiljøloven og statsansatteloven gjelder (punkt 11.1.2). Departementet foreslår ellers i all hovedsak å videreføre gjeldende regler om ansettelser.

Departementet foreslår å samle alle reglene om ansettelser i ett kapittel og å følge opp universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om en annen struktur på reglene enn i dagens lov. Departementet foreslår også å oppdatere begrepsbruken slik at den samsvarer bedre med begrepsbruken i norsk arbeidsliv ellers (punkt 11.1.1).

Punkt 12: Opptak til høyere utdanning

Departementet foreslår i all hovedsak å videreføre dagens regler om opptak. Departementet foreslår å samle reglene om opptak i et eget kapittel og med en annen struktur enn i dag.

I punkt 12.1.4.3 foreslår departementet å videreføre hjemmelen for forskrift om spesielle opptakskrav når det er nødvendig av hensyn til gjennomføring av studiet, men ta inn at forskriftshjemmelen også kan brukes når spesielle opptakskrav er nødvendig av hensyn til framtidig yrkesutøvelse.

I punkt 12.1.4.4 foreslår departementet å ikke videreføre regelen om åpne studier da denne er utdatert. Adgangen til studieplasser er budsjett- og kapasitetsstyrt, og de fleste studier er i dag ikke «åpne». Departementet legger til grunn at studenter som har fått vedtak om godkjent generell studiekompetanse ved én institusjon, fortsatt vil være kvalifisert for opptak ved andre institusjoner der opptakskravet er generell studiekompetanse.

Departementet foreslår i punkt 12.4 en tydeligere hjemmel for forskriftsregler om positiv særbehandling ved opptak til høyere utdanning. Det kan være positiv særbehandling på grunnlag av kjønn, funksjonsnedsettelse eller annet grunnlag.

Forslaget er en presisering og ikke en endring av dagens regler. Hjemmelen åpner ikke for positiv særbehandling utover rammene i likestillings- og diskrimineringsloven § 11.

I desember 2022 overleverte opptaksutvalget NOU 2022: 17 *Veier inn – ny modell for opptak til universiteter og høyskoler* til departementet. Opp- taksutvalget foreslår flere endringer i systemet for opptak til høyere utdanning. Departementet fore- slår ikke endringer i reglene om opptak på grunn- lag av NOU 2022: 17 i denne proposisjonen. Se nærmere omtale av NOU 2022: 17 i punkt 3.4.2.

Punkt 13: Godkjenning av utdanning og kompe- tanse

Den globale konvensjonen om godkjenning av kvali- fikasjoner vedrørende høyere utdanning ble enstem- mig vedtatt av UNESCOs generalkonferanse 25. november 2019. Den bygger på og supplerer UNESCOs fem regionale godkjenningkonvensjo- ner, bl.a. Lisboa-konvensjonen. Norge sluttet seg til Globalkonvensjonen 8. juni 2020. Kravet om 20 ratifiserende land for ikrafttredelse av konvensjo- nen ble oppnådd i desember 2022, og konvensjo- nen trådte i kraft 5. mars 2023, jf. Globalkonven- sjonens artikkel XVIII. Departementet foreslår i punkt 13.2 å ta inn henvisning til UNESCOs glo- balkonvensjon i tillegg til henvisningen til Lisboa- konvensjonen i reglene om faglig godkjenning av utenlandsk utdanning og reglene om generell godkjenning av utenlandsk utdanning.

Departementet foreslår ellers å videreføre reglene om godkjenning av utdanning og kompe- tanse. Disse reglene ble gjennomgått av Stortinget på grunnlag av Prop. 111 L (2020–2021) og Prop. 74 L (2021–2022).

Punkt 14: Læringsmiljø, studentrettigheter og studentrepresentasjon

Departementet foreslår i punkt 14.8 flere endringer i reglene om studentombud. Departementet foreslår flere presiseringer som tydelig- gjør ombudets uavhengighet, rolle og ansvar.

Departementet foreslår ellers å videreføre reglene om læringsmiljø. De fleste av disse reglene ble gjennomgått av Stortinget på grunnlag av Prop. 111 L (2020–2021) og Prop. 74 L (2021–2022).

Departementet foreslår å samle reglene om læringsmiljø, studentrettigheter og studentrepresen- tasjon i eget kapittel. Departementet går videre med inndelingen i paragrafer som Stortinget vedtok på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021) og Prop. 74 L (2021–2022), men foreslår

flere forenklinger og språklige endringer. Depar- tementet klargjør også forståelsen av enkelte regler, blant annet av hvordan reglene om permis- sjon skal forstås (punkt 14.7).

Punkt 15: Undervisning, eksamen, sensur, klage og vitnemål

Det mest sentrale endringsforslaget i punkt 15 er forslaget i punkt 15.7.4.3 om å modifisere kravet om to sensorer ved eksamen.

Etter forslag fra regjeringen Solberg vedtok Stortinget våren 2021 endringer i universitets- og høyskoleloven § 3-9 om sensur på eksamener. Endringen innebar at det ble innført et krav om to sensorer ved alle eksamener der karakterene A til F er brukt, og at én av sensorene skulle være uten tilknytning til den aktuelle delen av utdanningen. Regjeringen Solberg fremmet en kongelig resolu- sjon der ikraftsetting ble fastsatt til 1. august 2022. Ved kongelig resolusjon våren 2022 ble det vedtatt å utsette ikrafttredelsen av det nye kravet. Stortinget ble gjennom Prop. 74 L (2021–2022) orientert om dette, og om at regjeringen vil komme tilbake til hva kravet bør være i forslag til ny lov. Kravet er derfor ennå ikke trådt i kraft.

Departementet foreslår å modifisere kravet slik at det skal være krav om to sensorer ved sen- sur av bacheloroppgaven eller lignende selvsten- dig arbeid på lavere grad, eksamener som alene utgjør 15 studiepoeng eller mer og ikke-etterprøv- bare eksamener (eksamener uten klagerett). Departementet foreslår å ikke videreføre kravet om at minst én av sensorene skal være uten til- knytning til den delen av utdanningen der ved- kommende skal være sensor.

Departementet foreslår å videreføre kravet om to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved sensur av studentenes selvstendige arbeid i høyere grad.

Departementet foreslår å videreføre reglene om klage på sensur. Universitets- og høyskolelov- utvalgets forslag om å oppheve ordningen med såkalt blind sensur, ble vurdert av Stortinget på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021), og det vur- deres ikke endringer i denne proposisjonen.

I punkt 15.2 foreslår departementet å definere studiepoeng i loven i form av både arbeidsomfang og læringsutbytte, i tråd med retningslinjene for *European Credit Transfer System* (ECTS). Videre foreslår departementet å ta inn en egen forskrifts- hjemmel for institusjonenes krav til progresjon.

Departementet foreslår å flytte enkelte regler fra andre deler av regelverket til den nye loven for at regelverket skal bli mer helhetlig og mindre fragmentert. Departementet foreslår å flytte

begrensningen i adgangen til å utstede vitnemål fra studie kvalitetsforskriften (se punkt 15.12) og vilkåret om betalt semesteravgift for å kunne gå opp til eksamen fra studentsamskipnadsloven (se punkt 15.4).

Departementet foreslår også flere språklige endringer og endringer i begrepsbruken om eksamen og sensur mv. (se omtale av noen sentrale begreper punkt 4.2.2).

Punkt 16: Regler om adferd og reaksjoner

Departementet foreslår i all hovedsak å videreføre reglene om studenters adferd og bruk av reaksjoner overfor studentene. Departementet foreslår imidlertid enkelte endringer og noen sentrale presiseringer.

I punkt 16.1 foreslår departementet å ta inn i loven at skyldkravet ved utestenging på grunn av falske dokumenter er forsett eller grov uaktsomhet. Forslaget innebærer en harmonisering med reglene om utestenging på grunn av fusk.

Departementet foreslår i punkt 16.2 å videreføre hjemmelen for å innhente politiattest fra studenter i visse utdanninger og reglene om reaksjoner ved eventuelle merknader på politiattesten. På bakgrunn av rettspraksis legger departementet til grunn at det ved merknader på politiattesten ikke skal foretas en skikkethetsvurdering, men at det sentrale er om de begåtte straffbare handlingene er forenlige med å ha kontakt med eller omsorg for den personkretsen regelen omfatter. For å unngå en sammenblanding av de ulike vurderingsgrunnlagene i saker om politiattest og skikkethet, foreslår departementet å ta ut formuleringen «uskikket» fra regelen om politiattest og klargjøre at vurderingen i slike saker er om det er «uforsvarlig» å la studenten ha kontakt med sårbare grupper på bakgrunn av de straffbare forholdene studenten er dømt for. Endringen er ikke ment som en realitetsendring, men en tydeliggjøring av gjeldende rett.

Departementet foreslår i punkt 16.3 å overføre myndigheten til å fastsette hvilke studier det skal være krav om skikkethetsvurdering fra Kongen til departementet. Departementet foreslår videre å tydeliggjøre de materielle vilkårene som skal vurderes i en skikkethetsvurdering. Departementet foreslår også å regulere *når* en sak om særskilt skikkethetsvurdering skal igangsettes og hva som er utestengingsperiodens maksimale lengde. Departementet foreslår ellers å videreføre dagens regler om skikkethetsvurdering.

I punkt 16.4 foreslår departementet å innføre et unntak fra hovedregelen om utestenging i inntil

ett år slik at studenter kan utestenges i inntil to år ved særlige grove tilfeller av fusk og uredelig opptreden. Unntaksregelen skal bare gjelde for handlinger utført av studenten selv, ikke ved medvirkning til fusk. Videre foreslår departementet å ta inn i loven at skyldkravet for bruk av reaksjoner ved uredelig opptreden er grov uaktsomhet og presisere at reglene om uredelig opptreden og fusk også skal gjelde ved obligatoriske aktiviteter. Departementet foreslår ellers å videreføre reglene om fusk, men departementet redegjør for felles-trekk ved fuskehandlinger og eksempler på hva fusk er.

I punkt 16.9 foreslår departementet å videreføre studenters rett til dekning av advokatutgifter i saker om bortvisning, utestenging, utelukkelse og uskikkethet. Departementet har merket seg at flere institusjoner mener dagens ordning med dekning av advokatutgifter bør begrenses noe. Det er også kommet innspill til departementet om at det bør vurderes en stykkprisordning. Regelen om dekning av advokatutgifter er viktig for studentenes rettssikkerhet. Det er likevel uheldig dersom ordningen fører til at unødige mange saker bringes inn for domstolen. Høringen av NOU 2020: 3 og departementets forslag gir ikke tilstrekkelig grunnlag til å kunne vurdere behovet for endringer i ordningen med dekning av advokatutgifter. Departementet vil imidlertid gjennomføre en evaluering av ordningen. En evaluering vil gi bedre kunnskap om kostnader og nytteeffekter av ordningen.

I punkt 16.9 og 16.10 foreslår departementet flere presiseringer i reglene om dekning av advokatutgifter og domstolsprøving av vedtak om bortvisning, utestenging, utelukkelse og uskikkethet. Blant annet foreslår departementet at det i samsvar med rettspraksis tas inn i loven at retten til dekning av advokatutgifter også gjelder i lagmannsretten dersom det er staten som har anket saken inn for lagmannsretten.

I punkt 16.11 foreslår departementet å endre navn på register for utestengte studenter – RUST til «register for informasjonsutveksling om reaksjoner». Departementet foreslår dessuten å presisere at vedtak skal slettes fra registeret ved sanksjonsperiodens utløp.

Departementet foreslår ellers å videreføre gjeldende regler, men flere språklige og strukturelle endringer.

Punkt 17: Doktorgradsutdanninger

Departementet foreslår å samle særreglene om doktorgradsutdanningene i et eget kapittel i loven.

Forslagene viderefører i hovedsak innholdet i dagens regler, men i noe endret struktur. Departementet drøfter i punkt 17.2 hvilke regler som skal gjelde for doktorgradsutdanningene og -kandidatene. Punkt 17.3 handler om reglene for tvungen avslutning av doktorgradsutdanninger.

Punkt 18: Institusjonens nemnd for studentsaker og klagebehandling

Departementet foreslår i punkt 18.1 og punkt 18.2 å videreføre dagens regler om institusjonens nemnd for studentsaker og nasjonale klagenemnder med enkelte presiseringer. Departementet foreslår å ta inn i loven at institusjonens nemnd for studentsaker ikke kan instrueres i klagesaker og at institusjonene kan opprette felles nemnd for studentsaker. Departementet foreslår også enkelte endringer for å gjøre det mer forutsigbart hvem som er klageinstans i ulike saker.

I punkt 18.3 foreslår departementet å videreføre særregelen om at klageinstansen ikke kan overprøve vurderingen som ligger til grunn for vedtak om tildeling av midler for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid, men ellers ikke videreføre dagens regler om slike tildelinger.

Punkt 19: Nasjonale databaser, rapportering mv.

Departementet foreslår i punkt 19.1 og 19.3 å videreføre reglene om vitnemålsportalen og database for statistikk om høyere utdanning, men å flytte reglene om hvilke personopplysninger som kan behandles, og hvem som er behandlingsansvarlig mv., til forskrift.

I punkt 19.2 foreslår departementet å videreføre reglene om database for forskningsinformasjon, med en oppdatert beskrivelse av formål og innhold for å samsvare med dagens praksis. Forslaget innebærer en mindre utvidelse i angivelsen av formålet med databasen. Forslaget viderefører at det kan behandles personopplysninger i basen, og departementet foreslår en hjemmel for å fastsette nærmere regler i forskrift. Enkelt tilgjengelig informasjon om publikasjoner med forfatter-

navn og institusjonstilknytning, og etter hvert også selve publikasjonene, er blant annet viktig for å bidra til målsettingen om at resultater av offentlig finansiert forskning skal være tilgjengelige for alle som har bruk for det.

Punkt 20: NOKUT

Departementet foreslår i punkt 20.1 å skille tydeligere mellom NOKUTs oppgaver innenfor høyere utdanning og innenfor høyere yrkesfaglig utdanning. Departementet foreslår å flytte reglene om NOKUTs oppgaver innenfor høyere yrkesfaglig utdanning fra universitets- og høyskoleloven til fagskoleloven. Departementet foreslår å ikke videreføre hjemmelen for NOKUT til å gi forskrifter om samme forhold som departementet kan gi forskrifter om.

Ellers foreslår departementet i hovedsak å videreføre gjeldende regler, men med forenklinger og språklige og strukturelle endringer.

Punkt 21: Diverse regler

Departementet foreslår i punkt 21.1 å videreføre reglene om organisatoriske og pedagogiske forskøk. I punkt 21.2 og 21.3 foreslår departementet å ikke videreføre reglene om ansatte i vitenskapelig samling og reglene om grunnlagsmateriale for almanakker da departementet mener disse reglene er unødvendige.

Departementet foreslår i punkt 21.4 å ikke videreføre regler om forholdet til forvaltningsloven. Det er mange generelle lover som gjelder for universiteter og høyskoler, og departementet mener det ikke er hensiktsmessig å framheve forvaltningslovens regler i universitets- og høyskoleloven.

Departementet foreslår i punkt 21.5 at den nye loven skal tre i kraft fra den tiden Kongen bestemmer, og at dagens lov om universiteter og høyskoler oppheves fra samme tid. Departementet foreslår i punkt 21.6 og 21.7 en hjemmel for overgangsregler og enkelte endringer i andre lover som følge av forslaget til ny universitets- og høyskolelov.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Innledning

I februar 2020 mottok departementet universitets- og høyskolelovutvalgets utredning NOU 2020: 3 *Ny lov om universiteter og høyskoler*. Utvalget foreslo en ny lov om universiteter og høyskoler. Enkelte av forslagene i NOU 2020: 3 ble vurdert og fulgt opp i juni 2021 gjennom Stortingets behandling av Prop. 111 L (2020–2021). I 2022 ble det gjort enkelte endringer i universitets- og høyskoleloven på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022), blant annet endringer i reglene om NOKUTs oppgaver og i reglene om permisjon og tilrettelegging for studentene.

I mars 2022 mottok departementet NOU 2022: 2 *Akademisk ytringsfrihet – God ytringskultur må bygges nedefra, hver dag*. Utvalget foreslo endringer i reglene om akademisk frihet i universitets- og høyskoleloven.

I juni 2022 sendte departementet forslag til flere endringer i universitets- og høyskoleloven på høring. Høringen inneholdt forslag til endringer på bakgrunn av regjeringens politiske plattform og basert på innspill til og erfaringer med dagens lov.

Lovforslaget i denne proposisjonen bygger på NOU 2020: 3, NOU 2022: 2, departementets høring og høringsinnspillene til disse forslagene, i tillegg til lovendringene som ble vedtatt i 2021 og 2022.

2.2 NOU 2020: 3 Ny lov om universiteter og høyskoler

I februar 2020 mottok departementet universitets- og høyskolelovutvalgets utredning, NOU 2020: 3 *Ny lov om universiteter og høyskoler*.

Utvalgets mandat var å foreta en helhetlig gjennomgang og vurdering av regelverket for universiteter og høyskoler. Siste gang regelverket for universiteter og høyskoler ble helhetlig vurdert var i NOU 2003: 25 *Ny lov om universiteter og høyskoler*. Siden 2005 har universitets- og høyskoleloven blitt revidert en rekke ganger, men det har bare blitt gjort endringer i avgrensede deler av

loven. En viktig begrunnelse for at utvalget ble nedsatt var å gå gjennom hele loven – samtidig.

Målet for utvalgets arbeid var et regelverk som tydelig beskriver ansvar, rettigheter og plikter, både for universitetene og høyskolene, og for studenter og ansatte. Det fulgte av mandatet at regelverket ikke bør være mer omfattende enn nødvendig, og at det må være tilpasset institusjonenes ansvar og oppgaver. Videre skulle lovforslaget være skrevet i et klart og enkelt språk.

Utvalget foreslo en ny lov om universiteter og høyskoler, som skal avløse dagens lov. Utvalget foreslo å videreføre hovedtrekkene i dagens lov. Lovforslaget bygger på de samme prinsippene om akademisk frihet, gratisprinsippet og institusjonenes autonomi som dagens lov.

Utvalget foreslo omfattende endringer i strukturen og utformingen av loven. Utvalget foreslo også flere innholdsmessige endringer. Utvalget foreslo blant annet

- å skille tydeligere enn dagens lov mellom hva som er universiteters og høyskolars formål, og hvilke oppgaver de har
- å videreføre prinsippet om akademisk frihet og presisere institusjonenes ansvar for å verne om de ansattes utøvelse av den akademiske friheten
- å oppheve reglene om såkalt blind sensur, som vil si at sensor i klagerunden ikke får tilgang til den opprinnelige karakteren, sensorens begrunnelse for denne eller begrunnelsen for klagen
- å innføre et krav om to sensorer ved alle eksamener hvor karakteren er gradert, også ved lavere grad
- å innføre en ny karakterskala med karakterene utmerket – bestått – ikke bestått, som kommer i tillegg til A–F-skalaen og bestått / ikke bestått
- å ikke innføre en rett for studentene til å få filmet muntlig og utøvende eksamener
- å ikke lovfeste en mentorordning for studentene
- å justere enkelte regler for å styrke studentenes rett til å drive studentpolitisk arbeid og å være representert i institusjonens organer

- å i det vesentligste videreføre reglene om fusk, falskt vitnemål, ulike former for uredelig oppførelse, skikkethetsvurdering, krav om politiattest og bruk av reaksjoner
- å klargjøre regulering av doktorgradskandidaters rettsposisjon
- å samle alle paragrafene som gjelder ansettelser ved universiteter og høyskoler, i ett kapittel i loven, men ellers i hovedsak å videreføre reglene
- å videreføre reglene om akkreditering av institusjoner og studietilbud, fullmakter for institusjonene til å opprette egne studietilbud, og reglene om NOKUTs virksomhet

Utvalget var delt i synet på styringsmodell for statlige universiteter og høyskoler. Et flertall i utvalget foreslo at statlige universiteter skal ha ekstern styreleder. Institusjonene bestemmer da selv om rektor skal ansettes eller velges. Mindretallet foreslo å videreføre dagens ordning med at statlige universiteter og høyskoler selv kan bestemme om de skal ha en ekstern styreleder og ansatt rektor eller om de skal ha valgt rektor, som også er styrets leder.

Når det gjelder oppnevning av eksterne styremedlemmer, foreslo et flertall i utvalget at institusjonene selv oppnevner to av de eksterne styremedlemmene og departementet de andre to. Et mindretall mente at departementet bør oppnevne alle de eksterne medlemmene.

Der rektor velges, mente et flertall av utvalgsmedlemmene at det ikke bør være ulik vektning av stemmene til grupper av ansatte. Et mindretall mente at dagens regler om vektning av stemmene til de ansatte bør videreføres.

Et flertall i utvalget foreslo å innføre en ny regel om at tre eller flere styremedlemmer ved en statlig institusjon kan kreve lovlighetskontroll av et styrevedtak. Et mindretall i utvalget støttet ikke dette forslaget.

NOU 2020: 3 ble sendt på høring 19. februar 2020 med høringsfrist 22. mai 2020. På grunn av koronasituasjonen ble fristen utsatt til 5. juni 2020. En liste over høringsinstansene som utredningen ble sendt til, og en liste over høringsinstansene som departementet mottok hørings svar fra, finnes i Prop. 111 L (2020–2021) punkt 2.1.2.

2.3 Tidligere oppfølging av forslag i NOU 2020: 3

Enkelte av forslagene i NOU 2020: 3 ble vurdert av Stortinget i 2021 på grunnlag av Prop. 111 L

(2020–2021). Stortinget vedtok blant annet endringer i regler om følgende temaer:

- universitetens og høyskolens oppgaver og formål
- stedlig virkeområde
- krav om to sensorer
- åremål
- godkjenning av utdanning
- opptak
- studentenes rettigheter og plikter
- styring og ledelse

Det var også enkelte forslag som ble lagt fram for Stortinget i Prop. 111 L (2020–2021), men hvor det var foreslått å ikke gå videre med universitets- og høyskolelovutvalgets forslag. Dette gjaldt blant annet følgende av utvalgets forslag:

- endring i ledelsesmodellen for institusjonene
- innføring av en ny karakterskala
- opphevelse av ordningen med blind sensur

Etter forslag i Prop. 111 L (2020–2021) ble det også vedtatt endringer i universitets- og høyskoleloven om behandling av personopplysninger og digitale tjenester.

I 2022 vedtok Stortinget endringer i universitets- og høyskoleloven på grunnlag av Prop. 74 L (2021–2022). Bakgrunnen for endringene var blant annet omorganiseringen av departementets underliggende organer innenfor høyere utdanning. Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om strukturen på reglene om læringsmiljø og formålet med utdanningsplanen ble også fulgt opp i dette vedtaket.

I dette lovvedtaket ble det blant annet gjort endringer i følgende:

- plasseringen av oppgavene til departementets underliggende organer
- tilrettelegging ved graviditet osv. og nasjonale regler om permisjon
- universell utforming og individuell tilrettelegging
- utdanningsplan
- institusjonens læringsmiljøutvalg og nemnd for studentsaker
- klager på vedtak om godkjenning av utenlandsk utdanning
- valg av skriftspråk på eksamen

I dette lovvedtaket ble det også varslet om at innføringen av kravet om to sensorer ved alle eksamener skulle utsettes.

2.4 NOU 2022: 2 Akademisk yringsfrihet – God yringskultur må bygges nedenfra, hver dag

2.4.1 Om utredningen

I mars 2022 mottok departementet Kierulf-utvalgets utredning NOU 2022: 2 *Akademisk yringsfrihet – God yringskultur må bygges nedenfra, hver dag*.

Utvalgets mandat var å beskrive mulige trusler mot den akademiske yringsfriheten, blant annet med utgangspunkt i internasjonale utviklingstrekk. Utvalget skulle gi et grunnlag for å diskutere forutsetninger for akademias bidrag til samfunnsdebatten og foreslå tiltak for å tydeliggjøre vitenskapelig ansattes akademiske yringsfrihet og institusjonenes ansvar for å fremme den. Utvalget påpekte at akademisk yringsfrihet for den enkelte er en nødvendig forutsetning for akademisk virksomhet overhodet. Utvalget formulerte dette slik: «Den frie yring er livsnerven i academia». I likhet med forarbeidene til dagens bestemmelse om akademisk frihet i universitets- og høyskoleloven § 1-5, mente utvalget at begrunnelsen for den akademiske yringsfriheten ikke primært er hensynet til forskerne selv, men samfunnets behov for sannhetssøken som det kan festes bred tillit til. Samfunnet trenger at etablerte sannheter utfordres. Andre viktige begrunnelser, ifølge utvalget, er behovet for en opplyst demokratisk debatt, sosialt, kulturelt og politisk mangfold, og innovasjon og konkurransevne.

Utredningen omhandlet yringsfrihet innenfor både forskning, utdanning og formidling, men legger særlig vekt på formidling, som utvalget mente får for lite oppmerksomhet. Videre mente utvalget at den individuelle akademiske yringsfriheten er så grunnleggende at bestemmelsen i universitets- og høyskoleloven som omhandler dette temaet bør endres for å gi den et bedre vern. Utvalget foreslo å endre reglene om faglig frihet i universitets- og høyskoleloven § 1-5 ved:

- å endre begrepsbruken fra «faglig frihet» til «akademisk frihet»
- å ta inn i første ledd at universiteter og høyskoler også skal verne om dem som utøver den akademiske yringsfriheten
- å ta inn et nytt ledd om at universiteter og høyskoler skal sikre at ansatte og studenter får tilstrekkelig opplæring i og forutsetninger for utøvelse av akademisk frihet, inkludert akademisk yringsfrihet

- å ta inn «innholdet i formidlingen» i opplistingen i dagens tredje ledd over det institusjonene ikke kan gis pålegg eller instruks om
- å ta inn et nytt ledd om rett til og faglig ansvar for å drive formidling for dem som gir undervisning, og dem som er ansatt i stillinger hvor forskning eller faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid inngår i arbeidsoppgavene.

Utredningen er gitt en bredere omtale og drøfting i Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032*, se omtale i punkt 6.2.

2.4.2 Om høringen

NOU 2022: 2 ble sendt på høring 1. april 2022, med høringsfrist 25. juni 2022. Høringen ble sendt til følgende:

Departementene

Datatilsynet
 De nasjonale forskningsetiske komiteene
 Det nasjonale publiseringsutvalget
 Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse
 Helsetilsynet
 Innovasjon Norge
 Komite for kjønnsbalanse og mangfold i forskning
 Nasjonalbiblioteket
 Nasjonalt fagskoleråd
 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen
 Norges forskningsråd
 Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør
 Språkrådet
 Statens lånekasse for utdanning

Riksrevisjonen
 Sametinget

De regionale helseforetakene
 Fylkeskommunene
 Regionale forskningsfond

Universiteter og høyskoler (statlige og private)
 Arkivverket
 Folkehelseinstituttet
 Forsvarets forskningsinstitutt
 Havforskningsinstituttet
 Meteorologisk institutt
 Norges geologiske undersøkelse
 Norges vassdrags- og energidirektorat
 Norsk institutt for bioøkonomi
 Norsk polarinstitutt
 Norsk utenrikspolitisk institutt

Chr. Michelsens Institutt	NITO
CICERO Senter for klimaforskning	Noregs mållag
Det Norske Nobelinstitutt	Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening
Forskningsstiftelsen Fafo	Norsk fag- og friskolers forbund
Fridtjof Nansens Institutt	Norsk journalistlag
Institutt for energiteknikk	Norsk Målungdom
Institutt for fredsforskning	Norsk presseforbund
Institutt for samfunnsforskning	Norsk redaktørforening
Møreforskning AS	Norsk studentorganisasjon
Nansen Senter for Miljø og Fjernmåling	Norges Tekniske Vitenskapsakademi
Nofima AS	Nynorsk kultursentrum
NORCE Norwegian Research Centre AS	Næringslivets Hovedorganisasjon
NIFU - Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning	Organisasjon for norske fagskolestudenter
Nordlandsforskning AS	Riksmålsforbundet
NORSAR – Norwegian Seismic Array	Stipendiatororganisasjonene i Norge
Norsk institutt for kulturminneforskning	SNL.no – Store norske leksikon
Norsk institutt for luftforskning	Unio – Hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdanna
Norsk institutt for naturforskning	Universitets- og høyskolerådet
Norsk institutt for vannforskning	Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund
Norsk Regnesentral	Vitenskapsakademiet i Stavanger
Norsk institutt for bærekraftsforskning AS	
Norges Geotekniske Institutt	Departementet mottok høringsinnspill fra 63 høringsinstanser. Disse høringsinstansene hadde kommentarer til utredningen:
NTNU Samfunnsforskning AS	
RURALIS Institutt for rural- og regionalforskning	Justisdepartementet
Samfunns- og næringslivsforskning AS	
Simula AS	De nasjonale forskningsetiske komiteene
SSB	Direktoratet for høyere utdanning og forskning
STAMI	Norges forskningsråd
Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning	Språkrådet
Stiftelsen SINTEF	
Stiftelsen Telemarksforskning	NIM - Norges institutt for menneskerettigheter
Stiftinga Vestlandsforskning	
Transportøkonomisk institutt	Forsvaret/Forsvarets høyskole
Veterinærinstituttet	Høgskolen i Østfold
	Høgskulen i Volda
Academia Borealis, Nord-Norges Vitenskapsakademi	Høgskulen på Vestlandet
Agder Vitenskapsakademi	Høyskolen Kristiania
Akademiet for yngre forskere	Kriminalomsorgens høyskole og utdannings-senter
Akademikerne	Kunsthøgskolen i Oslo
ANSA – Association of Norwegian Students Abroad	Nord universitet
Arbeidsgiverforeningen Spekter	Norges handelshøyskole
Den norske Forleggerforening	Norges musikkhøyskole
Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Det Norske Videnskaps-Akademi	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Forfatterforeningen	OsloMet – storbyuniversitetet
Forskerforbundet	PolitiHøgskolen
Forskningsinstituttene fellesarena	Steinerhøgskolen
Hovedorganisasjonen Virke	Universitetet i Agder
International Students' Union of Norway	Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet
KS – Kommunesektorens organisasjon	Universitetet i Stavanger
Landsorganisasjonen i Norge	

Universitetet i Bergen
 Universitetet i Oslo
 Universitetet i Sørøst-Norge
 VID vitenskapelige høyskole

Folkehelseinstituttet
 Havforskningsinstituttet
 Norsk polarinstitutt
 Institutt for fredsforskning
 Norsk institutt for biøkonomi
 Statens arbeidsmiljøinstitutt
 Simula AS
 Veterinærinstituttet

Abelia

Akademibevegelsen i Norge (Academia Borealis,
 Nord-Norges Vitenskapsakademi, Academia
 Europaea, Bergen Knowledge Hub, Agder
 Vitenskapsakademi, Akademiet for yngre for-
 skere, Det Kongelige Norske Videnskabers
 Selskab, Det Norske Videnskaps-Akademi,
 Norges Tekniske Vitenskapsakademi, Norges
 Vitenskapsakademi for Polarforskning, Viten-
 skapsakademiet i Stavanger)

Akademiet for yngre forskere
 Akademikerne
 Den norske Forleggerforening
 Forskerforbundet
 Forskerforbundet/Parat ved NLA
 Forskningsinstituttenes fellesarena
 Den norske legeforening
 Noregs Mållag
 Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening
 Norsk journalistlag
 Norsk redaktørforening
 Norsk studentorganisasjon
 Nynorsk kultursentrum /Musea for skriftkultur
 Stipendiatororganisasjonene i Norge
 Studenttinget NTNU
 Studentunionen Høgskolen Kristiania/BI
 Unio – Hovedorganisasjonen for universitets- og
 høyskoleutdanna
 Universitets- og høyskolerådet
 Utdanningsforbundet

Fem privatpersoner

Disse høringsinstansene hadde ikke merknader
 til forslagene:

Samferdselsdepartementet
 SSB
 Helse Midt-Norge RHF
 Helse Nord RHF

2.5 Departementets høring

2.5.1 Om forslagene i høringen

I juni 2022 sendte departementet forslag til flere endringer i universitets- og høyskoleloven på høring. Høringen inneholdt forslag til endringer på bakgrunn av regjeringens politiske plattform. I høringen var det også forslag til endringer basert på innspill til og erfaringer med dagens lov, og forslag til endringer for å gjøre regelverket tydeligere og mer oppdatert.

Regjeringen har som mål å «greie ut lovfesting av om nedlegging av studiestader og avvikling av sentrale profesjonsfag med stor regional tyding ikkje kan avgjerast av styret ved institusjonen aleine, men må behandlast politisk av Stortinget». Regjeringen vil føre en ambisiøs og offensiv kunnskapspolitikk og bygge sterke profesjonsutdanninger av høy kvalitet i hele landet. Regjeringen vil styrke det regionale utdanningstilbudet slik at utdanning og livslang læring blir tilgjengelig der folk bor, og bedrifter og kommuner kan rekruttere bredere og få tilgang på flere fagfolk.

På bakgrunn av dette målet, foreslo departementet i høringen å gjøre nedleggelse av studiesteder og avviklingen av sentrale profesjonsfag med stor regional betydning til en politisk beslutning. Begrunnelsen for forslaget er at avgjørelser om nedleggelse av studiesteder og avvikling av sentrale profesjonsfag har en side til distriktspolitiske mål. Dersom en institusjon legger ned et studiested eller avvikler et sentralt profesjonsfag, kan dette få stor betydning for både arbeidsplasser og befolkningen i området. Slike beslutninger kan dessuten hindre regjeringen å nå målet om god tilgang til utdanning over hele landet. Oppfølgingen av høringen av dette forslaget er omtalt i punkt 8.2.4.2.

Bruken av midlertidige stillinger er høyere i statlig sektor enn i norsk arbeidsliv ellers, og den er særlig høy i universitets- og høyskolesektoren (se punkt 3.2.1). Regjeringen har som mål å begrense midlertidighet og bruk av deltid i offentlig sektor, inkludert å «stramme inn regelverket for bruk av midlertidige stillingar» i høyere utdanning. Å redusere midlertidige ansettelser er viktig både for arbeidstakerne og for å styrke rekrutteringen til universiteter og høyskoler.

På bakgrunn av regjeringens mål foreslo departementet flere endringer i reglene i universitets- og høyskoleloven om midlertidige ansettelser. Oppfølgingen av høringen av disse forslagene er omtalt i punkt 11.4 til 11.7.

Regjeringen har også som mål å «sørgje for at norsk språk blir løfta fram i høgare utdanning og forskning». Norskspråklig undervisning, vitenskapelig publisering og formidling har stor betydning for universitetenes og høyskolenes samfunnsrelevans, spesielt fordi de aller fleste studentene skal ut i et norskspråklig arbeidsliv. Det raske fallet i bruken av norsk språk i academia har ført til økt oppmerksomhet om norsk som fagspråk. Sterk engelsk dominans trekkes særlig fram som et problem i undervisningen og i kontakten mellom academia og norsk samfunns- og arbeidsliv (se punkt 3.2.2).

På bakgrunn av målet om å løfte fram norsk språk drøftet departementet i høringen om og eventuelt hvordan institusjonenes ansvar for å vedlikeholde og å videreutvikle norsk fagspråk kan tydeliggjøres i den nye universitets- og høyskoleloven. Oppfølgingen av høringen om dette er omtalt i punkt 6.3.

I tillegg er regjeringens mål om tillitsreform og om å bedre kjønnsbalansen i universitets- og høyskolesektoren et viktig grunnlag for de avveiningene som ligger til grunn for departementets forslag i denne proposisjonen.

I høringen foreslo departementet å

- endre kravet om to sensorer (se punkt 15.7.4.3)
- stramme inn reglene om midlertidige ansettelser og åremål (se punkt 11.4 til 11.7)
- legge myndigheten for nedleggelse av studiesteder mv. til Kongen i statsråd (se punkt 8.2.4.2)
- innføre en tydeligere hjemmel for positiv særbehandling ved opptak, endre begrepsbruken og oppheve regler om adgang til åpne studier (se punkt 12.1 og 12.4)
- innføre en lovregel om ansvaret for samisk fagspråk og innføre en forskriftshjemmel for å kunne fastsette nærmere krav til norsk og samisk som fagspråk (se punkt 6.3)
- tydeliggjøre hjemmelen for å fastsette regler i forskrift om disponering av statstilskudd og egenbetaling, inkludert ved avvikling av akkreditert virksomhet (se punkt 10.1)
- flytte regler om reaksjoner i tilsyn med kvalitetsarbeid mv. fra forskrift til lov for å samle sentrale elementer i NOKUTs tilsyn i loven, og gjøre noen mindre endringer i reglene (se punkt 7.6)
- innføre en lovregel om gradssystemet, overføre myndigheten til å etablere nye grader fra Kongen til departementet og gjøre enkelte andre presiseringer og mindre endringer (se punkt 7.7)
- gjøre språklige endringer, presiseringer og oppdateringer av lovteksten

2.5.2 Om høringen

Forslaget til endringer i universitets- og høyskoleloven (grunnlag for ny universitets- og høyskolelov) ble sendt på høring 21. juni 2022 med høringsfrist 14. oktober 2022.

Høringen ble sendt til følgende instanser:

Departementene

Arbeids- og velferdsdirektoratet

Datatilsynet

De nasjonale forskningsetiske komiteene

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse

Helsedirektoratet

Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning

Likestillings- og diskrimineringsombudet

Nasjonalt fagskoleråd

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen

Norges forskningsråd

Norsk utenrikspolitisk institutt

Regelrådet for næringslivet

Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør

Språkrådet

Statens lånekasse for utdanning

Statistisk sentralbyrå

Statsforvalterne

Utdanningsdirektoratet

Riksrevisjonen

Sametinget

De regionale helseforetakene

Fylkeskommunene

Universitetene og høyskolene (statlige og private)

Akademiet for yngre forskere

Akademikerforbundet

Akademikerne

Arbeidsgiverforeningen Spekter

Arkitektenes Fagforbund

Association of Norwegian Students Abroad ANSA

Bibliotekarforbundet

Creo – forbundet for kunst og kultur

Delta

Den norske jordmorforening

Den norske legeförening

Den norske tannlegeforening

Den norske veterinærforening

Det Norske Diakonforbund

Det Norske Videnskaps-Akademi

Econa

Elevorganisasjonen

Fagskolene

Forskerforbundet

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon	Norsk institutt for bioøkonomi
Hovedorganisasjonen Virke	Nynorsksenteret (Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa)
Kristne Friskolers Forbund	Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør
KS	Språkrådet
Landsorganisasjonen i Norge	Helse Sør-Øst RHF
Lærernes Yrkesforbund	Helse Bergen HF, Haukeland universitetssjukehus
Naturviterne	Oslo universitetssykehus HF
Noregs Mållag	Nordland fylkeskommune
Norges Farmaceutiske Forening	Trøndelag fylkeskommune
Norges Handikapforbund	Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo
Norges ingeniør- og teknologorganisasjon	Bergen arkitekthøgskole
Norges Juristforbund	Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning
Norsk Ergoterapeutforbund	Handelshøgskolen BI
Norsk Fysioterapeutforbund	Høgskolen i Innlandet
Norsk Lektorlag	Høgskolen i Molde, vitenskapelig høgskole i logistikk
Norsk Målungdom	Høgskolen i Østfold
Norsk psykologforening	Høgskulen i Volda
Norsk Radiograførforbund	Høgskulen på Vestlandet
Norsk studentorganisasjon	Høyskolen for dansekunst
Norsk Sykepleierforbund	Høyskolen Kristiania
Norsk Tjenestemannslag	Kriminalomsorgens høgskole og utdannings-senter
Næringslivets Hovedorganisasjon	Kunsthøgskolen i Oslo
Organisasjon for norske fagskolestudenter	MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn
Parat	NLA Høgskolen
Presteforeningen	Nord universitetet
Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner	Norges handelshøyskole
Samfunnsviterne	Norges idrettshøgskole
Samfunnsøkonomene	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Samskipnadsrådet	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet ved klagenemda
Skolelederforbundet	Norges musikkhøgskole
Skolenes landsforbund	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
STAFO	OsloMet – storbyuniversitetet
Steinerskoleforbundet	PolitiHøgskolen
Stipendiatorganisasjonene i Norge	Samisk høgskole – Sámi allaskuvla
Studentsamskipnadene	Universitetet i Agder
Synshemmede Akademikeres Forening	Universitetet i Bergen
Tekna - Teknisk-naturvitenskapelig forening	Universitetet i Oslo
Unge funksjonshemmede	Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet
Unio	Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet ved samisk faggruppe ved institutt for språk og kultur, mfl.
Universitets- og høgskolerådet	Universitetet i Stavanger
Utdanningsforbundet	Universitetet i Sørøst-Norge
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund	VID vitenskapelige høgskole
Departementet mottok høringsinnspill fra 91 høringsinstanser. Disse høringsinstansene hadde merknader til forslagene:	
Forsvarsdepartementet	
Justis- og beredskapsdepartementet	
Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse	
Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning	
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen	
Norges forskningsråd	

Abelia
 Akademiet for yngre forskere
 Akademikerne
 BI Studentorganisasjon
 Creo - Forbundet for kunst og kultur
 Den norske Forleggerforening
 Econa
 Fagforbundet
 Forskerforbundet
 Forskningsinstituttens fellesarena
 Industri Energi
 Legeforeningen for leger i vitenskapelige stillinger
 LO Norge
 NHO
 NITO
 Noregs Mållag
 Norges Døveforbund
 Norges Farmaceutiske Forening
 Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening
 Norsk Industri
 Norsk Logopedlag
 Norsk studentorganisasjon
 Norsk Sykepleierforbund
 Nynorsk forum
 Nynorsk kultursentrum
 Samskipnadsrådet
 Seniorer for livslang læring
 Stiftelsen for Norsk Folkemuseum
 Studentparlamentet ved Universitetet i Bergen
 Studentparlamentet ved UIO
 Studentparlamentet ved UIT – Norges arktiske universitet
 Studenttinget NTNU
 Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening
 Unio
 Universitets- og høyskolerådet
 Utdanningsforbundet
 Utdanningsforbundet ved Høgskulen i Volda
 Fire privatpersoner

Disse høringsinstansene hadde ikke merknader til forslagene:

Klima- og miljødepartementet
 Nærings- og fiskeridepartementet
 Samferdselsdepartementet

Helse Midt-Norge RHF

2.6 Konsultasjon med Sametinget

Departementet har konsultert med Sametinget om lovforslaget. Departementet og Sametinget har hatt flere møter i arbeidet med lovproposisjonen. Sametinget har fått tilsendt oversikt over forslagene som har vært til vurdering i arbeidet med ny lov, og oppsummering av høringsinnspillene. Sametinget har videre fått oversendt departementets foreløpige vurderinger og utkast til lovtokst for de forslagene som Sametinget ønsket konsultasjon om. Når det gjelder forslaget i punkt 6.3 om samisk fagspråk, har Sametinget også fått oversendt utkast til proposisjonstekst.

Departementet og Sametinget har hatt konsultasjon om følgende forslag i lovproposisjonen om ny universitets- og høyskolelov: samisk fagspråk (punkt 6.3), nedleggelse av studiesteder (8.2.4.2), kunstnerisk åremål (punkt 11.7) og bistillinger (11.8).

Sametinget støtter forslaget om samisk som fagspråk, men understreker at det må være dialog med de aktuelle institusjonene om forventninger og prioriteringer. Departementet vil i styringsdialogen med Samisk Høgskole, Nord universitet og Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet ta opp forventninger og prioriteringer i arbeidet med å bruke, utvikle og styrke samisk fagspråk.

Sametinget støtter forslaget om å videreføre hjemlene for kunstneriske åremål og bistillinger. Når det gjelder forslaget om at nedleggelse av studiesteder skal besluttes av Kongen i statsråd, har Sametinget understreket at det er opptatt av at det finnes samiske studietilbud som dekker hele landet. Departementet er enig i målet om å opprettholde samiske studietilbud.

3 Reguleringen av universitets- og høyskolesektoren

3.1 Om universitets- og høyskolesektoren

Kort om den historiske utviklingen

Universiteters og høyskolars rolle i samfunnet har blitt stadig viktigere, fra etableringen av det første universitetet i 1811 og fram til i dag. Universitetene og høyskolene har bidratt til utvikling av kunnskapssamfunnet og til at Norge har blitt en sterk kunnskapsnasjon. Universitetene og høyskolene er i dag institusjoner med et bredt samfunnsansvar og spiller en avgjørende rolle i vårt demokrati. Gjennom den statlige finansieringen av utdanning og forskning sikres mest mulig like muligheter for alle, personlig utvikling for den enkelte, velferdssamfunnets behov og grunnlaget for innovasjon og bærekraftig vekst og samfunnsutvikling. Det er gjennom forskning og utdanning samfunnet kan tilføres kunnskap og kompetanse til å løse de store samfunnsutfordringene som er nedfelt i FNs bærekraftsmål.

I 2014 ble statens ansvar for å sikre like muligheter til høyere utdanning på grunnlag av kvalifikasjoner nedfelt i Grunnloven § 109 andre ledd.

Den historiske utviklingen i institusjonenes samfunnsoppdrag har over tid medført store endringer i organisering, finansiering og regulering av institusjonene. I NOU 2020: 3 kapittel 4 er det en oversikt over de vesentligste endringene i institusjonslandskapet og i reguleringen fra 1811 og fram til i dag.

Kvalitetsreformen

På starten av 2000-tallet ble det gjennomført omfattende endringer i norsk høyere utdanning som en del av Kvalitetsreformen, jf. St.meld. nr. 27 (2000–2001) *Gjør din plikt – krev din rett*. Ambisjonen med Kvalitetsreformen var særlig å løfte kvaliteten i norsk høyere utdanning og bidra til mobilitet og samhandling med andre europeiske land i tråd med den felleseuropeiske Bologna-prosessen i høyere utdanning.

Den faglige og akademiske friheten har lange tradisjoner og er avgjørende for å sikre uavhengig

og kritisk tenkning, og tillit til kunnskapsutviklingen. Universitetene og høyskolene har derfor over tid hatt en stor grad av faglig selvstyre. Fram til Kvalitetsreformen hadde institusjonene imidlertid et begrenset økonomisk og administrativt handlingsrom. Den interne organiseringen av institusjonene på alle nivåer, navn på fakulteter mv. var for eksempel tidligere fastsatt av departementet. Kvalitetsreformen innebar en stor endring i statens styring av universiteter og høyskoler og ga de statlige institusjonene et vesentlig større økonomisk og administrativt handlingsrom og selvstendig ansvar, med ny status som forvaltningsorganer med særskilte fullmakter. Den bærende tanken var at for å kunne utvikle bedre kvalitet i virksomheten og møte samfunnets forventninger og behov på en god måte, måtte institusjonene ha større frihet, omstillingsevne og selvstendig ansvar.

Gjennom Kvalitetsreformen ble det også innført et system med akkreditering og kvalitetssikring av studier og institusjoner som ga utvidete faglige fullmakter for institusjonene. I 2003 ble NOKUT etablert som et faglig uavhengig nasjonalt kvalitetssikrings- og akkrediteringsorgan.

Med Kvalitetsreformen ble det stilt de samme kravene til private og statlige universiteter og høyskoler. For de private institusjonene innebar dette en viktig anerkjennelse som rettslig og faglig likestilte med de statlige institusjonene. Samtidig innebar reformen også innføring av nye rettslige krav til de private institusjonenes virksomhet, blant annet nye rammer for tilsyn med bruk av statlige tilskudd. I 2005 vedtok Stortinget den første universitets- og høyskoleloven som var felles for både statlige og private universiteter og høyskoler, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004). Til grunn for dagens lov lå en utredning fra et eget lovutvalg, jf. NOU 2003: 25.

Strukturreformen

På midten av 2010-tallet ble det gjennom Strukturreformen gjennomført en rekke sammenslåinger av institusjoner i både den statlige og private delen av universitets- og høyskolesektoren, jf. Meld. St. 18 (2014–2015) *Konsentrasjon for kvalitet*

– *Strukturreform i universitets- og høyskolesektoren* og utredningen fra Stjernøutvalget i NOU 2008: 3. Som følge av Strukturreformen ble antall statlige universiteter og høyskoler endret fra 33 til 21 i perioden 2015 til 2017. En oversikt over institusjonene i universitets- og høyskolesektoren i dag er inntatt nedenfor.

Regjeringen legger dagens institusjonslandskap til grunn. Gjennom geografisk spredning av studiesteder og fleksible og desentraliserte utdanningstilbud skal sektoren samlet bidra til å sikre god tilgang og like muligheter til å kunne ta høyere utdanning i hele landet.

Universitets- og høyskolesektoren i dag

Det er i dag 21 statlige universiteter og høyskoler underlagt Kunnskapsdepartementet. Av disse er ti universiteter, fem høyskoler og seks vitenskapelige høyskoler. Det er i tillegg statlige utdanningsinstitusjoner underlagt andre departementer, se omtale under. Det er tre private høyskoler som er akkrediterte som vitenskapelige høyskoler, og seks som er akkrediterte som høyskoler. Alle de akkrediterte institusjonene mottar statlig tilskudd. 17 private høyskoler mottar statlig tilskudd.

Det var til sammen 304 885 studenter i universitets- og høyskoleutdanning i 2021 (Statistisk sentralbyrå).

Styringen av universitets- og høyskolesektoren

I styringsmeldingen, jf. Meld. St. nr.19 (2020–2021) *Styring av statlige universiteter og høyskoler*, er det i kapittel 2 gitt en samlet oversikt over styringen av universiteter og høyskoler. I meldingen er det i punkt 2.2.1 også en presentasjon av universitets- og høyskoleloven med forskrifter.

Statlige universiteter og høyskoler under Kunnskapsdepartementet

De statlige universitetene og høyskolene under Kunnskapsdepartementet er organisert som forvaltningsorganer med særskilte fullmakter. Institusjonene er nettobudsjetterte, noe som gir dem fullmakt til å overføre midler mellom budsjettår, fordele bevilgningen mellom investeringer og drift, og disponere eksterne inntekter. Institusjonene har i tillegg særskilte fullmakter fra Stortinget til å organisere virksomhet i aksjeselskaper og til å inngå langsiktige leieavtaler. Enkelte av institusjonene har også særskilt fullmakt til selv å forvalte eiendommer, inkludert avhende eiendom.

Forsknings- og høyere utdanningsministeren er konstitusjonelt og parlamentarisk ansvarlig for virksomheten i underliggende statlige universiteter og høyskoler. Statsråden har instruksjonsmyndighet overfor institusjonene, med mindre noe annet er fastsatt i lov. I dagens universitets- og høyskolelov legger en rekke bestemmelser ansvar og myndighet til styret ved institusjonen. For eksempel er det styret selv som fastsetter institusjonens interne organisering på alle nivå. Dette er myndighet institusjonen er gitt gjennom lov, men som likevel ikke begrenser statsrådets instruksjonsmyndighet. I dagens universitets- og høyskolelov er statsrådets instruksjonsmyndighet overfor underliggende universiteter og høyskoler eksplisitt begrenset i § 1-5 tredje ledd hvor det er fastsatt at universiteter og høyskoler ikke kan gis pålegg eller instruksjoner om læreinnholdet i undervisningen og innholdet i forskningen eller i det kunstneriske og faglige utviklingsarbeidet, eller i individuelle ansettelse og utnevnelser.

Kunnskapsdepartementet har lagt vekt på at styringsdialogen med underliggende institusjoner skal være overordnet og strategisk. Mellom departementet og den enkelte institusjon er det utarbeidet egne utviklingsavtaler som verktøy for å identifisere og skape samforståelse mellom departementet og institusjonen om hva som bør være den enkelte institusjons strategiske prioriteringer og utviklingsmål. I styringsmeldingen er det generelt lagt vekt på at styringen skal være rettet mot overordnede mål og ikke detaljert aktivitetsstyring, og at myndighet delegeres i størst mulig grad. Institusjonene skal ha handlingsrom i oppgaveløsningen.

Private høyskoler

Private høyskoler er ikke underlagt departementets etatsstyring. Universitets- og høyskoleloven kapittel 8 har særskilte krav til private institusjoner. For de private høyskolene som mottar tilskudd fra Kunnskapsdepartementet, gjelder de målene og vilkårene som følger av Stortingets budsjettvedtak og tilskuddsbrevet fra departementet. Departementet har også dialogmøter med de private høyskolene som mottar tilskudd.

Andre statlige høyskoler

Det er flere statlige høyskoler som ikke er underlagt Kunnskapsdepartementet. Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for Politihøgskolen og Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter. Forsvarsdepartementet har ansvar

for Forsvarets høgskole, som er underlagt forsvarrets militære organisasjon.

De nevnte høyskolene finansieres over budsjettene til Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet og er ikke underlagt det samme finansieringssystemet og de samme målene som institusjonene under Kunnskapsdepartementet. Universitets- og høyskoleloven er gjennom forskrift gjort gjeldende for Politihøgskolen, Kriminalomsorgens høgskole og utdannings-senter og Forsvarets høgskole. Det er i forskrift fastsatt unntak fra enkelte deler av loven på bakgrunn av disse virksomhetenes funksjoner.

Finansiering

Universitetene og høyskolene med finansiering fra Kunnskapsdepartementet utgjør størstedelen av sektoren. I 2022 var deres samlede driftsinntekter på 58 milliarder kroner. 85 prosent av dette kom fra offentlige kilder totalt, og 72 prosent kom fra bevilgningen fra Kunnskapsdepartementet. Fordelingen på ulike finansieringskilder varierer mye mellom institusjonene. Noen av de private høyskolene har en betydelig andel fra egenbetaling fra studenter, mens andre er bevilgningsfinansierte i omtrent like stor grad som de statlige institusjonene. Samlet utgjorde inntekter fra bevilgning 75 prosent av driftsinntektene for de statlige institusjonene og 42 prosent for de private institusjonene i 2021. 5 prosent av bevilgningen i 2023 går til de private høyskolene, og disse mottok samlet 2,3 milliarder kroner i studie- og eksamensavgifter i 2022.

Mange av de statlige institusjonene har betydelige inntekter fra andre kilder enn departementet. Norges forskningsråd og Europakommisjonen er de største enkeltkildene. Finansiering fra Forskningsrådet utgjorde 8 prosent av driftsinntektene for de statlige institusjonene samlet sett, men opptil 14 prosent for enkelte institusjoner. Universitetene og høyskolene har også oppdrags- eller bidragsinntekter fra offentlig forvaltning, næringsliv og ideelle organisasjoner, og andre inntekter som egenbetaling fra kursdeltagere og studenter, inntekter fra salg av utstyr eller laboratorietjenester, pasient- og museumsinntekter mv.

Bevilgningen fra Kunnskapsdepartementet er en rammefinansiering som gir institusjonene et stort handlingsrom til å disponere ressursene for å nå de overordnede målene best mulig. Handlingsrommet er i hovedsak begrenset av forventningene til resultatene som skal oppnås, som stilles i tildelings- eller tilskuddsbrev. De mest omfattende er forventningene til utdanningskapasite-

ten, som stilles både til institusjonen totalt og enkelte utdanninger (f.eks. gjennom minimumskrav til antallet uteksaminerte kandidater). Ved budsjettøkninger med formål om å utvide utdanningskapasiteten stiller departementet krav om at aktiviteten målt i gjennomførte studiepoeng øker. I noen tilfeller gjøres det også budsjettendringer som er øremerket til konkrete formål.

Regjeringen la 24. mars fram Meld. St. 14 (2022–2023) *Utsyn over kompetansebehovet i Norge*. I meldingen foreslår regjeringen betydelige forenklinger i finansieringssystemet.

3.2 Enkelte særlige utfordringer i universitets- og høyskolesektoren

3.2.1 Midlertidige ansettelser

Den høye andelen midlertidige stillinger ved norske universiteter og høyskoler gjør det utfordrende å rekruttere og beholde talentene i sektoren. I tillegg kan det bety mindre langsiktighet og forutsigbarhet i forskning og undervisning. For den enkelte kan det å være midlertidig ansatt bety personlig og økonomisk utrygghet, og bidra til å hemme fagpolitisk engasjement og ytringer av frykt for å ikke bli tilbudt videre arbeid eller fast stilling.

Midlertidigheten i norske universiteter og høyskoler er høyest for rene forskerstillinger og de lavere undervisnings- og forskningsstillingene. Det er også høyere andel midlertidighet blant det administrative personalet i universitets- og høyskolesektoren enn i norsk arbeidsliv for øvrig. Dette er vanskelig å forsvare når både undervisning og administrative oppgaver er kjerneaktiviteter ved institusjonene og av langsiktig karakter.

Årsakene til den høye midlertidigheten er sammensatt, og må ses i både nasjonal og internasjonal kontekst. Universitetene og høyskolene har behov for faglig fleksibilitet og til dels omfattende nasjonal og internasjonal mobilitet. Det har også vært påpekt at årsakene kan være kulturelle, og at enkelte institusjoner mangler kompetanse på det omfattende regelverket om ansettelser. I tillegg kan den høye andelen eksternt finansierte forskningsaktiviteter være en medvirkende årsak.

Å redusere bruken av midlertidige stillinger er en viktig del av arbeidet med å sikre bedre arbeidsvilkår, langsiktighet og forutsigbarhet, og bidra til å styrke sektorens evne til å rekruttere og beholde talenter. Departementet, institusjonene selv og partene i arbeidslivet har lenge arbeidet for å få ned midlertidigheten i sektoren. Departementet innhenter også kunnskapsgrunnlag og sta-

tistikk som kan belyse utfordringene og bidra til å identifisere effektive tiltak. En arbeidsgruppe nedsett av departementet ferdigstilte i desember 2019 rapporten *Om midlertidighetsstatistikken i UH-sektoren* med forslag om forbedringer i midlertidighetsstatistikken, med virkning fra 2021. Målet var blant annet at institusjonene skulle registrere data om ansatte mer ensartet, slik at det blir høyere kvalitet på statistikken. Behovet for å redusere bruken av midlertidige stillinger adresseres også i tildelingsbrevene og i styringsdialogen med universitetene og høyskolene. Andelen midlertidighet har gått noe ned, men nedgangen ser dessverre ut til å ha stagnert. For 2022 lå midlertidigheten på 11,3 prosent for undervisnings- og forskningsstillinger, saksbehandler- og utrederstillinger og støttestillinger totalt. Bistillingene er ikke med i denne statistikken.

Institusjonene har alle et selvstendig ansvar for å arbeide med å redusere andelen midlertidige stillinger på alle nivå. Departementet har et klart inntrykk av at institusjonene har tatt føringene fra regjeringen på alvor og at det blir jobbet mer systematisk med midlertidighetsproblematikken enn tidligere.

Statsansatteloven § 19 første ledd gir arbeidsgivere anledning til å avslutte ansettelsesforhold ved opphør av finansiering, jf. Prop. 94 L (2016–2017). I mars 2023 mottok departementet en rapport fra Proba samfunnsanalyse som analyserte sammenhengen mellom eksternt finansiert forskningsaktivitet og bruk av midlertidige stillinger, *Analyse av ekstern finansiering og midlertidighet i universitets- og høyskolesektoren* (2023). Rapporten pekte på at institusjonene opplever en konflikt mellom målet om å innhente eksterne midler og målet om å redusere midlertidighet. Samtidig viser statistikk fra Statistisk sentralbyrå og Database for statistikk om høyere utdanning at de fleste midlertidige stillinger i universitets- og høyskolesektoren er finansiert over basismidler.

Rapporten fra Proba samfunnsanalyse viste at institusjonene i økende grad har ansatt i «fast stilling med ekstern finansiering» de senere årene. Økt bruk av denne ansettelsesformen ser ut til å ha redusert tidligere praksis med kortere opphold mellom midlertidige ansettelseskontrakter, ofte kalt «luffing», for å omgå regelen om krav på fast ansettelse etter tre år i midlertidig stilling. Til tross for at dette i større grad sikrer arbeidstakere mer langsiktighet og stabilitet, viser rapporten at slike arbeidsavtaler likevel oppleves som usikre. Rapporten pekte på at risikoen knyttet til ekstern finansiering av forskning i stor grad legges på den enkelte arbeidstaker i form av midlertidige anset-

telser. Institusjonene har ansvar for å vurdere om de i større grad kan bemanne eksternt finansierte forskningsprosjekter med fast ansatte.

Postdoktorstillingen er en åremålsstilling, og dermed formelt sett en midlertidig stilling. Etter gjeldende forskrift om ansettelsesvilkår for stillinger som postdoktorer, stipendiater, vitenskapelige assistenter og spesialistkandidater, har postdoktorstillinger som «hovedmål å kvalifisere kandidatene til høyere vitenskapelige toppstillinger». Rapporten *Kartlegging av postdoktorstillingen* fra NIFU (2021) synliggjorde at stillingen ikke alltid benyttes i samsvar med dette. For å tydeliggjøre at stillingen har kvalifisering som hovedformål foreslår departementet å øke minsteperioden for åremålsansettelse av postdoktorer fra to-fire år til tre-fire år.

Regjeringen har i Hurdalsplattformen varslet at den vil stramme inn regelverket for bruk av midlertidige stillinger. Det bør ansettes fast i tilfeller hvor institusjonenes kompetansebehov er varig. Universitets- og høyskoleloven bør ikke åpne for midlertidighet i slike tilfeller. I samsvar med dette foreslår departementet i punkt 11.4 å ikke videreføre uhl. § 6-5 første ledd om at en søker kan ansettes midlertidig i inntil tre år etter nærmere vilkår dersom det ikke er noen søkere som er klart kvalifiserte. Departementet foreslår å videreføre adgangen, som er hjemlet i dagens § 6-5 andre ledd, til å ansette midlertidig i en lavere stilling dersom det ikke er kvalifiserte søkere og det er helt nødvendig av hensyn til undervisningssituasjonen, men foreslår å begrense ansettelsesperioden til ett år. Endringene reduserer adgangen til å ansette midlertidig i stillinger som skal dekke institusjonenes varige kompetansebehov, men ivaretar samtidig muligheten til å ansette midlertidig når hensynet til undervisningssituasjonen tilsier det.

I punkt 11.6. foreslår departementet å begrense perioden for vikarer for ledere som er valgt eller ansatt i åremål, til én åremålsperiode, dvs. fire år.

Departementet foreslår i punkt 11.7 i all hovedsak å videreføre hjemlene for åremålsstillinger. Åremålsstillinger er formelt sett midlertidige fordi de har en sluttdato, men skiller seg fra annen midlertidighet ved at de blant annet skal dekke varige kompetansebehov på institusjonen i funksjoner der det er spesielt viktig med faglig fornyelse.

Departementet mener dagens praksis med utbredt bruk av åremål i kunstutdanningene er uheldig. Behovet bør i større grad kunne ivaretas med faste stillinger. Departementet foreslår der-

for å begrense adgangen til åremål for stillinger der skapende eller utøvende kunsterisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet til én åremålsperiode. Departementet foreslår å videreføre adgangen til åremålsstillinger for leder for avdeling og grunnenhet, men understreker at hjemmelen ikke kan brukes for undervisningsledere, studieledere mv., slik det er utbredt praksis for i universitets- og høyskolesektoren i dag.

3.2.2 Norsk fagspråk

Språk og språkbruk i forskning og høyere utdanning har stor betydning for språkutviklingen ellers i samfunnet, for eksempel i offentlig debatt, næringsliv, kultur og hverdagsliv. Gjennom høyere utdanning formes språkbruken til profesjonsutøvere og arbeidstakere i nær sagt alle sektorer. Språk har også stor betydning for primæroppgavene til norske universiteter og høyskoler. Forskning, undervisning og formidling er kompliserte og spesialiserte oppgaver med høye krav til presis språklig kommunikasjon. Språkbruk er dermed også helt avgjørende for den akademiske kvaliteten.

Et hovedformål med å etablere et universitet i Christiania i 1811 var at Norge skulle få embetsutdanninger som var relevante for norske forhold. Selv om forskning ofte er blitt publisert på et fremmedspråk – tysk før andre verdenskrig og engelsk siden – har undervisningen og den allmennrettede formidlingen tradisjonelt vært på norsk. Norsk, både bokmål og nynorsk, står i en særstilling blant språkfagene fordi man ikke kan vente at forskere i andre land vil sikre den faglige utviklingen for oss. Det samme gjelder norsk kultur og historie mer generelt. Her er det altså nødvendig med særskilt oppmerksomhet.

Bruken av språk ble drøftet i forarbeidene til den første loven som skulle gjelde både universitet og høyskoler, i NOU 1993: 24 *Lov om universiteter og høyskoler*. Med bakgrunn i «det særlige ansvar institusjonene har for å opprettholde denne siden av norsk kultur», ble det foreslått å innføre en bestemmelse om norsk som undervisningsspråk, noe regjering og storting sluttet seg til. Bestemmelsen om at «undervisningsspråket er til vanlig norsk» ble imidlertid fjernet igjen i 2002 fordi den ble oppfattet å stå i veien for internasjonalisering. Spørsmålet om språkbruk i høyere utdanning ble reist igjen i St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og mening*. Meldingen pekte på forskning og høyere utdanning som den sektoren som «rent strategisk er viktigst for å betrygge stil-

lingen for norsk språk som et komplett, samfunnsbærende nasjonalspråk».

Som en oppfølging av denne meldingen ble en egen bestemmelse om norsk fagspråk innført (§ 1-7): «Universiteter og høyskoler har ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk.» I forarbeidene til denne bestemmelsen heter det at norsk som et generelt utgangspunkt skal være hovedspråket ved norske universiteter og høyskoler, samtidig som prinsippet om parallellspråklighet skal gjelde.

I årene som har gått siden denne lovendringen, har det vært mye debatt om at norsk fagspråk er blitt svekket i forhold til engelsk. Når det gjelder forskning, har utviklingen bekreftet at engelsk tar over for norsk som dominerende publiseringsspråk i de fleste fagene. Tall fra Språkrådets *Språkpolitiske tilstandsrapport* (2021) viser at var 90 prosent av den vitenskapelige publiseringen fra norske institusjoner i 2019 var på engelsk, mens under ti prosent var på norsk. Det er store variasjoner mellom fagene. I naturvitenskap og teknologi publiseres det knapt norsk-språklig forskning. I humaniora er prosentandelen forskningspublikasjoner på norsk redusert fra 42 til 27 i perioden 2011–2019.

I høyere utdanning er tendensen den samme, men her er norsk fortsatt det dominerende språket. Andelen fremmedspråklige emner har økt fra 13,3 prosent i 2009 til 25,1 prosent i 2020. På et tiår er engelskmengden om lag doblet. Når det gjelder forholdet mellom bokmål og nynorsk, er det gjentatte indikasjoner på at nynorsk er klart mer marginalisert enn bokmål i høyere utdanning i dag.

Siden andelen utenlandsstudenter har ligget relativt stabilt på under 5 prosent av studentpopulasjonen, er hensynet til denne gruppen neppe den viktigste forklaringen på den sterke økningen i bruken av engelsk som undervisningsspråk. Det er nærliggende å tenke seg at to andre faktorer kan ha større betydning. Den ene er at engelsk som dominerende forskningsspråk også kan medføre en preferanse for engelsk som undervisningsspråk. Den andre er at det økende antallet vitenskapelig ansatte og stipendiater som har utenlandsk bakgrunn kan ha innvirkning på valg av språk på institusjonene. Studier fra senere år indikerer at en stor del av de utenlandske ansatte opplever at forholdene ikke blir tilrettelagt for at de skal lære seg norsk de første årene etter ansettelse. Om disse ansatte ikke får god tilgang til språkopplæring og klare insentiver for å lære seg norsk, kan mer undervisning på engelsk blir resultatet.

En slik språkutvikling vil kunne få negative virkninger på en rekke samfunnsområder, særlig der forskningsbasert kunnskap tas i bruk for å løse kompliserte problemer i dialog med enkeltindivider, grupper eller allmennheten. Dersom debatten om de store samfunnsproblemer blir overlatt til høyt utdannet som kan det engelske fagspråket, vil det gå ut over den brede demokratiske debatten og den opplyste allmennheten.

Regjeringen har lagt fram forslag til ny lov om omsetning av bøker (bokloven), se Prop. 82 L (2022–2023). Lovens overordnede mål er å legge til rette for at det kan skapes en bred og mangfoldig litteratur av god kvalitet i Norge, og at denne litteraturen er tilgjengelig for alle i landet. Forslaget lovfester obligatorisk fastpris, og lærebøker for høyere utdanning og fagbøker er også foreslått omfattet av fastprisordningen. Slike bøker er et viktig bidrag til at norsk fagspråk blir utviklet og formidlet til studenter, fagfolk og en bredere offentlighet.

Det er blitt hevdet at det nåværende finansieringssystemet for universitetene og høyskolene med en resultatbasert indikator for publisering, har bidratt til at mer forskningspublisering skjer på engelsk. Dette har så konsekvenser for andre deler av samfunnsoppdraget til universitetene og høyskolene, og særlig det som gjelder formidling og undervisning på norsk. I Utsynsmeldingen (se omtale i punkt 3.1) har regjeringen blant annet foreslått å fjerne publiseringsindikatoren.

Utviklingen som er beskrevet ovenfor danner bakgrunnen for regjeringens forslag til bestemmelser om norsk fagspråk og for regjeringens handlingsplan for norsk fagspråk i akademien. I handlingsplanen blir lovreguleringene sett i sammenheng med andre virkemidler for å styrke norsk fagspråk i akademien.

3.2.3 Samisk fagspråk

Norge har gjennom Europarådets minoritetsspråkspakt forpliktet seg til å beskytte de samiske språkene nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Samisk fagspråk står overfor særskilte utfordringer. Det er få språkbrukere, samisk fagterminologi er til dels dårlig utviklet, det er mangel på lærebøker i samisk, det er lite forskning som foregår på samisk og så videre.

Departementet foreslår i punkt 6.3 å innføre krav om å bruke, utvikle og styrke samisk fagspråk for de institusjonene som har et særskilt ansvar for samisk høyere utdanning og forskning. Departementet mener at også ansvaret for samisk

fagspråk bør få en plass i den nye universitets- og høyskoleloven. Det vil synliggjøre de samiske språkernes plass i norsk høyere utdanning og bidra til at norsk og samisk blir likestilt. Lovfestingen vil være i samsvar med både den nye språkløva og sameloven § 1-5 om at samisk og norsk er likeverdige språk.

Departementet er opptatt av at institusjonene med samisk utdanning og forskning må være særlig oppmerksomme på utfordringer ved samisk som både forsknings- og undervisningsspråk, og at det må iverksettes tiltak for å støtte opp om samiske språk. Videre utvikling av oppgaver og prioriteringer innenfor dette området må skje i tett samarbeid mellom institusjonene som er gitt et særskilt ansvar. Arbeidet må også tilpasses situasjonen for de ulike samiske språkene.

Kunnskapsdepartementet la 24. mars 2023 fram Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnsopplæring og høyere utdanning*. Meldingen gir en grundig beskrivelse av situasjonen og utfordringene for kompetanse og rekruttering i barnehager, grunnsopplæring og høyere utdanning. Den viser at mangelen på samiskspråklige ansatte er den største utfordringen for å styrke og utvikle samisk språk og identitet i barnehage og skole. Svært få fullfører videregående opplæring med samisk, og det er nødvendig å utvikle en positiv spiral der bedre kapasitet og kvalitet i barnehage og skole gjør at flere fullfører og kan ta høyere utdanning på og i samisk, inkludert lærerutdanninger. Fire av de prioriterte innsatsområdene i meldingen er relevante for universitetene og høyskolene. De er å

- rekruttere flere studenter og kvalifisere ansatte i skolen uten formell undervisningskompetanse
- styrke fag- og forskningsmiljøer i høyere utdanning
- tilby flere og mer tilgjengelige studier i høyere utdanning
- utvikle et bedre kunnskapsgrunnlag.

Forslaget om å lovfeste ansvaret for samisk fagspråk utfyller meldingens innsatsområder innenfor forskning og høyere utdanning. I tillegg støtter det opp under forslaget om endring i samelovens språkregler som Kommunal- og distriktsdepartementet la fram våren 2023, se Prop. 58 L (2022 – 2023) *Endringer i sameloven (endringer i språkregler)*. Der er et hovedhensyn å tilpasse samelovens språkregler til behovene og språksituasjonen i de ulike kommunene i forvaltningsområdet.

3.2.4 Fleksible og desentraliserte utdanninger

God tilgang til utdanning, forskning og kompetanse i hele landet er ett av sektormålene som gjelder for universiteter og høyskoler. Det er store forskjeller i utdanningsnivå mellom distrikt og sentrale strøk. Oslo har et langt høyere utdanningsnivå enn resten av landet. Det er også store variasjoner i tilgangen på kompetent arbeidskraft mellom regioner og lokale arbeidsmarkeder.

Det er vedvarende stor mangel på arbeidskraft innenfor enkelte yrker. Norge trenger flere sykepleiere, leger og andre med helsefaglig bakgrunn i årene fremover, og det er derfor viktig å sikre stabil tilgang på ansatte med helsefaglig kompetanse.

Det blir relativt færre mennesker i arbeidsfør alder etter hvert som befolkningen blir eldre og ungdomskullene blir mindre. Denne utviklingen har vært kjent lenge og begynner nå å få merkbare effekter. Behovet for å få ned antallet i arbeidsfør alder som står utenfor arbeidslivet, øker når det er mangel på arbeidskraft. I dag har 44 prosent av voksne utenfor arbeidslivet bare grunnskoleutdanning, og slik kompetanse er i stadig mindre grad tilstrekkelig for oppgavene som skal utføres.

Regjeringen vil føre en ambisiøs og offensiv kunnskapspolitikk og bygge sterke profesjonsutdanninger av høy kvalitet i hele landet. Regjeringen vil styrke det regionale utdanningstilbudet slik at utdanning og livslang læring er tilgjengelig der folk bor.

Regjeringen la 24. mars fram Meld. St. 14 (2022–2023) *Utsyn over kompetansebehovet i Norge*. Meldingen peker på de viktigste kompetansebehovene framover og gir retning for regjeringens politikktutvikling i årene som kommer.

Målet med meldingen er å bidra til høy sysselsetting og til å dekke de viktigste kompetansebehovene i arbeids- og samfunnslivet framover. Dimensjoneringen av utdanningssystemet skal bli mer i tråd med samfunnets behov. Dette skal blant annet skje gjennom at universitets- og høyskolesektoren prioriterer å øke antall studieplasser innenfor områder som er etterspurt av arbeidslivet og av de utdanningssøkende, og som er særlig viktige for Norge, som IT, helse og utdanning som er nødvendig for det grønne skiftet.

Det skal bli enklere for folk å få tilgang til fleksibel utdanning gjennom livet og i hele landet og det skal bli mer læring i arbeidslivet. Endringer i finansieringssystemet i universitets- og høyskolesektoren og endring i egenbetalingsforskriften vil

gjøre det mer attraktivt for universiteter og høyskoler å tilby fleksibel utdanning.

Regjeringen vil satse på kompetanse for å få flere inn i arbeid. Voksne med lav utdanning står oftere utenfor arbeidslivet enn andre. Regjeringen vil kvalifisere flere blant annet gjennom fortsatt satsing på fleksibel og desentralisert utdanning som vil gi flere mulighet til å ta etter- og videreutdanning uavhengig av bosted og andre forpliktelser. Loven må reflektere at livslang læring og etter- og videreutdanning er en del av samfunnsoppdraget til institusjonene.

Universitets- og høyskoleloven må gi tilstrekkelig handlingsrom for universitetene og høyskolene, så de kan møte studentenes etterspørsel etter utdanning og arbeidslivets behov for kvalifisert arbeidskraft. Loven må legge til rette for at universiteter og høyskoler kan ta ansvar for å vurdere hvilke utdanninger som bør prioriteres.

Samtidig kan loven være et virkemiddel for å opprettholde et desentralisert tilbud også i tilfeller hvor det kan være økonomiske incentiver til å legge ned studiesteder. Departementet foreslår derfor i punkt 8.2.4.2 at nedleggelse av studiesteder skal avgjøres av Kongen i statsråd. Dermed vil det bli en politisk beslutning, hvor også distriktspolitiske hensyn og målet om god tilgang til utdanning i hele landet kan tillegges vekt.

3.2.5 Sikkerhet og beredskap

Universitets- og høyskolesektoren er stor og heterogen, skal etterstrebe åpenhet, og samarbeider aktivt internasjonalt på en rekke områder. Det er en sektor som forvalter mange og ulike verdier som må beskyttes, alt fra menneskers liv og helse til forskningsdata. Dette er viktig for Norge som en kunnskapsnasjon, samtidig som det også byr på en rekke utfordringer, for samfunnssikkerhet og beredskap, informasjonssikkerhet og personvern, og nasjonal sikkerhet som sådan. Sektoren skal etterleve en rekke krav og regelverk for å opprettholde et forsvarlig sikkerhetsnivå innenfor hele porteføljen, og det er derfor viktig at det jobbes systematisk og helhetlig.

Norske sikkerhets- og etterretningstjenester har i de seneste årene pekt konkret på kunnskapssektoren som et attraktivt mål for fremmede staters etterretningsvirksomhet, blant annet grunnet det høye internasjonale nivået, gode finansieringsordninger og tilgang til avansert forskningsinfrastruktur. Den tilspissede sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa skjerper behovet for god risiko-håndtering ved universiteter og høyskoler. Dette

er særlig aktuelt ved internasjonalt kunnskaps-samarbeid på teknologiområdet.

Som statlige institusjoner er Kunnskapsdepartementets underliggende virksomheter omfattet av lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven) og må derfor etterleve en rekke krav som følger av loven og tilhørende forskrifter. Det stilles krav til at virksomhetene skal ha systemer på plass for å følge opp at sikkerhetsnivået er forsvarlig. Sikkerhetsloven innebærer at den enkelte institusjon har et selvstendig ansvar for at verdier som har betydning for nasjonal sikkerhet er godt nok beskyttet. Virksomheter i sektoren forvalter mye sensitiv informasjon som ikke er sikkerhetsgradert etter sikkerhetsloven, men som likevel kan være beskyttelsesverdig. Alle skal ikke ha tilgang til alt, og det er institusjonenes ansvar å ha oversikt over sine verdier. En sentral forskrift er forskrift om virksomheters arbeid med forebyggende sikkerhet, som utdyper kravene i sikkerhetsloven.

Norske virksomheter, inkludert universiteter og høyskoler, må etterleve lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v., og forskrift om eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester. Eksportkontrollregelverket omfatter også kunnskapsoverføringer om lisenspliktige varer og teknologi, eller annen kunnskap som kan ha militær anvendelse. Utenriksdepartementet er ansvarlig myndighet for eksportkontrollen i Norge. Utenriksdepartementet arbeider med en endring av eksportkontrollforskriften, med formål om å styrke kontrollen av kunnskapsoverføringer. Endringene innebærer blant annet en tydeliggjøring av hvordan kunnskapsoverføringer er underlagt regelverket, og en omlegging av dagens lisensordning. Forslaget om forskriftsendringene var på høring våren 2022, og Utenriksdepartementet jobber per dags dato med å innarbeide høringsinnspillene.

Norske virksomheter må også etterleve lov om gjennomføring av internasjonale sanksjoner. Norge er folkerettslig forpliktet til å gjennomføre sanksjoner vedtatt av FN's sikkerhetsråd, og gjennomfører i tillegg en rekke restriktive tiltak vedtatt av EU. Norske virksomheter må sette seg inn i de ulike forskriftene for å ha oversikt over hvilke bestemmelser som gjelder for ulike land. Sanksjonene er av ulikt omfang, og flere av dem inneholder også bestemmelser om våpenembargo.

De statlige universitetene og høyskolene er omfattet av *Kunnskapsdepartementets styringsmodell for informasjonssikkerhet og personvern i høyere utdanning og forskning*, og skal følge fastsatte krav (rundskriv F-04-20). Kravene i styringsmodellen følger av lovpålagte krav til arbeidet med

informasjonssikkerhet og personvern, og øvrige nasjonale føringer for disse områdene.

Kunnskapsdepartementet forventer at de statlige universitetene og høyskolene jobber systematisk med sikkerhet og beredskap ved sine institusjoner, både innen samfunnssikkerhet og beredskap, nasjonal sikkerhet, og informasjonssikkerhet og personvern. Dette innebærer blant annet at institusjonene forventes å ha oversikt over verdier som trenger beskyttelse av hensyn til sikkerhet, at det gjennomføres vurderinger av den sikkerhetsmessige risikoen ved institusjonens aktiviteter og at forholdsmessige sikkerhetstiltak gjennomføres basert på dette. Sikkerheten ved institusjonene er et lederansvar, og det er styret sitt ansvar å skape gode rammebetingelser og strukturer for arbeidet med sikkerhet og beredskap.

Kunnskapsdepartementet har, som fastslått i *instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet*, ansvar for samfunnssikkerhet i egen sektor. Dette er et ansvar av overordnet (strategisk) art, og etter ansvars- og nærhetsprinsippet er det den enkelte virksomhet som har det operative (taktiske) ansvaret for å ivareta samfunnssikkerheten ved egen virksomhet. Kunnskapsdepartementet har fastsatt en rekke krav til underliggende virksomheter i *styringsdokumentet for arbeidet med sikkerhet og beredskap i Kunnskapsdepartementets sektor*. Etterlevelsen av disse kravene kontrolleres av NOKUT, og følges opp i etatsstyringen. I styringsdokumentet framgår også en rekke andre lovpålagte krav gjennom ovennevnte regelverk, inkludert sikkerhetsloven og innen informasjonssikkerhet og personvern.

Etterretnings- og sikkerhetstjenestene peker på behovet for å være aktsomme innenfor en rekke fagområder og nye fremvoksende teknologier. Den raske teknologiske utviklingen og uklare skillelinjer mellom hva som kan benyttes til sivile og militære formål, gjør at flere forskningsfelt og fagområder som ikke klart faller under eksportkontrollregelverket, likevel kan være sensitive og ha betydning for nasjonal sikkerhet. Regjeringen har etablert en interdepartemental arbeidsgruppe som skal utrede tiltak for å øke sikkerheten innenfor sensitive fagområder. Arbeidsgruppen vil følge opp stortingsmeldingen om nasjonal kontroll og digital motstandskraft (Meld. St. 9 (2022–2023)) og kartlegge hvilke teknologier som er av betydning for nasjonal sikkerhet og på hvilke områder det er et særlig behov for nasjonal kunnskap og kompetanse. Herunder skal det blant annet utredes hva som er arbeidslivets behov for doktorgradskompetanse til stillinger hvor det kreves sikkerhetsklarering.

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse og Norges forskningsråd fikk i 2022 i oppdrag fra KD å utvikle retningslinjer for ansvarlig internasjonalt samarbeid. Retningslinjene skal ferdigstilles første halvår 2023, og skal hjelpe kunnskapssektoren med å styrke risikovurderinger og sikkerhetsrutiner i forbindelse med inngåelse og gjennomføring av internasjonalt samarbeid, blant annet ved å vise til relevante regelverk og ressurser. Hensikten er å ivareta akademiske verdier og forskningsetiske standarder, samt nasjonale interesser.

3.2.6 Kjønnssammensetning

Det har vært en positiv utvikling når det gjelder kjønnsbalansen i universitets- og høyskolesektoren totalt, men det er fortsatt ubalanse i enkelte stillingskategorier og på enkelte fagområder. I 2022 var det 55 prosent kvinner i faglig-administrative stillinger totalt. Fordelingen mellom kvinner og menn i undervisnings- og forskningsstillinger varierer mellom ulike fagområder. For disse har det også vært en positiv utvikling, og andelen kvinner var i 2022 på 50 prosent. For enkelte av stillingskategoriene er det imidlertid lavere kvinneandel. Dette gjelder for eksempel professorstillinger der andelen kvinner i 2022 var på 35 prosent, men hvor det har vært en betydelig økning de siste årene. I enkelte stillinger som f.eks. studieledere, er det en lav andel menn.

Det er viktig at institusjonene fortsetter å arbeide systematisk og målrettet for å bedre kjønnsbalansen innenfor stillingskategorier og fagområder der det er ubalanse. Departementet forslår derfor i punkt 11.2 å videreføre reglene om likestilling mellom kjønn ved ansettelse.

I Hurdalsplattformen er det lagt til grunn at regjeringen vil styrke likestillingen i høyere utdanning og forskning, og bedre kjønnsbalansen i kunnskapssektoren. I tillegg til regulatoriske virkemidler arbeider regjeringen langs andre spor. En viktig del av arbeidet utføres av Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning (Kif-komiteen), som oppnevnes av Kunnskapsdepartementet. Kif-komiteen støtter og gir anbefalinger om tiltak som kan bidra til kjønnsbalanse og mangfold ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Komiteen skal bidra til bevisstgjøring knyttet til mangfold, inkludering og trakassering. Det inkluderer både kjønn og sosial og etnisk bakgrunn. Departementet arbeider også systematisk med å innhente og forbedre statistikk og kunnskapsgrunnlag som bidrar til å belyse utfordringene med ujevn kjønnsbalanse ved institusjonene,

og kan legge grunnlag for å utvikle gode og treffsikre tiltak for å bedre balansen.

3.2.7 Kunstig intelligens

Digitaliseringen berører alle samfunnets områder. Digitalisering handler ikke bare om å gjøre dagens tjenester og prosesser digitale. Den påvirker måter å arbeide på og organiseringen av virksomhetene på alle nivå. Digitalisering gir både økt tilgang til og mer bruk av data, digitale tjenester og teknologi. Økende bruk av kunstig intelligens (KI) forsterker effektene av digitaliseringen.

KI er maskiners evne til å utføre oppgaver som tradisjonelt har krevd menneskelig intelligens, som for eksempel å gjenkjenne mønstre, lære fra erfaring, eller å trekke konklusjoner. Nasjonal strategi for kunstig intelligens definerer KI slik:

Kunstig intelligente systemer utfører handlinger, fysisk eller digitalt, basert på tolkning og behandling av strukturerte eller ustrukturerte data, i den hensikt å oppnå et gitt mål. Enkelte KI-systemer kan også tilpasse seg gjennom å analysere og ta hensyn til hvordan tidligere handlinger har påvirket omgivelsene.

Tjenester som bygger på avanserte språkmodeller som er trent opp på store tekstmengder ved hjelp av maskinlæring, kan skape en meningsfull tekst basert på dialog med brukeren.

ChatGTP som ble lansert høsten 2022, er en avansert tekstgenereringsmodell som skaper tekst på en meningsfull måte basert på en gitt oppgave eller et gitt sett med data. Slike verktøy har, med rette, skapt stor debatt i sektoren.

Teknologi har stor betydning. Samtaleroboter og andre verktøy basert på KI vil få innvirkning på innholdet i pedagogisk praksis og læring, og hva som er kunnskap og kompetanse nå og i fremtiden. Teknologirådet påpeker at endringene kan bli banebrytende på nivå med innføringen av internett og mobiltelefonen. Slike verktøy krever tilpasninger av undervisning, læringsaktiviteter og vurdering, og forutsetter opplæring i bruk av teknologien. Ukritisk og vilkårlig bruk kan blant annet medføre redusert læringsutbytte, fusk, og at vurderinger skjer på feilaktig og ulikt grunnlag. Institusjonene, ansatte og studenter må ha tilstrekkelig kompetanse til å møte denne nye teknologien på en utforskende måte med nysgjerrighet, kritisk tenkning og etisk bevissthet.

Individuell tilpasset læring (adaptivitet) har vært en hovedretning i utviklingen av KI-teknologi

for bedre læring. Digital læringsanalyse gir mange muligheter, men reiser også en rekke problemstillinger. Ekspertgruppen for læringsanalyse (laringsanalyse.no) skal vurdere pedagogiske, etiske, juridiske og personvernmessige spørsmål ved bruk av digital læringsanalyse, og gi råd om behov for utvikling av regelverket og innspill om god praksis. Gruppen ser både på grunnopplæringen, høyere yrkesfaglig utdanning og høyere utdanning. Rapporten skal leveres i juni 2023.

Internasjonalt skjer det også mye på området. EU arbeider med et forslag til en forordning om kunstig intelligens (KI-forordningen, Artificial Intelligence Act). Tillit til KI-systemer er viktig og nødvendig for at det sosiale og økonomiske potensialet i KI kan utnyttes fullt ut på en forsvarlig måte.

De fleste systemer basert på KI er trent opp på store mengder data. Man må ha tilstrekkelig mengde data, og i tillegg må disse ha god kvalitet. Feil i dataene kan påvirke analysene. Utvalgsskjevhet er en spesiell utfordring med datakvalitet. For KI-verktøyene som bygger på store språkmodeller er det avgjørende for kvaliteten at man har tilgang på nok tekst. De store språkmodellene som GPT-4 og Chinchilla er hovedsakelig trent på engelsk tekst. Skal modellene modereres etter norsk lov og ha kjennskap til norsk språk og kulturarv, må de utvikles med norske data. Det kan blant annet kreve massedigitalisering av norsk tekst, noe Teknologirådet påpekte i sitt innspill for Stortinget i 2023 (*Teknologitrender*, mars 2023). Regjeringen vil vurdere oppfølging av dette blant annet i forbindelse med handlingsplanen for norsk fagspråk i academia, som legges fram i juni 2023.

Utdanningsinstitusjonene må være bevisste på når bruk av KI er formålstjenlig for opplæringen, og når det ikke bør anvendes. Det er i dag ikke mulig å forutse hvilken påvirkning KI vil ha på utdanning og forskning. Det er høy aktivitet hos universiteter og høyskoler for å samle kunnskap, dele og diskutere rundt den siste utviklingen med skapende (generativ) kunstig intelligens.

Kunnskapsdepartementet forventer at institusjonene har oppmerksomhet på hvilken betydning nye teknologier knyttet til kunstig intelligens som generative samtaleroboter, har for utviklingen av undervisnings- og vurderingsformer innenfor det enkelte fag. Videre anbefaler departementet at universitetene og høyskolene utveksler erfaringer og samarbeider om dette temaet bl.a. for å sikre en mest mulig lik praksis med tanke på hva som regnes som fusk.

3.2.8 Behandling av personopplysninger

Generelt

Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) og EUs personvernforordning (forordning (EU) 2016/679) regulerer behandlingen av personopplysninger. Formålet med regelverket er å beskytte den registrerte mot at personvernet blir krenket gjennom behandlingen av personopplysninger om vedkommende. Med «personopplysninger» menes enhver opplysning og vurderinger som kan knyttes til en identifisert eller identifiserbar fysisk person.

Reglene for behandling av personopplysninger bygger på noen grunnleggende prinsipper, som er fastsatt i personvernforordningen artikkel 5. Alle som behandler personopplysninger, må overholde disse prinsippene, og det er et krav at den som behandler personopplysninger, skal kunne dokumentere at prinsippene overholdes.

All behandling av personopplysninger må være lovlig, rettferdig og gjennomskiktig. Det betyr blant annet at det må foreligge et rettslig grunnlag før behandling av personopplysninger kan skje, et såkalt behandlingsgrunnlag. Et sentralt prinsipp er at personopplysninger bare skal behandles for spesifikke, uttrykkelige, angitte og legitime formål, og at personopplysninger ikke kan gjenbrukes til formål som er uforenlige med det opprinnelige formålet (formålsbegrensning). Prinsippet om dataminimering innebærer at mengden innsamlede personopplysninger skal begrenses til det som er nødvendig for å oppnå innsamlingsformålet. Personopplysninger som behandles skal være korrekte. Opplysningene skal også oppdateres hvis det er nødvendig. Prinsippet om lagringsbegrensning innebærer at personopplysninger ikke skal lagres lenger enn det som er nødvendig for formålet de ble innhentet for. Personopplysninger skal behandles slik at opplysningenes integritet og konfidensialitet beskyttes (sikring av personopplysningene). Prinsippet om ansvarlighet betyr at den behandlingsansvarlige har ansvar for å overholde reglene for behandling av personopplysninger og skal kunne dokumentere dette.

Reglene om behandlingsgrunnlag følger av personvernforordningen artikkel 6.

I offentlig forvaltning vil behandlingsgrunnlagene i artikkel 6 nr. 1 bokstav c og e være mest aktuelle. Artikkel 6 nr. 1 bokstav c gir grunnlag for behandling som er nødvendig for å oppfylle en rettslig forpliktelse som påhviler den behandlingsansvarlige. Artikkel 6 nr. 1 bokstav e gir adgang til behandling når dette er nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse eller utøve

offentlig myndighet som den behandlingsansvarlige er pålagt. Personvernforordningen artikkel 6 nr. 3 sier at «grunnlaget for behandlingen» nevnt i nr. 1 bokstav c og e «skal fastsettes» i unionsretten eller i medlemsstatenes nasjonale rett. Dette innebærer at artikkel 6 nr. 1 bokstav c eller e ikke alene kan utgjøre behandlingsgrunnlag. Den behandlingsansvarlige må i tillegg kunne vise til et supplerende rettsgrunnlag for behandlingen.

Formålsbegrensningsprinsippet innebærer at personopplysninger ikke kan viderebehandles på en måte som er uforenlig med det angitte formålet. Forordningen artikkel 6 nr. 4 bokstav a til e viser til en skjønsmessig vurdering av om ny bruk av opplysningene er forenlig eller ikke med den opprinnelige behandlingen. Dersom det nye formålet er forenlig med det opprinnelige formålet, vil det ikke være behov for et nytt behandlingsgrunnlag eller supplerende rettsgrunnlag for det nye formålet.

Artikkel 5 nr. 1 bokstav b slår fast at viderebehandling for arkivformål i allmennhetens interesse, for formål knyttet til vitenskapelig eller historisk forskning eller for statistiske formål, i samsvar med artikkel 89 nr. 1, ikke skal anses som uforenlig med de opprinnelige formålene. Det kreves derfor ikke supplerende rettsgrunnlag for å benytte personopplysninger til statistikk eller til forskning.

Det stilles særlige krav til behandling av såkalte særlige kategorier av personopplysninger etter personvernforordningen artikkel 9 (opplysninger om bl.a. etnisitet, politisk oppfatning, religion, fagforening, helse, seksuell orientering), og opplysninger om straffedommer og lovovertrедelser etter artikkel 10.

Forordningen artikkel 22 nr. 1 fastsetter at den registrerte skal ha rett til ikke å være gjenstand for en avgjørelse som utelukkende er basert på automatisert behandling som har rettsvirkning for vedkommende. Etter nr. 2 i samme artikkel vil dette ikke gjelde dersom det foreligger unntak i nasjonal rett. Den registrerte skal uansett ha rett til menneskelig inngripen fra den behandlingsansvarlige, til å uttrykke sine synspunkter og til å motsette seg avgjørelsen. Helautomatiserte avgjørelser er tillatt bare dersom det fastsettes egnede tiltak for å verne den registrertes rettigheter, friheter og berettigede interesser. Utformingen av tiltakene må være basert på en konkret vurdering av den aktuelle behandlingen. Forvaltningslovens regler om veiledningsplikt, kontradiksjon, innsyn, begrunnelse og klage er et vesentlig bidrag til å oppfylle forordningens krav om egnede tiltak. Garantiene i forvaltningsloven er minimumsgarantier.

Regulering i universitets- og høyskoleloven

Universitets- og høyskolesektoren behandler mange personopplysninger, både om søkere, studenter, doktorgradskandidater og ansatte. Slik behandling er i hovedsak nødvendig for å ivareta de registrertes egne interesser, i tillegg til å gjøre det mulig for institusjonene å utføre sine oppgaver. Den digitale utviklingen i samfunnet medfører forventninger om at også det offentlige skal digitalisere sin virksomhet og kommunikasjon med innbyggerne. Dagens studenter har i stadig større grad forventninger om at saksbehandling, kommunikasjon og deling av opplysninger skal skje både digitalt og der det er mulig, automatisk. Dette vil gjelde alt fra å ha tilgang til vitnemål og karakterer, søknadsbehandling ved opptak til utdanninger, godkjenning av annen utdanning og til å gjennomføre eksamen. Digitaliseringen har ført til en utvikling i hvordan oppgaver utføres og tjenester videreutvikles. Behovet for deling av data og samarbeid er blitt større. Automatisering av saksbehandling er blitt en viktig del av digitaliseringen.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo ingen vesentlige innholdsendringer i dagens lovparagrafer om behandling av personopplysninger, men foreslo at disse skulle samles i et eget kapittel. Departementet har kommet til at det er mer hensiktsmessig å plassere reglene om behandling av personopplysninger i tilknytning til de regelområdene personopplysningene tilhører.

Reglene om behandling av personopplysninger i dagens universitets- og høyskolelov er i hovedsak fra tiden før vedtakelse av den nåværende personopplysningsloven, som blant annet innlemmet personvernforordningen i norsk rett. Det er derfor behov for å oppdatere reglene til den regelverksutformingen som er blitt vanlig på dette området. Loven bør angi rammene for bruken av personopplysninger og avgrense bruken av personopplysninger til hvor det er nødvendig. Detaljerte og utdypende bestemmelser egner seg etter departementets syn best i forskrift, da utformingen kan bli både detaljert og omfangsrik, og behovene kan endres over tid. Dette vil kunne gjelde blant annet om formålet med behandlingen, behandlingsansvar, hvilke personopplysninger som kan behandles og om hvem, og om innhenting, viderebehandling, utlevering og tilgang til opplysninger. Forslag til forskriftsregulering vil bli sendt på høring. Der vil det bli gitt en nærmere vurdering og konkretisering opp mot det generelle personvernregelverket.

Departementet viser til omtale av § 2-8 om universiteters og høyskolars behandling av personopplysninger, § 8-5 om opptak, § 9-8 og § 9-9 om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, § 11-12 om vitnemål og annen dokumentasjon av resultater, § 12-11 om register for informasjonsutveksling om reaksjoner (utestenging mv.), § 15-1 om portal for deling av vitnemål og dokumentasjon av kompetanse, § 15-2 om database for forskningsinformasjon og § 15-3 om database for statistikk om høyere utdanning.

3.3 Prinsipper for regelstyring og forventninger til det juridiske arbeidet i universitets- og høyskolesektoren

3.3.1 Prinsipper departementet legger til grunn for utforming av ny lov

Generelt

Departementet legger til grunn at den rettslige styringen av universitetene og høyskolene må være tilpasset institusjonenes egenart. Lovverket bør gjenspeile at universiteter og høyskoler er institusjoner med et helt spesielt samfunnsoppdrag. Sektoren forvalter store ressurser for samfunnet, i form av direkte overføringer over statsbudsjettet, og ikke minst i forvaltningen av humankapitalen – den kunnskapen og kompetansen som skal sikre bærekraftig vekst og samfunnsutvikling. Institusjonene forvalter individuelle rettigheter som har stor betydning for den enkelte, og hvor kravene til rettssikkerhet og god forvaltning er særlig høye.

I det følgende omtales kort noen sentrale prinsipper som departementet har lagt til grunn i utformingen av den nye loven.

Institusjonene bør ha handlingsrom og fleksibilitet

At universiteter og høyskoler har handlingsrom og fleksibilitet, er en avgjørende forutsetning for å kunne tilpasse studieportefølje, forskning og annen virksomhet til skiftende samfunnsmessige behov. Institusjonene må ha ansvar for og muligheter til å kunne foreta både løpende og langsiktige strategiske prioriteringer. De må ha selvstendig handlingsevne i møte med andre aktører, som for eksempel regionalt arbeidsliv og andre institusjoner nasjonalt og internasjonalt. Loven bør derfor legge til rette for at institusjonene har nødvendige fullmakter og handlingsrom.

Institusjoner med selvstendig ansvar

Universitetene og høyskolene under Kunnskapsdepartementet er statlige forvaltningsorganer. Når institusjonene er organisert på denne måten, ligger det også en del begrensninger knyttet til å gi dem selvstyre. Mye av regelverket og administrative krav som gjelder for alle statlige virksomheter, vil automatisk gjelde – for eksempel økonomireglementet i staten og bestemmelser om økonomistyring. Som en del av den statlige organisasjonen under forsknings- og høyere utdanningsministerens ansvarsområde, er universitetene og høyskolene underlagt statsrådets parlamentariske og konstitusjonelle ansvar. Statsråden har et ansvar for å føre kontroll med underliggende virksomheter og for å gripe inn dersom det er vesentlige forhold som krever det, for eksempel vesentlige brudd på regelverk eller lignende. Men selv om det er konstitusjonelle begrensninger i hvor stor autonomi man kan gi et statlig forvaltningsorgan, mener departementet det er viktig at regelverket i størst mulig grad gjenspeiler en styringsmodell der institusjonene ved styret er gitt stor myndighet, fullmakter og ansvar. Å gi handlingsrom og ansvar for institusjonene, legger til rette for mindre byråkrati og en ressurseffektiv forvaltning. Departementets styringsdialog skjer i hovedsak også som en dialog med institusjonens styre.

Når det gjelder statsrådets konstitusjonelle og politiske ansvar for underliggende virksomheter, sett opp mot ønsket om å gi institusjonene fleksibilitet, handlingsrom og ansvar, mener departementet det må være aksept for at de fullmaktene som institusjonene er gitt i lovverket, skal være reelle. Det innebærer at styringen må være tillitsbasert og i størst mulig grad legge til grunn behovet for at institusjonene har selvstyre, handlingsrom og ansvar. Departementet må legge vesentlighet og risiko til grunn for hva som er nødvendig styring og kontroll. I lovforslaget vil dette være reflektert gjennom regler som viderefører at institusjonenes styre har et ansvar for hele institusjonens virksomhet.

Styre i det store og ikke i det små

I tråd med ønsket om å gi institusjonene handlingsrom og ansvar har departementet lagt vekt på at loven skal inneholde minst mulig detaljregulering. Samtidig er det enkelte områder hvor institusjonen er gitt myndighet til å fatte individuelle vedtak som er av svært stor betydning for den enkelte – for eksempel vedtak om utestenging og

bortvising av studenter. På noen slike områder i loven kan blant annet rettsikkerhets- og forutsigbarhetshensyn tilsa mer utførlig og konkret regulering. Et grunnleggende prinsipp er at jo mer inngripende rettsreglene er, jo mer tydelige og forutsigbare bør reglene være for den de gjelder. På andre områder kan det være særlige samfunnsmessige eller politiske hensyn som er så viktige at det er ønskelig å tydeliggjøre i loven forventninger og ansvar – for eksempel for å understøtte de politiske målene om å gi alle studenter like muligheter til å kunne ta høyere utdanning. Å sikre tilgang til utdanning i hele Norge er et så viktig nasjonalt hensyn at regjeringen mener at institusjonene ikke kan legge ned viktige studiesteder uten at dette er behandlet også på nasjonalt nivå.

Bruk av såkalte rettslige standarder i lovverket – eller skjønsmessige vilkår – kan gi fleksibilitet og innebærer at institusjonene enklere kan gjøre endringer i eget regelverk og praksis som er tilpasset endringer i samfunnsutviklingen og internasjonale endringer i akademien. Et eksempel er endringer i teknologiutvikling som kan gjøre det nødvendig å raskt endre måten eksamen gjennomføres på. Begrepet «fusk» er et eksempel på en rettslig standard, som over tid endrer seg og hvor for eksempel hjelpemidler man kan bruke i dag ikke var tenkt på for bare kort tid tilbake.

En forutsetning for at departementet skal kunne regulere virksomheten ved universitetene og høyskolene på en overordnet måte, er at institusjonene selv tar ansvar for å utvikle gode veiledninger og utfyllende retningslinjer, har tilfredsstillende kompetanse og en god forvaltning av enkeltsaker. Departementet har som utgangspunkt at reguleringen skal være overordnet og til-litsbasert. Det krever over tid at institusjonene tar ansvar og forvalter tilliten på en god og forsvarlig måte. Dersom departementet ser at forvaltningen på ett område ikke er god, kan det igjen føre til behov for et mer detaljert regelverk.

Hvis reguleringen av sektoren over tid skal kunne holdes overordnet og fullmaktsorientert, er det også viktig at forvaltningspraksis i sektoren er lik mellom institusjonene. Dette krever at institusjonene samarbeider om utvikling av felles praksis eller retningslinjer. Departementet vil trekke fram Universitets- og høyskolerådets (UHR) viktige rolle i dette arbeidet. UHR har utvalg og arbeidsgrupper på sentrale områder i sektoren – både administrativt og faglig. Det er viktig at UHR også har åpnet opp for at akkrediterte private høyskoler kan være medlemmer. Ett eksempel hvor UHR tidligere har gjort et viktig koordineringsar-

beid, er implementering av det som er gjeldende karakterskala i høyere utdanning. Karakterskalaen er overordnet regulert i loven, mens institusjonene gjennom UHR i fellesskap har blitt enige om beskrivelser av karakterinnholdet mv.

Institusjonene bør ha hjemmel til selv å fastsette utfyllende regelverk for sin egen virksomhet

Når lovforslaget gjennomgående bruker overordnede formuleringer, lovfester fullmakter og slik plasserer ansvar hos institusjonenes styrer, gis det også en rekke hjemler i loven for institusjonene til selv å fastsette utfyllende regler. Departementet mener det er hensiktsmessig at institusjonene i stor grad selv kan fastsette forskrifter og retningslinjer som er tilpasset de lokale forholdene, institusjonens profil og størrelse. Det er institusjonen selv som har de nødvendige forutsetninger for å tilpasse regelverk for eksempel for gjennomføring av eksamen, studier osv.

På visse områder er det likevel nødvendig med nasjonale forskrifter – om sentrale forhold på systemnivå som det er viktig at reguleres og praktiseres likt for alle institusjoner. Eksempler på dette er krav til akkreditering, tilsyn, samordnet opptak, regulering av beskyttede grader og om grunnleggende rettigheter for studentene.

Sentrale regler bør fastsettes i lov

Regelverkstiltak som er av en slik karakter at Stortinget bør ta stilling til dem, bør reguleres i lov og ikke overlates til forskrift. Jo mer inngripende eller omstridte tiltak som iverksettes, jo større grunn er det til at Stortinget får ta uttrykkelig stilling til iverksettelsen av tiltaket. Rettsikkerhets-hensyn tilsier også at sentrale rettigheter og plikter i størst mulig grad framgår av loven. Derimot bør detaljerte regler og regler som retter seg mot få personer, plasseres i forskrift. Det er også et poeng å oppnå stabilitet i lovverket og unngå hyppige lovendringer. Dette kan tale for å plassere regler som endres ofte i forskrift.

Regler som innebærer betydelige inngrep overfor private, bør fastsettes i eller ha en klar hjemmel i lov. Stortinget må kunne ta stilling til hvilke fullmakter departementet og universiteter og høyskoler skal få. Jo mer inngripende regler som skal fastsettes i forskrift, jo større krav til tydelige og konkrete forskriftshjemler. Samtidig må forskriftshjemplene ikke bli så detaljerte at hensikten med å delegere til forskrift forsvinner.

Dobbeltregulering bør normalt unngås

Universiteter og høyskoler må i tillegg til universitets- og høyskoleloven forholde seg til annet generelt regelverk. Departementet mener at dobbeltregulering og særregulering normalt bør unngås. Det vil si at loven i minst mulig grad bør inneholde regler som også følger av eller avviker fra generelle sektorovergripende regler. Dobbeltregulering kan likevel på noen områder være hensiktsmessig for å bidra til å gjøre viktige regler kjent, og særregulering kan være nødvendig dersom de generelle reglene ikke passer. Dobbeltregulering og særregulering kan samtidig bidra til å svekke de sektorovergripende lovene, ved at institusjonene da ikke forholder seg til dem. Dobbeltregulering kan også føre til rettsklarhet og inkonsekvens i regelverket. Det kan være behov for særregler dersom det er særlige utfordringer i universitets- og høyskolesektoren, eller det er behov for større fleksibilitet på grunn av institusjonenes virksomhet og egenart. For å rette oppmerksomheten mot særlige utfordringer i universitets- og høyskolesektoren kan det være hensiktsmessig at reglene framgår av den loven som målgruppen forholder seg mest til. Dette argumentet står sterkest når det gjelder regler som skal ivareta grunnleggende rettigheter for studenter og ansatte ved universiteter og høyskoler, som ikke har de samme forutsetningene som institusjonene til å orientere seg i alt av lovverk som gjelder for høyere utdanning og universiteter og høyskoler.

Loven må ivareta internasjonale forpliktelser og tilpasses i et internasjonalt perspektiv

Universitets- og høyskoleloven må ivareta internasjonale forpliktelser og tilpasses i et internasjonalt perspektiv. Det handler dels om at loven må inneholde regler som Norge er pålagt å ha, og at reglene i loven ikke kan være i strid med internasjonale forpliktelser. Videre er det et viktig prinsipp å legge til rette for samarbeid og mobilitet mellom Norge og andre land som kan bidra til å heve kvaliteten i høyere utdanning og forskning.

Norge samarbeider om utdanning på flere områder, som EU/EØS, Bologna-prosessen, Europarådet, Nordisk ministerråd, OECD og UNESCO. Se nærmere om internasjonalt samarbeid i kapittel 2 i Meld. St. 7 (2020–2021) *En verden av muligheter – Internasjonal studentmobilitet i høyere utdanning*. Se også omtale av internasjonale utviklingstrekk og nordisk rett i NOU 2020: 3 kapittel 6, 7 og 10.4.

Målet i Bologna-prosessen er ikke en felles utdanningspolitikk for alle landene, men at de ulike nasjonale systemene er sammenlignbare. Økt student- og ansattmobilitet har vært et sentralt mål i Bologna-prosessen fra begynnelsen. Norges forpliktelser gjennom Bologna-prosessen har ført til flere endringer som også gjenspeiles i dagens universitets- og høyskolelov. For eksempel er hjemlene for forskriftsregler om et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk og om institusjonenes adgang til å gi grader og yrkesutdanninger i samarbeid med andre institusjoner (såkalte fellesgrader) en oppfølging av forpliktelser i Bologna-prosessen (se punkt 7.8).

Innenfor Bologna-samarbeidet er det fastsatt egne standarder og retningslinjer for kvalitetssikring av høyere utdanning som kalles *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* (ESG), Europeiske standarder og retningslinjer for kvalitetssikring i høyere utdanning. Ett av kravene i ESG er at landene skal ha et eksternt, faglig uavhengig kvalitetssikringsorgan med adekvat finansiering for å utføre sine oppgaver og klare og tydelige mål for sine aktiviteter. ESG gjelder for både intern og eksternt kvalitetssikring og -utvikling av høyere utdanning (læring og undervisning) og for kvalitetssikringsorganer. Disse forpliktelsene er ivare tatt gjennom flere av reglene i dagens universitets- og høyskolelov (se punkt 7.2 til 7.4, 7.5 og 20.2).

I den nye loven foreslår departementet tre endringer for å legge til rette for internasjonalt samarbeid, studentmobilitet og for at regelverket skal harmonisere bedre med retningslinjer som er fastsatt i Bologna-prosessen. Departementet foreslår i punkt 15.2 å ta inn en definisjon av studiepoeng basert på *European Credit Transfer System* (ECTS). Norge har gjennom Bologna-prosessen forpliktet seg til å ha en gradsstruktur med lavere og høyere grad pluss doktorgrad. I punkt 7.7 foreslår departementet å ta denne hovedstrukturen inn i den nye loven for å synliggjøre Norges oppfyllelse av denne forpliktelsen bedre enn i dag. I punkt 7.8 foreslår departementet i tillegg at det presiseres at hjemmelen for fellesgrader omfatter grader akkreditert etter den europeiske tilnærmingen til fellesgrader vedtatt i 2015, *the European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes*. Det innebærer at europeiske fellesgrader etter gitte kriterier kan akkrediteres av et kvalitetssikringsorgan som er godkjent i det europeiske registeret over kvalitetssikringsorganer som følger ESG, kalt *European Quality Assurance Register for Higher Education* (EQAR).

Norge har ratifisert to konvensjoner om godkjenning av utenlandsk utdanning, Lisboakonvensjonen og UNESCOs globale konvensjon om godkjenning av kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning. Begge konvensjonene slår fast prinsipper for godkjenning som har som siktemål å legge til rette for studentmobilitet mellom land som har tiltrådt konvensjonen. Forpliktelsene i Lisboakonvensjonen er synliggjort i reglene om generell og faglig godkjenning av utenlandsk høyere utdanning. I punkt 13.2 foreslår departementet å ta inn tilsvarende henvisning til globalkonvensjonen.

I tillegg til forpliktelsene som gjelder høyere utdanning spesielt, er det flere generelle forpliktelser som er relevante for høyere utdanning og som må tas hensyn til i loven. Her nevnes særlig FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), EUs personvernforordning og EUs likestillingsdirektiv.

3.3.2 Hva oppnås med ny universitets- og høyskolelov?

Til grunn for forslaget til den nye loven er det gjort en helhetlig gjennomgang av hvilke regler det er behov for. Flere av dagens regler er ikke videreført i forslaget fordi de er utdaterte eller rettslig overflødige.

I forslaget til den nye loven er reglene strukturert på en måte som gjør det enklere å finne fram i loven. Språket i loven er forenklet, og begrepsbruken er gjennomgått og oppdatert. Dette skal gjøre det enklere for brukerne å forstå reglene.

Forarbeidene til dagens lov har blitt fragmentert over tid, og de er i mange tilfeller knappe. Dette har gjort det vanskelig for brukerne av loven å finne fram til sentral tolkningsinformasjon. I særmerknadene til lovforslaget (se punkt 23) har departementet samlet relevant tolkningsinformasjon, slik at denne proposisjonen gir et mest mulig helhetlig grunnlag for forståelsen av den nye loven.

3.3.3 Forventninger til det juridiske arbeidet i universitets- og høyskolesektoren

Å drive en stor samfunnsinstitusjon som et universitet eller en høyskole krever betydelig juridisk kompetanse og forvaltningskompetanse hos institusjonene. Forslaget til ny universitets- og høyskolelov trekker på de fleste områder opp overordnede rammer, som den enkelte institusjon må supplere lokalt. For å kunne benytte handlingsrommet som loven gir, må den enkelte institusjon ha god oversikt over regelverket og ha kompe-

tanse til å anvende reglene og utvise skjønn der reglene legger opp til dette. På mange områder må institusjonene lage egne forskrifter, noe som krever særskilt kompetanse om regelverksarbeid. For å kunne ivareta studentenes rettigheter og rettssikkerhet i prosesser som leder til særlig inngrepene vedtak, må institusjonene ha god kunnskap om studentenes rettigheter. Institusjonene fatter en rekke enkeltvedtak, noe som krever solid forvaltningskompetanse. Det er viktig at institusjonene har gode systemer og rutiner for søknadsbehandling, klage, veiledning og informasjon til studentene som er lett tilgjengelig.

I tillegg til universitets- og høyskoleloven er det også flere andre lover som regulerer universiteters og høyskolars virksomhet. For eksempel er forvaltningsloven, likestillings- og diskrimineringsloven, forskningsetikkloven, offentlighetsloven, språkloven, personopplysningsloven, statsansatteloven og arbeidsmiljøloven relevante. Institusjonene må ha god kjennskap også til slike generelle lover.

Departementet registrerer at universiteter og høyskoler de senere årene har prioritert juridisk kompetanse og forvaltningskompetanse. Det er viktig at dette prioriteres også framover slik at institusjonene er i stand til å operere innenfor regelverket og forvalte den myndigheten og det handlingsrommet dette gir på en god måte.

Departementet forventer at institusjonene selv, i forbindelse med ikraftsetting av ny lov, gjennomgår også sitt eget regelverk og vurderer behovet for oppdatering og forenkling.

Videre er det viktig at universiteter og høyskoler samarbeider om å finne fram til gode løsninger på sentrale områder. Selv der loven gir handlingsrom til å finne løsninger lokalt, vil samarbeid mellom institusjonene bidra til økt kvalitet og likebehandling. Det vil også være en fordel for studentene at det ikke er ubegrunnede ulikheter mellom institusjonene.

3.4 Pågående arbeid

3.4.1 Kvalitets- og akkrediteringskrav for norske universiteter

Kunnskapsdepartementet oppnevnte i mai 2022 en ekspertgruppe som skulle vurdere gjeldende akkrediteringskrav for universiteter. Ekspertgruppen leverte den 9. januar 2023 rapporten *Kvalitets- og akkrediteringskrav for norske universiteter*.

Ekspertgruppen mener det fortsatt bør være én kategori universiteter, framfor å splitte opp i for eksempel profesjons-, forsknings-, eller regionalt

universitet. Det er avgjørende at kriteriene gir rom for fleksibilitet og en mangfoldig universitetssektor. Vitenskapelige høyskoler bør kunne akkrediteres som universitet, med samme kvalitetskrav, men med lavere volumkrav til doktorgradskandidater.

Ekspertgruppen foreslår å fjerne kravet om fire doktorgrader for å bli akkreditert som universitet. Ekspertgruppen mener dette kravet ikke nødvendigvis stimulerer til strategisk utvikling. I stedet bør bredden i virksomheten sikres gjennom et krav om at doktorgraden(e) skal være dekkende for vesentlige deler av virksomheten. Deler av doktorgradsutdanningen kan skje i samarbeid med andre institusjoner (fellesgrader).

I stedet for et volumkrav knyttet til den enkelte doktorgrad foreslår ekspertgruppen at dette løftes til institusjonsnivå og at institusjoner som søker om universitetsakkreditering, må ha tatt opp minst 60 doktorgradsstudenter de siste fem årene og i gjennomsnitt ha uteksaminert minst 15 kandidater per år over en treårsperiode. For institusjoner med en smalere profil, slik som dagens vitenskapelige høyskoler, foreslås kravet å være 15/5 over samme periode. Alternativt kan en femårsperiode legges til grunn.

Videre anbefaler ekspertgruppen nye kvalitative krav hvor institusjonens strategi ses i forhold til hele samfunnsoppdraget og at de strategiske målene er i overensstemmelse med kravene til akkreditering som universitet, og en selvstendig helhetlig vurdering av institusjonen på et faglig grunnlag.

Til slutt foreslår ekspertgruppen at NOKUTs styre skal fatte endelig beslutning om institusjonskategori etter en faglig vurdering uten politisk behandling. Etter universitets- og høyskoleloven § 1-2 andre ledd er det i dag Kongen i statsråd som tar den endelige beslutningen om institusjonskategori. Den politiske innflytelsen bør ifølge ekspertgruppen være gjennom fastsettelse av lov og forskrift.

For en fullstendig oversikt over anbefalinger viser departementet til ekspertgruppens rapport. Departementet har hørt forslagene fra ekspertgruppen og vurderer høringsinnspillene.

3.4.2 Ny modell for opptak

Opptaksutvalget leverte den 1. desember 2022 en offentlig utredning med forslag om et helt nytt opptakssystem, NOU 2022: 17 *Veier inn – ny modell for opptak til universiteter og høyskoler*. Utvalget foreslår en ny modell for opptak til høyere utdanning. Utvalget har lagt vekt på at model-

len skal være mest mulig rettferdig, effektiv og enkel å forstå. Reglene skal i hovedsak være like for alle som søker, uansett hvilket studium de søker på. Unge mennesker skal kunne ta valg tidlig, men også gjøre omvalg eller bruke tid på å bestemme seg.

De ulike delene av opptaksregelverket påvirker hverandre. Utvalget foreslår derfor en helhetlig modell der alle delene er viktige og henger sammen. Å innføre bare enkelte av endringene kan gi uheldige utslag i andre deler av opptakssystemet.

Utvalget mener at ordningen med generell studiekompetanse som opptaksgrunnlag til universiteter og høyskoler fungerer godt. Det er oversiktlig for søkerne og håndterbart for opptakssystemet. Kvalifisering til høyere utdanning skjer hovedsakelig gjennom videregående opplæring, mens det er en liten andel søkere som får tilbud om studieplass på andre grunnlag. Mange av disse søkerne har relevant bakgrunn for studiene de søker på, og det er viktig at det finnes flere veier inn. Utvalget mener derfor at toårig fagskole og fullført høyere utdanning fortsatt skal gi generell studiekompetanse, og at det skal være mulig å få unntak fra kravet om generell studiekompetanse gjennom for eksempel realkompetansevurdering og Y-vei.

Utvalget foreslår en modell som er fleksibel nok til å håndtere endringer i hvor mange som søker, og hvilke studier de søker seg til. For å rangere søkere foreslår utvalget å dele opptakssystemet inn i to kvoter: en karakterkvote og en opptaksprøvekvote.

Karakterkvoten er hovedveien inn i høyere utdanning, og søkerne rangeres på bakgrunn av karakterer fra videregående opplæring. I karakterkvoten konkurrerer alle med det samme grunnlaget, og det er ingen øvre eller nedre aldersgrense. Det er bare resultater fra videregående opplæring som teller i karakterkvoten. Utvalget foreslår at ordningen med poeng for fagvalg, alder og andre tilleggspoeng avvikles, og det samme gjelder muligheten til å forbedre karakterer. Samfunnet har et stadig økende behov for arbeidskraft med høy kompetanse, og da er det viktig at unge som ønsker det, kan begynne i høyere utdanning rett etter videregående opplæring. I dag er det ikke nødvendigvis sånn; mange unge som ønsker seg inn på studier med høy konkurranse, ender for ofte opp med å bruke betydelig tid og ressurser på å forbedre karakterene sine og vente på alderspoeng.

Til tross for at flere bør få mulighet til å starte tidligere med studier, skal det ikke være hindringer i systemet for dem som trenger lengre tid

på å komme i gang, eller som ombestemmer seg underveis. I utvalgets modell får de som velger å utsette studiestarten, konkurrere på samme vilkår som de som starter rett etter videregående opplæring.

I tillegg til karakterkvoten foreslår utvalget en opptaksprøvekvote. I denne kvoten kan alle søkere som ønsker å forbedre rangeringsposisjonen sin, eller som har et annet kvalifiseringsgrunnlag enn karakterer fra videregående opplæring, ta en standardisert test som rangerer dem i opptaksprøvekvoten. På den måten konkurrerer alle etter samme målestokk. Den andelen som får høyest poengsum, kommer inn på studiet. Opptaksprøvekvoten erstatter ordningen med å forbedre karakterer fra videregående opplæring og samle alders- og tilleggspoeng i påvente av å komme inn i ordinær kvote.

I tillegg til karakter- og opptaksprøvekvoten foreslår utvalget at modellen skal videreføre de spesielle kvotene for søkere med samisk språkkompetanse. Et flertall i utvalget foreslår også å

videreføre kvoter for tilknytning til Nord-Norge og åpne for kvoter for kjønn på fag med svært skjev kjønnsfordeling. Videre åpner utvalget for at institusjoner kan ta i bruk supplerende opptakskriterier for å finne de best egnede blant de best kvalifiserte søkerne. I tillegg til at det kan gi bedre samsvar mellom søkerens kompetanse og kravene på et studium, kan det bidra til å dempe karakterpresset i videregående opplæring.

Utvalget legger til grunn at det må lages gode overgangsordninger som gir søkerne god tid til å planlegge og områ seg. Modellen tar høyde for at det ikke skal bli vanskeligere for søkere med utenlandsk utdanning å få opptak til høyere utdanning i Norge.

For en fullstendig oversikt over utvalgets forslag viser departementet til NOU 2022: 17. Departementet har gjennomført en høring av NOU-en og vurderer høringsinnspillene. Departementet vil komme tilbake til Stortinget om saken på egnet måte.

4 Lovspråk og lovstruktur

4.1 Bakgrunn

En sentral del av universitets- og høyskolelovutvalgets mandat var å vurdere strukturen og språket i regelverket for universiteter og høyskoler. Ett av målene for arbeidet var et regelverk med god struktur som var skrevet i et godt og klart språk, slik at det også forstås av de som ikke er jurister.

Universitets- og høyskolelovutvalget opplyste om at klarspråkprinsippene lå til grunn for utvalgets lovforslag. Dette gjaldt både inndelingen av kapitler og utformingen av de enkelte paragrafene.

Universitets- og høyskolelovutvalget fikk flere innspill om at regelverket for universiteter og høyskoler er uoversiktlig, fragmentert og vanskelig å finne fram i. I tillegg fikk utvalget innspill om at det enkelte steder er et uklart forhold mellom lov og forskrift, mellom ulike forskrifter og mellom rundskriv og forskrift. Norsk studentorganisasjon spilte inn til utvalget at det er viktig at lovverket utformes slik at det er tilgjengelig og forståelig for studentene.

Universitets- og høyskolelovutvalget vurderte flere mulige måter å strukturere loven på. Hensynet til brukervennlighet, det vil si at de som bruker loven, lett finner fram til de reglene som er relevante for dem, har stått sentralt. Utvalget foreslo å samle reglene som tematisk hører sammen, i hver sine kapitler. Utvalget vurderte å dele kapitlene inn i deler, slik som i dagens lov, men gikk ikke inn for en slik løsning. Utvalget mente at kapitelinndelingen i lovforslaget var såpass tydelig at en inndeling i deler ikke var nødvendig.

Lovforslaget til universitets- og høyskolelovutvalget skiller i utgangspunktet ikke mellom private og statlige institusjoner, men der det er nødvendig er det opplyst om at reglene bare gjelder for enten private eller statlige institusjoner.

Universitets- og høyskolelovutvalget fikk innspill om inkonsekvent bruk av terminologi og utydelige formuleringer i lovverket. Med den tiden utvalget hadde til rådighet, var det ikke mulig for utvalget å gå dypt inn i arbeidet med terminologi. Utvalget anbefalte derfor at departementet fortsatte dette arbeidet.

Forslaget fra universitets- og høyskolelovutvalget og høringsinnspillene til NOU 2020: 3 har vært sentrale for departementets arbeid med lovspråk og lovstruktur. I tillegg har departementet hentet inn innspill underveis i arbeidet fra juristnettverket for universitets- og høyskolesektoren og departementets underliggende organer. Departementet har vært opptatt av at reglene som gir rettigheter og plikter for studentene, er lette å finne fram til og forstå. Departementet har hatt møte med Norsk studentorganisasjon hvor det å samle regler om læringsmiljø i ett kapittel var blant temaene som ble tatt opp.

Departementet har videre lagt vekt på at loven skal være brukervennlig, med en oversiktlig struktur og med et klart og godt språk. Språkrådet har hjulpet departementet og gitt språklige råd i arbeidet med lovteksten.

4.2 Lovspråk

4.2.1 Mål om et klart og godt språk

Departementet har hatt som mål at loven skal være skrevet i et klart og godt språk slik at den også forstås av de som ikke har juridisk bakgrunn. Dette handler blant annet om å ha enklere formuleringer og bruke ord som de fleste forstår. Det handler også om å ha en konsis språkbruk for å unngå misforståelser om hva som er ment.

Departementet får iblant innspill om at en del skjønnsmessige formuleringer i regelverket kan være vanskelige å forstå. Departementet har forståelse for dette, men har likevel valgt å beholde skjønnsmessige formuleringer flere steder framfor å erstatte dem med mer konkrete formuleringer.

Hensiktene med skjønnsmessige formuleringer som «forsvarlig», «uforholdsmessig» osv. er å synliggjøre at det i enkelte saksforhold er mange momenter eller hensyn som bør eller kan legges vekt på i vurderingen, og det er ofte ikke hensiktsmessig å nevne alle slike forhold i loven. I mange tilfeller er det heller ikke mulig å beskrive uttømmende hvilke momenter som er relevante.

Alternativet til skjønnsmessige regler er å stille mer konkrete og objektivt målbare krav.

Dette vil i mange tilfeller begrense institusjonenes handlingsrom i for stor grad, og det vil ikke ta høyde for ulikheter mellom institusjoner, fagområder, studenter osv. Universitetene og høyskolene er i mange tilfeller nærmest til å vurdere hva som er «forsvarlig», «uforholdsmessig» osv. Der loven har skjønnsmessige regler, må det gjøres en helhetlig vurdering. En slik reguleringsmåte gir universiteter og høyskoler et handlingsrom og et ansvar for å utrede alle nødvendige sider av en sak. En regulering med mulighet for skjønn vil dermed gi et bedre resultat enn konkrete nasjonale krav uten rom for faglige vurderinger. Departementet foreslår derfor å videreføre de fleste skjønnsmessige reglene, men har i særmerknadene forsøkt å gi veiledning til den skjønnsutøvelsen som må gjøres lokalt, blant annet med eksempler på sentrale momenter i vurderingene. Se ellers punkt 3.3.1 om prinsipper for regelstyring.

I dagens lov er begrepsbruken ikke alltid konsekvent, noe som kan føre til at det blir uklart i hvilke tilfeller reglene gjelder. På bakgrunn av anbefalingen fra universitets- og høyskolelovutvalget har departementet arbeidet videre med begrepsbruken i loven. Departementet har ikke hatt som mål å forklare eller definere alle ord og uttrykk som er sentrale i høyere utdanning. Til dette er ikke lov et egnet virkemiddel, og universitetene og høyskolene er ofte nærmest til å vurdere hva de legger i ulike ord og uttrykk slik de brukes ved den enkelte institusjonen. Det departementet har vært opptatt av, er å klargjøre hva som i loven legges i sentrale begreper som utløser rettigheter og plikter. Departementet har forsøkt å ta hensyn til hvordan ulike begreper brukes i praksis.

I punkt 4.2.2 omtales enkelte sentrale begreper og hvordan de er brukt i forslaget til ny lov. Departementet gjør oppmerksom på at denne begrepsbruken ikke er gjennomført konsekvent i resten av proposisjonen ettersom den også omtaler dagens lov og høringsinnspill hvor det kan være andre begreper og forståelser enn det departementet legger til grunn i lovforslaget. Begreper som bare brukes i enkelte paragrafer, er omtalt i særmerknadene (punkt 23).

Departementet har vurdert om det bør tas inn definisjoner i loven, men har kommet til at det ikke er hensiktsmessig. Definisjoner i loven vil etter departementets syn bli for rigid og vil ikke være egnet til å fange opp alle de nødvendige nyansene.

4.2.2 Noen sentrale begreper

Universiteter, høyskoler, institusjoner og styret

I lovforslaget brukes «høyskoler» som en fellesbetegnelse for høyskoler og vitenskapelige høyskoler, med mindre det framgår av sammenhengen at det bare menes høyskoler som ikke er vitenskapelige høyskoler. Når det er klart at det viser tilbake til uttrykket «universiteter og høyskoler», brukes for enkelthets skyld uttrykket «institusjoner» om universiteter og høyskoler.

I dagens lov legges plikter og myndighet for universiteter og høyskoler dels til institusjonene, dels til styret og dels til styret selv. I lovforslaget legges pliktene og myndigheten i de fleste tilfeller til institusjonen. Det er institusjonens styre som er øverste ansvarlig, men styret kan delegere oppgaven eller myndigheten til andre organ ved institusjonen. Når det i lovforslaget brukes «styret selv» betyr det at styret ikke kan delegere oppgaven eller myndigheten.

Studier, studietilbud, studieprogram og utdanning

Begrepet «studieprogram» brukes og forstås litt ulikt i universitets- og høyskolesektoren. Én forståelse er at dette er en utdanning som består av en samling emner som er fastsatt i studieplan, som studenter tas opp til, og som fører fram til en grad eller et yrke eller kan gi opptak til bestemt videreutdanning. En annen forståelse er at studieprogram er en administrativ enhet som studentene kan knyttes til ut fra hvilke emner de har rett til å ta. Et studieprogram kan også kjennetegnes ved at det ikke er nødvendig å søke nytt opptak for å ta nye emner innenfor studieprogrammet.

Ettersom det er ulik forståelse av begrepet «studieprogram», foreslår departementet å ikke bruke det i loven. For de fleste reglene er det uansett ikke nødvendig å skille mellom ulike studier. Der lovreglene sikter til studier som fører fram til en grad eller yrkesutdanning, skrives dette heller fullt ut.

Departementet bruker begrepene «studietilbud» og «studier» om høyere utdanning som gir uttelling i form av studiepoeng. Studier eller studietilbud omfatter både gradsgivende studier og kortere studier som årsheter og emner som tilbys for seg selv. Studietilbud og studier brukes om hverandre ut fra hva som språklig sett passer best. For eksempel mener departementet det er naturlig å omtale en institusjons studietilbud, men at en student går på et studium.

I lovforslaget brukes begrepet «høyere utdanning» som en mer overordnet betegnelse for hele

utdanningsvirksomheten til universiteter og høyskoler og i omtalen av høyere utdanning fra andre land. Høyere utdanning omfatter både utforming og kvalitetssikring og akkreditering av studietilbud, undervisning og studentenes læringsvirksomhet. Høyere utdanning brukes noen steder synonymt med studier og studietilbud der dette språklig passer best.

Fag og emne

I lovforslaget brukes bare «emne», ikke «fag». Emner representerer de minste studiepoenggivende enhetene med faglig innhold fastsatt av institusjonen. Et emne kan både være sammensatt av flere fagområder, og være fordypning innenfor en begrenset del av ett fagområde.

Eksamen, prøve, obligatoriske aktiviteter, arbeidskrav og kurs

I lovforslaget brukes «eksamen» om alle prestasjoner i form av prøver, oppgaver og avhandlinger m.m. hvor det fattes sensurvedtak som føres på vitnemål eller annen dokumentasjon av resultater. Formålet med eksamen er å måle studentenes kunnskaper, ferdigheter og generelle kompetanse opp mot læringsutbyttetmålene i emnet.

Begrepet «eksamen» i loven vil dermed ikke omfatte obligatoriske aktiviteter eller andre vurderinger hvor det ikke er et sensurvedtak som føres på vitnemål eller annen dokumentasjon av resultater. Begrepet «eksamen» legger ikke føringer på hvordan studentenes prestasjon måles.

Begrepet «prøve» brukes bare i lovforslaget om tester av prestasjoner der resultatet ikke føres på vitnemålet eller annen dokumentasjon av resultater. Dette begrepet brukes derfor stort sett ikke i lovforslaget. Eneste unntak er prøve som grunnlag for godkjenning, jf. lovforslaget § 9-5.

I lovforslaget brukes begrepet «obligatoriske aktiviteter» som en fellesbetegnelse for obligatorisk undervisning, obligatorisk arbeid, obligatoriske kurs, obligatorisk praksis og arbeidskrav. Kurs i annen betydning enn som obligatorisk aktivitet, reguleres ikke i loven.

Vurdering, sensur, bedømmelse, vurderingsordninger og sensurordninger

I lovforslaget brukes begrepet «sensur» om resultatet av vurderingen av en eksamen. Begrepet «vurdering» brukes om selve handlingen, ikke «sensurering». I lovforslaget videreføres ikke begrepet «bedømmelse» som er benyttet i dagens lov.

I lovforslaget brukes begrepet «sensurordningen», ikke «vurderingsordningen» om hvordan prestasjonene vurderes. Begrepet «eksamensordningen» brukes om hvordan prestasjonene måles.

Søker, student og kandidat

I lovforslaget brukes begrepet «søker» både om de som søker opptak, og de som søker om godkjenning av utdanning og kompetanse.

I lovforslaget brukes begrepet «student» om de som er tatt opp til studier. Begrepet «student» brukes også i reglene om eksamen, ikke «kandidat» eller «eksamenskandidat» som er delvis benyttet i dagens lov. Det er foreslått å regulere særskilt hvilke regler som gjelder for personer som ikke er tatt opp til studiet, men som ønsker å gå opp til eksamen, ofte omtalt som «privatister». Begrepet «doktorgradskandidater» brukes om de som tar doktorgradsutdanning. Det er foreslått å regulere særskilt hvilke regler som gjelder for doktorgradskandidater.

Undervisnings- og forskningsstilling og vitenskapelige stillinger

I lovforslaget brukes begrepet «undervisnings- og forskningsstilling» om stillingene som er listet opp under denne overskriften i hovedtariffavtalene i staten, med unntak av postdoktorstillingene. Begrepet omfatter ikke rene forskerstillinger eller utdanningsstillinger (se punkt 11.1.1).

I lovforslaget brukes begrepet «vitenskapelige stillinger» om alle stillinger som ikke er teknisk eller administrative (se punkt 8.3.2 og 8.4.2).

4.3 Lovstruktur

4.3.1 Mål om en mer oversiktlig lovstruktur

Departementets lovforslag tar utgangspunkt i og har mange likhetsstrekk med forslaget fra universitets- og høyskolelovutvalget.

Lovforslaget er inndelt tematisk. I motsetning til dagens lov foreslår ikke departementet å dele loven inn i deler. Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at dette ikke er nødvendig med den foreslåtte kapittelstrukturen.

Departementet følger også opp utvalgets forslag om å ikke samle reglene som gjelder for statlige og private universiteter og høyskoler hver for seg. De fleste av reglene i loven gjelder både statlige og private universiteter og høyskoler, noe som gjør det hensiktsmessig med en tematisk inndeling. For studenter og andre brukere av loven

vil dette også gjøre det enklere å finne fram til hvilke regler som gjelder. Når det gjelder organisering og ledelse, er reglene for statlige og private universiteter og høyskoler såpass ulike at departementet foreslår at det reguleres i hvert sitt kapittel, slik utvalget også foreslo. Ellers foreslår departementet at det går fram av hver enkelt paragraf dersom den bare gjelder private eller statlige universiteter og høyskoler.

Til forskjell fra utvalgets forslag, foreslår ikke departementet å samle reglene om personopplysninger i et eget kapittel i loven. En annen forskjell fra utvalgets forslag er at departementet foreslår å samle reglene om doktorgradsutdanning i et eget kapittel. Se nærmere omtale i punkt 4.3.2.

Departementet har også foreslått en litt annen rekkefølge på kapitlene enn universitets- og høyskolelovutvalget. I departementets forslag er reglene som gjelder høyere utdanning generelt og universiteters og høyskolars virksomhet og organisering mv., samlet først i loven. Deretter kommer kapitlene som gjelder studiene og studentene. Disser kapitlene er forsøkt plassert i en kronologisk og logisk rekkefølge ut fra gangen i studieløpet slik at det skal være enkelt å finne fram. Reglene om nasjonale databaser, NOKUTs virksomhet og diverse andre regler er plassert sist i loven.

Nedenfor omtales departementets strukturvalg på noen særskilte områder.

4.3.2 Noen særskilte områder

Ansettelser

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo en ny struktur i reglene om ansettelser. Utvalget foreslo å samle alle reglene om ansettelser i ett kapittel, med en rekkefølge som følger gangen i et ansettelsesforhold. Utvalget foreslo blant annet å dele opp paragrafen om undervisnings- og forskningsstillinger i fire paragrafer om hhv. utlysning, sakkyndig vurdering og innstilling, ansettelse og ansettelse uten utlysning. Forslaget til endringer i strukturen fikk bred støtte i høringsav NOU 2020: 3.

Departementet foreslår å skille ut ansettelse uten utlysning i en egen paragraf, men ellers regulere utlysning, sakkyndig vurdering, innstilling og ansettelse i én paragraf. Departementet går ellers i all hovedsak videre med utvalgets forslag til struktur i reglene om ansettelser, men med en litt annen rekkefølge og noen endringer i språklig utforming.

Opptak til høyere utdanning

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo et eget kapittel i loven om opptak, i motsetning til dagens lov der opptak er regulert i to paragrafer i kapittel 3. Utvalget foreslo også å flytte regler fra forskrift til lov slik at alle grunnlagene for opptak blir regulert i loven.

Departementet følger opp utvalgets forslag når det gjelder å samle reglene om opptak i et eget kapittel. Departementet mener imidlertid at det er mest hensiktsmessig at andre grunnlag for opptak enn videregående opplæring og realkompetanse fortsatt reguleres i forskrift. Dersom andre grunnlag for opptak, som fagskoleutdanning, høyere utdanning og 23/5-regelen, skal gå fram fullt ut av loven, vil loven bli unødig detaljert. Hvis bare deler skal flyttes til loven, slik utvalget foreslo, vil regelverket bli fragmentarisk. Departementet mener derfor reglene hører bedre hjemme i forskrift.

Godkjenning av norsk og utenlandsk utdanning og realkompetanse

På bakgrunn av forslag i Prop. 111 L (2020–2021) vedtok Stortinget i 2021 endringer i strukturen på reglene om godkjenning av norsk og utenlandsk utdanning og realkompetanse. I 2022 ble det også gjort enkelte endringer i disse reglene på grunn av en omorganisering av departementets underliggende organer, jf. Prop. 74 L (2021–2022). Departementet viderefører disse endringene, og samler reglene om godkjenning i et eget kapittel i loven.

Læringsmiljø

På bakgrunn av forslag i Prop. 111 L (2020–2021) vedtok Stortinget i 2021 både endringer i og nye regler om læringsmiljø. På bakgrunn av forslag i Prop. 74 L (2021–2022) vedtok Stortinget i 2022 flere endringer i strukturen på reglene om læringsmiljø. Den tidligere uhl. § 4-3 om læringsmiljø ble delt opp i flere paragrafer. Endringen i struktur var en oppfølging av forslaget fra universitets- og høyskolelovutvalget.

Departementet foreslår å videreføre disse endringene og samler reglene om læringsmiljø i et eget kapittel i loven. Flere, blant andre Norsk studentorganisasjon, har gitt innspill om at det bør være et eget kapittel.

Undervisning, eksamen, sensur, klage og vitnemål

I dagens lov er det regler om undervisning, eksamen, sensur og vitnemål i kapittel 3. Eksamen og sensur er regulert i samme paragraf i kapittel 3, mens reglene om klage på eksamen er regulert i kapittel 5 om klage.

Departementet foreslår å samle reglene om undervisning, eksamen, sensur, klage og vitnemål i ett kapittel og å dele opp i paragrafer ut fra tema. Dette er regler som er viktige for studentene, og som det bør være lett for studentene å finne fram til. Forslaget er i all hovedsak i samsvar med forslaget fra universitets- og høyskolelovutvalget.

Regler om adferd og reaksjoner

Regler om studenters adferd er i dag regulert i kapittel 4 om studentenes rettigheter og plikter sammen med blant annet regler om læringsmiljø og studentrepresentasjon. Reglene er delvis strukturert ut fra hvilken type adferd som reguleres, og delvis ut fra hvilken reaksjon som kan brukes. Dette gjør reglene uoversiktlige.

Departementet foreslår å samle reglene om adferd og reaksjoner i et eget kapittel og strukturere reglene ut fra hvilken adferd som reguleres. Dette er i all hovedsak i samsvar med forslaget fra universitets- og høyskolelovutvalget. I motsetning til utvalget, foreslår departementet at det går fram av den enkelte paragraf hvem som har myndighet til å fatte vedtak om ulike reaksjoner ved brudd på atferdsnormene. Departementet mener dette blir mer oversiktlig enn å samle reglene om vedtaksmyndighet i en egen paragraf, slik utvalget foreslo.

Doktorgradsutdanning

Til forskjell fra universitets- og høyskolelovutvalget foreslår departementet å samle reglene om doktorgradsutdanning i et eget kapittel. Doktorgradsutdanning skiller seg fra annen høyere utdanning, og det er i dag litt uklart hvilke regler i universitets- og høyskoleloven som gjelder for

doktorgradskandidater. Departementet mener et eget kapittel sammen med forslag til flere presiseringer, bidrar til å gjøre regelverket klarere og mer oversiktlig.

Behandling av personopplysninger

Til forskjell fra universitets- og høyskolelovutvalget foreslår ikke departementet å samle reglene om personopplysninger i et eget kapittel i loven. Departementet er opptatt av at universiteter, høyskoler og andre virksomheter som behandler personopplysninger i oppfyllelsen av reglene i universitets- og høyskoleloven, må ha oppmerksomhet om hvilke krav som stilles til behandlingen. Oppfyllelse av krav til personopplysningssikkerhet bør være en integrert del av utførelsen av de lovpålagte oppgavene. Departementet foreslår derfor å plassere regler om behandling av personopplysninger der de tematisk hører hjemme, og ikke som et eget kapittel.

4.4 Forskrifter til ny universitets- og høyskolelov

Departementet vil som en oppfølging av ny universitets- og høyskolelov gå gjennom de nasjonale (de sentralt fastsatte) forskriftene med hjemmel i dagens lov. Det er i dag forskrifter på en rekke ulike områder. I tillegg har det enkelte universitet og den enkelte høyskole fastsatt flere forskrifter med hjemmel i loven. Det er krevende å få oversikt og finne fram i forskriftene. Departementet vil vurdere en bedre struktur på de nasjonale forskriftene. Departementet vil videre gå gjennom og oppdatere forskriftene i samsvar med den nye loven. Arbeidet vil bli samordnet med revisjonsarbeid som alt pågår eller er planlagt på området, og vil bli gjennomført så langt det er mulig før ny lov trer i kraft.

Departementet tar sikte på å sende forslag om struktur for de nasjonale forskriftene på høring høsten 2023, slik at nye forskrifter kan tre i kraft samtidig med den nye loven.

5 Formål og virkeområde

5.1 Formålet med universiteter og høyskoler

5.1.1 Dagens regler

Formålet med universiteter og høyskoler framgår av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 1-1. Lov om universiteter og høyskoler fra 1995 hadde ingen egen formålsparagraf. Formålet fulgte da indirekte av en regel i loven om institusjonenes virksomhet. Den tidligere privathøyskoleloven hadde imidlertid en egen formålsparagraf. Da gjeldende universitets- og høyskolelov ble vedtatt i 2005, fikk den en egen formålsparagraf i § 1-1, som er felles for statlige og private universiteter og høyskoler.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 endringer i formålsparagrafen. Et bearbeidet forslag ble vedtatt av Stortinget i 2021 på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021). Endringene gikk ut på at formålsparagrafen skulle angi formålet med universiteter og høyskoler, ikke formålet med loven. Videre ble bærekraftig utvikling lagt til som en del av formålet.

Universiteter og høyskoler skal tilby utdanning på et høyt internasjonalt nivå. Dette følger av paragrafens bokstav a. Institusjonene skal utføre forskning og utviklingsarbeid, faglig og kunstnerisk, på høyt internasjonalt nivå, jf. bokstav b. Institusjonene skal i tillegg formidle kunnskap om sin virksomhet og bidra til å spre forståelse av prinsippet om faglig frihet og bruk av vitenskapelige og kunstneriske metoder og resultater. Det gjelder både i egen undervisning av studenter, i egen virksomhet for øvrig og i offentlig forvaltning, kultur- og næringsliv. Dette følger av paragrafens bokstav c.

Videre skal institusjonene – som tilføyd i paragrafen i 2021– bidra til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig utvikling, jf. bokstav d.

Uhl. § 1-3 regulerer oppgavene til universiteter og høyskoler. Samlet gir uhl. §§ 1-1 og 1-3 uttrykk for det overordnede samfunnsoppdraget til universiteter og høyskoler.

5.1.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår å endre uttrykket «faglig frihet» til «akademisk frihet» i samsvar med endringene som foreslås i punkt 6.2. Departementet mener for øvrig at det ikke er behov for flere endringer i formålsparagrafen om enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

5.1.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 1-1 om formål med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 1-1.

5.2 Lovens virkeområde

5.2.1 Dagens regler

Universitets- og høyskolelovens (uhl.) virkeområde er regulert i § 1-2. Regler om lovens saklige virkeområde er videreført med enkelte endringer fra lov om universiteter og høyskoler fra 1995, jf. Ot.prp. nr. 85 (1993–94). Regler om stedlig virkeområde ble først innført i loven fra 2005. Også disse ble tatt inn i § 1-2.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 endringer i reglene om stedlig virkeområde. Et bearbeidet forslag ble vedtatt av Stortinget i 2021 på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021). Det ble da presisert at loven også gjelder for utdanning som foregår delvis i utlandet, så lenge utdanningen, inkludert tildeling av grader og avvikling av eksamen, har en tydelig tilknytning til virksomheten i Norge.

Reglene om lovens virkeområde angir både hvilke utdanningsinstitusjoner loven gjelder for og hvor disse institusjonene kan tilby utdanning for at de skal falle inn under lovens virkeområde. Lovens saklige virkeområde framgår av uhl. § 1-2 første, andre og tredje ledd, mens lovens stedlige virkeområde framgår av femte, sjette og sjuende ledd. Fjerde ledd regulerer adgangen til å gjøre unntak fra loven i forbindelse med tidsavgrensede pedagogiske eller organisatoriske forsøk.

Det følger av uhl. § 1-2 første ledd at loven gjelder for universiteter og høyskoler som gir akkrediterte utdanningstilbud, eller som har oppnådd institusjonsakkreditering som universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole, jf. § 3-1.

Kongen kan, på grunnlag av en faglig vurdering fra NOKUT, bestemme at enkelte av lovens regler også skal gjelde tilsvarende for andre institusjoner, jf. uhl. § 1-2 tredje ledd.

Hovedregelen for lovens stedlige virkeområde er at den gjelder for universiteters og høyskolars «virksomhet i riket», jf. uhl. § 1-2 femte ledd. Loven gjelder også for utdanning som delvis foregår i utlandet. Forutsetningen er da at denne utdanningen, inkludert tildeling av grader og avvikling av eksamen, har en tydelig tilknytning til virksomheten i Norge. Kongen kan bestemme at virksomhet som utføres utenfor riket, skal omfattes av lovens regler.

I uhl. § 2-1 sjette ledd er det fastsatt at loven gjelder for Svalbard og Jan Mayen hvis ikke annet fastsettes av Kongen. Det er nødvendig med en særlig hjemmel for at loven skal gjelde virksomhet på disse stedene. Det skyldes at loven i utgangspunktet ikke gjelder på Jan Mayen og Svalbard, jf. lov om Svalbard § 2 andre ledd og lov om Jan Mayen § 2. Det følger av andre punktum i uhl. § 2-1 sjette ledd at Kongen kan fastsette særlige regler under hensyn til stedlige forhold på Svalbard eller Jan Mayen.

For å tilpasse lovens virkeområde til den internasjonale utviklingen åpner uhl. § 1-2 sjuende ledd for at lovens virkeområde kan utvides eller innskrenkes på avgrensede saksområder etter avtale med fremmed stat eller internasjonal organisasjon.

5.2.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår ikke nye regler om virkeområde i denne proposisjonen. Departementet forslår imidlertid enkelte språklige endringer for å tydeliggjøre virkeområdet til ny universitets- og høyskolelov.

Departementet foreslår at det saklige virkeområdet skal være at «loven gjelder for virksomhet knyttet til høyere utdanning». Loven inneholder regler som retter seg mot studenter og andre, og departementet mener derfor at det blir mer dekkende at virkeområdet er høyere utdanning. «Høyere utdanning» brukes som en overordnet betegnelse for hele utdanningsvirksomheten til universiteter og høyskoler og i omtalen av høyere utdan-

ning fra andre land. Høyere utdanning omfatter både utforming, kvalitetssikring og akkreditering av studietilbud, undervisning og studentenes læringsvirksomhet. Endringen er ikke ment å innebære noen utvidelse eller innsnevring av reglene i loven. Kravene som retter seg mot universiteter og høyskoler, vil fortsatt gjelde institusjoner som er akkrediterte eller har akkrediterte studietilbud, fordi dette er et vilkår for bruk av betegnelsene universitet og høyskole (se punkt 7.1).

Selv om virkeområdet er høyere utdanning, vil loven også kunne gjelde for personer og virksomheter som ikke er en del av systemet for høyere utdanning. Eksempler på dette er regler som setter generelle forbud mot bruk av visse stillingstitler, institusjonsbetegnelser og beskyttede grader og titler.

I dag er det fastsatt såkalte tilpasningsforskrifter for Politihøgskolen, Forsvarets høgskole og Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter. I disse forskriftene er det fastsatt hvilke av reglene i universitets- og høyskoleloven som gjelder for disse institusjonene. Departementet foreslår å videreføre hjemmelen for tilpasningsforskrifter i forslaget § 1-2 andre ledd, men med en annen utforming. Disse høyskolene er institusjonsakkrediterte eller har akkrediterte utdanninger, og dermed omfattet av loven. Departementet foreslår derfor en hjemmel for å kunne fastsette unntak fra og nødvendig tilpasninger til lovens regler for enkelte institusjoner. Forslaget er ikke ment å innskrenke muligheten til å tilpasse anvendelsen av loven til de nevnte institusjonene.

Departementet foreslår å videreføre reglene om stedlig virkeområde. Det norske akkrediteringssystemet skal sikre kvaliteten i høyere utdanning i Norge.

Departementet foreslår at reglene i uhl. § 1-2 andre ledd om institusjonskategori og reglene i uhl. § 1-2 fjerde ledd om forsøk blir flyttet ut av paragrafen om virkeområdet (se punkt 21.1 og 7.1).

Departementet foreslår ellers å tydeliggjøre at reglene om innskrenking og utvidelse av virkeområdet er forskriftshjemler og at forskriftshjemlene blir samlet i eget ledd.

5.2.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 1-2 om virkeområde, med enkelte presiseringer og språklige endringer, se forslaget til § 1-2.

6 Virksomhet og ansvar

6.1 Universiteters og høyskolars oppgaver

6.1.1 Dagens regler

Reglene om universiteters og høyskolars virksomhet kom inn lov om universiteter og høyskoler fra 1995. Senere er reglene videreført med enkelte endringer.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 endringer i paragrafen. Et bearbejdet forslag ble vedtatt av Stortinget i 2021 på bakgrunn av forslag i Prop. 111 L (2020–2021). Det ble gjort språklige endringer for å tydeliggjøre at paragrafen omhandler universitetenes og høyskolenes oppgaver og for å markere et tydeligere skille mellom institusjonenes formål og oppgaver.

Dagens regler om universiteters og høyskolars oppgaver går fram av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 1-3. Paragrafen angir hva som er universiteters og høyskolars kjerneoppgaver. Disse er å tilby utdanning, forskning og formidling av høy kvalitet. I tillegg beskriver paragrafen de virkemidlene som institusjonene skal benytte for å fremme de målene som formålsparagrafen fastsetter. Institusjonene skal, i tillegg til etter- og videreutdanning, bidra til livslang læring. Dette begrepet er ment å få fram at læring skal skje hele livet. Institusjonene skal bidra til innovasjon i bred forstand, dvs. både i offentlig forvaltning og gjennom utvikling av nye løsninger på samfunnsproblemer. Institusjonenes omfattende samarbeidsplikt med andre aktører er også tydeliggjort i paragrafen.

Uhl. § 1-3 er et supplement til formålsparagrafen i uhl. § 1-1. Samlet gir disse to paragrafene det overordnede samfunnsoppdraget som universiteter og høyskoler skal ha.

6.1.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for ytterligere endringer i paragrafen om institusjonenes oppgaver enn dem som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

6.1.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 1-3 om universiteters og høyskolars oppgaver med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 2-1.

6.2 Akademisk frihet og ansvar

6.2.1 Bakgrunn

6.2.1.1 Generelt

Akademisk frihet er i NOU 2006: 19 *Akademisk frihet* (Underdalutvalget) omtalt som en innarbeidet samlebetegnelse på ett sett nært beslektede ideer som har det til felles at de betoner tankefrihet og ytringsfrihet som grunnleggende for søking etter sann kunnskap og forståelse. Friheten knyttes dels til den enkelte institusjon, og forstås da som universitetets eller høyskolens rett til selvbestemmelse i faglige spørsmål. Den andre delen er knyttet til den enkelte akademikers faglige frihet.

Institusjonenes rett til selvbestemmelse i faglige spørsmål, det vil si den institusjonelle siden av den akademiske friheten, ble tatt inn i universitets- og høyskoleloven i 1989, etter å ha vært tradisjon i lang tid før det. Den individuelle akademiske friheten for ansatte i undervisnings- og forskningsstillinger ble lovfestet i 2007, etter forslag fra Underdalutvalget. Denne utredningen er fortsatt et viktig grunnlagsdokument for akademisk frihet. Prinsippet om individuell akademisk frihet var tidligere å anse som ulovfestet rett, og er sett på som en forutsetning for at institusjonene kunne utføre samfunnsoppdraget sitt.

Den akademiske ytringsfriheten er en måte å bruke den klassiske ytringsfriheten på. Ytringsfriheten er vernet i Grunnloven og i flere menneskerettskonvensjoner som Norge er bundet av. Konvensjonen som har størst praktisk betydning i norsk rett er den europeiske menneskerettskonvensjon, EMK. Den europeiske menneskerettshof (EMD) har i flere saker fremhevet at den akademiske ytringsfriheten er vernet av EMK artikkel 10.

Etter Grunnloven § 100 sjette ledd har staten plikt til å legge til rette for et opplyst offentlig ordskifte. Det er en viktig oppgave for akademien å formidle forskningsbasert kunnskap til befolkningen, og skape forståelse for at slik kunnskap også er resultat av forskning over lang tid og investeringer i kunnskapssamfunnet. Forventningene om akademias opplysningsrolle og bidrag til offentlig sannhetssøken ligger i Grunnloven § 100, sjette ledd. De framgår videre eksplisitt i universitets- og høyskoleloven § 1-1 bokstav c og § 1-3 bokstav c. Også Høyesterett har understreket at den frie akademiske meningsutveksling er en grunnleggende verdi, og en forutsetning for at universiteter og høyskoler skal kunne fylle sin oppgave i et demokratisk samfunn (Rt. 2011 s. 1011).

6.2.1.2 Internasjonalt

At universiteter og høyskoler ikke kan gis pålegg eller instruksjoner om innholdet i undervisning og forskning er en akademisk kjerneverdi og et grunnleggende prinsipp i et moderne samfunn. Individuell og institusjonell akademisk frihet er også verdiene som trekkes fram i *Magna Charta Universitatum*, som 18. september 1988 ble undertegnet av 388 rektorer og ledere fra universiteter i hele Europa, i anledning 900-årsjubiléet til Universitetet i Bologna. Dette ble starten på Bologna-prosessen.

I 2020 sluttet Norge seg til en internasjonal erklæring om forskningsfrihet - *Bonn Declaration on Freedom of Scientific Research*. Erklæringen støtter akademisk frihet som et grunnleggende prinsipp i akademien, og sier blant annet at den enkelte har frihet til å velge metode og emne for forskning. Gjennom tilslutningen forplikter Norge seg til å arbeide aktivt for å beskytte den akademiske friheten. Som ledd i Bologna-prosessen ble det i november 2020 vedtatt et kommuniqué med blant annet en felles definisjon av akademisk frihet for alle landene i det europeiske utdanningsområdet (EHEA). En egen uttalelse som utdyper og problematiserer akademisk frihet nærmere, ble vedtatt som et vedlegg til kommuniquéet. Også gjennom disse vedtakene har Norge forpliktet seg til å fremme og beskytte akademisk frihet.

Norge har sluttet seg til de fleste tiltakene i det europeiske forskningsområdet (ERA). Norge har også lansert en nasjonal handlingsplan for oppfølging av disse. Deltagerne i ERA har forpliktet seg til aktiv beskyttelse av den akademiske friheten for all forskning i Europa, basert på Bonn-erklæringen. Tiltaket i ERA policy agenda for 2022–2024 skal utvikle en handlingsplan for akademisk frihet og

utvikle retningslinjer for å håndtere utenlandsk innblanding i forskning og innovasjon, se European Research Area Policy Agenda (europa.eu).

Norske universiteter og høyskoler tar aktivt del i internasjonalt samarbeid innen høyere utdanning og forskning. Dette er viktig blant annet for å sikre kvalitet i virksomheten. Slikt akademisk samarbeid gir også utfordringer, blant annet knyttet til akademisk frihet og etiske problemstillinger.

6.2.1.3 Akademisk frihet og institusjonelt selvstyre

I Meld. St. 19 (2020–2021) *Styring av statlige universiteter og høyskoler* kapittel 3.2 drøftes autonomiprinsippet, og skillet mellom institusjonell akademisk frihet og institusjonelt selvstyre. Det påpekes at det er viktig å skille mellom akademisk frihet og det som kan kalles institusjonelt selvstyre, ettersom disse har til dels ulike begrunnelser og ulike følger.

Akademisk frihet viser direkte til den faglige kjernevirksomheten og omfatter de handlingene vitenskapelig ansatte utøver når de forsker, underviser og formidler. Den akademiske friheten innebærer altså frihet fra utilbørlig innblanding i faglige spørsmål fra staten, oppdragsgivere og andre eksterne pressgrupper. Men den innebærer også faglig frihet internt på institusjonene og setter skranke for hvordan ledelsen, administrasjonen og kollegaer kan opptre overfor den enkelte ansatte i faglige spørsmål. Det siste har vært et viktig punkt helt siden Wilhelm von Humboldts arbeid med universitetsreformer og utdanningspolitikk på begynnelsen av 1800-tallet. For Underdalutvalget (NOU 2006:19) var det en viktig begrunnelse for å pålegge institusjonene en plikt til å verne om den akademiske friheten. Dette innebærer i sin tur at også statlige myndigheter er forpliktet til å legge til rette for at universitetene og høyskolene blir i stand til å utøve denne lovpålagte plikten.

Universitetenes og høyskolenes institusjonelle selvstyre viser i denne sammenhengen til det handlingsrommet og den styringskapasiteten disse institusjonene har til å ta avgjørelser om alle sider ved egen virksomhet, inkludert institusjonell profil, faglig ledelse, organisering, økonomi, samarbeid med andre, osv. Det institusjonelle selvstyret for universiteter og høyskoler har to hovedbegrunnelser. Den ene er hensynet til den akademiske friheten, ettersom mange avgjørelser om kjernevirksomheten vil ha betydning for ivaretagelsen av akademisk frihet. Den andre hovedbe-

grunnelsen er felles med mange andre offentlige virksomheter, som sykehus, skoler og så videre, og går ut på at beslutninger skal delegeres til det organisatoriske nivået som sitter på kompetansen og er nærmest behovene ute i befolkningen. Norsk offentlig sektor har i mange tiår, og under skiftende regjeringer, blitt styrt ut fra tanken om at beslutninger så langt mulig skal tas på, det nivået som har best forutsetninger for å finne de beste løsningene, siden de kjenner best til egne behov og utfordringer. I forskning og høyere utdanning er det oftest universitetene og høyskolene som har denne posisjonen.

Oppsummert kan det sies at den akademiske friheten er lovfestet fordi den er en nødvendig betingelse for å utvikle en kunnskapsbase som samfunnet kan ha tillit til. Denne akademiske friheten er også med på å begrunne det institusjonelle selvstyret for universiteter og høyskoler. Når universiteter og høyskoler også gis institusjonelt selvstyre i spørsmål som ikke er av faglig art, eller har vesentlig betydning for den akademiske friheten, er det begrunnet med at selvstyre vil gi bedre måloppnåelse enn mer sentralisert styring.

Selv om den akademiske friheten er vidtgående, er den ikke absolutt. Forskere og undervisere er underlagt de samme lover og regler som andre, og for forskningen gjelder dessuten egne etiske regler og retningslinjer. Arbeidsgivers styringsrett overfor ansatte i vitenskapelige stillinger er riktignok avgrenset av bestemmelsene om akademisk frihet, men bare i faglige spørsmål, og den akademiske friheten gjelder innenfor rammene av stillingen og arbeidsavtalen. Det er med andre ord både mulig og ønskelig å forene den enkeltes akademiske frihet med god faglig ledelse på grunnplanet, strategisk planlegging på institusjonsnivå og statlig kunnskapspolitikk på nasjonalt nivå.

6.2.1.4 Åpen forskning

Åpenhet og delingskultur har blitt et fremtredende trekk ved samfunnet de siste årene, også innenfor forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid. Kunnskapsdeling har nytteverdi for hele befolkningen, ikke bare for de som har høyere utdanning. Åpen tilgang handlet først om formidlingen av og tilgangen til vitenskapelige publikasjoner, men i dag har også åpen tilgang til og deling av forskningsdata kommet til. Universitets- og høyskolelovutvalget mente at det inngår i universiteters og høyskolars samfunnsoppdrag å gjøre resultatene fra den faglige virksomheten tilgjengelige for dem som måtte ha nytte av det. Åpen forskning, det vil si forskning der forskningsresultater og –

data blir tilgjengelige for offentligheten, er måten å få dette til på. Etter lovutvalgets vurdering vil krav om å publisere på en måte som gjør resultatene tilgjengelige for alle som kan tenkes å ha nytte av dem, være fullt forenlige med akademisk frihet og den enkelte forskers rett til å velge publiseringskanal.

Også ekspertutvalget for akademisk yringsfrihet drøftet dette. Det å gjøre forskning tilgjengelig er en viktig forskningsetisk norm, og mente det er viktig at det pågående arbeidet med åpen forskning, og særlig åpen tilgang til forskning, videreføres.

Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032* slår fast at akademisk frihet er en viktig forutsetning for at offentligheten fortsatt skal ha høy tillit til forskning og høyere utdanning. Den tilliten kan forsknings- og utdanningsaktørene bare få gjennom kvalitet, etisk framferd og åpenhet. Regjeringen vil derfor sørge for at offentlig finansiert forskning er tilgjengelig og at alle høyere utdanningsinstitusjoner har ordninger for publisering med åpen tilgang. Dette vil, som universitets- og høyskolelovutvalget pekte på, være forenlig med akademisk frihet, og i tillegg bidra til å styrke grunnlaget for den akademiske friheten.

6.2.1.5 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag og oppfølging

Utvalgets kapittel 15 omhandler akademisk frihet. Utvalget foreslo å videreføre innholdet i § 1-5 om faglig frihet og ansvar, med en presisering i bestemmelsens første ledd som skulle understreke at institusjonene også har et ansvar for å verne om de ansattes utøvelse av den akademiske friheten. Bakgrunnen var at hetsing og trakassering av faglig ansatte som ytrer seg i samfunnsdebatten er et økende problem, og institusjonenes ansvar for å verne om de ansattes utøvelse av den akademiske friheten bør komme klarere fram. Utvalget mente også at forslaget ville bidra til å beskytte den ansatte mot å bli utsatt for sanksjoner fra arbeidsgivers side i en situasjon der den ansatte har benyttet seg av sin akademiske yringsfrihet og møtt motbør ledelsen opplever som ubehagelig.

Departementet omtalte akademisk frihet i Prop. 111 L (2020–2021), og sluttet seg til utvalgets forslag om å videreføre innholdet i § 1-5. Departementet sa seg også enig i at institusjonene har et ansvar for å verne om de ansattes utøvelse av den akademiske friheten. Etter departementets vurdering innebar ikke utvalgets forslag til presi-

sering noen materiell endring, og foreslo derfor å ikke følge opp utvalgets forslag på det punktet. Videre uttalte departementet at det er trekk i samfunnsutviklingen, særlig i noen land, som kan vekke bekymring. Det er tendenser til polarisering i debatten om kunnskap, og akademisk frihet, uavhengighet, og kvalitetssikring blir stadig viktigere for å beholde høy tillit til forskningsbasert kunnskap i samfunnet. De akademiske grunnverdiene og lovbestemmelsene som beskytter den akademiske friheten ligger fast, men det er behov for å oppgradere politikken og systemene for å møte en ny tid, med nye medier, nye teknologier og nye utfordringer. Departementet uttalte at det ville ta disse spørsmålene med videre, blant annet i arbeidet med ny langtidsplan for forskning og høyere utdanning. Videre orienterte departementet om at det ville sette ned en ekspertgruppe med oppgave å utrede bestemte aspekter ved faglig frihet og ansvar. Ekspertutvalget for akademisk frihet ble oppnevnt i juli 2021 for å utrede problemstillinger knyttet til akademisk yringsfrihet. Anine Kierulf ledet ekspertutvalget som la fram sin innstilling i mars 2022, se NOU 2022: 2 *Akademisk yringsfrihet* (se omtale i punkt 2.3).

6.2.1.6 *Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023–2032*

Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032* omhandler blant akademisk frihet og tillit til forskning, se kapittel 7. Der blir ekspertutvalgets utredning omtalt, blant annet heter det at «Kierulf-utvalgets rapport gir en grundig og dekkende drøfting av hva akademisk yringsfrihet er, og hvordan den kan begrunnes.» I meldingen redegjøres det for utfordringene den akademiske yringsfriheten står ovenfor i dag, blant annet knyttet til yringsklimaet i samfunnet og internt i academia, og hvordan ansvaret for akademisk yringsfrihet og akademisk kvalitet er å forstå. Forslagene til endringer i universitets- og høyskoleloven ble omtalt uten at de ble tatt stilling til.

6.2.2 **Dagens regler**

Den akademiske friheten er lovfestet i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 1-5. Her blir det slått fast at universiteter og høyskoler har en plikt til å fremme og verne akademisk frihet. Institusjonene har et ansvar for å sikre at undervisning, forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid holder et høyt faglig nivå, og utøves i overensstemmelse med anerkjente vitenskapelige,

kunstfaglige, pedagogiske og etiske prinsipper. Akademisk frihet innebærer også at institusjonene ikke kan gis pålegg om læreinholdet i undervisning og innholdet i forskningen eller i det kunstneriske og faglige utviklingsarbeidet utover de rammene som er fastsatt i eller med hjemmel i lov. Institusjonene kan heller ikke gis pålegg eller instruks om individuelle ansettelser eller utnevnelser.

Den enkelte ansatte ved universiteter og høyskoler har et selvstendig faglig ansvar for innhold og opplegg for undervisningen. Den enkelte ansatte har også rett til å velge emne og metode for sin forskning eller sitt utviklingsarbeid, innenfor de rammene som følger av ansettelsesforholdet eller særlige avtaler. Dette innebærer en begrensning i arbeidsgivers rett til å instruere ansatte i faglige spørsmål.

Den akademiske friheten innebærer også at institusjonene kan utforme sitt eget faglige og verdmessige grunnlag, innenfor rammer som følger av lov, og rammene som settes av plikten til å verne den akademiske friheten. Prinsippet om individuell akademisk frihet gjelder også for institusjonene som har et alternativt verdmessig eller faglig grunnlag. For den enkelte ansatte ved disse institusjonene kan det imidlertid være noen begrensninger i den akademiske friheten, for eksempel verdibegrunnede rammer for undervisningen. Begrensningene må være legitime og tydelig formidlet før ansettelse hvis den skal begrense den ansattes akademiske frihet.

Etter uhl. § 1-5 sjette ledd skal institusjonene sørge for åpenhet om resultater fra forskning eller faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid. De ansatte har rett til å offentliggjøre resultatene av forskningen. Styret ved institusjonene er gitt adgang til å vedta utsatt offentliggjøring når legitime hensyn tilsier det. Dette er først og fremst aktuelt ved kommersialisering, patentsøknader mv.

6.2.3 **Forslaget fra ekspertgruppen for akademisk yringsfrihet**

Ekspertutvalget for akademisk yringsfrihet foreslo i NOU 2022: 2, endringer i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 1-5. Forslaget var begrunnet i at måten denne paragrafen verner akademisk yringsfrihet på, og hvem som har ansvar for å ivareta den akademiske friheten og hvordan, burde komme tydeligere fram enn i dag.

Ekspertutvalget uttalte bl.a. at den akademiske yringsfriheten nyter et sterkt vern etter Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10. Det er pri-

mært de faktiske, ikke de rettslige forhold som skaper utfordringene som ble beskrevet i utredningen. Ytringsfriheten er godt beskyttet, det er ytringsrommet som er under press. Utvalget pekte på at det derfor er begrenset hvilke effekter regelendringer kan få. Men når et lovverk allerede finnes på et område, mente utvalget at det er viktig at det er så presist som mulig. Dette har en side til lovens rettslige virkninger, men også til dens demokratiske forankring. Uklare regler er både rettslig og demokratisk uheldige. Utvalget påpekte at uklareheter er særlig uheldige på ytringsfriheten område. Hvis rommet for vernede yringer er en sirkel der de rettslige ytringsgrensene definerer omkretsen, vil usikkerhet om disse grensene gjøre rommet for vernede yringer uklare. Kan grensene forstås snevrere enn de er ment, vil ytringsrommet oppfattes som mindre enn det det egentlig er. Dermed kan folk holde tilbake yringer som de lovlig kunne fremsatt, og offentligheten går glipp av disse ytringene.

Ekspertutvalgets forslag til endringer i uhl. § 1-5 hadde fire hovedmål:

1. Å tydeliggjøre det institusjonelle ansvar for ansatte og studenters akademiske frihet
2. Å presisere at det institusjonelle ansvaret innebærer å sørge for opplæring i og forutsetninger for at ansatte og studenter kan utøve akademisk frihet, inkludert akademisk ytringsfrihet
3. Å tydeliggjøre at den akademiske friheten fra eksterne instruksjoner og styring også gjelder formidlingsdelen av de akademiske oppgavene
4. Å løfte fram den individuelle retten til, og ansvar for, å drive akademisk formidling.

De foreslåtte endringene støttet seg dels på universitets- og høyskolelovutvalget forslag til endring i § 1-5 første ledd.

Ekspertutvalget viste til at det ikke er bare de ansatte som trenger vern for sin akademiske frihet og ytringsfrihet, det gjør også studentene. Ansatte og studenter utgjør sammen det akademiske fellesskap som er avhengig av akademisk frihet, og akademisk ytringsfrihet. I flere tilfeller vil de også forske og undervise sammen. Gruppene skiller seg imidlertid fra hverandre på noen sentrale punkter: studentene er under utdanning og opplæring, og de er i utgangspunktet ikke ansatte i arbeidsrettslig forstand.

Det individuelle formidlingsansvar en del av det arbeidsoppdrag de vitenskapelig ansatte har. Den individuelle friheten i forslag til nytt ledd om formidlingsarbeid gjelder derfor bare ansatte. De institusjonelle forpliktelsene til å ivareta de ansattes akademiske frihet og ytringsfrihet, det vil si

forslag til tillegg i første ledd og nytt ledd om opplæringsansvar, bør derfor også omfatte studentene.

6.2.4 Høringsinstansenes syn

I alt 37 høringsinstanser uttalte seg om lovforslagene fra ekspertutvalget. To av disse tok ikke stilling til forslagene. 16 støttet forslagene fullt ut, mens 15 støttet deler av forslagene. Fire høringsinstanser gikk imot forslagene til endring i § 1-5.

Justis- og beredskapsdepartementet tok ikke stilling til forslagene, men kommenterte at det burde klargjøres hva som er nytt og hva som er lovfesting av gjeldende rett. *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse* støttet intensjonen om å tydeliggjøre det institusjonelle ansvaret, og pekte på det positive i at det tydeliggjøres at studenter er en del av det akademiske fellesskapet. *De nasjonale forskningsetiske komiteene* støttet forslagene.

Av universitetene og høyskolene var det 18 som uttalte seg om forslagene. Av disse støttet åtte forslagene: *Forsvaret/Forsvarets høgskole, Høgskolen Kristiania, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter, OsloMet, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Politihøgskolen, Universitetet i Sørøst-Norge og Universitetet i Tromsø*. Sju institusjoner støttet deler av forslagene: *Høgskolen i Østfold, Høgskulen på Vestlandet, Nord universitet, Steinerhøgskolen, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Agder, og VID vitenskapelige høgskole*.

Tre av institusjonene gikk imot, i hovedsak fordi endringene ble ansett som unødvendige. *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet* mener det er unødvendig lovregulering, og ønsker ikke lovfesting av formidlingsansvar. *Norges handelshøgskole og Norges musikkhøgskole* og er også imot forslaget.

Andre høringsinstanser som støttet forslagene er *Abelia, Akademiet for yngre forskere, Norges institusjon for menneskerettigheter, Norsk redaktørforening, Norsk studentunion, Stipendiatorganisasjonene i Norge og Studentunionen ved Høgskolen Kristiania og ved Handelshøgskolen BI*. Følgende høringsinstanser støttet i hovedsak forslagene, men med noen merknader: *Akademikerne, Den norske Forleggerforening, Den norske legeforening, Forskerforbundet, Norges forskningsråd, Studenttinget NTNU og Utdanningsforbundet*. *Kristian Gundersen* uttalte at hensynet til å sikre den akademiske ytringsfriheten *innad* i academia ikke er godt nok ivaretatt med disse forslagene, og at det også bør tas inn en formulering som i den irske

universitetsloven. *Forskerforbundet* og *Utdanningsforbundet* mente at uttrykket akademisk yringsfrihet ikke bør brukes.

Universitets- og høyskolerådet gikk imot forslagene til lovendring, da de vurderes som i hovedsak unødvendige. Videre påpeker de at formidling ikke bør reguleres som en egen oppgave.

6.2.5 Departementets vurdering

Departementet mener det er viktig å videreføre regler om akademisk frihet som i dag følger av nåværende § 1-5. Reguleringen av det grunnleggende prinsippet om akademisk frihet og vurderingene fra NOU 2006: 19 *Akademisk frihet* står seg godt også i dag.

Departementet vil her vurdere de tilleggene som ble foreslått av ekspertutvalget for akademisk yringsfrihet. Ekspertutvalgets rapport gir, som omtalt i Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032*, en grundig og dekkende drøfting av hva akademisk yringsfrihet er, og hvordan den kan begrunnes. Rapporten er en nødvendig påminnelse om at akademisk yringsfrihet for den enkelte forsker er helt avgjørende for at akademisk virksomhet kan ha den høye tilliten som den har i Norge i dag, og gir en god og balansert beskrivelse av hvilke utfordringer den akademiske yringsfriheten står overfor.

Departementet viser til ekspertutvalgets vurdering av at det er begrenset hvilke effekter regelendringer kan få, og slutter seg til vurderingen av at når et lovverk allerede finnes på et område, så er det viktig at det er så presist som mulig. Departementet slutter seg til de fire hovedmålene som var ekspertutvalget hovedbegrunnelse, og drøfter her om det er behov for å lovregulere disse.

Ekspertutvalgets første forslag, om å presisere institusjonenes plikt til å ivareta de som utøver akademisk frihet, er delvis oppfølging av forslaget fra universitets- og høyskolelovutvalget. En prinsipiell forskjell er at ekspertutvalgets forslag også omfatter studenter. Begrunnelsen er at studentene utgjør en sentral del av det vitenskapelige fellesskapet og det overordnede institusjonelle ansvar for ansattes akademiske frihet bør derfor inkludere dem. Departementet er enig i dette og foreslår at dette tillegget tas inn i første ledd, jf. forslag til 2-2 første ledd første punktum.

Ekspertutvalgets andre forslag var å ta inn et nytt ledd i dagens regel, for å understreke institusjonenes ansvar for å lære opp ansatte og studenter i akademisk frihet og akademisk yringsfrihet og for å skape rom for at akademisk frihet og akademisk yringsfrihet kan skje i praksis. Ekspertutval-

get begrunnet forslaget med at de gjennom sitt arbeid hadde fått et klart inntrykk av at selv grunntrekkene i akademisk frihet og yringsfrihet ikke kan forutsettes kjent verken på ledelsesnivå eller blant universitetsansatte og studenter. Uten slik kunnskap er det vanskelig fullt ut å ivareta de lovpålagte oppgaver som følger av dagens lov § 1-3.

Med akademisk yringsfrihet menes her yringsfrihet brukt i akademisk øyemed i bred forstand, både innad i academia, og i form av formidling og debatt utad. Grunnen til at denne friheten er understreket er at ansatte og studenter synes å ha et særlig behov for å forstå og trenes i denne delen av den akademiske friheten.

Denne delen av forslaget møtte størst motstand i høringen, om lag en tredel gikk imot eller var skeptiske. Hovedargumentet er at det ikke er behov for lovregulering, og andre virkemidler vurderes som mer hensiktsmessig. *Norges handels-høyskole* og *Universitets- og høyskolerådet* påpeker at det alt i dag er institusjonenes ansvar å sikre ansatte og studenter tilstrekkelig opplæring i og forutsetninger for utøvelse av akademisk frihet, akademisk yringsfrihet inkludert. *Steinerhøgskolen* påpeker at det kan være en bedre løsning at det kommer retningslinjer og en veileder i akademisk yringsfrihet. *Høgskolen i Østfold* peker på at det heller ikke er lovfestet at institusjonene skal gi ansatte den opplæring som er nødvendig for å oppfylle forsker- og undervisningsoppdrag.

Departementet har forståelse for argumentene om at lovregulering ikke er nødvendig virkemiddel på dette området. Som påpekt av blant annet *Universitets- og høyskolerådet*, så ligger et slikt opplærings- og tilretteleggingsansvaret alt i dag på institusjonene. Departementet mener at dette følger av første ledd i § 1-5 om institusjonenes ansvar for å fremme og verne akademisk frihet. I dette må det etter departementets vurdering også ligge at institusjonene har ansvar for å skape rom for at akademisk frihet og akademisk yringsfrihet kan skje i praksis. Videre ligger det et ansvar på institusjonene for å ivareta dem som utsettes for ulovlige ytringer og trusler, eller for svært belastende og urimelig behandling blant annet i mediene.

Departementet vil videre vise til nevnte langtidsplan for forskning og høyere utdanning, som drøfter behovet for nødvendig opplæring i akademisk yringsfrihet i punkt 7.2. Ett av regjeringens tiltak i langtidsplanen er å be alle universiteter, høyskoler, helseforetak og forskningsinstitutter som mottar statlige grunn- eller basisbevilgninger, om å verne om den akademiske yringsfriheten til sine ansatte, tilby nødvendig opplæring i hva yringsfriheten innebærer, og sikre at akade-

miske kvalitetsnormer ivaretas gjennom fagfelle-vurdering og levende debatt i fagmiljøene. Også Ytringsfrihetskommisjonen (NOU 2022: 9) har flere anbefalinger for å styrke ytringsfriheten i arbeidslivet, og anbefaler bl.a. at arbeidsgivere og ledere bør legge til rette for mer kunnskap, opplæring og trening i ytringsfrihet og forhold som påvirker denne. Departementet vil på denne bakgrunn ikke følge opp forslaget om å lovfeste et særskilt krav til opplæring på dette området.

Det tredje forslaget fra ekspertutvalget var å ta inn i dagens opplisting i § 1-5 at også innholdet i formidlingen er omfattet av den akademiske friheten, og skal være vernet mot pålegg og instruks. *VID vitenskapelige høyskole, Akademikerne, Den norske legeförening* og *Studenttinget ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet* kommenterer dette forslaget konkret, og støtter det. Av de som er imot lovendringene generelt uttaler *Norges handelshøyskole* og *Universitets- og høyskolerådet* at det ikke er tilstrekkelig begrunnet at formidling skal skiller ut som en særlig lovforankret del av akademisk frihet. Etter departementets vurdering vil institusjonell akademisk frihet i innholdet i formidlingen kunne ha sammenheng med tillit til forskning, og vil derfor foreslå et slikt tillegg til § 1-5 tredje ledd.

Ekspertutvalget fjerde og siste forslag er et nytt ledd om rett til og faglig ansvar for å drive formidling (akademisk formidling i bred forstand). De påpekte et behov for å synliggjøre den individuelle formidlingsfriheten, på linje med undervisnings- og forskningsfrihetene som er regulert i § 1-5 fra før. Forslaget får fram at formidling er en individuell rett og et individuelt ansvar. Det skal sikre den individuelle akademiske ytringsretten til formidling. Det faglige ansvaret løftes fram for å tydeliggjøre hva slags ansvar for saklighet og sannhetssøken som følger med den formidlingsfriheten vitenskapelig ansatte har etter universitets- og høyskoleloven. Faglig ansvar har to sider. Vitenskapelig ansatte har for det første et ansvar for å drive sannhetssøken ved å forholde seg til de kvalitets-, etikk- og saklighetsnormer som gjelder på feltet deres. For det andre har de et ansvar for å bidra til at andre i fagfellesskapene holder seg til disse normene, for eksempel ved å bidra med fagfelle-vurderinger, fremsettelse av alternative hypoteser eller falsifisering, eller ved motargumenter og oppklaringer av faglige spørsmål de selv mener er feil eller unyansert belyst i offentlig formidling eller debatt.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), Norges musikkhøyskole, Norges handelshøyskole (NHH) og Universitets- og høyskolerådet (UHR) er imot forslaget. *Høgskulen på Vestlandet*

mener det er unødvendig. *NTNU* og *UHR* ønsker ikke lovfesting av individuelt faglig ansvar for å drive formidling. *NHH* og *UHR* påpeker at konsekvensene av forslaget fremstår uklare, inkludert forholdet mellom individets og institusjonens ansvar for formidling. *VID vitenskapelige høyskole* støtter forslaget med en justert ordlyd. De mener det er bedre å bedre å formulere ansvaret som «faglig ansvar for formidlingen» og ikke som ansvar for å formidle. Dette vil være mer i tråd med hva som sies om det faglige ansvaret knyttet til undervisning og forskning.

Den norske legeförening er usikker på behovet, og mener at det er uklart hva det vil bety for den enkelte. *Studenttinget ved NTNU* ber om konsekvensvurdering, bl.a. for å se på hvordan en lovfesting vil påvirke «den som gir undervisning» (etter femte ledd), men som ikke har en vanlig vitenskapelig stilling slik som vitenskapelige assistenter, studenter som bidrar i undervisning osv. *Akademikerne* uttaler at en slik bestemmelse vil både ha fordeler og ulemper ved seg, ikke minst fordi den kan oppleves å sette strenge rammer for formidlingsretten selv om dette ikke er ekspertutvalgets intensjon. Den utadrettede formidlingen dette vektlegges for mye gjennom bestemmelsen. Selv om intensjonene med forslaget er godt, så kan det bli en overregulering. De ønsker å vente med dette til vi ser effekten av de øvrige lovforslagene.

Departementets vurdering er at formidling synes å ha et svakere fundament i dagens akademie enn de øvrige akademiske oppgavene. Departementet er enig med ekspertutvalgets vektlegging av at formidlingsoppdraget er godt begrunnet i et ytringsfrihetsperspektiv. Press mot forskeres ytringsfrihet oppstår ofte i forbindelse med formidlingsaktivitet. Synliggjøring av formidling i universitets- og høyskoleloven vil kunne bidra til å styrke og støtte akademisk ytring og formidling. Departementet foreslår å følge opp ekspertutvalgets forslag om en ny regel om formidlingsansvar i § 1-5, med en mindre justering i ordlyden.

Ekspertutvalget foreslår å gi § 1-5 ny overskrift, fra faglig til *akademisk* frihet og ansvar, slik at den bedre fanger opp bredden i det paragrafen regulerer. Den omhandle ikke bare den faglige frihet og ansvar, men de fleste aspekter av den akademiske frihet og ansvar – institusjonelt og individuelt, til undervisning, forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og formidling. Dette vil gi en begrepsbruk som er i samsvar med vanlig omtale av denne paragrafen. Tilsvarende ordlydsendring vil departementet foreslå i § 1-1 i loven.

6.2.6 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 1-5 om akademisk frihet, med noen tillegg:

- overskriften på paragrafen endres til «akademisk frihet og ansvar»
- det institusjonelle ansvaret for å verne ansattes og studenters utøvelse av akademiske frihet tydeliggjøres i første ledd
- det presiseres i tredje ledd ny bokstav c at den akademiske frihet fra eksterne instruksjoner og styring også gjelder formidlingsdelen av de akademiske oppgaver.
- den individuelle rett til, og faglig ansvar for å drive akademisk formidling reguleres i nytt sjette ledd

Se forslaget til § 2-2.

6.3 Norsk og samisk fagspråk

6.3.1 Dagens regler

Dagens universitets- og høyskolelov § 1-7 første ledd pålegger universiteter og høyskoler ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk. Regelen kom inn etter en lovendring i 2009. Bakgrunnen var basert på en økende forståelse av sektorens strategiske posisjon for å utvikle og holde levende et fullstendig vitenskapelig fagspråk på norsk. I Ot.prp. nr. 71 (2008–2009) er det lagt til grunn at ansvaret innebærer at institusjonene skal utarbeide individuelt tilpassede språkstrategier og bidra til at det blir utviklet termer både på bokmål og nynorsk, blant annet ved å sørge for at det utarbeides oppdaterte termlister med parallell terminologi. Institusjonene har også ansvar for å vise at vedlikehold og utvikling av norsk fagspråk er en del av institusjonenes ansvar etter § 2-1 bokstav a om undervisning, og for å medvirke til at det blir utviklet norskspråklige læremidler for høyere utdanning. Institusjonene skal også drive formidling på norsk.

Ansvaret for å utvikle og vedlikeholde norsk fagspråk skal ikke være til hinder for at institusjonene bruker og utvikler fremmedspråklig kompetanse, for eksempel engelsk, når det tjener et formål. Ett av momentene som nevnes i forarbeidene, er at norsk skal være det foretrukne språket dersom det ikke er bestemte grunner til at engelsk eller et annet fremmedspråk bør brukes i stedet.

Lov om universiteter og høyskoler fra 1995, som gjaldt de statlige institusjonene, hadde en regel om at undervisningsspråket til vanlig er

norsk. I forarbeidene var det understreket at denne ikke var til hinder for at det kunne gjøres unntak fra hovedregelen. Det kunne være situasjoner der fagets innhold krevde unntak, eller at undervisningsmaterieell, gjesteforelesere, undervisningens internasjonale profil eller andre forhold kunne gjøre det vanskelig å etterleve hovedregelen. Lovbestemmelsen om undervisningsspråket ble opphevet ved en revisjon av universitets- og høyskoleloven i 2002. Dette ble i Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) begrunnet med ønsket om at institusjonene skulle bygge opp et fagtilbud på engelsk og eventuelt andre språk for å sikre internasjonalisering av norsk utdanning og forskning, og dagjeldende bestemmelse kunne være til hinder for dette. Det ble imidlertid understreket at det å styrke norsk språkkultur og bevare og videreutvikle norsk fagterminologi fortsatt skulle være en viktig oppgave for universiteter og høyskoler.

De årlige tildelingsbrevene til de statlige institusjonene har krav og forventninger til arbeidet med norsk som fagspråk. Ansvaret for norsk fagspråk er også tatt opp i tilskuddsbrevene til de private høyskolene.

Arbeidet med norsk fagspråk generelt er omtalt i punkt 3.2.2. Regelen i dagens universitets- og høyskolelov § 1-7 andre ledd om språk i eksamensoppgaver er omtalt i punkt 15.5.

Ansvaret for samisk fagspråk er tema i tildelingsbrevene til de tre institusjonene som er gitt særlig ansvar for samisk forskning og utdanning. Dette er Samisk høyskole, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og Nord universitet. Samisk høyskole er en samiskspråklig forsknings- og utdanningsinstitusjon, og samisk språk, innovasjon og tradisjonell kunnskap står i sentrum for virksomheten ved høyskolen. Høyskolen har samisk som hovedspråk for administrasjon, undervisning, forskning og formidling. De tre institusjonene skal samarbeide og samordne arbeidet sitt.

6.3.2 Høringsforslaget

Departementet foreslo å videreføre uhl. § 1-7 første ledd i samsvar med tilrådingen fra universitets- og høyskolelovutvalget.

I høringsnotatet ble ansvaret for norsk som fagspråk drøftet. Departementet drøftet flere alternative tilnærminger til hvordan norsk fagspråk kunne løftes. Hurdalsplattformen slår fast at regjeringen vil «sørgje for at norsk språk blir løfta fram i høgare utdanning og forskning». Departementet foreslo ikke lovendringer i høringen og

viste til at slik lovregulering ikke er et hensiktsmessig virkemiddel for å styrke arbeidet for norsk fagspråk innenfor høyere utdanning og forskning. Videre viste departementet til at dagens lovkrav er tilstrekkelig, og at gjeldende lovkrav kan tydeliggjøres og framheves i forarbeidene til ny lov, eventuelt supplert med andre pedagogiske virkemidler.

Gjeldende universitets- og høyskolelov regulerer ikke eksplisitt bruk av samisk som fagspråk. Etter sameloven § 1-5 er samisk og norsk likeverdige språk. Departementet foreslo å regulere ansvaret for samisk som fagspråk særskilt ved å ta inn i uhl. § 1-7 at institusjoner som har et særlig ansvar for samisk forskning og høyere utdanning, har ansvar for vedlikehold og videreutvikling av samisk fagspråk. Departementet understreket videre at alle institusjonene med samisk utdanning og forskning må være særlig oppmerksomme på utfordringer ved samisk som både forsknings- og undervisningsspråk, og at det må iverksettes tiltak for å støtte opp om samiske språk.

Departementet foreslo også å innføre en hjemmel for å kunne fastsette nærmere krav i forskrift til norsk og samisk som fagspråk. Forslaget hadde blant annet til hensikt å legge til rette for å kunne følge opp forslaget i NOU 2022: 2 om krav til samendrag på norsk for doktorgradsavhandlinger på andre språk enn norsk.

6.3.3 Høringsinstansenes syn

Generelt

Det var i alt 49 høringsinstanser som uttalte seg om forslaget om norsk og samisk fagspråk. Dette var *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir)*, *Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning*, *Språkrådet*, *Nynorsksenteret*, *Nordland fylkeskommune*, *Trøndelag fylkeskommune*, *Handelshøyskolen BI*, *Høgskolen i Molde*, *Høgskolen i Østfold*, *Høgskulen i Volda*, *Høgskulen på Vestlandet*, *Høgskolen Kristiania*, *Kriminalomsorgens høgskole- og utdanningssenter*, *Kunsthøgskolen i Oslo*, *MF vitenskapelig høyskole*, *NLA Høgskolen*, *Nord universitet*, *Norges handelshøyskole*, *Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)*, *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet*, *OsloMet*, *Samisk høyskole*, *Universitetet i Agder*, *Universitetet i Oslo*, *Universitetet i Stavanger*, *Universitetet i Sørøst-Norge*, *Universitetet i Tromsø*, *VID vitenskapelige høgskole*, *Samisk faggruppe ved*

institutt for språk og kultur med flere, *NMBUs klagenemnd*, *Abelia*, *Akademiet for yngre forskere*, *Akademikerne*, *Den norske Forleggerforening*, *Forskerforbundet*, *LO Norge*, *NHO*, *NITO*, *Noregs Mållag*, *Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening*, *Norsk studentorganisasjon*, *Nynorsk forum*, *Nynorsk kultursentrum*, *Stiftelsen Norsk Folkemuseum*, *Studenttinget ved NTNU*, *Studentparlamentet UiT*, *Tekna*, *Universitets- og høyskolerådet*, *Utdanningsforbundet* og *Gunnar Skirbekk*.

Høringen viste at det var bred enighet om at samisk fagspråk også bør nevnes i loven, og at det bør lovfestes at språkansvar også omfatter ansvar for samisk språk. Et flertall støttet at det ikke lovfestes mer eksplisitte krav til språk, men at nærmere regulering kan skje gjennom forskrift.

Om norsk fagspråk

OsloMet støttet dagens regulering av norsk fagspråk, og uttalte:

Å videreføre lovfesting av universiteter og høyskolars ansvar for utvikling og vedlikehold av norsk fagspråk er svært viktig for å sikre at norsk forblir et fullverdig vitenskapelig fagspråk også i fremtiden. Norsk er - og har lenge vært - under press i høyere utdanning og forskning. Å opprettholde og videreutvikle norsk som vitenskaps- og fagspråk, inkludert det å utvikle og oppdatere fagterminologier, har ringvirkninger i samfunnet langt utover den virksomheten som drives ved universiteter og høyskoler. Dette er således en del av de høyere utdanningsinstitusjonenes samfunnsmandat som må bringes videre.

NHO påpekte behovet for å styrke arbeidslivsrelevansen i utdanningene, og at de fleste studenter skal bruke norsk som arbeidsspråk når de kommer ut i arbeidslivet. *Tekna* viste til at det utdannes for få forskere med norskspråklig kompetanse, og at utenlandske stipendiater blant annet trenger bedre norsk språkopplæring. De påpekte videre at når andelen stipendiater med norsk som fagspråk synker, reduseres også arbeidslivsrelevansen.

Språkrådet hadde i tillegg noen forslag til endring i ordlyden i paragrafen, for å få ordlyden i overensstemmelse med lovteksten i språklova. *Språkrådet* viste til at siden språkloven er en rammelov, så bør særlovgevingen gjenspeile ramme-loven.

Om samisk fagspråk

Vel 20 høringsinstanser uttalte seg om og støtter forslaget om å lovfeste ansvaret for samisk som fagspråk. *Akademikerne* gikk imot lovfesting fordi dette er ansvar som alt ligger til disse institusjonene gjennom tildelingsbrev og språkloven. *Tekna* mente konsekvensene av forslaget bør utredes bedre. *HK-dir* og *Språkrådet* støttet departementet i at det kan være hensiktsmessig å regulere ansvaret for samisk som fagspråk særskilt. *Samisk høyskole* påpekte at det er særlige utfordringer knyttet til å drifte en samiskspråklig utdanningsinstitusjon. De samiske språkene forvaltes akademisk av svært små og sårbare fagmiljøer, og det er behov for å støtte opp om tiltak som bidrar til utvikling av samisk fagspråk. *Samisk høyskole* ønsket derfor

at institusjonene som har et særlig ansvar for samisk høyere utdanning og forskning, herunder særlig samiskspråklig utdanning og forskning, blir tatt med i en dialog [med] KD om hva ansvaret som følger av § 1-7 vil innebære og hvordan vi som nasjon kan bygge kompetanse på området for å forvalte samisk fagspråk på best mulig måte. Videre ser vi også at det er behov for noen grensedragninger og vurderinger av hvordan dette ansvaret som følger forslaget til endring av UH-loven avgrenses mot statlige myndigheters overordnede ansvar for synliggjøring og utvikling av samiske språk.

Nord universitet, fylkeskommunene i Nordland og i Nord-Trøndelag, og Universitets- og høyskolerådet var opptatt av dialog om hvordan ansvaret for samisk fagspråk skal ivaretas. *Universitet i Tromsø* var positive til forslaget.

Om forslag til forskriftshjemmel

Det var delte meninger blant høringsinstansene om det å fastsette ytterligere krav i forskrift er veien å gå. Et flertall av høringsinstansene støttet innføring av en forskriftshjemmel.

Blant annet *HK-dir*, *Språkrådet*, *Høgskolen i Østfold*, *NMBU*, *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet*, *Universitetet i Agder*, *Universitetet i Oslo*, *Akademikerne*, *Universitets- og høyskolerådet* og *Utdanningsforbundet* var enige i at det er hensiktsmessig med hjemmel for forskrift, slik at det senere kan gis nærmere krav til fagspråk. *NMBU* uttalte at det er viktig å bruke en eventuell forskriftshjemmel med kløkt og vise retning i språkarbeidet, framfor detaljerte føringer.

OsloMet påpekte at ytterligere tiltak for å styrke norsk som fagspråk i stedet i stor grad bør vurderes og bestemmes ut fra institusjonenes egne fagporteføljer, også for å ikke utilsiktet innnevne mulighetene til fagmiljøer som er avhengig av internasjonalt samarbeid, rekruttering og ekstrafinansiering.

Handelshøgskolen BI, *Høgskolen Kristiania*, *VID vitenskapelige høyskole*, *Abelia* og *NHO* støttet ikke forslaget om forskriftshjemmel, og påpekte at regler fastsatt i forskrift også er bestemmende for institusjonene, men mindre forutsigbart.

6.3.4 Departementets vurdering

6.3.4.1 Norsk fagspråk

Høringen viste at det fortsatt er behov for og ønskelig å regulere institusjonenes ansvar for norsk fagspråk. Departementet foreslår å videreføre dagens regel. Det var også tilslutning til departementets forslag om å ikke lovfeste de tilleggene om bruk av norsk fagspråk som var drøftet i notatet.

Språkrådet foreslo noen språklige endringer i lovteksten i § 1-7 om ansvar for fagspråk, for å bruke samme formuleringer i universitets- og høyskoleloven som i språkloven. Dette vil gi mindre rom for avvikende tolkninger om hva ansvaret innebærer, uten at det medfører materielle endringer. Flere høringsinstanser, inkludert Språkrådet, har etterspurt at det presiseres i loven at ansvaret for norsk fagspråk omfatter både bokmål og nynorsk. Dette er ikke ment å være en materiell endring.

Departementet legger til grunn at ansvaret for å bruke, utvikle og styrke norsk fagspråk består av følgende elementer: Individuelt tilpassede språkstrategier, terminologiarbeid og formidling. Blant annet disse momentene inngår i institusjonenes ansvar:

- Norsk eller samisk skal være hovedspråket ved norske universiteter og høyskoler. Engelsk eller andre fremmedspråk kan brukes når det tjener et formål, men ureflektert og automatisk bruk av fremmedspråk må unngås.
- Norsk eller samisk skal være det foretrukne språket dersom det ikke er bestemte grunner til at engelsk eller et annet fremmedspråk bør brukes i stedet.
- Institusjonen må utvikle terminologi på bokmål og nynorsk i takt med import av ny engelskspråklig terminologi.

- Institusjonene må gi studentene tilgang på termlister med parallell terminologi på engelsk og norsk, både bokmål og nynorsk.
- Institusjonene må tydeliggjøre at vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk må være en forpliktende del av undervisningen.
- Ansvar for norsk eller samisk fagspråk må reflekteres i rutiner og retningslinjer for faglig formidling i bred forstand, og for vitenskapelig og annen faglig publisering.
- Institusjonene må medvirke til at det blir utviklet norskspråklige læremidler for høyere utdanning.
- Institusjonene må gi nødvendig opplæring til ikke-norskspråklige ansatte, slik at de settes i stand til å undervise og formidle på norsk. Slik opplæring må inngå som en del av en gjennomtenkt og helhetlig strategi for internasjonal rekruttering.

Departementet har i tillegg fastsatt krav og forventninger til institusjonenes arbeid med norsk som fagspråk i de årlige tildelingsbrevene til de statlige institusjonene og i tilskuddsbrevene til de private høyskolene.

Departementet forventer at institusjonene arbeider med terminologi på en systematisk og langsiktig måte, og at de bidrar til utviklingen av Termportalen, en forskningsinfrastruktur under utvikling ved universitetet i Bergen i samarbeid med Språkrådet, for publisering og for tilgang og søk på tvers av termbaser og fag.

Universitets- og høyskolerådet har vedtatt en språkpolitisk plattform med anbefalte retningslinjer som institusjonene bør ta utgangspunkt i. Videre har Språkrådet utarbeidet en veiviser for språkvalg i universitets- og høyskolesektoren.

6.3.4.2 Samisk fagspråk

Departementet viser til at det er stor enighet blant høringsinstansene om at også ansvaret for samisk fagspråk bør få en plass i ny universitets- og høyskolelov. En slik lovfesting vil være i samsvar med den nye språklova. Dette vil innebære at samisk språk blir synlig i universitets- og høyskoleloven, og at norsk og samisk blir likestilt.

De samiske språkene som Norge har forpliktet seg til å beskytte gjennom Europarådets minoritetsspråkpakke, er nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk.

Formålet med språkloven er å styrke norsk språk og sikre at offentlige organ (inkludert universiteter og høyskoler) tar ansvar for å bruke, utvikle og styrke norsk språk. De skal også bruke,

utvikle og styrke samiske språk slik det går fram av sameloven. Av de samiske språkene som blir og har vært brukt i Norge, er nordsamisk klassifisert som et klart truet språk («definitely endangered language») i UNESCOs atlas over statusen til språk i verden. Lulesamisk og sørsamisk er definert som alvorlig truet språk. Østsamisk, pitesamisk og umesamisk er klassifiserte som utdødd i Norge.

En lovfesting som foreslått vil bidra til å løfte statusen for samiske språk og bidra til en synliggjøring av det viktige arbeidet som pågår med å styrke samiske språk som fagspråk.

Ansvar for samisk fagspråk skal i prinsippet omfatte de samme oppgavene som ansvaret for norsk fagspråk, se omtale over. Samisk fagspråk står overfor større utfordringer enn norsk fagspråk. Det er færre språkbrukere, samisk fagterminologi er til dels dårlig utviklet, det er mangel på lærebøker i samisk, det er lite forskning som foregår på samisk og så videre. Videre utvikling av oppgaver og prioriteringer innenfor dette området må skje i tett samarbeid mellom institusjonene som er gitt et særskilt ansvar, se omtale i punkt 6.3.1. Arbeidet må også tilpasses situasjonen for de ulike samiske språkene.

Våren 2023 la regjeringen fram en stortingsmelding om samisk språk, kultur og samfunnsliv, med vekt på rekruttering og kompetanse i utdanningssystemet, se Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnpplæring og høyere utdanning*. Innenfor høyere utdanning er situasjonen for samisk språk og samisk lærerutdanning spesielt vektlagt, da det er behov for samiskkompetanse i en rekke sektorer. I meldingen skisserer regjeringen flere innsatsområder for å styrke situasjonen for samisk språk så utdanningsspiralen på området kan bli bærekraftig. Meldingens vekt på å styrke samisk språk på alle nivåer i utdanningen utfyller forslaget i denne proposisjonen om å ta inn i loven en bestemmelse samisk fagspråk. Regjeringen la samtidig fram Prop. 58 L (2022–2023) *Endringer i sameloven (endringer i språkregler)*. Se også omtale i punkt 3.2.3.

6.3.4.3 Undervisningsspråk

Departementet er bekymret for en situasjon der en stadig økende andel av undervisningen foregår på engelsk. Det er i både studentenes og samfunnets interesse at studentene forberedes godt til et arbeidsliv som for de fleste er norsk. Læringsutbyttet vil oftest også bli bedre på morsmålet.

Lov om universiteter og høyskoler fra 1995 hadde en regel om at undervisningsspråket til vanlig skulle være norsk. Denne bestemmelsen ble tatt ut av loven i 2002. Begrunnelsen var en bekymring for at regelen om at undervisningsspråket til vanlig skal være norsk, «kunne være til hinder for at utdanningsinstitusjonene bygger opp fagtilbud på andre språk og ivaretar sitt ansvar for internasjonalisering av norsk utdanning og forskning.» I dag har pendelen svingt den andre veien, internasjonaliseringen er omfattende, og norsk taper terreng for engelsk (såkalt domenetap) innenfor både forskning og høyere utdanning. Dette domenetapet er noe departementet ser på med bekymring. Særlig bekymringsfull er den raske nedgangen i bruk av norsk som undervisningsspråk i senere år, noe som henger sammen med at det i mange fag også er for få læremidler på norsk. Se omtale i punkt 3.2.

Departementet foreslår derfor å gjeninnføre den tidligere bestemmelsen, med justert ordlyd, og slik gi et tydelig signal om at norsk fagspråk skal ha et særlig vern når det gjelder undervisning.

Tillegget om undervisningsspråk omfatter det muntlige språket som blir brukt i undervisning. Unntaket gir institusjonene handlingsrom til å gjøre faglig begrunnede vedtak om at undervisningsspråket skal være andre språk enn norsk eller samisk. Det kan både være behov for permanente unntak, for eksempel når studieenheten innebærer opplæring i fremmedspråk eller retter seg primært mot internasjonale studenter, og midlertidige unntak, for eksempel når det ikke er tilgang på norsk- eller samiskspråklige undervisere med den nødvendige fagkompetansen. En klar overvekt av undervisningen skal over tid gis på norsk eller samisk i studieenheter hvor det ikke er faglige grunner til å gi permanent unntak.

Samisk høyskole er en samiskspråklig høyere utdannings- og forskningsinstitusjon. Høgskolen skal være en tydelig samfunnsaktør når det gjelder å styrke og utvikle samisk språk og tradisjonskunnskap i et minoritets- og urfolksperspektiv. Samisk (nordsamisk) er arbeidsspråket i administrasjon og i undervisning. De to andre institusjonene med særlig ansvar for samisk (Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og Nord universitet) er i en annen situasjon. Der er det bare deler av virksomheten som gjelder samisk. Nord universitet har nasjonalt ansvar for utdanning i lulesamisk og sørsamisk språk. Det er stor mangel på kompetanse i disse språkene, og det er

derfor unntak fra å undervise på samisk etter rammeplan for samisk grunnskolelærerutdanning i lulesamisk og sørsamisk. Arbeidet for å styrke de samiske språkene ligger til disse institusjonene i dag, og de er omfattet av forslaget om å bruke, utvikle og styrke samisk språk. I det ligger også en plikt til å bruke samisk i undervisningen så langt det er mulig.

Ansvar for å bruke, utvikle og styrke norsk og samisk fagspråk vil sette krav til bruk av norsk og samisk også i andre sammenhenger, for eksempel i møter og annet administrativt arbeid. Departementet legger til grunn at institusjonene i all hovedsak bruker norsk (bokmål og nynorsk, i samsvar med reglene i språkloven) eller samisk som administrasjonsspråk. Samisk høyskole skal bruke samisk som administrasjonsspråk.

6.3.4.4 Forslag til forskriftshjemmel

Et flertall av høringsinstansene var positive til at det tas inn en hjemmel i loven til å fastsette nærmere krav i forskrift, og departementet foreslår dette. Forskriftsregulering er noe mer fleksibelt, og det er rom for noe mer nyanser og unntak. Departementet vil komme tilbake til om det er behov for å fastsette forskrift på dette området. Utvalget for akademisk yringsfrihet (NOU 2022: 2 Akademisk yringsfrihet, se punkt 2.4) foreslo å forskriftsfeste krav om norsk sammendrag i alle doktorgradsavhandlinger. Departementet vil, blant annet i arbeidet med en handlingsplan for norsk fagspråk (se punkt 3.2) vurdere om det bør stilles krav til sammendrag på norsk eller samisk. Et eventuelt forslag til forskrift vil bli konsekvensvurdert og deretter sendt på høring til berørte instanser.

6.3.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre reglene i uhl. § 1-7 om norsk fagspråk med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 2-3 første ledd
- å innføre en regel om samisk fagspråk for de institusjonene som har et særskilt ansvar for samisk høyere utdanning og forskning, se forslaget til § 2-3 andre ledd
- å innføre krav om at undervisningsspråket som hovedregel er norsk eller samisk, se forslaget til § 2-3 tredje ledd
- en hjemmel for å gi forskrift om institusjonenes ansvar, se forslaget til § 2-3 fjerde ledd

6.4 Åpne forelesninger

6.4.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-8 andre ledd slår fast at forelesninger som hovedregel er offentlige. Styret kan likevel bestemme at visse forelesninger bare skal være for institusjonens studenter eller visse grupper av studenter, når forelesningenes art tilsier det eller det er fastsatt egenbetaling for det aktuelle fag eller studium.

Regelen om at forelesninger er åpne for alle, ble fastslått som et generelt prinsipp i lov om universiteter og vitenskapelige høyskoler fra 1989. Prinsippet var nedfelt også i de fleste tidligere lovene som gjaldt for enkeltinstitusjoner, blant annet i lov om Universitetet i Oslo fra 1955.

Unntakene fra hovedregelen har vært litt ulikt formulert. Unntaket for studier hvor det er fastsatt egenbetaling kom inn i 2005, da det ble gitt felles lov for statlige og private universiteter og høyskoler. Det andre unntaket i gjeldende paragraf, når *forelesningenes art* tilsier det, kom inn i lov om universiteter og høyskoler fra 1995. I universitetsloven fra 1989 var det unntak når *særlige hensyn* tilsa det, samme ordlyd som i tidligere lov om Universitetet i Oslo.

Begrunnelsen for denne regelen er, ifølge forarbeidene til 1995-loven, først og fremst at den som av faglig eller personlig interesse ønsker å følge slik undervisning, bør gis mulighet til det. NOU 1993: 24, som var grunnlaget for 1995-loven, viste også til at det er av offentlig interesse hva som undervises ved disse institusjoner. Kunnskapen skal ikke være et kommersielt gode som skal forbeholdes en avgrenset krets - studentene på vedkommende fag - men en samfunnsverdi som skal kunne nå flest mulig interesserte.

6.4.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å videreføre dagens § 3-8 andre ledd om offentlige forelesninger i ny § 8-2 om at forelesninger er offentlige. De foreslo å videreføre gjeldende unntak, det vil si når forelesningens art tilsier det eller det er fastsatt egenbetaling.

Som begrunnelse viste utvalget til at dels er utdanning er et kollektivt gode som alle skal kunne ta del i, dels er det av offentlig interesse hva som undervises ved universiteter og høyskoler.

Utvalget viste til at unntaket om at institusjonene kan lukke forelesningene når forelesningens art tilsier det, særlig er aktuelt hvis hensikten er å

ta hensyn til en tredjepart, slik som ved kliniske demonstrasjoner, eller hvis det som skal formidles, er taushetsbelagt. Å lukke forelesninger kan også være nødvendig når tilstrømmingen til forelesningene er så stor at det er problematisk å skaffe store nok auditorier, eller der brannforskrifter eller andre fysiske utfordringer tilsier at det er nødvendig å begrense adgangen. Men institusjonen kan ikke stenge forelesningen med den begrunnelse at det er ønskelig for å holde nede eller redusere antallet privatister ved vedkommende studium fordi disse medfører en ekstra belastning på institusjonens eksamens- og kontrollapparat. Bestemmelsen gir også hjemmel for å kunne lukke forelesninger når det er fastsatt egenbetaling for faget eller studiet. Dette unntaket er tatt inn av hensyn til de private institusjonene.

Utvalget presiserte at denne paragrafen ikke skal forstås som en regel om valg av undervisningsform, eller en (indirekte) framheving av forelesninger som hovedundervisningsform.

Utvalget uttaler at med forelesning forstås her undervisning som hovedsakelig er basert på muntlig kommunikasjon – eventuelt supplert med audiovisuelle hjelpemidler – til en gruppe tilhørere, og hvor deltagerens egenaktivitet i undervisningssituasjonen som hovedregel er begrenset til enkeltspørsmål og kommentarer, eventuelt svar på spørsmål fra foreleser.

6.4.3 Høringsinstansenes syn

Ti av høringsinstansene uttalte seg om forslaget om å videreføre dagens § 3-8 andre ledd.

Av disse var *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Universitetet i Oslo, Universitetet i Sørøst-Norge og Sentre for fremragende utdanning (bioCEED, CELL, Matric, CCSE, Excited, iEARTH)* imot videreføring av bestemmelsen.

Tre høringsinstanser støttet forslaget. *Studentforeningen ved NHH* støttet forslaget og institusjonenes mulighet og plikt til å lukke forelesninger. *ME-foreningen* og foreningen *Seniorer for livslang læring* støttet forslaget, og ba om at den også omfatter digitale forelesninger.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet var mot denne paragrafen og viser til NOKUT som tilsynsorgan, og at tilsyn gjennom offentlig tilgjengelige forelesninger derfor ikke er så aktuelt lenger. *Universitet i Oslo* uttalte at bestemmelsen framstår som i utakt med dagens utdanningsvirkelighet. Begge påpekte at institusjonene tilgjengeliggjør undervisningsressurser for allmennheten som ledd i lovpålagt formidlingsansvar og ansvar for etter- og videreutdanning.

Universitetet i Sørøst-Norge mente regelen er utdattert. Mye undervisning foregår digitalt, og i andre former enn forelesninger. Nye undervisnings- og læringsformer tilsier at det bør utredes nærmere hva prinsippet om offentlig forelesninger innebærer, og videre hva som ligger i begrepet «forelesning».

Sentre for fremragende utdanning uttalte at bestemmelsen i dag er overflødig og ikke stemmer med virkeligheten og undervisningens form og undervisernes rolle i moderne høyere utdanning.

Høgskolen i Østfold mente at regelen ikke er godt nok utredet sett opp mot digitalisering og problemstillinger knyttet til det. *Høgskulen på Vestlandet* ba om avklaring av om denne også gjelder nettlelesninger. Her er det blant annet personvern hensyn som må vurderes. *NHO* uttalte at i dag er andre og mer studentaktive undervisningsformer utbredt, og lovens vekt på forelesninger og krav om offentlighet har mindre relevans.

6.4.4 Departementets vurdering

Departementet har vurdert utvalgets forslag og høringsinnspillene, og vil på den bakgrunn foreslå å videreføre bestemmelsen. Flere av høringsinstansene peker på at regelen synes lite relevant i dag, og at den er vanskelig å avgrense på en fornuftig måte. Departementet har forståelse for synspunktene, men ser det som verdifullt å beholde den som markering av et åpenhetsprinsipp. Samtidig må den tilpasses en endret situasjon ved institusjonene, først og fremst i form av vesentlig høyere studenttall og en stor variasjon i undervisningsformene.

Departementet foreslår å endre ordlyden, fra et krav om at forelesningene skal være offentlige, til at de skal være åpne for allmenheten. Dette er ikke ment å endre innholdet.

Departementet legger til grunn at prinsippet om åpne forelesninger gjelder fysiske forelesninger. Andre undervisningsformer, fysiske eller digitale, og digitale forelesninger er ikke direkte omfattet. Regelen legger ikke føringer på hvilke undervisningsformer som brukes, det ligger til institusjonenes faglige frihet å bestemme det. Institusjonene kan, dersom det kan gjøres innenfor regelverket for blant annet personvern, også tilgjengeliggjøre digitale forelesninger og andre undervisningsformer. Dersom det er kombinerte forelesninger, det vil si at en fysisk fore-

lesning også strømmes, gjelder kravet om åpne forelesninger bare den fysiske delen.

Utvalget foreslo å ta ut formuleringen «som hovedregel», og departementet er enig i det. Det innebærer ingen realitetsendring, da det er utformingen av unntaket i andre punktum som er avgjørende. Departementet foreslår å utvide unntaket noe, og foreslår å gå tilbake til slik ordlyden var fram til 1995. Det innebærer at institusjonen kan gjøre unntak når særlige hensyn tilsier det. Relevante, særlige hensyn vil blant annet være fysiske forhold som plass, og studentenes læringsmiljø. Videre vil hensynet til blant annet personvern og opphavsrettslige vurderinger tilsi at noen forelesninger bør, og i noen tilfeller må, være lukket. Det ligger et ansvar på institusjonen til å avveie hensynene mellom den enkeltes interesse i å følge forelesning uten å være tatt opp som student, og institusjonen og studentenes interesser. Institusjonene har et lovfestet ansvar for å ivareta studentenes læringsmiljø.

Det er videre behov for å videreføre unntaket for forelesninger i studier eller emner der det er fastsatt egenbetaling. Dette er først og fremst aktuelt for de private institusjonene. Unntaket vil også gjelde de studiene som det kan kreves egenbetaling for ved de statlige institusjonene etter forslaget til ny § 2-5. I dag gjelder dette etter- og videreutdanning og erfaringsbaserte masterstudier

Departementet legger til grunn at institusjonene ivaretar hensynet til kunnskap til offentligheten gjennom å ivareta sine formidlingsoppgave og gjennom etter- og videreutdanningstilbud.

Forslaget innebærer at det er institusjonen som kan avgjøre om det er behov for unntak fra hovedregelen om åpne forelesninger, og også hvilke nivå ved institusjonen som bør avgjøre dette. Departementet antar at det vil være hensiktsmessig at institusjonenes styre drøfter prinsipper eller retningslinjer for allmenhetens tilgang til forelesninger. Videre vil departementet påpeke at det er et ansvar for institusjonene å sikre at det er enkelt for interesserte å bli informert om hvilke forelesninger som er åpne og hvilke som er lukket.

6.4.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre uhl. § 3-8 andre ledd om åpne forelesninger, med et utvidet unntak og enkelte språklige endringer, se forslaget til § 2-4.

6.5 Gratis høyere utdanning ved statlige universiteter og høyskoler

6.5.1 Dagens regler

Gratisprinsippet i den statlige delen av universitets- og høyskolesektoren er regulert i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-1. Prinsippet ble lovfestet i 2005. Det ble da lagt til grunn både av Ryssdalutvalget i NOU 2003: 25, regjeringen i Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) og komiteen på Stortinget i Innst. O. nr. 48 (2004–2005) at dette prinsippet allerede gjaldt som ulovfestet rett. Gratisprinsippet gjelder ikke for private universiteter og høyskoler. Men også for private institusjoner er det stilt krav om at både statstilskudd og egenbetaling skal komme studentene til gode, jf. uhl. § 8-3 fjerde ledd.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 noen språklige endringer i paragrafen. Departementet la fram et justert forslag i Prop. 111 L (2020–2021). Endringene ble vedtatt av Stortinget, og trådte i kraft 1. august 2022. De språklige endringene innebar ingen realitetsendring.

På bakgrunn av Stortingets behandling av Prop. 68 L (2022–2023) ble egenbetaling innført for borgere fra land utenfor EØS og Sveits m.m. Dette er omtalt i punkt 6.6.

I uhl. § 7-1 første ledd første punktum slås det fast at statlige universiteter og høyskoler ikke kan kreve egenbetaling fra studenter for ordinære utdanninger som fører fram til en grad eller yrkesutdanning.

Etter søknad kan departementet i særskilte tilfeller godkjenne unntak fra dette, jf. uhl. § 7-1 første ledd andre punktum. Departementet har sjelden brukt denne unntakshjemmelen og tolker den svært strengt. Departementet har tidligere uttalt at forholdet det vil legge vekt på er samfunnsnytt, behovet for utdanningstilbudet, om det er et valgfritt tilbud og omfanget av egenbetalingen. Et annet moment er om institusjonen har alternativer til dispensasjonssøknaden slik at den kan tilpasse seg gjeldende regelverk.

Etter uhl. § 7-1 andre ledd kan departementet fastsette forskrift om universiteters og høyskolars adgang til å ta egenbetaling fra studenter og til å kreve betaling for andre utgifter i tilknytning til studiene. Dette er fastsatt av departementet i forskrift 15. desember 2005 om egenbetaling ved universiteter og høyskoler (egenbetalingsforskriften). Egenbetalingsforskriften har bestemmelser om både statlige og private institusjoner.

Hvilke utdanningstilbud statlige institusjoner kan kreve egenbetaling for er nærmere regulert i

egenbetalingsforskriften § 3-2. Dette kan for eksempel være kursvirksomhet eller erfaringsbaserte utdanninger rettet mot personer som er i arbeid. Studieprogrammer, fag og emner eller kurs med egenbetaling skal ikke gå på bekostning av institusjonens statlig finansierte utdannings- og forskningsvirksomhet.

Med virkning fra 1. januar 2024 endres egenbetalingsforskriften § 3-2 slik at institusjonene får større fleksibilitet til å gjenbruke innhold fra det ordinære utdanningstilbudet. Dette gjelder både på bachelor- og masternivå, når de utvikler videreutdanningstilbud rettet mot personer i arbeidslivet i tilpassede tilbud til denne målgruppen. Departementet vil følge opp institusjonenes praksis gjennom blant annet krav om jevnlig rapportering for å sikre at gratisprinsippet for ordinære utdanninger ikke utfordres. Dette er nærmere omtalt i Meld. St. 14 (2022–2023) Utsyn over kompetansebehovet i Norge.

Gratisprinsippet er ikke absolutt. Institusjonene kan fastsette at studenter selv må dekke utgifter til læremidler, jf. egenbetalingsforskriften § 3-3. Læremidler kan være lærebøker, bærbar PC, kompendier, kopier, utskrifter, papir og lignende. Kostnader til livsopphold og reise til utdanningsstedet, også i utdanninger med praksis, må studentene i utgangspunktet dekke selv.

Det kan oppstå spørsmål om rekkevidden av gratisprinsippet som ikke er direkte regulert i regelverket, for eksempel om ekskursjoner som er en del av undervisningsopplegget. Departementet har som utgangspunkt lagt til grunn at ekskursjoner og studieturer som er en del av den obligatoriske opplæringen, skal være gratis. Der som institusjonen tilbyr studieturer hvor studentene selv må betale utgifter, må deltagelse være frivillig. Institusjonene må da tilby et faglig fullgodt alternativ som ikke innebærer reise for dem som ikke ønsker å delta på studieturen.

Ved praksis i utdanningene med obligatorisk deltagelse for studentene må disse normalt dekke kostnader til reise og livsopphold. Dette gjelder også i de tilfellene der praksisstedet er på et annet sted enn der studentene normalt tar utdanningen. Et eksempel kan være når studentene er i praksisutdanning på et sykehus. Institusjonene kan imidlertid tilby studentene å dekke deler av kostnadene, for eksempel til reise eller bosted.

6.5.2 Departementets vurdering

Departementets mener at det ikke er behov for å foreslå endringer i reglene om egenbetaling i denne proposisjonen. Departementet foreslår

imidlertid å formulere forskriftshjemmelen mer presis og avgrenset, slik at det framgår tydeligere i hvilke tilfeller departementet kan fastsette unntak.

Videre har departementet foreslått språklige endringer som ikke innebærer realitetsendringer. Departementet foreslår at bestemmelsen positivt skal angi hovedregelen om at høyere utdanning ved statlige universiteter og høyskoler skal være gratis, framfor et forbud mot egenbetaling, som gjelder like fullt.

6.5.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 7-1 om egenbetaling med enkelte presiseringer og språklige endringer, se forslaget til § 2-5.

6.6 Egenbetaling for borgere fra land utenfor EØS og Sveits

6.6.1 Dagens regler

Ved Stortingets vedtak på bakgrunn av Prop. 68 L (2022–2023) ble det innført egenbetaling for borgere fra land utenfor EØS og Sveits m.m.

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-1 a første ledd første punktum innebærer at statlige institusjoner skal kreve egenbetaling fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits, med mindre disse er borgere som faller under unntak i uhl. § 7-1 a andre ledd.

Uhl. § 7-1 a første ledd andre punktum innebærer at egenbetalingen minst skal dekke institusjonens kostnader til utdanningen. Dette innebærer at alle direkte og indirekte kostnader til studietilbudet over tid blir dekket av egenbetalingen. Institusjonene kan beregne dette ved hjelp av en totalkostnadsmodell, for eksempel den såkalte TDI-modellen for etter- og videreutdanning som Universitets- og høyskolerådet har utarbeidet.

I uhl. § 7-1 a andre ledd er det fastsatt unntak for borgere og studenter som statlige institusjoner likevel ikke skal kreve egenbetaling fra etter § 7-1 a første ledd. Dette gjelder etter bokstav a for utenlandske borgere som etter internasjonale avtaler har rett til likebehandling med norske borgere. Etter bokstav b gjelder unntaket også for utenlandske borgere som kan ha rett til lån og stipend på samme vilkår som norske borgere etter utdanningsstøtteregulverket. Rett til likebehandling etter internasjonale avtaler følger av EØS-avtalen for EØS-borgere og visse av deres familiemedlemmer, av EFTA-konvensjonen for sveitsiske statsborgere, og av separasjonsavtalen

mellom EFTA-landene og Storbritannia som følge av sistnevntes uttreden fra EU. Unntaket for studenter som har rett til lån og stipend på samme vilkår som norske borgere etter lov 3. juni 2005 om utdanningsstøtte og tilhørende forskrifter, innebærer at institusjonene ikke kan kreve egenbetaling fra studenter som oppfyller vilkårene i forskrift 15. april 2020 om utdanningsstøtte § 7. I hovedtrekk gir vilkårene rett til lån og stipend for studenter som har lovlig opphold i Norge og som

- har permanent oppholdstillatelse, oppholdstillatelse i Norge på grunn av sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til riket, er gift med norsk statsborger og begge bor i Norge, eller er familiemedlem til en EØS-borger som har et annet oppholdsgrunnlag i Norge enn utdanning
- i minst 24 måneder har hatt sammenhengende fulltidsarbeid i Norge med oppholdstillatelse som arbeidstaker, og har vært bosatt i og betalt skatt til Norge
- i minst 36 måneder har vært bosatt i og vært i utdanning i Norge, og har bestått tilsvarende 3 års fulltidsutdanning uten offentlig støtte til utdanning

Utenlandske studenter som har fått innvilget søknad om lån og stipend fra Lånekassen, fyller disse vilkårene og dette kan legges til grunn av institusjonene. For søkere som ikke mottar lån og stipend, vil institusjonene måtte vurdere om vilkårene i forskrift om utdanningsstøtte § 7 kan være oppfylt. Institusjonenes vurdering av dette legges til grunn ved avgjørelsen om egenbetaling, men har ikke betydning ved en eventuell senere behandling av søknad om lån og stipend i Lånekassen.

Doktorgradsstudenter er også unntatt fra kravet om egenbetaling etter uhl. § 7-1 a andre ledd bokstav c. Studenter på slike program vil normalt enten være ansatt i stipendiatstilling ved institusjonen eller ansatt i annen virksomhet og være dekket av en avtale som gjerne innebærer ekstern finansiering til institusjonen.

Også tredjelandsstudenter som får utdanning gjennom oppdragsundervisning – for eksempel et utdanningstilbud som tilbys som oppdrag til en bedrift – faller utenfor, jf. også egenbetalingsforskriften §§ 1-1 og 1-2 bokstav d.

Til slutt skal institusjonene ikke kreve egenbetaling for studenter som er omfattet av et institusjonelt utvekslings samarbeid, jf. uhl. § 7-1 a andre ledd bokstav d første punktum. Unntaket for utvekslingsstudenter som er på utveksling i

Norge, inkluderer studenter som kommer etter avtaler inngått på nasjonalt nivå og som innebærer konkrete forpliktelser om antall innkommende studenter. Bokstav d a andre punktum åpner for at det i visse tilfeller likevel kan kreves egenbetaling også etter utvekslingsavtaler. Den enkelte institusjon har mulighet til å inngå avtaler om gjensidig egenbetaling, i tilfeller hvor det er ønskelig å unngå et asymmetrisk utvekslingssamarbeid mellom institusjonene. I enkelte tilfeller kan det ligge til grunn for utvekslingssamarbeidet at studenter fra en norsk institusjon må betale skolepenger ved utveksling til den utenlandske institusjonen. I disse tilfellene har institusjonen mulighet til å kreve egenbetaling av innkommende studenter. Institusjonene må i de tilfellene selv vurdere om det er ønskelig med egenbetaling for å sikre gjensidighet i utvekslingssamarbeidet og eventuelt størrelsen på egenbetalingen.

I uhl. § 7-1 a tredje ledd er det fastsatt at departementet i forskrift kan gjøre ytterligere unntak fra kravet om egenbetaling. Slike unntak vil bli fastsatt for studenter som kommer gjennom nasjonale samarbeidsprogrammer som for eksempel NORPART og NORHED, som er studieopphold organisert som en del av et nasjonalt finansiert samarbeidsprogram. Disse studentene skal unntas fra kravet om egenbetaling. Departementet kan også fastsette unntak for andre grupper. Se nærmere omtale i Prop. 68 L (2022–2023).

6.6.2 Departementets vurdering

Reglene ble innført i 2023. Bortsett fra en språklig endring og en forenkling mener departementet at det ikke er nødvendig å endre reglene. Uhl. § 7-1 tredje ledd inneholder en generell hjemmel for unntak fra paragrafens første ledd. I uhl. § 7-1 a tredje ledd er det presisert at det kan gis unntak for studenter som er omfattet av et nasjonalt finansiert samarbeidsprogram, og for andre grupper av studenter. Ettersom det er en generell hjemmel for å gjøre unntaket i forskrift, er det ikke nødvendig å nevne eksempel på hvilke grupper studenter unntaket kan gjelde for i loven. Derfor foreslår departementet å forenkle unntaket slik at det bare står at departementet kan gi forskrift om unntak fra første ledd.

6.6.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 7-1 a om egenbetaling for borgere fra land utenfor EØS og Sveits m.m. med en mindre endring, se forslaget til § 2-6.

6.7 Særlig ansvar for enkelte institusjoner

6.7.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 1-4 regulerer særlig ansvar for enkelte institusjoner. Deler av dagens § 1-4 ble opprinnelig tatt inn i lov om universiteter og høyskoler fra 1995 § 2 nr. 7 og § 18. De to paragrafene ble nedfelt samlet i § 1-4 i universitets- og høyskoleloven fra 2005. Det ble da også gjort noen tilføyelser i paragrafen. Den har deretter i hovedsak bestått uendret fram til i dag, bortsett fra mindre endringer i 2009 og i 2014, alle i paragrafens andre ledd.

Det følger av uhl. § 1-4 første ledd at universiteter og høyskoler har et særlig ansvar for grunnforskning og forskerutdanning innenfor områdene der de tildeler doktorgrad.

Uhl. § 1-4 andre ledd sier at Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Universitetet i Stavanger har et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Departementet kan gi nærmere forskrift om samarbeid og arbeidsdeling mellom universitetene på dette området.

Universitetene i Oslo, Bergen, Tromsø og Trondheim har over lang tid bygget opp vitenskapelige museer. Arkeologisk museum i Stavanger ble innlemmet i Universitetet i Stavanger fra 1. januar 2009. Uhl. § 1-4 andre ledd ble derfor endret i 2009 for at den skulle nevne Universitetet i Stavanger som ett av universitetene med ansvar for museum.

Departementet kan gi enkelte institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar for forskning eller undervisning på bestemte fagområder, jf. uhl. § 1-4 tredje ledd. Departementet kan også gi enkelte institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde forskningsbiblioteker, kunnskapsbanker og databaser. Det samme gjelder museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger innenfor særskilte fagområder.

Uhl. § 1-4 fjerde ledd sier videre at departementet i samråd med en institusjon kan legge driften av en nasjonal fellesoppgave til institusjonen. Det kan skje uten at institusjonens egne styringsorganer har ansvaret for den faglige virksomheten.

6.7.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å ikke videreføre regelen i uhl. § 1-4 første ledd om at universiteter og høyskoler har et særlig ansvar for grunnforskning og forskerutdanning innenfor de områdene der de tildeler doktorgrad. Utvalget foreslo å heller ikke videreføre regelen i uhl. § 1-4 tredje ledd om at departementet kan gi enkelte institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar for forskning eller undervisning på bestemte fagområder, eller for å bygge opp forskningsbiblioteker mv.

Utvalget foreslo derimot å videreføre regelen i uhl. § 1-4 andre ledd om at nærmere angitte institusjoners særskilte nasjonale ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelig samlinger og publikumsutstillinger.

Utvalget foreslo også å videreføre regelen i uhl. § 1-4 fjerde ledd om at departementet i samarbeid med en institusjon kan legge driften av en nasjonal fellesoppgave til institusjonen, uten at institusjonens egne styringsorganer har ansvaret for den faglige virksomheten. Utvalget foreslo imidlertid at regelen ikke lenger skal begrenses til «nasjonale» oppgaver.

6.7.3 Høringsinstansenes syn

Det var 16 høringsinstanser som uttalte seg om forslagene. Av disse var det åtte som støttet forslagene, tre som ikke støttet og fem som uttalte seg uten å si om de støttet forslagene eller ikke.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Universitetet i Oslo støttet utvalgets forslag. *Den norske legeforening* og *De nasjonale forskningsetiske komiteene* var uenige i forslaget om å ikke videreføre regelen om at universitetene og høyskolene har et særlig ansvar for grunnforskning og forskerutdanning innenfor områdene der de tildeler doktorgrad. *Norges museumsforbund* var uenige i forslaget om å ikke videreføre regulering av nasjonalt ansvar på bestemte fagområder.

De nasjonale forskningsetiske komiteene støttet å videreføre regelen om museumsansvar, men mener denne må skilles ut fra regelen om nasjonale oppgaver. *Den norske veterinærforening* uttalte at Norges miljø- og biovitenskapelige universitet også bør vurderes lagt inn i regelen sammen med de fem universitetene som i dag er nevnt der. Det begrunnes med at dette universitetet har historiske samlinger innenfor landbruksfag og veterinærmedisin som ikke finnes ved de andre institusjonene.

6.7.4 Departementets vurdering

6.7.4.1 Ansvar for grunnforskning, kunstnerisk utviklingsarbeid og forskerutdanning

For alle utdanninger er det krav om at fagmiljøet skal drive forskning eller kunstnerisk og faglig utviklingsarbeid, jf. studietilsynsforskriften § 2-3 femte ledd. Fagmiljøet skal kunne vise til dokumenterte resultater med en kvalitet og et omfang som er tilfredsstillende for studietilbudets innhold og nivå. Institusjonenes grunnforskning og forskerutdanning følger av institusjonenes egne strategier og prioriteringer, men også av regelverket for akkreditering av doktorgrader. Dette kan tale for at reglene i uhl. § 1-4 om at institusjonene har et særlig ansvar for grunnforskning og forskerutdanning kan oppheves, slik utvalget foreslo.

Departementet mener at reguleringen av ansvaret for forskerutdanning på områder der det tildeles doktorgrad, er overflødig fordi det ikke er mulig å tildele doktorgrad uten å ha en forskerutdanning. Departementet foreslår derfor å ikke videreføre denne reguleringen. Departementet understreker at dette ikke vil ha betydning for ansvaret institusjonene har for forskerutdanning på områder der det tildeles doktorgrad. Å ikke videreføre regelen i uhl. § 1-4 første ledd om forskerutdanning vil ikke innebære noen realitetsendring, men være en opprydding i og forenkling av regelverket.

Derimot mener departementet at reguleringen i uhl. § 1-4 første ledd om ansvar for grunnforskning bør videreføres, fordi grunnforskning ikke er nevnt noe annet sted i loven. Ettersom det kan tildeles doktorgrad også i kunstnerisk utviklingsarbeid, foreslår departementet dessuten å oppdatere lovteksten til å også omfatte institusjonenes ansvar for kunstnerisk utviklingsarbeid.

6.7.4.2 Særlig ansvar for museumsvirksomhet

Ettersom universitetene er statlige, er det ikke rettslig sett nødvendig med lovhjemmel for å pålegge oppgaver knyttet til museumsvirksomhet. Departementet er likevel enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at uhl. § 1-4 andre ledd om enkelte institusjoners særlige ansvar for museumsvirksomhet bør videreføres. Universitetsmuseene forvalter blant annet statens eierskap til automatisk fredede kulturminner og har fått ansvar for å gi råd, vurdere dispensasjonssøknader, gjennomføre utgravinger, føre vitenskapelig dokumentasjon og konservere og innlemme gjenstander i samlinger etter kulturminneloven. Universitetsmuseenes virksomhet på det naturhisto-

riske området gir blant annet det vitenskapelige grunnlaget for Artsdatabankens publikasjoner som rødlistene for arter og naturtyper, for fremmedartlisten (tidligere kalt «svartelista») og for miljøforvaltningens oppfølging av naturmangfoldsloven. Departementet står ansvarlig for tilstanden til både bygningsmassene og innholdet, slik det går fram av to riksrevisjonsrapporter om sikring og bevaring av samlingene (2003 og 2008). Det har både nasjonal og internasjonal verdi å ivareta, bygge opp og forske på natur- og kulturhistoriske samlinger. Formidling til allmenheten med utgangspunkt i samlingene og forskningsresultater er også viktig. Videre har de tilpassede undervisningsopplegg for skoleklasser. Universitetsmuseene har høye besøkstall, både av lokalbefolkning og turister. De omfatter Naturhistorisk museum (UiO), Kulturhistorisk museum (UiO), Universitetsmuseet i Bergen (UiB), Vitenskapsmuseet (NTNU), Norge arktiske universitetsmuseum (UiT) og Arkeologisk museum (UiS).

Departementet foreslår å videreføre regelen om at de nevnte institusjonene skal bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Departementet foreslår også å videreføre hjemmelen for departementet til å gi forskrift om samarbeid og samordning.

Samlingene *Den norske veterinærforening* viser til, er mer å regne som «bransjemuseer», og er noe annet enn universitetsmuseer. Departementet mener derfor at Norges miljø- og biovitenskapelige universitet ikke bør tas inn i loven.

6.7.4.3 Nasjonalt ansvar på bestemte fagområder mv.

Departementet foreslår å videreføre reglene om at departementet kan gi enkelte institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar for forskning eller undervisning på bestemte fagområder, men foreslår å oppheve den tilsvarende regelen om forskningsbiblioteker, kunnskapsbanker og databaser osv.

Universitets- og høyskolelovutvalget mente det var unødvendig med en egen regel i loven om at departementet kan gi institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar, jf. uhl. § 1-4 tredje ledd. Statlige universiteter og høyskoler kan i stedet gis et særlig ansvar gjennom andre styringsvirkemidler, for eksempel styringsdialog eller tildelinger over statsbudsjettet, og departementet er enig med utvalget at det som regel er mer hensiktsmessig å komme fram til løsninger sammen med institusjonene. Samtidig kan muligheten til å pålegge enkelte institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar

være ett av flere virkemidler for å opprettholde små fag. Å legge ned fag er i utgangspunktet universitetenes og høyskolenes ansvar. Det er oftest innenfor humaniora at det kan være aktuelt å legge ned små fag. Det dreier seg ofte om mindre språkfag eller spesialiserte kulturfag med få ansatte og få studenter. I noen tilfeller kan det være et nasjonalt behov for å oppretteholde et fag for eksempel av utenrikspolitiske eller andre årsaker, selv om institusjonen ikke ser seg tjent med å opprettholde det. Departementet foreslår derfor å videreføre reglene i uhl. § 1-4 tredje ledd om at departementet kan gi enkelte institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar for forskning eller undervisning på bestemte fagområder.

Departementet følger ellers opp utvalgets forslag om å oppheve regelen i uhl. § 1-4 tredje ledd om at departementet kan gi enkelte institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde forskningsbiblioteker, kunnskapsbanker og databaser og museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger for særskilte fagområder.

6.7.4.4 Drift av nasjonale fellesoppgaver

Departementet har etablert fellesfunksjoner for universitets- og høyskolesektoren og organisert disse etter regelen i uhl. § 1-4 fjerde ledd. For eksempel var Bibliotek-Systemer AS (BIBSYS), Samordna opptak og Artsdatabanken tidligere organisert etter denne regelen. I dag er ingen virksomheter organisert etter uhl. § 1-4 fjerde ledd. Departementet mener likevel at det kan tenkes situasjoner der det er hensiktsmessig med slik organisering, for eksempel i oppstartsfasen for en ny og mindre virksomhet. Departementet foreslår derfor at regelen i uhl. § 1-4 fjerde ledd videreføres.

Regelen innebærer at en nasjonal fellesoppgave kan legges til et universitet eller en høyskole uten at styret får ansvar for den faglige virksomheten.

6.7.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke videreføre regelen i uhl. § 1-4 første ledd om at universiteter og høyskoler har et særlig ansvar for forskerutdanning innenfor de områdene der de tildeler doktorgrad
- å ikke videreføre regelen i uhl. § 1-4 tredje ledd om at departementet kan pålegge et særskilt ansvar for forskningsbiblioteker, kunnskapsbanker og databaser og museer med vitenska-

pelige samlinger og publikumsutstillinger for særskilte fagområder

- å ellers videreføre reglene i uhl. § 1-4 med enkelte oppdateringer og språklige endringer, se forslaget til § 2-7

6.8 Universiteters og høyskolars behandling av personopplysninger

6.8.1 Dagens regler

Universitetenes og høyskolenes adgang til å innhente og behandle personopplysninger er i dag regulert i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-15. Denne kom inn i loven i 2018. Institusjonene kan behandle personopplysninger om søkere, studenter og doktorgradskandidater når formålet er å ivareta den registrertes rettigheter, eller når det er nødvendig for å utføre institusjonens oppgaver og plikter etter universitets- og høyskoleloven.

Videre kan institusjonene behandle opplysninger som er innhentet fra andre når det er nødvendig for formålet som nevnt over. Det gjelder opplysninger om navn, fødselsnummer, D-nummer og karakterer fra annen opplæring og utdanning. Opplysningene kan hentes fra offentlige myndigheter, offentlige systemer for vitnemål og statlige, fylkeskommunale og private utdanningsinstitusjoner.

Universiteter og høyskoler har hjemmel til å behandle opplysninger om helse, sosiale forhold og andre sensitive opplysninger, dersom studenten selv har gitt opplysningene eller samtykket til at institusjonene kan innhente disse. Typiske opplysninger som kan behandles, er for eksempel helseopplysninger i forbindelse med behov for tilrettelegging av eksamen eller undervisning, søknad om permisjon eller tilrettelegging ved graviditet og fødsel mv. Det er presisert at samtykkekravet ikke gjelder når slike opplysninger er nødvendig for å behandle saker om skikkethet etter uhl. § 4-10 eller ved deling av opplysninger i saker som skal registreres i register for utestengte studenter etter uhl. § 4-12.

Etter uhl. § 4-15 fjerde ledd kan institusjonene benytte automatisert saksbehandling i sine studieadministrative systemer. Den personen som vedtaket retter seg mot, kan kreve at vedtaket overprøves manuelt av institusjonene.

Etter § 4-15 femte ledd kan institusjonene motta og behandle politiattester elektronisk i de tilfellene det er krav om at studenten leverer politiattest.

Etter § 4-15 sjette ledd kan departementet gi forskrift om behandling og registrering av person-

opplysninger i studieadministrative systemer. Denne hjemmelen er ikke benyttet i dag.

6.8.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 i all hovedsak å videreføre reglene om institusjonenes behandling av personopplysninger. Utvalget foreslo en endring i henvisningen til hvilke saker institusjonene kan behandle sensitive personopplysninger om studenten, uten at studenten selv har lagt fram opplysningene. Utvalget foreslo at dette gjelder for reglene om skikkethet, bruk av falske vitnemål, forstyrrende opptreden og grovt klanderverdig opptreden. Forslaget innebar en viss utvidelse av adgangen til å behandle sensitive opplysninger uten studentens samtykke.

6.8.3 Høringsinstansenes syn

Det var 16 høringsinstanser som ga innspill til universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å videreføre reglene for behandling av personopplysninger. De fleste støttet forslaget, eller hadde ingen merknader. Ingen var imot forslaget. Det var fire som hadde merknader til paragrafen om institusjonenes behandling av personopplysninger.

Universitetet i Oslo (UIO) mente at det ikke er behov for en lovhjemmel for at studieadministrative systemer som sådan kan behandle personopplysninger, men for å utføre nødvendige oppgaver. UIO foreslo derfor at «systemer» strykes fra lovteksten for å klargjøre dette.

Universitetet i Tromsø mente også det er et uheldig systemfokus som kan føre til utilsiktede avgrensninger i hvor opplysninger kan behandles dersom det er tvil om hva som er et studieadministrativt system.

Datatilsynet er skeptiske til en bestemmelse i ny lov som åpner for at institusjonene kan behandle sensitive personopplysninger «studenten selv har gitt», når det i tillegg i samme bestemmelse påpekes at samtykke er det lovlige behandlingsgrunnlaget. Datatilsynet pekte på at institusjonene ikke skal behandle opplysninger gitt uoppfordret av studenter uten at behandlingen er nødvendig og relevant for de angitte formålene. Videre mente Datatilsynet at formålsbeskrivelsen for behandling av personopplysninger er for generell dersom kapittel 2 i loven også skal tjene som det.

Unit – Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning foreslo å legge til «praksisveiledere og andre ansatte ved praksisstedene».

6.8.4 Departementets vurdering

Departementet støtter universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å videreføre innholdet i paragrafen, men mener det er behov for flere språklige og strukturelle endringer for at reguleringen skal bli tydeligere. Dette vil, sammen med de enkelte bestemmelsene i loven, utgjøre supplerende rettsgrunnlag for institusjonenes behandling av personopplysninger.

Departementet er enig i innspillene om at paragrafens tittel bør endres for å tydeliggjøre at det ikke er behandlingen i de studieadministrative systemene som reguleres i paragrafen, men nødvendig behandling av personopplysninger for å ivareta institusjonenes plikter og oppgaver etter loven. Det er opp til institusjonene å velge løsninger for digitale systemer, innenfor reglene for personvern og informasjonssikkerhet.

Paragrafen gir supplerende rettsgrunnlag for å behandle personopplysninger om søkere, studenter og doktorgradskandidater. Hva som er nødvendig for å ivareta den registrertes rettigheter eller å utføre institusjonenes oppgaver, utgjør rammen for hva institusjonene konkret kan behandle av opplysninger.

Departementet mener det ikke er nødvendig at praksisveiledere og andre ansatte ved praksisstedene tas inn i opplistingen, slik *Unit* foreslo. Institusjonenes grunnlag for å behandle opplysninger om praksisveiledere og ansatte ved praksisstedene vil være avtalen som inngås med praksisstedene.

Departementet er enig med *Datatilsynet* i at det er behov for å klargjøre bestemmelsen, og at ordet samtykke ikke bør brukes fordi det kan forveksles med samtykke som behandlingsgrunnlag etter personvernforordningen.

Departementet foreslår å justere nåværende regler for behandling av særlig kategori personopplysninger. Forslaget innebærer å ta inn i ny lov at det også kan behandles personopplysninger etter artikkel 9 og 10 i personvernforordningen, og hva som er vilkårene for slik behandling. Dette er en videreføring av gjeldende rett, med oppdatert ordlyd for å være i overensstemmelse med terminologien som brukes i nåværende personvernregelverk. Dette vil gi klarere regler, som er bedre i samsvar med personvernforordningen. Henvisningen til personvernforordningen tydelig-

gjør også at disse reglene utgjør rammen for hva institusjonene kan behandle. Artikkel 9 handler om det som kalles særlige kategorier av personopplysninger, i nåværende universitets- og høyskolelov kalt sensitive personopplysninger. Artikkel 10 regulerer opplysninger om straffedommer og lovovertrædelser. Se nærmere omtale av personvernforordningen i punkt 3.2.8.

Departementet foreslår to alternative vilkår for bruk av personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10. For det første kan de behandles dersom det er nødvendig for å behandle saker etter lovforslaget §§ 12-1 til 12-7. Dette vil gjelde blant annet ved vurdering av en students skikkethet. For det andre kan slike opplysninger behandles dersom den registrerte selv har gitt opplysningene eller har gitt tillatelse til at de blir innhentet. Slik behandling er ofte nødvendig for eksempel ved søknader om tilrettelegging på grunn av helsemessige forhold.

Departementet vurderer det som mer hensiktsmessig at reglene om hvilke typer opplysninger som kan innhentes, og fra hvem, reguleres i forskrift i stedet for lov. Det samme gjelder regulering av automatisert saksbehandling. Departementet tar sikte på å videreføre innholdet i dagens regler i forskrift. Departementet foreslår å videreføre en hjemmel for departementet til å fastsette forskrift om institusjonenes behandling av personopplysninger. Departementet foreslår også å utvide forskriftshjemmelen slik at regler om hvilke typer opplysninger som kan innhentes, og fra hvem, kan flyttes fra lov til forskrift.

Universiteter og høyskoler vil etter forslaget ha supplerende rettsgrunnlag for å behandle personopplysningene i alle sammenhenger der dette er nødvendig for å utføre institusjonenes oppgaver etter loven. Dette vil blant annet innebære at de kan behandle i politiattester, så langt det er lovpålagt at søkere og studenter skal levere politiattester. Se punkt 16.2 om politiattest.

6.8.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre reglene i uhl. 4-15 første ledd som gir generell hjemmel for institusjonene til å behandle personopplysninger så langt det er nødvendig for å ivareta en søker, student eller doktorgradskandidats rettigheter, eller for å utføre institusjonens oppgaver etter denne loven, se forslaget til § 2-8 første ledd første punktum
- å videreføre reglene i uhl. 4-15 tredje ledd om behandling av særlig kategori personopplys-

- ninger (helseopplysninger mv.) med enkelte justeringer, se forslaget til § 2-8 første ledd andre og tredje punktum
- å flytte reglene i uhl. § 4-15 andre og fjerde ledd om hvilke personopplysninger som kan registreres og om automatisert saksbehandling, til forskrift og presisere forskriftshjemmen, se forslaget til § 2-8 andre ledd
  - å videreføre reglene § 4-15 femte ledd i hovedsak, se forslagene til § 2-8 første ledd og § 12-2

7 Akkreditering, kvalitetssikring og grader mv.

7.1 Institusjonskategori og egennavn

7.1.1 Dagens regler

Det framgår av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 1-2 andre ledd at det er Kongen som avgjør hvilken kategori den enkelte institusjon tilhører, og at denne beslutningen fattes på grunnlag av en faglig vurdering fra Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT). Det må følgelig foreligge et vedtak om institusjonsakkreditering fra NOKUT før Kongen fatter beslutning om institusjonskategori, enten det gjelder en ny institusjon eller endring av kategori for en institusjon som allerede har institusjonsakkreditering.

Det følger av uhl. § 7-2 første ledd at Kongen «fastsetter navn for statlige universiteter og høyskoler». Denne oppgaven ble delegert til Kunnskapsdepartementet i 2012 ved kgl.res. 3. februar 2012 nr. 126. Private universiteter og høyskoler fastsetter selv sine navn. Videre følger det av første ledd andre og tredje punktum at universiteters og høyskolars egennavn skal beskrive hvilken institusjonskategori institusjonen tilhører, og at institusjonens egennavn skal registreres i Enhetsregisteret. Kravet om å bruke betegnelsen «vitenskapelig høyskole» gjelder likevel bare for nye institusjoner i kategorien. Noen av de tradisjonelle statlige vitenskapelige høyskolene har fortsatt «Norges» som del av navnet som markør for sin egenart og status (Norges idrettshøgskole, Norges musikkhøgskole og Norges handelshøgskole). Det har heller ikke vært vurdert som nødvendig å endre navnene på Kunsthøgskolen i Oslo og Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo.

Det følger av uhl. § 7-2 fjerde ledd at departementet bestemmer hvilke betegnelser institusjonene skal benytte på andre språk. Bestemmelsen gjelder oversettelser av de beskyttede institusjonsbetegnelsene «høyskole», «vitenskapelig høyskole» og «universitet» og gjelder for øvrig ikke oversettelser av institusjonenes navn, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) merknad til § 7-2 fjerde ledd.

7.1.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre regelen i uhl. § 1-2 om at det er Kongen som, på grunnlag av en faglig vurdering fra NOKUT, avgjør hvilken kategori den enkelte institusjon tilhører.

Utvalget foreslo å legge myndigheten til å fastsette navn for statlige universiteter og høyskoler direkte til departementet, istedenfor til Kongen. Utvalget foreslo ellers å videreføre reglene i uhl. § 7-2 om fastsettelse av egennavn.

Departementet foreslo i sin høring å flytte regler fra uhl. § 1-2 andre ledd og uhl. § 3-2 første ledd til en egen paragraf om vedtak om institusjonskategori og gradstildeling.

Departementet foreslo å videreføre at det er Kongen som vedtar innplassering i institusjonskategori som henholdsvis universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole.

7.1.3 Høringsinstansenes syn

Departementet oppsummerer ikke her høringsinnspillene til utvalgets forslag om institusjonskategori siden dette også var inkludert i departementets forslag.

Tretten høringsinstanser ga generell støtte eller hadde ingen merknad til alle eller de fleste av forslagene som i departementets høring var samlet under overskriften «andre endringer», inkludert forslaget om å videreføre at Kongen skal vedta institusjonskategori på grunnlag av en uttalelse fra NOKUT. Det er *Handelshøgskolen BI*, *Høgskolen i Innlandet*, *Høgskolen i Molde*, *Høgskolen i Østfold*, *NLA Høgskolen*, *Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter*, *Nord universitet*, *Norges miljø- og biovitenskapelige universitets klagenemd*, *Universitetet i Bergen*, *Universitetet i Stavanger*, *Universitetet i Sørøst-Norge*, *Forskerforbundet* og *Universitets- og høyskolerådet*.

Det var bare to høringsinstanser som uttalte seg spesifikt om dette forslaget. Dette var *Universitetet i Oslo (UiO)* og *VID vitenskapelige høgskole (VID)*. Ingen av dem hadde innvendinger til for-

slaget om å videreføre Kongens myndighet i slike saker.

UiO stilte spørsmål ved om forslaget omfatter institusjoner som allerede er akkreditert og har vært det i lang tid. UiO viste her til at for eksempel UiO aldri har blitt akkreditert som universitet på grunnlag av et vedtak fra NOKUT.

VIDs uttalelse gjaldt formuleringen av bestemmelsen. VID mente at ordet «tilhører» passer bedre enn «innplassering».

Når det gjelder universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om institusjonenes egennavn, støttet *Universitetet i Sørøst-Norge* forslaget om at det er departementet, og ikke Kongen, som fastsetter egennavn for statlige universiteter og høyskoler. Det er ellers ingen som har kommentert forslaget om fastsettelse av egennavn.

7.1.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår å videreføre at det er Kongen som vedtar innplassering i institusjonskategori som henholdsvis universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole, på grunnlag av en faglig uttalelse fra NOKUT. Det er ingen av høringsinstansene som har uttrykt motforestillinger mot dette forslaget.

Kunnskapsdepartementet oppnevnte i mai 2022 en ekspertgruppe som skulle vurdere gjeldende akkrediteringskrav for universiteter, og 9. januar 2023 leverte ekspertgruppen rapporten *Kvalitets- og akkrediteringskrav for norske universiteter*. Ett av forslagene i rapporten er at det er NOKUTs styre som bør fatte endelig beslutning om institusjonskategori. Se omtale i punkt 3.4.1. Departementet vil komme tilbake til oppfølgingen av dette forslaget senere.

Når det gjelder spørsmålet fra *Universitetet i Oslo* om forslaget omfatter institusjoner som allerede er akkreditert og har vært det i lang tid, er det klart at bestemmelsen er mest relevant for nye institusjoner som søker om akkreditering, og for institusjoner som ønsker innplassering i ny kategori. Da universitets- og høyskoleloven ble vedtatt i 2005, ble de statlige institusjonene automatisk innplassert i institusjonskategorien de hadde vært i etter lov om universiteter og høyskoler fra 1995. De institusjonene som har forblitt i samme institusjonskategori, som *Universitetet i Oslo*, har derfor ikke blitt akkreditert av NOKUT. Også når denne loven trer i kraft, vil institusjonene under loven automatisk bli innplassert i den kategorien de da tilhører.

Når det gjelder beslutninger om institusjonenes egennavn, foreslår departementet, i likhet med universitets- og høyskolelovutvalget, å legge myndigheten til å fastsette navn for statlige universiteter og høyskoler til departementet, istedenfor til Kongen. Fastsettelse av navn for statlige universiteter og høyskoler ligger innenfor Kunnskapsdepartementets ansvarsområde. Selv om dette er en avgjørelse som er viktig for den enkelte institusjon, mener departementet at det ikke er god nok grunn til at slike spørsmål må behandles i statsråd. Myndigheten til å fastsette navn for statlige universiteter og høyskoler er i dag delegert til departementet (se punkt 7.2.1). Endringen som foreslås, vil derfor ikke få noen praktisk betydning.

Departementet foreslår ellers å videreføre reglene om fastsettelse av institusjoners egennavn, med enkelte språklige endringer.

Departementet foreslår å ikke videreføre regelen om at institusjonens egennavn skal registreres i Enhetsregisteret. Det følger av Enhetsregisterloven § 4, jf. bestemmelser om økonomistyring i staten, at universiteter og høyskoler skal registreres i Enhetsregisteret. Hensikten med kravet i uhl. § 7-2 første ledd tredje punktum er at registrering i Enhetsregisteret skal beskrive hvilken kategori institusjonen tilhører (universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole), jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) merknaden til § 7-2. Departementet mener denne hensikten er tilstrekkelig ivaretatt gjennom kravet i uhl. § 7-2 første ledd andre punktum om at universiteters og høyskolerens egennavn skal beskrive hvilken institusjonskategori institusjonen tilhører, sammenholdt med kravet i Enhetsregisterloven.

7.1.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å presisere at Kongen avgjør hvilken kategori den enkelte institusjon tilhører, og at dette gjøres på grunnlag av vedtak om akkreditering fra NOKUT, se forslaget til § 3-1 første ledd
- å overføre myndigheten til å fastsette navn for statlige universiteter og høyskoler fra Kongen til departementet, men ellers videreføre reglene i uhl. § 7-2 første ledd om fastsettelse av egennavn, se forslaget til § 3-1 andre ledd
- å ikke videreføre kravet i uhl. § 7-2 første ledd tredje punktum om registrering i Enhetsregisteret

7.2 Akkreditering av institusjoner og studietilbud

7.2.1 Dagens regler

I universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-1 første ledd er akkreditering definert som «en faglig bedømming av om en høyere utdanningsinstitusjon eller et studietilbud fyller standarder og kriterier gitt av departementet og NOKUT». Det er også fastsatt i andre punktum at akkreditering er et vilkår for å kunne tilby høyere utdanning. Videre følger det av tredje punktum at akkrediterte studietilbud skal være i samsvar med Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk.

Begrepet akkreditering ble innført i universitets- og høyskolelovgivningen med Kvalitetsreformen i 2002 og medførte en endring i dagjeldende universitets- og høyskolelov fra 1995. Der var de statlige institusjonene som loven skulle gjelde for, eksplisitt nevnt med navn etter institusjonskategori, noe det ble slutt på i 2002.

Gjennom Kvalitetsreformen ble det også innført en mulighet for institusjonene til å endre institusjonskategori, ved at det ble innført konkrete krav som institusjonene måtte oppfylle for å kunne akkrediteres i en (ny) kategori, jf. Ot. prp. nr. 40 (2001–2002).

I 2016 ble uhl. § 3-1 første ledd endret (se Prop. 81 L (2015–2016)) ved at det ble innført en henvisning til nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk og et krav om at den minste enheten som kunne akkrediteres fra nye tilbydere, måtte være minst en bachelorgrad.

I uhl. § 3-1 tredje ledd er det bestemt at høyere utdanningsinstitusjoner som er akkreditert etter uhl. § 3-3 første og andre ledd, selv kan akkreditere nye studietilbud i samsvar med sine faglige fullmakter – den såkalte selvakkrediteringsretten. I tillegg presiseres det at «institusjonenes akkrediteringer skal bygge på standarder og kriterier som nevnt i første ledd, og [at] vurderingen av studietilbud skal være dokumentert». Dette gjelder blant annet krav til organisering, infrastruktur, kvalitet, relevans og fagmiljø. Av uhl. § 2-1 sjette ledd bokstav b framkommer det at departementet kan gi forskrift om standarder og kriterier for akkreditering av institusjoner og studietilbud.

7.2.2 Høringsforslaget

I høringen tok departementet opp spørsmål om å endre begrepet «studietilbud» i forbindelse med akkreditering i uhl. §§ 2-1, 3-2 og 3-3. Departe-

mentet foreslo «studieprogram» som et mulig alternativt begrep. Samtidig sa departementet at det i noen bestemmelser kunne være mer hensiktsmessig å beholde termen «studietilbud», da den oppfattes som mer omfattende enn «studieprogram». Departementet viste i den sammenheng til definisjonen i rundskriv F-03-16 om studiekvalitetsforskriften:

Betegnelsen studietilbud omfatter både studieprogram som fører frem til grad og kortere studier som årsheter, videreutdanninger og emner som tilbys for seg selv og ikke er en del av et studieprogram.

Departementet foreslo også en noe endret definisjon av begrepet akkreditering:

Akkreditering forstås i denne loven som en godkjenning basert på en faglig bedømming av om en høyere utdanningsinstitusjon eller et studieprogram fyller standarder og kriterier gitt av departementet og NOKUT.

Departementet foreslo å videreføre bestemmelsen om at akkrediterte studietilbud skal være i samsvar med nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk.

I tillegg ble det foreslått å ta inn et nytt andre ledd i uhl. § 1-6 om at kvalitetssikring er et vilkår for akkreditering. Formålet var å tydeliggjøre sammenhengen mellom kvalitetssikring og akkreditering, da en tett sammenheng mellom kvalitetssikring og akkreditering er viktig for at norsk høyere utdanning skal bli godkjent i utlandet. Dette medfører ingen endring i praksis. Departementet foreslo ingen endring i uhl. § 2-1 sjette ledd.

7.2.3 Høringsinstansenes syn

7.2.3.1 Akkreditering og kvalitetssikring som vilkår for akkreditering

14 høringsinstanser ga en generell støtte eller hadde ingen merknader til forslagene som i departementets høringsnotat var samlet under overskriften «andre endringer». Dette omfatter forslaget om å ta inn i loven at kvalitetssikring er et vilkår for akkreditering. Det gjelder *Helse Bergen HF – Haukeland universitetssykehus, Handelshøyskolen BI, Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Molde, Høgskolen i Østfold, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningsssenter, NLA Høgskolen, NMBUs klagenemnd, Nord universitet, Universitetet i Bergen, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge, Forskerforbundet, Studentparlamentet ved*

Universitetet i Tromsø og Universitets- og høyskolerådet.

Det var i tillegg seks høringsinstanser som uttalte seg om forslaget om å ta inn en bestemmelse som tydeligere skal vise sammenhengen mellom kvalitetssikring og akkreditering, alle positive. Det var NOKUT, *Norges musikkhøgskole*, *Universitetet i Oslo*, *VID vitenskapelige høyskole*, *Norsk studentorganisasjon* og *Unio*. Av disse hadde NOKUT og Universitetet i Oslo forslag til andre formuleringer av bestemmelsen. NOKUT skrev:

NOKUT anbefaler at det skilles mellom et tilfredsstillende system for kvalitetssikring som er en forutsetning for akkreditering av studietilbud, mens godkjenning av institusjonens systematiske kvalitetsarbeid er en forutsetning for akkreditering som institusjon.

Ingen uttalte seg spesifikt om videreføringen av kravet om at akkrediterte studietilbud skal være i samsvar med nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk. Det var heller ikke spesielt nevnt i høringen.

7.2.3.2 Begrepsbruk

Tretten høringsinstanser uttalte seg om forslaget om terminologi. Disse var NOKUT, *Språkrådet*, *Handelshøyskolen BI*, *Høgskolen i Innlandet*, *NLA Høgskolen*, *Norges handelshøyskole*, *Norges musikkhøgskole*, *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet*, *Universitetet i Agder*, *Universitetet i Bergen*, *Universitetet i Oslo*, *VID vitenskapelige høyskole* og *Universitets- og høyskolerådet*.

Generelt var det bred støtte til ambisjonen om å rydde opp i terminologien i loven. *Norges musikkhøgskole* skrev at de så stort behov for slik opprydding. Samtidig var det delte meninger blant høringsinstansen både om spørsmålet om å erstatte studietilbud med studieprogram i uhl. §§ 2-1, 3-2 og 3-3, og om departementets framgangsmåte med å spørre åpent om det er andre termer som bør gjennomgås, er den rette. Til det siste skrev *Universitetet i Bergen*: «Medan UiB støttar ei gjennomgang av terminologien i lova, er vi usikre på om framgangsmåten til departementet her er føremålstenleg.» *Universitetet i Oslo* viste til at terminologispørsmålet er best egnet for en referansegruppe og henviste til Universitets- og høyskolerådets terminologigruppe som aktuell. Det gjorde også *Språkrådet*, som minnet om at *Språkrådet* har en fast representant i denne gruppen. Både *Språkrådet* og *Universitets- og høyskolerådet* viste til at en eventuell terminologigjennomgang bør bygge på tidligere arbeider.

Norges handelshøyskole støttet at begrepsbruken i loven blir mer konsistent, blant annet ved at en institusjons samlede tilbud til studenter omtales som «studietilbud» og de enkelte studier som studieprogram. *Norges musikkhøgskole* og *NLA Høgskolen* støttet forslaget om å erstatte begrepet «studietilbud» med begrepet «studieprogram» i uhl. §§ 2-1, 3-1, 3-2 og 3-3 og mente dette er et fornuftig forsøk på opprydding. *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet* var delvis støttende til forslaget; de støttet endring fra «studietilbud» til «studieprogram» i uhl. §§ 2-1 og 3-2, men ikke i uhl. § 3-3, som gjelder institusjonenes faglige fullmakter.

Av de øvrige, blant dem NOKUT, viste flere til definisjonen av studieprogram og studietilbud i rundskriv F-03-16 som var sitert i høringsnotatet, og ønsker å beholde «studietilbud». NOKUT anbefalte å beholde begrepet «studietilbud» gjennomgående i loven. *Universitetet i Agder*, *Handelshøyskolen BI* og *VID vitenskapelige høyskole* mente at det er behov for en samlebetegnelse som omfatter alle typer studier og emner, og at betegnelsen studietilbud da er mer dekkende.

Høgskolen i Innlandet støttet dette og viste i tillegg til at det i både norsk og europeisk utdanning i økende grad utvikles og tilbys mindre enheter eller studietilbud i form av enkeltemner og det som benevnes microcredentials, og at denne utviklingen vil kunne medføre at en større andel av institusjonenes portefølje framover vil inneholde enkeltdeler som delvis kan inngå i en grad.

7.2.4 Departementets vurdering

7.2.4.1 Akkreditering og kvalitetssikring som vilkår for akkreditering

I samråd med NOKUT har departementet valgt å omformulere bestemmelsen om akkreditering som vilkår for kvalitet, slik at de ulike akkrediteringskravene for studietilbud og institusjoner tydeliggjøres. Dette gjelder kravet om tilfredsstillende kvalitetssikringssystem for akkreditering av studietilbud og kravet om tilfredsstillende kvalitetsarbeid for institusjonsakkreditering.

Videre har departementet i samråd med NOKUT kommet fram til en justert definisjon av begrepet «akkreditering» sammenlignet med den som ble foreslått i høringen. Justeringen gjelder terminologi. Den innebærer ingen realitetsendring.

Departementet vil videreføre regelen om at akkrediterte studietilbud må være i samsvar med Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang

læring. Det er et sentralt krav for akkreditering at læringsutbyttebeskrivelsene som fastsettes for et studium, er i samsvar med de overordnede læringsutbyttebeskrivelsene for det aktuelle nivået i kvalifikasjonsrammeverket (bachelor nivå 6, master, mv., nivå 7 og doktorgrad nivå 8). Se nærmere omtale av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring i punkt 7.5 om kvalitetssikring og i punkt 7.8. om grader, titler og yrkesutdanninger.

Departementet foreslår også å videreføre regelen om at akkreditering er et vilkår for å kunne tilby høyere utdanning. I tillegg foreslår departementet å gjøre regelen mer synlig ved å flytte den til første ledd i paragrafen, foran definisjonen av akkreditering, se forslaget § 3-2 første ledd.

7.2.4.2 Begrepsbruk

Departementet har, delvis i samarbeid med Språkrådet, bestrebet seg på at terminologien i den foreslåtte loven skal være mer konsistent enn i dagens universitets- og høyskolelov.

Departementet har nøye vurdert innspillene som omhandler begrepsparet «studietilbud» og «studieprogram». Flere høringsinstanser trakk fram definisjonen av «studietilbud» i rundskriv F-03-16 om studiekvalitetsforskriften, som også var sitert i departementets høring: «Betegnelsen studietilbud omfatter både studieprogram som fører frem til grad og kortere studier som årsheter, videreutdanninger og emner som tilbys for seg selv og ikke er en del av et studieprogram.» På grunnlag av høringsuttalelsene har departementet kommet til at begrepet «studietilbud» skal brukes i paragrafene der dette spørsmålet ble hørt spesielt, det vil si i reglene som i dag er regulert i uhl. §§ 2-1, 3-1, 3-2 og 3-3. Se punkt 4.2.2.

Departementet har videre kommet til at hjemmelen for departementet til å fastsette forskrift om standarder og kriterier for akkreditering av institusjoner og studietilbud naturlig hører hjemme i denne paragrafen.

7.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre reglene i uhl. § 3-1 første ledd første og tredje punktum og tredje ledd annet punktum om akkreditering av institusjoner og studietilbud, med enkelte språklige endringer, inkludert regelen om at akkrediterte studietilbud skal være i samsvar med Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, se forslaget til § 3-2 første og andre ledd

- å presisere at kvalitetssikring er et vilkår for akkreditering, se forslaget til § 3-2 tredje ledd
- å videreføre forskriftshjemmelen i dagens uhl. § 2-1 sjette ledd bokstav b, se forslaget til § 3-2 fjerde ledd

7.3 NOKUTs akkreditering av institusjoner og studietilbud

7.3.1 Dagens regler

I universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-1 andre ledd står det at «NOKUTs akkreditering av institusjoner og studietilbud skal baseres på evaluering foretatt av eksterne sakkyndige oppnevnt av NOKUT». I uhl. § 3-1 første ledd siste punktum står det at studietilbud fra nye tilbydere bare kan akkrediteres dersom de minst fører til en bachelorgrad. Denne begrensningen gjelder nye tilbydere og skal sikre at akkrediterte studietilbud forankres i tilstrekkelig robuste fagmiljøer.

I studiekvalitetsforskriften § 3-10 andre ledd er det videre fastsatt at NOKUT i særskilte tilfeller kan fatte vedtak om at søknader om akkreditering først kan fremmes etter en periode på inntil to år, såkalt søknadskarantene. Denne bestemmelsen omfatter karantene i forbindelse med både akkreditering og tilsyn. Det følger av departementets rundskriv F-03-16 at karantene typisk vil være aktuelt der institusjonen må ha tid til å sette inn de nødvendige tiltakene for at studiet skal bli akkreditert på nytt. Hensikten er å unngå at den videre utviklingen av det aktuelle studiet blir preget av hastverk og manglende kvalitetssikring ved institusjonen. Hensikten er også at institusjonene ikke skal beslaglegge NOKUTs ressurser unødige.

Det følger av uhl. § 2-1 femte ledd at NOKUT i forskrift kan vedta at private institusjoner kan unntas fra bestemmelsene i forvaltningsloven kapittel VI. I studiekvalitetsforskriften § 1-9 framgår det at akkrediterings- og revideringsvedtak regnes som enkeltvedtak, og at bare den som vedtaket direkte gjelder for, kan klage på vedtaket. Videre fastsettes forskriften at NOKUTs faglige vurdering av faktiske forhold i forbindelse med akkrediterings- og revideringsvedtak ikke kan påklages. Det betyr at klageordningen er begrenset sammenlignet med det som følger av forvaltningsloven. Årsaken til at dette bare gjelder private institusjoner, jf. uhl. § 2-1 femte ledd, er at det er lagt til grunn at avgjørelser om akkreditering overfor statlige institusjoner ikke er enkeltvedtak, og at det dermed ikke er behov for å gjøre unntak fra forvaltningslovens regler, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004). I NOU 2020: 3 kapittel 29.3.4 har universitets- og høysko-

lelovutvalget imidlertid uttalt at disse avgjørelsene skal regnes som enkeltvedtak.

Reglene i studiekvalitetsforskriften § 1-9 gjelder både private og statlige institusjoner.

Reglene om bortfall av retten til å søke om akkreditering er omtalt i punkt 7.5, jf. forslaget til § 3-6 fjerde ledd.

7.3.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å flytte innskrenkingene i klageordningen for NOKUTs vedtak om akkreditering fra studiekvalitetsforskriften § 1-9 til universitets- og høyskoleloven. De mente at NOKUTs faglige vurdering ikke kan overprøves, og at bare den vedtaket direkte gjelder, kan påklage vedtaket. Utvalget foreslo at regelen som i dag følger av forskriften § 1-9 andre ledd, formuleres som en begrensning i klageinstansenes prøvingadgang, og ikke som en begrensning i klageretten, og at det ble tydeliggjort at det var NOKUTs utøvelse av faglig skjønn i saker etter denne bestemmelsen som ikke kunne overprøves.

Departementet foreslo å videreføre bestemmelsen om at NOKUTs akkreditering av institusjoner og studietilbud skal baseres på evaluering foretatt av eksterne sakkyndige oppnevnt av NOKUT. Departementet foreslo også å videreføre gjeldende § 3-1 første ledd siste punktum om at studietilbud fra nye tilbydere bare kan akkrediteres dersom de minst fører til en bachelorgrad.

I tillegg foreslo departementet å ta inn en bestemmelse fra studiekvalitetsforskriften § 3-10 andre ledd som et nytt fjerde ledd i § 3-1. Den gir NOKUT mulighet til å ilegge søkere om akkreditering en karantene på inntil to år. I høringen er denne bestemmelsen formulert som følger:

Dersom NOKUT avviser eller avslår en søknad om akkreditering, kan NOKUT i særskilte tilfeller bestemme at ny søknad om akkreditering først kan fremmes etter en periode på inntil to år.

7.3.3 Høringsinstansenes syn

Det var bare *NOKUT* som uttalte seg om universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å flytte reglene om begrensninger i klageordningen for NOKUTs vedtak om akkreditering fra forskrift til lov. *NOKUT* støttet forslaget.

Ingen av høringsinstansene uttalte seg om departementets høringsforslag om å videreføre regelen i dagens § 3-1 andre ledd om at akkredite-

ring av institusjoner og studietilbud skal baseres på sakkyndig evaluering. Det var heller ingen høringsinstanser som uttalte seg om videreføringen av regelen i dagens § 3-1 første ledd siste punktum, om at studietilbud fra nye tilbydere bare kan akkrediteres dersom de minst fører til en bachelorgrad.

Forslaget om å flytte regelen om søknadskarantene inngikk i høringen som del av en rekke forslag til endringer i bestemmelser om tilsyn med kvalitetsarbeid, der også flere paragrafer i studiekvalitetsforskriften er foreslått flyttet til loven. Se omtale i punkt 7.5.4.

Helse Bergen HF, Haukeland universitetssjukehus, og Kriminalomsorgens høgskole og utdannings-senter støttet forslaget om å flytte regelen om søknadskarantene fra studiekvalitetsforskriften § 3-10 til universitets- og høyskoleloven.

7.3.4 Departementets vurdering

7.3.4.1 Kriterier for akkreditering

Departementet foreslår å videreføre regelen i dagens uhl. § 3-1 første ledd siste punktum om at studietilbud fra nye tilbydere bare kan akkrediteres dersom de minst fører fram til en bachelorgrad. Regelen skal sikre at akkrediterte studietilbud forankres i et sterkt nok fagmiljø. Det har ikke kommet innvendinger til videreføringen.

Departementet foreslår også å videreføre regelen om at NOKUTs akkreditering av institusjoner og studietilbud skal baseres på faglige vurderinger fra eksterne sakkyndige oppnevnt av NOKUT. I de europeiske reglene om kvalitetssikring, kalt the Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG), er bruken av sakkyndige i ekstern kvalitetssikring ett av flere krav (en standard). Se omtale nedenfor i punkt 7.5.

Departementet har kommet fram til en noe endret ordlyd i regelen sammenlignet med dagens § 3-1 andre ledd, men foreslår ingen endring i bestemmelsens faktiske innhold eller hvordan den skal praktiseres.

7.3.4.2 Lovfestet mulighet til å gi søknadskarantene

Departementet foreslår å lovfeste regelen i dagens studiekvalitetsforskrift § 3-10 andre ledd om at NOKUT i særskilte tilfeller kan fastsette at søknader om akkreditering først skal bli behandlet etter en periode på inntil to år. Legalitetsprinsippet, jf. Grunnloven § 13, innebærer at forvalt-

ningen må ha hjemmel i lov for å gjøre inngrep overfor private, og jo større inngrep, jo større behov for tydelig hjemmelsgrunnlag. Regelen om søknadskarantene er inngripende overfor institusjonene den gjelder for. Den påvirker institusjonenes mulighet til å etablere nye studier.

Samtidig mener departementet at det er rimelig at NOKUT kan ilegge søknadskarantene ved avvisning eller avslag på søknad om akkreditering. Regelen bidrar til å unngå at den videre utviklingen av det aktuelle studiet blir preget av hastverk og manglende kvalitetssikring ved institusjonen. Det er ikke minst viktig for studentene. Institusjonen trenger ofte tid til å sette inn de nødvendige tiltakene for at studiet skal bli akkreditert.

Regelen fører også til at institusjonene ikke beslaglegger NOKUTs ressurser unødige før en ny søknad er moden til å bli behandlet. Om det skal ilegges slik søknadskarantene, må beslutningen i hvert enkelt tilfelle være gjenstand for en forholdsmessighetsvurdering.

Forslaget til lovbestemmelse om søknadskarantene i forbindelse med akkreditering i uhl. § 3-3 og en tilsvarende bestemmelse om søknadskarantene i forbindelse med tilbaketrekking av akkreditering, jf. lovforslaget § 3-6 fjerde ledd, vil til sammen medføre at studiekvalitetsforskriften § 3-10 andre ledd kan oppheves.

7.3.4.3 Begrensninger i klageordningen for NOKUTs vedtak om akkreditering

NOKUTs vedtak i saker om akkreditering baserer seg på sakkyndige vurderinger. Det er behov for særlig kompetanse for å fatte vedtak i slike saker. NOKUT skal ta selvstendig stilling til innholdet i de sakkyndige vurderingene, og NOKUT må derfor ha en viss faglig kompetanse på samme nivå og på samme område. Det er NOKUTs styre som fatter vedtak om akkreditering. Sammensetningen av styret er tilpasset behovet for kompetanse i denne sakstypen. At NOKUT er uavhengig i slike faglige spørsmål, jf. punkt 20.2, tilsier at det bare er de rettslige sidene av styrets beslutninger som kan overprøves.

Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at begrensningene i klageordningen for NOKUTs vedtak bør flyttes fra studiekvalitetsforskriften § 1-9 andre ledd til universitets- og høyskoleloven. Studiekvalitetsforskriften § 1-9 andre ledd innebærer i praksis en begrensning i klageinstansens prøvingsadgang ved

at klageinstansen ikke kan overprøve NOKUTs faglige vurderinger. Departementet er derfor enig med utvalget i at dette bør reguleres som en begrensning i klageinstansenes prøvingsadgang og ikke en begrensning i klageretten. Dette vil gjøre tydeliggjøre regelen overfor brukerne.

Departementet mener i likhet med utvalget at også begrensningen i studiekvalitetsforskriften § 1-9 om hvem som kan klage på vedtaket om akkreditering, flyttes til universitets- og høyskoleloven. Departementet mener det kan være hensiktsmessig å lovfeste begrensningen i hvem som kan klage, ettersom dette er et unntak fra forvaltningslovens regler om klageadgang.

Etter departementets vurdering begrunner målet om å begrense NOKUTs arbeidsbyrde og unngå en omfattende og byråkratisk klagebehandling at det bare er den aktuelle institusjonen som kan klage på vedtak om akkreditering. Dersom klagekretsen ikke begrenses, vil i prinsippet studentene ved institusjonen kunne ha rettslig klageinteresse. Tatt i betraktning av at klageinstansen uansett ikke kan overprøve NOKUTs faglige vurderinger, gir det lite mening å utvide kretsen som kan påklage vedtakene sammenlignet med det som gjelder i dag. Statlige og private institusjoner har den samme interessen i vedtakene som NOKUT fatter, og både offentlige og private institusjoner har klagerett, jf. forvaltningsloven § 28.

Departementet mener innskrenkingen av hvem som kan klage, og klageinstansens prøvingsadgang bør tas inn i de paragrafene i loven som regulerer NOKUTs akkreditering.

7.3.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre reglene i uhl. § 3-1 andre ledd om at NOKUTs akkreditering av institusjoner og studietilbud skal baseres på faglige vurderinger fra eksterne sakkyndige oppnevnt av NOKUT, og at NOKUT bare kan akkreditere studietilbud fra nye tilbydere dersom studietilbudet minst fører til en bachelorgrad, se forslaget til § 3-3 første ledd
- å lovfeste regelen i studiekvalitetsforskriften § 3-10 andre ledd om at NOKUT i særlige tilfeller kan fastsette en søknadskarantene på inntil to år, se forslaget til § 3-3 andre ledd
- å flytte begrensningene i klageordningen for NOKUTs vedtak om akkreditering fra studiekvalitetsforskriften § 1-9 til loven, se forslaget til § 3-3 tredje ledd

7.4 Universiteters og høyskolars akkreditering av egne studietilbud

7.4.1 Dagens regler

Institusjonenes faglige fullmakter, det vil si adgangen de har til å akkreditere og etablere studietilbud, er regulert i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-1 tredje ledd, § 3-2 første ledd første punktum og § 3-3.

I § uhl. 3-1 tredje ledd er det fastsatt at institusjoner som har blitt akkreditert og innplassert i én av kategoriene universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole, selv kan akkreditere nye studietilbud i samsvar med sine faglige fullmakter. I uhl. § 3-2 første ledd første punktum står det at Kongen bestemmer hvilke grader og yrkesutdanninger en institusjon kan gi, den tid det enkelte studium skal kunne gjennomføres på, og hvilken tittel graden eller yrkesutdanningen gir rett til. I uhl. § 3-3 er det presisert hva de faglige fullmaktene består i for institusjonene i de ulike kategoriene – henholdsvis universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole. Fullmaktene gjelder innenfor gradsrettighetene som følger av uhl. § 3-2 første ledd. Universitetene kan akkreditere og etablere studier de vil tilby, på alle nivåer. De øvrige kan akkreditere studietilbud på lavere grads nivå på alle fagområder. På områdene hvor de har doktorgrad, kan de i tillegg akkreditere egne studietilbud på høyere grads nivå. For de vitenskapelige høyskolene vil dette gjelde mesteparten av virksomheten deres. På øvrige fagområder må vitenskapelige høyskoler og høyskoler søke NOKUT om akkreditering av alle studier på høyere grads- og doktorgradsnivå.

I Prop. 81 L (2015–2016) ble selvakkrediteringsretten i uhl. § 3-1 tredje ledd presisert, sammen med et krav om at institusjonene må dokumentere sin vurdering av hvordan studietilbudene deres fyller forskriftskravene. Dette dokumentasjonskravet gjelder vurderingene institusjonen gjør på tidspunktet for etablering av studietilbud, i forbindelse med større endringer av studietilbud, og i forbindelse med evaluering og revidering av studietilbud. Institusjonene er ansvarlige for å sette i verk tiltak for å forbedre, og eventuelt legge ned, studietilbud som ikke fyller kravene til akkreditering.

7.4.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende rett når det gjelder institusjonenes fullmakter til å opprette

egne studietilbud, men med enkelte språklige endringer i bestemmelsen. Utvalget mente det var forvirrende at adgangen til å opprette og akkreditere nye studietilbud er regulert i to bestemmelser, henholdsvis uhl. § 3-1 tredje ledd og § 3-3. Utvalget foreslo å videreføre bestemmelsen i § 3-1 tredje ledd andre punktum – om at institusjonenes akkrediteringer skal bygge på gjeldende standarder og kriterier, og at vurderingen av studietilbud skal være dokumentert – men flytte den til bestemmelsen i ny lov som omhandler adgangen til å opprette egne studietilbud.

Departementet foreslo i høringen å flytte bestemmelsen om institusjonenes selvakkrediteringsrett fra uhl. § 3-1 tredje ledd til § 3-3 om institusjonenes faglige fullmakter, slik at de ble samlet i samme paragraf, i tråd med utvalgets forslag, men departementet foreslo en annen ordlyd enn lovutvalget. Både utvalget og departementet hadde som mål å videreføre og klargjøre gjeldende rett.

Samtidig foreslo departementet et nytt innledende ledd i uhl. § 3-3 for å vise tydelig at fullmaktene både er begrenset av institusjonskategori og av retten til gradstildeling, jf. uhl. § 3-2 første ledd første punktum.

Departementet foreslo i tillegg å ta bort «eller tilsvarende» fra bestemmelsen i uhl. § 3-3 andre ledd «Innenfor fagområder der de kan tildele doktorgrad eller tilsvarende, kan institusjonene selv akkreditere studietilbud de skal tilby på lavere og høyere grads nivå». Departementet viste i høringen til at leddet var blitt overflødig på grunn av opprettelsen av ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid.

7.4.3 Høringsinstansenes syn

Fjorten høringsinstanser ga en samlet generell støtte eller hadde ikke merknader til alle eller de fleste av forslagene som i departementets høringsnotat var samlet under overskriften «andre endringer», jf. punkt 7.3.3. Få uttalte seg spesifikt om reglene i denne paragrafen.

Universitetet i Oslo (UiO) og *VID vitenskapelige høyskole (VID)* støttet forslaget om å fjerne «eller tilsvarende» etter omtale av doktorgrad i § 3-3 andre ledd. UiO ba i tillegg departementet vurdere om det bør ryddes ytterligere.

VID støttet departementets forslag om å flytte bestemmelsen om institusjonens faglige fullmakter fra uhl. § 3-1 tredje ledd til § 3-3.

UiO støttet ambisjonen om å klargjøre institusjonenes faglige fullmakter, men syntes det var vanskelig å se helheten i departementets forslag

på grunn av endring, flytting og gjensidig henvisning av bestemmelser. Universitetet stilte spørsmål ved om det i det nye, innledende leddet til § 3-3 var tilstrekkelig tydelig at institusjonene har anledning til å etablere og akkreditere også studieprogram som ikke fører fram til en grad, og om det var nødvendig.

Norges handelshøyskole støttet forslagene til endringer i bestemmelsene som gjelder institusjonenes faglige fullmakter, men mente at presiseringene om gradsnivå i § 3-3 tredje ledd siste punktum heller kunne vært gjort som en henvisning til Bologna-syklusene (bachelor- master og ph.d.-nivå) eller nivåene i kvalifikasjonsrammeverket.

NOKUT tok opp departementets forslag om å videreføre bestemmelsen i uhl. § 3-3 fjerde ledd om at departementet kan trekke tilbake faglige fullmakter dersom det er mangler ved institusjonenes kvalitetsarbeid. *NOKUT* mente det er feil at denne myndigheten ligger til departementet. *NOKUT* viste til at tilbaketrekking av faglige fullmakter er en reaksjonsform med mindre vidtrekkende konsekvenser enn tilbaketrekking av akkreditering, hvor myndigheten ligger hos *NOKUT*. *NOKUT* mente at disse reaksjonsformene er nært beslektet, og at vedtaksmyndigheten for begge derfor bør ligge samme sted – hos *NOKUT*.

NOKUT omtalte videre departementets forslag om å erstatte «Institusjoner som er akkreditert som universitet/høgskole» med «Institusjoner som er innplassert i kategorien universitet/høgskole», og at dette er begrunnet med at det er *NOKUT* som foretar institusjonsakkreditering, mens Kongen avgjør hvilken kategori den enkelte institusjon tilhører.

VID foreslo at begrepet «tilhører» burde erstatte begrepet «innplassering».

7.4.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår i samsvar med høringen en ny paragraf om universiteters og høyskolars myndighet til å akkreditere egne studietilbud der det presiseres at institusjonenes myndighet er begrenset av rettighetene som følger av innplassering i institusjonskategori og hvilke grader og yrkesutdanninger institusjonen har rett til å gi. Hensikten er å klargjøre at det er vedtaket om innplassering i en institusjonskategori som er avgjørende for hvilke faglige myndighet institusjonen får, og at *NOKUT*'s vedtak om akkreditering er et grunnlag for avgjørelser om innplassering i institusjonskategori. I tillegg er hensikten å klargjøre at institusjonenes rett til å selv akkreditere og eta-

blere studier også er rammet inn av hvilke grader og yrkesutdanninger de har rett til å gi.

Endringen er ment å klargjøre gjeldende rett. Søknader og henvendelser til departementet har vist at det er en del misforståelser om hva som er gjeldende rett, og at det derfor er behov for slik klargjøring av lovbestemmelsen. Departementet mener det bidrar til å gjøre lovens regler på området mer oversiktlige å samle reglene om institusjonenes myndighet til selvakkreditering i én paragraf.

Departementet går også videre med forslaget om å fjerne «eller tilsvarende» etter omtale av doktorgrad i regelen i uhl. § 3-3 andre ledd. Departementet mener at dette bare er å regne som en oppdatering i tråd med faktiske endringer i sektoren, og at endringen ikke har innholdsmessig betydning.

Departementet går også videre med forslaget i høringen om å legge til «og doktorgradsnivå» etter «høyere grads nivå» i reglene i uhl. § 3-3 tredje ledd siste punktum. Dette medfører ingen endring i gjeldende rett. I gjeldende lov viser «høyere grad» noen steder bare til masternivået, mens det andre steder viser til både master- og doktorgradsnivå. Med utgangspunkt i presiseringen i punkt 7.7, jf. forslag til § 3-7 tredje ledd, av at høyere grad er definert som mastergradsnivået, er dette en nødvendig presisering av begrepsbruken.

7.4.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre og slå sammen reglene i uhl. § 3-1 tredje ledd og uhl. § 3-3 om institusjonens faglige fullmakter, med enkelte oppdateringer og språklige endringer, se forslaget til § 3-4.

7.5 Kvalitetssikring

7.5.1 Dagens regler

Kravene til kvalitetssikring er regulert i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 1-6.

Videre står det i uhl. § 1-1 at formålet med universiteter og høyskoler er å tilby høyere utdanning (bokstav a) og utføre forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid (bokstav b) på høyt internasjonalt nivå. Kvaliteten på det faglige arbeidet ved universitetene og høyskolene er essensielt for Norge som kunnskapsnasjon. Gjennom samarbeidet i den all-europeiske Bologna-prosessen (se punkt 3.1 og nedenfor) og Kvalitetsreformen ble det i 2002 lovfestet et krav om at institusjonene

måtte ha et system for kvalitetssikring av utdanningene. Samtidig ble NOKUT opprettet som kvalitetssikringsorgan.

Det følger av uhl. § 1-6 at universiteter og høyskoler skal ha et tilfredsstillende internt system for kvalitetssikring som skal sikre og videreutvikle kvaliteten i utdanningen, og at studentevalueringer skal inngå i dette systemet. I tillegg er det viktig at systemet for kvalitetssikring følger internasjonale standarder.

Det norske systemet for kvalitetssikring av høyere utdanning bygger på samarbeidet i Bologna-prosessen, der alle europeiske land deltar – med unntak av Russland og Belarus som ble suspendert fra dette samarbeidet fra april 2022.

Innenfor dette samarbeidet er det fastsatt standarder og retningslinjer for kvalitetssikring (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)). Landene som deltar i Bologna-samarbeidet, inkludert Norge, har forpliktet seg til å følge ESG. Det innebærer at landene skal ha et eksternt, faglig uavhengig kvalitetssikringsorgan med adekvat finansiering for å utføre sine oppgaver og klare og tydelige mål for sine aktiviteter. I tillegg skal organet ha kvalitetssikringsprosedyrer som er egnede og effektive for å kvalitetssikre høyere utdanning, og utføre tematiske analyser av funnene i kvalitetssikringsarbeidet.

Et annet viktig virkemiddel i Bologna-samarbeidet er Kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning i Det europeiske utdanningsområdet (Bologna-rammeverket), the Framework of Qualifications for the European Higher Education Area (QF-EHEA), som Norge «selvsertifiserte», dvs. knyttet våre kvalifikasjoner fra høyere utdanning til, i 2014. Ett av vilkårene for slik selvsertifisering er at det aktuelle landets høyere utdanningskvalifikasjoner er kvalitetssikret i tråd med ESG. Det følger av forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning (studie kvalitetsforskriften) § 2-1 tredje ledd at

NOKUT skal, i samråd med sektoren, gi forskrift om kriterier for institusjonenes kvalitetsarbeid. Kriteriene skal være i tråd med kravene i *Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area*, ESG, (europeiske standarder og retningslinjer for kvalitetssikring i høyere utdanning) så langt de passer.

Det å ha et godt system for kvalitetssikring er også nødvendig for deltakelsen i samarbeidet om

det andre europeiske kvalifikasjonsrammeverket, Det europeiske kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring (EQF). Der deltar Norge som ledd i EØS-avtalen. Henvisning («referencing») er ordet som brukes for den formelle måten å knytte et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk til EQF på, og ett av vilkårene for slik henvisning er at nasjonale myndigheter innestår for at de innplasserte kvalifikasjonene i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket er kvalitetssikrede. I gjeldende EQF-rekommandasjon (Rådsrekommandasjon av 22. mai 2017 om den europeiske rammen for kvalifikasjoner for livslang læring og om oppheving av europaparlaments- og rådsrekommandasjon av 23. april 2008 om fastsetjing av den europeiske ramma for kvalifikasjoner for livslang læring) framgår det av artikkel 3 at medlemslandene bør sikre at kvalifikasjoner med et EQF-nivå samsvarer med prinsippene for kvalitetssikring i rekommandasjonen:

sikrer at kvalifikasjoner med et EQF-nivå er i samsvar med de felles prinsippene for kvalitetssikring som er fastsatt i vedlegg IV, uten at det berører nasjonale prinsipper for kvalitetssikring som gjelder nasjonale kvalifikasjoner.

For kvalifikasjonene fra høyere utdanning er den omforente forståelsen at kravet er oppfylt når kvalitetssikringen er i tråd med ESG.

Norge henviste Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR) til EQF i 2014. Med NKR ble det fastsatt overordnede læringsutbyttebeskrivelser for de ulike nivåene, og disse skal følges opp i utarbeidelsen av læringsutbyttebeskrivelser i studieplanene ved institusjonene og i akkrediteringen av studiene. Det framgår av uhl. § 3-1 første ledd at «Akkrediterte studietilbud skal være i samsvar med Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk».

Konvensjonen om godkjenning av kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning i Europaregionen (Lisboakonvensjonen) fra 1997 er et sentralt verktøy for godkjenning av norsk høyere utdanning i utlandet, slik den er det for godkjenning av utenlandsk høyere utdanning i Norge, jf. uhl. §§ 3-4 og 3-5. Se punkt 13.2. Informasjon om landenes system for akkreditering og kvalitetssikring av studieprogrammer og institusjoner er nødvendig etter Lisboakonvensjonen, jf. artikkel VIII.1 og konvensjonens supplerende kriterier og prosedyrer. Dette er både tatt videre og forsterket i den globale UNESCO-konvensjonen om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning fra 2019. Den ble ratifisert av Norge som første land i 2020, og den

trådte i kraft 5. mars 2023. I denne konvensjonen er kvalitetssikring både tatt inn i formålsbestemmelsen, artikkel 2 nr. 7:

Fremme en kultur for kvalitetssikring i institusjoner og systemer for høyere utdanning, og utvikle kapasitetene som er nødvendige for å sikre pålitelighet, samsvar og komplementaritet i kvalitetssikring, kvalifikasjonsrammeverk og godkjenning av kvalifikasjoner for å støtte internasjonal mobilitet;

og i prinsippene for godkjenning (artikkel 3 nr. 4):

Vedtakene om godkjenning skal være basert på hensiktsmessige, pålitelige, tilgjengelige og oppdaterte opplysninger om systemer for høyere utdanning, institusjoner, programmer og mekanismer for kvalitetssikring som er gitt gjennom konvensjonspartenes kompetente myndigheter, offisielle nasjonale informasjonssentre eller lignende enheter.

Lovens og studiekvalitetsforskriftens bestemmelser om kvalitetssikring og kvalitetsarbeid er på denne måten knyttet til internasjonalt samarbeid og regelverk for kvalitetssikring, kvalifikasjonsrammeverk og godkjenning.

Utover dette følger det av uhl. § 2-1 sjette ledd bokstav a at departementet kan gi forskrift om krav til kvalitetssikringssystemer og kvalitetsarbeid.

7.5.2 Høringsforslag

Gjennom Bologna-samarbeidet har Norge forpliktet seg til at standardene og retningslinjene i Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) skal være førende for kvalitetssikrings- og kvalitetsutviklingsarbeidet både ved NOKUT og universitetene og høyskolene. Hjemmelen for dette står i dag i studiekvalitetsforskriften § 2-1 tredje ledd. Departementet mener at hjemmelen bør fastsettes i lov framfor i forskrift og foreslo derfor å flytte den til loven.

7.5.3 Høringsinstansenes syn

Fjorten høringsinstanser ga en samlet generell støtte eller hadde ingen merknad til alle eller de fleste av forslagene som i departementets høringsnotat var samlet under overskriften «andre endringer». Dette omfattet forslaget om å flytte bestemmelsen om at kvalitetssikringsarbeidet

skal følge ESG, fra studiekvalitetsforskriften til loven. Det gjelder *Helse Bergen HF – Haukeland universitetssykehus, Handelshøgskolen BI, Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Molde, Høgskolen i Østfold, Kriminalomsorgens høgskole og utdannings-senter, NLA Høgskolen, Nord universitet, Norges miljø- og biovitenskapelige universitets klagenemnd, Universitetet i Bergen, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge, Forskerforbundet, Studentparlamentet ved Universitetet i Tromsø og Universitets- og høyskolerådet.*

Det var i tillegg sju høringsinstanser som spesifikt uttalte seg om forslaget om å flytte bestemmelsen om at kvalitetssikringsarbeidet skal følge ESG fra studiekvalitetsforskriften til universitets- og høyskoleloven. Alle unntatt NOKUT var positive. Det gjaldt *Norges musikkhøgskole, Universitetet i Agder, Universitetet i Oslo, VID vitenskapelige høgskole, Norsk studentorganisasjon og Unio.* Av disse hadde *Universitetet i Oslo* og *Norges musikkhøgskole* forslag til bedre formuleringer av bestemmelsen.

Norges musikkhøgskole mente parenteser med det fulle navnet på ESG er unødvendig, mens *Universitetet i Oslo* ba departementet vurdere å bruke formuleringen «NOKUTs tilsyn» framfor «NOKUTs eksterne kvalitetssikring», for at den skal henge bedre sammen med den øvrige omtalen av NOKUT i loven.

NOKUT var mot forslaget og skrev:

Det er også foreslått å tydeliggjøre at kriterier for NOKUTs eksterne kvalitetssikring skal være i tråd med kravene i ESG, jf. departementets forslag til ny § 1-6 tredje ledd. Etter NOKUTs syn kan forslaget i høringsnotatet potensielt være problematisk med tanke på NOKUTs myndighet og faglige uavhengighet etter ESG artikkel 3.3.

I høringsnotatet skrev departementet at det i arbeidet med ny lov ville vurdere om forskriftshjemmelen i dagens § 2-1 sjette ledd bokstav a bør flyttes til paragrafen om kvalitetssikring, slik universitets- og høyskolelovutvalget foreslo. Ingen har kommentert dette i høringen.

7.5.4 Departementets vurdering

Kvalitetsarbeidet ved universitetene og høyskolene er grunnleggende både for akkreditering av institusjoner og studietilbud, for gradstildeling og for at kvalifikasjoner fra norsk høyere utdanning – gjennom oppfyllelse av ulike verktøy, rekommaman-

dasjoner og konvensjoner – kan bli anerkjent og godkjent i utlandet.

Et tilfredsstillende system for kvalitetssikring er en forutsetning for all akkreditering av studie-tilbud. For institusjonsakkreditering må institusjonene videre dokumentere et tilfredsstillende kvalitetsarbeid. Alle studier som tilbys av universiteter og høyskoler, skal være kvalitetssikrede. Samtidig er kvalitetssikring et stadig viktigere fundament for at norsk høyere utdanning skal kunne godkjennes i utlandet.

Departementet mener at kvalitetssikrings- og kvalitetsutviklingsarbeidets sentrale rolle gjør at det er riktig at loven fortsatt har en egen paragraf om kvalitetssikring, og at studentevalueringer skal inngå i kvalitetssikrings- og kvalitetsutviklingsarbeidet. For å tydeliggjøre forbindelsen til akkreditering av institusjoner og studietilbud mener departementet videre at det er riktig å flytte bestemmelsen fra kapitlet om formål og virkeområde til et kapittel om kvalitetssikring, akkreditering, grader og institusjoner. Departementet foreslår noen små endringer i ordlyden i regelen sammenholdt med ordlyden i gjeldende lov § 1-6, uten at dette medfører noen materiell endring.

Som redegjort for i punkt 7.5.2 over har Norge gjennom Bologna-samarbeidet forpliktet seg til at standardene og retningslinjene i Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) skal være førende for kvalitetssikrings- og kvalitetsutviklingsarbeidet både ved NOKUT og ved universitetene og høyskolene.

Gitt ESGs sentrale betydning mener departementet det er riktig at bestemmelsen om at kvalitetssikringsarbeidet skal følge ESG, bør være i lov framfor i forskrift. Dette fikk også bred støtte i høringen. Den eneste innsigelsen, fra NOKUT, gjelder ESG artikkel 3.3, om de nasjonale kvalitetssikringsorganenes uavhengighet. Standarden på dette området fastsetter at kvalitetssikringsorganene må være uavhengige og kunne handle selvstendig. Videre må de ha fullt ansvar for sitt virke og for resultatene av dette arbeidet uten påvirkning fra tredjepart:

Agencies should be independent and act autonomously. They should have full responsibility for their operations and the outcomes of those operations without third party influence.

Innsigelsen fra NOKUT framstår som uklar, da bestemmelsen slik den ble sendt på høring, i praksis ikke legger mer bånd på NOKUT som kvalitetssikringsorgan enn forpliktelsen til å følge ESG

i utgangspunktet medfører. Plikten til å følge ESG gjelder universitetene og høyskolene og NOKUT i fellesskap. For departementet er noe av det viktigste som oppnås ved å flytte bestemmelsen fra studiekvalitetsforskriften til loven, at den går fra å være en fullmakt til NOKUT om å gi forskrift om kriterier for institusjonenes kvalitetsarbeid i tråd med kravene i ESG, til å lovfeste at kriteriene for både NOKUTs eksterne kvalitetssikring og for det interne kvalitetsarbeidet ved universitetene og høyskolene skal være i samsvar med kravene i ESG. Etter departementets vurdering gir den foreslåtte lovbestemmelsen et mer tydelig og riktig bilde av de forpliktelsene Norge har for å følge opp reguleringene i ESG.

Å flytte denne hjemmelen fra forskrift til lov vil også bidra til å legge til rette for at studiekvalitetsforskriften og studietilsynsforskriften kan slås sammen. Dette ble foreslått i NOU 2020: 3, og forslaget fikk stor tilslutning i høringen.

Departementet mener også at hjemmelen i dagens § 2-1 sjettede ledd bokstav a. om at departementet kan gi forskrift om krav til kvalitetssikringssystemer og kvalitetsarbeid, bør videreføres i paragrafen om kvalitetssikring.

7.5.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre reglene i uhl. § 1-6 om kvalitetssikring, med enkelte språklige endringer, og forskriftshjemmelen i uhl. § 2-1 sjettede ledd punkt a, se forslaget til § 3-5 første og tredje ledd
- å ta inn reglene fra studiekvalitetsforskriften § 2-1 tredje ledd om at kvalitetssikringsarbeidet skal være i samsvar med kravene i de europeiske standardene og retningslinjene for kvalitetssikring i det europeiske området for høyere utdanning (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, ESG), se forslaget til § 3-5 andre ledd

7.6 Tilsyn med institusjoner, studietilbud og kvalitetsarbeid

7.6.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 2-1 tredje ledd at NOKUT skal «føre tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid og føre tilsyn med at institusjoner og eksisterende studietilbud fyller gjeldende standarder og kriterier for akkreditering». Regelen om NOKUTs tilsyn ble tatt inn i loven i 2003 i forbindelse med at NOKUT ble eta-

blert og reglene om NOKUT som organ for akkreditering og evaluering ble lovfestet, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002).

Ifølge uhl. § 1-6 skal universiteter og høyskoler ha et «tilfredsstillende internt system for kvalitetssikring som skal sikre og videreutvikle kvaliteten i utdanningen.» I tillegg står det at «[s]tudentevalueringer skal inngå i systemet for kvalitetssikring». Bestemmelsen skal både sikre at kvalitet oppnås, og at kvaliteten i utdanningen videreutvikles. NOKUT skal føre tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid, blant annet med at de har et tilfredsstillende internt system for kvalitetssikring.

Dersom NOKUT finner at et kvalitetssikrings-system ikke er tilfredsstillende, kan institusjonens faglige fullmakter trekkes tilbake. Det er departementet som beslutter om en faglig fullmakt skal trekkes tilbake hvis NOKUT har funnet at institusjonen ikke har et tilfredsstillende kvalitetsarbeid, jf. uhl. § 3-3 fjerde ledd.

NOKUT fører også tilsyn med akkreditering av institusjoner og studietilbud. Hvis NOKUT finner at en institusjon eller et studietilbud ikke oppfyller fastsatte standarder og kriterier for akkreditering, skal det gis en frist for å rette forholdene. Hvis standardene og kriteriene fortsatt ikke er oppfylt, skal NOKUT trekke akkrediteringen av institusjonen eller studietilbudet tilbake, jf. uhl. § 3-1 fjerde ledd.

Studiekvalitetsforskriften regulerer flere regler for NOKUTs tilsyn. Dette gjelder blant annet forskriften § 1-10 om institusjonenes bistands- og opplysningsplikt. Denne fastsetter at institusjonene skal legge forholdene til rette for at NOKUT skal kunne utføre oppgaver som følger av lov og forskrift, og at NOKUT kan kreve nødvendige og relevante opplysninger og redegjørelser og foreta undersøkelser. Studiekvalitetsforskriften § 2-3 om bortfall av retten til å søke om akkreditering av nye studier gjelder dersom NOKUT fatter vedtak om at kvalitetssikringssystemet ikke er tilfredsstillende. Videre fastsetter studiekvalitetsforskriften § 3-10 andre ledd en søknadskarantene inntil to år, som NOKUT kan fastsette i særskilte tilfeller.

7.6.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å flytte begrensningene i klageordningen for NOKUTs vedtak om tilsyn fra studiekvalitetsforskriften § 1-9 til universitets- og høyskoleloven. Innskrenkingene går ut på at NOKUTs faglige vurdering ikke kan overprøves, og at bare den

vedtaket direkte gjelder, kan påklage vedtaket. Utvalget foreslo at regelen som i dag følger av forskriften § 1-9 andre ledd, formuleres som en begrensning i klageinstansenes prøvingsadgang, og ikke en begrensning i klageretten. Se også punkt 7.3.4.3.

Departementet foreslo å ta inn en ny hjemmel i loven om tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid. I tillegg til å inneholde regler om tilsyn foreslo departementet at bestemmelser om institusjonenes bistands- og opplysningsplikt ble flyttet fra forskrift til lov. Departementet foreslo også å ta inn en hjemmel til å fastsette nærmere bestemmelser i forskrift.

Videre foreslo departementet å fjerne formuleringen i uhl. § 2-1 om at NOKUT kan «benytte andre virkemidler og gjennomføre andre tiltak så langt de er i samsvar med formålet med NOKUTs virksomhet».

Departementet foreslo også å endre ordlyden i uhl. § 3-1 fjerde ledd slik at NOKUT «kan» (i stedet for «skal») trekke institusjonens akkreditering tilbake hvis den ikke oppfyller fastsatte standarder og kriterier og ikke har rettet innen fristen.

7.6.3 Høringsinstansenes syn

NOKUT støtter universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å flytte reglene om begrensninger i klageordningen for NOKUTs vedtak om tilsyn fra forskrift til lov. For øvrig har ingen andre uttalt seg om dette.

Det er 32 høringsinstanser som har uttalt seg om departementets forslag om å regulere NOKUTs tilsyn tydeligere i loven. Av disse er det 25 høringsinstanser, blant andre *Norges handels-høyskole*, *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)*, *Universitetet i Stavanger* og *NHO*, som støtter forslaget til endringer. En del av disse trekker fram at de støtter det generelle premisset for forslaget, om at NOKUTs tilsynsvirkosomhet bør framgå av lov og ikke forskrift, ettersom tilsyn kan føre til inngripende tiltak for institusjonene.

Noen av høringsinstansene, som *NTNU*, støtter forslaget om å endre «skal» til «kan» i forbindelse med NOKUTs tilsyn og vedtak om tilbake-trekking av institusjonenes akkreditering. *Econa* mener imidlertid at dagens ordlyd bør opprettholdes fordi kvalitet i utdanning bør stå høyest, og at en institusjon bør fratras akkrediteringen hvis vilkår ikke er oppfylt og mangler ikke er rettet innen en gitt frist.

7.6.4 Departementets vurdering

NOKUTs funksjon er å være et kvalitetssikringsorgan for høyere utdanning, og NOKUT må derfor ha myndighet til å reagere hvis institusjonene ikke oppfyller kravene som stilles til dem. NOKUTs tilsyn kan føre til inngripende vedtak overfor institusjonene. Legalitetsprinsippet i Grunnloven § 13 innebærer at forvaltningen må ha hjemmel i lov for å gjøre inngrep overfor private, og jo større inngrepet er, desto tydeligere bør hjemmelsgrunnlaget være.

På bakgrunn av legalitetsprinsippet, og alvoret i NOKUTs vedtak overfor institusjonene, mener departementet at de grunnleggende premissene for NOKUTs tilsynsvirksomhet bør reguleres i lov og ikke i forskrift. Departementet mener at det bør lovfestes at NOKUT skal føre tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid, og med at institusjoner og eksisterende studietilbud fyller de gjeldende standarder og kriteriene for akkreditering.

I dag reguleres bistands- og opplysningsplikten institusjonene har i forbindelse med tilsynet, av studiekvalitetsforskriften § 1-10. Departementet mener at denne plikten også bør lovfestes slik at den kommer tydeligere fram. Videre mener departementet at det bør tas inn i loven en hjemmel for NOKUT til å pålegge retting hvis brudd på regelverket avdekkes. Ordlyden bør likevel være en annen enn det som følger av uhl. § 3-1 fjerde ledd.

Videre mener departementet at bestemmelsen i studiekvalitetsforskriften § 2-3 bør flyttes til ny paragraf om tilsyn med institusjonens studietilbud. Dagens bestemmelse regulerer hva som er konsekvensen hvis en institusjon har fått pålegg om retting, men forholdet fortsatt har mangler etter fristen som er satt for rettingen. En av reaksjonene som kan brukes dersom det fremdeles er mangler som ikke er rettet opp innen fristen NOKUT har satt, er at institusjonen mister retten å få behandlet nye søknader om akkreditering av studietilbud. Det fattes imidlertid ikke vedtak om at institusjonen skal miste akkrediteringen den allerede har.

NOKUT kan også trekke tilbake en allerede gitt akkreditering hvis den ikke oppfyller fastsatte standarder og kriterier og institusjonen ikke har rettet innen fristen. Se uhl. § 3-1 fjerde ledd og forslag til § 3-6 femte ledd. Departementet har foreslått å endre ordlyden i § 3-1 fjerde ledd fra «skal» til «kan», jf. lovforslaget § 3-6 fjerde og femte ledd. Hensikten med forslaget er å tydeliggjøre at NOKUT må gjøre en forholdsmessighetsvurdering, både når det gjelder søknadskarantene og

ved tilbaketrekking av allerede gitte akkrediteringer. I denne vurderingen er det blant annet relevant å se på hva slags mangel det er snakk om, hvor lang frist institusjonen har hatt til å rette mangelen, og hva som er årsaken til at forholdet ikke er rettet innen fristen. Dette er i tråd med forvaltningsrettslige prinsipper. Departementet viser til at forslaget ikke er ment å innebære noen stor endring i praksis. Det er en klar forventning om at NOKUT trekker tilbake en akkreditering dersom en institusjon ikke har rettet et forhold innenfor fristen når den har fått anledning til retting. Forholdsmessighetsvurderingen innebærer likevel at NOKUT, i de tilfellene hvor det forholdet som ikke er rettet, ikke er så alvorlig, at NOKUT ikke automatisk bør trekke akkrediteringen tilbake.

I dag regulerer studiekvalitetsforskriften § 2-3 at institusjonen kan kreve et nytt tilsyn ett år etter vedtaket, og at institusjonen får tilbake muligheten til å søke om akkreditering dersom NOKUT i tilsynet finner at forholdene er tilfredsstillende. Departementet mener at dette bør flyttes til lov og reguleres sammen med bestemmelsene om tilsyn med kvalitetsarbeid.

En beslutning om søknadskarantene i en periode på inntil to år, slik studiekvalitetsforskriften § 3-10 åpner for i særskilte tilfeller, er inngripende overfor institusjonen ved at den påvirker institusjonens mulighet til å etablere nye studier. Departementet mener at denne adgangen til å beslutte søknadskarantene også bør gå fram av loven, og departementet foreslår å ta dette inn i ny paragraf om tilsyn med kvalitetsarbeid mv.

Departementet foreslår å ikke videreføre uhl. § 2-1 tredje ledd siste punktum om at NOKUT kan «benytte andre virkemidler og gjennomføre andre tiltak så langt de er i samsvar med formålet med NOKUTs virksomhet». Forslaget fører ikke til noen endring av gjeldende rett. NOKUT kan og bør fortsatt vurdere om andre virkemidler enn tilsyn og reaksjoner skal brukes. Departementet viser til at det er bare er virkemidler som griper inn i institusjonenes rettigheter eller som pålegger plikter, som krever hjemmel i lov. Andre virkemidler, som dialog og veiledning, krever ikke hjemmel i lov.

Departementet foreslår også å flytte begrensningen i klageordningen for vedtak i forbindelse med tilsyn, fra studiekvalitetsforskriften § 1-9 til loven, i samsvar med utvalgets forslag. Se begrunnelsen for tilsvarende forslag om begrensningen i klageordningen for NOKUTs vedtak om akkreditering i punkt 7.3.4.3.

7.6.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ta inn en ny paragraf i loven om tilsyn med institusjonens kvalitetsarbeid og studietilbud, videreført fra uhl. § 2-1 tredje ledd første punktum, se forslaget til § 3-6 første ledd
- å flytte reglene om institusjonenes bistands- og opplysningsplikt fra studiekvalitetsforskriften § 1-10 til ny paragraf om tilsyn, se forslaget til § 3-6 andre ledd
- videreføre hjemmel i uhl. § 3-1 for NOKUT til å pålegge retting og trekke tilbake akkreditering med enkelte mindre endringer, se forslaget til § 3-6 tredje ledd og femte ledd første punktum
- å flytte NOKUTs hjemmel til å vedta bortfall av retten til å søke om akkreditering fra studiekvalitetsforskriften § 2-3 til ny paragraf om tilsyn, og knytte hjemmelen til manglende retting, se forslaget til § 3-6 fjerde ledd
- å flytte NOKUTs hjemmel for å ilegge søknads-karantene ved tap av akkreditering fra studiekvalitetsforskriften § 3-10 til ny paragraf om tilsyn, se forslaget til § 3-6 femte ledd andre punktum
- å flytte begrensningene i klageordningen for NOKUTs vedtak i forbindelse med tilsyn fra studiekvalitetsforskriften § 1-9 til loven, se forslaget til § 3-6 sjette ledd
- å ta inn en hjemmel til å fastsette nærmere regler om tilsyn i forskrift, se forslaget til § 3-6 sjuende ledd
- å ikke videreføre uhl. § 2-1 tredje ledd andre punktum om at NOKUT kan «benytte andre virkemidler og gjennomføre andre tiltak så langt de er i samsvar med formålet med NOKUTs virksomhet»

7.7 Gradssystemet

7.7.1 Dagens regler

7.7.1.1 Generelt

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) inneholder ikke bestemmelser om selve gradssystemet, bare forskriftshjemler for å fastsette det. Den viktigste er hjemmelen i uhl. § 3-2 første ledd om at Kongen kan fastsette hvilke grader og yrkesutdanninger universitetene og høyskolene har rett til å tildele, og normert studietid, «den tid det enkelte studium skal kunne gjennomføres på». Dette er regulert i forskrift 16. desember 2005 nr. 1574 om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og nor-

mer studietid ved universiteter og høyskoler (gradsforskriften).

I tillegg omfatter uhl. § 3-2 en forskriftshjemmel om krav til høyere grad og omfanget av selvstendig arbeid i høyere grad. Utover krav til det selvstendige arbeidet, dvs. masteroppgaven eller tilsvarende, i de ulike typene mastergrad, er det fastsatt opptakskrav til henholdsvis ordinær mastergrad (to år/120 studiepoeng) og erfaringsbasert mastergrad (1½ til 2 år/90–120 studiepoeng).

Videre er det satt krav til studieprogrammene som fører til grad, gjennom lovens bestemmelser om kvalitetssikring og akkreditering og gjennom studiekvalitetsforskriften, studietilsynsforskriften og forskrift om Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring og om henvisningen til Det europeiske kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring (forskrift om NKR og EQF).

Departementet har videre hjemmel til å fastsette at bestemte emner inntil 20 studiepoeng skal inngå i en grad, og forskriftshjemler om fellesgrader og om nasjonal deleksamen. For videre omtale og vurdering av disse hjemlene, se punkt 7.8.

For noen studier gjelder dessuten rammeplanforskrifter.

Formålet med den nye lovhjemmelen er å forankre gradssystemet på en tydeligere måte enn i gjeldende lov, der gradssystemet bare er regulert gjennom forskriftshjemler til Kongen og departementet.

Forklaringen på at gradene i dag bare er regulert gjennom forskrift, bunner i det gamle gradssystemet fra før Kvalitetsreformen. Da hadde Norge ett av de aller mest kompliserte gradssystemene i Europa. For eksempel kunne Universitetet i Oslo alene gi 35 ulike grader, og det fantes i tillegg flere andre grader som bare ble gitt av andre institusjoner. En så kompleks struktur var det ikke hensiktsmessig å regulere i loven.

Det gjeldende gradssystemet ble innført med Kvalitetsreformen av høyere utdanning i 2002. Grunnlaget er St.meld. nr. 27 (2000–2001) *Gjør din plikt – krev din rett. Kvalitetsreform av høyere utdanning*, jf. Innst. S. nr. 337 (2000–2001), St.meld. nr. 11 (2001–2002) *Kvalitetsreformen. Om vurdering av enkelte unntak fra ny gradsstruktur i høyere utdanning*, jf. Innst. S. nr. 188 (2001–2002) og St.meld. nr. 18 (2001–2002) *Kvalitetsreformen. Om høyere kunstutdanning*, jf. Innst. S. nr. 214 (2001–2002). I tillegg er systemet basert på St.meld. nr. 20 (2000–2001) *Om korte yrkesrettede utdanninger etter videregående opplæring*. Toårige studier for graden høgskolekandidat skulle videreføres. De skulle være selvstendige,

yrkesrettede utdanninger. I St.meld. nr. 11 (2008–2009) *Læreren. Rollen og utdanningen*, jf. Innst. S. nr. 185 (2008–2009), ble det videre vedtatt gradvis utbygging av en femårig mastergradsutdanning for lærere i grunnskolen.

De siste vitnemålene etter gammelt system ble utstedt i 2005 for lavere grad og 2007 for høyere grad og doktorgrad.

Gradssystemet er delt inn i tre nivåer – lavere grad, høyere grad og doktorgrad.

7.7.1.2 Lavere grad

Den normale lavere graden er en bachelorgrad på 180 studiepoeng/tre års studier på fulltid. For at den skal kvalifisere for direkte opptak til master, må den omfatte en faglig fordypning på minst 80 studiepoeng eller en yrkesutdanning på minimum 120 studiepoeng. Det kan også gis bachelorgrad på 240 studiepoeng/fire år i utøvende og skapende musikk og i utøvende billedkunst. I praksis er sistnevnte ikke i bruk. Med Meld. St. 25 (2016–2017) *Humaniora i Norge* ble det åpnet for å gi fireårig bachelorgrad i særlig krevende språkfag, etter en utredning av Universitets- og høgskolerådet definert til kinesisk, japansk og arabisk. Ingen institusjoner har søkt om å gi slik grad.

Bachelorgraden er innplassert på nivå 6.2 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR), tilsvarende fullført første syklus i Bologna-kvalifikasjonsrammeverket (QF-EHEA). Høgskolekandidatgraden er på nivå 6.1 i NKR.

Høgskolekandidatgraden bygger på 120 studiepoeng/to år studietid på fulltid med yrkesrettet utdanning. Den kan bygges på til en bachelorgrad.

7.7.1.3 Høyere grad

Høyere grad er fellesbetegnelse på ulike mastergrader og enkelte grader med latinske navn som har en samlet studietid på over fem år. De sistnevnte gjelder *candidata/candidatus medicinae* (cand. med.) med normert studietid 6 år, *candidata/candidatus psychologiae* (cand.psychol.) med normert studietid 6 år, *candidata/candidatus theologiae* (cand.theol.) med normert studietid 6 år, og *candidata/candidatus medicinae veterinariae* (cand.med.vet.) med normert studietid 5 1/2–6 år.

Mastergraden som omtales som ordinær master, bygger på fullført bachelorgrad på relevant fagområde og har et omfang på 120 studiepoeng/to år. Den skal kvalifisere for både yrkesutøvelse og direkte opptak til doktorgradsstudier. I denne mastergraden skal det inngå et selvstendig arbeid

(en masteroppgave eller tilsvarende større arbeid) på 30 – 60 studiepoeng.

En annen type mastergrad er erfaringsbasert master. Opptakskravet til denne er minst to års praksis etter oppnådd bachelorgrad. Den har et omfang på 90 eller 120 studiepoeng. Det selvstendige arbeidet er på 30 – 60 studiepoeng, som i ordinær master. Erfaringsbasert master skal kvalifisere for yrkesutøvelse. Erfaringsbasert master på 90 studiepoeng kvalifiserer ikke for direkte opptak til doktorgradsstudier. Det er heller ikke krav om at erfaringsbasert master på 120 studiepoeng må utformes slik at den kvalifiserer for direkte opptak til doktorgradsstudier.

Integrert master er masterprogram som bygger på helhetlige studieprogram av 300 studiepoeng/fem års utdanning på fulltid. Integrerte masterprogram er vanligvis profesjonsrettede. Integrerte mastergrader gis i arkitektur, farmasi, fiskehelse, grunnskolelærerutdanning, industri-design, landskapsarkitektur, odontologi, rettsvitenskap, med videre. I integrert master skal det inngå et selvstendig arbeid på 20 – 60 studiepoeng. Graden skal kvalifisere for både yrkesutøvelse og direkte opptak til doktorgradsstudier.

Det finnes i tillegg noen få mastergradsprogram som bygger direkte på bachelorgrad, som er av et omfang på 60 – 90 studiepoeng. Dette er videreføringer av program som ble opprettet ved egen kongelig resolusjon før 2002, med begrunnelse i internasjonalt samarbeid. De har engelske gradsbetegnelser og er hjemlet i en unntaksbestemmelse i mastergradsforskriften § 7. Slike mastergrader kvalifiserer ikke for direkte opptak til doktorgradsstudier.

Mastergradene og de andre høyere gradene er innplassert på nivå 7 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR). De tilsvarer fullført andre syklus i Bologna-kvalifikasjonsrammeverket (QF-EHEA) og fullført nivå 7 i Det europeiske kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring (EQF).

7.7.1.4 Doktorgrad

Det er tre ulike doktorgrader: *philosophiae doctor* (ph.d.), *philosophiae doctor i kunstnerisk utviklingsarbeid* (ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid) og *doctor philosophiae* (dr.philos.).

De to førstnevnte bygger på doktorgradsutdanninger, mens dr.philos. ikke bygger på noe strukturert løp.

Både vitenskapelig ph.d. og ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid er doktorgradsutdanninger som bygger på fullført ordinær (120 studiepoeng)

eller integrert (300 studiepoeng) master på relevant fagområde, eller tilsvarende. Begge doktorgradsutdanningene har en normert studietid på tre år. De som tar doktorgradsutdanning, regnes ikke som studenter. De fleste er ansatt i stipendiatstilling ved institusjonen der de tar doktorgraden, mens et mindretall har en annen offentlig eller privat arbeidsgiver. De fleste stipendiatstillingene er finansiert over grunnbudsjettet til universitetene og høyskolene eller fra Norges forskningsråd. De som tar ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid, kan også ha stipend gjennom Program for kunstnerisk utviklingsarbeid (PKU) i Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir).

Ph.d.-utdanningen omfatter en opplæringsdel og et veiledet doktorgradsarbeid. Doktorgradsarbeidet er ofte en avhandling eller artikler om samme eller beslektet tematikk. Doktorgradsarbeidet vurderes av en særskilt oppnevnt sakkyndig komité. Den avsluttende prøvingen av kandidatene omfatter normalt prøveforelesning og disputas.

Ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid ble etablert som egen doktorgrad i 2018. Doktorgradsarbeidet i ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid er et prosjekt i skapende eller utøvende kunst som skal følges av en skriftlig refleksjon. Doktorgradsarbeidet skal være veiledet, og det skal vurderes av en særskilt oppnevnt sakkyndig komité. Resultatet av doktorgradsarbeidet må kunne dokumenteres og presenteres offentlig. Institusjonene som gir graden, samarbeider gjennom Program for kunstnerisk utviklingsarbeid i HK-dir.

Dr.philos. er en ikke-veiledet doktorgrad som kan tildeles personer som har en høyere grad, og der forskningsarbeidet og doktoravhandlingen er utført på egenhånd uten formell tilknytning til universitetet. Dr.philos.-graden tildeles på grunnlag av en vitenskapelig avhandling, prøveforelesning og disputas. Også avhandlinger for dr.philos.-graden vurderes av en særskilt oppnevnt sakkyndig komité.

Doktorgradene er innplassert på nivå 8 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR). De tilsvarer fullført tredje syklus i Bologna-kvalifikasjonsrammeverket (QF-EHEA) og nivå 8 i Det europeiske kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring (EQF).

7.7.2 Høringsforslaget

Departementet foreslo i høringen å innføre en ny bestemmelse om gradssystemet i loven slik at gradssystemet framgår av loven framfor av forskrift.

7.7.3 Høringsinstansenes syn

Tretti høringsinstanser uttalte seg om forslagene. Det er *Forsvarsdepartementet, Helse Bergen HF Haukeland universitetssjuehus, Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Molde, Høgskolen i Østfold, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter, Nord universitet, Norges handelshøgskole, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Norges musikkhøgskole, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, OsloMet, Universitetet i Agder, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge, Universitetet i Tromsø, VID vitenskapelige høgskole, Akademi-kerne, Forskerforbundet, LO Norge, Norsk studentorganisasjon, Studentparlamentet ved UiB, Studentparlamentet ved UiT, Norsk Sykepleierforbund, Tekna, Unio, Universitet- og høyskolerådet og Utdanningsforbundet.*

Det var allmenn tilslutning til forslaget om å ta en ny bestemmelse om gradssystemet inn i loven. De fleste støttet også eksplisitt eller hadde ingen merknader til utformingen av forslaget til lovtekst, med en presisering av at hovedstrukturen er bachelor – master – ph.d./ ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid. Det var bare *NMBU* og *Tekna* som ikke støttet framhevingen av hovedstrukturen i gradssystemet. *NMBU* «ser ikke behov for» den foreslåtte presiseringen og viste til at de selv har endret flere studier fra 3+2- til 5-årige, mens *Tekna* var imot endringer som svekker integrerte mastergrader. *Norsk studentorganisasjon* støttet at hovedstrukturen tas inn i loven, men at det må være rom for unntak når fagets art tilsier det.

Universitetet i Oslo (UiO) støttet at gradssystemet tas inn i loven, men understreket at gradsbenevnelsene må skrives fullt ut. UiO foreslo ny formulering der både hele navn og forkortelser er med, i tillegg til normert studietid for mastergradene:

«Gradssystemet skal i hovedsak følge strukturen bachelor, master (1½-2 år) og philosophiae doctor (ph.d.) eller philosophiae doctor (ph.d.) i kunstnerisk utviklingsarbeid. I tillegg kan følgende grader gis: høgskolekandidat, master (5 år), master i rettsvitenskap, candidatus/candidata medicinae (cand.med.), candidatus/candidata medicinae veterinariae (cand.med.vet.), candidatus/candidata psychologiae (cand.psychol.), candidatus/candidata theologiae (cand.theol.) og doctor philosophiae (dr.philos.)»

7.7.4 Departementets vurdering

Utdanning er, sammen med forskning og formidling, kjernen i universitetenes og høyskolenes virksomhet, og kvalifikasjonene fra høyere utdanning er helt sentrale for kandidatenes muligheter på arbeidsmarkedet. Departementet mener derfor at beskyttelsen av gradene og gradsstrukturen bør løftes inn i loven på en tydeligere måte enn i dag. Dette støttes også i høringen.

Den gjeldende gradsstrukturen, som ble innført i 2002 (senest opptaket høsten 2003) med en overgangsperiode for utfasing av de gamle gradene til hhv. 2005 (lavere grad) og 2007 (høyere grad og doktorgrad), er tilstrekkelig enkel til at det er mulig å ta inn en beskrivelse av den i loven.

En viktig grunn til å ta inn i loven en bestemmelse om hvilke grader som kan gis i norsk høyere utdanning, er digitalisering. Den har på den ene siden medført oppbygging av nasjonale og internasjonale kvalifikasjonsdatabaser og internasjonale systemer for utveksling av kvalitetssikret informasjon om utdanning, med stadig større krav til dokumentasjon av ektheten av kvalifikasjonene fra utdanningssystemet. På den andre siden har digitaliseringen ført til en økning i salget av falske vitnemål og grader, «vitnemålmøller» og stadig mer sofistikerte forfalskninger av ulike slag. Begge deler gjør det nødvendig med god regulering på området. En ny lovbestemmelse om gradssystemet vil være et godt bidrag i så måte.

Departementet foreslår å opprettholde forslaget om å presisere i loven at hovedstrukturen er bachelor–master–ph.d. eller ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid. Dette har vært det førende prinsippet siden gradssystemet ble innført. Norge har også gjennom Bologna-prosessen forpliktet seg til å ha en gradsstruktur med lavere og høyere grad pluss doktorgrad. Det å ta hovedstrukturen inn i loven vil synliggjøre Norges oppfyllelse av denne forpliktelsen bedre enn i dag. Det er dessuten stadig mindre hensiktsmessig at beskrivelsen av gradssystemet er å finne i stortingsmeldinger fra 2001 og 2002 framfor i lov og forskrift (se punkt 7.7.1). Det gjelder særlig ettersom forskriftene til loven heller ikke klart viser at hovedstrukturen er det som internasjonalt ofte omtales som 3+2+3-modellen, eller tre-syklussystemet. Departementet legger også vekt på at forslaget støttes i høringen. Det var bare to høringsinstanser som ikke støttet en presisering av hovedstrukturen i loven (*Tekna* og *NMBU*), i tillegg til at *Norsk studentunion* samtidig med støtte til en presisering av

hovedstrukturen uttrykte at det kunne være behov for unntak fra den.

På hjemmesidene til Bologna-prosessen/EHEA er dette omtalt slik:

Programmes of higher education in the European Higher Education Area (EHEA) are offered at three levels – undergraduate, graduate and doctoral studies – which are usually referred to as the three cycle system.

I høringen foreslo departementet å ikke regulere omfanget av de ulike mastergradene som bygger på bachelorgrad i loven, men heller presisere i merknad til bestemmelsen at «mastergrad» omfatter både ordinær mastergrad (120 studiepoeng/to år) og erfaringsbasert master (90 eller 120 studiepoeng), hjemlet i hhv. § 3 og § 5 i mastergradsforskriften, og ulike mastergradsprogrammer med engelske betegnelser som ble opprettet ved kongelig resolusjon før 2002, hjemlet i mastergradsforskriften § 7. Departementet varslet også at det i det oppfølgende forskriftsarbeidet vil bli vurdert om det kunne være behov for en mer utfyllende beskrivelse av gradssystemet i forskrift.

Den eneste høringsinstansen som har kommentert dette, er *Universitetet i Oslo*, gjennom sitt forslag til alternativ utforming av lovbestemmelsen der også tidsnormeringen av mastergradene som bygger på bachelorgrad, er angitt. Departementet mener fortsatt at omfanget av disse mastergradene kan reguleres i forskrift og omtales i merknad til lovbestemmelsen. En grunn er at enkelte av mastergradene som kan gis etter unntaksbestemmelsen i mastergradsforskriften § 7, kan være ettårige.

Departementet støtter derimot *Universitetet i Oslos* forslag om å angi gradenes fulle navn i lovbestemmelsen, da det er mest korrekt å skrive navnene fullt ut. Departementet foreslår derfor en lovbestemmelse der gradenes fulle navn er med.

Departementet foreslår ingen endring i gjeldende gradsstruktur.

7.7.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å innføre en ny paragraf om gradssystemet, der hovedstrukturen består av gradene bachelor, master og philosophiae doctor (ph.d.) eller philosophiae doctor i kunstnerisk utviklingsarbeid (ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid), se forslaget til § 3-7.

7.8 Grader, titler og yrkesutdanninger

7.8.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-2 første ledd første punktum gir Kongen hjemmel til å gi forskrift om hvilke institusjoner som har rett til å gi hvilke grader og yrkesutdanninger, om normert studietid og om hvilke titler gradene og yrkesutdanningene gir rett til. Myndigheten er delegert til departementet ved kongelig resolusjon 4. oktober 2002.

Uhl. § 3-2 første ledd andre og tredje punktum gir departementet hjemmel til å gi forskrift om et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, om fellesgrader, om krav til høyere grad og om omfang av selvstendig arbeid i høyere grad.

Forskriftshjemmelen som gjelder hvilke institusjoner som kan gi hvilke grader, er en videreføring av tilsvarende hjemler i eksamensloven fra 1970 og senere universitets- og høyskolelovgivning. Forskriftshjemmelen om krav til høyere grad, inkludert krav til det selvstendige arbeidet, kom med lovendring i 2002, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002).

Begrepet «yrkesutdanning» i uhl. § 3-2 første ledd viser i dagens system til de fireårige grunnskolelærerutdanningene for trinn 1–7 og 5–10. Disse er nå under utfasing, da de er erstattet av integrerte mastergradsprogram. I tillegg viser begrepet til de tidligere allmennlærerutdanningene og til en rekke utdanninger som i gradssystemet fra før Kvalitetsreformen i seg selv ikke førte til en grad, men som kunne inngå i en grad (oftest en cand.mag.-grad), for eksempel barnehagelærerutdanning, sosionom- og barnevernspedagogutdanning, journalist- og bibliotekarutdanning, sykepleier-, radiograf- og fysioterapiutdanning.

Uhl. § 3-2 første ledd første punktum er hjemmelen for forskrift om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler (gradsforskriften). Gradsforskriften fyller i dag tre hovedformål:

- å hjemle selve gradssystemet: hva slags grader institusjonene kan gi, hva de heter og om normert studietid, dvs. det som i punkt 7.8 er foreslått tatt inn i en ny paragraf.
- å gi en oversikt over hvilke institusjoner som kan gi hvilke grader.
- å regulere hvilke institusjoner som gir hvilke grader (etableringsretten).

I tillegg gir forskriften vern for gradene gitt for innføringen av Kvalitetsreformen. Dette er også omtalt i Prop. 111 L (2020–2021) punkt 2.2.6.

Uhl. § 3-2 første ledd tredje punktum er hjemmelen for forskrift om krav til mastergrad (mastergradsforskriften). I den er det fastsatt generelle opptakskrav for de ulike mastergradene som bygger på bachelor, og det er satt krav til omfanget av det selvstendige arbeidet (masteroppgaven) for de ulike typene mastergrad. Den gir også hjemmel for styret til å fastsette spesifikke opptakskrav til de enkelte mastergradsprogrammene, faglige minstekrav og bestemmelser om rangering av søkerne. Et viktig formål med forskriften er å skille tydelig mellom ordinær master, som regnes som førstegangsutdanning og er omfattet av gratisprinsippet, og erfaringsbasert master, som skal nå en annen målgruppe, og som institusjonene kan kreve egenbetaling fra studentene for.

Uhl. § 3-2 første ledd andre punktum er hjemmelen for forskrift 8. november 2017 nr. 1846 om Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring og om henvisningen til Det europeiske kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring (forskrift om NKR og EQF).

Forskriften om NKR og EQF regulerer innplassering av kvalifikasjoner på nivå, deriblant gradene og yrkesutdanningene etter denne loven, og fastsetter overordnede læringsutbyttebeskrivelser for de ulike nivåene. I tillegg til EQF er kvalifikasjonsrammeverket for Det europeiske området for høyere utdanning (Bologna-rammeverket, QF-EHEA). Felles formål for begge de europeiske kvalifikasjonsrammeverkene er å:

- lettere forstå og enklere sammenligne kvalifikasjoner på tvers av landegrenser
- styrke koplingen mellom utdanning og arbeidsliv
- fremme livslang læring
- fremme mobilitet i og mellom land
- modernisere og bidra til kvalitet i utdannings-systemene i Europa.

Kvalifikasjonsrammeverk er også utbredt utenfor Europa. Australia og Sør-Afrika var for eksempel veldig tidlig ute med å innføre kvalifikasjonsrammeverk. Cedefop, som er EUs organ for yrkesopplæring og yrkesutdanning på alle nivåer, European Training Foundation, som er EUs organ for utdannings- og arbeidslivssamarbeid med EU-naboland, og UNESCO samarbeider om periodevis globale oversikter over statusen for arbeidet med kvalifikasjonsrammeverk på nasjonalt og regionalt nivå. I oversikten fra 2019 gis det informasjon om over

hundre nasjonale og sju regionale kvalifikasjonsrammeverk (ASEAN-landene, Karibiske land, Stillehavsland, Sørlege Afrika (SADC), Vest-Afrika, i tillegg til de to europeiske). NKR er derfor også sentralt for internasjonalt samarbeid og godkjenning av utdanning generelt

Med hjemmel i uhl. § 3-2 første ledd andre punktum er det også fastsatt regler om fellesgrader i studiekvalitetsforskriften og studietilsynsforskriften.

I uhl. § 3-2 andre ledd er det hjemmel for departementet til å fastsette nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger. Det er fastsatt nasjonale rammeplaner for profesjonsutdanninger der det av hensyn til yrkesutøvelsen er behov for at kandidatene skal ha ganske lik kompetanse uansett hvilken institusjon de har studert ved. Dette gjelder de ulike lærerutdanningene, helse- og sosialfaglige utdanninger og ingeniørutdanninger.

I uhl. § 3-2 tredje ledd er det hjemmel for departementet til å fastsette at det skal avholdes obligatoriske nasjonale deleksamener i enkelte fag eller emner, og om resultatet skal føres på vitnemålet. Nasjonale deleksamener har blitt avholdt i emner som regnes som sentrale i rammeplanregulerte utdanninger. Eksempler er matematikk i grunnskolelærerutdanning, emnet anatomi, fysiologi og biokjemi i sykepleierutdanning, og juss for barnevernsfaglige masterutdanninger. Nasjonale deleksamener gjennomføres av NOKUT.

Uhl. § 3-2 fjerde ledd gir departementet hjemmel til å bestemme at emner inntil 20 studiepoeng skal inngå i en grad. Det er ikke vedtatt forskriftsregler med hjemmel i denne bestemmelsen.

I punkt 7.7 er det en nærmere beskrivelse av kravene til de ulike gradene som framkommer av de nevnte forskriftene og av forskriften om nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk.

7.8.2 Høringsforslaget

Departementet foreslo i høringen å flytte myndigheten til å gi forskrift om hvilke institusjoner som har rett til å gi hvilke grader og yrkesutdanninger, fra Kongen til departementet. Departementet foreslo også å presisere i loven at akkreditering er et vilkår for å få rett til gradstildeling.

Videre foreslo departementet en videre forskriftshjemmel enn i dag for å kunne sette krav til grader. Mer presist foreslo departementet å slå sammen hjemmelen til å gi forskrift om å sette krav til høyere grad og omfanget av selvstendig arbeid i høyere grad med hjemmelen til å fastsette at bestemte emner inntil 20 studiepoeng skal inngå i en grad, og erstatte dem med en mer

generell hjemmel til å gi forskrift om krav til grader. Den er formulert slik at departementet fortsatt kan sette krav til omfanget av det selvstendige arbeidet i høyere grad (masteropp-gaven).

Departementet foreslo i høringen også å stryke «og yrkesutdanninger» i uhl. § 3-2 første ledd andre punktum om institusjonenes adgang til å gi grader og yrkesutdanninger i samarbeid med andre institusjoner.

Departementet foreslo for øvrig å videreføre reglene om grader, titler og yrkesutdanninger.

7.8.3 Høringsinstansenes syn

Forslaget om endringer i reglene om grader, titler og yrkesutdanninger ble hørt i sammenheng med forslaget om ny lovparagraf om gradssystemet. Av de tretti høringsinstansene som uttalt seg om dette, jf. punkt. 7.7.3, ga de fleste enten generell støtte eller hadde ingen merknader til forslaget om endringer i reglene om grader, titler og yrkesutdanninger.

Seks høringsinstanser, *Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter, OsloMet, Universitetet i Agder, VID vitenskapelige høyskole, Akademikerne* og *Utdanningsforbundet* støttet spesifikt forslaget om å overføre myndigheten til å etablere nye grader fra Kongen til departementet. *Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter* støttet forslaget med forbehold om at det ikke medfører noen endring i praksis.

Universitetet i Oslo påpekte at forslaget, slik det var utformet i høringen, ikke ville omfatte graden dr.philos., siden denne graden ikke tildeles på grunnlag av et studieprogram.

Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter, Akademikerne og *Utdanningsforbundet* støttet presiseringen av at akkreditering er et vilkår for å få rett til å tilde graden.

OsloMet mente at innføringen av gradssystemet i loven gjør at gradsforskriften er foreldet og at kapasitetsutnyttelsen kan reguleres bedre gjennom andre styringsmidler enn en gradsforskrift.

Helse Bergen HF Haukeland universitetssjukehus, Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter, Akademikerne og *Forskerforbundet* støttet forslaget om en videre forskriftshjemmel om grader. Videre støttet *Nord universitet* forslaget om en videre forskriftsbestemmelse som gir adgang til å regulere tydeligere kravene som gjelder for innholdet i bachelorstudier, og *Universitetet i Bergen* er også enig i at det kan være gode grunner til å

slå sammen hjemler som gjelder krav til fagsammensetningen.

Fem høringsinstanser gikk mot dette forslaget. *Høgskolen i Innlandet* og *Universitets- og høyskolerådet* støttet ikke «denne vide fullmakten til å regulere innholdet i utdanninger som ikke omfattes av nasjonale rammeplaner». *Forsvarets høgskole* mente dette vil innebære for stor detaljregulering. *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet* mente at forslaget vil gi departementet en langt større adgang enn etter dagens regler til å fastsette krav til hva som skal inngå i en grad på ulike nivå og at dette kan utfordre institusjonens faglige autonomi. *OsloMet* ville videreføre dagens lovtekst og forskriftshjemler i uhl. § 3-2 første og fjerde ledd uendret.

Bare fire høringsinstanser, *Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter*, *NLA Høgskolen*, *Universitetet i Oslo (UiO)* og *VID vitenskapelige høgskole (VID)* uttalte seg om forslaget om å stryke «og yrkesutdanninger» i forskriftshjemmelen om institusjonenes adgang til å gi grader i samarbeid med andre institusjoner. Alle støttet forslaget, men enkelte hadde kommentarer. *UiO* ba departementet vurdere om de øvrige forekomstene i loven også kunne utgå når revidert lov skal vedtas, og *VID* påpekte at det er uklart når kategorien yrkesutdanning fortsatt brukes i paragrafens overskrift og første ledd.

7.8.4 Departementets vurdering

7.8.4.1 Generelt

Departementet foreslår å videreføre hjemlene om nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk, nasjonal deleksamen og rammeplan for enkelte utdanninger, men med noe endret ordlyd.

Departementet foreslår også å videreføre hjemlene om grader i samarbeid med andre institusjoner (fellesgrad), med enkelte presiseringer som omtales i punkt 7.8.4.5.

7.8.4.2 Akkreditering som vilkår for å kunne tildele grad

Departementet foreslår å presisere i loven at akkreditering er et vilkår for å kunne tildele grad, noe de få som uttalte seg om dette, støttet. Departementet mener det er behov for å tydeliggjøre sammenhengen mellom akkreditering av studieprogram og rett til å tildele grad i ny lov. Forslaget innebærer ingen endring i gjeldende rett eller praksis.

7.8.4.3 Myndighet til å etablere grader

Da myndigheten til å etablere nye grader ble delegert til departementet ved kongelig resolusjon 4. oktober 2002, ble det begrunnet slik:

«Bestemmelser om hvilke grader som den enkelte institusjon kan tildele, er ansett som så viktige at myndighet til å fastsette slike bestemmelser er lagt til Kongen. Gjennom vedlagte forskriftsutkast vil ny hovedstruktur bli fastsatt. Det vil ikke være aktuelt å innføre nye gradsbetegnelser; det vil i hovedsak være spørsmål om innføring av gradene master og ph.d. ved flere høyskoler. [...] På denne bakgrunn foreslås det at departementet får myndighet til å foreta framtidige endringer i forskriften.»

Siden har departementet – etter søknad og på grunnlag av vedtak om akkreditering fra NOKUT – tildelt gradsrettigheter gjennom endringer i gradsforskriften.

Departementet foreslår å overføre myndigheten til å etablere nye grader fra Kongen til departementet i den nye loven. Dette vil bringe lovteksten i samsvar med det som har vært gjeldende praksis de siste tjue årene, og det var heller ingen innvendinger mot dette forslaget i høringen. Forslaget må ses i sammenheng med forslaget om å ta inn en ny paragraf om gradssystemet i loven, se punkt 7.7.

7.8.4.4 Forskriftshjemmel om grader

OsloMet uttrykte skepsis til behovet for å ha en gradsforskrift i det hele tatt, med utgangspunkt i at kapasiteten i sektoren kan reguleres på annen måte. Departementet er enig i at studiekapasitet best reguleres gjennom tiltak som budsjett- og dimensjoneringsvedtak. Gradsforskriften er ikke ment å regulere kapasitet eller dimensjonering, men institusjonenes fullmakter til å gi ulike grader. Selv om det ene av formålene med dagens gradsforskrift, det å hjemle selve gradssystemet, foreslås tatt inn i loven, se punkt 7.7, er de to andre formålene for forskriften fortsatt like relevante. De to andre formålene er å regulere hvilke institusjoner som gir hvilke grader (etableringsretten) og å gi en oversikt over hvilke institusjoner som kan gi hvilke grader.

Så lenge det er forskjell i fullmakt mellom universiteter, vitenskapelige høyskoler og høyskoler, er det nødvendig å ha en forskrift der gradsfullmaktene framkommer. Det er også

nasjonalt ønskelig og hensiktsmessig med en oversikt over gradsrettigheter. I tillegg har Norge internasjonalt forpliktet seg til å ha oversikt over hvilke kvalifikasjoner den enkelte institusjon har rett til å gi og rapportere dette på en god måte – gjennom Lisboa-konvensjonen og den nye globale UNESCO-konvensjonen for godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, gjennom Europass-forordningen og EQF-samarbeidet (jf. rekommendasjonens Annex VI). Forskiftsregler om hvilke institusjoner som har rett til å tildele hvilke grader, vil være nødvendig for å kunne verifisere utdanningene over tid, og for nordmenn og andre som har behov for å få norsk utdanning godkjent i utlandet.

Gradsforskriften omfatter også et kapittel om beskyttelse av titler som er gitt i medhold av det gamle gradssystemet. Det gjelder grader som cand.mag., cand.philol., cand.polit., siv.ing., osv. Forskriften ivaretar dermed også rettighetene til dem som er utdannet før innføringen av Kvalitetsreformen i perioden 2002–2007. Departementets vurdering er at det er behov for forskiftsregler som ivaretar de ulike formålene med dagens gradsforskrift. Departementet foreslår derfor å videreføre hjemmelen for gradsforskriften. Forslaget til forskiftshjemmel i lovforslaget er formulert slik at det ivaretar innsigelsen Universitetet i Oslo hadde til det. Det vil nå også kunne omfatte graden dr.philos.

Departementet foreslår å slå sammen to forskiftshjemler om grader til en mer generell hjemmel til å gi forskrift om krav til grader, men slik at den spesifikke hjemmelen for å sette krav til omfanget av det selvstendige arbeidet i høyere grad (masteroppgaven) blir videreført. En viktig grunn til å ha en mer generell forskiftshjemmel er at dette kan gi et bedre grunnlag for en mer utfyllende beskrivelse av gradssystemet i forskrift og bedre forskiftsbestemmelser. For eksempel kan man tydeliggjøre forutsetningen om at toårig ordinær master (120 studiepoeng) etter mastergradsforskriften § 3 skal kvalifisere for direkte opptak til doktorgradsprogrammer, mens dette ikke er et krav for erfaringsbaserte masterprogrammer. Det vil også bli mulig å fastsette kravene til bachelorgrad som i dag er regulert som opptakskrav til ordinær mastergrad, under en overskrift som heter krav til bachelorgrad. Utover at det vil gjøre regelverket mer oversiktlig, kan det løse et problem det kom innspill om i høringen av NOU 2020: 3, i forbindelse med opptak til master av internasjonale studenter, om at de generelle kravene til bachelorgrad i enkelte tilfeller kan oppleves som en hindring. Hvis de heretter blir regu-

leret som krav til bachelorgrad og ikke lenger som opptakskrav til master, vil det bare være institusjonenes egne fagkrav som bestemmer om utenlandske søkere med bachelorgrad er kvalifisert for opptak til de ulike masterprogrammene.

Departementet mener at hjemmelen for å fastsette krav til at noen bachelor- og integrerte masterprogrammer må ha forberedende prøver (ex. phil., ex.fac.) på inntil 20 studiepoeng, kan virke unødig detaljert etter at gradssystemet har virket i ca. tjue år. Det vurderes derfor som hensiktsmessig med en mer åpen hjemmel.

Selv om det var enkelte innvendinger i høringen fra aktører som mener forslaget vil gi departementet for store fullmakter, støtter de fleste høringsinstansene forslaget om å utvide og slå sammen forskiftshjemler.

Departementet vil understreke at det fortsatt vil være slik at alle forslag til forskrift vil bli sendt på høring. Formålet med forslaget er heller ikke å regulere mer enn i dag, men å regulere bedre.

7.8.4.5 Yrkesutdanning

Departementet foreslår å ikke videreføre regelen i uhl. § 3-1 første ledd om institusjonenes adgang til å gi yrkesutdanning i samarbeid med andre institusjoner. Før innføringen av Kvalitetsreformen var en rekke utdanninger som i dag fører til bachelorgrad, definert som yrkesutdanning etter universitets- og høyskoleloven, se omtale i punkt 7.8.1. De eneste yrkesutdanningene etter universitets- og høyskoleloven som fremdeles gis, er de fireårige grunnskolelærerutdanningene, og de er under utfasing.

Det er i forskrift om rammeplaner fra 2016 fastsatt at siste mulighet for å gi vitnemål for fireårig grunnskolelærerutdanning er 31. desember 2023. Videre pågår det forsøk ut 2025 for å kvalifisere personer med ikke fullført fireårig lærerutdanning. Disse forsøkene pågår institusjonsvis, og det er følgelig ikke aktuelt å etablere nye felles studieprogrammer for fireårig grunnskolelærerutdanning. Departementet mener derfor at det ikke er nødvendig å videreføre regelen om institusjonenes adgang til å gi yrkesutdanning i samarbeid med andre institusjoner. De som uttalte seg om dette i høringen, støttet forslaget. Forslaget innebærer ingen endring i praksis, men en oppdatering slik at ny lov bedre gjenspeiler dagens virkelighet enn gjeldende uhl. § 3-1 første ledd.

Departementet mener at det nå ikke er aktuelt å ta bort «yrkesutdanning» andre steder i loven, jf. spørsmålene i høringen fra UiO og VID, fordi det

er behov for slik hjemmel så lenge de fireårige lærerutdanningene fremdeles gis.

7.8.4.6 Fellesgrader – europeisk tilnærming

Begrunnelsen for hjemmelen i uhl. § 3-2 første ledd tredje punktum til å fastsette «forskrift om institusjonens adgang til å tildele grader i samarbeid med andre institusjoner», er omtalt i Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) punkt 4.2.4. Begrunnelsen var det internasjonale arbeidet på området, og spesielt at Norge i Bologna-samarbeidet hadde forpliktet seg til dels å fjerne lovmessige hindringer for etablering av fellesgrader, og dels å aktivt støtte utviklingen og kvalitetssikringen av fellesgrader. Innføringen ble begrunnet med at «en slik forskriftshjemmel vil synliggjøre legitimiteten av fellesgrader, samtidig som den vil åpne for en viss nasjonal styring med utviklingen av slikt grads-samarbeid».

Gjennom Bologna-samarbeidet har Norge sluttet seg til et prinsipp om en europeisk tilnærming til fellesgrader gjennom vedtaket på ministermøtet i Jerevan i 2015 av The European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes. En viktig forutsetning for dette vedtaket er at samarbeidet om kvalitetssikring, og Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG), hadde ført til etableringen av et europeisk register over de godkjente kvalitetssikringsorganene som følger kravene i ESG. Det heter European Quality Assurance Register (EQAR).

Det har vært en utfordring at flere kvalitetssikringsorganer, som NOKUT, har hatt hjemmel til å akkreditere den delen av en fellesgrad som deres egne nasjonale institusjoner deltar med, men at få har kunnet kvalitetssikre en hel fellesgrad. Dermed har ingen kvalitetssikret eller kunnet føre tilsyn med helheten i graden, og heller ikke om læringsutbyttet for graden er oppfylt. Gjennom den vedtatte europeiske tilnærmingen til fellesgrader har man kommet fram til standarder og retningslinjer for kvalitetssikring av fellesgrader. De går i korthet ut på at andre lands kvalitetssikringsorganer kan akkreditere europeiske fellesgrader. Det betyr at norske myndigheter skal akseptere at for eksempel et fransk kvalitetssikringsorgan som er godkjent av EQAR, akkrediterer en fellesgrad der en norsk institusjon deltar, inkludert den delen som NOKUT ellers skal akkreditere. Tilsvarende skal franske myndigheter anerkjenne at NOKUT akkrediterer en fellesgrad der en fransk institusjon deltar. En forutsetning er at kvalitetssikringsorganet oppfyller kravene i

ESG, og at det er registrert som et godkjent kvalitetssikringsorgan i EQAR.

Departementet ser dette som en naturlig forlengelse av det europeiske samarbeidet om kvalitetssikring og fellesgrader og forutsetter at lov-hjemmelen om fellesgrader som her foreslås videreført, gir tilstrekkelig grunnlag til å utarbeide nye forskriftsbestemmelser om både NOKUTs akkrediteringsvirksomhet og kravene til akkreditering av fellesgrader som norske universiteter og høyskoler deltar i.

Departementet foreslår å presisere i forskriftshjemmelen om grader i samarbeid med andre institusjoner, at forskriften kan regulere unntak fra § 3-2 om akkreditering av studier, ved akkreditering av fellesgrader. Hensikten er å tydeliggjøre at europeiske fellesgrader etter gitte kriterier kan akkrediteres av et EQAR-godkjent kvalitetssikringsorgan.

Departementet vil ramme dette inn slik at muligheten til å søke internasjonal akkreditering av fellesgrader begrenses til institusjoner med institusjonsakkreditering og faglige fullmakter til å etablere studietilbud på det aktuelle nivået. Det betyr at nye tilbydere ikke kan «shoppe» akkreditering, men først må gå via NOKUT.

7.8.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å presisere at akkreditering er et vilkår for å kunne tildele grad, se forslaget til § 3-8 første ledd første punktum
- å overføre myndigheten i uhl. § 3-2 første ledd første punktum til å etablere nye grader fra Kongen til departementet, se forslaget til ny § 3-8 første ledd andre punktum
- å utvide og slå sammen forskriftshjemlene om grader i uhl. § 3-2 første og fjerde ledd slik at departementet kan gi forskrift om krav til de ulike gradene, inkludert omfanget av selvstendig arbeid i høyere grad, se forslaget til § 3-8 andre ledd bokstav a
- å videreføre forskriftshjemlene i uhl. § 3-2 første og andre ledd om et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk og nasjonale rammeplaner for enkelte studier, se forslaget til § 3-8 andre ledd bokstav b og § 3-8 tredje ledd
- å videreføre forskriftshjemmelen i uhl. § 3-2 første ledd andre punktum om fellesgrader og presisere at det i forskrift kan gjøres unntak fra § 3-2 ved akkreditering av fellesgrader, se forslaget til § 3-8 andre ledd bokstav c
- å ikke videreføre hjemmelen i uhl. § 3-2 første ledd andre punktum om adgang for institusjo-

nene til å gi yrkesutdanning i samarbeid med andre institusjoner

- å videreføre reglene i uhl. § 3-2 tredje ledd om at departementet kan bestemme at det skal avholdes obligatoriske nasjonale deleksamener i enkelte fag eller emner, og om resultatet skal føres på vitnemålet, se forslaget til § 3-8 andre ledd bokstav d

7.9 Æresdoktor

7.9.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-2 femte ledd gir universiteter og høyskoler som har rett til å gi doktorgrad eller tilsvarende, en adgang til å tildele graden æresdoktor (*doctor honoris causa*) på de samme fagområdene. Graden kan tildeles for betydningsfull vitenskapelig eller kunstnerisk innsats, eller fremragende arbeid til gagn for vitenskapen eller kunsten. Det er satt som vilkår for å kunne tildele en æresdoktorgrad at den som mottar den, har prestert noe som kan karakteriseres som fremragende eller betydningsfullt. Uhl. § 3-2 er i hovedsak en videreføring av tilsvarende regel i lov om universiteter og høyskoler fra 1995. Formuleringen «eller tilsvarende» ble innført i 2005 for at også kunsthøyskolene og andre institusjoner med tilbud i kunstnerisk utviklingsarbeid skulle få rett til å tildele æresdoktorgrad i skapende og utøvende kunst.

7.9.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 ikke innholdsmessige endringer i regelen om tildeling av graden æresdoktor. Utvalget foreslo bare å skille det ut i en egen paragraf sammen med forbudet mot misbruk av titler.

I uhl. § 3-2 femte ledd brukes uttrykket «doktorgrad eller tilsvarende». Departementet foreslo å fjerne «eller tilsvarende» fordi dette viser til stipendprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid. Dette stipendprogrammet ble erstattet av en ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid i 2018.

7.9.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser uttalte seg til universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å plassere reglene om æresdoktor i en egen paragraf sammen med forbudet mot misbruk av titler.

Fire høringsinstanser støttet forslaget om å fjerne «eller tilsvarende» etter omtale av doktorgrad i regelen om æresdoktor. Det er *Kriminal-*

omsorgens høyskole og utdanningscenter, NLA Høgskolen, Universitetet i Oslo (UiO) og VID vitenskapelige høyskole. I tillegg ber UiO om ytterligere språklige endringer i omtalen av doktorgradsutdanning.

7.9.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår å videreføre reglene om tildeling av graden æresdoktor.

Departementet foreslår å ikke videreføre «eller tilsvarende» etter omtalen av «doktorgrad» i regelen om graden æresdoktor, noe høringsinstansene støtter. Siden «eller tilsvarende» viser til stipendprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid, som ble erstattet av en ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid i 2018, er ikke tillegget lenger nødvendig. De fleste aktuelle institusjonene har allerede etablert doktorgradsprogrammer på området, og de resterende vil etter all sannsynlighet ha kommet i mål med en egen eller en fellesgrad på området innen den nye loven trer i kraft.

Departementet er enig i universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å ta ut punktet om æresdoktor fra dagens generelle regel om grader, yrkesutdanninger og titler. Departementet er imidlertid uenig i forslaget om å regulere æresdoktor og forbruk mot misbruk av titler i samme paragraf, fordi disse punktene ikke er knyttet til hverandre. Departementet foreslår å videreføre reglene om æresdoktor som en egen paragraf.

7.9.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre regelen i uhl. § 3-2 femte ledd om æresdoktor, men uten tillegg «eller tilsvarende», se forslaget til § 3-9.

7.10 Forbud mot misbruk av gradstitler

7.10.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-2 sjette ledd regulerer misbruk av beskyttede titler som er knyttet til fullførte grader eller yrkesutdanninger, eller graden æresdoktor. Både privatpersoner og foretak kan ilegges overtredelsesgebyr hvis de misbraker slike titler. Regelen er videreført fra lov om universiteter og høyskoler fra 1995. I 2016 ble reglene endret på bakgrunn av Prop. 81 L (2015–2016), slik at en straff med bøter ble erstattet med overtredelsesgebyr. For foretak ble det presisert at det kunne ilegges overtredelsesgebyr uten skyldkrav.

Uhl. § 3-2 sjette ledd gir departementet hjemmel til å forby bruk av bestemte titler dersom titlene gir inntrykk av å være titler som er beskyttet etter § uhl. § 3-2 første ledd eller femte ledd. Dette gjelder både doktorgradstitler og titler på master- eller bachelornivå, og graden æresdoktor. Det gjelder også titler som svarer til grader gitt etter gradssystemet fra før Kvalitetsreformen. Forbudet gjelder når grad eller tittel tildeles eller brukes uten at tilbyderen har akkrediteringen som kreves, jf. Prop. 81 L (2015–2016). Beskyttelse etter første ledd følger av forskrift om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler.

Uhl. § 3-2 sjuende ledd gir departementet hjemmel til å ilegge et overtredelsesgebyr til den som uriktig bruker en beskyttet tittel, eller bruker en tittel som på misvisende måte er egnet til å forveksles med en beskyttet tittel. Det er tilstrekkelig at en person har vært uaktsom for at vedkommende skal kunne ilegges overtredelsesgebyr. Etter sjuende ledd andre punktum kan også foretak ilegges slikt overtredelsesgebyr. Et foretak kan ilegges overtredelsesgebyr selv om ingen enkeltpersoner har utvist forsett eller uaktsomhet, jf. Prop. 81 L (2015–2016).

Departementet har lagt til grunn at de hensynene som ligger bak beskyttelsen av grader og titler, er viktige og bør vernes. Terskelen for å ilegge overtredelsesgebyr ved rettsstridig bruk eller tildeling av grad eller tittel skal ligge lavt, dersom anmodning om opphør av bruk ikke fører fram, jf. Prop. 81 L (2015–2016). En anmodning er normalt å anse som et forhåndsvarsel, jf. forvaltningsloven § 16.

I sjuende ledd tredje punktum er departementet gitt en hjemmel til å fastsette nærmere regler om overtredelsesgebyr, og dette er gjort i forskrift om overtredelsesgebyr etter universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven.

7.10.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 ikke innholdsmessige endringer i regelen om forbud mot misbruk av beskyttede titler. Utvalget foreslo bare å ta det ut av dagens paragraf om grader og regulere det i en egen paragraf sammen med æresdoktor.

7.10.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til dette punktet.

7.10.4 Departementets vurdering

7.10.4.1 Generelt

Samfunnet har et behov for å beskytte seg mot at noen gir seg ut for å ha en akademisk tittel som ikke samsvarer med deres utdanning og kunnskaper. Ulike brukergrupper, som for eksempel studenter og arbeidsgivere, skal kunne ha tillit til at den som bruker en akademisk tittel, har kunnskapen som den aktuelle tittelen skal gi.

Departementet foreslår å videreføre regler om misbruk av beskyttede titler. Departementet foreslår også å videreføre at den som bruker en tittel i strid med reglene, kan ilegges overtredelsesgebyr av departementet. Departementet er enig i universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å ikke regulere forbud mot misbruk av titler i paragrafen om grader, yrkesutdanninger og titler. Departementet foreslår å regulere forbud mot misbruk av beskyttede titler i en egen paragraf.

7.10.4.2 Alminnelig uaktsomhet som forutsetning for administrativ foretaksstraff

Departementet mener at det likevel er behov for å endre og oppdatere innholdet i dagens regel om forbud mot misbruk av titler. I uhl. § 3-2 sjuende ledd andre punktum er det fastsatt at foretak kan ilegges et overtredelsesgebyr hvis de misbruker titler, selv om ingen enkeltperson har utvist skyld. Slik administrativ foretaksstraff kan imidlertid i utgangspunktet ikke lenger ilegges uten skyldkrav etter forvaltningsloven § 46. Sistnevnte paragraf ble endret i juli 2022 på bakgrunn av en dom 28. juni 2018 i storkammer i den europeiske menneskerettsdomstolen i saken G.I.E.M. S.r.l. med flere mot Italia (sak nr. 1828/06, 34163/07 og 19029/11). Det står mer om dette i Prop. 81 L (2021–2022).

I forvaltningsloven § 46 første ledd er det innført et utgangspunkt om krav til skyld for å ilegge foretak administrative sanksjoner. Skyldkravet skal være uaktsomhet med mindre noe annet er bestemt i den enkelte særlov. Uaktsomhet skal her forstås som alminnelig (simpel) uaktsomhet. Uaktsomhetskravet kan oppfylles av en eller flere enkeltpersoner som opptre på vegne av foretaket, inkludert anonyme gjerningspersoner. Ansvar kan også oppfylles gjennom summen av flere enkeltpersoners adferd (kumulative feil). For mer informasjon viser departementet til Prop. 81 L (2021–2022) punkt 4 til 7.

I særlovgivningen kan det gis regler om et tilnærmet objektivt ansvar etter en konkret vurdering av behovet, og av om et slikt ansvar ligger

innenfor de rammene som EMK har etablert. Departementet ser ingen spesielle grunner til å gjøre unntak i universitets- og høyskoleloven fra hovedregelen i forvaltningsloven § 46 første ledd. Dermed foreslår departementet å innføre et krav om alminnelig uaktsomhet for at et foretak skal kunne bli ilagt overtredelsesgebyr ved misbruk av titler.

7.10.4.3 Forskriftshjemmel om overtredelsesgebyr

Departementet foreslår, i likhet med universitets- og høyskolelovutvalget, å videreføre hjemmelen for departementet til å gi forskrift om overtredelsesgebyr. Videre foreslår departementet å forenkle forskriftshjemmelen, slik at den ikke lenger presiserer at departementet kan gi forskrift om utstedelse av, størrelse på, forfall av, klage på, overprøving av og lemping av overtredelsesgebyret. Denne forenklingen innebærer ingen realitetssendring.

Departementet foreslår dessuten å ikke videreføre presiseringen om at vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg med mindre klagen gis oppsettende virkning. Det er fordi dette følger av tvangsfullbyrdsloven § 7-2 bokstav d.

Departementet har også gjort enkelte språklige endringer uten at disse er ment å ha realitetsendring. Departementet foreslår å fastsette innledningsvis i en ny paragraf en hovedregel som tydeligere fastslår at titlene som er beskyttet, bare kan benyttes ved oppnådd grad. Med unntak av gradene dr.philos. og æresdoktor, skal den oppnådde graden bygge på et akkreditert studietilbud. Beskyttede titler kan også benyttes ved godkjenning av utenlandsk utdanning som faglig jevn god med norsk grad.

7.10.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 3-2 sjette ledd og sjuende ledd første og tredje punktum om forbud mot misbruk av titler og bruk av overtredelsesgebyr, med enkelte språklige endringer, men innføre vilkår om skyld for å kunne ilegge overtredelsesgebyr til foretak, se forslaget til § 3-10.

7.11 Forbud mot misbruk av betegnelsene universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole

7.11.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-2 regulerer misbruk av institusjonsbetegnelsene «universitet», «vitenskapelig høyskole» og «høyskole». Regelen ble lovfestet ved vedtakelsen av dagens lov, se Ot.prp. nr. 79 (2003–2004). Bakgrunnen var at flere institusjoner uten akkreditering fra NOKUT benyttet institusjonsbetegnelsene i markedsføringen sin, noe som var villedende for studenter som trodde de søkte seg til en institusjon som hadde akkrediterte tilbud innenfor høyere utdanning. I 2016 ble det innført regler om overtredelsesgebyr ved bruk av en vernet institusjonsbetegnelse i strid med regelverket. Reglene om overtredelsesgebyr erstattet tidligere regler om bøter.

Det følger av uhl. § 7-2 andre ledd at bare en institusjon som er akkreditert som vitenskapelig høyskole eller universitet, kan benytte slik betegnelse. Betegnelsen «høyskole» kan bare benyttes av institusjoner som er akkreditert som høyskole eller som er akkreditert for å tilby enkeltstudier etter universitets- og høyskoleloven.

Det følger av uhl. § 7-2 andre ledd siste punktum at institusjoner som ikke har akkreditering etter universitets- og høyskoleloven, ikke kan benytte seg av markedsføring som gir uriktig inntrykk av at de har slik akkreditering. Eksempler på villedende markedsføring som rammes av bestemmelsen, er bruk av ord og uttrykk som «høyere utdanning», «grader» og «studiepoeng» i markedsføringen og i generell informasjon, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) punkt 8.2.4.6. Andre betegnelser som gir inntrykk av akademiske ambisjoner, som «institutt» og «akademi», er i utgangspunktet ikke beskyttet, men departementet kan ved forskrift eller enkeltvedtak forby bruk av institusjonsbetegnelser eller navn som uriktig gir inntrykk av at en institusjon har akkreditering etter loven, og betegnelser eller navn som er egnet til å kunne forveksles med en beskyttet betegnelse, jf. § 7-2 tredje ledd. Direkte oversettelser av institusjonens navn til et annet språk vil normalt være egnet til å forstå som det registrerte navnet på norsk og dermed være beskyttet, men dette må vurderes konkret, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) punkt 8.2.4.

Departementet viser til at urettmessig bruk av beskyttede institusjonsbetegnelser eller markeds-

føring som uriktig gir inntrykk av at virksomheten har slik akkreditering, også kan rammes av de generelle bestemmelsene i markedsføringsloven. Markedsføringsloven har blant annet et overordnet krav om at markedsføringen ikke må stride mot god markedsføringsskikk og har bestemmelser som oppstiller forbud mot urimelig eller villedende handelspraksis overfor forbrukere.

Det følger av uhl. § 7-2 fjerde ledd at departementet etter søknad kan gi dispensasjon for etablerte sammensatte betegnelser som ikke er egnet til å forveksles med betegnelsene nevnt i andre ledd. Denne unntakshjemmelen tar sikte på etablerte institusjoner som for eksempel Folkeuniversitetet og Kvinneuniversitetet, som har hatt virksomhet over lengre tid, også før bestemmelsen om beskyttelse av institusjonsbetegnelsene kom inn i loven, og som departementet har lagt til grunn at ikke er egnet til å forveksles med institusjoner under loven.

Det følger av uhl. § 7-2 femte ledd at betegnelsen «universitetssykehus» bare kan benyttes av virksomheter som er godkjent som universitetssykehus etter nærmere regler fastsatt i forskrift med hjemmel i spesialisthelsetjenesteloven § 4-1.

I uhl. § 7-2 sjette ledd er det fastsatt at den som forsettlig eller uaktsomt bruker en vernet institusjonsbetegnelse i strid med bestemmelsen, kan ilegges overtredelsesgebyr av departementet. Foretak kan ilegges slikt overtredelsesgebyr selv om ingen enkeltperson har utvist skyld som beskrevet i første punktum. Departementet kan gi nærmere regler i forskrift. I forskrift om overtredelsesgebyr etter universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven er det fastsatt at overtredelsesgebyret skal utmåles i hvert enkelt tilfelle, og at det ikke kan overstige fem ganger folketrygdens grunnbeløp (G). Endelig vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg.

7.11.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre reglene i uhl. § 7-2 om beskyttelse av institusjonsbetegnelsene og annen villedende markedsføring. Utvalget anbefalte departementet å vurdere om loven skal stille krav om at bare institusjoner som har oppnådd institusjonsakkreditering som «høyskole», kan kalle seg det.

7.11.3 Høringsinstansenes syn

Det var fire høringsinstanser som uttalte seg om utvalgets forslag om beskyttelse av betegnelsene

«universitet», «vitenskapelig høyskole» og «høyskole» og om fastsettelse av universiteters og høyskoleers egennavn.

NOKUT viste til universitets- og høyskolelovutvalgets forslag til ny §§ 2-7 og 2-8, der reaksjon for overtredelse framgår av begge paragrafene, og mente at reaksjonsreglene bør samles i én paragraf særlig fordi det også er forskriftshjemmel for overtredelsesgebyr i begge de nevnte paragrafene.

Bergen Arkitektthøgskole (BAS) og *NLA Høgskolen* uttalte seg til spørsmålet om det i loven bør stilles krav om at bare institusjoner som har oppnådd institusjonsakkreditering som «høyskole», kan kalle seg det. *BAS* erkjente at det fra departementets side er ønske om konsolidering og større institusjoner, men peker på at det likevel kan være gode grunner til at ikke alle små institusjoner bør utradres. *BAS* pekte på at liten institusjon kan ha bedre mulighet for å tilby individuell tilpassing og oppfølging, institusjonen kan snu seg rundt raskere ved behov og erfaringer så langt har også vist at størrelse ikke er en garanti for verken bedre kvalitet i undervisning eller økonomi i drift. *BAS* foreslo at anbefalingen til departementet endres til at også ikke-akkrediterte institusjoner skal ha rett til å kalle seg høyskole så lenge alle studietilbud ved institusjonen er akkreditert. *NLA Høgskolen* viste til at uhl. § 8-3 andre ledd åpner for at private høyskoler i særlige tilfeller kan få statstilskudd uten akkreditering og at disse institusjonene ikke bør fratras muligheten til å bruke betegnelsen «høyskole».

7.11.4 Departementets vurdering

7.11.4.1 Beskyttelse av institusjonsbetegnelsene og forbud mot villende markedsføring

Departementet foreslår å videreføre reglene om beskyttelse av betegnelsene «høyskole», «vitenskapelig høyskole» og «universitet» og forbudet mot villende markedsføring. Etter dagens regler er vilkåret for å bruke betegnelsene «vitenskapelig høyskole» og «universitet» at institusjonen er akkreditert som vitenskapelig høyskole eller universitet. Det følger av uhl. § 1-2 andre ledd at Kongen avgjør hvilken institusjonskategori den enkelte institusjon tilhører på grunnlag av en faglig vurdering fra NOKUT, som i praksis vil si vedtak om institusjonsakkreditering. Departementet mener det er det klart at en institusjon ikke kan bruke betegnelsen «vitenskapelig høyskole» eller «universitet» før det er gjort vedtak om at institusjonen tilhører slik kategori. Departementet foreslår derfor at dette presiseres i lovteksten.

7.11.4.2 *Vilkår for bruk av betegnelsen «høyskole»*

Departementet har på bakgrunn av oppfordringen fra universitets- og høyskolelovutvalget vurdert om det bør stilles krav om institusjonsakkreditering som vilkår for betegnelsen «høyskole». Departementet mener det ikke er nødvendig.

For å kunne kalle seg høyskole er det i dag ikke noe krav om at selve institusjonen skal være akkreditert. Det er tilstrekkelig at institusjonen tilbyr ett eller flere akkrediterte studier, altså at studiene må være akkreditert av NOKUT.

I 2016 ble det innført et krav i universitets- og høyskoleloven § 3-1 første ledd siste punktum om at institusjoner som ikke tidligere har fått akkreditert studietilbud, minst må få akkreditert en bachelorgrad. Før denne lovendringen kunne nye tilbydere få akkreditert ned til halvårsstudium / 30 studiepoeng og kalle seg høyskole. Den nye regelen var ment å sikre at akkrediterte studietilbud forankres i tilstrekkelig robuste fagmiljøer, noe som er av stor betydning for utdanningskvaliteten, jf. Prop. 81 L (2015–2016) punkt 3.3.4.

Det finnes dermed to hovedtyper høyskoler: de med akkrediterte studietilbud, men uten institusjonsakkreditering, og de som er institusjonsakkrediterte som høyskole. Blant de private høyskolene som ikke har institusjonsakkreditering, kan det videre skilles mellom dem som mottar statstilskudd, og dem som ikke gjør det. Med virkning fra 1. januar 2020 ble det innført et krav om institusjonsakkreditering som vilkår for statstilskudd for private institusjoner, jf. universitets- og høyskoleloven § 8-3 første ledd, men med en unntaksmulighet dersom det er særlige samfunnsmessige behov, jf. andre ledd. Krav om institusjonsakkreditering som vilkår for statstilskudd ble innført med en overgangsperiode på fem år. Se nærmere om disse reglene i punkt 10.1.

Alle de statlige høyskolene har institusjonsakkreditering. Det var i januar 2023 åtte private høyskoler med institusjonsakkreditering og 17 private høyskoler med akkrediterte studietilbud. Av de 17 høyskolene uten institusjonsakkreditering er det seks som mottar statstilskudd fra Kunnskapsdepartementet, og som dermed i utgangspunktet må søke om institusjonsakkreditering for å kunne beholde statstilskuddet etter 1. januar 2025.

Å stille krav om institusjonsakkreditering for å kalle seg høyskole kan bidra til at det blir færre institusjoner innenfor den private delen av universitets- og høyskolesektoren. En slik konsolidering kan fremme mer tverrfaglig samarbeid, bedre læringsmiljø og bidra til mer effektiv ressursutnyt-

telse og økt profesjonalitet innenfor administrativ støtte og forvaltning.

På den andre siden kan et krav om institusjonsakkreditering innebære at det i praksis vil være en snever mulighet for nye private institusjoner til å benytte betegnelsen høyskole. For å kunne søke om institusjonsakkreditering som høyskole, må en institusjon blant annet ha uteksaminert kandidater i tre år, i tillegg til at søknadsbehandlingen er omfattende og tidkrevende.

Å innføre krav om institusjonsakkreditering for å kunne kalle seg høyskole vil også innebære at enkelte private institusjoner som i flere tiår har kunnet kalle seg høyskole, ikke lenger ville kunne det. Betegnelsen «høyskole» har en viktig markedsføringsfunksjon.

Et eventuelt krav om institusjonsakkreditering for å kalle seg høyskole vil føre til at det blir enda en institusjonskategori: institusjoner med akkrediterte studier, men som ikke er høyskoler.

Ettersom institusjonsakkreditering allerede er et vilkår for å motta statstilskudd for private institusjoner, mener departementet at det allerede er tilstrekkelig med insentiver for at institusjonene vil forsøke å få institusjonsakkreditering. Dessuten er kravene for å få akkreditert enkeltstudier skjerpet ved at nye tilbydere minst må få akkreditert en bachelorgrad. Ved førstegangsakkreditering av studietilbud foretar NOKUT også en utvidet søknadsbehandling, med vurdering av kvalitetssikringssystemet og flere andre grunnleggende krav knyttet til institusjonsnivået.

Det er derfor usikkert hva som vil oppnås om man i tillegg til akkrediterte studier stiller krav om institusjonsakkreditering for å kunne bruke betegnelsen «høyskole». Dersom det er aktører med akkrediterte enkeltstudier som ikke holder høy nok kvalitet eller lignende, vil det være mer hensiktsmessig å føre tilsyn med om de aktuelle studiene oppfyller gjeldende standarder og kriterier for akkreditering.

Departementet kan samlet sett ikke se behov for å stille krav om institusjonsakkreditering for å kunne bruke betegnelsen «høyskole».

7.11.4.3 *Overtredelsesgebyr*

Departementet foreslår å videreføre at den som forsettlig eller uaktsomt bruker en beskyttet institusjonsbetegnelse i strid med reglene, kan ilegges overtredelsesgebyr av departementet.

Departementet foreslår å ikke videreføre at et foretak kan ilegges overtredelsesgebyr uten at det er utvist skyld. Forslaget bringer reglene i samsvar med reglene i forvaltningsloven om adminis-

trativ foretaksstraff. Se nærmere begrunnelsen og om vilkåret om skyld ved foretaksstraff i punkt 7.10.4.

I dagens lov er det uklart om adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr også gjelder ved vilvende markedsføring, jf. uhl. § 7-2 andre ledd andre punktum. Departementet mener det bør kunne ilegges overtredelsesgebyr både ved misbruk av institusjonsbetegnelser og ved annen markedsføring som gir uriktig inntrykk av å ha akkreditering som høyere utdanning. Departementet foreslår at dette presiseres i den nye loven.

Departementet foreslår, i likhet med universitets- og høyskolelovutvalget, å videreføre hjemmelen for departementet til å gi forskrift om overtredelsesgebyr. Forskriftshjemmelen er foreslått forenklet, på samme måte som for forbudet mot å misbruke titler. Se derfor mer om dette under punkt 7.10.4.

Departementet ser poenget til NOKUT om at loven kan bli kortere hvis reglene om overtredelsesgebyr i ulike paragrafer slås sammen. Departementet mener likevel at regler om overtredelsesgebyr bør plasseres i paragrafen som regulerer plikten eller forbudet reaksjonen er knyttet til, slik at det blir klart for brukerne av loven at overtredelser kan medføre overtredelsesgebyr.

7.11.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 7-2 om beskyttelse av institusjonsbetegnelser og annen villedende markedsføring med enkelte presiseringer, men innføre vilkår om skyld for å kunne ilegge overtredelsesgebyr til foretak, se forslaget til § 3-11.

7.12 Bevilling som statsautorisert translatør

7.12.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-3 regulerer bevilling som statsautorisert translatør. Regelen er videreført fra lov om universiteter og høyskoler fra 1995. Bakgrunnen for regelen var at det var nødvendig med en hjemmel i lov for å kunne beskytte tittelen «statsautorisert translatør», jf. Ot.prp. nr. 75 (1998–1999) punkt 5.

Det følger av uhl. § 7-3 første ledd at departementet kan gi bevilling som statsautorisert translatør og forskrift om vilkårene for slik bevilling, jf. første ledd. Det følger videre av uhl. § 7-3 første ledd at tittelen «statsautorisert translatør» bare kan brukes av den som er gitt bevilling etter para-

grafen. Den som i strid med dette forsettlig eller uaktsomt bruker tittelen «statsautorisert translatør», alene eller som del av en tittel, kan straffes med bøter.

Det er gitt to forskrifter som regulerer statsautorisert translatør, én fastsatt av Kunnskapsdepartementet og én fastsatt av Norges handelshøyskole. I forskrift 1. desember 2005 nr. 1391 om bevilling som statsautorisert translatør, som Kunnskapsdepartementet har fastsatt, står det i § 2 første ledd at bevilling gis på grunnlag av bestått translatøreksamen fra Norges handelshøyskole. I § 2 andre ledd står det at bevilling også kan gis på grunnlag av tilsvarende kompetanse fra utlandet etter gjeldende internasjonale avtaler. I forskrift 17. juni 2021 nr. 2044 om autorisasjonsprøven ved Norges handelshøyskole for å bli statsautorisert translatør (translatøreksamen, som Norges handelshøyskole har fastsatt), er det i § 3 et krav om at kandidaten må ha minimum treårig dokumentert høyere utdanning på universitets- eller høyskolenivå for å kunne få adgang til autorisasjonsprøven. Dette gjelder for både norske og utenlandske studenter.

Det at man må bestå en autorisasjonsprøve for å få bevilling, og at man må oppfylle krav for å kunne ta denne prøven, resulterte i at yrket i 2017 ble vurdert å være regulert. Dette innebærer at bestemmelsene i yrkeskvalifikasjonsloven skal brukes ved yrkesgodkjenning av utenlandsk translatørutdanning.

7.12.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å ikke videreføre uhl. § 7-3 om beskyttelse av tittelen «statsautorisert translatør» og tildeling av bevilling som translatør. Utvalget mente at regelen burde videreføres, men mente den passet bedre i tolkeloven, som på det daværende tidspunkt hadde vært på høring.

7.12.3 Høringsinstansenes syn

Det var bare to høringsinstanser som uttalte seg om forslaget om å flytte reglene om statsautorisert translatør til tolkeloven. *Universitet i Oslo* støttet forslaget. *Norges handelshøyskole (NHH)*, som er bevillingsmyndighet for autorisasjonsprøven i oversettelse, var mot forslaget. *NHH* pekte på at det er en vesensforskjell mellom tolking og (skriftlig) oversettelse, og at det er et ønske om å holde disse to disiplinene adskilt. *NHH* mente

dessuten at bevilningsbestemmelsen for statsautorisert translatør vil bli lite synlig i tolkeloven.

7.12.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår å videreføre reglene om statsautorisert translatør.

Departementet har forståelse for vurderingen til universitets- og høyskolelovutvalget om at reglene om statsautorisert translatør kanskje ikke passer så godt i universitets- og høyskoleloven. Departementet er imidlertid enig med *NHH* i at reglene ikke passer i tolkeloven. Slik *NHH* peker på, er tolking og oversetting to ulike profesjoner. Tolking og oversetting krever ulik utdanning og ulike ferdigheter og blir brukt i ulike situasjoner. Det er heller ikke samme bevilningsmyndighet eller samme krav for bruk av tolk og oversetter. Departementet viser for øvrig til Prop. 156 L (2020–2021) punkt 4.3.4.2 der spørsmålet om å inkludere oversettelser i tolkeloven ble vurdert, og hvor konklusjonen var at dette ikke er naturlig.

Departementet ser samtidig at det er noen likheter mellom tolking og oversetting som kan tilsi at reglene om dette samles, men mener at det ikke er hensiktsmessig å flytte reglene til tolkeloven slik de to ordningene er i dag. I mangel av en annen egnet lov foreslår departementet å videreføre reglene om statsautorisert translatør i den nye universitets- og høyskoleloven. Ettersom det er en vitenskapelig høyskole som er bevilningsmyndighet, mener departementet det ikke er una-

turlig at reglene plasseres i universitets- og høyskoleloven.

Departementet er ellers enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at det fortsatt er behov for beskyttelse av tittelen «statsautorisert translatør» og hjemmel for tildeling av bevilning som translatør. Departementet viser til utvalgets begrunnelse i NOU 2020: 3 punkt 35.2.3.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo flere tilføyelser i paragrafen om statsautorisert translatør med sikte på at regelen skulle bli mer lik den tilsvarende regelen om tolking. Departementet går ikke videre med de fleste av disse tilføyelsene ettersom det foreslås å beholde regelen i universitets- og høyskoleloven hvor det er en annen fordeling mellom lov og forskrift.

På bakgrunn av forslaget fra utvalget foreslår departementet imidlertid å ta inn i loven at en bevilning som statsautorisert translatør bare brukes i forbindelse med oversettelse til og fra de språkene som bevilningen gjelder for. Dette følger i dag forutsetningsvis av forskrift om bevilning som statsautorisert translatør, men hører bedre hjemme i loven, ettersom det ikke er et vilkår for å få bevilning, men en begrensning for bruk av bevilningen som straffeansvaret også bør gjelde for.

7.12.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 7-3 om bevilning som statsautorisert translatør med enkelte presiseringer, se forslaget til § 3-12.

8 Organisering og ledelse ved statlige universiteter og høyskoler

8.1 Innledning

Dagens regler om styrets oppgaver ved statlige universiteter og høyskoler ble i hovedsak fastsatt ved universitets- og høyskoleloven (uhl.) fra 2005, som i stor grad videreførte tidligere gjeldende rett, jf. Innst. O. nr. 48 (2004–2005), jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004).

Universitets- og høyskolelovutvalget hadde flere forslag om endringer i reglene om styring og ledelse ved statlige universiteter og høyskoler. Disse forslagene ble vurdert i forbindelse med Stortingets behandling av Prop. 111 L (2020–2021). På bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021) vedtok Stortinget endring i reglene om vekting av stemmer ved valg av rektor, og for øvrig å videreføre dagens regler.

8.2 Styret

8.2.1 Dagens regler

Etter universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 9-1 er styret er det øverste organet ved institusjonen. Det har ansvar for at den faglige virksomheten holder høy kvalitet og for at institusjonene drives effektivt og i overensstemmelse med de lover, forskrifter og øvrige mål og rammer som til enhver tid gjelder.

Alle beslutninger ved institusjonen som er tatt av andre enn styret, tas etter delegasjon fra styret og på styrets ansvar. Styret kan delegeres sin avgjørelsesmyndighet til andre ved institusjonen i den utstrekning det ikke følger av universitets- og høyskoleloven at styret selv skal fatte vedtak, eller det er andre særlige begrensninger i adgangen til å delegeres.

I uhl. § 9-2 om styrets oppgaver er det fastsatt at styret skal fastsette strategien for virksomheten, legge planer for den faglige utviklingen og sikre at institusjonen bruker ressursene i samsvar med målene Stortinget og departementet har fastsatt. Styret skal fastsette en skriftlig instruks for og føre tilsyn med den daglige ledelsen. Styret selv fastsetter virksomhetens interne organisering

på alle nivåer. Organiseringen må sikre at studentene og de ansatte blir hørt. Styret skal avlegge årsregnskap med redegjørelse for resultatene av virksomheten og legge fram forslag til budsjett for kommende år. Det skal i størst mulig grad være åpenhet om styrets arbeid.

8.2.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo ikke vesentlige endringer.

Departementet foreslo i sin høring at nedleggelse av studiesteder og avvikling av sentrale profesjonsfag med stor regional betydning skal avgjøres av Kongen i statsråd. Departementet ba særlig om høringsinstansenes syn på om en slik regel bør begrenses til å gjelde studiesteder og profesjonsfag som allerede finnes i dag.

Departementet viste til at det klare utgangspunktet bør være at styret ved institusjonene skal ha ansvaret for den interne organiseringen av virksomheten, men at hensynet til distriktspolitiske konsekvenser tilsier at avgjørelser om nedleggelse av studiesteder og avvikling av sentrale profesjonsfag med stor regional betydning bør være en politisk beslutning. Med sentrale profesjonsfag med stor regional betydning siktet departementet til for eksempel lærerutdanning, sykepleierutdanning og andre profesjonsutdanninger som kan tiltrekke seg mange studenter. Departementet forutsatte for øvrig at statlige universiteter og høyskoler som vurderer å avvikle profesjonsfag med stor regional betydning, tar initiativ til dialog med departementet for å avklare rammene for institusjonens myndighet.

8.2.3 Høringsinstansenes syn

Sju høringsinstanser kommenterte universitets- og høyskolelovutvalgets forslag til bestemmelse om styrets oppgaver. Generelt mente høringsinstansene at reglene bør bli klarere og mindre omfattende. Politihøgskolen viste til særskilte forhold som gjelder for den.

Det er 53 høringsinstanser som uttalte seg om departementets forslag om nedleggelse av studiesteder og avvikling av sentrale profesjonsfag med stor regional betydning. Det var seks høringsinstanser som støttet forslaget om at nedleggelse av studiesteder og avvikling av sentrale profesjonsfag med stor regional betydning skal avgjøres av Kongen i statsråd, og 33 høringsinstanser som ikke støttet det. Det var åtte høringsinstanser som ikke eksplisitt kommenterer om de støttet eller ikke, men de aller fleste av disse hadde innvendinger til forslaget eller til at forslaget fremmes uten ytterligere utredning.

De som støttet forslaget er *Helse Bergen HF*, *Helse Sør-Øst HF*, *Nordland fylkeskommune*, *Fagforbundet*, *Industri Energi*, og *LO Norge*. De fleste begrunnet støtten med behovet for gode offentlige og desentraliserte høyskoler og universiteter, og viser til at for mange er en reell mulighet for livslang læring knyttet til å ha et lokalt tilbud om kompetanseheving. Helseforetakene pekte på at regionsykehusene har særlig behov for forutsigbarhet spesielt knyttet til kritisk og sårbar kompetanse.

De som gikk mot forslaget er blant annet *22 universiteter og høyskoler*, *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse*, *NOKUT*, *Forskerforbundet*, *NHO*, *Norsk studentorganisasjon* og *Universitets- og høgskolerådet*. Mange argumenterte med at forslaget er et inngrep i institusjonenes autonomi og at institusjonene selv er nærmest til å vurdere og beslutte om studiesteder mv. bør legges ned. Flere trakk fram at forslaget går i motsatt retning av målene i tillitsreformen til regjeringen. Flere var bekymret for at distriktpolitiske hensyn vil gå på bekostning av kvalitet, og dessuten at institusjoner vil bli pålagt å opprettholde tilbud som det ikke er ressurseffektivt å opprettholde. Flere pekte også på at det er unødvendig å legge myndigheten til Kongen i statsråd fordi departementet gjennom ordinær instruksjon kan gripe inn overfor en institusjon dersom det er behov for det. Blant de som var imot forslaget var det også flere som pekte på at forslaget er uklart, blant annet at det er uklart hva som menes med «studiested» og hva som menes med «sentrale profesjonsfag med stor regional betydning».

Det var ni høringsinstanser som uttalte seg om den mulige avgrensningen til tilbud som er opprettet før loven trer i kraft. Sju av disse støttet en slik avgrensning og viser til at det ellers kan føre til at institusjoner ikke tar sjansen på å opprette nye tilbud. *LO* så ingen grunn til å begrense forslaget. *Universitetet i Oslo*, som var imot hele forslaget, støttet heller ikke avgrensningen fordi det

blir altfor detaljert å regulere hvilke studiesteder og profesjonsfag som skal omfattes. Mange av de som ikke støttet forslaget, uttalte seg ikke eksplisitt om en mulig avgrensning. Flere av dem viste imidlertid til risikoen for at institusjoner ikke tar sjansen på å opprette nye tilbud som et argument mot hele forslaget.

8.2.4 Departementets vurdering

8.2.4.1 Generelt

Departementet foreslår i all hovedsak å videreføre reglene om styrets ansvar og oppgaver. Det klare utgangspunktet bør være at styret ved institusjonene skal ha ansvaret for den interne organiseringen av virksomheten. Departementet foreslår å videreføre dette med den begrensningen som er omtalt i punkt 8.2.4.2.

8.2.4.2 Nedleggelse av studiesteder

I universitets- og høyskoleloven er det lagt tydelig til grunn at universiteter og høyskoler skal ha stor grad av selvstyre og selvstendig ansvar. Imidlertid har beslutninger om nedleggelse av studiesteder og avvikling av sentrale profesjonsfag sammenheng med distriktpolitiske mål. Dersom en institusjon legger ned et studiested eller avvikler et sentralt profesjonsfag, kan dette få stor betydning for både arbeidsplasser og befolkningen i området. Slike beslutninger kan dessuten hindre nasjonale mål om god tilgang til utdanning over hele landet. Departementet mener det klare utgangspunktet bør være at styret ved institusjonene skal ha ansvaret for den interne organiseringen av virksomheten. Hensynet til distriktpolitiske konsekvenser tilsier imidlertid at avgjørelser om nedleggelse av studiesteder kan være beslutninger av så stor regional betydning at disse bør tas på politisk nivå. Dessuten er mange studiesteder opprettet etter politiske beslutninger.

Departementet mener at hovedregelen bør være at styrene ved institusjonene skal fastsette den interne organiseringen av institusjonens virksomhet, men med den begrensningen at det også bør følge av loven at nedleggelse av studiesteder skal avgjøres av Kongen i statsråd. Departementet går ikke videre med forslaget om at avvikling av sentrale profesjonsfag med regional betydning skal besluttes av Kongen i statsråd. Departementet har en alminnelig instruksjonsmyndighet overfor de statlige universitetene og høyskolene. Dette innebærer at departementet kan gripe inn i saker,

som for eksempel at en institusjon skulle ta beslutninger av særlig stor betydning, som ikke er i tråd med politiske mål. Departementet forutsetter at statlige universiteter og høyskoler som vurderer å avvikle profesjonsfag med regional betydning, tar initiativ til dialog med departementet for å avklare rammene for institusjonens handlingsrom.

8.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- at myndigheten til å beslutte nedleggelse av studiesteder legges til Kongen i statsråd, se forslaget til § 4-1 femte ledd andre punktum
- å ellers videreføre reglene i uhl. §§ 9-1 og 9-2 om styrets ansvar og oppgaver, se forslaget til §§ 4-1 og 4-2

8.3 Styrets sammensetning

8.3.1 Dagens regler

Styret skal ha elleve medlemmer og bestå av fire medlemmer valgt blant ansatte i undervisnings- og forskerstilling, ett medlem valgt blant de teknisk og administrativt ansatte, to medlemmer valgt blant studentene og fire eksterne medlemmer. Departementet utpeker et av de eksterne styremedlemmene til å være styrets leder. Hvis rektor er valgt etter universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 10-2, er rektor styrets leder, og trer inn i styret i stedet for ett medlem valgt blant ansatte i undervisnings- og forskerstilling.

Styret selv kan fastsette en annen styresammensetning, og styret kan fastsette at det skal ha et flertall av eksterne medlemmer. Ansatte i undervisnings- og forskerstilling, teknisk og administrativt ansatte, studenter og eksterne skal være tilfredsstillende representert i styret. Ingen av disse gruppene skal ha flertall alene. Studentene skal ha minst 20 prosent av medlemmene, jf. uhl. § 4-4.

Departementet kan i særlige tilfeller fastsette en annen styresammensetning eller styreordning enn loven ellers beskriver.

8.3.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår at det i ny lov brukes «vitenskapelige stillinger» istedenfor «undervisnings- og forskerstilling» i reglene om styrets sammensetning ettersom det her siktes til de som ikke er teknisk og administrativt ansatte, og ikke bare til undervisnings- og forskerstillinger slik de er opplistet i hovedtariffavtalen i staten. Endringen i begrepsbruken i denne regelen inne-

bærer ingen realitetsendringer. Se også punkt 11.1.1.

Departementet foreslår også enkelte andre språklige endringer som ikke har rettslig betydning.

Departementets mener at det ellers ikke er behov for flere endringer i reglene om styrets sammensetning enn dem som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

8.3.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre uhl. § 9-3 om styrets sammensetning med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 4-3.

8.4 Valg og oppnevning av styret

8.4.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 9-3 første ledd fastsetter det alminnelige utgangspunktet for fordeling av styrets medlemmer: fire medlemmer blant ansatte i undervisnings- og forskerstilling, ett medlem valgt blant de teknisk og administrativt ansatte, to medlemmer valgt blant studentene og fire eksterne styremedlemmer. Styret kan på visse vilkår fastsette en annen styresammensetning. Departementet kan også i særlige tilfeller fastsette en annen styresammensetning.

Uhl. § 9-4 sjette ledd regulerer oppnevning av eksterne styremedlemmer. Bestemmelsen sier at forslag til eksterne styremedlemmer og varamedlemmer fremmes av institusjonens styre, mens det er departementet som oppnevner disse styremedlemmene. For kunsthøyskolene fremmes forslag av høyskolens styre og av Norsk kulturråd. Sametinget oppnevner på fritt grunnlag to av de eksterne styremedlemmene og ett varamedlem ved Samisk høgskole. Departementet oppnevner på fritt grunnlag styreleder blant de eksterne styremedlemmene, med mindre institusjonen har valgt rektor som styrets leder, og øvrige eksterne medlemmer og numeriske varamedlemmer for fire år.

8.4.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår at det i ny lov brukes «vitenskapelige stillinger» istedenfor «undervisnings- og forskerstilling» i reglene om valg og oppnevning av styret (se begrunnelse i punkt 8.3.2). Departementet foreslår også enkelte andre språklige endringer som ikke har rettslig betydning. Departementets mener at det ellers ikke er

behov for flere endringer i reglene om valg og oppnevning av styret enn dem som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

8.4.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 9-3 første ledd og § 9-4 første til sjette ledd om valg og oppnevning av styret, se forslaget til § 4-4.

8.5 Begrensninger i valgbarhet

8.5.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 9-4 sjuende ledd at styret selv kan bestemme at visse stillinger ikke er valgbar til institusjonens styre. Videre følger det av uhl. § 9-4 tiende ledd at styret selv fastsetter nærmere regler om valgene.

Regelen i uhl. § 9-4 sjuende ledd er videreført med enkelte endringer fra universitetsloven fra 1989.

Institusjonene fastsetter selv regler om valgene, og flere institusjoner har regler om at enkelte ansatte i lederstillinger ikke er valgbar til styret, som f.eks. universitetsdirektør, assisterende universitetsdirektør, rektor, prorektor, viserektor, dekan, visedekan, instituttleder, instituttneleder, avdelingsdirektør og fakultetsdirektør. Det er også noen som har regler om at enkelte funksjoner som rapporterer direkte til styret heller ikke er valgbar, som for eksempel studentombud og personvernombud.

8.5.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å oppheve uhl. § 9-4 sjuende ledd om at styret kan bestemme at visse stillinger ikke er valgbar til institusjonens styre. Det vil da fortsatt være opp til styret å vurdere eventuell regulering av valgbarhet fordi styret uansett skal fastsette nærmere regler for valgene, jf. utvalgets forslag til § 3-4 sjuende ledd. Utvalget legger til grunn at ut over mer tekniske regler, vil institusjonen også kunne ha regler om valgbarhet, for eksempel hvor høy stillingsprosent deltidsansatte må ha for å kunne stemme og være valgbar.

8.5.3 Høringsinstansenes syn

Det var ingen høringsinstanser som uttalte seg om forslaget.

8.5.4 Departementets vurdering

Departementet legger til grunn at styrets mulighet til å bestemme valgbarhet opprinnelig var ment som en adgang til å bestemme at visse administrative lederstillinger ikke skulle være valgbar til styret, jf. Ot.prp. nr. 62 (1988–1989). Regelen har vært endret flere ganger og i universitets- og høyskoleloven er den utformet generelt. Departementet mener at styret bør kunne bestemme valgbarhet innenfor lovens rammer. Det kan være gode grunner til at personer i visse stillinger ikke skal kunne velges til styret. For eksempel kan det være vanskelig for administrative ledere dersom de settes i en situasjon som gjør at de blir valgte og administrative ledere for samme området. Det er også naturlig at styret ønsker en viss tilknytning til institusjonen for dem som skal velges til institusjonens styre blant de ansatte, og at det dermed for eksempel kan være aktuelt å begrense valgbarheten slik at personer i små ansettelsesforhold ikke kan velges.

Departementet mener at styret bør kunne bestemme valgbarhet i institusjonens valgreglement og at det ikke er nødvendig med en egen hjemmel om at styret kan bestemme at visse stillinger ikke skal være valgbar. Departementet foreslår derfor å ikke videreføre bestemmelsen i dagens lov § 9-4 sjuende ledd om at styret selv kan bestemme at visse stillinger ikke er valgbar til institusjonens styre, men understreker at styret fortsatt kan regulere dette i valgreglement med hjemmel i ny § 4-4.

8.5.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å ikke videreføre reglene i uhl. § 9-4 sjuende ledd om begrensning på valgbarhet.

8.6 Plikt til å ta imot og utføre tillitsverv

8.6.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 9-5 første ledd at en ansatt har plikt til å ta imot og utføre tillitsverv ved valg til styret og andre tillitsverv ved institusjonen. Videre følger det av bestemmelsen at den som har gjort tjeneste i et tillitsverv, har rett til fritak fra gjenvalg til dette i like lang tid som vedkommende har fungert i vervet. For et varamedlem som har møtt som medlem minst halve valgperioden, kan det kreves fritak for valg som medlem i neste periode.

Det følger av uhl. § 9-5 andre ledd at innehaver av tillitsverv skal fratres når valgbarheten opphører.

8.6.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo at bestemmelsen skulle oppheves. Forslaget ble ikke begrunnet, men utvalget viste til at ettersom paragrafen ble foreslått tatt ut av loven vil det være opp til styret å vurdere eventuell regulering av slike forhold.

8.6.3 Høringsinstansenes syn

Det var ingen høringsinstanser som uttalte seg om forslaget.

8.6.4 Departementets vurdering

Departementet er enig i universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å ikke videreføre regelen i uhl. § 9-5 første ledd i den nye loven.

Dagens regler om ansattes plikt til å ta imot og utføre tillitsverv har eksistert i universitetslovgivningen siden før 1989, men med noen endringer i ordlyden. Da den nye loven om universiteter og høyskoler kom i 1995, ble reglene videreført fra den tidligere loven om universiteter og høyskoler fra 1989, men lovens ordlyd ble endret fra «de tilsatte som blir foreslått til tillitsverv, har plikt til å motta vervet» til «tilsatt som blir valgt til tillitsverv etter denne lov, har plikt til å ta imot vervet». Det er uklart om endringen var ment å innebære en realitetsendring. Det er dermed uklart om det i dag skal forstås som en ubegrenset plikt til å ta imot valg eller en plikt til å ta imot vervet dersom man selv har samtykket til å stille til valg.

Departementet har sett på ulike valgreglementer hos universitetene, og flere av disse har regler om at kandidater som foreslås, må gi et forhåndssamtykke til å påta seg vervet. Dette tilsier at regelen i uhl. § 9-5 ikke blir praktisert som en ubegrenset plikt til å ta imot verv hvis man ikke ønsker det.

Departementet påpeker at det finnes hensyn som kan tilsa at det bør være en plikt til å ta imot og utøve tillitsverv i universitets- og høyskolesektoren, for eksempel av rekrutteringshensyn. På grunn av tradisjon med valgte ledere i universitets- og høyskolesektoren kan dette være mer aktuelt enn i andre sektorer. Departementet mener imidlertid at en plikt til å ta imot og utføre tillitsverv for de ansatte, altså en form for tvang,

ikke er et godt virkemiddel for rekruttering. Loven har heller ingen regler om konsekvensen av å ikke ta imot og utføre tillitsverv, noe som etter departementets vurdering innebærer at plikten i praksis uansett ikke er reell.

Departementet mener at det ikke er tungtveiende grunner for å videreføre uhl. § 9-5 første ledd, og foreslår derfor at denne regelen ikke videreføres i den nye loven.

Universitets- og høyskolelovutvalget viser til at en konsekvens av å ta regelen ut av loven er at det da blir opp til styret å regulere dette forholdet.

Departementet mener imidlertid at institusjonen som arbeidsgiver ikke kan pålegge de ansatte å påta seg verv i kollegiale organer gjennom styringsretten, fordi det er ikke en kjerneoppgave for stillingen. Departementet mener også at pålegg om å ta imot og utføre verv ligger utenfor det institusjonene kan fastsette regler om i valgreglementet, jf. dagens lov § 9-4 tiende ledd. Konsekvensen av å ikke videreføre uhl. § 9-5 er dermed at styret ikke kan pålegge ansatte å påta seg verv i styret eller andre tillitsverv ved institusjonen. Men departementet legger til grunn at styret i valgreglementet kan regulere hva som er konsekvensen for sammensetningen av et kollegialt organ dersom en person velger å fratres vervet, for eksempel at de vil bruke varamedlemmer, gjennomføre nyvalg osv.

Departementet foreslår også å ikke videreføre uhl. § 9-5 andre ledd, som innebærer at en som har et verv ikke kan beholde det hvis personen ikke lenger oppfyller kriteriene for å ha vervet. Et eksempel er at en person som er valgt inn i styret av de ansatte, ikke lenger kan ha styrevervet hvis vedkommende fratres stillingen ved institusjonen. Etter departementets vurdering er det åpenbart at en person må fratres vervet i slike tilfeller, og at man ikke trenger å regulere dette eksplisitt i loven. Det må imidlertid være slik at innehaveren av vervet skal fratres når valgbarheten opphører. Departementet legger til grunn at styrene kan fastsette nærmere regler om dette i valgreglementet. Departementet foreslår også å ikke videreføre uhl. § 9-4 fjerde ledd, som innebærer at et styremedlem blir stående inntil nytt styremedlem er valgt selv om tjenestetiden er utløpt. Når særlige forhold foreligger, har et styremedlem rett til å tre tilbake før tjenestetiden er ute. Styret og gruppen som har valgt styremedlemmet, skal gis rimelig forhåndsvarsel. Departementet legger til grunn at styrene selv fastsetter regler om at varamedlemmer møter når styremedlemmer må fratres verv mv.

8.6.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å ikke videreføre regelen i uhl. §§ 9-4 fjerde ledd og 9-5 om plikt til å ta imot verv for de ansatte.

8.7 Ledelsesmodeller

8.7.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven åpner for to ulike ledelsesmodeller.

Hovedmodellen innebærer at det skal være et styre med elleve medlemmer, jf. universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 9-3. Fire av styremedlemmene, inkludert styrelederen, blir oppnevnt av departementet. Styret selv ansetter rektor, som har ansvar for den samlede virksomheten, jf. § 10-1.

Den andre modellen er at rektor velges av de ansatte og studentene, og at rektor er styrets leder, jf. uhl. § 10-2. Både studentene og de ansatte har stemmerett ved valg av rektor, og både ansatte og eksterne kandidater kan velges som rektor. Også i denne modellen har styret elleve medlemmer. Fire styremedlemmer oppnevnes også i denne modellen av departementet. Når rektor er valgt, skal institusjonen ha en administrerende direktør med lovfestet ansvar og myndighet som øverste leder for den samlede administrative virksomhet ved institusjonene, jf. § 10-3.

8.7.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget var delt i synet på ledelsesmodell for statlige universiteter og høyskoler. Et flertall i utvalget foreslo at alle institusjoner skal ha ekstern styreleder, oppnevnt av departementet. Dette er i tråd med dagens hovedmodell. Utvalget foreslo videre at institusjonene selv kan avgjøre om rektor skal ansettes eller velges. I dagens hovedmodell er det ikke mulig for institusjonene å ha valgt rektor og ekstern styreleder. Institusjonene må i dag enten ha ekstern styreleder og ansatt rektor, eller valgt rektor som også er styrets leder.

Utvalgets flertall presiserte at styret må sørge for at rektor og den øvrige ledelsen rekrutteres gjennom prosesser som gir et så bredt tilfang av relevante kandidater som mulig, og har legitimitet både innad i og utenfor institusjonen. Uavhengig av om rektor skal velges eller ansettes, viste utvalget til at styret også kan stille vilkår om kvalifikasjoner som aktuelle kandidater må ha.

Mindretallet i utvalget foreslo å videreføre dagens ordning med at statlige universiteter og høyskoler selv kan bestemme om de skal ha ekstern styreleder og ansatt rektor, eller om de skal ha valgt rektor som også er styrets leder.

8.7.3 Departementets vurdering

Departementet foreslår ikke flere endringer i reglene om ledelsesmodell enn dem som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

Departementet mener at spørsmålet om ledelsesmodell i realiteten dreier seg om hvorvidt dagens hovedmodell skal gjelde for alle statlige universiteter og høyskoler, eller om institusjonene fortsatt skal kunne velge modellen hvor valgt rektor også er styrets leder. Departementet mener at hovedmodellen der departementet oppnevner styrelederen, og der styret ansetter rektor, legger best til rette for rekruttering av den best kvalifiserte kandidaten som rektor. Departementet mener at dette gir et tydelig og avklart ansvarsforhold mellom styret som øverste ansvarlige organ og rektor som daglig leder, og at det styrker styrets strategiske rolle og kontrollfunksjon.

Departementet mener at en modell med ekstern styreleder og valgt rektor, er egnet til å gi uklare ansvarsforhold.

Imidlertid foreslår departementet at institusjonene fortsatt selv bør kunne bestemme at de skal ha valgt rektor som styrets leder. Dette er også i tråd med et stort flertall av høringsinstansene i høringen av NOU 2020: 3, se også nærmere omtale om høringsinstansenes syn i Prop. 111. L (2020–2021) punkt 2.14.2.1. Institusjoner som har valgt rektor, skal også ha en administrerende direktør, se uhl. § 10-3. Administrerende direktør leder den samlede administrative virksomheten. For øvrig må styret fastsette prosessen for ansettelse av direktøren i tråd med øvrige regler om ansettelse, og de nærmere rammene for direktørens ansvar og oppgaver.

8.7.4 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene om ledelsesmodell, se forslaget til §§ 4-5 til 4-7.

8.8 Rektors fratreden

8.8.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 10-4 at det skal ansettes eller velges en ny rektor hvis rektor fratrer før funksjonstiden er ute. Hvis

institusjonen har prorektor, fastsetter styret selv at prorektor overtar hvis rektor har forfall eller fratrer vervet i løpet av det siste året av funksjonstiden.

8.8.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget har foreslått at reglene om rektors fratreden oppheves uten at det er nærmere begrunnet.

8.8.3 Høringsinstansenes syn

Det var ingen høringsinstanser som uttalte seg om forslaget.

8.8.4 Departementets vurdering

Universitets- og høyskoleloven inneholder ikke eksplisitt krav om at institusjonene skal ha rektor, men dette følger forutsetningsvis av blant annet uhl. § 10-1 som har bestemmelser om rektors oppgaver, og fastsetter at rektor skal ansettes på åremål med mindre rektor er valgt etter uhl. § 10-2. Det er opp til styret å velge om rektor skal ansettes eller velges, og det er styret som selv foretar utlysning og ansettelse av rektor. Valgt rektor skal også ansettes i åremål etter § 6-4 med mindre vedkommende alt er ansatt på institusjonen.

Departementet mener at uhl. § 10-4 første ledd om at det skal ansettes eller velges en ny rektor hvis rektor fratrer før funksjonstiden er ute, er overflødig da dette også vil følge av uhl. § 10-1 første ledd første punktum. Regler som er rettslig overflødig, bør som hovedregel bør fjernes for å unngå en unødvendig stor lov. Departementet foreslår derfor å ikke videreføre dagens § 10-4 første ledd i den nye loven.

Uhl. § 10-4 andre ledd om at prorektor overtar hvis rektor har forfall eller fratrer vervet, gjelder i tilfeller hvor det er valgt rektor. Dette framgår på litt uklar måte av ordlyden ved at bestemmelsen bruker ordet «verv», som normalt brukes om valgte funksjoner. At det gjelder valgte rektorer, framkommer tydeligere i tidligere lover som regelen er videreført fra.

Fram til 1996 var regelen at prorektor alltid overtar som rektor for resten av valgperioden når rektor fratrer. I lov om universiteter og høyskoler fra 1995 ble dette endret slik at det ble opp til styret om prorektor skulle overta og det ble bare adgang til dette dersom rektor har forfall eller fratrer vervet i løpet av det siste året av funksjonstiden. Endringen ble begrunnet med at det er uhel-

dig at prorektor overtar hvis «store deler av valgperioden gjenstår, både av hensyn til prorektor, og av hensyn til styrets sammensetning, hvor man nå blir sittende uten en prorektor i et lengre tidsrom. Hvis man ikke har gardert seg med særregler om supplerings av styret hvis rektor eller prorektor trer ut eller har forfall, vil man sitte med et underlig og skjevt sammensatt styre». Endringen innebar at det må holdes nyvalg på rektor for resten av valgperioden hvis rektor fratrer før det siste året av sin valgperiode.

Regelen om at prorektor overtar er et unntak fra hovedregelen om at rektor skal velges i en valgperiode på fire år og fra de prosedyrekravene som ellers gjelder ved valg av rektor. Dersom regelen oppheves, må det foretas et nyvalg av rektor etter reglene i § 10-4 dersom rektor fratrer. Da vil styret ikke kunne la prorektor ta over som rektor annet enn helt midlertidig fram til ny rektor er valgt, eventuelt ansatt. Departementet mener styret bør ha muligheten til å la prorektor overta i siste del av funksjonstiden dersom rektor fratrer.

Departementet mener loven bør ha en bestemmelse som overlater til styret fullt ut å selv bestemme hvordan det vil løse situasjoner der rektor fratrer før funksjonstiden er over. I så fall vil styret kunne velge å la prorektor ta over uavhengig hvor lenge det er igjen av funksjonstiden. Styret vil også kunne velge å la andre enn prorektor ta over, men dette vil trolig ikke være naturlig. Det er ikke lenger krav om at prorektor er medlem av styret, slik som i 1995-loven. Dermed vil det ikke nødvendigvis være problematisk for styresammensetningen om prorektor tar over som rektor i en større del av funksjonstiden. Dette vil uansett styret være nærmest til å vurdere. Departementet foreslår å flytte regelen til paragrafen om valgt rektor, se § 4-6, da det er bare i de tilfellene den er relevant.

Departementet kan derimot ikke se at det er nødvendig å regulere at styret kan la prorektor overta dersom rektor har forfall. Dersom rektor har forfall, er det åpenbart at noen andre må utføre rektors oppgaver, og at styret må kunne overlate oppgavene til prorektor. I slike tilfeller vil det ikke utløses en plikt til å velge eller ansette ny rektor og det trengs dermed ikke en særregel for å fravike disse reglene. Departementet mener at en valgt rektor er i en særlig posisjon i styringshierarkiet ved institusjonen, men kan ikke se at det likevel er nødvendig å regulere styrets adgang til å la prorektor ta over ved forfall. Departementet foreslår derfor å ta ut delen om forfall som i dag følger av uhl. § 10-4 andre ledd.

8.8.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke viderefører regelen i uhl. § 10-4 første ledd om at det skal ansettes eller velges en ny rektor hvis rektor fratrer før funksjonstiden er ute
- å videreføre regelen i uhl. § 10-4 andre ledd om at styret kan bestemme at prorektor overtar hvis rektor fratrer vervet, men ta ut formuleringen «forfall», se forslaget § 4-6 tredje ledd andre punktum

8.9 Styrets saksbehandling

8.9.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 9-6 at styret skal behandle saker i møte, med mindre styrets leder finner at saken kan forelegges skriftlig eller behandles på annen betryggende måte. Styrets leder sørger for at styret holder møter så ofte som det trengs. Medlem av styret og rektor eller administrerende direktør kan kreve at styret sammenkalles. Innkalling til møte skal skje med rimelig varsel. Styremøtene ledes av styrelederen, eller i dennes fravær av den styret utpeker som møteleder.

Styremedlemmene har plikt til å møte hvis ikke vedkommende har gyldig forfall. Styremedlemmene har plikt til å delta i forhandlingene og avgir stemme. De kan ikke stemme blankt annet enn ved valg.

Om ikke styret for enkelte tilfeller bestemmer noe annet, har ansatt rektor eller administrerende direktør rett og plikt til å være til stede og til å uttale seg på styremøtene.

Styrets møter skal holdes for åpne dører. Styret kan vedta at møtene skal holdes for lukkede dører, eller at bestemte saker skal behandles for lukkede dører. Behandling av sak etter andre punktum skjer for lukkede dører. Det skal føres møtebok for styret.

8.9.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget mener at loven bør ha noen overordnede bestemmelser for å sikre forutberegnelighet, men for øvrig bør styret i hovedsak fastsette regler for sitt eget arbeid.

8.9.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

8.9.4 Departementets vurdering

Departementet deler utvalgets syn på at styret i hovedsak bør fastsette regler for sitt eget arbeid. Departementet mener prinsippet om at styret skal sørge for størst mulig grad av åpenhet om arbeidet sitt, og at styremøter som hovedregel holdes for åpne dører, fortsatt bør være lovfestet, men at styret ellers selv skal fastsette regler for arbeidet i en styreinstruks. Dette tilsier at lovens bestemmelser om ansvaret og oppgavene til rektor og administrerende direktør når valgt rektor er styreleder, blir mindre omfattende og detaljerte enn i dag. Departementet mener at det ikke er behov for flere endringer i reglene om styrets arbeid.

8.9.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å forenkle reglene i uhl. § 9-6 om styrets saksbehandling slik at den nye loven bare slår fast hovedregelen om åpenhet om styrets arbeid og åpne styremøter, og at styret selv skal fastsette regler for arbeidet sitt, se forslaget § 4-8
- å ikke videreføre reglene i uhl. § 10-1 tredje til sjette ledd, § 10-2 første ledd bokstav a siste punktum og bokstav b og § 10-3 tredje til sjuende ledd om enkelte konkrete oppgaver for rektor og administrerende direktør

8.10 Vedtaksførhet og flertallskrav

8.10.1 Dagens regler

Styret er vedtaksført når mer enn halvparten av medlemmene er til stede og avgir stemme, jf. universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 9-7 første ledd. Styret tar avgjørelser med alminnelig flertall av de avgitte stemmer hvis ikke loven fastsetter noe annet, jf. § 9-7 andre ledd. Ved stemmelikhet i andre saker enn valg er møteleders stemme avgjørende. Stemmelikhet ved valg avgjøres ved loddrekning. Styremedlemmene skal avgir stemme i andre saker enn valg og ansettelse ved stemmetegn. Avstemning ved valg og ansettelse skal skje skriftlig hvis ett av de møtende medlemmer krever dette.

8.10.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslår i hovedsak å videreføre dagens regler. Utvalget foreslår at styret er vedtaksført når mer enn halvparten av medlemmene deltar i styrebehandlingen. Har noen forfall, skal varamedlemmet innkalles.

Utvalget foreslår at styret tar avgjørelser med alminnelig flertall av de avgitte stemmene. Ved stemmelikhet er møtelederens stemme avgjørende.

8.10.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

8.10.4 Departementets vurdering

Departementet mener at styret som hovedregel skal ta avgjørelser med alminnelig flertall av de avgitte stemmene. Det er i tråd med dagens regler, og departementet ser ikke grunnlag for å endre dette. Videre viser departementet til at beslutninger treffes med alminnelig flertall i en rekke andre virksomheter, for eksempel statsforetak, jf. statsforetaksloven § 25, og helseforetak, jf. helseforetaksloven § 27. Noen avgjørelser er imidlertid av en slik art at avgjørelser bør tas med to tredels flertall. Dette er regulert i de aktuelle reglene, for eksempel forslaget §§ 12-1 og 12-3.

Departementet foreslår å videreføre regelen om at ved stemmelikhet er møtelederens stemme avgjørende, men å oppheve regelen om at stemmelikhet «ved valg» skal avgjøres ved loddtrekning. Departementet legger til grunn at styrene ikke foretar «valg», og at bestemmelsen derfor er uten rettslig betydning.

8.10.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke videreføre reglene i uhl. § 9-7 andre ledd og tredje om valg ved stemmelikhet avgjøres ved loddtrekning, at avstemming skjer ved stemmetegn og at avstemming skal skje skriftlig hvis ett av de møtende medlemmene krever det
- å ellers videreføre reglene i uhl. § 9-7 om vedtaksførhet og flertallskrav, se forslaget til § 4-9

8.11 Adgangen til å avsette styret

8.11.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 9-8 at Kongen i statsråd kan avsette styret og oppnevne et midlertidig styre inntil nytt styre er valgt og oppnevnt første ledd hvis styret setter institusjonens videre virksomhet i fare. Kongen i statsråd kan avsette et styremedlem dersom særlig tungtveiende grunner taler for det, eller særlige omstendigheter svekker tilliten til styremedlemmet, jf. § 9-8 andre ledd.

8.11.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre det gjeldende regelverket.

8.11.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

8.11.4 Departementets vurdering

Departementet mener loven fortsatt bør åpne for at Kongen i statsråd kan avsette styret. Regelen bør videreføre at vilkåret for å avsette styret er at styret ved sine disposisjoner bringer virksomheten i «fare». Selv om «fare» språklig sett kan ses som en lav terskel, må vilkåret leses i sammenheng med resten av lovteksten. At myndigheten til å treffe beslutninger er lagt til Kongen i statsråd tilsier at terskelen er høy, og at det må foreligge en betydelig «fare» eller skade ved styrets forvaltning av institusjonen. Samlet sett vil det bare helt unntaksvis være aktuelt å avsette styret etter denne regelen. Å velge og oppnevne et nytt styret kan ta tid, og derfor bør Kongen i statsråd kunne oppnevne et midlertidig styre i påvente av at et nytt styre er på plass.

Videre bør loven videreføre at Kongen i statsråd kan avsette enkeltmedlemmer i styret dersom det foreligger «tungtveiende grunner». Både styremedlemmer som er valgt og ansatt, bør kunne avsettes. Terskelen for dette bør være tilsvarende høy som ved avsettelse av styret. Uenighet mellom et styremedlem og departementet om institusjonens retningsvalg vil klart nok ikke være tilstrekkelig. Mulige eksempler på grunnlag for avsettelse kan være økonomisk utroskap overfor institusjonen eller seksuelle overgrep mot ansatte

eller studenter, eller det foreligger andre vesentlige forhold som er uforenlig med ansvaret som styreverv ved et universitet eller en høyskole.

8.11.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 9-8 om å avsette styret og styremedlemmer, se forslaget til 4-10.

8.12 Forhold utad

8.12.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 12-1 første ledd at styret representerer institusjonen overfor offentlige myndigheter. I andre ledd er det slått fast at rektor er institusjonens rettslige representant, stedfortreder og institusjonens talsperson overfor offentlige myndigheter og allmennheten, og at rektor kan oppnevne stedfortreder i den enkelte sak.

Første ledd og delen av andre ledd om at rektor er institusjonens talsperson overfor offentlige myndigheter og allmennheten kom inn i regelverket ved vedtagelsen av dagens lov i 2005. Delen av andre ledd om rektor som rettslig representant og stedfortreder er videreført fra lov om universiteter og vitenskapelige høyskoler fra 1989 § 65. Den tidligere loven brukte bare uttrykket «stedfortreder». Uttrykket «rettslig representant» kom inn i 2005-loven i tillegg til «stedfortreder», men det er ikke holdepunkter i forarbeidene for at det med «rettslig representant» er ment som noe annet enn «stedfortreder». I 1989-loven og 1995-loven er det tydeligere at det siktes til de tilfellene der institusjonen er stedfortreder (partsrepresentant) etter uhl. § 12-2 andre og tredje ledd.

8.12.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å oppheve uhl. § 12-1. Forslaget er bare kommentert i fotnote til lovspeilet hvor det står at regelen anses å være overflødig.

8.12.3 Høringsinstansenes syn

Det var ingen høringsinstanser som uttalte seg om forslaget.

8.12.4 Departementets vurdering

Departementet mener det er unødvendig å regulere i loven hvem som representerer institusjonene overfor offentlige myndigheter. Styret er det øverste organet ved institusjonen, og styret vil representere institusjonen med mindre styret selv har bestemt noe annet. I styringsdialogen mellom departementet og institusjonene kan departementet velge om det bare vil forholde seg til styret, selv dersom dette ikke er lovregulert. Departementet mener derfor at uhl. § 12-1 første ledd er overflødig.

Departementet kan heller ikke se at det er noen grunn til at det må stå i loven at rektor er institusjonens talsperson overfor offentlige myndigheter og allmennheten. Det følger av § 10-1 andre ledd at rektor er daglig leder for institusjonens faglige og administrative virksomhet i samsvar med de rammene og påleggene som styret fastsetter. Rektors oppgave som talsperson bør i likhet med andre oppgaver skje innenfor de rammene og påleggene som styret fastsetter. Styret er etter § 9-2 tredje ledd pålagt å fastsette instruks for den daglige ledelsen. Det er naturlig at styret selv gjør nærmere vurdering av stillingsfullmakter, oppgaver, ansvarsdeling, roller osv. i en slik instruks. Da er det unødvendig å ha detaljer i loven om slike forhold. Departementet mener derfor at regelen om rektors oppgave som talsperson i uhl. § 12-1 andre ledd første punktum er overflødig.

Uhl. § 12-1 andre ledd handler ellers om rektors rolle som rettslig representant og stedfortreder. Rettslig representant og stedfortreder er synonyme. En stedfortreder er en person som ivaretar partens rettigheter og plikter i rettssaker, jf. tvisteloven § 2-5. I uhl. § 12-2 andre ledd er det fastsatt at institusjonen er part i saker som gjelder institusjonens enkeltvedtak der det ikke er adgang til å påklage vedtaket til departementet eller annet organ utenfor institusjonen. Departementet foreslår i punkt 8.13 å ikke videreføre uhl. § 12-2, men legger opp at til at institusjonene fortsatt skal representere staten i slike saker. Dette gjøres da gjennom delegering eller instruks. Det vil i så fall være opp til styret om rektor skal utpekes som rettslig representant (stedfortreder). Departementet mener derfor at uhl. § 12-1 andre ledd om rektors rolle som rettslig representant (stedfortreder) også er overflødig.

Målet i tillitsreformen om økt bruk av tillitsbasert ledelse tilsier at avgjørelser om representasjon (talsperson og stedfortreder) ikke bør foretas av departementet, men kan overlates til styret. Samtidig kan det spørres om målet om tillitsba-

sert ledelse gjør at oppgaven (kompetansen) fortsatt legges direkte til rektor i loven. På den andre siden vil det i praksis trolig ikke være noen innskrenking av rektors handlingsrom å la oppgaven som talsperson følge de generelle reglene i § 10-1 andre ledd fordi rektor i de fleste tilfellene uansett vil kunne opptre som institusjonens talsperson overfor offentlige myndigheter og allmennheten i kraft av å være daglig leder. En stedfortreder (rettslig representant) for upersonlig rettssubjekter må være en person, jf. tvisteloven § 2-5. Styret må dermed utpeke en person som skal være stedfortreder i de tilfellene der institusjonen skal representere staten. I praksis vil dette trolig delegeres til rektor, som igjen kan utpeke en annen som stedfortreder med mindre styret bestemmer noe annet.

8.12.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å ikke videreføre uhl. § 12-1 om forhold utad.

8.13 Partsrepresentasjon ved søksmål

8.13.1 Dagens regler

Det normale utgangspunktet i norsk rett er at søksmål mot staten skal rettes mot staten ved ansvarlig statsråd som statens partsrepresentant, jf. domstoloven § 191. En egen paragraf om hvem som representerer staten ved søksmål mot statlige universiteter og høyskoler kom inn i loven om universiteter og vitenskapelige høyskoler fra 1989.

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 12-2 første ledd at staten ved departementet er part i søksmål som vedrører institusjonens forhold, hvis ikke annet følger av andre ledd. Det følger av andre ledd at staten ved institusjonen er part når gjenstanden for tvisten skriver seg fra institusjonens enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og det ikke er adgang til å påklage vedtaket til departementet eller annet organ utenfor institusjonen. I tredje ledd er det en hjemmel for departementet til å bestemme at staten ved institusjonen skal være part også i andre saksforhold som vedrører institusjonen.

8.13.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget har foreslått noen mindre endringer i uhl. § 12-2 slik at bestemmelsen skal reflektere at det er staten som juridisk person som uansett er part i søksmål mot et

statlig universitet eller en høyskole, og at reglene handler om hvilken del av staten som er saksøkt og hvem som representerer staten.

8.13.3 Høringsinstansenes syn

Det er ingen høringsinstanser som uttalte seg om forslaget.

8.13.4 Departementets vurdering

Det følger av tvisteloven § 2-1 hvem som har partsevne. Statlige forvaltningsorganer, slik som de statlige universitetene og høyskolene, har ikke partsevne. Dersom en slik institusjon saksøkes, er det staten som er part i søksmålet, jf. tvisteloven § 2-1 første ledd bokstav b.

Departementet viser til at uhl. § 12-2, slik utvalget også legger til grunn, må forstås som en regel om hvem som representerer staten i søksmålet, og ikke hvem som er part. Det følger av tvisteloven § 2-5, jf. domstolsloven § 191 at det er statsråden som er partsrepresentant (stedfortreder) når staten er part. Tvisteloven § 2-5 andre ledd åpner for at statsråden kan delegeres stedsfortrederskapet, jf. også Ot. prp. nr. 51 (2004–2005) og merknaden til § 2-5. Slik delegering kan gjøres for en enkelt sak eller for bestemte sakstyper og må skje skriftlig.

Departementet viser til at tvisteloven dermed gir tilstrekkelig hjemmel for departementet til å delegeres til institusjonene å representere staten i søksmål som gjelder institusjonen. Departementet kan gjennom delegering eller instruks fastsette at institusjonene skal representere staten i de sakstypene som nevnt i uhl. § 12-2 andre ledd, og i andre saksforhold som vedrører institusjonen, jf. tredje ledd. Der stedsfortrederskapet ikke er delegert, vil det være departementet som representerer staten, slik det er regulert i uhl. § 12-2 første ledd i dag.

Regelen om partsrepresentasjon kan ha hatt større rettslig betydning i universitetsloven fra 1995. Regelen trakk en grense mellom departementets og institusjonens kompetanse og ansvar der man la til grunn at departementet ikke hadde alminnelig instruksjonsmyndighet. I dag er det imidlertid ikke nødvendig å lovfeste dette fordi de statlige universitetene- og høyskolene er forvaltningsorganer underlagt departementets instruksjonsmyndighet, med noen få unntak. Institusjonens faglige frihet etter uhl. § 1-5 er etter departementets vurdering ikke til hinder for at departementet kan delegeres oppgaven som stedfortreder til

den enkelte institusjon i søksmål om enkeltsaker ved institusjonen.

Etter departementets vurdering er derfor uhl. § 12-2 i praksis rettslig overflødig. Et argument for å likevel beholde første og andre ledd om i hvilke tilfeller henholdsvis departementet og institusjonene representerer staten, er at det kan være nyttig informasjon til den som skal saksøke. Det kan også være tydeligere for institusjonene i hvilke tilfeller de skal representere staten dersom det står i loven istedenfor i en instruks eller et delegeringsbrev. På den andre siden vil ikke nødvendigvis uhl. § 12-2 gi svar på hvem som representerer staten, fordi det kan være uklart om sakstypen omfattes av andre ledd og om en sakstype som ikke er omfattet av andre ledd, likevel er delegert etter tredje ledd. Det er en rekke eksempler på at dette framstår som uklart både for domstolene og for de som skal stevne staten i en sak, om stevningen skal rettes mot staten ved institusjonen eller staten ved departementet. Departementet mener det vil være mer hensiktsmessig å legge tvisteloven og domstollovens generelle regler til grunn, slik at stevninger skal angi departementet som rett saksøkt. Departementet kan delegere til institusjonen å representere staten i saken i de tilfellene det er hensiktsmessig.

Departementet mener at man bør unngå dobbeltregulering både for å unngå å få en unødig lang lov og for å unngå misforståelser og ulik praksis ved at ordlyden i universitets- og høyskoleloven avviker fra tvisteloven som regulerer det samme forholdet. Departementet kan heller ikke se at det er tungtveiende grunner til å beholde reglene av pedagogiske grunner.

8.13.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å ikke videreføre uhl. § 12-2 om partsforholdet ved søksmål.

8.14 Eiendomsforvaltning

8.14.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 12-3 at styret ved en institusjon som har forvaltningsansvar for egne eiendommer, selv kan avhende fast eiendom med departementets samtykke eller etter generelle regler gitt av departementet. Departementet kan gi regler om leie og bortleie av fast eiendom.

8.14.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre det gjeldende regelverket.

8.14.3 Høringsinstansenes syn

Universitetet i Stavanger mente at det bør være en lik ordning for forvaltning av eiendom for hele sektoren. Øvrige høringsinstanser hadde ikke merknader til forslaget.

8.14.4 Departementets vurdering

Stortinget vedtar fullmaktene til eiendomsforvaltning i de årlige budsjettbehandlingene, og departementet formidler disse videre til institusjonene. Regjeringen og departementet kan fastsette nærmere regler i kraft av å være overordnet myndighet. For eksempel har Kommunal- og distriktsdepartementet fastsatt instruks om håndtering av bygge- og leiesaker i statlig sivil sektor. Departementet legger til grunn at uhl. § 12-3 er uten rettslig betydning, og mener derfor at den bør oppheves.

8.14.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å ikke videreføre reglene i uhl. § 12-3 om eiendomsforvaltning.

8.15 Eierskap i selskaper

8.15.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) 12-4 fastsetter at en institusjon kan, innenfor generelle retningslinjer fastsatt av departementet, opprette eller delta i selveiende tiltak eller i selskap når slik deltakelse er av interesse for institusjonens faglige virksomhet og til nytte for samfunnet. Institusjonen må ikke begrense sin selvstendighet i faglige spørsmål og kan ikke skille ut sine ordinære undervisnings- og forskningsoppgaver. Institusjonen skal årlig gi departementet melding om institusjonens deltakelse i slikt samarbeid og om den betydning dette har for institusjonens øvrige virksomhet. Departementet kan pålegge institusjonen å tre ut av slikt samarbeid hvis dette anses nødvendig av hensyn til institusjonens primæroppgaver.

8.15.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre det gjeldende regelverket.

8.15.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

8.15.4 Departementets vurdering

Stortinget vurderer i de årlige budsjettbehandlingene hvilke fullmakter de statlige institusjonene skal ha til å opprette og forvalte eierskap i selska-

per i, og departementet formidler disse videre til institusjonene i tildelingsbrevene. Regjeringen og departementet kan fastsette nærmere instruks om rammene for eierskapsforvaltning i kraft av å være overordnet myndighet, for eksempel har Kunnskapsdepartementet fastsatt et reglement om statlige universiteters og høyskolars forpliktende samarbeid og erverv av aksjer, jf. rundskriv F-07-13. Departementet legger til grunn at uhl. § 12-4 er uten rettslig betydning, og mener derfor at den bør oppheves.

8.15.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å ikke videreføre reglene i uhl. § 12-4 om eierskap i selskaper mv.

9 Organisering og ledelse ved private universiteter og høyskoler

9.1 Institusjonenes organisering og ledelse

9.1.1 Dagens regler

Dagens regler om organisering og ledelse av private universiteter og høyskoler ble i hovedsak fastsatt i 2005 gjennom vedtakelse av den da nye universitets- og høyskoleloven, jf. Innst. O. nr. 48 (2004–2005), jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004). Enkelte regler ble endret i 2017, blant annet ble det stilt krav til organisering som enten aksjeselskap eller stiftelse, jf. Innst. 225 L (2016–2017), jf. Prop. 44 L (2016–2017).

Private høyskoler spiller en viktig rolle i universitets- og høyskolesektoren, og er med på å gi mangfold i sektoren. Mangfold kan bidra til mobilitet, samarbeid og arbeidsdeling mellom institusjoner og til å opprettholde faglig spesialisering og livssyns- og pedagogiske alternativer. Universitets- og høyskoleloven (uhl.) stiller krav til organisering og ledelse av private universiteter og høyskoler. De må være organisert som enten aksjeselskap eller stiftelser. Disse organisasjonsformene er regulert i aksjeloven og stiftelsesloven, og må følge krav til regnskap og dokumentasjon, blant annet i regnskapsloven og bokføringsloven. Dette bidrar til en ryddig organisering og letter det økonomiske tilsynet med de private høyskolene. Det er et krav at disse bruker tilskudd fra staten i tråd med kravene i uhl.

Aksjeloven har bestemmelser om at generalforsamlingen velger styret og om de ansattes rett til å velge styremedlemmer. Stiftelsesloven krever at vedtektene regulerer hvordan styret skal velges. I næringsdrivende stiftelser har de ansatte lovfestet rett til styrerepresentasjon. I tillegg til de alminnelige kravene som følger av organisasjonsformen, følger det av universitets- og høyskoleloven at studenter og ansatte skal være representert i styret, og at styret skal bestå av minst fem medlemmer. Dersom styret har mer enn ti medlemmer, skal studentene og de ansatte være representert med minst to medlemmer hver. Dette må det tas høyde for i organiseringen av private universi-

teter og høyskoler, for eksempel i vedtektene. Videre presiserer universitets- og høyskoleloven at kravene i likestillings- og diskrimineringsloven om representasjon av begge kjønn må være oppfylt. Det skal være størst mulig åpenhet om styrets arbeid. Tilsvarende regel gjelder for statlige institusjoner.

9.1.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre det gjeldende regelverket.

9.1.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

9.1.4 Departementets vurdering

Departementet mener det ikke nå er grunnlag for å foreslå endringer i reglene om organisering av og tilsyn med private universiteter og høyskoler. Dagens regler gir en hensiktsmessig ramme for virksomhetene, og ivaretar både behovene for klare organisatoriske rammer og studentenes og de ansattes representasjon i styringen av virksomhetene.

9.1.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 8-1 om organisering og ledelse ved private universiteter og høyskoler, se forslaget til § 5-1.

9.2 Delegering

9.2.1 Dagens regler

Dagens regel om delegering følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 8-2. Styret kan delegerer sin avgjørelsesmyndighet til andre ved institusjonen i den utstrekning det ikke følger av loven at styret selv skal fatte vedtak, eller det er

andre særlig begrensninger i adgangen til å delegere.

9.2.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre det gjeldende regelverket.

9.2.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

9.2.4 Departementets vurdering

Departementet deler universitets- og høyskolelovutvalgets vurdering.

9.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene om delegering, se forslaget til § 5-2.

9.3 Taushetsplikt

9.3.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-6 første ledd viser til at bestemmelser i forvaltningsloven om taushetsplikt gjelder for universiteter og høyskoler. Reglene viderefører i det vesentligste regler som tidligere var fastsatt i privathøyskoleloven.

9.3.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre det gjeldende regelverket.

9.3.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

9.3.4 Departementets vurdering

Departementet deler universitets- og høyskolelovutvalgets vurdering.

9.3.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre regelen i uhl. § 7-6 første ledd om taushetsplikt for private universiteter og høyskoler, se forslaget til § 5-3.

9.4 Krav om kjønnsbalanse i styret

9.4.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-6 tredje ledd viser til at universiteter og høyskoler skal regnes som offentlige organer etter likestillings- og diskrimineringsloven.

9.4.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre det gjeldende regelverket.

9.4.3 Høringsinstansenes syn

Enkelte høringsinstanser viste til at bestemmelsen innebærer en dobbeltregulering, men hadde ellers ikke merknader.

9.4.4 Departementets vurdering

Departementet deler universitets- og høyskolelovutvalgets vurdering.

9.4.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 7-6 tredje ledd om krav til kjønnsbalanse i styret for private universiteter og høyskoler, se forslaget til § 5-4.

10 Statstilskudd, egenbetaling og tilsyn med private universiteter og høyskoler

10.1 Statstilskudd, egenbetaling og utdelinger

10.1.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 8-3 har regler om statstilskudd og egenbetaling for private universiteter og høyskoler.

Det følger av uhl. § 8-3 første ledd at hovedregelen er at institusjonsakkreditering er et vilkår for statstilskudd. Tilskuddet skal gå til dekning av driftskostnader for den akkrediterte virksomheten.

Uhl. § 8-3 andre ledd fastsetter at det unntaksvis kan gis statstilskudd til private institusjoner som ikke har akkreditering som nevnt i første ledd, men som bare har akkrediterte studietilbud, dersom det foreligger særlige samfunnsmessige behov for virksomheten. For å kunne få tilskudd etter dette unntaket må institusjonen ha studietilbud som er akkreditert av NOKUT, og det er driftskostnadene knyttet til disse studietilbudene, institusjonen kan få tilskudd til. Kravet om særlige samfunnsmessige behov innebærer at adgangen til å gjøre unntak er snever. Unntaket kommer bare til anvendelse der det foreligger særlige hensyn som begrunner unntak fra hovedregelen om institusjonsakkreditering som vilkår for å motta statstilskudd.

Søknad om statstilskudd behandles av departementet før saken eventuelt legges fram for Stortinget.

Statstilskuddet skal bidra til at de private høyskolene tilbyr studentene utdanning av høy kvalitet, i tråd med akkrediteringen, formålene i universitets- og høyskoleloven, sektormålene og samfunnsmandatet for øvrig. Til forskjell fra de statlige universitetene og høyskolene, kan de private høyskolene ta betaling av studentene for ordinære gradsstudier. Flere private høyskoler får tilskudd over statsbudsjettet som skal bidra til at betalingen fra studentene ikke blir svært høy.

Det følger av uhl. § 8-3 tredje ledd at alle private universiteter og høyskoler skal benytte statstilskudd og egenbetaling fra studentene til den akkrediterte utdanningen og innenfor lovens formål.

Private institusjoner og høyskoler som mottar statstilskudd, skal la tilskudd og egenbetaling komme studentene til gode, jf. uhl. § 8-4 fjerde ledd. I 2013 satte Kunnskapsdepartementet ned et ekspertutvalg for å klargjøre regelverket for bruk av statlige tilskudd og egenbetaling fra studenter ved private høyskoler og fagskoler. Utvalget vurderer «til gode»-kravet i loven, og uttalte følgende:

Det overordnede kravet for bruk av både statlig tilskudd og egenbetaling, er at midlene skal komme studentene til gode. En naturlig tolkning av bestemmelsen er at statlige midler og egenbetaling skal brukes til formål som står i universitets- og høyskoleloven for å gi studentene et godt og kvalifisert tilbud. Det er eksplisitt uttrykt i lovteksten at virksomheter som mottar statlig tilskudd, ikke kan ta utbytte fra virksomheten. Ut over dette, er det ikke fastsatt eksplisitte rammer for hva som er disponeringer som kommer studentene til gode. Hvilke disponeringer som anses å komme studentene til gode, er dermed i stor grad et skjønnsmessig spørsmål.

Private institusjoner og høyskoler som mottar statstilskudd, kan ikke foreta utdelinger, jf. uhl. § 8-4 fjerde ledd. Det er anledning til å se høyskolens virksomhet som helhet over tid og overføre overskudd fra ett år til et annet, men på en slik måte at tilskudd kommer studentene til gode, jf. egenbetalingsforskriften § 4-2. Utdeling fra aksjeselskaper regnes som «enhver overføring av verdier som direkte eller indirekte kommer aksjeeieren til gode», jf. Prop. 44 L (2016–2017) merkna den til § 8-3. For stiftelser innebærer utdelingsforbudet at stiftelsen ikke kan dele ut stiftelsens midler, selv om dette er fastsatt i vedtektene, jf. stiftelsesloven § 19.

I 2023 ble det i uhl. § 8-3 femte ledd innført en ny regel om at private universiteter og høyskoler som mottar statstilskudd, ikke skal benytte statlige tilskudd til dekning av driftskostnader for utdanning til studentgrupper som skal avkrevs egenbetaling etter § 7-1 a, jf. Prop. 68 L (2022–

2023). Uten en regulering av bruken av det statlige tilskuddet for studenter fra land utenfor EØS og Sveits, vil statlige midler kunne bli brukt til å finansiere utdanning for denne gruppen. Private institusjoner kan derfor ikke bruke statstilskudd fra departementet til dekning av driftskostnader for utdanning for den samme gruppen studenter som de statlige institusjonene skal kreve egenbetaling fra etter uhl. § 7-1 a. Henvisningen til § 7-1 a innebærer at hovedregelen om egenbetaling og de unntak fra dette som er fastsatt i loven eller med hjemmel i loven, skal gjelde også ved anvendelsen av § 8-3 femte ledd.

Private universiteter og høyskoler som ikke mottar statlig tilskudd, kan ikke foreta utdelinger som medfører at egenkapitalen blir lavere enn 20 prosent av eiendelene, jf. uhl. § 8-3 sjette ledd. Begrensningen er en nedre grense for i hvilken grad det kan foretas utdelinger fra virksomheten. I lys av kravet om at alle private høyskoler skal drives som aksjeselskap eller stiftelse, vil aksje-loven eller stiftelseslovens regler om adgang til utdelinger også gjelde.

Departementet kan etter uhl. § 8-3 sjuende ledd gi forskrift om nærmere vilkår for statstilskudd. Forskriften kan presisere kravene til lovlig disponering av statlig tilskudd og egenbetaling. Dette inkluderer nærmere regulering om avvikling av en virksomhet, fordeling av likvidasjonsutbytte og rutiner ved avvikling av virksomheten. Utdelingsforbudet for private høyskoler som mottar tilskudd, gjelder også ved avvikling. I forskrift kan det fastsettes nærmere regulering av fordeling av likvidasjonsutbytte i virksomheten. Med hjemmel i § 7-1 tredje ledd har departementet gitt forskrift om universiteters og høyskolars adgang til å ta egenbetaling fra studenter og om adgangen til å kreve inn andre utgifter knyttet til studenter. Forskriften gjelder både statlige og private høyskoler.

10.1.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre dagens regler, men med noen strukturelle endringer.

Departementet foreslo å presisere at forskriftshjemmelen i uhl. § 8-3 også omfatter regler om disponering av statstilskudd og egenbetaling, blant annet når akkrediterte virksomheter skal avvikles.

10.1.3 Høringsinstansenes syn

Det var én høringsinstans som uttalte seg om universitets- og høyskolelovutvalgets forslag. *Riksrevisjonen* understrekte nødvendigheten av en formalisert innsynsrett tilpasset tilsyns- og kontrollmyndighetenes behov, og uttalte at riksrevisjonens adgang til informasjon med fordel kan omtales i lovteksten. Riksrevisjonen pekte videre på at innsynsretten har begrenset verdi i seg selv, dersom den virksomheten det gis innsyn i, ikke samtidig underlegges et tilstrekkelig klargjort og presisert rammeverk for hvordan den skal innrette sin virksomhet og økonomiske disposisjoner. Endelig ba Riksrevisjonen om at private utdanningsinstitusjoners forhold til det offentlige anskaffelsesregelverket klargjøres. Riksrevisjonen vurderer det som uheldig at en større del av private institusjoners inntekter er tilskudd fra staten da et uavklart rammeverk for hvordan disse inntektene skal og kan disponeres øker risikoen for misbruk av midlene og medfører forskjellsbehandling av offentlige og private utdanningsinstitusjoner.

Flere av høringsinstansene er positive til departementets forslag til endringer. Tre av høringsinstansene, *Høyskolen Kristiania*, *Handels høyskolen BI* og *Universitets- og høyskolerådet*, mener den foreslåtte bestemmelsen bør presiseres nærmere. De viser til at slik forslaget er uformet er formuleringen så åpen at den kan komme i konflikt med det ansvaret styret har for disposisjoner i virksomheten, og at forslaget derfor må tilpasses styrets ansvar for løpende vurderinger.

10.1.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår å følge opp universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å videreføre dagens regler, men i et nytt kapittel og med noen strukturelle endringer. Departementet viser til *Riksrevisjonens* innspill om behovet for å klargjøre private institusjoners forhold til det offentlige anskaffelsesregelverket. Departementet viser til at anskaffelsesregelverket ikke gjelder for disse, men at risikoen knyttet til innkjøp er tilstrekkelig ivare tatt gjennom reguleringen av hvordan tilskuddet skal brukes, inkludert reglene om handel med nærstående.

Departementet mener at regelverket gir et tilstrekkelig klart og presist rammeverk for hvordan private institusjoner skal innrette virksomheten sin og de økonomiske disposisjonene. Departementet mener derfor at det ikke er hensiktsmessig med mer detaljerte regler i loven. Departementet viser

til at det er fastsatt utfyllende regler i forskrift om private universiteter, høyskoler og fagskoler – krav til regnskap mv.

Departementet foreslår å ikke videreføre formuleringen «og som tilfredsstillende kravene i denne loven» i uhl. § 8-3 første og andre ledd fordi departementet mener innholdet i dette vilkåret dekkes av at institusjonene er akkreditert og dermed fyller kravene i loven. Denne endringen er ikke ment å innebære noen realitetsendring. Videre foreslår departementet språklige endringer i paragrafen som ikke er ment å innebære noen realitetsendring.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo at forskriftshjemmelen i uhl. § 8-3 ble formulert slik i forslaget § 5-1: «Departementet kan gi forskrift om vilkår for statstilskudd». Departementet mener at ordlyden «vilkår for statstilskudd» er noe upresis. Slik dagens hjemmel er praktisert kan departementet i tillegg til vilkår for tilskuddet, fastsette regler om saksbehandling, egenbetaling og tilbakeføring av midler ved avvikling.

Av hensyn til legalitetsprinsippet mener departementet det er viktig at forskriftshjemlene angis presist slik at Stortinget tydelig tar stilling til hva det delegerer til regjeringen. Departementet foreslår derfor en forskriftshjemmel som omfatter regler om disponering av statstilskudd og egenbetaling, blant annet når akkrediterte virksomheter skal avvikles. Dette vil styrke hjemmelsgrunnlaget for dagens forskriftsregulering. Hjemmelen skal ikke kunne brukes til å fastsette andre krav i forskrift som griper inn i det ansvaret styret har for løpende vurderinger.

10.1.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 8-3 om statstilskudd og egenbetaling, men innføre en tydeligere forskriftshjemmel for regler om disponering av statstilskudd og egenbetaling, blant annet når akkrediterte virksomheter skal avvikles, se forslaget til §§ 6-1 og 6-2.

10.2 Avtaler med nærstående parter

10.2.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 8-4 regulerer private universiteters og høyskolars avtaler med nærstående. Paragrafen ble tatt inn i loven i 2017 på bakgrunn av Prop. 44 L (2016–2017).

Private universiteter og høyskoler kan overfor nærstående parter verken gjennomføre avtaler

eller overføre midler på vilkår som avviker fra det som ville vært fastsatt mellom uavhengige parter, jf. uhl. § 8-4 første ledd. Det er et grunnleggende prinsipp at transaksjoner med nærstående skal skje på markedsmessige vilkår, og kravet gjelder generelt for alle disposisjoner som innebærer overføring av verdier.

Handel med nærstående er kjøp av varer eller tjenester, eller andre overføringer mellom selskaper kontrollert av samme eier, eller av personer som karakteriseres som nærstående etter for eksempel aksjeloven og stiftelsesloven. Det sentrale hensynet bak reguleringen av handel med nærstående er å forhindre at verdier overføres til eieren eller eierens nærstående i den hensikt å omgå en regulering eller lignende. På grunn av en slik risiko er det fastsatt særlige dokumentasjonskrav for slike transaksjoner, jf. uhl. § 8-4 andre ledd.

I tillegg til det generelle dokumentasjonskravet i andre ledd har departementet rett til innsyn i dokumentasjon fra de nærstående partene som transaksjonen er gjennomført med, jf. uhl. § 8-4 tredje ledd. Dette er virksomheter som i utgangspunktet ikke er underlagt universitets- og høyskoleloven. Innsynsretten er begrunnet i behovet for å kunne føre effektivt tilsyn med de private virksomhetene.

Det følger av uhl. § 8-4 fjerde ledd at departementet kan gi forskrift om hvem som regnes om nærstående. Dette har departementet gjort i forskrift om private universiteter, høyskoler og fagskoler – krav til regnskap mv. der det i § 5 første ledd er lagt til grunn at «nærstående» omfatter foretak og personer som nevnt i forskrift til regnskapsloven § 7-30b-1. Videre følger det av Prop. 44 L (2016–2017) merknaden til § 8-4 at «nærstående» inkluderer, men er ikke begrenset til, de som er oppregnet i aksjeloven § 1-5 og stiftelsesloven § 5.

10.2.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre de gjeldende regler om avtaler med nærstående parter.

10.2.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

10.2.4 Departementets vurdering

Reglene om avtaler med nærstående er viktige for å hindre at midlene til private institusjoner overføres til eieren eller eierens nærstående, og for å hindre omgåelse av forbudet mot utdelinger. For å hindre mulige omgåelser er det også viktig for departementet som tilsynsmyndighet å kunne kontrollere avtalene. Det er derfor sentralt med regler om at private institusjoner må kunne dokumentere at avtaler med nærstående er inngått på markedsmessige vilkår, og departementet må enkelt kunne få innsyn i dokumentasjonen.

Departementet foreslår derfor at reglene om avtaler med nærstående videreføres, men med enkelte språklige endringer.

10.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 8-4 om avtaler med nærstående med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 6-3.

10.3 Tilsyn med private universiteter og høyskoler

10.3.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 8-5 regulerer tilsyn med private universiteter og høyskoler. Paragrafen ble tatt inn i loven i 2017 på bakgrunn av Prop. 44 L (2016–2017) for å tydeliggjøre at departementet også kan føre tilsyn med private institusjoner som ikke mottar statstilskudd.

Uhl. § 8-5 første ledd fastsetter at departementet fører tilsyn med private universiteter og høyskoler. Dette omfatter både tilsyn med private institusjoner som mottar statstilskudd, og private institusjoner som ikke mottar statstilskudd. Tilsynsoppgaven ble delegert til NOKUT i 2018.

Tilsynshjemmelen er angitt generelt, og et tilsyn kan omfatte en rekke sider av institusjonenes økonomiske, administrative og driftsmessige forhold. Tilsynene er derfor ikke utelukkende knyttet til oppfølging av tilskudd og studentenes egenbetaling. I forarbeidene er det imidlertid presisert at tilsyn etter uhl. § 8-5 må avgrenses mot NOKUTs tilsyn med institusjonenes studietilbud, kvalitetsarbeid mv., se punkt 7.6.

Tilsynet har til formål å kontrollere at de private institusjonene følger regelverket. Slike vurderinger krever et tilstrekkelig informasjonsgrunnlag. Det er i Prop. 44 L (2016–2017) lagt vekt på at

kravene som stilles til de private institusjonene, bør innrettes på en måte som er effektiv for både virksomhetene selv og for tilsynsmyndigheten. Dette innebærer blant annet at rapporteringskrav og krav til regnskap ikke skal overstige det som er nødvendig for at tilsynsmyndigheten skal kunne vurdere om midlene er benyttet i samsvar med kravene. Ved et tilsyn vil det imidlertid være behov for ytterligere dokumentasjon og opplysning av ulike forhold. Private institusjoner har derfor plikt til å bistå under tilsynet. De må for eksempel framskaffe nødvendig dokumentasjon og gi adgang til lokaler, jf. uhl. § 8-5 andre ledd.

10.3.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre det gjeldende regler om tilsyn med private universiteter og høyskoler.

10.3.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

10.3.4 Departementets vurdering

Reglene om tilsyn i universitets- og høyskoleloven gir tilsynsmyndigheten hjemmel til å føre tilsyn med private institusjoner, og bestemmer hvordan og i hvilken grad institusjonene må bistå under tilsynet. Dette er hensiktsmessige regler som skal sørge for at tilsynsmyndigheten har mulighet til å føre kontroll med at de private institusjonene følger regelverket.

Departementet foreslår derfor å videreføre reglene om tilsyn, men med en noe forenklet lovtekst. De språklige endringene er ikke ment å innebære noen realitetsendringer. Departementet foreslår å erstatte begrepet «tilsynsmyndigheten» med «departementet» i paragrafen da pliktene som følger å loven uansett kan delegeres fra departementet til underliggende organ, dvs. den som fører tilsyn. Oppgaven er i dag delegert til NOKUT.

10.3.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 8-5 om tilsyn private universiteter og høyskoler med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 6-4.

10.4 Rapporteringsplikt

10.4.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 8-6 regulerer private universiteters og høyskolars rapporteringsplikt. Paragrafen kom inn i loven i 2017 på bakgrunn av Prop. 44 L (2016–2017). Formålet var blant annet å gi et bedre utgangspunkt for løpende kontroll med virksomhetene.

Det følger av uhl. § 8-6 første ledd skal private universiteter og høyskoler skal rapportere regnskapsinformasjon og sammenstilte data om studietilbud, studenter og personale til departementet. Bestemmelsen gir departementet hjemmel til å pålegge private universiteter og høyskoler å rapportere om virksomheten. Rapporteringspliktene gjelder årsregnskap og tilhørende dokumentasjon, studenttall, studiepoengproduksjon og andre relevante forhold om virksomheten. Bestemmelsen gir ikke hjemmel til å innhente rapportering om ansatte eller studenter på individnivå, jf. Prop. 44 L (2016–2017) merknaden til § 8-6.

Private universiteter og høyskoler skal melde fra til departementet dersom de skal omstrukturere driften ved fusjon, fisjon, omdanning eller salg, jf. uhl. § 8-6 andre ledd. Melding skal gis før en slik omstrukturering eller avvikling finner sted. Meldingen fratar ikke departementets myndighet til å føre etterfølgende kontroll med at tilskudd og egenbetaling er disponert i tråd med regelverket i forbindelse med omstruktureringen, jf. Prop. 44 L (2016–2017) merknaden til § 8-6. Departementet har fastsatt regler om dette i forskrift om private universiteter, høyskoler og fagskoler – krav til regnskap mv.

Ved salg av virksomhet vil egenkapitalen, både opptjent og innskutt, normalt være et direkte eller indirekte element i prisen. Eieren oppnår likevel en mulig gevinst når eiendomsretten overdras til kjøperen. I Prop. 44 L (2016–2017) er det lagt til grunn at dersom et salg av virksomhet skjer mellom to uavhengige parter, eller til markedsmessige vilkår mellom nærstående parter, innebærer ikke selve salget uttak av midler fra virksomheten. Det er videre presisert at slike prosesser kan innebære en risiko for at noen omgår kravene til bruk av tilskudd og egenbetaling. Risikoen ved fisjon kan være at verdier som stammer fra tilskudd og egenbetaling, overføres til et annet selskap i forbindelse med delingen. I lys av reguleringen av hva tilskuddsmidler kan brukes til, vil en slik verdioverføring være ulovlig.

På samme måte som ved salg, omdanning, fusjon og fisjon, skal private universiteter og høy-

skoler gi særskilt melding til departementet ved avvikling, jf. uhl. § 8-6 andre ledd. Departementet har fastsatt regler om avvikling av akkreditert virksomhet i forskrift om private universiteter, høyskoler og fagskoler – krav til regnskap mv

10.4.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende regler om rapportering.

10.4.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

10.4.4 Departementets vurdering

Rapportering er et sentralt virkemiddel for tilsynsmyndighetens kontroll av private universiteter og høyskoler. Ved salg, fisjon, fusjon, omdanning og avvikling av virksomhet er det en risiko for at kravene til bruk av statstilskudd og egenbetaling blir omgått. Det er derfor viktig å ha regler som gir tilsynsmyndigheten varsel når slike omstruktureringer skjer. På den måten blir tilsynsmyndigheten klar over omstruktureringen, og kan kontrollere at omstruktureringen skjer i tråd med kravene i universitets- og høyskoleloven.

Departementet foreslår å ta ut «sammenstilte data om studietilbud, studenter og personale» da disse rapporteringsbehovene ivaretas av kravene til innrapportering til databasen for statistikk om høyere utdanning (se punkt 19.3).

Departementet foreslår ellers at reglene om rapporteringsplikt videreføres, men med noen språklige endringer.

10.4.5 Departementets forslag

Departementet foreslår i hovedsak å videreføre reglene i uhl. § 8-6 om rapporteringsplikt med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 6-5.

10.5 Krav til regnskap og revisjon

10.5.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 8-7 regulerer krav til regnskap og revisjon for private universiteter og høyskoler. Paragrafen kom inn i loven i 2017 på bakgrunn av Prop. 44 L (2016–2017). For-

målet var å sikre at statstilskudd benyttes i samsvar med forutsetningene i loven.

Uhl. § 8-7 første ledd første punktum fastsetter at private universiteter og høyskoler skal føre regnskap i samsvar med kravene i regnskapsloven og i samsvar med kravene som fastsettes i eller med hjemmel i universitets- og høyskoleloven. Uhl. § 8-1 første ledd fastsetter at alle private universiteter og høyskoler skal drive virksomheten som aksjeselskap eller stiftelse. Krav til regnskap etter regnskapsloven er også fastsatt i aksjeloven og stiftelsesloven. Uhl. § 8-7 første ledd fastsetter videre at unntakene i regnskapsloven for små foretak, ikke gjelder for private universiteter og høyskoler. Dermed gjelder kravene i regnskapsloven om årsregnskap og årsberetning. Hensikten med at unntakene ikke gjelder er at departementet skal ha tilstrekkelig sikkerhet for at regnskapene gir et riktig bilde, jf. Prop. 44 L (2016–2017) merknaden til § 8-7.

I uhl. § 8-7 andre ledd stilles det krav om at institusjonene skal ha et økonomisk skille mellom de akkrediterte delene av virksomheten og de ikke-akkrediterte delene av virksomheten, og videre at dette må framgå av regnskapene. Kravet gjelder alle private universiteter og høyskoler, uavhengig av om de mottar statstilskudd eller ikke.

I uhl. § 8-7 tredje ledd stilles det krav om at regnskapene for private universiteter og høyskoler skal revideres av revisor.

Departementet har med hjemmel i uhl. § 8-7 fjerde ledd fastsatt regler om regnskapsmessig skille i forskrift om private universiteter, høyskoler og fagskoler – krav til regnskap mv. § 2.

10.5.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende krav til regnskap og revisjon.

10.5.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

10.5.4 Departementets vurdering

Det er viktig å ha regler som sikrer at statstilskudd og egenbetaling brukes til akkrediterte studier, og ikke til annen virksomhet som drives i samme rettssubjekt. Det er videre viktig med regler som bidrar til at departementet som tilsyns-

myndighet kan kontrollere at kravene i universitets- og høyskoleloven blir oppfylt. Reglene bør også bidra til at departementet har tilstrekkelig sikkerhet for at regnskapene gir et riktig bilde. Videre er reglene nødvendige for å forhindre ulovlig krysssubsidiert etter EØS-regelverket om offentlig støtte.

I uhl. § 8-7 første ledd står det at private universiteter og høyskoler er «regnskapspliktige etter regnskapsloven § 1-2 og etter denne loven.» Departementet mener denne dobbeltreguleringen ikke er nødvendig fordi kravet om at virksomheten må drives som stiftelse eller aksjeselskap, innebærer at det allerede stilles krav til regnskap gjennom selskapslovgivningen. Departementet foreslår derfor å fjerne denne dobbeltreguleringen, men å videreføre regelen om at unntakene fra plikten til årsberetning og årsregnskap for små foretak i regnskapsloven § 3-1 første ledd andre punktum og andre ledd andre punktum, ikke gjelder for private universiteter og høyskoler.

I uhl. § 8-7 tredje ledd er det krav om at regnskapene for private universiteter og høyskoler skal revideres av statsautorisert eller registrert revisor, jf. tidligere revisorlov § 3-1. Tittelen «registrert revisor» brukes ikke lenger og det følger av gjeldende revisorlov § 2-1 at aksjeselskap og stiftelser er revisjonspliktige. Departementet anser at kravet om revisjon fra statsautorisert revisor er tilstrekkelig ivaretatt av revisorloven. For å sikre at revisjonsplikten omfatter alle private universiteter og høyskoler, foreslår departementet en særregel om at adgangen til unntak fra revisjonsplikten i revisorloven § 2-1, jf. aksjeloven § 7-6, ikke skal gjelde for private universiteter og høyskoler.

Forslag til endringene i reglene om regnskap og revisjon er forenklinger og er ikke ment å ha innholdsmessig betydning.

Departementet foreslår utover dette at reglene om krav til regnskap og revisjon videreføres, men med noen språklige endringer.

10.5.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke videreføre presiseringen i uhl. § 8-7 første ledd første punktum om regnskapsplikt
- å ikke videreføre særregelen i uhl. § 8-7 tredje ledd om revisjonsplikt, men ta inn at unntaket fra revisjonsplikten i revisorloven ikke gjelder, se forslaget til § 6-6 første ledd
- å ellers videreføre reglene i uhl. § 8-7 om krav til regnskap og revisjon med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 6-6

10.6 Pålegg om retting

10.6.1 Dagens regler

Universitets og høyskoleloven (uhl.) § 8-8 gir departementet hjemmel til å pålegge retting hvis departementet avdekker brudd på bestemmelser som er gitt i eller med hjemmel i universitets- og høyskoleloven eller i grunnlaget for tilskuddet. Paragrafen kom inn i universitets- og høyskoleloven i 2017 på bakgrunn av Prop. 44 L (2016–2017).

Av Prop. 44 L (2016–2017) merknaden til § 8-8 går det fram at et pålegg om retting i utgangspunktet bør være tilsynsmyndighetens første reaksjon dersom den avdekker lovbrudd. I særlige tilfeller kan andre reaksjoner brukes uten at det er gitt pålegg om retting, for eksempel dersom retting ikke vil være et hensiktsmessig virkemiddel av hensyn til studentene eller for å beskytte statens midler. Tilsynsmyndigheten skal legge til grunn et proporsjonalitetsprinsipp ved valg av reaksjoner. Dette innebærer at reaksjonen må stå i forhold til lovbruddet. Pålegg om retting er et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b.

Et pålegg om retting skal inneholde en frist. Utgangspunktet er at denne fristen skal gi institusjonen tilstrekkelig tid til å kunne følge pålegget, og fristen må fastsettes på grunnlag av en konkret vurdering, jf. Prop. 44 L (2016–2017) merknaden til § 8-8.

10.6.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende regler om pålegg om retting.

10.6.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

10.6.4 Departementets vurdering

Ved brudd på krav i loven eller forskriftene er det behov for at tilsynsmyndigheten kan pålegge ulike reaksjoner avhengig av bruddets karakter og situasjonen for øvrig. Et pålegg om retting er den mildeste reaksjonen tilsynsmyndigheten kan bruke ved lovbrudd. En slik reaksjon er viktig for å sikre at det ulovlige forholdet rettes opp. Et pålegg om retting gir institusjonen mulighet til å

rette forholdet uten at noen mer alvorlige reaksjoner er nødvendig.

Departementet foreslår derfor å videreføre reglene om pålegg om retting, men med noen språklige endringer. De språklige endringene er ikke ment å innebære noen realitetsendringer.

10.6.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 8-8 om pålegg om retting, se forslaget til § 6-7.

10.7 Krav om tilbakebetaling av statstilskudd

10.7.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 8-9 regulerer krav om tilbakebetaling av statstilskudd. Paragrafen kom inn i universitets- og høyskoleloven i 2017 på bakgrunn av Prop. 44 L (2016–2017). Formålet var å lovfeste adgangen til å trekke tilbake statstilskudd som blir disponert i strid med vilkårene for tilskuddet.

Uhl. § 8-9 gir departementet hjemmel til å kreve statstilskuddet tilbakebetalt hvis det «disponeres i strid med bestemmelser som er gitt i eller i medhold av denne lov eller i grunnlaget for tilskuddet». Bakgrunnen for bestemmelsen var et ønske om å lovfeste et tilsvarende krav om tilbakebetaling som framgår av tilskuddsbrevet til institusjoner som får statstilskudd, jf. Prop. 44 L (2016–2017) merknaden til § 8-9.

Vedtaket om tilbakebetaling av statstilskudd er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. uhl. § 8-9 andre punktum. Bakgrunnen er at dette vil styrke vernet av tilskuddet ytterligere.

10.7.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende regler om krav om tilbakebetaling av statstilskudd.

10.7.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

10.7.4 Departementets vurderinger

Departementet har et særlig ansvar for å påse at de private institusjonene bruker tilskudd fra staten i samsvar med de lovbestemte forutsetnin-

gene og Stortingets vedtak. Dersom en privat institusjon disponerer statstilskudd i strid med regler i eller med hjemmel i universitets- og høyskoleloven eller i strid med grunnlaget for tilskuddet, bør tilskuddet kunne kreves tilbakebetalt.

Departementet foreslår derfor at å videreføre reglene om krav om tilbakebetaling av statstilskudd.

10.7.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 8-9 om krav om tilbakebetaling av statstilskudd, se forslaget til § 6-8.

10.8 Tvangsmulkt

10.8.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 8-10 gir hjemmel for bruk av tvangsmulkt overfor private universiteter og høyskoler dersom de ikke etterkommer pålegg om retting. Paragrafen kom inn i universitets- og høyskoleloven i 2017 på bakgrunn av Prop. 44 L (2016–2017). Hensikten var å kunne sikre etterlevelse av pålegg om retting.

Tvangsmulkten fastsettes som «løpende dagsmulkt fra utløpet av fristen som er satt i pålegget, og inntil pålegget er fulgt opp».

En forutsetning for bruk av tvangsmulkt er at det er gitt et pålegg om retting, og at pålegget ikke er oppfylt innen fristen.

Et vedtak om tvangsmulkt vil være et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 tredje ledd. Beslutning om tvangsmulkt er videre et tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 7-2 bokstav d. Vedtaket skal rette seg mot den som er gitt pålegget om retting, jf. § 8-8.

Departementet kan gi forskrift om utstedelse, størrelse, forfall, klage og lemping av tvangsmulkten, jf. uhl. § 8-10 andre ledd. Det er fastsatt regler om tvangsmulkt i forskrift om private universiteter, høyskoler og fagskoler – krav til regnskap mv. § 9.

10.8.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende regler om tvangsmulkt.

10.8.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

10.8.4 Departementets vurderinger

Det kan hende at pålegg om retting alene ikke er tilstrekkelig for at en privat institusjon skal rette et forhold som er i strid med regelverket. Departementet mener derfor at tilsynsmyndigheten, etter en konkret vurdering, må kunne bruke tvangsmulkt for å få en institusjon til å følge regelverket.

Departementet foreslår derfor å videreføre reglene om tvangsmulkt, men med noen språklige endringer. De språklige endringene er ikke ment å innebære noen realitetsendringer.

10.8.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 8-10 om tvangsmulkt med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 6-9 første og tredje ledd.

10.9 Overtredelsesgebyr

10.9.1 Dagens regler

Adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 8-11. Paragrafen kom inn i loven i 2017 på bakgrunn av Prop. 44 L (2016–2017).

Overtredelsesgebyr er definert som «et pengebeløp som skal betales til det offentlige på grunn av brudd på reguleringer i eller i medhold av loven» jf. Prop. 44 L (2016–2017) merknaden til § 8-11. Det følger av § 8-11 første ledd at departementet kan ilegge institusjonen et overtredelsesgebyr hvis en institusjon overtrer bestemmelser gitt i eller i medhold av universitets- og høyskoleloven. Et vedtak om å ilegge overtredelsesgebyr vil være et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b.

Overtredelsesgebyret skal ilegges den som lovens krav retter seg mot i det konkrete tilfellet. Overtredelsesgebyr kan ilegges foretak. Enkelt personer kan ikke ilegges overtredelsesgebyr etter uhl. § 8-11. Bestemmelsen fastslår uttrykkelig at «overtredelsesgebyr kan ilegges selv om ingen enkeltperson har utvist skyld». Dette innebærer at en institusjon kan bli ilagt overtredelsesgebyr ved brudd på regler gitt i eller i medhold av loven, selv om det ikke er påvist uaktsomhet eller forsett hos eieren eller ansatte. Reglene i forvalt-

ningsloven gjelder ved ileggelse av overtredelsesgebyr.

Størrelsen på overtredelsesgebyret skal «fastsettes i hvert enkelt tilfelle», jf. 8-11 andre ledd første punktum. Det følger av Prop. 44 L (2016–2017) merknaden til § 8-11 at det ved fastsettelse av størrelsen på gebyret kan tas hensyn til blant annet:

overtredelsens art, omfang, virkning for studentene, om overtredelsen skyldes et ønske om å vanskeliggjøre departementets tilsynsvirksomhet, oppnådde fordeler, om overtredelsen utelukkende skyldes forhold utenfor foretakets kontroll, foretakets økonomiske evne med videre.

Gebyret skal være proporsjonalt med overtredelsen. Det kan være relativt store variasjoner i overtredelsens karakter, og momenter ved utmålingen vil derfor kunne variere fra sak til sak. Endelig vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven § 7-2 bokstav e, jf. § 8-10 andre ledd andre punktum.

Uhl. § 8-11 tredje ledd gir hjemmel for departementet til å gi forskrift om utstedelse, størrelse, forfall, klage og lemping av overtredelsesgebyret. Departementet har fastsatt regler om overtredelsesgebyr i forskrift om private universiteter, høyskoler og fagskoler – krav til regnskap mv. § 10.

10.9.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende regler om overtredelsesgebyr.

10.9.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

10.9.4 Departementets vurdering

Det er viktig at tilsynsmyndigheten har ulike reaksjoner som kan brukes ved brudd på bestemmelser gitt i eller med hjemmel i universitets- og høyskoleloven. Et overtredelsesgebyr er en strengere reaksjon enn et pålegg om retting, og kan brukes dersom det etter en konkret vurdering er en forholdsmessig og hensiktsmessig reaksjon for det aktuelle lovbruddet. Adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr kan dessuten ha en preventiv effekt.

Departementet foreslår å videreføre at private institusjoner kan ilegges overtredelsesgebyr ved

brudd på reglene i loven, men foreslår å innføre vilkår om at institusjonen eller noen som har opptrådd på vegne av institusjonene har utvist forsett eller uaktsomhet. Forslaget bringer reglene i samsvar med reglene i forvaltningsloven om administrativ foretaksstraff. Se nærmere begrunnelse i punkt 7.10.4.2.

Departementet mener det er hensiktsmessig at størrelsen på overtredelsesgebyret fastsettes i hvert enkelt tilfelle, og at det ikke i loven legges føringer på et minimums- eller maksimumsbeløp. Det gir tilsynsmyndigheten mulighet til å kunne ta hensyn til overtredelsens karakter. Departementet mener imidlertid ikke at dette trenger å følge av loven, og foreslår derfor å ikke videreføre uhl. § 8-11 andre ledd første punktum. For at overtredelsesgebyr skal fungere etter sin hensikt bør vedtak om overtredelsesgebyr være tvangsgrunnlag for utlegg. Det følger nå av tvangsfullbyrdsloven § 7-2 at vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg. Departementet foreslår derfor å ikke videreføre uhl. § 8-11 andre ledd andre punktum. Departementet foreslår ellers at reglene om overtredelsesgebyr videreføres, men med noen språklige endringer. De språklige endringene er ikke ment å innebære noen realitet-sendringer.

10.9.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 8-11 første ledd første punktum og tredje ledd om overtredelsesgebyr med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 6-9 andre og tredje ledd.

10.10 Tilbaketrekking av akkreditering

10.10.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 8-12 gir departementet hjemmel til å trekke tilbake akkrediteringen av en institusjon eller et studietilbud. Paragrafen kom inn i loven i 2017 på bakgrunn av Prop. 44 L (2016–2017). Formålet var å kunne trekke tilbake akkreditering ved alvorlige brudd på krav i regelverket som gjelder tilskudd, egenbetaling, administrative forhold eller hvor virksomheten har vist vedvarende manglende evne eller vilje til å rette opp i forholdene.

Det er også hjemmel til å trekke tilbake akkrediteringen på faglig grunnlag, jf. uhl. § 3-1 fjerde ledd (se punkt 7.6).

Vilkåret for at akkrediteringen skal kunne trekkes tilbake, er at tilsynsmyndighet avdekker

«alvorlige forhold» i strid med universitets- og høyskoleloven eller regler gitt i medhold av loven. Dette kan være tilfeller der overtredelsene er så grove at hensynet til studentene, statens midler eller tilliten til institusjonen gjør det uforsvarlig å la høyskolen fortsette som akkreditert institusjon, jf. Prop. 44 L (2016–2017) merknaden til § 8-12. I tillegg er det et vilkår for å kunne trekke tilbake akkrediteringen at det er gitt pålegg om retting og at fristen for å etterkomme pålegget er oversittet, jf. uhl. § 8-8.

Virkningen av tilbaketrekking av akkreditering er blant annet at den vedtaket retter seg mot, ikke lenger kan tilby høyere utdanning. Dette inkluderer blant annet å tildele vitnemål, eller bruke titler eller betegnelser som er beskyttet i universitets- og høyskoleloven. En institusjon som mister akkreditering på bakgrunn av uhl. § 8-12, må eventuelt søke NOKUT om ny akkreditering.

Departementet har med hjemmel i uhl. § 8-12 andre ledd gitt nærmere regler om saksbehandlingen ved tilbaketrekking av akkreditering i forskrift om private universiteter, høyskoler og fagskoler – krav til regnskap mv. § 11.

10.10.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende regler om tilbaketrekking av tilskudd.

10.10.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til forslaget.

10.10.4 Departementets vurdering

I noen situasjoner vil overtredelsene være så alvorlige at man av ulike hensyn ikke bør la tilbydereren fortsette som akkreditert institusjon. Departementet mener derfor det er hensiktsmessig at det finnes en reaksjon i universitets- og høyskoleloven for å trekke tilbake akkreditering fra private institusjoner.

Tilbaketrekking av akkreditering er den strengeste reaksjonen som departementet kan fastsette for private institusjoner ved brudd på regler gitt i eller med hjemmel i universitets- og høyskoleloven. Departementet mener derfor at det skal mye til for å kunne bruke en slik reaksjon, og at det er hensiktsmessig at reaksjonen bare skal kunne brukes ved «alvorlige forhold». Departementet mener videre det er hensiktsmessig at det er et vilkår at det er gitt pålegg om retting og at fristen for å etterkomme pålegget ikke er overholdt. På den måten får institusjonen mulighet til å rette forholdene før departementet eventuelt kan trekke tilbake akkrediteringen.

Departementet foreslår derfor å videreføre reglene om tilbaketrekking av akkreditering, men med noen språklige endringer. De språklige endringene er ikke ment å innebære noen realitet-sendringer.

10.10.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 8-12 om tilbaketrekking av akkreditering, se forslaget til § 6-10.

11 Ansettelser

11.1 Innledning

11.1.1 Generelt

Det å ansette arbeidstakere er en sentral del av arbeidsgivers styringsrett. Vilkårene for ansettelse, hvordan ansettelsesprosessen er regulert og reglene som gjelder for ansettelsesforholdet for øvrig har stor betydning for både arbeidsgivere, arbeidstakere og søkere til stillinger på universiteter og høyskoler. Regelverket er omfattende og dynamisk og består av ulike lover med forskrifter som flere departementer forvalter, lokale forskrifter og personalreglementer. I tillegg kommer tariffavtaler, særavtaler mv.

I arbeidet med den nye loven har det vært et mål for departementet at forhold som er regulert i andre lover ikke skal gjentas i ny universitets- og høyskolelov. Dersom regelverket for ansettelser i Norge er tilnærmet likt i ulike sektorer, vil det legge til rette for mobilitet mellom universitets- og høyskolesektoren og andre deler av arbeidslivet. I tillegg vil det bidra til mindre usikkerhet og færre tolkningsspørsmål enn det som oppstår i dag fordi regelverket samlet sett er stort, uoversiktlig og ulikt praktisert. På den andre siden er det trekk ved universiteter og høyskoler som tilsier at det kan være grunn til å beholde noen særregler. Departementet har i lovforslagets kapittel 7 forsøkt å harmonisere reglene om ansettelser best mulig med øvrig regelverk.

Departementet foreslår også flere forenklinger i reglene om ansettelser, og følger opp universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å samle dem i *ett* kapittel med ny struktur. Departementet foreslår å oppdatere begrepsbruken slik at den samsvarer bedre med begrepsbruken i norsk arbeidsliv ellers.

Flere av særreglene i nåværende universitets- og høyskolelov gjelder bare for enkelte stillingsgrupper. For eksempel gjelder det uhl. § 6-3 om utlysning av, og ansettelse i, undervisnings- og forskerstillinger, og uhl. § 11-1 femte ledd om ansettelsesråd for tekniske og administrative stillinger.

Departementet ser at begrepet «undervisnings- og forskerstilling» i dagens lov er brukt

både som en fellesbetegnelse på alle stillinger som ikke er tekniske eller administrative, og som en betegnelse på noen stillingskategorier.

Departementet foreslår å klargjøre hvilke stillinger som er omfattet av de ulike reglene ved å bruke begrepet «vitenskapelige stillinger» som fellesbetegnelse på alle stillinger som ikke er teknisk eller administrative, se punkt 8.3.2 og 8.4.2.

Departementet foreslår en språklig endring ved å bruke «undervisnings- og forskningsstillinger» istedenfor «undervisnings- og forskerstillinger».

Reglene i lovforslaget som gjelder for undervisnings- og forskningsstillinger, skal gjelde for stillingene som er listet opp under denne overskriften i lønnsplanene til Kunnskapsdepartementet i hovedtariffavtalene i staten, med unntak av postdoktorstillingene. Postdoktorstillingene skal kvalifisere den ansatte til en fast undervisnings- og forskningsstilling og blir derfor på grunn av sitt innhold i praksis ofte kalt rekrutteringsstillinger, ofte omtalt sammen med utdanningsstillingene. Særreglene gjelder heller ikke utdanningsstillingene, dvs. stipendiater, vitenskapelig assistenter og spesialistkandidater, dvs. stillinger under overskriften Utdanningsstillinger på lønnsplanene for Kunnskapsdepartementet i hovedtariffavtalene i staten. Særreglene for undervisnings- og forskningsstillinger gjelder heller ikke for rene forskerstillinger, det vil si stillinger under overskriften Forsker på lønnsplanene for Gjennomgående stillinger i hovedtariffavtalene i staten.

11.1.2 Forholdet til arbeidsmiljøloven og statsansatteloven

Det er fastsatt i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 6-1 at de alminnelige reglene i arbeidsmiljøloven og statsansatteloven gjelder ved ansettelser mm. ved universiteter og høyskoler, med de særregler som følger av universitets- og høyskoleloven.

Regelen om forholdet til arbeidsmiljøloven og statsansatteloven kom i sin nåværende form inn i universitets- og høyskoleloven fra 1995 på bak-

grunn av Ot.prp. nr. 85 (1993–1994). Det var hensynet til brukerne av loven som gjorde at man valgte å presisere sammenhengen med de nevnte lovene innledningsvis i kapitlet om ansettelser.

Arbeidsmiljøloven gjelder for alle ansettelsesforhold i Norge. Statsansatteloven gjelder for alle statlige ansettelsesforhold, med noen unntak som framgår av forskriften til statsansatteloven. Universitets- og høyskolelovens særregler kommer i tillegg til disse to lovene med forskrifter, og gjelder både for private og statlige universiteter og høyskoler, der ikke noe annet fremkommer av lovteksten. Uten særreglene i universitets- og høyskoleloven ville de private institusjonene vært regulert av arbeidsmiljøloven og de statlige av både arbeidsmiljøloven og statsansatteloven. Universitets- og høyskolelovens regler går foran de generelle reglene i arbeidsmiljøloven og statsansatteloven (lex specialis).

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 ingen endringer i uhl. § 6-1. Departementet mener regelen er overflødig og at den også kan bidra til å skape usikkerhet siden det bare er arbeidsmiljøloven og statsansatteloven som nevnes og ikke annet relevant regelverk som for eksempel likestillings- og diskrimineringsloven og forvaltningsloven. For å forenkle loven foreslår departementet å ikke videreføre dagens uhl. § 6-1. Det vil likevel fortsatt være slik at de alminnelige reglene i arbeidsmiljøloven og statsansatteloven gjelder med de særregler som følger av universitets- og høyskoleloven.

11.1.3 Midlertidige ansettelser

I Hurdalsplattformen varslet regjeringen at den vil stramme inn regelverket for bruk av midlertidige stillinger i høyere utdanning. I statlig sektor, og spesielt i universitets- og høyskolesektoren, er bruken av midlertidige stillinger høyere enn i norsk arbeidsliv ellers.

Etter departementets vurdering skyldes utfordringene med høy midlertidighet i universitets- og høyskolesektoren i hovedsak andre forhold enn særreglene i universitets- og høyskoleloven. Årsaken er blant annet den utstrakte bruken av stillinger som stipendiat og postdoktor, ledere i åremål og vikarer for disse, og også at det er kultur og praksis i sektoren for å ansette midlertidig når stillingene er eksternt finansiert. Se nærmere omtale av utfordringene med bruk av midlertidige stillinger i punkt 3.2.1.

Enkelte av høringsinnspillene til NOU 2020: 3 stilte spørsmål ved om det er behov for særregler

for midlertidige stillinger i universitets- og høyskoleloven overhodet, eller om de kan fjernes fordi bestemmelsene i arbeidsmiljøloven og statsansatteloven dekker arbeidsgivers behov for å ansette midlertidig.

Når det gjelder utdanningsstillinger, er det også hjemmel for å ansette midlertidig med hjemmel i statsansatteloven § 9 første ledd bokstav d. Forskriften til statsansatteloven § 6 tredje ledd regulerer hva som er utdanningsstillinger. I bokstav a til c listes de som er relevante for universitets- og høyskolesektoren; spesialistkandidat, stipendiat og vitenskapelig assistent. Statsansatteloven § 10 tredje ledd gir hjemmel for å kunne ansette postdoktor i åremål, og forskriften § 6 fjerde ledd gjentar dette.

Departementet mener at universiteter og høyskoler bør ansette medarbeidere fast når kompetansebehovet er varig. Ny universitets- og høyskolelov bør ikke åpne for midlertidighet i slike tilfeller. Departementet har ellers et inntrykk av at forskriften til statsansatteloven § 3 tredje ledd, om at det kan gjøres unntak fra statsansatteloven § 3 til § 7 om ansettelsesprosedyre når stillingen er eksternt finansiert, feilaktig benyttes som hjemmel for å ansette midlertidig når en stilling er eksternt finansiert.

Departementet foreslår innstramminger i særreglene om midlertidige stillinger i universitets- og høyskolesektoren, likevel slik at det fortsatt skal være mulig å ansette midlertidig der hensynet til undervisningssituasjonen tilsier det. Se omtale i punkt 11.4.

11.2 Likestilling

11.2.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) har flere regler om likestilling ved ansettelse.

Uhl. § 6-2 lyder: «Universiteter og høyskoler skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene for samtlige kategorier av stillinger ved institusjonen». Kravet om at universiteter og høyskoler skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling ble innført i 2005, på bakgrunn av Ot.prp. nr. 79 (2003–2004). Formålet var å framheve institusjonenes plikt til å arbeide for å øke kvinneandelen i vitenskapelige stillinger.

Uhl. § 6-3 handler om ansettelser i undervisnings- og forskningsstillinger, se punkt 3.2.1 om hvilke stillinger dette omfatter. I § 6-3 andre ledd andre punktum står det følgende: «Hvis det ene kjønn er klart underrepresentert innen den

aktuelle stillingskategori på vedkommende fagområde, skal de som er av dette kjønn oppfordres til å søke». Begrepet «stillingskategori» må her forstås som for eksempel førsteamanuensis eller professor.

I § 6-3 tredje ledd sjette punktum står det følgende: «Det skal legges vekt på likestillingshensyn ved ansettelse». Dette betyr at man under ellers like vilkår kan legge avgjørende vekt på kjønn dersom det ene kjønn er underrepresentert.

Reglene om likestilling i forbindelse med ansettelser i undervisnings- og forskningsstillinger ble innført i 1995, se Ot.prp. nr. 85 (1993–1994). Reglene ble endret og gjort gjeldende for private institusjoner i 2005, se Ot.prp. nr. 79 (2003–2004).

Likestillings- og diskrimineringsloven (ldl.) inneholder også flere regler som er relevante ved ansettelser. Ldl. § 6 forbyr diskriminering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder eller kombinasjoner av disse grunnlagene. Etter ldl. § 11 er positiv særbehandling tillatt hvis særbehandlingen er egnet til å fremme lovens formål, det er et rimelig forhold mellom formålet man ønsker å oppnå og hvor inngripende særbehandlingen er for den eller de som stilles dårligere, og særbehandlingen opphører når formålet med den er oppnådd. Se nærmere om positiv særbehandling i punkt 12.4.1. Det følger av ldl. § 26 at alle arbeidsgivere skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering.

I ldl. kapittel 5 er det særlige regler for arbeidsforhold, og det følger av ldl. § 29 at diskrimineringsforbudet gjelder alle sider av et arbeidsforhold, blant annet utlysning og ansettelser.

Det følger ellers av arbeidsmiljøloven § 13-1 fjerde ledd at forbudet mot diskriminering i likestillings- og diskrimineringsloven gjelder.

11.2.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre reglene om likestilling i universitets- og høyskoleloven fordi det mente at det fremdeles er behov for å sette søkelys på likestilling i universitets- og høyskolesektoren.

Utvalget kommenterte lovgivningsteknikken som er brukt i dagens lov, hvor likestilling er nevnt flere steder i ansettelsesreglene, og flere av kravene også følger av likestillings- og diskrimine-

ringsloven og øvrig regelverk. Utvalget mente slik dobbeltregulering kan være uheldig, men foreslo likevel å videreføre reglene for å tydeliggjøre universiteters og høyskoleers plikt til å arbeide for likestilling. Utvalget foreslo enkelte språklige og strukturelle endringer.

11.2.3 Høringsinstansenes syn

Det var seks høringsinstanser som uttalte seg om reglene om kjønn og likestilling. Innspillene handlet blant annet om at likestillings- og diskrimineringsloven har tilsvarende bestemmelser. Flere kommenterte også utvalgets forslag om at utvalget ikke hadde brukt begrepet «mangfold» i lovteksten. De mente at det burde tydeliggjøres i loven at likestilling omhandler mer enn likestilling mellom kjønn.

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) forsto behovet for egne presiseringer i lys av de utfordringer som eksisterer innenfor sektoren, men var bekymret for at lovforslaget gir inntrykk av at det bare er likestilling mellom kjønn som skal ha oppmerksomhet ved universiteter og høyskoler. *LDO* pekte på at institusjonene også har andre viktige likestillingsutfordringer, som for eksempel få ansatte med nedsatt funksjonsevne eller innvandrerbakgrunn. *LDO* mente derfor at det må stå tydelig i loven at plikten til å jobbe aktivt for likestilling gjelder på alle diskrimineringsgrunnlag.

11.2.4 Departementets vurdering

Tall fra Database for statistikk om høyere utdanning viser at det har vært en positiv utvikling når det gjelder forholdet mellom kjønnene i universitets- og høyskolesektoren. For enkelte av stillingskategoriene, for eksempel professorstillinger, er det imidlertid lavere kvinneandel. Den har økt de siste årene, men er bare på 35 prosent. Se også punkt 3.2.6.

Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at det fremdeles er behov for å sette søkelys på likestilling i universitets- og høyskolesektoren, og foreslår å videreføre reglene i uhl. §§ 6-2 og 6-3 andre og tredje ledd sjette punktum om likestilling. Når det gjelder kravet i uhl. § 6-3 om representasjon av begge kjønn i sakkyndig komite, vises det til punkt 11.3.

Departementet mener at det i utgangspunktet ikke bør være regler i universitets- og høyskoleloven som også følger av annet regelverk. Samtidig kan en regel i universitets- og høyskoleloven om at universiteter og høyskoler skal arbeide aktivt,

målrettet og planmessig for likestilling bidra til å opprettholde institusjonenes oppmerksomhet og gjøre krav og forventninger mer synlig.

Likestillings- og diskrimineringsloven (ldl.) inneholder ikke et konkret krav om spesielt å invitere det klart underrepresenterte kjønn til å søke, slik som uhl. § 6-3 andre ledd. Dette er dermed en særregel sammenlignet med generelt regelverk. Departementet foreslår at regelen videreføres.

Kravet i uhl. § 6-3 tredje ledd sjette punktum om å vektlegge likestillingshensyn ved ansettelser er en konkretisering av det som følger av ldl. § 26. Departementet foreslår å videreføre denne også. Departementet foreslår imidlertid en annen ordlyd enn i dag, for å synliggjøre at plikten til å vektlegge likestilling mellom kjønn gjelder dersom søkere er likt eller tilnærmet likt kvalifisert (såkalt moderat kjønnskvoltering). Det er ikke adgang til positiv særbehandling, ut over det som er tillatt etter likestillings- og diskrimineringsloven § 11.

Departementet foreslår også å videreføre regelen i uhl. § 6-2 om at universiteter og høyskoler skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene. Likestilling handler om mer enn likestilling mellom kjønn. Universiteter og høyskoler må arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering på ulike grunnlag, jf. ldl. § 26. For at ikke særregelen i universitets- og høyskoleloven skal kunne oppfattes som en innskrenking av pliktene etter likestillings- og diskrimineringsloven, foreslår departementet at det presiseres i ny lov at institusjonene, i tillegg til å arbeide for å fremme likestilling mellom kjønn, skal arbeide for å fremme annen likestilling og hindre diskriminering. Departementet foreslår å vise til ldl. § 26 hvor de ulike grunnlagene for diskriminering er nevnt.

For å gjøre regelverket mer oversiktlig foreslår departementet å samle de tre nevnte reglene om likestilling i forbindelse med ansettelser i én paragraf.

11.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 6-2, § 6-3 andre ledd andre punktum og § 6-3 tredje ledd sjette punktum om likestilling med enkelte presiseringer, se forslaget til § 7-1.

11.3 Ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger

11.3.1 Dagens regler

11.3.1.1 Generelt

Reglene om utlysning og ansettelser i undervisnings- og forskerstillinger er videreført fra lov om universiteter og høyskoler fra 1995, som igjen var en delvis videreføring av universitetsloven fra 1989. Reglene gjelder både for statlige og private institusjoner.

Regelen inneholder egne saksbehandlingsregler for utlysning og ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger som fraviker noe fra de ordinære reglene i arbeidsmiljøloven og statsansattelloven. Det er den sterke vektleggingen av faglig kompetanse i denne typen stillinger, i tillegg til ønsket om å gjøre rekrutteringsprosessen for disse stillingene mest mulig ensartet i statlig og privat sektor, som er bakgrunnen for særreglene. I tillegg til særreglene i universitets- og høyskoleloven (uhl.) om ansettelser finnes også, som nevnt i punkt 11.1, et omfattende regelverk om utlysning, ansettelser mv. i annet lov-, forskrifts- og avtaleverk.

11.3.1.2 Utlysning

Utlysning av undervisnings- og forskerstillinger er regulert i universitets- og høyskoleloven § 6-3 andre ledd. Regelen sier at ansettelsesorganet selv utlyser undervisnings- og forskerstillinger.

For å ivareta kvalifikasjonsprinsippet som er lovfestet i statsansattelloven § 3, er det fastsatt i statsansattelloven § 4 at ledige stillinger må lyses ut offentlig. Unntak kan bare gjøres i lov, forskrift eller tariffavtale. I privat sektor er det ikke tilsvarende regler. Særregelen om utlysning i universitets- og høyskoleloven innebærer derfor at ledige stillinger må lyses ut både på statlige og private universiteter og høyskoler.

Universitetene og høyskolene har ellers stor frihet til å bestemme hvordan ansettelsesprosessen skal foregå. Det har sammenheng med institusjonenes selvstyre og den særlige organisasjonsstrukturen institusjonene har med kollegiale styringsorganer og valgte ledere. Men det følger også generelt av kvalifikasjonsprinsippet og de kvalitets sikringshensynene som gjør seg gjeldende ved ansettelser i undervisnings- og forskningsstillinger.

11.3.1.3 Sakkyndig vurdering og innstilling

Det følger av uhl. § 6-3 tredje ledd første punktum at ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger

skal skje på grunnlag av innstilling. I denne sammenhengen betyr ordet «innstilling» en begrunnet anbefaling fra ansettelsesorganet, oftest et ansettelsesutvalg, om hvem som bør ansettes.

Styret selv bestemmer hvem som skal innstille og fastsetter nærmere regler om dette, jf. uhl. § 6-3 femte ledd.

Videre følger det av uhl. § 6-3 tredje ledd andre punktum at innstilling skjer ut fra en sakkyndig bedømmelse etter den stillingsbeskrivelse som er gitt i utlysning og betenkning. Det kan gjøres unntak for dette for undervisnings- og forskerstillinger som ikke er førstestillinger eller professorstillinger, jf. uhl. § 6-3 tredje ledd fjerde punktum. Regelen kom inn i loven i 2002 og begrunnelsen var at dette ofte er timebetalt personale som bare har undervisningsplikter, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) punkt 12.1.8. Styret kan gi nærmere regler om bedømmelsen, jf. tredje ledd siste punktum.

For undervisnings- og forskerstillinger er det presisert i uhl. § 6-3 tredje ledd tredje punktum at ansetteleseorganet kan gjennomføre intervju, prøveforelesning eller andre prøver. Bestemmelsen henger sammen med tredje ledd sjuende punktum, som lyder slik: «I stillinger hvor det stilles krav om pedagogiske kvalifikasjoner, skal det foretas en særskilt vurdering av om søkerne oppfyller disse». Se punkt 11.3.2.

Uhl. § 6-3 tredje ledd fjerde punktum fastsetter at begge kjønn skal være representert blant de sakkyndige.

11.3.1.4 Ansettelse

Etter uhl. § 6-3 første ledd er det styret ved universiteter og høyskoler som foretar ansettelser i undervisnings- og forskerstillinger. Styret kan delegere ansettelseskompetansen til et underordnet organ eller til ett eller flere ansettelsesutvalg. Styret selv fastsetter hvordan eventuelle ansettelsesutvalg skal være sammensatt, men studentene skal være representert, med mindre styret enstemmig bestemmer noe annet.

I uhl. § 6-3 sjette ledd er det en hjemmel for departementet til å gi forskrift om framgangsmåte og kriterier for ansettelse eller opprykk i undervisnings- og forskerstilling.

11.3.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å dele opp reglene om ansettelser i undervisnings- og forskerstillinger i én regel om utlysning, én regel om sakkyndig komite og innstil-

ling, én regel om ansettelser og én regel om ansettelser uten utlysning.

Utvalget foreslo å videreføre uhl. § 6-3 om utlysning.

Utvalget beskrev i NOU 2020: 3 at ansettelsesprosessen spesielt i undervisnings- og forskerstillinger i dag tar uhensiktsmessig lang tid. Det betyr at man står i fare for å miste aktuelle kandidater, og øker også behovet for midlertidige ansettelser i denne perioden. Utvalget viste imidlertid til at dette hovedsakelig har praktiske årsaker, for eksempel at det tar lang tid å etablere en sakkyndig komite. Utvalget mente derfor at det burde settes ned en arbeidsgruppe med medlemmer fra sektoren til å utrede hvordan prosessen kan gjøres raskere. Utvalget foreslo ellers i hovedsak å videreføre dagens regelverk om ansettelsesprosess for undervisnings- og forskningsstillinger.

For ytterligere å forsterke kravet om pedagogisk kompetanse for ansatte i undervisningsstillinger foreslo utvalget å endre uhl. § 6-3 tredje ledd tredje punktum slik at ansettelsesorganet *skal*, ikke *kan* som i dag, gjennomføre intervju, prøveforelesninger eller andre prøver. Hensikten med forslaget var å sikre at også kandidatens evne til å undervise skulle bli grundig vurdert, i tillegg til den faglige vurderingen som gjøres av sakkyndig komite.

Etter forslaget er det bare adgang til å fravike kravet dersom det er åpenbart unødvendig fordi ansettelsesorganet har kjennskap til søkerens pedagogiske eller personlige egenskaper. Det kan være fordi vedkommende har prøveforelest eller vært intervjuet tidligere, eller allerede er ansatt samme sted, og vedkommendes pedagogiske kvalifikasjoner derfor er kjent. Se punkt 11.3.4.4.

I tillegg foreslo utvalget å endre begrepet «stillingsbeskrivelse» til «kvalifikasjonskrav» for å tydeliggjøre den faglige rollen sakkyndig komité har i ansettelsesprosessen. Videre foreslo utvalget å erstatte «betenkning» med «vurdering», uten at dette var ment å endre praksis.

Utvalget foreslo også å videreføre reglene i uhl. § 6-3 første ledd, tredje ledd første punktum og sjette ledd om ansettelser i en egen paragraf.

11.3.3 Høringsinstansenes syn

11.3.3.1 Generelt

Det var få høringsinstanser som kommenterte utvalgets forslag.

Norges handelshøyskole oppfattet alle reglene om ansettelser, som utvalget foreslo å samle i ett kapittel, til i hovedsak å være en videreføring av

dagens lov, og støttet det. *Norsk studentorganisasjon* støttet også forslaget.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) mente utvalgets forslag om videreføring av regelen i uhl. § 6-3 andre ledd, om at ansettelsesorganet selv skal utlyse undervisnings- og forskerstillinger, var problematisk. De mente det ville være mer hensiktsmessig å la ansettelsesorganet kunne delegerer myndigheten til for eksempel leder av det aktuelle fakultetet, subsidiært at leder av fakultetet fikk myndighet til å fastsette kvalifikasjonskravene til utdanningsstillingene.

Når det gjelder uhl. § 6-3 tredje ledd fjerde punktum mente *Universitetet i Sørøst-Norge (USN)* at kravet om at begge kjønn skal være representert i sakkyndig komité kunne være problematisk og foreslo at formuleringen «om mulig» tas inn i bestemmelsen.

NTNU mente at dersom det åpnes for unntak fra kravet om at begge kjønn skal være representert i sakkyndig komite, er det naturlig at det følger av selve lovteksten. *NTNU* la også til at dersom kandidatens pedagogiske kvalifikasjoner vurderes av en egen særskilt komité, bør det være krav om at begge kjønn også er representert i denne.

Utdanningsforbundet mente det bør lovfestes et generelt krav om likestillingskompetanse i ansettelsesorganene.

OsloMet – storbyuniversitetet (OsloMet) foreslo å lovfeste en mulighet til å opprette sorteringskomiteer som kan foreta en første siling av søkerne for å spare tid og ressurser før oversendelse av søkerbunken til sakkyndig komite.

11.3.3.2 Særlig om gjennomføring av intervju, prøveforelesning eller andre prøver

Det er få som uttalte seg konkret om forslaget om å endre ordlyd i uhl. § 6-3 tredje ledd tredje punktum om intervju mv. fra *kan* til *skal*, men flertallet av de som uttalte seg, støttet det. Flere framhevet at det vil presisere innholdet i kvalifikasjonsprinsippet og sikre en bred vurdering av søkerne. Blant høringsinstansene som støttet forslaget var *Høgskulen i Volda (HiVo)*, *Høgskolen i Østfold (HiØ)*, *OsloMet*, *Polithøgskolen*, *Universitetet i Bergen (UiB)*, *USN* og *Forskerforbundet*.

UiB viste til at forslaget innebærer en innskjerping i forhold til dagens regel, og støtter presiseringen. *UiB* var ellers enige i at det ikke er regelverket som forsinker ansettelsesprosessene.

USN støttet også forslaget, men mente at formuleringen «åpenbart unødvendig» er en snever og diffus formulering, og foreslo at det presiseres

hvilke hensyn som kan vektlegges i vurderingen, og hvilke tilfeller som typisk faller inn under begrepet.

Universitetet i Oslo (UiO) var enig i at intervju eller lignende som hovedregel skal gjennomføres, men så ikke behov for å lovfeste så detaljerte krav til hvordan ansettelsesprosesser skal gjennomføres.

NTNU mente, som *UiO*, at utkastet til lovtekst er for spesifikt når det gjelder gjennomføring av ansettelsesprosessen. De mente det må være opp til den enkelte institusjon å velge hvordan de vil gjennomføre vurderingen av kandidater, og at denne reguleringen er på et detaljnivå som ikke hører hjemme i en lovtekst.

NTNU bemerket for øvrig at både i nåværende lov og i utvalgets forslag omtales vitenskapelige stillinger som undervisnings- og forskerstillinger. De skrev: «Dette er i motsetning til Hovedtariffavtalenes lønnsplaner hvor det skilles mellom 90.400 Forsker (ulike forskerstillinger), 17.510 Undervisnings- og forskerstillinger (bl.a. stillinger som professor, førsteamanuensis, universitetslektor osv.) og 17.515 Utdanningsstillinger (stillinger som vitenskapelig assistent, stipendiat osv.).» *NTNU* mente det kan være hensiktsmessig med entydig begrepsbruk både av pedagogiske grunner og fordi det kan være ulike regler for undervisnings- og forskerstillinger og for utdanningsstillinger. De skrev at det for eksempel er ressurskrevende og tidkrevende å benytte et samlet ansettelsesorgan for å ansette i en stilling som f.eks. stipendiat.

Kunsthøgskolen i Oslo støttet ikke utvalgets forslag, og ønsket å beholde dagens *kan*-regel.

UiB og *HiVo* foreslo i tillegg at «prøveforelesning» kan erstattes med begrepet «prøveundervisning». Dette begrunnet de med at formuleringen «prøveforelesning eller andre prøver» bør vurderes i lys av utviklingen mot mer studentaktive lærings- og undervisningsformer, der det bør åpnes for flere ulike metoder for hvordan aktuelle kandidater kan vurderes i ansettelsesprosessen.

11.3.4 Departementets vurdering

11.3.4.1 Generelt

Departementet foreslår å regulere de ulike delene av prosessen med å ansette i undervisnings- og forskningsstillinger i *en* paragraf. Se ellers om lovens struktur i punkt 4.3.2.

Departementet er enig i universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å endre begrepene «stillingsbeskrivelse» til «kvalifikasjonskrav» og «bedømming» og «betenkning» til «vurdering».

Departementet foreslår også å erstatte «pedagogiske kvalifikasjoner» med «utdanningsfaglig kompetanse». Dette er ikke ment å endre innholdet i reglene.

Departementet ser at det er uheldig at begrepet «undervisnings- og forskerstillinger» i dagens lov brukes med ulike betydninger, slik *NTNU* har påpekt. I lovforslaget brukes «undervisnings- og forskerstillinger» om stillingene som er listet opp under denne overskriften i hovedtariffavtalene i staten, med unntak av postdoktorstillingene. Se punkt 11.1.1. Det betyr at reglene i loven om framgangsmåte ved ansettelse i undervisningsstillinger ikke gjelder for ansettelser i stillinger som postdoktor, utdanningsstillinger eller rene forskerstillinger. Det er likevel ingenting i veien for at institusjonene følger prosedyren som angis i loven. Det kan fastsettes krav til framgangsmåte ved ansettelse i postdoktor, stipendiater, vitenskapelige assistenter og spesialistkandidater i forskrift. Se punkt 11.7.4.6.

11.3.4.2 Utlysing

Departementet mener det er viktig å beholde særregelen om utlysing av undervisnings- og forskerstillinger i ny universitets- og høyskolelov, slik at denne plikten pålegges både private og statlige universiteter og høyskoler. Plikten til utlysing avgrenses på samme måte som i statsansatteloven § 4 første ledd.

Departementet mener at institusjonene bør stå fritt til å velge den mest hensiktsmessige organiseringen av rekrutteringsarbeidet, og er enig med *NTNU* i at myndigheten til å utlyse bør kunne delegeres. Departementet foreslår derfor å ikke videreføre uhl. § 6-3 andre ledd første punktum om at det er ansettelsesorganet selv som må lyse ut undervisnings- og forskerstillinger.

11.3.4.3 Sakkyndig vurdering og innstilling

Departementet foreslår i hovedsak å videreføre reglene i uhl. § 6-3 tredje ledd om sakkyndig komite og innstilling i undervisnings- og forskerstillinger.

Departementet foreslår ikke å videreføre uhl. § 6-3 tredje ledd åttende punktum om at «[s]tyret gir nærmere regler om bedømmelsen, jf. likevel sjette ledd». Departementet mener denne presiseringen er overflødig da det generelt er slik at styret kan bestemme organisering av virksomheten innenfor rammene av lov og forskrift.

Når det gjelder forslaget fra *OsloMet* om å lovfeste en mulighet til å opprette sorteringskomiteer som kan grov-sile søkere til undervisnings- og forskerstillinger for å spare tid og ressurser for sakkyndig komite, anser departementet at dette er noe som ligger innenfor det institusjonene har mulighet til i dag, og derfor ikke behøver lovfestes.

teer som kan grov-sile søkere til undervisnings- og forskerstillinger for å spare tid og ressurser for sakkyndig komite, anser departementet at dette er noe som ligger innenfor det institusjonene har mulighet til i dag, og derfor ikke behøver lovfestes.

11.3.4.4 Plikt til å gjennomføre intervju, prøveundervisning eller lignende

Arbeidsgivere står i utgangspunktet fritt til å gjennomføre vurderingen av aktuelle søkere slik de syns er mest hensiktsmessig. For undervisnings- og forskerstillinger skal kandidatens faglige kompetanse vurderes av en sakkyndig komite. I tillegg kan institusjonen fastsette lokale regler om ansettelsesprosedyren. I stillinger hvor det stilles krav om utdanningsfaglig kompetanse, må arbeidsgiveren også vurdere særskilt om søkerne oppfyller disse kravene, jf. dagens § 6-3 tredje ledd sjuende punktum. Denne regelen foreslås videreført. Innstillingsrådet må på bakgrunn av dette foreta en helhetlig vurdering av kandidatene hvor også personlig egnethet tillegges vekt.

Departementet mener at utvalgets forslag om å endre uhl. § 6-3 tredje ledd tredje punktum til at institusjonene *skal* gjennomføre intervju, prøveforelesninger eller andre prøver, kan gjøre at arbeidsgiver blir mer oppmerksom på at de også må vurdere hvordan kandidatene vil framstå i en undervisningssituasjon. Departementet er likevel enig med høringsinstansene som mener at det er unødvendig å lovfeste en så detaljert regel om framgangsmåten i ansettelsesprosessen, og foreslår derfor ikke å videreføre den. Departementet anser at kravet i dagens § 6-3 tredje ledd sjuende punktum om at det skal foretas en særskilt vurdering av om søkerne oppfyller krav som eventuelt er stilt i utlysingen om pedagogiske kvalifikasjoner, beskriver dette tilstrekkelig tydelig. Departementet foreslår å videreføre dette kravet, men erstatte begrepet «pedagogiske kvalifikasjoner» med «utdanningsfaglig kompetanse». Se punkt 11.3.4.1.

11.3.4.5 Sakkyndig komite og kjønnssammensetning

Kravet om kjønnssammensetningen i sakkyndig komite kom inn i loven i 1995. Dette er en særregel i forhold til regelen i likestillings- og diskrimineringsloven (ldl.) § 28 hvor det heter at hvert kjønn skal være representert med minst to hvis et utvalg har fire eller fem medlemmer, og flere hvis det er flere medlemmer totalt. Etter uhl. § 6-3 er

det tilstrekkelig med ett medlem av hvert kjønn i sakkyndig komite, uansett totalt antall medlemmer. Kravet til kjønns sammensetning i sakkyndige komiteer på statlige universiteter og høyskoler er derfor mindre strengt enn det ville vært om det ble regulert av ldl. § 28.

Departementet mener at kravet om at begge kjønn skal være representert i sakkyndige komiteer er like viktig i privat som i statlig sektor fordi det bidrar til å sikre at komiteenes medlemmer har en bred sammensetning av bakgrunn, kompetanse og erfaringer og dermed et godt grunnlag for å vurdere aktuelle kandidater. Dette kan igjen bidra til å ivareta kjønnsbalansen i undervisnings- og forskningsstillinger. Ldl. § 28 gjelder ikke for private institusjoner. Dersom særregelen i universitets- og høyskoleloven oppheves, vil det gi ulike regler for statlige og private institusjoner. Departementet mener derfor at særregelen om kjønns sammensetning i sakkyndig komite bør videreføres i den nye universitets- og høyskoleloven.

Særregelen om kjønnsbalanse i sakkyndig komite erstatter ldl. § 28, og må forstås uttømmende på sitt område.

11.3.4.6 Ansettelse

Styret ved universiteter og høyskoler kan, med noen unntak, delegerer myndigheten til å fatte vedtak om ansettelse til et underordnet organ eller til et eller flere ansettelsesutvalg. Styret har likevel det overordnede ansvaret for faglige prioriteringer og dimensjonering av fagområder, se Ot.prp. nr. 40 (2001–2002).

Vedtak om ansettelse i undervisnings- og forskerstilling etter uhl. § 6-3 første ledd er enkeltvedtak etter forvaltningsloven, derfor må også saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven med forskrift følges.

Departementet mener at dagens lovtekst kan forenkles språklig ved å ta ut formuleringen «underordnet organ», slik at regelen bare sier at styret kan opprette ett eller flere ansettelsesutvalg for undervisnings- og forskningsstillingene.

Departementet foreslår ellers å videreføre at styret fastsetter sammensetningen av ansettelsesutvalget, og at studentene skal være representert i ansettelsesutvalget dersom styret ikke enstemmig bestemmer noe annet.

I uhl. § 6-3 sjette ledd er det en hjemmel for departementet til å gi forskrift om framgangsmåten og kriteriene for ansettelse eller opprykk i undervisnings- og forskerstilling. Denne foreslår departementet å videreføre med endret ordlyd.

11.3.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke videreføre regelen i uhl. § 6-3 andre ledd første punktum om at bare ansettelsesorganet selv kan lyse ut undervisnings- og forskningsstillinger
- å ikke videreføre regelen i uhl. § 6-3 tredje ledd tredje punktum om at ansettelsesorganet kan avgjøre at det i tillegg skal gjennomføres intervju, prøveforelesninger eller andre prøver
- å ikke videreføre § 6-3 tredje ledd åttende punktum om at styret kan gi nærmere regler om bedømmelsen
- å ellers videreføre reglene uhl. § 6-3 om utlysning, sakkyndig vurdering, innstilling og ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 7-2

11.4 Midlertidig ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger

11.4.1 Dagens regler

11.4.1.1 Generelt

Ansettelse i fast stilling er hovedregelen i norsk arbeidsliv og er lovfestet. Det følger blant annet av arbeidsmiljøloven § 14-9 første ledd og av statsansatteloven § 9 første ledd.

Fast ansettelse betyr at ansettelsen ikke er tidsbegrenset og at lovens regler om opphør av arbeidsforhold gjelder. Arbeidstaker sikres dermed forutsigbarhet i sitt arbeidsforhold.

En midlertidig ansettelse opphører ved ansettelsesavtalens sluttdato uten at arbeidsgiver eller arbeidstaker behøver å gå til oppsigelse. Fordi fast ansettelse er hovedregelen må det finnes en egen hjemmel i lov eller forskrift for at arbeidsgiver skal kunne ansette midlertidig.

Både arbeidsmiljøloven, statsansatteloven og universitets- og høyskoleloven (uhl.) har regler om midlertidige ansettelser.

11.4.1.2 Arbeidsmiljølovens og statsansattelovens regler om midlertidige ansettelser

Arbeidsmiljøloven (aml.) § 14-9 andre ledd bokstav a – e åpner for midlertidige ansettelser i bestemte situasjoner. Midlertidig ansettelse kan blant annet inngås

a. når arbeidet er av midlertidig karakter

- b. for arbeid i stedet for en annen eller andre (vikariat)
- c. for praksisarbeid

I aml. § 14-9 sjuende ledd står det at en arbeidstaker som har vært sammenhengende midlertidig ansatt i mer enn fire år etter bokstav a (når arbeidet er av midlertidig karakter), skal anses som fast ansatt.

En arbeidstaker som har vært sammenhengende midlertidig ansatt i mer enn tre år etter bokstav b (vikariat), eller i a og b i kombinasjon, skal også anses som fast.

Statsansatteloven har lignende bestemmelser. Her står det i § 9 første ledd at avtale om midlertidig ansettelse kan inngås

- a. når arbeidet er av midlertidig karakter
- b. for arbeid i stedet for en annen eller andre (vikariat)
- c. for praksisarbeid
- d. for utdanningsstillinger, eller
- e. for en periode på inntil seks måneder når det har oppstått et uforutsett behov.

Det følger videre av statsansatteloven § 9 tredje ledd at midlertidig ansatte etter første ledd bokstav a, b, eller e som har vært sammenhengende ansatt i virksomheten i mer enn tre år, skal anses som fast ansatt.

Som det framgår, er det i dag ulikt hvor lenge private og statlige institusjoner kan ansette en person midlertidig når arbeidet er av midlertidig karakter; fire år i de private og tre år i de statlige. Men det er med virkning fra 1. januar 2024 vedtatt å endre regelen i aml. § 14-9 sjuende ledd til en ren treårsregel, jf. Prop. 14 L (2022–2023). Fra dette tidspunktet vil det derfor ikke lenger være forskjell på hvor lenge private og statlige institusjoner kan ansette en person midlertidig når arbeidet er av midlertidig karakter. For vikariater er det tre år i begge sektorer.

I forskrift til statsansatteloven § 6 tredje ledd er utdanningsstilling definert til å være blant annet spesialistkandidat, stipendiat og vitenskapeelig assistent. For disse gjelder derfor ikke regelen om at man blir å anse som fast etter tre år.

11.4.1.3 Universitets- og høyskoleloven

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 6-5 regulerer midlertidige ansettelser i undervisnings- og forskerstillinger. Reglene kom inn i lov om universiteter og høyskoler fra 1995 som en videreføring av regler i forskriften til den nå opphevede tjenestemannsloven. Reglene ble gjort gjeldende også

for private høyskoler i universitets- og høyskoleloven i 2005.

Uhl. § 6-5 første ledd hjemler adgang til å ansette midlertidig i opptil tre år i en undervisnings- og forskerstilling hvis det ved utlysning av en fast stilling «ikke har meldt seg søker som etter fastsatte vilkår eller ansettelsesmyndighetens vurdering er klart kvalifisert for fast ansettelse, og det ikke er sannsynlig at kvalifisert søker vil melde seg ved ny kunngjøring».

En slik midlertidige ansettelse skal benyttes som et rekrutterings- og kompetansebyggende virkemiddel. Dersom det mangler kvalifiserte søkere, er det et ønske at de som rekrutteres, skal kunne kvalifisere seg til den stillingen institusjonen i utgangspunktet hadde behov for i løpet av tre år. Vilårene for å ansette midlertidig er at muligheten for tidsbegrenset ansettelse er nevnt i kunngjøringen, og at søkeren har forutsetninger for å skaffe seg de nødvendige kvalifikasjonene i løpet av ansettelsesperioden. Det er adgang til å forlenge perioden for midlertidig ansettelse med opptil seks måneder for å få gjennomført en forsvarlig vurdering av vedkommendes kvalifikasjoner. Disse ekstra seks månedene er dermed et unntak fra hovedregelen om at man i staten blir å anse som fast ansatt etter tre år når arbeidet er midlertidig. Når ansettelsesperioden er over, har den midlertidig ansatte krav på å bli vurdert for fast ansettelse. Institusjonen kan ikke lyse ut stillingen på nytt før en slik vurdering er gjort.

Uhl. § 6-5 andre ledd åpner i tillegg for midlertidige ansettelser i undervisnings- og forskerstillinger når det ikke har vært mulig å få ansatt noen som tilfredsstiller kompetansekravene etter første ledd. En søker kan da ansettes midlertidig i inntil tre år i en lavere stilling som vedkommende oppfyller kompetansekravene til, når det «på grunn av undervisningssituasjonen er helt nødvendig å foreta ansettelse».

Uhl. § 6-5 tredje ledd gir regler om beregning av ansettelsesperioden etter første og andre ledd og sier at lov- og tariffavtalebestemte permisjoner ikke skal medregnes.

11.4.2 Høringsforslaget

Departementet foreslo

- å oppheve uhl. § 6-5 første ledd om at søkere kan ansettes midlertidig i inntil tre år dersom det ikke er kvalifiserte søkere, og øvrige vilkår er oppfylt
- å oppheve uhl. § 6-5 andre ledd om at søkere på visse vilkår kan ansettes i lavere stilling i inntil tre år dersom det ikke er kvalifiserte søkere

- å oppheve uhl. § 6-5 tredje ledd om beregning av ansettelsestid

11.4.3 Høringsinstansenes syn

11.4.3.1 Høringsinnspill til forslag om å oppheve uhl. § 6-5 første ledd

Det var ca. 40 høringsinstanser som uttalte seg spesielt om forslaget om endringer i uhl. § 6-5.

Det var 12 instanser som støttet forslaget om å oppheve uhl. § 6-5 første ledd. Blant disse var *Høgskolen i Molde (HiM)*, *Høgskulen på Vestlandet*, *Høgskolen i Østfold (HiØ)*, *Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter (KRUS)*, *NLA Høgskolen*, *Nord universitet*, *Universitetet i Agder (UiA)*, *Universitetet i Tromsø (UiT)*, *Studentparlamentet ved Universitetet i Oslo*, *Forskerforbundet*, *Utdanningsforbundet* og deres hovedorganisasjon *Unio*.

Enkelte høringsinstanser, som *Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet (NTNU)*, *Universitetet i Bergen (UiB)*, og *Universitetet i Oslo (UiO)* uttalte at de i liten grad bruker hjemmelen i uhl. § 6-5 i dag. *UiB* og *NTNU* mente hjemmelen likevel burde beholdes.

Akademikerne og *Akademiet for yngre forskere* mente det var positivt at departementet ser lovens ansettelsesregler i sammenheng med arbeidsmiljølovens og statsansattelovens regler, og støttet i utgangspunktet departementets forslag om å oppheve § 6-5 første, andre og tredje ledd. De stilte imidlertid spørsmål ved om det å oppheve disse særhjemlene ville kunne påvirke muligheten til å ansette unge forskertalenter uten nødvendig undervisningskompetanse, særlig førsteamanuenser. *Akademikerne* mente det er behov for et fleksibelt regelverk for å kunne rekruttere de beste fagpersonene og legge til rette for mobilitet mellom sektorer, og viste til at svært få søkere med næringslivsbakgrunn vil oppfylle de pedagogiske kravene til ansettelse i sektoren, selv om de kan oppfylle de vitenskapelige kravene.

Siden adgangen til å ansette midlertidig fortsatt er ulik etter arbeidsmiljøloven og statsansatteloven, foreslo *Akademikerne* at en eventuell opphevelse av reglene i uhl. § 6-5 avventes til det er vurdert om det gjøres innstramminger i statsansatteloven.

De mente hele uhl. § 6-5 bør oppheves, slik at de ordinære reglene om midlertidige stillinger i statsansatteloven § 9 må benyttes for å ansette midlertidig på statlige institusjoner. *Utdanningsforbundet* mente de foreslåtte endringene ville være positive fordi de styrker rettighetene til den

enkelte og vil bidra til å redusere midlertidigheten. *Utdanningsforbundet* mente institusjonene trenger større økonomisk forutsigbarhet for å ansette flere i faste stillinger, noe de kan få ved at de får økt sine basisbevilgninger.

Det var 17 høringsinstanser som var negative til forslaget om å oppheve uhl. § 6-5 første ledd, blant andre *Dronning Mauds Minne Høgskole (DMMH)*, *Handelshøyskolen BI*, *Høgskolen i Innlandet (HiNN)*, *Norges Idrettshøgskole*, *Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)*, *NTNU*, *OsloMet-storbyuniversitetet (OsloMet)*, *UiA*, *UiB*, *Universitetet i Stavanger (UiS)*, *UiT*, *VID vitenskapelige høgskole*, *Abelia*, *LO* og *NITO*.

NTNU skrev at de ikke benytter hjemmelen ofte, men at muligheten til å kunne ansette i en slik stilling kan være et godt tiltak for å få kvalifiserte ansatte på sikt. *OsloMet* mente opphevelse av uhl. § 6-5 første ledd ikke er et godt tiltak for å redusere midlertidighet, men mente den er praktisk viktig fordi den har fast stilling som hovedmål, og at regelen derfor bør opprettholdes.

DMMH var også imot forslaget om å oppheve uhl. § 6-5 første ledd og mente at dagens mulighet for å ansette midlertidig som del av et kvalifiseringsløp bør opprettholdes. *DMMH* mente denne muligheten er et godt virkemiddel på områder hvor det er vanskelig å finne kvalifiserte søkere, spesielt for institusjoner som ikke har doktorgradsløp og som derfor ikke kan benytte utdanningsstillinger som postdoktorstillinger for kvalifisering.

11.4.3.2 Høringsinnspill til forslag om å oppheve § 6-5 andre ledd

Av de 40 høringsinstansene som uttalte seg spesielt om forslaget om endringer i uhl. § 6-5, var 13 høringsinstanser positive til forslaget om å oppheve andre ledd om at søkere kan ansettes i lavere stilling i inntil tre år dersom det ikke er søkere som kan ansettes med hjemmel i første ledd, og det er helt nødvendig på grunn av undervisningssituasjonen. Det var blant andre *Nordland fylkeskommune*, *HiM*, *HiØ*, *Høgskulen i Volda*, *KRUS*, *NLA Høgskolen*, *Nord universitet*, *Forskerforbundet*, *Norsk Sykepleierforbund*, *Studentparlamentet ved UiO*, *Utdanningsforbundet* og deres hovedorganisasjon *Unio*.

Det var 15 høringsinstanser som var negative til å oppheve § 6-5 andre ledd. Dette var *Handelshøyskolen BI*, *HINN*, *NIH*, *NMBU*, *Norges musikkhøgskole*, *NTNU*, *OsloMet*, *UiA*, *UiB*, *UiS*, *UiT*, *USN*, *VID*, *LO* og *NITO*.

For eksempel uttalte *OsloMet* at: «[...] forslaget om å fjerne muligheten til midlertidig anset-

telse for å dekke undervisningsbehov der det ikke finnes kvalifiserte søkere, rammer feil. Og [...] særlig vil gå utover de fagområdene som allerede er i en tøff konkurransesituasjon, og ikke får nok kvalifiserte søkere»

Andre skrev også at hjemmelen brukes når det er nødvendig for å dekke undervisningsbehov.

NTNU bruker hjemmelen når det er nødvendig for å dekke undervisningsbehov, og skriver at det i slike tilfeller kan bli forsinkelser i ansettelsesprosessen hvis hjemmelen fjernes.

UiS ønsket å beholde både § 6-5 første og andre ledd. De mente hjemlene er hensiktsmessige, og at det innenfor enkelte fagområder, hovedsakelig knyttet til profesjonsfagene, er krevende å rekruttere personale med vitenskapelig kompetanse på doktorgradsnivå. UiS opplyste også at de bare har tre ansatte som er midlertidig ansatt med hjemmel i § 6-5 andre ledd, slik at det derfor vil ha liten betydning for dem om den fjernes.

Uhl. § 6-3 tredje ledd regulerer beregning av ansettelsestiden etter de to første leddene i regelen, og bortfaller automatisk dersom disse oppheves. Det kom derfor ikke særskilte innspill til tredje ledd i høringen.

11.4.4 Departementets vurdering

11.4.4.1 Generelt

Departementet har ikke god statistikk på omfanget av reell midlertidighet etter bestemmelsen i universitet- og høyskoleloven (uhl.) § 6-5 bl.a. fordi disse ansatte fordeler seg på ulike stillingskoder. Departementet har inntrykk av at bestemmelsen tidligere ble brukt av spesielt de mindre høyskolene. Innspillene i høringsrunden gir klart uttrykk for at behovet for slik midlertidig ansettelse i dag er mindre. Rapporten fra Proba samfunnsanalyse, omtalt i punkt 3.2.1, bekrefter også dette.

11.4.4.2 Midlertidig ansettelse for å kvalifisere til stilling

Enkelte av høringsinstansene argumenterte med at uhl. § 6-5 første ledd er hensiktsmessig i fagmiljøer der akademisk kompetanse ikke er så utbredt og det derfor er vanskelig å få tilstrekkelig kvalifiserte søkere. Departementet anerkjenner at dette kan være en utfordring på enkelte institusjoner.

Departementet mener imidlertid at en særregel om å kunne ansette midlertidig i tre år ikke nødvendigvis bidrar til å bedre rekrutteringsutfor-

dringene. Dersom behovet er fast og en søker ikke oppfyller alle ønskede kompetansekrav, men likevel er den best kvalifiserte, bør institusjonen tilstrebe å ansette kandidaten fast etter ordinære regler. I statlig sektor er det ellers mulig å ansette administrativt i seks, eventuelt tolv måneder, jf. statsansatteloven § 7 andre ledd. Statsansatteloven § 9 første ledd bokstav e gir også hjemmel for midlertidig ansettelse i en periode på inntil seks måneder når det har oppstått et uforutsett behov. Hvis man i statlig sektor skal ansette midlertidig for en periode som overstiger seks måneder, må man benytte en av de ordinære hjemlene for midlertidig ansettelse i statsansatteloven.

I privat sektor er situasjonen noe annerledes. Arbeidsmiljøloven § 14-9 andre ledd bokstav f inneholdt fra 1. juli 2015 til 1. juli 2022 en generell hjemmel for å ansette midlertidig inntil tolv måneder. Fordi denne nå er opphevet må de private institusjonene bruke en av de øvrige hjemlene for å kunne ansette midlertidig.

En annen utfordring ved midlertidige stillinger som skal kvalifisere til vitenskapelige stillinger, er at disse er en særegen stillingstype som faller mellom ordinære midlertidige stillinger og såkalte utdanningsstillinger. Dermed gjør de bildet over ulike stillingstyper i sektoren uoversiktlig.

Regelen kan også skape en krevende situasjon både for arbeidsgiveren og for arbeidstakeren det gjelder når de tre årene har gått og institusjonen må avgjøre om personen kan fortsette sitt ansettelsesforhold eller må avslutte det.

Departementet ser at institusjonene kan ha legitime behov for å rekruttere det de anser som «talenter». Dette skiller imidlertid ikke universiteter og høyskoler fra andre arbeidsgivere som er på jakt etter høyt tiltrengt kompetanse i et stramt arbeidsmarked. En langvarig midlertidig stilling er ikke nødvendigvis løsningen på kompetansebehovet.

Ett av vilkårene for å ansette etter uhl. § 6-5 første ledd er at muligheten for midlertidig ansettelse framgår av utlysningsteksten. Arbeidsgiver har derfor allerede ved utlysingen vært klar over risikoen for at det kan være vanskelig å få søkere som er fullt ut kvalifisert. Det betyr at arbeidsgiver også har kunnet vurdere om det finnes alternativer innenfor det ordinære regelverket i arbeidsmiljøloven og statsansatteloven til å utlyse stillingen som fast eller midlertidig. Departementet mener det må ansettes fast i tilfeller hvor institusjonens kompetansebehov er varig, og at universitets- og høyskoleloven ikke bør åpne for midlertidighet i slike tilfeller. Og, dersom behovet er midlertidig, bør det

ansettes midlertidig etter de ordinære reglene i arbeidsmiljøloven og statsansatteloven.

Departementet mener på denne bakgrunn at uhl. § 6-5 første ledd ikke bør videreføres.

11.4.4.3 Midlertidig ansettelse i lavere stilling

Når det ikke har vært mulig å få søkere som tilfredsstillende kompetansekravene i først ledd kan det med hjemmel i uhl. § 6-5 andre ledd anses midlertidig i undervisnings- og forskerstillinger inntil tre år i en lavere stilling som vedkommende oppfyller kompetansekravene til, når det «på grunn av undervisningssituasjonen er helt nødvendig å foreta ansettelse».

Begrunnelsen for regelen er en annen enn i første ledd, i andre ledd er det hensynet til institusjonens plikt til å gi studentene undervisning som er avgjørende. Undervisning er en kjernefunksjon for institusjonene. Det er viktig at institusjonene har muligheten til å ansette tilstrekkelig personale for å kunne ivareta denne funksjonen. Departementet mener derfor det er hensiktsmessig å beholde § 6-5 andre ledd om muligheten til å ansette midlertidig i en lavere stilling når det ikke er søkere som fullt ut oppfyller kompetansekravene satt i utlysingen og det er helt nødvendig av hensyn til undervisningssituasjonen. Departementet foreslår imidlertid å begrense ansettelsesperioden til ett år.

De statlige og private institusjonene får da samme mulighet til å ansette midlertidig i inntil ett år.

11.4.4.4 Beregning av ansettelsestid

Det følger av uhl. § 6-5 tredje ledd at permisjoner som følger av lov eller tariffavtale, ikke regnes med i beregningen av samlet ansettelsestid etter første og andre ledd. Dersom eksempelvis en arbeidstaker, som er midlertidig ansatt på grunn av behovet for å skaffe studentene undervisning, får barn i løpet av dette året, kan ansettelsestiden bli forlenget. For arbeidsgiveren kan dette bli en uoversiktlig personalsituasjon nettopp med tanke på å sikre nødvendig kompetanse. Regelen gir imidlertid trygghet for arbeidstakeren, og det er rimelig at ansatte som har permisjon fra en slik midlertidig stilling skal ha samme rettigheter som andre med permisjon fra andre midlertidige stillinger.

Dersom uhl. § 6-5 tredje ledd ikke videreføres ville det for de statlige institusjonene være reglene i statsansatteloven § 2, jf. forskrift til statsansatteloven § 9, som gjelder. For privat sektor finnes

ikke noen tilsvarende regel. Det ville derfor blitt ulikt hvordan ansettelsestiden skulle beregnes på statlige og private institusjoner.

Fordi departementet foreslår å videreføre uhl. § 6-5 andre ledd, foreslår departementet også å beholde regelen i uhl. § 6-5 tredje ledd om beregning av ansettelsestid, med en mindre språklig endring.

11.4.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke videreføre uhl. § 6-5 første ledd om at søkere kan anses midlertidig i inntil tre år dersom det ikke er klart kvalifiserte søkere, og øvrige vilkår er oppfylt
- å videreføre uhl. § 6-5 andre ledd om at en søker kan anses i lavere stilling dersom det ikke er noen kvalifiserte søkere og det er helt nødvendig av hensyn til undervisningssituasjonen, men begrense ansettelsesperioden til ett år, se forslaget til § 7-3 første ledd
- å videreføre § 6-5 tredje ledd om beregning av ansettelsestid, se forslaget til § 7-3 andre ledd

11.5 Særskilte ansettelsesregler for statlige universiteter og høyskoler

11.5.1 Dagens regler

Særskilte ansettelsesregler for statlige universiteter og høyskoler er regulert i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 11-1.

I første ledd står det at styret ansetter avdelingsledere og administrativ leder dersom styret vedtar å opprette slike stillinger. Styret vedtar altså om virksomheten skal ha avdelingsledere. De velger også om de skal anses fast eller på åremål, se § 6-4 første ledd bokstav c. For andre administrative lederstillinger avgjør styret om det vil foreta ansettelsen, eller om det vil delegere, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004), punkt 12.

I andre ledd står det at styret kan fastsette at avdelingsleder skal ansette leder for grunnenhet, hvis denne skal anses.

I tredje ledd står det at ansettelse av prorektor, leder for avdeling og grunnenhet og administrerende direktør etter uhl. § 10-3, det vil si når institusjonen har valgt rektor, skal skje på grunnlag av innstilling fra et innstillingsutvalg. Regelen er en videreføring av § 30 a nr. 2 i tidligere lov om universiteter og høyskoler fra 1995. Administrerende direktør ble føyd til lovteksten i 2008. Tidligere ble ansettelse av administrerende direktør foretatt etter, nå opphevede, tjenestemannslovens regler.

Institusjonenes styre skal bestemme hvordan arbeidet med innstilling til disse stillingene organiseres. Tredje ledd tredje punktum sier at studentene skal være representert i innstillingsutvalget, hvis ikke styret enstemmig bestemmer noe annet. Regelen ble tatt inn i universitets- og høyskoleloven for å sikre at studentene som hovedregel får delta i innstillingsutvalget for slike ansettelsler. Se punkt 11.5.4.2.

Femte ledd presiserer hovedregelen om at ansettelse av personer i tekniske eller administrative stillinger skal følge reglene i statsansatteloven. Dette er en videreføring av loven fra 1995. Det er institusjonens styre som avgjør om man skal ha ett eller flere ansettelsesråd ved institusjonen.

I sjette ledd står det at hvis styret ansetter i en annen administrativ lederstilling enn nevnt i tredje ledd, skal rektor innstille, men dersom rektor er valgt skal det skje etter innstilling fra administrerende direktør. Regelen er en direkte konsekvens av styringsformen og ansvarsfordeling på de enkelte universitetene og høyskolene.

11.5.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre reglene i uhl. § 11-1 med noen språklige endringer.

I utvalgets forslag var henvisningen til administrerende direktør i tredje ledd første setning tatt ut fordi utvalgets flertall foreslo endringer i ledelsesmodellen som medførte at det ikke lenger skulle være krav om administrerende direktør. Forslaget om ledelsesmodell er ikke fulgt opp (se punkt 8.7), og forslaget til endring i regulering av administrerende direktør er dermed ikke relevant.

11.5.3 Høringsinstansenes syn

Det var få høringsinstanser som kommenterte universitets- og høyskolelovutvalgets forslag.

Norges Handelshøyskole og *Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet* støttet forslaget.

Universitetet i Stavanger mente regelen om at styret kan fastsette at avdelingsleder skal ansette leder for grunnenhet hvis denne skal ansettes, er for snever. Også *Universitetet i Sørøst-Norge (USN)* tok opp dette. *USN* skrev at det bør være opp til styret selv å eventuelt delegerer til andre enn avdelingsleder, f.eks. til et eget ansettelsesvalg for slike stillinger. Etter *USNs* oppfatning vil en slik utvidelse ikke gå på bekostning av hensy-

net til at styret skal ha det strategiske ansvaret for rekrutterings- og ansettelsespolitikken ved institusjonene.

11.5.4 Departementets vurdering

11.5.4.1 Styrets oppgaver og mulighet til å delegerer

Departementet foreslår å videreføre regelen i uhl. § 11-1 første ledd om at styret ansetter avdelingsledere og administrativ leder dersom styret vedtar å opprette slike stillinger.

Departementet mener regelen må forstås slik at det bare er styret som kan ansette disse og foreslår å tydeliggjøre dette ved å bruke formuleringen «styret selv» i forslaget til ny § 7-4 første ledd.

Også reglene i dagens uhl. § 11-1 andre ledd, som gir styret mulighet til å delegerer til avdelingslederen å ansette en leder for en grunnenhet, bør videreføres. Denne delegeringsadgangen ble tatt inn i loven i 2005. Delegeringen skal skje til «avdelingsleder». Dersom det er et avdelings- eller fakultetsstyre som er øverste myndighet ved avdelingen eller fakultetet, må delegeringen skje til dette, med mulighet for å delegerer videre til en valgt eller ansatt avdelingsleder. Bestemmelsen gjelder delegering av myndighet til å foreta vedtak om ansettelse, og er ikke til hinder for at det for eksempel delegeres til et ansettelsesråd å forstå andre deler av ansettelsesprosessen.

Departementet mener regelen må forstås slik at det bare er styret som kan delegerer myndigheten til å ansette en leder for en grunnenhet, og foreslår å tydeliggjøre dette ved å bruke formuleringen «styret selv».

11.5.4.2 Innstillingsutvalgets oppgaver og sammensetning

Departementet foreslår også å videreføre reglene i uhl. § 11-1 tredje ledd om at ansettelse av en prorektor, en leder for avdeling og grunnenhet og en administrerende direktør skal skje på grunnlag av innstilling fra et innstillingsutvalg, og at styret selv fastsetter innstillingsutvalgets sammensetning. Styret avgjør hvordan arbeidet med innstillingen til disse stillingene skal organiseres, og påser at innstillingsutvalget har en slik sammensetning at det er kvalifisert til å vurdere søkerens samlede kvalifikasjoner opp mot kompetansekravene i utlysingssteksten.

Departementet foreslår også å videreføre reglene i uhl. § 11-3 tredje ledd tredje punktum om at studentene skal være representert i innstil-

lingsutvalget, hvis ikke styret enstemmig bestemmer noe annet. Begrunnelsen for regelen er at innstillingsutvalget kun er et innstillende organ. Derfor gjelder ikke den generelle regelen i dagens uhl. § 4-4 første ledd om studentenes rett til representasjon med minst 20 prosent i organer som tildeles beslutningsmyndighet. Det er opp til styret hvor mange studentmedlemmer det vil oppnevne til innstillingsutvalget.

Departementet legger ellers til grunn at styret i denne sammenheng er et offentlig organ som er ansvarlig for å fatte beslutning om hele innstillingsutvalgets sammensetning. Derfor må innstillingsutvalget som helhet tilfredsstille kravene om kjønnsbalanse i likestillings- og diskrimineringsloven § 28.

11.5.4.3 Andre ansettelse og språklige endringer

Departementet foreslår også å videreføre reglene i uhl. § 11-1 femte ledd om ansettelse i teknisk eller administrativ stilling og sjettede ledd om at ansettelse i andre administrative lederstillinger skal skje på grunnlag av innstilling fra rektor eller administrerende direktør.

Departementet foreslår i tillegg noen språklige endringer som ikke er ment å innebære realitetsendringer.

11.5.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre de særskilte ansettelsesreglene for statlige universiteter og høyskoler i uhl. § 11-1 med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 7-4.

11.6 Vikar for valgt eller åremålsansatt leder ved statlige universiteter og høyskoler

11.6.1 Dagens regel

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 6-5 fjerde ledd regulerer midlertidig ansettelse av vikarer for en arbeidstaker som har permisjon for å være valgt eller åremålsansatt leder på de statlige universitetene og høyskolene. Regelen ble sist endret i 2018 ifm. innføringen av statsansatteloven, som en videreføring av en tilsvarende bestemmelse som sto i forskrift til den opphevede tjenestemannsloven.

Det følger av uhl. § 6-5 fjerde ledd at ved statlige universiteter og høyskoler skal vikar for arbeidstaker som har permisjon for å være valgt eller åremålsansatt leder, fratreges stillingen uten

oppsigelse når stillingens faste innehaver gjeninntre, selv om vikariatet har vart i mer enn tre år. Dette er et unntak fra statsansatteloven og arbeidsmiljøloven som fastsetter at vikarer skal anses som fast ansatt etter tre år (se punkt 11.4.1.2). Bakgrunnen for særregelen i universitets- og høyskoleloven er blant annet at en åremålsstilling for leder varer i fire år og kan gjentas. Særregelen legger til rette for at vikaren kan inneha sin stilling like lenge.

Det er imidlertid krav om at vikaren «om mulig» skal tilbys en annen passende stilling når åremålsperioden utløper. I tillegg har vikaren fortrinnsrett til ny stilling i staten i to år, på samme vilkår som i statsansatteloven § 24. Dette innebærer et noe sterkere stillingsvern enn de ville hatt uten disse reglene.

Uhl. § 6-5 fjerde ledd gjelder for eksempel vikar for en professor som blir valgt eller ansatt i åremål som rektor eller prorektor. Disse periodene kan fornyes slik at samme person kan sitte i åtte år, mens leder for avdeling og grunnenhet kan inneha stillingen i maksimalt tolv år, jf. uhl. §§ 6-4 andre ledd og 10-2 andre ledd. Dersom lederen blir utpekt ved valg på nytt eller får et nytt åremål, vil ofte samme vikar fortsette i ny periode. Det vil kunne føre til at en vikar for en leder i åremålsstilling i realiteten kan bli sittende i en lovlig midlertidig stilling i inntil tolv år, og deretter måtte fratreges uten oppsigelse.

11.6.2 Høringsforslaget

Departementet foreslo å endre uhl. § 6-5 fjerde ledd slik at vikarer for den som har permisjon for å være valgt eller åremålsansatt leder, maksimalt kan være midlertidig ansatt i vikariatet i én periode på inntil fire år.

11.6.3 Høringsinstansenes syn

Det var åtte høringsinstanser som støttet forslaget om å endre reglen i uhl. § 6-5 fjerde ledd slik at vikaren bare kan være midlertidig i én åremålsperiode, dvs. fire år. Dette var *Nordland fylkeskommune*, *NLA høyskolen*, *Nord universitet*, *Universitetet i Tromsø (UiT)*, *Akademikerne*, *Forskerforbundet*, *Utdanningsforbundet* og deres hovedorganisasjon *Unio*.

Akademikerne støttet forslaget om å begrense vikariatet til én åremålsperiode, og mente at det i utgangspunktet ikke bør være noen særregel for denne type vikariater i universitets- og høyskoleloven. *Akademikerne* skrev også at selv om man i arbeidslivet ellers må forholde seg til manglende

parallellitet mellom et vikariats lengde og den lov-festede retten vikarer har til fast ansettelse etter tre år, kan det hende at en tilsvarende regel i akademia kan føre til at fagmiljøene gir mindre støtte til at kolleger søker lederstillinger. *Akademikerne* anbefalte at det gjennomføres en evaluering når det har gått noe tid dersom regelen endres.

Forskerforbundet støttet forslaget, og foreslo også følgende ordlyd: «Dersom stillingens faste innehaver ikke gjeninntre, men fortsetter som valgt eller åremålsansatt leder ut over den første perioden, skal vikaren anses som fast ansatt om vikariatet har vart i mer enn tre år.»

Det var 13 høringsinstanser som ikke støttet forslaget. Det var *Universitetet i Agder, Bergen Arkitekhøgskole, Universitetet i Bergen, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, OsloMet – storbyuniversitetet, Høgskolen i Molde, UiO, UiS, Høgskolen i Østfold, Universitets- og høyskolerådet og LO.*

Argumentene mot forslaget var at dersom en leder skal fortsette i en ny periode, kan det fortsatt være behov for en vikar til å utføre lederens opprinnelige arbeidsoppgaver, og det er praktisk at det er samme vikar dersom denne har fungert godt. Videre påpekte flere at å ansette en ny vikar heller ikke vil medføre at antall midlertidig ansatte i sektoren totalt sett blir mindre.

Universitetet i Stavanger (UiS) mente at vikaren må få fortsette dersom lederen fortsetter i ny åremålsperiode. *UiS* opplyste at de inntar i sine arbeidsavtaler at vikaren anses som fast etter tre år, og at ulempene med at den ansatte må gå i årevis som midlertidig ansatt derfor ikke oppstår hos dem.

UiO mente at regelverket må legge til rette for at den som opprinnelig ansettes som vikar for den som skal være leder, må kunne inneha vikarstillingen til lederperioden er over. *UiO* mente det bør være slik som i dag, at vikaren må fratre uten oppsigelse, men beholde en rett til å få en ledig passende stilling hvis mulig.

UiO omtalte også tilfellene der dekaner og instituttledere velges til ledere blant ansatte i virksomheten, men får sin lederfunksjon lagt til sin opprinnelige stilling. Disse skal ha tilbake det opprinnelige stillingsinnholdet etter endt verv.

11.6.4 Departementets vurdering

11.6.4.1 Begrensning av vikarperioden til fire år

Uhl. § 6-5 fjerde ledd om vikarer for arbeidstakere som er valgte eller åremålsansatte ledere, gjelder

de statlige institusjonene. Regelen byr på utfordringer fordi valgperiodene eller åremålsansettelsene som ledere kan fornyes. Det innebærer at vikarer etter dagens ordning kan bli værende i en lovlig midlertidig stilling i inntil tolv år, og deretter kan måtte fratre uten oppsigelse.

Det er et fåtall stillinger dette gjelder. Departementet foreslår at vikarperioden ikke lenger kan forlenges i flere åremålsperioder for samme leder som en midlertidig vikarstilling, men begrenses til fire år. Det er riktig, som noen høringsinstanser påpeker, at en eventuell begrensning i hvor mange år en ansatt kan vikariere for en valgt eller åremålsansatt leder i permisjon, ikke nødvendigvis vil ha noen stor betydning for det samlede omfanget av midlertidighet. Dersom ikke vikaren fortsetter som fast ansatt, kan vedkommende bli erstattet av en ny vikar. Det vil likevel ha stor betydning for den enkelte midlertidige ansatte at vikarperioden begrenses. Når lederens åremålsperiode løper ut etter fire år, må uansett kompetansebehovet i denne stillingen vurderes før nytt åremål utlyses, det samme må vikarbehovet. Departementet mener det er hensiktsmessig å beholde særregelen om at arbeidsgiver kan beholde vikaren til samme tidspunkt.

Departementet forslår at vikarperioden ikke lenger kan forlenges i flere åremålsperioder for samme leder som en midlertidig vikarstilling, men at denne begrenses til fire år.

Forslaget betyr at vikaren må ansettes fast eller fratre uten oppsigelse etter fire år. Men departementet forslår også regler som styrker stillingsvernet. Se punkt 11.6.4.2.

11.6.4.2 Ansettelse eller tilbud om annen stilling

Departementet mener det er gode grunner til å beholde muligheten for at institusjonene i sektoren skal kunne ansette midlertidig i et vikariat i inntil fire år slik at det samsvarer med én åremålsperiode for den lederen vedkommende er vikar for. Hvis arbeidsgiver ønsker å beholde samme vikar i lederens nye åremålsperiode, må dermed personen ansettes fast.

Departementet har vurdert Forskerforbundets forslag til ny ordlyd: «[...] dersom stillingens faste innehaver fortsetter som valgt eller åremålsansatt leder ut over den første perioden, skal vikaren anses som fast ansatt om vikariatet har vart i mer enn tre år». En slik formulering vil gi vikaren et styrket stillingsvern. Men dette vil i tilfelle avhenge av om lederen fortsetter eller ikke, og ikke gi vikaren en selvstendig rett. Løsningen som Universitetet i Stavanger har valgt om å ta inn

i sine arbeidsavtaler at vikarene anses som fast etter tre år, gir i realiteten vikarene samme rettigheter som de ville hatt uten denne særregelen i universitets- og høyskoleloven. Departementet foreslår å videreføre regelen om at dersom vikaren må slutte etter å ha vært ansatt i over tre år skal vedkommende først tilbys en annen passende stilling i virksomheten, på samme måte som beskrevet i statsansatteloven § 19 andre ledd første punktum og tredje ledd, jf. forskrift til statsansatteloven § 7 første ledd. Dersom det ikke finnes noen slik stilling, må vikaren slutte uten oppsigelse. Vikaren får likevel fortrinnsrett til stillinger i staten i to år, jf. regelen i statsansatteloven § 24. Reglene er ment å gi vikaren et noe sterkere stillingsvern enn situasjonen deres ville vært uten disse reglene.

11.6.4.3 Lederfunksjoner som blir tillagt opprinnelige stillinger

UiO skrev i sitt høringssvar at det også er dekaner og instituttledere som er valgt til ledere i virksomheten og får lederfunksjonen lagt til sin ordinære stilling. Disse skal ha tilbake sitt opprinnelige stillingsinnhold etter endt periode i vervet. Departementet antar tilfellene *UiO* viser til er hjemlet i forskrift til statsansatteloven § 6 sjuende ledd. Her står det at det ikke regnes som ansettelse på åremål når en statsansatt, for et avgrenset tidsrom, overtar en annen stilling forbeholdt virksomhetens ansatte og vedkommende gis permisjon fra sin faste offentlige stilling med rett til å overta den igjen. Slike tilfeller vil også falle innenfor uhl. § 6-5 fjerde ledds virkeområde.

11.6.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 6-5 fjerde ledd, men begrense perioden vikaren kan være midlertidig ansatt til fire år, se forslaget til § 7-5.

11.7 Ansettelse på åremål

11.7.1 Dagens regler

Hovedregelen i norsk arbeidsliv er at arbeidstaker skal ansettes fast. Midlertidig stilling krever egen hjemmel, se punkt 11.4.1.

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 6-4 gir hjemmel til å ansette i åremål i nærmere angitte stillinger. Åremål er tidsavgrensede stillinger.

Ansatte i åremål må slutte uten oppsigelse når den avtalte åremålsperioden utløper. Selv om åremålsstillinger formelt sett er midlertidige skiller de seg likevel fra annen midlertidighet ved at stillingene i utgangspunktet dekker fagområder som består over tid, men hvor man mener det er spesielt viktig at kompetansen til stillingsinnehaver fornyes av faglige eller andre årsaker.

Uhl. § 6-4 gjelder for både statlige og private universiteter og høyskoler. Uhl. § 6-4 supplerer delvis listen over stillinger hvor det er tillatt å ansette i åremål etter arbeidsmiljøloven og statsansatteloven med forskrifter.

Et flertall av universitets- og høyskolelovutvalgets medlemmer foreslo i NOU 2020: 3 å oppheve hjemmelen for å ansette administrerende direktør på åremål. Stortinget tok stilling til dette forslaget på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021), og hjemmelen, som tidligere fantes i uhl. § 6-4 første ledd bokstav c, ble opphevet med virkning fra 1. august 2021. Det følger av uhl. § 6-4 første ledd at ansettelse på åremål kan benyttes for:

- a. rektor
- b. prorektor
- c. leder for avdeling og grunnenhet
- d. studentombud
- e. postdoktorstillinger
- f. stipendiater
- g. vitenskapelige assistenter
- h. spesialistkandidater
- i. undervisnings- og forskningsstillinger når skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet
- j. stilling på innstegsvilkår

Andre og tredje ledd har bestemmelser om lengden på de ulike åremålsstillingene, og angir maksimal sammenhengende tid samme person kan inneha stillingene.

Uhl. § 6-4 fjerde ledd inneholder to forskriftshjemler. Departementet gir forskrift om ansettelsesvilkår og arbeidets omfang og innhold for postdoktorer, stipendiater, vitenskapelige assistenter og spesialistkandidater. I denne forskriftens § 2-1 er det fastsatt at ingen kan ansettes i mer enn én åremålsperiode i samme stillingskategori ved samme institusjon. Videre kan departementet gi forskrift om beregning av ansettelsestid for stipendiater etter statsansatteloven § 9.

Etter uhl. § 6-4 femte ledd kan departementet fastsette forskrift om vilkår for å ansette og varighet for stillinger på innstegsvilkår.

11.7.2 Høringsforslaget

I høringen ba departementet om innspill til om hjemmelen for åremålsstillinger for leder for avdeling eller grunnenhet bør oppheves. Departementet ba også om innspill til om hjemmelen for åremål for stillinger der skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet, bør begrenses til én åremålsperiode eller oppheves.

I tillegg ba departementet om innspill til om det er behov for endringer i lengden på de ulike åremålsstillingene.

Departementet viste i høringsnotatet til at departementet tar sikte på å gå videre med universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å lovfeste begrensning av åremålsperioden for postdoktorer til bare én periode.

Et forslag om å endre åremålsperioden for postdoktorer fra to-fire til tre-fire år ble hørt i forbindelse med at utkast til *Strategi for forskerkruttring og karriereutvikling*, som var på høring i perioden 5. mai til 16. juni 2021. Strategien har som mål å legge til rette for et godt samspill mellom Kunnskapsdepartementet og universitetene og høyskolene ved å legge gode rammer for, og synliggjøre, rolle- og ansvarsfordelingen i rekrutterings- og karrieropolitikken.

11.7.3 Høringsinstansenes syn

11.7.3.1 Generelt

For de forslagene til endringer i uhl. § 6-4 som ble hørt åpent har enkelte spilt inn at de forutsetter at konkrete forslag sendes på høring før departementet eventuelt fremmer forslag om endring eller opphevelse.

Flertallet av høringsinstansene ønsket ikke endringene som ble hørt åpent. Det var imidlertid flertall for å lovfeste en begrensning av åremålsperioden for postdoktor til bare én periode på samme institusjon. Det var ellers få og til dels sprikende innspill om behovet for å endre lovreglene om åremålenes lengde.

11.7.3.2 Åremålsstilling for leder for avdeling eller grunnenhet

Det var 33 høringsinstanser som uttalte seg om hvorvidt uhl. § 6-4 første ledd bokstav c, åremålsstillingene for leder for avdeling og grunnenhet, bør oppheves.

Nordland fylkeskommune, Norsk sykepleierforbund (NSF) og Utdanningsforbundet ved Høgskulen i Volda ønsket å oppheve adgangen til å bruke åremålsstilling for leder for avdeling eller grunnenhet.

Fem av høringsinstansene var delvis enige, mens 25 høringsinstanser var imot å fjerne hjemmelen. Dette var *Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Bergen Arkitekthøgskole, Dronning Mauds Minne Høgskole, Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Molde, Høgskolen i Østfold, Høgskulen på Vestlandet, Høgskulen i Volda, Høyskolen Kristiania, Norges Handelshøyskole, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Nord Universitet, OsloMet – storbyuniversitetet, Universitetet i Bergen, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge, Universitetet i Tromsø, Abelia, Akademikerne, Akademiet for yngre forskere, Forskerforbundet, Legeforeningen for leger i vitenskapelige stillinger, LO, Næringslivets Hovedorganisasjon, Studentparlamentet ved UiB, Studenttinget ved NTNU og Tekna.*

Nord Universitet mente virkeområdet for regelen bør presiseres.

Høringsinstansene som var imot å fjerne adgangen, mente åremålsansettelse av ledere må sees i sammenheng med sektorens tradisjon for selvstyre med valgte ledere og kollegiale organer med beslutningsmyndighet. Disse påpekte at tradisjonen med valgte ledere er et viktig element i prinsippene om institusjonell autonomi og akademisk frihet.

I tillegg mente høringsinstansene at å oppheve denne regelen vil innebære store organisatoriske endringer med konsekvenser for ledelsesstruktur og innhold og krav til kompetanse i stillingene.

Høringsinstansene vektla nødvendigheten av at innehaverne av stillingene som ledere for avdelinger og grunneheter er faglig oppdaterte. Det ble påpekt at det er viktig med rotering for å sikre faglig fornyelse. Flere høringsinstanser mente åremålsinstituttet sikrer institusjonenes og studentenes tilgang på oppdatert kunnskap i tett tilknytning til praksisfeltet. Faglig fornying var et bærende og avgjørende argument fra høringsinstansene for at det må være adgang til å ansette i åremålsstillinger.

Flere pekte også på at å oppheve adgangen til å bruke åremålsstillinger for leder for avdeling og grunnenhet kan medføre at vervet blir mindre attraktivt for faste vitenskapelig ansatte som ønsker å returnere til sine fagstillinger etter en periode som leder.

11.7.3.3 Åremålsstillinger med skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse

Det var 22 høringsinstanser som uttalte seg om spørsmålet om hjemmelen i uhl. § 6-4 første ledd bokstav i, om åremål for stillinger der skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet, bør begrenses til én åremålsperiode eller oppheves.

Åtte av høringsinstansene mente hjemmelen for åremål kan oppheves. Det var *Nordland fylkeskommune, Nord universitet, Akademikerne, CREO, LO, Forskerforbundet* og *Utdanningsforbundet* og deres hovedorganisasjon *Unio*. De mente prinsippet om fast ansettelse burde gjelde innen kunstfag på lik linje med andre fag og resten av arbeidslivet. De pekte på at åremålsbruken har økt langt utover behovet, og at kunstfaglige begrunnelser har forsvunnet fra institusjonenes redegjørelser for bruken. *Nord universitet* skrev at «Behovet for faglig fornyelse kan møtes gjennom FoU-virksomhet og forskningsfri som ellers i akademien.»

Det var 15 av høringsinstansene som ville bevare dagens ordlyd i uhl. 6-4 første ledd bokstav i. Det var *Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Bergen Arkitektthøgskole, Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Østfold, Høgskolen Kristiania, Norges Musikkhøgskole, Universitetet i Agder, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Akademikerne, Forskningsinstituttene fellesarena, NITO, Studentparlamentet ved UiB og Studenttinget ved NTNU* og *Universitets- og høyskolerådet*.

Deres begrunnelse var at skapende og utøvende fagfelt på institusjonene består til dels av små miljøer som er avhengig av kontinuerlig kontakt med det frie feltet for å kunne tilby relevante utdanninger av høy kvalitet. Kunstutdanningene er derfor avhengig av interaksjon med det profesjonelle kunstlivet, og institusjonene ønsker aktive kunstnere som fornyer undervisningen.

Flere av høringsinstansene pekte også på at kunstfagene ikke er evidensbasert, men støtter seg på en faglig utvikling som er i bevegelse, og at ønskene blant utdanningsøkende endrer seg raskt. Hvis norske kunstutdanningsinstitusjoner skal være relevante internasjonalt må institusjonene ifølge høringsinstansene kunne justere kompetanseprofilen kontinuerlig. Høringsuttalelsene viste også til at åremålsansatte kan oppleve mangel på kunstnerisk frihet i institusjonen fordi de er i en utrygg ansettelses-situasjon og usikre på om de vil få fornyet åremålet hvis de tar kunstfaglig standpunkt mot konsensus i miljøet. Det ble i denne sammenheng pekt på at utrygge rammer kan lede til det motsatte av faglig fornyelse, nem-

lig stagnasjon og en kultur hvor enighet er det viktigste.

11.7.3.4 Lengden på de ulike åremålsstillingene

Det var 16 høringsinstanser som uttalte seg om reglene i uhl. § 6-4 andre og tredje ledd om lengde på de ulike åremålsstillingene.

Handelshøgskolen BI, Universitetet i Oslo, Universitetet i Stavanger og *Universitets- og høyskolerådet* mente at institusjonene bør kunne fastsette lengden på åremålene selv og ønsket ingen endring i dagens regler. Disse, og flere av høringsinstansene, viste i tillegg til at en endring på åremålenes lengde i seg selv ikke vil redusere midlertidigheten i sektoren, og at det derfor ikke er grunn til å endre bestemmelsen. *Norges handelshøgskole* mente at dagens regler er hensiktsmessige.

Dronning Mauds Minne Høgskole viste til at omstilling og strategisk utvikling tar tid, og ønsket at seks år, som kan gjentas én gang, dvs. maksimalt tolv år, innføres i sektoren generelt slik at varigheten likestilles med det som gjelder for andre ledere i staten. *HiØ* mente det en fordel med forskjellige åremålsperioder for de ulike stillingene.

Akademikerne mente at det bør ses nærmere på om åremålsperiodene kan kortes ned. *Forskerforbundet* viste til at åremålsperiodene henger sammen med tradisjonelle valgperioder på fire år, og at ingen rektor kan velges for mer enn to sammenhengende perioder på fire år (uhl. § 10-2 andre ledd). De mente det derfor ville være naturlig med samme åremålsperiode og avgrensning for ansatt rektor. *Forskerforbundet* mente at det er uklart hvorfor leder av avdeling og grunnenhet kan ansettes i åremål i inntil tolv år, og skrev at det kan se ut som dette henger igjen fra gammel lov og så ingen grunn til å ha andre regler for disse stillingene. *Forskerforbundet* mente at to perioder av fire år bør være lovens maksimum for alle. *Nord Universitet* mente det samme.

11.7.3.5 Begrense til én åremålsperiode for postdoktorstilling

Det var 17 høringsinstanser som uttalte seg om forslaget om å flytte regelen om at man bare kan være ansatt som postdoktor i én periode per institusjon fra forskrift til lov.

Nord universitet, Norges handelshøgskole, Universitetet i Oslo, Universitetet i Sørøst-Norge, LO, NITO studentene, Unio og *Utdanningsforbundet* støttet forslaget.

MF vitenskapelig høyskole, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Norsk studentunion mente departementet må klargjøre forslaget. *Tekna* foreslo enkelte tilpasninger i forslaget og De mente begrensningen ikke bør være på antall år, men heller på antall perioder.

Legeforeningen for leger i vitenskapelige stillinger støttet ikke forslaget. De resterende høringsinstansene er imot forslaget.

Departementet mottok også over 60 høringsinnspill til utkastet til *Strategi for forskerrekruitering*. Se omtale i punkt 11.7.2. I innspillende var det varierende tilbakemelding på forslaget om å endre perioden for postdoktorer fra to til fire år til tre til fire år. Mange pekte på at en minsteperioder på tre år i større grad vil sikre intensjonen med stillingen som kvalifiserende til høyere undervisnings- og forskningsstillinger, og at dette også ville øke forutsigbarheten. Det var også flere institusjoner som ønsket å fortsatt kunne avgrense åremålsstillingene for postdoktorer til to år ved behov.

11.7.4 Departementets vurdering

11.7.4.1 Generelt

Departementet mener det er behov for å videreføre de eksisterende hjemlene for ansettelse i åremålsstillinger i universitets- og høyskoleloven, men foreslår noen få justeringer. Departementet understreker likevel at hovedregelen i norsk arbeidsliv er fast ansettelse, og at ansettelse på åremål er unntak fra dette. Reglene i universitets- og høyskoleloven åpner for at åremål *kan* benyttes. Åremålsstillingene skal blant annet dekke funksjoner der det er spesielt viktig med fornyelse av faglige årsaker. Institusjonene skal i forkant av en utlysning gjøre en konkret vurdering av om det er et reelt behov for åremål. Dersom dette ikke er tilfelle, skal det ansettes i faste stillinger.

11.7.4.2 Åremålsstilling for ledere for avdelinger eller grunnenheter

Departementet foreslår å videreføre regelen om at ledere for avdeling og grunnenhet kan ansettes i åremålsstilling. Åremål i disse tilfellene må ses i sammenheng med tradisjonen i universitets- og høyskolesektoren for valgte ledere og kollegiale organer med beslutningsmyndighet. Det er viktig for institusjonene å kunne ha oppdaterte, dyktige og erfarne fagpersoner i disse stillingene. Åremålsinstituttet sikrer institusjonene jevnlig tilgang på nye fagpersoner. Dette er personer som

ofte har permisjon fra fagstillinger, og som returnerer til disse etter at åremålet har opphørt.

Dersom adgangen til å ansette ledere for avdelinger eller grunnenheter i åremål oppheves, ville institusjonene fortsatt kunne rekruttere til disse stillingene ved å etablere ordninger med valgte verv, slik praksis var tidligere. Departementet mener imidlertid det er viktig at institusjonene kan rekruttere til så viktige posisjoner gjennom ordinære ansettelsesprosesser, og ønsker også derfor å opprettholde dagens mulighet til å ansette i åremålsstillinger. Dagens regler gir i tillegg institusjonene handlingsrom til å variere lengden på åremål etter behov.

Denne muligheten til å ansette på åremål har ikke noen betydning for den totale midlertidigheten i sektoren. Departementet foreslår derfor å videreføre reglene i uhl. § 6-4 første ledd bokstav c, og å videreføre regelen i § 6-4 andre ledd om at leder for avdeling eller grunnenhet maksimalt kan være ansatt på åremål for en sammenhengende periode på tolv år.

Departementet presiserer at åremål bare kan brukes for de øverste ledernivåene. Hjemmelen skal ikke brukes for undervisningsledere, studieledere osv. som ikke har et klart personal- og økonomiansvar eller som ikke er leder for en organisatorisk enhet ved institusjonen.

11.7.4.3 Åremålsstillinger for skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse

Det har vært offentlig debatt om bruk av hjemmelen til å ansette på åremål i undervisnings- og forskningsstillinger hvor skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet. Enkelte ansatte har en slik midlertidig åremålsstilling i svært mange år. Til sammen var det 130 årsverk i åremålsstillinger for skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse i 2022, fordelt på ca. 223 personer. Totalt sett er dette ikke et stort omfang.

Departementet ser at kunstutdanningene er spesielt avhengig av en dynamisk interaksjon med det profesjonelle kunstlivet, og har forståelse for at institusjonene ønsker aktive kunstnere og fornyelse i undervisningen og i forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid. Muligheten til å bruke åremålsstillinger når skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse er et viktig kompetansekrav, kan legge til rette for at institusjonene får en kontinuerlig utveksling med det frie kunstfeltet, noe som igjen er viktig for å kunne tilby relevante utdanninger av høy kvalitet. Departementet mener derfor det er behov for å videreføre hjem-

melen for å kunne ansette i åremål for stillinger hvor skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element av kompetansekravet.

Departementet mener imidlertid at dagens praksis med så vidt utbredt bruk av åremål i kunstutdanningene er uheldig. Departementet understreker at institusjonene må vurdere om det er et reelt behov for å ansette midlertidig. Dersom behovet for kompetanse kan ivaretas med faste stillinger, skal det ansettes fast. Departementet mener at en maksimal åremålsperiode på totalt tolv år er for langt, og foreslår å begrense muligheten til å ansette i slike stillinger til én åremålsperiode på fire til seks år. På denne måten unngår man at enkeltpersoner blir sittende lenge i åremålsstillinger.

11.7.4.4 Lengden på de ulike åremålsstillingene

Departementet ser at det kan argumenteres for, slik *Forskerforbundet* påpeker, at to perioder på fire år bør være lovens maksimum for alle åremålsstillingene. Samtidig er det også gode argumenter fra høringsinstansene som tilsier at ulik lengde på de forskjellige åremålsstillingene bør beholdes. Departementet foreslår å videreføre reglene om lengden på åremålsstillingene, bortsett fra for stillinger hvor skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet, se 11.7.3.4 og for postdoktorer.

Basert på høringsinnspillene til NOU 2020: 3 og høringen av *Strategi for forskerrekruttering og karriereutvikling*, se omtale i punkt 11.7.2, foreslår departementet i tillegg å endre perioden for postdoktorer fra to til fire år til tre til fire år. En slik endring vil bidra til at åremålsstillinger for postdoktorer brukes i samsvar med intensjonen, det vil si å kvalifisere til høyere undervisnings- og forskningsstillinger. I rapporten fra *Proba samfunnsanalyse*, se omtale i punkt 3.2.1, blir også dette understreket. I tillegg vil en periode på minst tre år sikre større forutsigbarhet for postdoktorene og bedre muligheter til kvalifisering for videre karriere.

11.7.4.5 Flytte regler om åremål for utdannings- og forskningsstillinger fra forskrift til lov

I NOU 2020: 3 ble det foreslått å lovfeste at institusjonene kan ansette en person i åremål som postdoktor bare i én periode. Dette framgår i dag av forskrift om ansettelsesvilkår for stillinger som postdoktor, stipendiat, vitenskapelig assistent og spesia-

listkandidat § 2-1 første ledd, men begrensningen vil bli tydeligere ved at den framgår av loven.

Flere instanser kommenterte forslaget både under høring av NOU 2020: 3 og departementets nye høring sommeren 2022. Noen høringsinstanser trodde forslaget betydde at det bare ville være tillatt med én periode som postdoktor i karrieren. Forslaget innebar imidlertid å lovfeste at den enkelte institusjon bare kunne ansette en og samme person i postdoktorstilling for én åremålsperiode, det vil si en videreføring av dagens forskrift. Departementet kan ikke se at det verken ville vært mulig eller rimelig å regulere hvilke jobber en person kan søke på ved andre institusjoner.

Departementet foreslår å flytte begrensningen om én åremålsperiode for postdoktorer fra forskrift til lov, da dette er en sentral begrensning som bør være lovfestet. Departementet foreslår at også reglene om åremålsperiodens lengde for postdoktorer flyttes fra forskrift til lov. Dette forslaget har ikke vært på høring, men det innebærer ingen innholdsmessig endring. Hensikten med å flytte begrensningen om én åremålsperiode og regel om lengden på åremål for postdoktorer til loven er å regulere dette på samme måte som for de øvrige åremålsstillingene. Det vil gi en mer samlet og synlig regulering.

I forskrift om ansettelsesvilkår for stillinger som postdoktor, stipendiat, vitenskapelig assistent og spesialistkandidat § 2-1 er det også fastsatt regler om åremålenes lengde og en begrensning på én åremålsperiode for stipendiat, vitenskapelig assistent og spesialistkandidat. For å få et enhetlig regelverk, foreslår departementet at også disse reglene flyttes fra forskrift til lov. Det samme gjelder reglene om åremålets lengde og begrensningen på én åremålsperiode som i dag er fastsatt i forskrift om ansettelse på innstegsvilkår §§ 2 og 8.

Forslaget om å flytte reglene fra forskrift til lov har ikke vært på høring. Forslaget innebærer ingen endring av gjeldende rett.

11.7.4.6 Forskriftshjemler

Departementet foreslår å videreføre forskriftshjemmelen om stillinger på innstegsvilkår.

Departementet foreslår i punkt 11.7.4.5 å flytte reglene om lengden på åremålene og antall åremålsperioder for postdoktor, stipendiater, vitenskapelige assistenter og spesialistkandidater fra forskrift til lov. Departementet foreslår derfor å ikke videreføre forskriftshjemmelen om adgangen til å fornye ansettelsesforholdene for disse stillingene. Departementet foreslår imidlertid å videreføre forskriftshjemmelen om varighet

for eventuelt å kunne fastsette unntak fra lovreglene om åremålenes lengde på grunn av permisjoner eller annet.

Departementet foreslår for øvrig å videreføre forskriftshjemmelen om postdoktorer, stipendiater, vitenskapelige assistenter og spesialistkandidater, men foreslår å presisere at det kan gis forskrift om framgangsmåten og kriteriene for ansettelse, i tillegg til forskrift om varighet og om arbeidets omfang og innhold.

11.7.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å innføre en begrensning på én åremålsperiode for stillinger der skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet, se forslaget til § 7-6 fjerde ledd
- å flytte reglene om åremålsperiodens lengde for stilling på innstegsvilkår, postdoktorer, stipendiater, spesialistkandidater og vitenskapelige assistenter, fra forskrift til lov og tilpasse forskriftshjemmelen til dette, se forslaget til § 7-6 tredje og fjerde ledd
- å endre åremålsperioden for postdoktorer fra to til fire år til tre til fire år, se forslaget til § 7-6 tredje ledd
- å ellers videreføre reglene i uhl. § 6-4 om åremål med enkelte presiseringer og språklige endringer, se forslaget til § 7-6

11.8 Særregel om ekstraerverv

11.8.1 Dagens regler

I dag er muligheten til å ansette i bistilling regulert i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 6-6. Regelen er en videreføring av en regel som tidligere sto i forskriften til den gamle tjenestemannsloven fra 1983 og ble lovfestet i universitets- og høyskoleloven i 2005.

Paragrafen regulerer en spesiell form for stilling og gir institusjonene hjemmel for å kunne ansette undervisnings- og forskningspersonale midlertidig i et åremål. I tillegg angir den at lengden på åremålet skal være mellom to og seks år og at størrelsen på en slik åremålsstilling kan være opptil 20 prosent. Bruken av formuleringen «bistilling» innebærer at det er en forutsetning at vedkommende som ansettes i en slik stilling, i tillegg har en ordinær, full stilling hos en annen arbeidsgiver.

Det ble i 2022 innrapportert i underkant av 600 årsverk i bistillinger, fordelt på omtrent 3300 per-

soner. De fleste har en 20 prosent bistilling. Det var videre 43 personer som har mer enn 20 prosent stilling, noe som ikke er i samsvar med regelen. Hjemmelen for bistillinger blir brukt i noe større grad i privat sektor enn i staten.

Begrepet «bistilling» brukes i dag bare i universitets- og høyskolesektoren, og ikke andre steder i norsk arbeidsliv. I øvrig lovgivning brukes begrepet «bistilling» bare ett sted, i forskrift til statsansatteloven § 8 fjerde ledd, hvor det står følgende: «Fortrinnsretten for deltidsansatte etter statsansatteloven § 13 gjelder ikke for ansatte i bistillinger.» Årsaken til at bistilling er omtalt der, er nettopp særregelen i uhl. § 6-5. Av samme grunn omtales bistilling i Statens personalhåndbok punkt 10.13.2. Ellers bruker Hovedtariffavtalene i staten begrepet ekstraerverv om denne typen stillinger.

11.8.2 Høringsforslaget

I høringen foreslo departementet å oppheve uhl. § 6-6 om særregler for visse typer bistillinger. Departementet begrunnet forslaget med at det ordinære regelverket i statsansatteloven og arbeidsmiljøloven gir institusjonene mulighet til å ansette eksterne i små stillingsbrøker, enten i fast stilling eller for kortere perioder.

11.8.3 Høringsinstansenes syn

Det var 55 høringsinstanser som kommenterte forslaget om å oppheve uhl. § 6-6 om bistilling. Av disse var det fire som støttet forslaget. Det var *Nordland fylkeskommune*, *Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter (KRUS)*, *NLA Høgskolen* og *Norsk Sykepleierforbund (NSF)*. I tillegg var det to høringsinstanser som delvis støttet forslaget, det var Oslo universitetssykehus HF og Stiftelsen for Norsk Folkemuseum.

Det var 49 høringsinstanser som ikke støttet forslaget, blant andre *Norges forskningsråd*, *Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)*, *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)*, *Universitetet i Bergen (UiB)*, *Universitetet i Oslo (UiO)*, *Universitetet i Tromsø (UiT)*, *Akademikerne*, *Forskerforbundet*, *LO Norge*, *NHO*, *NITO*, *Tekna* og *Universitets- og høyskolerådet (UHR)*.

UiO mente at bistillinger normalt dekker funksjoner hvor behovet for jevnlig fornyelse av fagene parallelt med utviklingen i samfunns- og arbeidsliv for øvrig. *UiO* mente at midlertidig ansettelse etter statsansatteloven eller arbeidsmiljøloven sjeldent vil kunne benyttes fordi arbeids-

oppgavene normalt ikke er av «midlertidig karakter», og en slik ansettelse vil uansett ha en maksimal varighet på tre år i staten. *UiO* opplyste også at de fleste i bistillinger ansettes direkte uten utlysning.

UiB mente at å ansette i en deltidsstilling etter statsansatteloven vil innebære at de ordinære kravene til ansettelsesprosedyrer og kompetansevurderinger vil gjelde som ved ordinære ansettelser, og at det dermed vil bli langt mer arbeids- og tidskrevende.

UiB opplyste at de bruker bistillinger for å styrke undervisnings- og forskningssamarbeidet nasjonalt og internasjonalt. *UiB* mente bistillingene er viktige for å sikre kompetanseutveksling og et strategisk viktig virkemiddel for universitetet. *UiB* mente at faste ansettelser med brøkdelsstillinger er problematiske av flere grunner, blant annet fordi bistillingene blir brukt til å hente inn ekspertise fra industri og næringsliv for å styrke arbeidsrelevansen i studieprogrammene. *UiB* mente at hjemmelen for bistillinger gir andre muligheter for samarbeid innenfor en akseptabel arbeidsbyrde på inntil 20 prosent, enn det statsansatteloven gir.

NTNU skrev at «[p]rofessor II-ordningen bidrar til å sikre våre studenter gode og kunnskapsrike undervisere fra et arbeidsliv og et globalt akademia i rask utvikling».

De mente at det tar tid å integrere professor II i studier og fagmiljøer og at en ansettelse i tre-fire år etter ordinære regler er for kort tid. Samtidig mente de at fast ansettelse ville svekke deres evne til fornyelse i et arbeidsliv i rask utvikling. *NTNU* skrev videre at forslaget vil føre til mer byråkrati og fryktet at ordningen kan bli mindre attraktiv for noen av de beste kandidatene.

Videre pekte *NTNU* på at forslaget vil medføre at det må ansettes fast og at det vil gi en rekke rettslige konsekvenser. De viste til at ansatte i deltidsstillinger har rett til en utvidet stilling framfor at arbeidsgiver foretar en utlysning og nyansettelse. I denne sammenheng forutsatte *NTNU* at den ansatte i deltidsstillingen ikke ønsker å fortsette sitt hovedarbeidsforhold, eller at vedkommende ikke har 100 prosent stilling hos en annen arbeidsgiver/virksomhet. I så fall kan den ansatte ønske å benytte seg av denne retten, noe *NTNU* mente utfordrer kvalifikasjonsprinsippet.

KRUS mente at behovet for ansettelse i bistillinger kan ivaretas av reglene i arbeidsmiljøloven og statsansatteloven.

NHO skrev at personer som ansettes i bistillinger, gjerne vil ha en tidsbegrenset tilknytning til institusjonen. Hvis adgangen til bistilling endres

vesentlig fra dagens ordning, var *NHO* bekymret for at bistillinger vil bli mindre attraktivt.

UiB og *Akademikerne* pekte på at de som har en bistilling, i utgangspunktet har 100 prosent fast stilling hos en annen arbeidsgiver, og at hensynet til ansattes behov for fast stilling dermed er ivare tatt gjennom vedkommendes hovedstilling.

Videre mente *Akademikerne* at bruk av bistilling i akademia bidrar til tettere kobling mellom arbeidsliv og akademia og er viktig for å sikre arbeidsrelevans og kvalitet i studiene. *Akademikerne* sa at slike stillinger er viktige for fagmiljøene, studentene og næringslivet, og at de gir nødvendig mobilitet mellom sektorene.

Forskerforbundet var også imot forslaget om å oppheve særregelen om bistillinger. De mente at bistillinger er en ønsket og anerkjent ordning som det stort sett hersker tilfredshet med fra begge parter. Videre mente *Forskerforbundet* at det gir mulighet for institusjonene til å knytte til seg relevant spisskompetanse og gir stor grad av fleksibilitet ved utlysning, ansettelsesprosedyre og varighet som kan være nødvendig for utdannings- og forskningsmiljøer i slike sammenhenger.

NSF støttet forslaget om å oppheve med tanke på uklarhetene denne særregelen medfører, og mente det vil rydde opp i ulik praktisering og unødvendig midlertidighet. *NSF* mente behovet for ansettelse i redusert stilling i prosjekter osv. kan ivaretas gjennom reglene i arbeidsmiljøloven og statsansatteloven.

11.8.4 Departementets vurdering

11.8.4.1 Generelt

Forslaget i høringen om å oppheve uhl. § 6-6 om bistillinger fikk stor motstand. Departementet foreslår å beholde regelen.

Departementet har inntrykk av at noen av høringsinstansene som var negative til forslaget har misforstått intensjonen med, og konsekvensene av, forslaget. Hensikten med forslaget var ikke å avskaffe muligheten universitetene og høyskolene har til å innhente spisskompetanse fra andre institusjoner og ansette i en inntil 20 prosent stilling. Dersom særregelen ble opphevet, ville det fortsatt vært mulig å ansette midlertidig eller fast i deltidsstilling innenfor statsansatteloven og arbeidsmiljølovens regler. Til forskjell fra særregelen om bistilling, som regulerer en tidsbegrenset åremålsansettelse, åpner de ordinære reglene både for fast ansettelse og for midlertidig ansettelse i inntil tre år i statlig, og per i dag fire år

i privat sektor, dersom institusjonen har et midlertidig behov for kompetansen.

I pågående prosesser med å gjøre utdanningene mer arbeidsrelevante har det vært etterspurt mulighet til å ansette personer fra praksisfeltet i større stillingsbrøker enn det dagens regel om bistillinger gir adgang til, eksempelvis 30-40 prosent. Som det framgår av punkt 11.8.1, var det i 2022 43 personer som hadde mer enn 20 prosent bistilling. Disse ansettelsesforholdene ligger utenfor det som er hjemlet i uhl. § 6-6, og også utenfor begrunnelsen for reglen om at hjemmelen kan benyttes for personer som har en hovedstilling hos en annen arbeidsgiver. Men etter ordinert regelverk kan universiteter og høyskoler tilby personer med ønsket kompetanse utenfra sektoren faste eller midlertidige deltidsstillinger på universitetet eller høyskolen.

På bakgrunn av innspillene i høringen foreslår departementet å beholde hjemmelen for bistillinger. Det er viktig at institusjonene kan tilby studentene praksisnær kompetanse som ikke de fast ansatte på institusjonen besitter. I tillegg bidrar det generelt til viktig kunnskapsutveksling mellom næringslivet og institusjonene, noe som er en fordel for både studentene og fagmiljøene.

Antall samlede årsverk i bistillinger er relativt lavt, så en begrensning i hjemmelen for bistillinger vil ha liten betydning for den samlede bruken av midlertidige stillinger i universitets- og høyskolesektoren. De som ansettes i bistillinger, har dessuten en ordinær hovedstilling hos en annen arbeidsgiver. Det er dermed ikke samme hensyn til forutsigbarhet, økonomi og trygghet for den ansatte som for andre som ansettes midlertidig.

Enkelte høringsinstanser pekte på at tre-fire års ansettelsesperiode etter de ordinære reglene er for kort til å integrere den ansatte tilfredsstillende i fagmiljøet. Derfor mente de at dagens særregel om bistillinger, som åpner for å kunne ansette på åremål inntil seks år, og i flere åremålsperioder etter hverandre, bør videreføres.

Etter regelen om bistilling er det ikke krav om at behovet må være midlertidig. Dette gir noe større fleksibilitet enn ordinært regelverk. Rammene for bistillingene legger til rette for at den ansatte kan bli kjent med fagmiljøet og institusjonen, noe som gir et godt grunnlag for kunnskapsutveksling.

Departementet er enig med høringsinstansene i at ordningen med bistillinger er viktig for å få kunnskap fra miljøer utenfor universitets- og høyskolesektoren inn i studiene. Det er en fordel for både studentene og fagmiljøene. Selv om institusjonene kan innhente kompetanse gjennom det ordi-

nære regelverket slik privat næringsliv gjør, velger departementet å lytte til høringsinnspillene og beholde bestemmelsen med noen få justeringer.

Selv om loven fortsatt vil åpne for bistillinger i åremål, må institusjonene alltid vurdere konkret om det er behov for å bruke denne hjemmelen. Dersom behovet kan ivaretas med faste deltidsstillinger, skal det ansettes fast.

Departementet vil påpeke at lov 18. juli 1958 nr. 2 om offentlige tjenestetvister ble endret med virkning fra 1. juni 2002. Fra dette tidspunkt gjelder loven «arbeidstakere ansatt i statens tjeneste». Tidligere gjaldt loven «arbeidstaker som er fast eller midlertidig ansatt i organisert statsstilling (regulativlønnet)». Det er bl.a. i forskrift 15. mai 2002 nr. 451 gjort unntak fra denne loven for enkelte grupper arbeidstakere. Unntakene omfatter imidlertid ikke ansatte i bistillinger eller ekstraervert. Med mindre annet særlig grunnlag kan påvises, følger det derfor at disse arbeidstakerne omfattes av statens hovedavtaler og øvrig sentralt avtaleverk, slik at de må lønnes etter hovedtariffavtalene i staten.

Departementet foreslår å videreføre regelen om at departementet kan gi forskrift om varighet. Dette innebærer blant annet at det i forskrift kan settes begrensninger i antall åremål en person kan ha etter hverandre ved samme institusjon. Hjemmelen til å gi forskrift om varighet kan også bli brukt dersom det blir behov for å fastsette unntak fra åremålenes lengde på grunn av forsinkelser, permisjoner mv. Departementet kan med hjemmel i § 7-2 femte ledd fastsette forskriftsregler om framgangsmåte for å ansette personer i ekstraervert, som kan være andre krav enn det som ellers gjelder for andre undervisnings- og forskningsstillinger.

Departementet foreslår å ikke videreføre forskriftshjemmelen om vilkår for fratredelse. Denne hjemmelen er ikke benyttet og departementet kan ikke se at det skal være behov for særregler om vilkår for fratredelse for slike åremålsstillinger.

Hvilke stillinger som er omfattet av begrepet «undervisnings- og forskningsstillinger» er omtalt i punkt 11.1.

11.8.4.2 Utlysning av ekstraervert

Flere av høringsinstansene mente at en ulempe ved forslaget om å oppheve uhl. § 6-6 er at de da må lyse ut disse stillingene offentlig. Departementet understreker derfor at uhl. § 6-6 ikke regulerer om eller hvordan stillingene skal utlyses. Det fremgår av dagens uhl. § 6-3 andre ledd, og for de statlige institusjonene også av hovedregelen i

statsansatteloven § 4 første ledd, at ledige stillinger skal lyses ut offentlig. Statsansatteloven § 7 tredje ledd bokstav b gir ellers unntak for reglene i §§ 5 og 6 om innstilling og ansettelsesprosedyrer for stillinger med kortere arbeidstid enn 15 timer per uke. Denne unntaksregelen kommer kun til anvendelse dersom partene i virksomheten har forhandlet frem et personalreglement som åpner for bruk av denne. Generelt regner man en ordinær undervisnings- og forskningsstilling til å være 37,5 timer i uken, dvs. 7,5 timer per dag, slik at bistillinger inntil 20 prosent derfor kan ha en forenklet ansettelsesprosess. Men de må like fullt lyses ut.

Andre institusjoner opplyste i høringsinnspill at de benytter dagens uhl. § 6-3 fjerde ledd om såkalt kallelse for å kunne la være å lyse ut offentlig. Denne unntaksbestemmelsen er kun ment for tilfeller hvor det foreligger «særlige grunner», jf. § uhl. § 6-4 fjerde ledd. En slik kan for eksempel være spesielle situasjoner hvor vanlig kunngjøring og ansettelsesprosess ikke har ført fram, men ikke i ordinære ansettelser i bistillinger. Se punkt 11.9.

11.8.4.3 «Ekstraerverv» i stedet for «bistilling»

Departementet foreslår at betegnelsen «bistilling» erstattes med «ekstraerverv» fordi det harmonerer bedre med begrepsbruken i arbeidslivet ellers, jf. for eksempel hovedtariffavtalene i staten (HTA) punkt 1.1.4. Endringen innebærer ingen realitetsendringer. Innehaverne av slike stillinger og institusjonene kan fremdeles benytte bistilling eller toerstilling som arbeidstittel hvis de ønsker det, se eksempelvis HTA punkt 2.3 Lokal lønnspolitikk «Statens lønnsystem forutsetter at de lokale parter har en omforent lønnspolitikk om hvordan lønnsystemet skal brukes og hvilke lønnsmessige tiltak som er nødvendig for å nå virksomhetens mål. I den lokale lønnspolitikken brukes arbeidstitler i tillegg til stillingskodene i lønnsplanheftet.»

11.8.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre særregelen i uhl. § 6-6 om bistillinger med enkelte språklige endringer, inkludert å endre begrepsbruken fra «bistilling» til «ekstraerverv», se forslaget til § 7-7 første og andre ledd

- å videreføre forskriftshjemmelen om varighet, men ikke forskriftshjemmelen om vilkår for fratredelse, se forslaget til § 7-7 tredje ledd

11.9 Ansettelse uten utlysning

11.9.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 6-3 fjerde ledd og § 11 fjerde ledd regulerer ansettelse uten utlysning i universitets- og høyskolesektoren. Regelen om ansettelse uten utlysning i stilling som prorektor eller leder for avdeling og grunnenhet i statlige universiteter og høyskoler er videreført fra lov om universiteter og høyskoler fra 1995. Regelen om ansettelse uten utlysning i undervisnings- og forskningsstillinger ble innført i dagens universitets- og høyskolelov som en videreføring av forskrift til tjenestemannsloven § 2 nr. 5. Regelen ble i 2005 også gjort gjeldende for private institusjoner.

Det følger av uhl. § 6-3 fjerde ledd at styret kan foreta ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger uten forutgående kunngjøring når særlige grunner taler for det. Slik ansettelse kan likevel ikke foretas hvis mer enn ett medlem av styret motsetter seg det. Regelen gjelder både private og statlige universiteter og høyskoler.

Det følger av uhl. § 11-1 fjerde ledd at styret selv kan foreta ansettelse i stilling som prorektor eller leder for avdeling og grunnenhet uten forutgående kunngjøring når særlige grunner taler for det. Regelen gjelder bare for statlige universiteter og høyskoler og er et unntak fra hovedregelen i statsansatteloven § 4 om at ledige stillinger skal lyses ut.

I statsansatteloven § 4 står det at ledige stillinger skal utlyses offentlig, med mindre annet er fastsatt i lov, forskrift eller tariffavtale. Dette blant annet for å oppfylle kvalifikasjonsprinsippet, se punkt 11.4.1. Arbeidsmiljøloven inneholder ikke noe krav om utlysning.

11.9.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre reglene i uhl. § 6-3 fjerde ledd og uhl. § 11-1 fjerde ledd om ansettelse uten forutgående utlysning av stillingene. Utvalget foreslo en presisering om at det er «styret selv» som kan foreta ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger uten forutgående utlysning.

11.9.3 Høringsinstansenes syn

*Politi*høgskolen støttet utvalgets forslag om å videreføre uhl. § 6-3 fjerde ledd. *Politi*høgskolen nevnte at ansettelse uten utlysning kan være aktuelt der navngitte forskere uten fast tilsetning ved institusjonen er med på en søknad om eksterne forskningsmidler som får tilslaget. *Politi*høgskolen mente at det derfor er vanskelig å se noe fornuftig formål i å kreve utlysning av slike midlertidige prosjektstillinger.

Handelshøgskolen BI (BI) mente at ordningen med at styret ikke kan delegere myndigheten til å ansette i undervisnings- og forskningsstillinger uten utlysning, kan begrense den tiltenkte fleksibilitet og konkurransefortrinnet, spesielt med tanke på internasjonal rekruttering der tidsaspekt og prestisje står på spill. *BI* viste til at ansettelse uten utlysning bare bør gjøres i særskilte tilfeller, og at et ansettelsesorgan bør kunne avgjøre om slik ansettelse er berettiget og tilrådelige. *BI* mente derfor at styret bør kunne delegere myndigheten til å ansette i undervisnings- og forskningsstillinger uten utlysning.

Høgskolen Kristiania, Norges musikkhøgskole og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet var også imot at det innføres delegeringsforbud for ansettelser uten utlysning i undervisnings- og forskningsstillinger.

Universitet i Stavanger mente at det ut fra forarbeidene ikke er lovstridig å la styret delegere myndigheten til å ansette i bistillinger uten foregående kunngjøring, og mener det er avklarende om dette kan framgå av lovteksten.

NITO støttet at det fortsatt åpnes for ansettelse uten utlysning i vitenskapelige stillinger, men ikke for lederstillinger, og viste til at det ikke er behov for slike særregler for lederstillinger.

11.9.4 Departementets vurdering

Hovedregelen er at ledige stillinger i statlige virksomheter skal lyses ut. Det er ikke et slikt generelt krav om utlysning for private universiteter og høyskoler, men det følger i dag av uhl. § 6-3 at undervisnings- og forskningsstillinger skal lyses ut. Dette foreslås videreført, se punkt 11.3 og forslag til § 7-2.

Utlysning av stillinger er viktig for at alle aktuelle kandidater skal kunne melde sin interesse, noe som vil gi best grunnlag for å kunne ansette den som er best kvalifisert. Samtidig kan universitetene og høyskolene ved enkelte anledninger få mulighet til å tiltrekke seg en meget høyt kvalifisert og ettertraktet kandidat bare dersom de kan

tilby stillingen uten utlysning. Departementet foreslår derfor å videreføre unntakene i uhl. § 6-3 fjerde ledd og § 11-3 fjerde ledd.

Departementet understreker at det må foreligge «særlige grunner» for å kunne anvende unntaket. Dette innebærer at det er en høy terskel for å benytte unntaket. Av høringsinnspillene til forslaget om å oppheve særregelen i uhl. § 6-6 om visse typer bistillinger, kom det fram at enkelte institusjoner ansetter i bistillinger uten utlysning med hjemmel i uhl. § 6-3 fjerde ledd. Dette er ikke i samsvar med intensjonen bak bestemmelsen. Se punkt 11.10.5.

Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at styret ikke bør kunne delegere kompetansen til å ansette uten utlysning, og mener at det er slik også dagens regel er å forstå. Departementet foreslår å videreføre reglene, men med en ordlyd hvor delegeringsforbudet blir tydeligere enn i dag. Departementet foreslår dessuten å videreføre regelen om at det ikke kan ansettes i undervisnings- og forskningsstillinger uten utlysning dersom mer enn ett medlem av styret kan motsette seg det.

Departementet foreslår også å beholde delegeringsforbudet når det gjelder ansettelser i stilling som prorektor eller leder for avdeling og grunnenhet, slik at det bare er styret selv som kan foreta slike ansettelser. Departementet har lagt vekt på at dette er lederstillinger.

Departementet foreslår å samle de to reglene om ansettelser uten utlysning i én paragraf.

11.9.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 6-3 fjerde ledd og uhl. § 11-1 fjerde ledd om ansettelse uten forutgående utlysning av stillingene med enkelte presiseringer, se forslaget til § 7-8.

11.10 Enerett til bruk av visse stillingstitler

11.10.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 6-7 regulerer enerett til bruk av visse stillingstitler. Regelen har vært videreført fra universitetsloven fra 1989. Regelen har blitt endret flere ganger. I lov om universiteter og høyskoler fra 1995 ble kunstnerisk utviklingsarbeid likestilt med forskning og stillingstittlen professor kunne etter dette brukes også om stillinger på høyeste vitenskapelige eller kunstneriske nivå.

Det følger av uhl. § 6-7 første ledd at stillingsbetegnelsen professor bare kan benyttes om stillinger på høyeste vitenskapelige eller kunstneriske nivå ved universiteter og høyskoler. Departementet kan bestemme at andre titler på undervisnings- og forskningsstillinger skal gis tilsvarende beskyttelse, jf. andre punktum. Det er ikke gitt forskriftsregler om dette.

Uhl. § 6-7 andre ledd åpner for at departementet kan tillate bruk av professortittelen og annen beskyttet tittel ved institusjoner som ikke er universitet og høyskoler, dersom NOKUT bekrefter at institusjonen tilbyr høyere utdanning og utfører forskning eller kunstnerisk utviklingsarbeid av tilsvarende nivå som universiteter og høyskoler på ett eller flere fagfelt.

Det følger av uhl. § 6-7 tredje ledd at den som har hatt en tittel som er beskyttet etter paragrafen i minst ti år, har rett til å bruke tittelen etter tjenestetiden. Det samme gjelder dersom vedkommende blir pensjonert etter kortere tjenestetid enn ti år. Den som er avskjediget eller fradømt stillingen, har ikke rett til å bruke en beskyttet tittel, jf. fjerde ledd. Ifølge femte ledd kan den som forsettlig eller uaktsomt bruker en beskyttet tittel, alene eller som del av tittel, straffes med bøter.

11.10.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende regler om enerett til bruk av visse stillingstitler.

11.10.3 Høringsinstansenes syn

Det var bare tre høringsinstanser som kommenterte universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å videreføre reglene om enerett for å bruke visse stillingstitler. *Norges teknisk-naturvitenskapelige* universitet støttet forslaget, mens *Universitetet i Sørøst-Norge* ikke hadde merknader.

Høyskolen Kristiania mente det ikke er sammenheng mellom regelen om at det kan godkjennes bruk av professortittel ved institusjoner som tilbyr høyere utdanning på tilvarende nivå som universiteter og høyskoler, og regelen om at akkreditering er et vilkår for å tilby høyere utdanning. *Høyskolen Kristiania* pekte videre på at kravene for akkreditering av høyere utdanning de senere

årene har blitt strammet inn, blant annet gjennom at nye institusjoner må søke om bachelorgradsstudier, noe de mente at utvalgets forslag ikke tar høyde for.

11.10.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår å videreføre reglene om enerett til professortittelen. Beskyttelse av denne stillingstittelen er viktig for at offentligheten skal kunne ha tillit til at innehaverne av slike titler har den vitenskapelige kompetansen som kreves.

Departementet foreslår å videreføre at departementet i forskrift kan fastsette at også andre titler enn professortittelen skal være beskyttet. Det er i dag ikke fastsatt slik forskrift, men det kan ikke utelukkes at dette blir aktuelt. Departementet foreslår en forenkling av lovreglene, ved at det fastsettes i forskrift hvilke krav som gjelder dersom andre stillingstitler skal beskyttes, framfor at dette følger av loven.

Departementet er enig med *Høyskolen i Kristiania* i at det ikke er god sammenheng mellom uhl. § 6-7 andre ledd og uhl. § 3-1 første ledd. Etter departementets vurdering er regelen i uhl. § 6-7 andre ledd dessuten utdatert. Regelen er videreført fra lov om universiteter og høyskoler fra 1989, for å gi private institusjoner som driver høyere utdanning og forskning, tillatelse til å bruke en beskyttet tittel. I dag er private institusjoner likestilt med statlige, og kan på samme vilkår få akkreditering av studietilbud eller akkreditering som universitet eller vitenskapelig høyskole. Det er dermed ikke behov for en særregel for å kunne ta i bruk professortittelen ved andre institusjoner enn høyskoler og universiteter. Denne unntaksmuligheten brukes ikke i praksis. Departementet foreslår derfor å oppheve uhl. § 6-7 andre ledd.

11.10.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre reglene i uhl. § 6-7 om beskyttelse av professortittelen og presisere at departementet i forskrift kan fastsette tilsvarende beskyttelse for andre undervisnings- og forskningsstillinger, se forslaget til § 7-9
- å ikke videreføre uhl. § 6-7 andre ledd om at det på visse vilkår kan godkjennes bruk av professortittel ved institusjoner som ikke er høyskoler eller universitet

11.11 Klage på vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed ved statlige universiteter og høyskoler

11.11.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 11-3 regulerer vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed ved statlige universiteter og høyskoler. Reglene om at ansettelsesorganet selv avgjør slike saker kom inn i universitets- og høyskoleloven fra 1995, på bakgrunn av Ot.prp. nr. 85 (1993–1994). Særreglene om klageinstans i slike saker er videreført fra universitetsloven fra 1989.

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 11-3 første ledd at ansettelsesorganet selv avgjør saker etter statsansatteloven § 30 første ledd om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed. Formuleringen innebærer at ansettelsesorganet ikke kan delegere denne myndigheten til et annet organ enn det som er bestemt i loven, jf. Ot.prp. nr. 85 (1993–1994) merknaden til § 34. Ansettelsesorganet kan være styret eller et underordnet organ, for eksempel et ansettelsesutvalg eller et ansettelsesråd, som styret har delegert oppgaven til.

Uhl. § 11-3 andre ledd regulerer hvem som behandler klager på vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed. Hvem som behandler klagen, avhenger av hvem som har fattet vedtaket. Hvis styret har fattet vedtaket, er departementet klageinstans. Dersom vedtaket er fattet av et underordnet organ på institusjonen, er det styret selv som er klageinstans. Formuleringen «selv» betyr at styret ikke kan delegere klagebehandlingen til annen instans ved institusjonen.

11.11.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende regler om vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed.

11.11.3 Høringsinstansenes syn

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) mente at det bør åpnes for at styret kan beslutte at det skal opprettes en egen klagenemnd for behandling av klager på saker om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed. Videre mente *NTNU* at styret ikke bør håndtere enkeltsaker av denne karakter, og at et eget klageorgan

kan bidra til å frigjøre tid til strategiske andre viktige saker for styret.

For øvrig var det ingen som hadde merknader til forslaget.

11.11.4 Departementets vurdering

Departementet mener uhl. § 11-3 første ledd er overflødig fordi det følger av statsansatteloven § 30 at det er ansettelsesorganet som fatter vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed.

Uhl. § 11-3 første ledd innebærer et delegeringsforbud ved at det står at det er ansettelsesorganet «selv» som fatter slike vedtak. Hensikten med delegeringsforbudet var opprinnelig å unngå at reglene om såkalt mindretallsanke i saker om oppsigelse, avskjed eller ordensstraff i den tidligere tjenestemannsloven kom til anvendelse, for å få en så administrativ enkel og oversiktlig behandlingsstruktur som mulig, jf. Ot.prp. nr. 85 (1993–1994) merknaden til § 34. De nevnte reglene i den tidligere tjenestemannsloven er ikke videreført i statsansatteloven. Departementet kan heller ikke se at det er andre grunner til å ha et særskilt delegeringsforbud i universitets- og høyskoleloven. Forslaget om å ikke videreføre uhl. § 11-3 første ledd innebærer at de alminnelige reglene om vedtaksmyndighet i statsansatteloven § 30 gjelder. Det følger av statsansatteloven § 30 første ledd at det er det ansettelsesorganet som har ansatt, som også treffer vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed av statsansatte, og leddet åpner ikke for delegasjon av denne myndigheten.

Departementet foreslår å videreføre uhl. § 11-3 andre ledd. I statsansatteloven § 33 er det fastsatt at klageinstansen er departementet eller den myndigheten som er bestemt i personalreglement. Etter uhl. § 11-3 andre ledd er det styret som er klageinstans, og dersom styret har fattet vedtaket som påklages, er det departementet som er klageinstans. Departementet mener det er hensiktsmessig at slike personalsaker blir behandlet av institusjonen i størst mulig grad, og foreslår derfor å videreføre særregelen om at styret selv skal være klageinstans dersom vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed er fattet av andre enn styret. Slike vedtak er svært inngripende for den ansatte og det kan være behov for å finne løsninger som har betydning for institusjonens økonomi. I tillegg kan et vedtak i ansattes disfavør føre til søksmål, noe som ofte krever mye ressurser. Dette tilsier behandling på høyt nivå i organisasjonen. Selv om disse klagenes er ressurs-

krevenne gjøres saksforberedelsene gjerne av ansatte i institusjonen med kompetanse på regelverket eller med ekstern bistand, ikke av styremedlemmene. Departementet kan derfor ikke se at oppgaven med å behandle slike klagesaker hindrer styret i å ivareta mer overordnede og strategiske oppgaver. Departementet antar i tillegg at det er relativt få slike saker. Departementet mener derfor det bør videreføres at styret selv er klageinstans og at styret ikke kan delegere denne oppgaven til et annet organ ved institusjonen.

Det er i dag departementet som behandler klager på vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed når styret ved statlige universiteter og høyskoler har behandlet disse i første instans. Departementet viser til at forslaget om

nasjonale klagenemnder i punkt 18.2 åpner for at det kan tas i bruk nasjonale klagenemnder for behandling av alle saker hvor departementet er klageinstans.

11.11.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke videreføre særregelen i uhl. § 11-3 første ledd om hvem som fatter vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed
- å videreføre særregelen i uhl. § 11-3 andre ledd om hvem som er klageinstans i saker om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed, se forslaget til § 7-10

12 Opptak til høyere utdanning

12.1 Krav for opptak til høyere utdanning

12.1.1 Dagens regler

12.1.1.1 Kvalifisering på grunnlag av generell studiekompetanse

Grunnlaget for opptak til lavere grads studier ved universiteter og høyskoler er generell studiekompetanse (ofte forkortet til GSK), jf. universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-6 første ledd. Generell studiekompetanse oppnås vanligvis gjennom fullføring av et studieforbereende utdanningsprogram i norsk videregående opplæring med de kravene til fagsammensetning og timefordeling som departementet fastsetter, jf. opptaksforskriften § 2-1 andre ledd.

12.1.1.2 Kvalifisering på grunnlag av annen utdanning eller yrkeskompetanse

Uhl. § 3-6 første ledd andre punktum gir departementet hjemmel til å fastsette i forskrift at også annen utdanning, eller en kombinasjon av utdanning og yrkespraksis, kan være et generelt opptaksgrunnlag. Departementet har fastsatt regler om dette i opptaksforskriften.

Det følger av opptaksforskriften § 2-1 første ledd bokstav b at søkere som fyller 23 år i løpet av opptaksåret, og som kan dokumentere minimum fem års fulltids arbeidserfaring eller utdanning, er kvalifisert for opptak.

Det følger av opptaksforskriften § 2-2 første ledd at man er kvalifisert for opptak til høyere utdanning hvis man har bestått videregående utdanning fra ett av de andre nordiske landene. Søkere som har utdanning fra land utenfor Norden, må i tillegg til å dokumentere bestått utdanning på nivå med norsk treårig videregående opplæring som gir generell studiekompetanse, dokumentere kunnskaper i norsk på et nærmere definert nivå hvis studiet foregår på norsk, jf. opptaksforskriften § 2-2 andre ledd. I tillegg må disse søkerne også dokumentere kunnskaper i engelsk på et nærmere definert nivå. Informasjon om hva slags utdanning søkere med utenlandsk videregå-

ende utdanning fra land utenfor Norden må ha for å kunne få opptak til universiteter og høyskoler i Norge framgår av GSU-listen. Listen er bindende ved opptak til lavere grad ved universiteter og høyskoler. Den er veiledende for opptak til høyere grads studier.

Videre følger det av opptaksforskriften § 2-3 at søkere som er tatt opp til høyere utdanning på grunnlag av unntak fra kravet om generell studiekompetanse, jf. kapittel 3 i opptaksforskriften, og som har bestått en slik utdanning på minst ett år (60 studiepoeng), får generell studiekompetanse. De som har fullført fagskoleutdanning med et omfang på 120 studiepoeng (tilsvarende to studieår), vil også oppnå generell studiekompetanse.

12.1.1.3 Unntak fra kravet om generell studiekompetanse for enkelte studier

Det følger av uhl. § 3-6 fjerde ledd at departementet i forskrift kan unnta enkelte studier eller fag fra kravene om generell studiekompetanse. Det er fastsatt slikt unntak i opptaksforskriften §§ 3-4 til 3-9 for blant annet opptak til spesielt tilrettelagt ingeniørutdanning, enkelte arkitekturfag og tekniske fag, enkelte språkfag for søkere med samisk, finsk eller kvensk tilknytning og for opptak til enkelte kunstfag.

12.1.1.4 Unntak fra kravet om generell studiekompetanse for den enkelte søker – dispensasjon i særskilte tilfeller

Det følger videre av uhl. § 3-6 tredje ledd at universiteter og høyskoler i særskilte tilfeller også kan gjøre *unntak* fra kravet om generell studiekompetanse for den enkelte søker (dispensasjon). Tidligere var det et krav om at søker måtte være under 25 år. Ved lovendring på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021) ble dette endret ved at aldersgrensen for dispensasjon ble opphevet.

To vilkår må være oppfylt for at en institusjon skal kunne gi dispensasjon etter uhl. § 3-6 tredje ledd. For det første må søkeren ha varig sykdom, funksjonsnedsettelse eller lignende tilstand. For det andre må søkerens tilstand være av en slik

karakter at det ikke har vært mulig for søkeren å oppfylle enkelte krav om generell studiekompetanse.

Ifølge Rundskriv F-03-18 er formålet med dispensasjonsadgangen å hindre åpenbar urimelig behandling av enkeltsøkere. Institusjonene kan bare gi dispensasjon i tilfeller der helt spesielle hensyn gjør seg gjeldende. Som ved opptak på grunnlag av realkompetanse, jf. opptaksforskriften § 3-1, må institusjonen gjøre en konkret vurdering av om studenten har faglig forutsetning for å kunne gjennomføre det aktuelle studiet vedkommende søker om opptak til.

12.1.1.5 Spesielle opptakskrav

Det har vært et prinsipp at tilnærmet like studier skal ha samme opptakskrav. Det er likevel lang tradisjon for å kreve spesielle fag fra videregående opplæring for opptak til enkelte studier.

Uhl. § 3-6 femte ledd gir departementet hjemmel til å fastsette spesielle opptakskrav i forskrift når hensynet til gjennomføringen av studiet gjør det nødvendig. Universiteter og høyskoler som ønsker å innføre spesielle opptakskrav for lavere grad, må i dag søke departementet. Spesielle opptakskrav følger av kapittel 4 i opptaksforskriften og gjelder for opptak til alle lavere grads studier ved universiteter og høyskoler. Spesielle opptakskrav er fastsatt i tilfeller der studiet forutsetter særlige kunnskaper eller ferdigheter.

12.1.1.6 Bruk av godkjent generell studiekompetanse ved andre institusjoner

Det følger av uhl. § 3-6 sjette ledd at hvis en søker får godkjent generell studiekompetanse ved én institusjon, kvalifiserer søkeren også for opptak til åpne studier ved andre institusjoner der kravet er generell studiekompetanse. Unntak fra kravet om generell studiekompetanse for enkelte fag eller studier etter uhl. § 3-6 andre, tredje og fjerde ledd kan imidlertid ikke brukes ved andre studier eller institusjoner enn der unntaket ble innvilget.

12.1.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å flytte flere regler om de ulike opptaksgrunnlagene fra opptaksforskriften til universitets- og høyskoleloven. Utvalget foreslo også å oppheve aldersbegrensningen i adgangen til å gi dispensasjon fra kravet om generell studiekompetanse. Dette forslaget tok Stortinget stilling til på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021). Utvalget

foreslo for øvrig enkelte endringer i forskriftsreglene om opptak, som ikke omtales nærmere her.

Departementet foreslo i sin høring å endre begrepsbruken i loven slik at «generelt opptaksgrunnlag» brukes som en fellesbetegnelse for alle opptaksgrunnlagene, mens «generell studiekompetanse» forbeholdes opptak på grunnlag av fullført og bestått videregående opplæring med riktig fagsammensetning og timeantall.

Departementet foreslo også å oppheve uhl. § 3-6 sjette ledd om adgang til åpne studier ved andre institusjoner. I høringen viste departementet til at adgangen til studieplasser er budsjett- og kapasitetsstyrt. Videre ble det vist til at de fleste studier i dag ikke er «åpne», dels fordi det kan være flere søkere enn det er utlyste studieplasser, dels fordi det kan være fastsatt særskilte opptakskrav.

12.1.3 Høringsinstansenes syn

12.1.3.1 Fordeling av regler mellom lov og forskrift

Det var 17 høringsinstanser som kommenterte høringen av NOU 2020: 3 om å flytte flere av reglene om de ulike opptaksgrunnlagene fra forskrift til universitets- og høyskoleloven. Det var 13 høringsinstanser som støttet utvalgets forslag, blant andre *Statped*, *Høgskulen på Vestlandet (HVL)*, *OsloMet*, *Politi- og høgskolen*, *Universitetet i Bergen*, *VID vitenskapelige høyskole* og *Legeforeningen*. Det var fire høringsinstanser som ikke støttet forslaget, blant annet *Norges handelshøyskole* og *Universitetet i Oslo*.

Det var ingen høringsinstanser som uttalte seg om flytting av regler i opptaksforskriften og til lov i departementets høring i 2022.

12.1.3.2 Begrepene «generell studiekompetanse» og «generelt opptaksgrunnlag»

Det var 35 høringsinstanser som kommenterte departementets forslag om å endre begrepsbruk. Av disse er det 21 som støttet forslaget, blant andre *Nordland fylkeskommune*, *Universitetet i Agder*, *Universitetet i Bergen*, *Forskerforbundet*, *LO*, *Studentparlamentet ved Universitetet i Tromsø*, *Universitets- og høyskolerådet (UHR)* og *Utdanningsforbundet*. Det er tolv høringsinstanser som ikke støttet forslaget, blant andre *Høgskolen i Innlandet*, *Høgskolen i Østfold*, *Høgskulen på Vestlandet*, *Nord universitet*, *Norges miljø- og biovitenskapelige universitet*, *Universitetet i Oslo*, *Universitetet i Stavanger* og *Universitetet i Sørøst-Norge*.

Flere av instansene som støttet forslaget, blant andre *Universitet- og høyskolerådet*, mente at en rydding i begrepsbruken er hensiktsmessig, og at endringen gir uttrykk for et mer presist begrep. *LO* og *Fagforbundet* mente at «generelt opptaksgrunnlag» er et mer presist begrep for det som beskrives i loven i dag og støtter at dette tas i bruk som en fellesbetegnelse. Samtidig påpekte *LO* og *Fagforbundet* at det er uheldig at departementet bruker begrepet «riktig fagsammensetning og timetall» knyttet til generell studiekompetanse. *LO* og *Fagforbundet* mente at alle opptaksgrunnlagene som beskrives i loven er riktige, og at generell studiekompetanse er én av flere veier inn i høyere utdanning. *LO* og *Fagforbundet* mente derfor at det framover er av betydning av departementet bruker betegnelser som for eksempel «fullført og bestått norsk videregående opplæring med de krav til fagsammensetning og timefordeling som departementet fastsetter» framfor betegnelser som tolkes som at ett opptaksgrunnlag er mer riktig enn andre.

Norges handelshøyskole (NHH) var positiv til departementets forslag om å endre begrepsbruken i uhl. § 3-6 første ledd slik at det med «generelt opptaksgrunnlag» menes alle grunnlag som gir opptak til høyere utdanning. *NHH* støttet også forslaget om at begrepet «generell studiekompetanse» blir ett av flere opptaksgrunnlag og at «generell studiekompetanse» (*GSK*) forbeholdes gruppen av søkere som har fullført og bestått videregående skole med de krav til fagsammensetning som departementet fastsetter. *NHH* mente at det er ønskelig med en presisering i lovteksten hvor det klart framgår at det er flere ulike opptaksgrunnlag til høyere utdanning, og at fullført og bestått videregående utdanning, *GSK*, er ett slikt grunnlag.

Høringsinstansene som var imot forslaget om å endre begrepsbruken viste til merarbeid knyttet til endringer og at eventuelle endringer bør vurderes i lys av utredningen fra opptaksutvalget. Blant andre pekte *Universitetet i Sørøst-Norge (USN)* på at forslaget ikke innebærer noen endring i opptakskravene, samtidig som det vil medføre merarbeid knyttet til endring av for eksempel studieplaner, veiledere og nettsideinformasjon. *USN* mente på denne bakgrunnen at eventuelle endringer først bør vurderes i oppfølgingen av opptaksutvalgets utredning.

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, *Dronning Mauds Minne Høgskole* og *Høgskolen i Innlandet* mente også at eventuelle endringer bør vurderes i lys av opptaksutvalgets utredning. *Høgskulen på Vestlandet* viste til at

begrepet «generell studiekompetanse» er såpass innarbeidet at en endring av innholdet vil kunne føre til forvirring for søkerne. Også *Høgskolen i Østfold* viste til at generell studiekompetanse er et veletablert begrep i alle instanser. *OsloMet – storbyuniversitetet* mente at å innføre «generelt opptaksgrunnlag» vil bidra til mindre tydelig begrepsbruk enn dagens ordning, og *Høgskolen i Østfold*, *Norges miljø- og biovitenskapelige universitet* og *Universitetet i Stavanger* var bekymret for at et nytt begrep i denne sammenheng kan virke mer forvirrende enn oppklarende.

Sikt – kunnskapssektorens tjenesteleverandør som utvikler opptakssystemet som *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse* bruker i opptaket, viste til at å innføre begrepet «generelt opptaksgrunnlag» vil påvirke systemene til opptaket. *Sikt* skrev at dersom man skal skille mellom enkeltvedtak om generell studiekompetanse og enkeltvedtak om andre generelle opptaksgrunnlag, vil et måtte gjøre omfattende endringer i datasystemene som brukes i opptaket. *Sikt* viste til at det i statsbudsjettet er foreslått avsatt midler til ett nytt opptakssystem, og ber om at en endring i begrepsbruken ikke trer i kraft før det nye systemet innføres. Foreløpig er planen at det nye opptakssystemet skal brukes fra og med opptaket i 2025 for opptak til studieåret 2025–2026.

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir), som har ansvaret for det samordna opptaket, viste også til de tekniske utfordringer en begrepsendring vil medføre. I tillegg peker *HK-dir* på at endringen kan skape usikkerhet blant dem som allerede har fått et vedtak om generell studiekompetanse i tidligere opptak. *HK-dir* viste også til at begrepene «generell studiekompetanse» og «generelt opptaksgrunnlag» er semantisk sett like, noe som kan føre til uklarheter.

12.1.3.3 *Bruk av vedtak om generell studiekompetanse fra andre institusjoner*

Det var 21 høringsinstanser som kommenterte forslaget om å oppheve uhl. § 3-6 sjette ledd om adgang til åpne studier ved andre institusjoner. Av disse er det 16 høringsinstanser som støtter forslaget, blant andre *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir)*, *Høgskolen i Innlandet*, *Høgskolen i Østfold (HiØ)*, *Høgskulen på Vestlandet (HVL)*, *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)*, *Universitetet i Agder*, *Universitetet i Bergen*, (*UiS*), *Universitetet i Oslo*, *Universitetet i Stavanger* og *Universitets- og høyskolerådet*

(UHR). Det er fem høringsinstanser som er mot forslaget, blant andre *OsloMet*, *LO* og *NHO*.

NTNU, *UiO*, *UiS* og *UHR* støttet forslaget og begrunnet det med at bestemmelsen er utdatert, overflødig eller har utspilt sin rolle. *HK-dir* hadde ingen innsigelser mot forslaget, men ønsket å gjøre departementet oppmerksom på at én funksjon av denne bestemmelsen er at vedtak om generell studiekompetanse gitt ved én institusjon, blir gjenbrukt ved senere søknader om opptak til høyere utdanning der generell studiekompetanse er opptaksgrunnlaget, med mindre feilaktig vedtak kan påvises. *HK-dir* ba departementet om å sikre at denne funksjonen opprettholdes. *HiØ* gjorde oppmerksom på at et vedtak om generell studiekompetanse fattet av én institusjon er gjeldende ved alle universiteter og høyskoler, og mener dette fortsatt må være et gjeldende prinsipp. Også *OsloMet* spilte inn at det er viktig å beholde en hjemmel i universitets- og høyskoleloven for å kunne gjenbruke vedtak om generell studiekompetanse på tvers av institusjonene.

LO støttet ikke forslaget om å fjerne bestemmelsen om åpne studier, og viste til at prinsippet om at studenter som er tatt opp ved én institusjon, skal kunne ha adgang til åpne studier ved de øvrige, er viktig. *NHO* og *Abelia* ønsket flere åpne studier og mente derfor at det vil være uheldig å fjerne muligheten som ligger i denne bestemmelsen basert på dagens tilbud. *NSO* var kritiske til alle endringer som gjør det vanskeligere med studentmobilitet. *NSO* mente at det var vanskelig å stille seg positiv til den foreslåtte lovendringer da de ikke kjente omfanget av problemstillingen.

12.1.4 Departementets vurdering

12.1.4.1 Generelt

Departementet går ikke videre med utvalgets forslag om å flytte å regler om de ulike opptaksgrunnlagene fra opptaksforskriften til loven. Loven vil bli unødig detaljert dersom reglene om de ulike opptaksgrunnlagene fullt ut skal framgå av loven. Ved å fastsette dem i loven blir dessuten reglene mer rigide og vanskeligere å endre. Et alternativ er å løfte enkelte sentrale elementer til loven og ha utdypende regler i forskrift. Dette vil i midlertidig gjøre regelverket fragmentarisk og dermed mindre brukervennlig. Departementets vurdering er at det da er bedre å ha reglene ett sted, og at de best hører hjemme i forskrift. Opptaksforskriften er godt kjent og mye brukt, og departementet kan derfor heller ikke se at det

reelt sett vil gjøre reglene mer tilgjengelig om de flyttes til lovs nivå.

Departementet foreslår på denne bakgrunn å videreføre dagens fordeling mellom lov og forskrift der det vanligste grunnlaget, som er generell studiekompetanse på grunnlag av videregående opplæring, framgår av loven og at opptaksgrunnlagene for øvrig reguleres i forskrift.

Departementet foreslår å videreføre hjemmelen for departementet til å gi forskrift om at også annen utdanning eller kombinasjon av utdanning og yrkespraksis kan gi generell studiekompetanse. Videre foreslår departementet at det presiseres at det også kan gi nærmere regler i forskrift om generell studiekompetanse, noe det er regler om i opptaksforskriften i dag.

Departementet foreslår også å videreføre forskriftshjemlene om unntak fra kravet om generell studiekompetanse og om dispensasjon.

Departementet foreslår også å videreføre at universiteter og høyskoler kan ha faglige minstekrav ved opptak til høyere grads studier.

I dagens uhl. § 3-6 første ledd tredje punktum står det at «institusjonen skal vurdere om søkere har kvalifikasjoner likeverdig med de fastsatt krav for opptak». Departementet mener at det er en selvfølge at institusjonene sjekker at søkeren oppfyller kvalifikasjonskravene som er fastsatt i lov og forskrift, og at dette bare er en presisering av det som følger av setningen før om at «departementet kan fastsette at også annen høvelig utdanning eller kombinasjon av utdanning og yrkespraksis skal være generelt opptaksgrunnlag». Departementet mener denne presisering er rettslig overflødig og foreslår å ikke videreføre den i ny lov.

12.1.4.2 Begrepene «generell studiekompetanse» og «generelt opptaksgrunnlag»

Departementet foreslår å beholde begrepet «generell studiekompetanse» som det er inntil videre i stedet for å innføre begrepet «generelt opptaksgrunnlag».

Begrepet «generell studiekompetanse» brukes i regelverket i dag både om fullført og bestått videregående opplæring og om andre opptaksgrunnlag, som annen utdanning og kombinasjon av utdanning og yrkespraksis, jf. uhl. § 3-6 første ledd.

Departementet har merket seg bekymringene til Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse og Sikt om at dagens opptakssystem ikke er rustet for gjennomgående endringer. Begrepet «generell studiekompetanse» er i dag gjennomgående kodet inn i datasystemene som brukes i det

samordnede opptaket, og det vil bli tidkrevende, risikofylt og kostbart å skulle endre på disse systemene nå.

I Prop. 1 S (2022–2023) går følgende fram:

Regjeringa foreslår 53,7 mill. kroner i 2023 for å utvikle ei ny teknisk plattform for Samordna opptak. Målet med prosjektet er å utvikle eit sikkert, påliteleg og framtidsretta system, slik at opptaket til høgare utdanning og høgare yrkesfagleg utdanning kan gjennomførast også i komande år.

Sikt har anslått at det nye opptakssystemet vil bli tatt i bruk fra og med opptaket til studieåret 2025–2026. Departementet mener derfor det er hensiktsmessig å vente med å fremme dette forslaget. I tillegg har opptaksutvalget i NOU 2022: 17 foreslått et nytt opptakssystem. Departementet foreslår derfor å ikke gjøre endringer i begrepsbruken nå.

12.1.4.3 Spesielle opptakskrav

Departementet mener at høyere utdanning i utgangspunktet bør være åpent for alle som er kvalifisert. Uhl. § 3-6 femte ledd gir departementet hjemmel til å fastsette spesielle opptakskrav i forskrift «når hensynet til gjennomføringen av studiet gjør dette nødvendig». Departementet ser at det kan være en glidende overgang mellom hva som er nødvendig av hensyn til gjennomføringen av studiet, inkludert gjennomføring av praksis, og hva som er nødvendig for yrkesutøvelsen som studiet gir grunnlag for. Samtidig er det enkelte studier som spesifikt kvalifiserer for et yrke, og det kan da være lite hensiktsmessig å ta inn søkere som ikke oppfyller de kravene som stilles til yrkesutøvelsen. Departementet foreslår derfor å utvide forskriftshjemmelen om spesielle opptakskrav til også å omfatte opptakskrav av hensyn til yrkesutøvelse. Denne utvidelsen har ikke vært på høring. Departementet mener dette ikke er noen stor utvidelse ettersom opptakskrav av hensyn til yrkesutøvelse i mange tilfeller også vil kunne være relevante for gjennomføring av praksis som en del av studiet. Departementet legger også til grunn at det eventuelt bare vil være aktuelt dersom det foreligger et særlig behov. Mulige behov kan være helsetester, medisinske eller fysiske krav, for eksempel på linje med det som finnes for pilotutdanningene ved Universitetet i Tromsø. Videre kan det innenfor særskilte utdanningsområder være behov for å kunne stille krav

om sikkerhetsklarering (se punkt 3.5), slik Forsvarets høyskole har for noen av sine utdanninger. Dersom det blir aktuelt for departementet å fastsette spesielle opptakskrav av hensyn til yrkesutøvelse i forskrift, vil dette på vanlig måte bli sendt på høring.

12.1.4.4 Bruk av vedtak om generell studiekompetanse fra andre institusjoner

Departementet foreslår å ikke videreføre uhl. § 3-6 sjette ledd om at den som er tatt opp som student ved et universitet eller en høyskole, har adgang til åpne studier ved andre universiteter og høyskoler. Adgangen til studieplasser er budsjett- og kapasitetsstyrt. De fleste studier er i dag ikke «åpne», dels fordi det kan være flere søkere enn det er utlyste studieplasser, dels fordi det kan være fastsatt særskilte opptakskrav. Departementet mener derfor at regelen er overflødig og misvisende. Uhl. § 3-6 sjette ledd pålegger ikke institusjonene å ha åpne studier, og innspillene i høringen om at det er ønskelig med flere åpne studier, er derfor ikke et argument for å videreføre regelen. Se også punkt 12.3 om institusjonenes myndighet til å regulere adgangen til det enkelte studiet.

Departementet legger til grunn at studenter som har fått vedtak om generell studiekompetanse ved én institusjon, fortsatt vil være kvalifisert for opptak ved andre institusjoner der opptakskravet er generell studiekompetanse. I praksis vil dette i stor grad ivaretas gjennom den nasjonale opptakstjenesten (samordna opptak), og departementet ser ikke behovet for at dette må stå i loven.

12.1.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke videreføre reglene i uhl. § 3-6 sjette ledd om adgang til åpne studier ved andre institusjoner
- å videreføre hjemmelen i uhl. § 3-6 femte ledd om at departementet i forskrift kan fastsette spesielle opptakskrav når det er nødvendig av hensyn til gjennomføringen av studiet, og ta inn at forskriftshjemmelen også kan brukes når spesielle opptakskrav er nødvendig av hensyn til framtidig yrkesutøvelse
- å ellers videreføre reglene i uhl. § 3-6 om krav for opptak til høyere utdanning med enkelte forenklinger og språklige og strukturelle endringer, se forslaget til § 8-1

12.2 Opptak på grunnlag av realkompetanse

12.2.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-6 andre ledd første punktum at universiteter og høyskoler kan gi søkere som er 25 år eller eldre i opptaksåret, opptak til enkeltstudier hvis søkeren på grunnlag av realkompetanse har de faglige forutsetningene for å kunne gjennomføre det aktuelle studiet. Universitetene og høyskolene må vurdere den faglige kompetansen opp mot det faget søkeren ønsker å studere. Dokumentert realkompetanse kan både gi opptak til høyere utdanning og gi grunnlag for godkjenning for hele eller deler av et studium, jf. uhl. § 3-5 f.

Realkompetanse omtales ofte som dokumentert kunnskap, dokumenterte ferdigheter og generell kompetanse tilegnet uavhengig av læringsarena gjennom formell, ikke-formell og uformell læring. Formell læring er den læring som skjer i utdanningssystemet, eventuelt for autorisasjons- og/eller sertifiseringsformål. Ikke-formell læring er strukturert opplæring gjennom kurs og andre tilbud som ikke inngår i utdanningssystemet, mens uformell læring skjer gjennom livet på arenaer som ikke først og fremst er beregnet på strukturert læring.

Regelen om opptak på grunnlag av realkompetansevurdering ble innført ved en lovendring som trådte i kraft 1. januar 2001, jf. Ot.prp. nr. 58 (1999–2000). Lovendringen var ledd i oppfølgingen av Kompetansereformen på 1990-tallet, jf. St.meld. nr. 42 (1997–98) og Innst. S. nr. 78 (1998–1999), der Stortinget konkluderte med at realkompetanse skulle kunne gi avkortning i formelle krav til utdanning. I motsetning til den såkalte 23/5-regelen i opptaksforskriften § 2-1 andre ledd, er det ikke krav til fagsammensetning eller timefordeling ved realkompetansevurdering, men det gir da heller ikke generell studiekompetanse.

12.2.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre regelen om opptak på grunnlag av realkompetanse.

12.2.3 Høringsinstansenes syn

Det var seks høringsinnspill som konkret omtalte utvalgets forslag om å videreføre regelen om opp-

tak på bakgrunn av realkompetanse. De fleste støttet forslaget. Enkelte høringsinstanser var også opptatt av at universiteter og høyskoler ikke benytter en for streng norm når de vurderer søkeres realkompetanse. De pekte på at søkere med dokumenterte ferdigheter og generell kompetanse tilegnet uavhengig av læringsarena og ofte fra arbeidslivet, er med sin erfaringsbaserte kunnskap et viktig supplement til kandidater som bare har formell studiekompetanse.

12.2.4 Departementets vurdering

Departementet mener at dagens regler om opptak på grunnlag av realkompetanse i stor grad fungerer etter hensikten, og det ikke er behov for endringer i lovreguleringen av dette.

12.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. 3-6 andre ledd første punktum om opptak på grunnlag av realkompetanse, se forslaget til § 8-2.

12.3 Adgangsregulering til et bestemt studium

12.3.1 Dagens regler

Ved lovendring i 2002 fikk reglene om adgangsregulering sin nåværende form. I Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) punkt 12.1.9, merknader til § 39 første ledd står det følgende: «Når styret skal regulere adgangen til det enkelte studium, er det lite hensiktsmessig at departementet på vegne av universitetenes styrer må forelegge retningslinjer for opptak for Stortinget». Adgangsbegrensning og opptakskapasitet ved institusjonene er i dag normalt først og fremst et tema som må vurderes i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for det enkelte år.

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-7 fjerde ledd at «departementet kan fastsette adgangsregulering når det er nødvendig etter en samlet vurdering av utdanningen i landet». Slik regulering vil i praksis skje gjennom behandlingen av det årlige statsbudsjettet, i form av bindende forutsetninger for budsjettildelingene til de enkelte institusjonene. Bestemmelsen gir departementet myndighet til å fastsette slike begrensninger i forskrift, utenfor eller uavhengig av budsjettbehandlingen. Den gir altså departementet adgang til å regulere opptaket selv om institusjonen mener at den har kapasitet til å ta opp flere studenter på det aktuelle studiet.

Bestemmelsen har blant annet blitt brukt til å regulere opptaket til medisinstudium.

Bestemmelsen gir departementet et generelt og sterkt styringsinstrument for å påvirke sammensetningen av det samlede utdanningstilbudet. Departementet kan for eksempel gripe inn og sette begrensninger i opptaket på studier eller fag hvor de mener det er overkapasitet, eller de kan bruke bestemmelsen som et virkemiddel til å få overført ressurser fra ett studium eller fag til et annet. I Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) punkt 12.1.9, merknad til § 39 nr. 2 står det at denne muligheten har vært lite brukt de siste årene, men departementet ønsket å videreføre den av hensyn til framtidig behov for samordning av opptakskapasitet på nasjonalt nivå.

Det følger videre av uhl. § 3-7 femte ledd at «[n]år kapasitetshensyn eller ressurs-hensyn krever det, kan styret selv regulere adgangen til det enkelte studium eller deler av det, innenfor de rammer og mål som gis av departementet».

12.3.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre dagens regler om at departementet kan gi forskrift om adgangsregulering til et bestemt studium når det er nødvendig etter en samlet vurdering av utdanningen i landet, og at styret selv kan regulere adgangen til det enkelte studium eller deler av det, innenfor de rammer og mål som gis av departementet.

12.3.3 Høringsinstansenes syn

Det var to høringsinstanser som har kommentert forslaget om å videreføre dagens regel om departementets adgangsregulering. *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet* og *LO* støttet forslaget.

LO var opptatt av lik rett til utdanning, og mente at departementet i større grad bør regulere opptaket slik at det samlede utdanningstilbudet er i tråd med samfunnets- og arbeidslivets behov.

Det var ingen høringsinstanser som hadde konkrete merknader til forslaget om å videreføre regelen om at styret selv kan regulere adgangen til et studium.

12.3.4 Departementets vurdering

Departementet mener det fortsatt er nødvendig med en mulighet for departementet til å fastsette adgangsregulering når det er nødvendig etter en samlet vurdering av utdanningen i landet.

Adgangsregulering skjer i praksis gjennom behandlingen av de årlige statsbudsjettene. Både gjennom nivået på rammetildelingen til den enkelte institusjonen, og i form av bindende forutsetninger i tildelings- eller tilskuddsbrevet til institusjonen.

Dimensjonering av høyere utdanning påvirker først og fremst hvor mange som utdannes, både totalt og til ulike yrker og fagområder, men dimensjonering kan også påvirke søkemønster. Institusjonene og myndighetene dimensjonerer studietilbudet etter både studentenes ønsker og arbeidslivets behov. Det har vært en jevn økning av studie-plasser de siste ti årene. Fra 2012 til 2022 økte antall studie-plasser med 21 prosent.

Ettersom utdanning er gratis for studentene, er den statlige finansieringen helt avgjørende for kapasiteten ved de statlige institusjonene. Midler tildeles på bakgrunn av Stortingets vedtak i de årlige statsbudsjettene. Disse kan komme med ulike grader av føringer. Ved tilføring av midler til nye studie-plasser har departementet normalt en forventning om en bestemt økning i utdanningskapasiteten.

Departementet ser ingen grunn til å endre den muligheten styret selv har til å regulere adgangen til et enkelt studium, eller deler av det, når kapasitetshensyn eller ressurs-hensyn krever det, gitt at dette skjer innenfor de rammer og mål som gis av departementet. Departementet presiserer at styret ikke kan delegere denne kompetansen til noe annet organ.

12.3.5 Departementet forslag

Departementet foreslår å videreføre uhl. § 3-7 fjerde ledd og femte ledd om adgangsregulering, se forslaget til § 8-3.

12.4 Rangering

12.4.1 Dagens regler

12.4.1.1 Generelt

I 1999 fastsatte departementet, etter at Stortinget hadde drøftet prinsippene for rangering av kvalifiserte søkere, de første felles forskriftene om henholdsvis opptakskrav og rangering. I 2007 ble det fastsatt en felles forskrift som omfattet opptaket til lavere grads studier, inkludert klagebestemmelser, og som dannet grunnlaget for dagens forskrift om opptak til høyere utdanning.

For studieprogrammer hvor det er flere søkere enn studie-plasser, må de kvalifiserte søkerne ran-

geres for å sikre at opptaket blir rettferdig. Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-7 andre ledd at departementet kan gi forskrift om rangering av opptaket til høyere utdanning. Dette er gjort i opptaksforskriften kapittel 7. Reglene om rangering av søkere gjelder for opptak til alle lavere grads studier, også studier ved institusjoner som ikke er med i det samordnede opptaket.

Opptak til høyere utdanning skjer på grunnlag av rangering innenfor kvoter.

Alle som søker om opptak til høyere utdanning, tilhører i utgangspunktet det som kalles ordinær kvote. Søkere som er 21 år eller yngre i opptaksåret, kan også bli vurdert i førstegangsvitnemålskvoten dersom de har fullført og bestått videregående opplæring på normal tid, og ikke har forbedret karakterene på vitnemålet i etterkant av utstedelsen av vitnemålet.

I tillegg til ordinær kvote og kvote for førstegangsvitnemål finnes det spesielle kvoter som ofte har en geografisk eller kulturell begrunnelse slik som den nord-norske kvoten ved UiT – Norges arktiske universitet og kvote for søkere med samisk språkkompetanse.

12.4.1.2 Særlig om positiv særbehandling

Det følger av opptaksforskriftens § 7-9 at departementet kan bestemme at hvor det ene kjønn er klart underrepresentert på et enkeltstudium, kan det benyttes inntil to tilleggspoeng for en avgrenset periode ved opptak til denne utdanningen.

Tilleggspoeng for det underrepresenterte kjønn (kjønns-poeng) kan i dag gis både i kvoten for førstegangsvitnemål og i ordinær kvote. Kjønns-poeng kan gis ved opptak til studier der det ene kjønn er klart overrepresentert i både studentmassen og i yrket for øvrig. Kjønns-poeng er bare relevant for studier der det er meget stor konkurranse om studieplassene. Bruk av kjønns-poeng er omdiskutert da dette innebærer at man bevisst velger å gi søkere av det ene kjønn et gode som søkere av det andre kjønn ikke får (positiv særbehandling). Formålet er å oppnå større grad av likestilling mellom kjønnene på et overordnet nivå og dermed jevne ut strukturelle forskjeller i samfunnet. Dette kan bidra til at det over tid oppstår ønskede endringer i samfunnsstrukturer.

Stortinget ba i anmodningsvedtak nr. 605 i 2016 regjeringen om å «utrede utforming og innføring av ekstrapoeng til gutter og jenter som søker på studier der det er for eksempel 80 prosent eller mer av det motsatte kjønn [...]». Det å kunne gi tilleggspoeng til det underrepresenterte

kjønn ved opptak til høyere utdanning må vurderes konkret opp mot de kriteriene som framgår av norsk lov, inkludert likestillingsregelverket, nasjonal praksis og praksis fra EFTA-domstolen og EU-domstolen, og opp mot behovet i samfunnet.

Grunnloven § 98 slår fast at alle er like for loven og at ikke noe menneske må utsettes for usaklig eller urimelig forskjellsbehandling av andre. I utgangspunktet beskriver ikke ordlyden i Grunnloven § 98 unntak for positiv særbehandling, men Kontroll- og konstitusjonskomiteen presiserte følgende i Innst. 186 S (2013–2014) kapittel 2.1.6:

Tolkningen av likhetsprinsippet gjøres mer tilgjengelig med forslaget om å beskrive ikke-diskrimineringsprinsippet i samme bestemmelse. Slik understrekes at privilegier ikke skal leses på samme måte som kvotering eller positiv forskjellsbehandling som har som mål å utjevne en eksisterende forskjell i mulighetsfordeling mellom grupper eller personer på grunnlag av egenskaper hos den enkelte [...].

Departementet legger til grunn at dette betyr at positiv særbehandling vil være tillatt etter Grunnloven dersom den ikke går lenger enn det som er saklig og forholdsmessig for å oppnå reell likestilling.

EUs likestillingsdirektiv er gjennomført i norsk rett gjennom likestillings- og diskrimineringsloven. Direktivet forbyr direkte og indirekte diskriminering, trakassering på grunn av kjønn, seksuell trakassering og instruksjon om diskriminering, jf. direktivet artikkel 2. EUs likestillingsdirektiv åpner for positiv særbehandling i arbeidslivet, jf. direktivet artikkel 3.

Det framgår av likestillings- og diskrimineringsloven § 11 at tre vilkår må være oppfylt for at positiv særbehandling skal være tillatt.

For det første er det et vilkår at særbehandlingen er *egnet til å fremme formålet til loven*. Særbehandlingen må rettes inn mot den gruppen som står svakest på det aktuelle området. Den dårlige utgangsposisjonen kan skyldes ulike forhold. Det neste vilkåret er at *tiltaket må være forholdsmessig*. Det skal være et rimelig forhold mellom formålet man ønsker å oppnå, og hvor inngripende forskjellsbehandlingen er for den eller dem som blir stilt dårligere. Det siste vilkåret er at *særbehandlingen må stoppe når formålet med den er oppnådd*. Det klare utgangspunktet er at positive særbehandling bare skal være for en avgrenset periode. For noen grupper kan det være behov for kontinuerlig positiv særbehandling for å oppnå reell like-

stilling. Likevel bør man ved utgangen av den opprinnelig avgrensede perioden vurdere om man skal fortsette med særbehandlingen.

Etter at den nye likestillings- og diskrimineringsloven trådte i kraft 1. januar 2018, ble opptaksforskriften § 7-9 om tilleggspoeng for det underrepresenterte kjønn endret slik at det er mulig å gi tilleggspoeng ved opptak til alle studier hvor menn eller kvinner er sterkt underrepresentert i utdanning og yrke.

12.4.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre lovens forskriftshjemmel om rangering. Utvalget foreslo to endringer i opptaksforskriftens regler om rangering. De foreslo å oppheve opptaksforskriftens bestemmelse om tilleggspoeng basert på kjønn. Utvalget foreslo også å oppheve opptaksforskriftens regel om særskilt vurdering. Departementet viser til særlig omtale av utvalgets forslag i Prop. 111 L (2020–2021).

Departementet foreslo å presisere i forskriftshjemmelen om rangering at dette kan inkludere regler om positiv særbehandling ved opptak til høyere utdanning. Departementet foreslo at hjemmelen ikke begrenses til å bare gjelde kjønn. Positiv særbehandling av søkere kan også gjøres på annet grunnlag, for eksempel på grunn av funksjonsnedsettelse, dersom vilkårene i likestillings- og diskrimineringsloven § 11 er oppfylt.

12.4.3 Høringsinstansenes syn

Det var mange høringsinstanser som hadde innspill til universitets- og høyskolelovutvalgets forslag. De fleste støttet forslaget om å videreføre forskriftshjemmelen om rangering i loven. Det var også flest som støttet utvalgets forslag om å oppheve regelen om særskilt vurdering, selv om brukergruppene og *Norsk studentunion (NSO)* ønsket å beholde regelen. Forslaget angående kjønns-poeng ble vurdert av Stortinget på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

Det var 22 høringsinstanser som kommenterte forslaget om en tydeligere hjemmel for forskriftsregler om positiv særbehandling. Av disse var det 20 høringsinstanser som støttet forslaget, blant andre *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, LO, NITO, Tekna, UNIO og Universitets- og høyskolerådet (UHR)*. *Justis- og beredskapsdepartementet* støttet ikke forslaget.

De fleste høringsinstansene var positive til at det innføres en tydeligere hjemmel for at departe-

mentet i forskrift kan gi regler om positiv særbehandling. *NITO* mente positiv særbehandling kan være et godt virkemiddel for å jevne ut forskjeller kan være en stor utfordring for samfunnet. *LO* støttet departementets forslag om å fremme likestilling som et gjennomgående prinsipp som skal sikre alle like muligheter til arbeid, karriere og familieliv.

Komite for kjønnsbalanse og mangfold i forskning (KiF-komiteen), Industri Energi, og LO støttet at positiv særbehandling anvendes til flere grupper minoriteter. *Kif-komiteen* mente imidlertid at det her også kan være andre virkemidler enn for kjønn, for eksempel kvalifisering via forkurs og støttetiltak for å hindre frafall. De pekte videre på at før en utvidelse til flere diskrimineringsgrunnlag innføres bør forslaget utredes. Hvis utredningen viser at det er mulig å bruke positiv særbehandling overfor flere grupper, vil komiteen støtte dette og ønske at den blir tydeligere hjemlet i loven.

Akademiet for yngre forskere, Akademikerne og Tekna støttet forslaget, men mente lovarbeidet kan avvete til etter behandling av anbefalingene til opptaksutvalget. *Norsk Sykepleierforbund* støttet tiltak som bidrar til kjønnsbalanse, men mener kvoter eller kjønns-poeng alene ikke er tilstrekkelig. Forbundet mente at man i tillegg må formidle og fremme utdanningen og yrkets faglige standard, oppnådde kompetanse og karrieremuligheter. Videre mente forbundet at kvote eller poenggrense må være en midlertidig løsning med en klar målsetting og tidsavgrensning, og en grundig evaluering for å undersøke om tiltaket har hatt effekt.

Også *NITO* mente at institusjonene må sikre en gjennomslut og velfundert bruk av særbehandling der resultatene synliggjøres. I tillegg mente *NITO* at det bør være krav om at institusjoner som benytter positiv særbehandling, også satser på andre tiltak for å styrke rekrutteringen, og at det bør gjennomgås hvilke tiltak som er hensiktsmessig.

Justis- og beredskapsdepartementet støttet ikke forslaget, og pekte på at det i høringsnotatet ikke er gjort en nærmere analyse av reglene om positiv særbehandling opp mot EØS-rettslige forpliktelser, særlig likestillingsdirektivet og relevant rettsspraksis.

12.4.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår i likhet med universitets- og høyskolelovutvalgets å videreføre hjemmelen for rangering i loven. Departementet går ikke her nærmere inn på utvalgets forslag om endringer i

forskrift, men viser til at hele opptakssystemet vil bli vurdert i oppfølgingen av NOU 2022: 17 (se punkt 3.4.2).

Det følger av likestillings- og diskrimineringsloven § 6 at forskjellsbehandling på grunn av kjønn, religion, funksjonsnedsettelse mv. er forbudt. Ifølge likestillings- og diskrimineringsloven § 11 er positiv særbehandling på grunn av forhold som nevnt i § 6 likevel tillatt hvis særbehandlingen er egnet til å fremme lovens formål, det er et rimelig forhold mellom formålet man ønsker å oppnå og hvor inngripende særbehandlingen er for den eller de som stilles dårligere og særbehandlingen opphører når formålet med den er oppnådd. Departementet legger til grunn at reglene om positiv særbehandling i likestillings- og diskrimineringsloven utgjør rammene for hva slags regler som kan fastsettes om rangering med hjemmel i universitets- og høyskoleloven.

Departementet erfarer at det ofte oppstår spørsmål om forholdet mellom likestillings- og diskrimineringsloven og opptaksforskriften og om hjemmelen for å ha regler om positiv særbehandling i form av kjønnspoeng. Departementet foreslår derfor å presisere i forskriftshjemmelen om rangering i universitets- og høyskoleloven at det kan fastsettes regler om positiv særbehandling i forskrift.

Departementet foreslår at presiseringen om at det kan gis regler om positiv særbehandling ikke begrenses til bare å gjelde kjønn. Hjemmelen vil derfor også omfatte regler om positiv særbehandling av søkere på annet grunnlag, for eksempel på grunn av funksjonsnedsettelse. For alle typer positiv særbehandling er det en forutsetning at praksis er innenfor Grunnloven, likestillings- og diskrimineringsloven og Norges EØS-rettslige forpliktelser.

Departementets forslag er en presisering og ikke en endring av dagens regler. Forslaget vil gi et tydeligere hjemmelsgrunnlag for regler i forskrift om positiv særbehandling.

Departementet mener det ikke er nødvendig med en nærmere analyse for å innføre en tydeligere hjemmel, slik Justis- og beredskapsdepartementet etterspør, da det uansett er forutsatt at hjemmelen ikke skal åpne for positiv særbehandling utover det som er tillatt etter Grunnloven, diskrimineringsregelverket og Norges EØS-rettslige forpliktelser.

Departementets vurdering er at det ikke er behov for andre endringer i hjemmelen som gir

departementet mulighet til å gi forskrift om rangering av søkere til grunnutdanninger ved universiteter og høyskoler.

12.4.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre forskriftshjemmelen i uhl. § 3-7 andre ledd om rangering, men presisere at dette kan inkludere regler om positiv særbehandling, se forslaget til § 8-4.

12.5 Gjennomføringen av opptaket

12.5.1 Dagens regler

12.5.1.1 Den nasjonale opptaksmodellen og tjenesten samordna opptak

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-7 første og andre ledd at departementet kan gi forskrift om nasjonal samordning av opptak, og om klagebehandling. Det er fastsatt regler om dette i opptaksforskriften.

I merknaden til § 3-7 første ledd i Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) står det blant annet følgende:

Departementet kan pålegge institusjonene å delta i nasjonal samordning av opptak. Et eventuelt pålegg om slik deltakelse vil måtte skje i dialog med aktuelle institusjoner og institusjonene kan eventuelt pålegges delvis samordning.

Tjenesten Samordna opptak er en del av *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse* (HK-dir) og administrerer det årlige opptaket til høyere utdanning.

Opptak til lavere grads studier skjer primært gjennom det samordnede opptaket, der de ulike institusjonene som hovedregel saksbehandler opptaket for hverandre. Det samordnede opptaket sørger for at hver søker bare får tilbud om én studieplass, og eventuelt én venteliste plass. Alle statlige høyskoler og universiteter må delta i det samordnede opptaket for lavere grads studier, mens det er frivillig for private høyskoler. Mange private høyskoler deltar i ordningen, fordi de da får fordel av å eksponere sine studier og samarbeid i saksbehandlingen. Av store private høyskoler som ikke deltar, er blant andre Handelshøyskolen BI og Høyskolen Kristiania. Hos disse skjer opptaket lokalt ved den enkelte institusjonen.

12.5.1.2 Opptak til høyere grads studier

Etter bestått lavere grad kan man søke opptak til høyere grads studier. Det følger av uhl. § 3-7 tredje ledd at det skal være eget opptak til høyere grads studier.

Med «lavere grad» menes en akademisk grad på nivå med bachelor eller tilsvarende, det vil si av omfang på minst tre år. Dette utgjør første syklus innen høyere utdanning. Med «høyere grad» menes nivået over bachelorutdanningen, altså en akademisk grad på nivå tilsvarende mastergrad, som er andre syklus innen høyere utdanning og bygger på en lavere grad. Se også omtale av gradssystemet i punkt 7.7.

Søknad om opptak til femårige integrerte mastergrader og profesjonsstudier gjøres imidlertid på bakgrunn av generell studiekompetanse. To eksempler på slike studier er medisinstudiet og master i rettsvitenskap.

Regelen om opptak til høyere grads studier gjelder det faglige grunnlaget for opptak til påbygging til mastergrad, doktorgradsstudier og andre påbyggingsstudier, for eksempel praktisk-pedagogisk utdanning (PPU). Bestått høyere grad er som regel et krav for å bli tatt opp på doktorgradsprogrammer.

Universiteter og høyskoler kan fastsette både faglige minstekrav og spesielle krav ved opptak til høyere grads studier, som gjelder i tillegg til de opptakskravene som departementet har fastsatt i forskrift, for eksempel i mastergradsforskriften, eller i rammeplan. Faglige minstekrav for opptak kan være nødvendige ut fra hensynet til studie kvalitet og fornuftig ressursdisponering, også i situasjoner hvor det er fysisk mulig å ta imot flere studenter.

12.5.1.3 Klager på vedtak om opptak

Det følger av uhl. § 3-7 andre ledd at departementet kan gi forskrift om klagebehandling. Søkere kan klage på vedtak om opptak i det samordnede opptaket til en egen nasjonal klagenemnd.

Vedtak om opptak til høyere utdanning er et enkeltvedtak, og søkerne kan klage etter forvaltningsloven § 28. Departementet har i opptaksforskriften kapittel 8 fastsatt regler om klage.

Departementet har oppnevnt en nasjonal klagenemnd for å behandle klager på enkeltvedtak som Samordna opptak fatter om opptak til lavere grads studier ved universiteter og høyskoler. Den nasjonale klagenemnda behandler ikke klager på lokale opptak. Det gjør klagenemnda ved den enkelte institusjonen. Den nasjonale klagenemnda

behandler heller ikke klager på vedtak om opptak på grunnlag av realkompetanse, klager på opptak etter at det er innvilget dispensasjon fra enkelte av kravene om generell studiekompetanse, eller klager på vurderinger av spesielle opptakskrav som omfatter ferdigheter eller opptaksprøver fastsatt av institusjonen. Det er klagenemnda ved den aktuelle institusjonen som behandler slike klager. Vedtakene til nasjonal klagenemnd er endelige, og søkerne kan ikke klage på dem.

Det er Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse som fungerer som sekretariat for nasjonal klagenemnd. De har ansvar for å forberede og tilrettelegge klagesakene for nemnda og å innkalle til møter i samråd med nemndas leder.

12.5.1.4 Rekruttering av utenlandske studenter gjennom eksternt formidlingstjeneste

Det følger av uhl. § 3-7 niende ledd at institusjoner som har rekruttert utenlandske studenter ved å benytte eksterne formidlingstjenester, har et ansvar for at studentene har fått tilfredsstillende informasjon om de studiene de er opptatt til, blant annet om studiets oppbygging, hvilken tid studiet er normert til og hvilke faglige krav som stilles. Institusjonene må sørge for at studentene har fått informasjon som gir en tilstrekkelig oversikt over de realiteter studentene vil møte i sin studiehverdag. Institusjonene skal også være informert om hva en student eventuelt betaler for slike formidlingstjenester og eventuelle andre betingelser som er knyttet til slik rekruttering.

12.5.1.5 Behandling av personopplysninger i tjenesten Samordna opptak

Det følger av uhl. § 4-16 første ledd at tjenesten Samordna opptak, universiteter og høyskoler og andre organer som deltar i det samordnede opptaket, kan behandle personopplysninger om søkerne når formålet er å behandle søknader om opptak til høyere utdanning. Uhl. § 4-16 andre ledd viser til at uhl. § 4-15 andre, tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende for Samordna opptak. Dette er regler om innhenting av personopplysninger, behandling av blant annet helseopplysninger og automatisert saksbehandling (særlig kategori opplysninger). Se 6.8.1 for utfyllende beskrivelse av dagens regler. Uhl. § 4-16 tredje ledd fastsetter at det er forvaltningsorganet som er ansvarlig for Samordna opptak som er behandlingsnansvarlig for personopplysninger i det samordnede opptaket, og at departementet kan gi forskrift om behandling og registrering av personopplysninger.

12.5.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre reglene om opptak til høyere grads studier med enkelte språklige og strukturelle endringer

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å oppheve uhl. § 3-7 niende ledd som omhandler institusjoner som har rekruttert utenlandske studenter ved å benytte eksterne formidlingstjeneste. Utvalget mente at dette var en bestemmelse som ikke hørte til i en lov.

Utvalget foreslo å videreføre reglene om Samordna opptaks behandling av personopplysninger med enkelte språklige endringer.

12.5.3 Høringsinstansenes syn

Det var åtte høringsinstanser som kommenterte forslaget om å videreføre dagens regler om opptak til høyere grads studier. Alle støttet forslaget. Dette var *Unit - Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning, Dronning Mauds Minne Høgskole (DMMH), Høgskulen på Vestlandet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, OsloMet, Universitetet i Bergen (UiB), Universitetet i Oslo (UiO) og Universitetet i Sørøst-Norge (USN)*. og

UiB viste til at hver institusjon i dag har egne forskrifter om opptak til masterprogram og at et prosjekt om nasjonal samordning av masteropptak startet opp høsten 2020. Også *DMMH* og *USN* omtalte dette prosjektet. *UiB* mente at loven må endres for å gi tilstrekkelig hjemmel for forskriftsregler om et felles masteropptak. *UiB* foreslo derfor å ta inn følgende tillegg i loven: «Departementet kan gi forskrift om nasjonal samordning av opptak til høyere grads studier, om rangering av søkere og om klagebehandling.»

UiO mente også at utvalgets lovforslag bare gjelder opptak til lavere grads studier, og at er behov for en tilsvarende hjemmel for nasjonal samordning av opptak til høyere grads studier. Også *OsloMet* ønsket en hjemmel for samordning av masteropptak, og foreslo derfor å ta ut «[d]et skal være eget opptak til høyere grads studier», og ta inn «[s]tyret ved institusjonen kan fastsette faglige minstekrav ved opptak til høyere grads studier».

Unit (nå en del av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse) presiserte at dagens opptaksforskrift bare gjelder opptak til grunnutdanninger, jf. forskriften § 1-1. *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse* mente at det ikke eksplisitt framgår av lovforslaget om departemen-

tet kan vedta forskrift om opptak til høyere grads studier, men *Unit* legger dette til grunn.

Det var ingen høringsinstanser som uttalte seg om forslaget om å ikke videreføre regelen om opplysnings- og veiledningsplikten til institusjoner som har rekruttert utenlandske studenter ved å benytte eksterne formidlingstjeneste

Det var 16 høringsinstanser som ga innspill til utvalgets forslag om å videreføre lovens regler om behandling av personopplysninger. Ingen hadde spesielle merknader til bestemmelsen om behandling av personopplysninger i det samordnede opptaket.

12.5.4 Departementets vurdering

12.5.4.1 Eget opptak til høyere grads studier

Departementet mener at selv om det i dag ikke er en egen regel om opptak til enkeltemner på lavere grad, som også har egne opptak, så anses det som hensiktsmessig å beholde regelen om at det skal være et eget opptak til høyere grads studier.

Opptak til master- og doktorgradsstudier, og andre påbygningsstudier krever et nærmere definert faglig grunnlag. Hvilke fag som kan være grunnlag for et høyere grads studium, og hvilke krav som skal settes til den faglige fordypning i faget, fastsettes i forbindelse med opprettelsen av studiet.

Departementet mener at det er nødvendig å kunne sette faglig begrunnede karakterkrav for opptak til høyere grads studier, også uten referanse til akutte kapasitets- eller ressursproblemer. Det er institusjonen selv som må vurdere og avgjøre hvilke krav det er rimelig å stille til studentenes faglige nivå for opptak til et bestemt mastergrads- eller doktorgradsstudium. De faglige minstekravene bør være sammenfallende ved alle institusjoner som gir samme studier, med samme definerte grunnlag.

Når det gjelder institusjonenes mulighet til å sette karakter som progresjonskrav til studenter som er tatt opp på et integrert masterprogram, er det departementets vurdering at det er uheldig hvis studenter som har bestått alle eksamener og arbeidskrav, mister studieplassen sin underveis i en integrert mastergrad. Det påhviler universitetene og høyskolene å organisere utdanningstilbudene slik at studentene oppnår det fastsatte læringsutbyttet. I et integrert masterstudium er studenten tatt opp til hele studieløpet, slik at det ikke vil være en ny opptaksprosess i løpet av studiet. Dersom institusjonene ønsker å ha mulig-

heten til å stille karakterkrav underveis, må det organiseres ved at det etableres en 3+2 master.

Departementet har lagt til grunn at det er hjemmel til å fastsette en felles løsning for et nasjonalt masteropptak i dagens uhl. § 3-7 første jf. tredje ledd. Departementet legger til grunn at den også omfatter nasjonal samordning av opptak, innenfor rammen av at det skal være et eget opptak til høyere grads studier. Departementet foreslår også å videreføre uhl. § 3-7 tredje ledd om at det skal være et eget opptak til høyere grads studier.

12.5.4.2 *Universiteters og høyskolars opplysningsplikt overfor utenlandske studenter*

Departementet deler universitets- og høyskolelovutvalgets vurdering om det ikke bør reguleres i universitets- og høyskoleloven hvilket ansvar universiteter og høyskoler som rekrutterer utenlandske studenter ved å bruk av eksterne formidlings-tjenester, har for at studentene har fått tilfredsstillende informasjon om studiene de er tatt opp til.

Departementet mener uhl. § 3-7 niende ledd er overflødig fordi institusjonenes veiledningsplikt uansett følger av forvaltningsloven. Institusjonene må sørge for at studentene har fått informasjon som gir en tilstrekkelig oversikt over de realitetene studentene vil møte i sin nye studiehverdag.

12.5.4.3 *Behandling av personopplysninger i den nasjonale opptakstjenesten*

Departementet slutter seg til universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å videreføre innholdet i regelen om rett til å behandle personopplysninger i den nasjonale opptakstjenesten. Det er behov for noen språklige og strukturelle endringer.

Departementet foreslår at adgangen til å behandle personopplysninger også etter personvernforordningen artikkel 9 og 10 videreføres ved at reguleringen med vilkår tas inn direkte i denne paragrafen. Dette vil gi klarere regler, som er bedre i samsvar med personvernforordningen. Henvisningen til personvernforordningen tydeliggjør også at disse reglene utgjør rammen for hva institusjonene kan behandle. Artikkel 9 handler om det som kalles særlige kategorier av personopplysninger, i nåværende universitets- og høyskolelov kalt sensitive personopplysninger. Artikkel 10 regulerer opplysninger om straffedommer og lovovertridelser. Se nærmere omtale av personvernforordningen i punkt 3.2.8.

Departementet foreslår at vilkåret for behandling av personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10 er at er at den registrerte selv har gitt opplysningene eller har gitt tillatelse til å innhente dem. Dette er samme begrensning som i dag. I opptaket kan det blant annet være relevant å behandle opplysninger om søkerens helse, og i tillegg er det for flere utdanninger nødvendig å levere politiattest.

Departementet foreslår at videre regulering av hvilke personopplysninger som kan behandles, om bruk av automatisert saksbehandling, om tilgang og videre bruk mv. fastsettes i forskrift. Endringene innebærer ingen realitetsendringer.

Forslaget gir institusjonene og den nasjonale opptakstjenesten supplerende rettsgrunnlag for behandling av personopplysninger. Universiteter og høyskoler har også supplerende rettsgrunnlag i § 2-8 (omtalt i punkt 6.8.4). Institusjonene behandler også opptakssøknader på vegne av hverandre og det er derfor nødvendig å inkludere dem her. Dette er også mer brukervennlig.

12.5.5 **Departementets forslag**

Departementet foreslår

- å videreføre forskriftshjemlene i uhl. §§ 3-6 andre ledd andre punktum og 3-7 første og andre ledd om samordning av opptaket til høyere utdanning, saksbehandling og klagebehandling, se forslaget til § 8-5 første ledd
- å videreføre regelen i uhl. § 3-7 tredje ledd om at det skal være eget opptak til høyere grads studier, se forslaget til § 8-5 andre ledd
- å videreføre reglene i uhl. § 4-16 første ledd om en nasjonal samordningstjeneste for opptak og om at det i opptaket kan behandles personopplysninger, og reglene i uhl. § 4-16 andre ledd om at det i opptaket kan behandles personopplysninger som er nevnt personvernforordningen artikkel 9 og 10 når opplysningene er gitt av den registrerte, eller det er gitt tillatelse til å innhente dem, se forslaget til § 8-5 tredje ledd
- å flytte reguleringen i uhl. § 4-16 andre og tredje ledd av automatisert saksbehandling, behandlingsansvarlig og hvilke personopplysninger til forskrift og presisere forskriftshjemelen, se forslaget til § 8-5 fjerde ledd
- å ikke videreføre regelen i uhl. § 3-7 niende ledd om institusjonenes veiledning av studenter som er rekruttert gjennom ekstern formidlingstjeneste

13 Godkjenning av utdanning og kompetanse

13.1 Innledning

Formålet med godkjenningsbestemmelsene i universitets- og høyskoleloven er i størst mulig grad å legge til rette for at personer kan få bruke kompetansen sin i arbeid eller videre utdanning. Formålet er også å unngå at så vel enkeltpersoner som universiteter og høyskoler bruker tid og krefter på at den enkelte må oppnå samme kunnskap, ferdigheter og kompetanse flere ganger.

Bestemmelsene skal bidra til god integrering av innvandrere og til å tilrettelegge for studentmobilitet både internasjonalt og mellom norske universiteter og høyskoler. Videre skal bestemmelsene bidra til anerkjennelse av kompetansen til voksne som søker seg til høyere utdanning.

Loven skiller mellom generell og faglig godkjenning. Generell godkjenning gjelder kun utenlandsk høyere utdanning og bygger på systembaserte vurderinger av utdanningens nivå og omfang. Det er Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) som har ansvar for generell godkjenning. Faglig godkjenning er en fellesbetegnelse for flere godkjenningsordninger. Det ordningene har til felles, er at det er universitetene og høyskolene som foretar dem, fordi de forutsetter sammenligning med (deler av) ett bestemt studieprogram ved institusjonen som mottar søknaden om godkjenning. Faglig godkjenning omfatter ulike utenlandske og norske utdanninger og realkompetanse som kan dokumenteres.

I tråd med anerkjent internasjonal praksis på området er det norske systemet for godkjenning av utdanning og kvalifikasjoner fra utlandet organisert etter formålet med godkjenningen:

- Dersom formålet er godkjenning for videre studier i Norge, er det universitetet eller høyskolen søkeren ønsker å studere ved, som skal behandle søknaden (faglig godkjenning, omtalt i punkt 13.3).
- Dersom formålet er å oppnå en spesifikk norsk grad, skal søknaden behandles av et institusjonsakkreditert universitet eller høyskole som tilbyr det studieprogrammet søkeren ønsker å få

utdanningen sin sammenlignet med (godkjenning av faglig jevnghed, omtalt i punkt 13.6).

- Dersom formålet er å få godkjenning av høyere utdanning som en dokumentasjon på utdanningens nivå og omfang for å søke på stilling der det ikke er satt spesielle krav til yrkesutøvelse, skal søknaden sendes Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) (generell godkjenning omtales i punkt 13.9).
- Dersom formålet er autorisasjon eller yrkesgodkjenning av den utenlandske yrkeskvalifikasjonen for å få adgang til å utøve et regulert yrke, er det den aktuelle yrkesgodkjenningsmyndigheten som skal behandle søknaden. Yrkesgodkjenning er regulert i annet lovverk: yrkeskvalifikasjonsloven, lov om helsepersonell, osv.

13.2 Plikt til å følge internasjonale konvensjoner for godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

13.2.1 Dagens regler

13.2.1.1 Forholdet til Lisboa-konvensjonen

Nåværende universitets- og høyskolelov §§ 3-4 andre ledd og 3-5 tredje ledd inneholder regler om *Konvensjonen om godkjenning av kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning i Europaregionen av 11. april 1997 (Lisboakonvensjonen)* betydning ved godkjenning av henholdsvis generell og faglig godkjenning av utenlandsk høyere utdanning.

Lisboakonvensjonen er førende for godkjenning av utenlandsk høyere utdanning. Lisboa-konvensjonen ble vedtatt av Europarådet og UNESCO i fellesskap og forvaltes i et samarbeid mellom disse organisasjonene. Det grunnleggende prinsippet i Lisboa-konvensjonen er at godkjennende myndigheter i et land skal godkjenne høyere utdanningskvalifikasjoner fra en annen konvensjonspart som likeverdig med egen utdanning, med mindre de kan vise til betydelige forskjeller mellom utdanningene. Konvensjonen gjelder utdanning som gir grunnlag for opptak til høyere utdanning (artikkel IV.1), faglig godkjenning av

studieperioder (artikkel V.1), faglig jevnghedsvurdering av hele utdanninger (artikkel VI.1) og generell godkjenning (artikkel VI.1).

Forpliktelsene etter Lisboa-konvensjonen ble tatt inn i universitets- og høyskoleloven i 2021 på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021), jf. punkt 2.5.

13.2.1.2 Forholdet til Globalkonvensjonen

Den globale konvensjonen om godkjenning av kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning (Globalkonvensjonen) ble enstemmig vedtatt av UNESCOs generalkonferanse 25. november 2019. Den bygger på, supplerer og skal bygge bro mellom UNESCOs fem regionale godkjenningkonvensjoner, bl.a. Lisboa-konvensjonen for Europa og de øvrige delene av UNESCOs Europaregion (Australia, New-Zealand, Nord-Amerika, mv.). 8. juni 2020 ble Norge første land til å slutte seg til Globalkonvensjonen. Kravet om 20 ratifiserende land for ikrafttredelse av konvensjonen ble oppnådd i desember 2022, og konvensjonen trådte i kraft 5. mars 2023.

UNESCO formulerte allerede i 1948 sin ambisjon om en global konvensjon for godkjenning av høyere utdanning. På UNESCOs generalforsamling i 2013 ble det vedtatt at UNESCO skulle arbeide for å utvikle en slik global konvensjon. Norge har vært en aktiv bidragsyter i utviklingen av konvensjonen, både økonomisk og faglig. Kunnskapsdepartementet ledet de mellomstatlige forhandlingene.

Globalkonvensjonen legger rammene for godkjenning av kvalifikasjoner på tvers av UNESCO-regioner. De regionale konvensjonene skal fortsatt gjelde for godkjenning innenfor regionene.

Globalkonvensjonen ble omtalt i Prop. 111 L (2020–2021) punkt 2.5.2.2. Det ble imidlertid ikke foreslått noen lovendringer i tilknytning til konvensjonen på det tidspunktet, ettersom den ennå ikke var trådt i kraft.

13.2.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår å videreføre henvisningene til Lisboa-konvensjonen. For å sikre at forpliktelsene etter Globalkonvensjonen også blir gjeldende i Norge, er det behov for en lovregulering som forplikter universiteter, høyskoler og Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse til å overholde konvensjonens krav til informasjon og godkjenning, og det tas derfor inn tilsvarende henvisning til UNESCOs globalkonvensjon som det i 2021 ble gjort for Lisboa-konvensjonen.

UNESCOs globalkonvensjon slår i hovedsak fast de samme prinsippene og reglene som først ble introdusert med Lisboa-konvensjonen. Globalkonvensjonen inneholder likevel utdypninger, presiseringer og videreutvikling av enkelte definisjoner, prinsipper og regler. For eksempel er prinsippet om «betydelige forskjeller» nå utdypet som forskjeller som «sannsynligvis vil hindre søkeren i å lykkes i den ønskede aktiviteten, for eksempel videre studier, forskningsaktiviteter eller arbeidsmuligheter». Det er også en presisering om at informasjonsutlevering skal være gratis. Dessuten inneholder konvensjonen regler om godkjenning av delvis fullførte grader, delvis godkjenning av helt fullførte grader og godkjenning av fellesgrader.

Konvensjonen innebærer at universiteter og høyskoler og Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse er forpliktet til å vurdere og godkjenne høyere utdanning fra land som har tiltrådt konvensjonen. Andre land som har tiltrådt konvensjonen så lenge det ikke foreligger betydelige forskjeller, er tilsvarende forpliktet til å vurdere og godkjenne norsk høyere utdanning med samme forbehold. Konvensjonen vil på lengre sikt medføre en bedre tilgang på informasjon om ikke-europeiske kvalifikasjoner og utdannings-systemer og kvalitetssikringssystemer. I den daglige godkjenningspraksisen vil Globalkonvensjonen mest sannsynlig ikke føre til store forandringer. Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse er oppnevnt som informasjonssenter for konvensjonen, på samme måte som for Lisboa-konvensjonen.

13.2.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre henvisningene til Lisboa-konvensjonen og ta inn en tilsvarende henvisning til UNESCOs globalkonvensjon i reglene om faglig og generell godkjenning av utenlandsk utdanning, se forslaget til §§ 9-3 fjerde ledd og 9-7 andre ledd.

13.3 Faglig godkjenning av utdanning fra andre norske universiteter og høyskoler

---

13.3.1 Dagens regler

Formålet med universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-5 e er å sikre fleksible og gode overganger mellom norske universiteter og høyskoler. Bestemmelsen er en videreføring av tidligere bestemmelser fra eksamensloven fra 1970, lov om

universiteter og vitenskapelige høyskoler fra 1989 og universitets- og høyskoleloven fra 1995 om godkjenning tid for tid av utdanning fra de andre institusjonene under loven. Samtidig er bestemmelsen tilpasset kravene til oppbygging av studieprogrammer etter gradssystemet som ble innført med Kvalitetsreformen på bakgrunn av Ot.prp. nr. 83 (2007–2008), jf. Innst. O. nr. 4 (2008–2009).

Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag i NOU 2020: 3 om faglig godkjenning ble fulgt opp gjennom Stortingets vedtak på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021). Uhl. § 3-5 e er helt sentral for å tilrettelegge for mobilitet mellom norske universiteter og høyskoler. Den faglige godkjenningen innebærer at beståtte emner, fag, eksamener eller prøver fra tilsvarende institusjoner skal ha lik uttelling. Det betyr at studentene skal få uttelling i samme antall avlagte studiepoeng, så lenge utdanningen «oppfyller de faglige kravene til en bestemt eksamen, et bestemt emne, en bestemt utdanning eller en bestemt grad ved institusjonen», jf. uhl. § 3-5 e første ledd. Denne bestemmelsen gjelder bare for utdanning som er akkreditert etter universitets- og høyskoleloven.

Hensikten med bestemmelsen er å sikre at studenter som flytter mellom norske universiteter og høyskoler, får rett til godkjenning av emner, eksamener eller prøver i den nye graden. Å bytte mellom fakulteter eller institutter innenfor samme institusjon (intern mobilitet) omfattes ikke av denne bestemmelsen, ettersom institusjonene har faglig frihet til å bestemme innholdet i egne studieprogram. Regulering av intern mobilitet går derfor fram av institusjonenes forskrifter.

Det følger av uhl. § 3-5 d at utdanninger som er akkreditert etter den tidligere privathøyskoleloven eller tidligere ordninger for akkreditering av høyere utdanning, likestilles med akkreditert utdanning etter denne loven. Dette omfatter også endringene i status for de statlige høyskoleutdanningene i henholdsvis 1981, 1989 og 1991.

13.3.2 Departementets vurdering

Departementet er kjent med at det i mange tilfeller er utfordrende for studenter å få utdanning fra andre universiteter og høyskoler godkjent fullt ut som del av den nye institusjonens utdanning. Institusjonene skal godkjenne utdanning fra andre universiteter og høyskoler i Norge dersom den avlagte utdanningen gir et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for det aktuelle studiet ved den godkjennende institusjonen. Vilåret om tilsvarende læringsutbytte betyr ikke at læringsut-

byttet må være akkurat det samme. Det er tilstrekkelig at faginnholdet passer inn i den utdanningen studenten skal ta ved den godkjennende institusjonen. Departementet understreker at det ikke skal være høyere terskel for å få godkjent utdanning fra andre norske universiteter og høyskoler enn for å få godkjent utenlandsk utdanning. Utdanning fra andre universiteter eller høyskoler i Norge vil dessuten lettere kunne oppfylle vilkåret om at den avlagte utdanningen gir et læringsutbytte tilsvarende det som kreves for det aktuelle studiet ved den godkjennende institusjonen. I motsetning til de andre reglene om godkjenning, er regelen om godkjenning av utdanning fra andre norske universiteter og høyskoler en «skal-regel». Dette innebærer at institusjonene har plikt til å godkjenne utdanningen fra andre universiteter og høyskoler dersom vilkåret er oppfylt.

Departementet presiserer at godkjenning av tidligere avlagt utdanning er helt sentralt for å sikre mobilitet innenfor høyere utdanning i Norge, og institusjonene bør legge best mulig til rette for en slik mobilitet mellom institusjonene. Institusjonene i sektoren bør samarbeide om hvordan de kan realisere formålet og hensynene som ligger til grunn for reglene i loven.

Institusjonene skal godkjenne utdanning fra andre institusjoner når vilkårene foreligger, altså dersom utdanningen gir et læringsutbytte tilsvarende det som kreves for det aktuelle studiet ved den godkjennende institusjonen. Denne vurderingen må skje ut fra de kravene som den godkjennende institusjon setter til sin utdanning. Formuleringer knyttet til kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse vil danne utgangspunktet. Det er for eksempel ikke avgjørende om studentene har lest samme litteratur, så sant læringsutbyttet er «tilsvarende». Studenten skal også få uttelling med «samme antall avlagte studiepoeng», så sant det er mulig. Delvis godkjenning er mulig hvis forskjellene er så store at studiene bare delvis overlapper.

Godkjenningen innebærer at studenten ikke må tilegne seg tilsvarende læringsinnhold på nytt, men at det som har blitt godkjent, inngår som en del av den nye utdanningen. Godkjenning gir både studenten og institusjonen en fordel ved at utdanningen blir mer effektiv, fordi utdanning som alt er gjennomført, ikke må tas på nytt.

Departementet mener at det ikke er behov for flere endringer i reglene om faglig godkjenning av utdanning fra norske universiteter og høyskoler enn dem som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

13.3.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. §§ 3-5 e og 3-5 d om faglig godkjenning av utdanning fra norske universiteter og høyskoler, se forslaget til § 9-1.

13.4 Faglig godkjenning av utdanning som ikke er regulert av universitets- og høyskoleloven, og av dokumentert realkompetanse

---

13.4.1 Dagens regler

Etter universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-5 f kan universiteter og høyskoler godkjenne bestått utdanning fra norske utdanningsinstitusjoner som ikke er regulert av universitets- og høyskoleloven (uhl.), og utenlandsk utdanning som ikke er høyere utdanning, som del av søkerens studium ved institusjonen. Eksempler på slik utdanning er folkehøyskole- og fagskoleutdanning. I tillegg kan det gis godkjenning for realkompetanse, det vil si dokumentert kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse tilegnet uavhengig av læringsarena, gjennom formell, ikke-formell og uformell læring. Formell læring er den som skjer i utdanningssystemet, eventuelt for annet autorisasjons- eller sertifiseringsformål. Ikke-formell læring er strukturert opplæring gjennom kurs og andre tilbud som ikke inngår i utdanningssystemet. Uformell læring skjer gjennom livet på arenaer som ikke først og fremst er beregnet på strukturert læring.

Realkompetansevurdering i høyere utdanning ble innført ved en lovendring som trådte i kraft 1. januar 2001, jf. Ot.prp. nr. 58 (1999–2000). Dette var ledd i oppfølgingen av kompetansereformen på 1990-tallet, jf. St.meld. nr. 42 (1997–98) *Kompetansereformen* og Innst. S. nr. 78 (1998–99) om samme reform, der Stortinget konkluderte med at realkompetanse skulle kunne gi fritak i («avkortning av») utdanningen. Videre er *EUs rådsrekommendasjon om godkjenning av realkompetanse* (2012/C 398/01) innlemmet i EØS-avtalen. Gjennom rekommendasjonen har landene forpliktet seg til at utdanninger helt eller delvis skal kunne godkjennes på grunnlag av realkompetanse.

Godkjenningsbestemmelsene i § 3-5 f er «kanbestemmelser». Det vil si at det ikke er satt krav til uttelling, da søkerne kan ha svært ulik bakgrunn og utdanningen normalt vil være tatt på et nivå som er under nivået til universiteter og høyskoler. Institusjonen har imidlertid plikt til å vurdere søknader om slik godkjenning, og beslutningene er enkeltvedtak etter forvaltningsloven. For

at institusjonen skal kunne innvilge en søknad, må den vurdere søkerens utdanning eller realkompetanse som likeverdig med læringsutbyttet som er fastsatt for utdanningen, faget eller emnet som vedkommende søker om (delvis) godkjenning av.

En innvilget godkjenning betyr at institusjonen som godkjenner, går god for at søkeren har kompetanse likeverdig med det som institusjonen forventer av en ordinær student som har gjennomført og bestått det samme faget eller emnet ved institusjonen. Godkjenningen innebærer «avkortning» av tiden det tar å ta utdanningen, det vil si at studenten får godkjent det antallet studiepoeng som gjelder for emnet eller emnene godkjenningen gjelder for. Studenten trenger da ikke å delta i studieopplegget som godkjenningen gjelder for, heller ikke erstatte det med et annet emne.

13.4.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for flere endringer i reglene om faglig godkjenning av utdanning som ikke er regulert av denne loven, eller godkjenning av dokumentert realkompetanse enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

13.4.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 3-5 f om faglig godkjenning av utdanning som ikke er regulert av denne loven, og av dokumentert realkompetanse, se forslaget til § 9-2.

13.5 Faglig godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

13.5.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-5 første ledd at universiteter og høyskoler kan godkjenne utenlandsk høyere utdanning som del av egne studieprogrammer når utdanningen tilfredsstiller institusjonens faglige krav. Slik godkjenning er en faglig vurdering av om studenten har oppnådd et bestemt faglig nivå, det vil si et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for de aktuelle emnene ved den aktuelle utdanningen ved institusjonen. Godkjenningen innebærer at studenten ikke må ta tilsvarende eksamen, emne eller utdanning på nytt, jf. bestemmelsens andre ledd.

Det framgår av uhl. § 3-5 tredje ledd at universiteter og høyskoler må forholde seg til Lisboa-konvensjonen når de vurderer høyere utdanning

tatt i en stat som har ratifisert konvensjonen. Det betyr at godkjenning *skal* skje så sant det ikke foreligger betydelige forskjeller mellom utdanningene.

Godkjenningsbestemmelsen i § 3-5 f er i utgangspunktet en kan-bestemmelse. Det betyr at institusjonen ikke har plikt til å godkjenne den avlagte utdanningen på samme måte som den plikter å godkjenne utdanning tatt ved et annet universitet eller høyskole som er akkreditert, eller har akkrediterte studiet, etter denne loven. Men for høyere utdanning tatt i en stat som har tiltrådt Lisboa-konvensjonen, stiller det seg litt annerledes. Som nevnt skal godkjenning da skje så sant det ikke foreligger betydelige forskjeller. Institusjonen har i alle tilfeller plikt til å vurdere søknaden. Vedtak i søknader om godkjenning er enkeltvedtak med krav til begrunnelse og rett til klage.

13.5.2 Departementets vurdering

NOKUT gjennomførte tilbake i 2019 en undersøkelse blant studenter og institusjoner for å følge opp indikasjoner i Studiebarometeret på manglende faglig sammenheng mellom studieprogrammet hjemme og studentenes utvekslingsopphold, se Studentutveksling: faglighet under press? (Studiebarometeret: Rapport 6-2019). Det er ikke slik at studenter alltid reiser ut for å studere emner som tilsvarende eller er identiske med emner hjemmeinstitusjonen tilbyr. Tvert imot kan det nettopp være en gevinst at utvekslingsstudentene tar emner som supplerer eller utfyller studieprogrammet hjemme. Begrenset faglig sammenheng er derfor ikke til hinder for høy faglig relevans. Studentene reiser ofte ut i semestre det er lagt opp til at de skal ta valgfag, og i disse semestrene er det da mulighet for at de kan ta emner som ikke har den samme klare tilknytningen til studieprogrammet som de øvrige og obligatoriske emnene. Imidlertid viser NOKUTs undersøkelse at studentenes primære motivasjon for utveksling ikke er knyttet til det faglige utbyttet, men til kultur, språk, personlig utvikling og erfaringer.

Departementet ønsker derfor å presisere at Lisboa-konvensjonen og Globalkonvensjonen også gjelder for godkjenning av studieperioder i utlandet. Universiteter og høyskoler kan ofte lykkes bedre med utvekslingen av egne studenter hvis studentene for eksempel kan skrive masteroppgaven i utlandet, eller ta valgfagene ved en utenlandsk institusjon. For eksempel har nesten 50 % av studentene på rettsvitenskapsstudiet ved Universitetet i Bergen vært på utveksling hvor de

fleste har tatt valgfagene i utlandet. I Meld. St. 7 (2020 – 2021) *En verden av muligheter – Internasjonal studentmobilitet i høyere utdanning*, ble det understreket at institusjonene må bruke den faglige friheten og det handlingsrommet de har, og vise stor fleksibilitet i godkjenning av emner tatt i utlandet, også for de rammeplanstyrte utdanningene.

Utover å legge til en henvisning til UNESCOs globale konvensjon av kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning, jf. punkt 13.2, mener departementet at det ikke er behov for flere endringer i reglene om faglig godkjenning av utenlandsk høyere utdanning enn dem som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

13.5.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 3-5 om faglig godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, med tillegg som angitt i punkt 13.2, se forslaget til § 9-3.

13.6 Godkjenning av faglig jevnghed for fullført grad fra utenlandsk høyere utdanning

13.6.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-5 a gir akkrediterte universiteter og høyskoler myndighet til å avgjøre søknader fra enkeltpersoner om en grad tatt ved en utenlandsk høyere utdanningsinstitusjon er faglig jevnghed med, det vil si om den i faglig innhold og nivå tilsvarende, en utdanning som den enkelte institusjonen selv tilbyr. Bare institusjoner som har institusjonsakkreditering som universitet, høyskole eller vitenskapelig høyskole, kan foreta en slik vurdering. Dette til forskjell fra de andre bestemmelsene om faglig godkjenning (av utdanning tatt ved et annet universitet eller høyskole, av utenlandsk høyere utdanning, av realkompetanse eller av utdanning som ikke faller inn under universitets- og høyskoleloven) som ikke inneholder noen tilsvarende begrensning om at den godkjennende institusjonen må være institusjonsakkreditert.

I «faglig jevnghed» ligger et krav om at utdanningen må oppfylle institusjonens spesifikke krav til faglig bredde og fordypning i utdanningen som søkeren ønsker jevnføring med. Det må også foreligge faglig samsvar. Godkjenning etter uhl. § 3-5 a gir søkeren rett til å bruke tittelen som er fastsatt for utdanningen det er jevnført med.

I prinsippet burde denne bestemmelsen være overflødig, da en generell godkjenning burde være tilstrekkelig for å si noe om den utenlandske utdanningens omfang og nivå. En grunn til likevel å beholde den, er at det på noen områder er særegne bestemmelser som berører adgangen til yrkesutøvelse. Det gjelder for eksempel kravene til godkjenning for ansvarsrett etter plan- og bygningsloven. Der er det satt kvalifikasjonskrav som bedriftene skal oppfylle, og som i praksis innebærer en indirekte yrkesregulering uten at det foreligger noen autorisasjonsordning. Det har ført til at mange med utdanning fra utlandet har ønsket godkjenning av jevngodhet for sine utdanninger, især i ingeniørfag og arkitektur, tilsvarende de tidligere gradene sivilingeniør og sivilarkitekt.

13.6.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for flere endringer i reglene om godkjenning av faglig jevngodhet av fullført grad fra utenlandsk høyere utdanning enn det som ble presisert på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

13.6.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 3-5 a om godkjenning av faglig jevngodhet, se forslaget til § 9-4.

13.7 Faglig godkjenning av udokumentert utenlandsk høyere utdanning

---

13.7.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-5 b er ment for flyktninger og andre i en flyktningsliggende situasjon som mangler dokumentasjon for utdanningen sin. Den er, i likhet med §§ 3-5, 3-5 a og 3-5 f, en «kan-bestemmelse». Bestemmelsen i § 3-5 b har vært lite brukt etter innføringen av ordningen med *generell* godkjenning av utenlandsk høyere utdanning for søkere uten verifiserbar dokumentasjon (UVD-ordningen). Departementet har likevel sett eksempler på at den fortsatt anvendes, for eksempel i forbindelse med flyktningsstrømmen fra Syria for noen år siden og i prosjekter som «Students at Risk». Bestemmelsen er viktig som beredskap for at studenter på flukt som kommer til Norge, raskt kan fortsette studiene sine ved norske universiteter og høyskoler.

13.7.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for flere endringer i paragrafen om faglig godkjenning av udokumentert utenlandsk høyere utdanning enn de presiseringer som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

13.7.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 3-5 b om faglig godkjenning av udokumentert utenlandsk høyere utdanning, se forslaget til § 9-5.

13.8 Vederlag for faglig vurdering av utenlandsk doktorgrad

13.8.1 Dagens regler

Det framgår av Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-5 c at universiteter og høyskoler har adgang til å ta betaling for vurdering av utenlandsk doktorgrad i andre tilfeller enn ved søknad på utlyst stilling ved institusjonen. Bestemmelsen ble tatt inn i loven fordi den faglige vurderingen av utenlandsk doktorgrad er tidkrevende og kostbar, blant annet på grunn av kravet om vurdering av en sakkyndig komité. Bestemmelsen skal også motvirke søknader om godkjenning fra personer som ikke har til hensikt å bruke den utenlandske doktorgradskompetansen i Norge. Søkeren skal bare belastes reelle utgifter ved en slik godkjenning, og beregningen av institusjonens kostnader må kunne dokumenteres overfor søker. I vurderingen skal institusjonene ta hensyn til søkere fra lavinntektsgrupper, jf. Ot.prp. nr. 83 (2007–2008).

13.8.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for flere endringer i reglene om retten som universiteter og høyskoler har til å kreve vederlag for den faglige vurderingen de gjør av utenlandsk doktorgrad når dette ikke gjøres i forbindelse med søknad på utlyst stilling ved institusjonen, enn dem som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

13.8.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 3-5 c om rett til å kreve vederlag for faglig vurdering av utenlandske doktorgrader, se forslaget til § 9-6.

13.9 Generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

13.9.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-4 at personer som har høyere utdanning fra utlandet, kan søke om generell godkjenning av utdanningen. En slik generell godkjenning gir potensielle arbeidsgivere informasjon om hvilket nivå den aktuelle utdanningen ligger på, og hvilket omfang den har. I tillegg er en generell godkjenning en bekreftelse på at det utenlandske vitnemålet er ekte (verifiserbart).

Det er bare enkeltpersoner som kan søke om generell godkjenning. En ikke-akkreditert institusjon kan ikke benytte seg av denne ordningen for å få et generelt «godkjenningsstempel» på utdanningstilbudet sitt. Institusjoner må følge bestemmelsene om akkreditering, jf. uhl. § 2-1 tredje ledd, jf. § 3-1.

Uhl. § 3-4 gir departementet myndighet til å fatte vedtak om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning «slik at utdanningen i nivå og omfang godkjennes som likestilt med akkreditert norsk høyere utdanning». Vedtak om generell godkjenning er basert på en vurdering av den utenlandske høyere utdanningen ut fra kunnskap om utdanningssystemet i det aktuelle landet. Det faglige innholdet i utdanningen vurderes ikke. Vedtak om generell godkjenning er hensiktsmessig for søkere som vil bruke godkjenningen for stillinger der arbeidsgiver ønsker ansatte med høyere utdanning, men der det ikke er satt krav om spesiell yrkesgodkjenning. Departementet har delegert generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning til Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir).

Det finnes tilfeller der det ikke er mulig for søkeren å dokumentere utdanningen sin, der dokumentasjonen kan være ufullstendig, eller der dokumentasjonen ikke kan verifiseres eller ikke anses som tilstrekkelig pålitelig. Det vil for eksempel gjelde utdanningsdokumenter fra land hvor infrastrukturen på utdanningsområdet er dårlig eller har brutt sammen. Gjennom Lisboa-konvensjonen har Norge forpliktet seg til å ha godkjenningsordninger som også tar høyde for at flyktninger som ikke har verifiserbar dokumentasjon for sine kvalifikasjoner fra høyere utdanning, skal få vurdert og godkjent kompetansen sin.

13.9.2 Departementets vurdering

Fram til lovendringen som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022), stod det i uhl. § 3-4 tredje ledd første punktum at vedtak om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning bare kan påklages av søkeren. Det følger av omtalen i Prop. 74 L (2021–2022) punkt 6.4.2 at hensikten var å videreføre denne regelen, men ved en feil var denne regelen ikke en del av lovforslaget som ble framlagt for Stortinget.

Departementet foreslår å rette denne feilen og ta inn igjen regelen om at bare søkeren kan klage på vedtak om generell godkjenning. Et godkjenningsvedtak berører først og fremst den som søker om godkjenning. Begrensningen i hvem som har rettslig klageinteresse, har vært praktisert i lang tid, siden begrensningen også tidligere framgikk av studiekvalitetsforskriften § 1-9 første ledd som ble vedtatt i 2010.

Departementet foreslår å ta inn henvisning til UNESCOs globale konvensjon i reglene om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning tilsvarende det som er gjort for Lisboa-konvensjonen, se omtale i punkt 13.2.

Departementet mener at det ellers ikke er behov for flere endringer i reglene om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021) og Prop. 74 L (2021–2022).

13.9.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 3-4 om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning og ta inn igjen regelen om at det bare er søkeren som kan påklage et vedtak om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, se forslaget til § 9-7.

13.10 Behandling av søknader om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

---

13.10.1 Dagens regler

I Prop. 111 L (2020–2021) ble det i bestemmelsen om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning tatt inn regler om NOKUTs behandling av personopplysninger i godkjenningssaker, og at vedtak fra NOKUT kunne deles via vitnemålsportalen. I Prop. 74 L (2021–2022) ble dette tatt ut i en egen bestemmelse, og henvisningen til NOKUT ble fjernet som følge av endringer i oppgaveporteføljen i direktoratene på høyere utdanningsfeltet.

Oppgaven med generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning er etter loven lagt til departementet, som fra 1. januar 2023 har delegert den til Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir).

I forbindelse med vurdering av søknader om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning kan det også behandles personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, jf. universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-4 a første ledd. Det blir ikke fra myndighetenes side etterspurt slike personopplysninger. Imidlertid kan søkeren både i utfylling av søknadsskjemaet og i vedleggene legge fram opplysninger som regnes som særlige kategorier av personopplysninger etter personvernforordningen. Opplysninger om religion, seksuell legning og helse er eksempler på opplysninger som kan komme fram av søknaden. For eksempel brukes ofte vigselsattest til å bekrefte navneendring. På denne attesten kan det også framkomme informasjon om en persons religion, etnisitet eller helse. I slike tilfeller vil disse opplysningene i seg selv ikke være relevante for behandlingen av søknadene, men dokumentet som sådant er nødvendig for å sikre at den som leverer søknaden, er den samme som har fullført utdanningen.

Vedtak om godkjenning kan fattes ved helt eller delvis automatisert saksbehandling, jf. uhl. § 3-4 a andre ledd. Automatisert saksbehandling innebærer at et datasystem fatter beslutninger som er avgjørende for rettighetene og pliktene til en enkeltperson. Ved automatisert saksbehandling er rettsreglene blitt formalisert og programmert i datasystemet. Rettsanvendelsen skjer gjennom datasystemet og ikke ved manuell menneskelig behandling. Avgjørelser som fattes på bakgrunn av utelukkende automatisert saksbehandling, kan bare skje i saker der det ikke er behov for skjønsmessige vurderinger. Bestemmelsen gir søkeren rett til å kreve manuell overprøving. En slik rett supplerer den alminnelige klageretten etter forvaltningsloven og ivaretar rettighetene og interessene til den registrerte. Manuell overprøving innebærer at det foretas en manuell kontroll av om datasystemet har fattet et korrekt vedtak etter gjeldende lover og forskrifter. Det er godkjenningsmyndigheten som skal gjennomføre denne kontrollen, ikke klageorganet. Ordinær klageadgang følger av forvaltningsloven med de begrensninger som gjelder rettslig klageinteresse.

Fødselsnummer, D-nummer og opplysninger om at personen har fått vedtak om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, kan registreres

automatisk i en vitnemålsportal, jf. uhl. § 3-4 a tredje ledd og § 4-14. Informasjon om selve vedtaket vil bare overføres til portalen når den som vedtaket gjelder, selv tar initiativ til det. Når en person velger å dele vedtaket sitt med for eksempel en bedrift eller utdanningsinstitusjon, vil portalen bare formidle det vedtaket som vedkommende har bestemt skal deles, og bare i den perioden vedkommende har bestemt at resultatene skal være tilgjengelige.

13.10.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for flere endringer i reglene om behandling av vedtak om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning enn dem som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021) og Prop. 74 L (2021–2022).

13.10.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 3-4 a om behandling av vedtak om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 9-8.

13.11 Samordning av vedtak om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

---

13.11.1 Dagens regler

Etter universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-5 h kan departementet pålegge universiteter og høyskoler å samordne sin praksis om godkjenning av utenlandsk utdanning og registrere vedtak om slike godkjenninger i et felles register. Bestemmelsen gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift med nærmere regler om registeret. Registeret over vedtak om godkjenning av utenlandske studier (GAUS) er etablert som et verktøy for å dele informasjon om godkjenningsvedtak mellom universitetene og høyskolene og den myndigheten som har ansvar for generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, og for å gi saksbehandlere som jobber med slike godkjenninger, tilgang til andre institusjoners vedtak.

Gjeldende § 3-5 h kom inn i loven etter forslag i Prop. 111 L (2020–2021). I Prop. 74 L (2021–2022) ble ordlyden i § 3-5 h noe endret i forbindelse med at den lovregulerte myndigheten til å gi generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning ble flyttet fra NOKUT til departementet.

Departementet har fra 1. januar 2023 delegert oppgaven til HK-dir.

13.11.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår å videreføre dagens regulering av samordning av institusjonenes praksis i godkjenning av utenlandsk utdanning og videreføre et register for å tilrettelegge for samordning. Registeret bidrar til likebehandling og effektiv saksbehandling. Gjeldende paragraf videreføres i noe omarbeidet versjon. Det er etter departementets vurdering hensiktsmessig å formulere samordning som en plikt for institusjonene direkte i loven, ikke bare som en hjemmel for departementet til å kunne pålegge slik samordning.

Fram til lovendringen som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022), omfattet samordningsplikten vedtak om så vel faglig som generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning. Ordlyden i paragrafen som trådte i kraft 1. januar 2023 er uklar på dette punktet, og departementet forslår en klargjøring. Det bør presiseres at plikten til samordning gjelder både faglig og generell godkjenning, det vil si alle vedtak etter forslaget til §§ 9-3 til 9-5 og § 9-7. Disse vedtakene skal alle registreres i registeret.

Samordning er nødvendig for å sikre likebehandling for søkerne. Departementet mener plikten til å samordne godkjenningspraksis bør uttrykkes tydelig i loven. Det vil gi en større forutberegnelighet for både godkjenningsmyndigheten, institusjonene og de registrerte. Samordningsplikten innebærer å benytte registeret i egen saksbehandling for å se hvordan andre institusjoner og HK-dir har vurdert tilsvarende saker og ta initiativ til drøftinger og eventuelle tiltak for å sikre samordning på området der det eventuelt utvikler seg ulik praksis.

Forskriftshjemmelen videreføres med noen språklige justeringer for å tydeliggjøre hva som kan fastsettes i forskrift.

13.11.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre og tydeliggjøre reglene uhl. § 3-5 h om samordning av vedtak om godkjenning av høyere utenlandsk utdanning og forskriftshjemmel, og ta inn igjen at bestemmelsen også gjelder generelle godkjenninger, se forslaget til § 9-9.

13.12 Forskrifter om godkjenning

13.12.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-5 g at departementet kan gi forskrift om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, norsk høyere utdanning, annen utdanning og dokumentert realkompetanse. Departementet kan også gi forskrift om saksbehandling og klageadgang.

Det er ikke presisert i bestemmelsen om dette gjelder faglig godkjenning eller generell godkjenning, eller begge deler. Hensikten var at den skulle gjelde all godkjenning; det følger av at dette var en videreføring av tidligere § 3-5 sjuende ledd, som gjaldt alle typer godkjenninger.

Forskrift om godkjenning av norsk og utenlandsk høyere utdanning og av realkompetanse (godkjenningsforskriften) inneholder nærmere regler om godkjenning av utdanning tatt ved andre institusjoner enn den som utsteder vitnemålet, både norske og utenlandske, og av realkompetanse.

13.12.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for endringer i hjemmelen for fastsettelse av forskrift om godkjenning.

13.12.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre hjemlene i uhl. § 3-5 g til å fastsette forskrifter om godkjenning, se forslaget til § 9-10.

14 Læringsmiljø, studentrettigheter og studentrepresentasjon

14.1 Læringsmiljø og universell utforming

14.1.1 Dagens regler

14.1.1.1 Styrets ansvar for læringsmiljøet

Studenters rett til et godt læringsmiljø skal sikre at studentene har en trygg og tilpasset studietilværelse, og kan bruke sin tid på å lære og utdanne seg. Universiteter og høyskoler har ansvaret for å legge til rette for at den enkelte student skal kunne tilegne seg det læringsutbyttet som er fastsatt for studiet.

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-3 første ledd at styret har ansvar for at læringsmiljøet på institusjonen er fullt forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og velferd.

Arbeidsmiljølovens regler gjelder i utgangspunktet ikke for studenter og elever. I arbeidsmiljøloven § 1-6 første ledd bokstav a er det imidlertid fastsatt at arbeidsmiljølovens regler om helse, miljø og sikkerhet gjelder for «elever ved institusjoner som har undervisning eller forskning som formål når disse utfører arbeid i virksomhet som går inn under loven». I forskrift 16. desember 2005 nr. 1568 om arbeidsmiljølovens anvendelse for personer som ikke er arbeidstakere, er det presisert at «elever ved institusjoner som har undervisning eller forskning som formål skal når de utfører arbeid som ledd i praktisk opplæring, og arbeidet foregår under forhold som kan innebære fare for deres liv og helse, anses som arbeidstakere i forhold til arbeidsmiljøloven kapittel 1, 2, 3, 4, 5, 18 og 19, med unntak av § 19-2».

Etter uhl. § 4-3 tredje ledd skal styret, i samarbeid med studentsamskipnadene, legge forholdene til rette for et godt studiemiljø og arbeide for å bedre studentvelferden på lærestedet.

Uhl. § 4-3 femte ledd fastsetter at institusjonens arbeid med læringsmiljøet skal dokumenteres og inngå som en del av institusjonens interne system for kvalitetssikring etter uhl. § 1-6. I NOKUTs tilsyn med kvalitetssystemet inngår også institusjonens arbeid med læringsmiljø, jf. uhl. § 2-1 tredje ledd første punktum.

14.1.1.2 Universell utforming

Det følger av dagens regler at universiteter og høyskoler skal sørge for at institusjonenes alminnelige funksjoner er universelt utformet, jf. uhl. § 4-3 andre ledd.

På bakgrunn av forslag i Prop. 74 L (2021–2022) ble reglene om universell utforming i uhl. § 4-3 oppdatert i tråd med likestillings- og diskrimineringsloven §§ 17 og 18. Det ble også presisert at plikten ikke gjelder utforming som innebærer en uforholdsmessig byrde for institusjonen.

Kravet om universell utforming i universitets- og høyskoleloven er en henvisning til, og en overordnet gjengivelse av, reglene i likestillings- og diskrimineringsloven §§ 17 og 18, som uansett gjelder. I likestillings- og diskrimineringsloven § 17 første og andre ledd er det presisert at offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner. Med universell utforming menes «utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene, slik at virksomhetens alminnelige funksjoner kan benyttes av flest mulig, uavhengig av funksjonsnedsettelse», jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 17 andre ledd. Universell utforming innebærer at omgivelsene utformes på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker i så stor utstrekning som mulig uten særskilt tilrettelegging. Dette omfatter institusjonens fysiske omgivelser, informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT) og det digitale læringsmiljøet.

I likestillings- og diskrimineringsloven § 18 første ledd er det presisert at offentlige og private virksomheter har plikt til universell utforming for informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT). Universell utforming skal likevel ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det, jf. FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne artikkel 2.

Pliktene til universell utforming etter §§ 17 og 18 gjelder ikke hvis de medfører en uforholdsmessig stor byrde for virksomheten, jf. § 17 tredje

ledd og § 18 tredje ledd. Dette omtales gjerne som forholdsmessighetsbegrensningen, og innebærer at det skal gjøres en konkret interesseavveining for den enkelte virksomheten. Det vil kreves mer av en stor virksomhet med solid økonomi enn av en liten privat virksomhet, jf. forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven Prop. 81 L (2016–2017) punkt 30. I vurderingen skal det særlig legges vekt på momentene som er opplistet i likestillings- og diskrimineringsloven § 17 tredje ledd bokstav a til f og § 18 tredje ledd bokstav a til d. Institusjonene må foreta en skjønnsmessig vurdering av om utformingen medfører en uforholdsmessig byrde. Momenter som må vurderes er blant andre effekten av å fjerne barrierer for personer med funksjonsnedsettelse, kostnadene ved tilretteleggingen, institusjonens ressurser, sikkerhetsmessige hensyn og vernehensyn. Lovens oppramsing er ikke uttømmende, og også andre momenter kan være aktuelle å vurdere.

Det er ikke innført en egen meldeordning for tilfeller der institusjonene konkluderer med at det er en uforholdsmessig byrde å oppfylle plikten om universell utforming. Det er lagt til grunn at tilsynsmyndighetene på eget initiativ og på egnet vis vil følge opp om kravene til universell utforming er oppfylt.

Digitaliseringsdirektoratet, som er tilsynsorganet for universell utforming av IKT, har gitt en veileder til forskriften som er tilgjengelig på direktoratets nettsider. Fristen for universell utforming av nye IKT-løsninger i utdanningssektoren var 1. januar 2019, mens eksisterende IKT-løsninger måtte være universelt utformet innen 1. januar 2021. Dette berører blant annet nettsider, e-læringsplattformer, dokumenter, digital eksamen og apper.

Stortinget behandlet i mai 2021 Prop. 141 LS (2020–2021) Endringer i likestillings- og diskrimineringsloven mv. (universell utforming av IKT-løsninger). Dette gjaldt implementering av EU-direktiv 2016/2102 om tilgjengelighet av nettsteder og mobilapplikasjoner (WAD-direktivet) i norsk rett, jf. Stortinget samtykke videre til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 59 av 5. februar 2021 om innlemmelse av direktiv (EU) 2016/2102 om tilgjengeligheten av offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner i EØS-avtalen. Stortinget besluttet også at ny § 19 bare skal knytte seg til virkeområdet til likestillings- og diskrimineringsloven § 17, jf. Innst. 456 L (2020–2021).

Plikten til å arbeide aktivt og målrettet for universell utforming av IKT er skilt ut i en ny paragraf i likestillings- og diskrimineringsloven § 19 a. En følge av implementering av WAD-direktivet i

norsk rett er at det nå stilles krav til at virksomheten skal utarbeide en tilgjengelighetserklæring som skal opplyse om, og i hvilken grad, virksomhetenes nettsteder og mobilapplikasjoner etterlever direktivets krav. Erklæringen skal publiseres på virksomhetens nettsted. Dette skal følges av en tilbagemeldingsfunksjonalitet som innebærer at brukeren kan be om tilgang til innhold og informasjon som er unntatt fra kravene, og en lenke til klageprosedyre. Vurderinger av om kravene medfører en uforholdsmessig stor byrde skal også dokumenteres i erklæringen. Utarbeiding av tilgjengelighetserklæringer hadde frist 1. februar 2023.

Nye krav til tilgjengeligheten av offentlige organers nettsider og mobilapplikasjoner gjelder i hovedsak nye krav til universell utforming av forhåndsinnspilte tidsbaserte medier (video) gjennom synstolkning, og krav til universell utforming av nye intranett og ekstranett. Nærmere krav til etterlevelse av direktivet er regulert i forskrift om universell utforming av IKT-løsninger. Direktivet trådte i kraft 1. januar 2022 og skal etterleves innen 1 2023.

EUs tilgjengelighetsdirektiv skal etter planen tas inn i norsk rett med planlagt ikrafttredelse juni 2025. Tilgjengelighetsdirektivet skal sørge for felles regulering av krav til tilgjengelighet for produkter og tjenester, og gjelder både offentlige og private virksomheter. Direktivet omfatter blant annet nye krav til e-bøker.

Likestillings- og diskrimineringsloven § 19 oppstiller en særskilt aktivitetsplikt når det gjelder universell utforming. En plikt til å arbeide aktivt for universell utforming kan i en viss utstrekning også utledes av likestillings- og diskrimineringsloven § 24. Paragrafen forplikter offentlige myndigheter til å arbeide for å fremme likestilling og hindre diskriminering, blant annet på grunnlag av funksjonsnedsettelse. Alle universiteter og høyskoler skal derfor ha handlingsplaner for universell utforming.

14.1.1.3 Læringsmiljøbegrepet

Læringsmiljøbegrepet ble oppdatert i 2021 i Prop. 111 L (2020–2021) og er nærmere beskrevet i uhl. § 4-3 fjerde ledd. Her heter det at både fysiske, psykososiale, organisatoriske, digitale og pedagogiske forhold inngår i et helhetlig læringsmiljø.

Det fysiske læringsmiljøet inkluderer bygninger og omgivelser, og krever at hovedløsningen skal være slik utformet at det kan brukes av flest mulig, på en likestilt måte. I dette ligger også krav til universell utforming av byggverk.

Det psykososiale læringsmiljøet dreier seg om de mellommenneskelige forholdene, der trivsel og samhandling står sentralt. Det psykososiale læringsmiljøet utgjøres av en rekke faktorer ved utdanningen, medstudenter og institusjonen. Departementet understreker at det psykososiale læringsmiljøet også påvirkes av faktorer som institusjonene ikke kan ha ansvar for. Institusjonene har likevel et ansvar for å legge til rette for at den enkelte student skal ha forutsetninger for å til egne seg den kunnskapen som forventes under utdanningen.

Det organisatoriske læringsmiljøet handler blant annet om hvordan studiene er organisert, inkludert hvordan arbeidet med læringsmiljøet spesielt er organisert.

Det digitale læringsmiljøet handler om bruk og utvikling av IKT i læring, og hvordan IKT brukes, integreres og utnyttes som en del av den pedagogiske virksomheten innenfor hvert enkelt fagområde.

Det pedagogiske læringsmiljøet omfatter utforming av læringsmål, form og innhold for et studieprogram eller emne, slik som valg av læringsaktiviteter og vurderingsformer, og hvordan det faglige innholdet ellers presenteres. For øvrig legger departementet til grunn at kravene til læringsmiljø ikke griper inn i uhl. § 1-5 om faglig frihet og ansvar. Det pedagogiske læringsmiljøet påvirkes av studentenes forutsetninger for læring, med utgangspunkt i ulike læringsstiler, behov og preferanser, og studentenes kulturelle og personlige bakgrunn.

Ytterligere krav til læringsmiljøet er ikke beskrevet i loven. Kravene til hva som er fullt ut forsvarlig vil endre seg over tid. Institusjonenes arbeid med læringsmiljøet må følge endringer i samfunnsutviklingen, nye muligheter som følge av ny teknologi mv.

14.1.2 Departementets vurdering

Departementets mener det ikke er behov for flere innholdsmessige endringer i paragrafen om læringsmiljøet ved institusjonene enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021) og Prop. 74 L (2021–2022).

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å regulere universell utforming i egen paragraf. Departementet mener at dette forslaget bør følges opp i den nye loven. Endringen er imidlertid bare av strukturell art. Den medfører ingen endring i innholdet i kravene til universell utfor-

ming, som allerede er regulert i likestillings- og diskrimineringsloven.

14.1.3 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre reglene i uhl. § 4-3 første, tredje, fjerde og femte ledd om læringsmiljøet med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 10-1
- å videreføre reglene i uhl. § 4-3 andre ledd om universell utforming, se forslaget til § 10-2

14.2 Forholdet til studentsamskipnadene

14.2.1 Dagens regler

Reglene om universitetene og høyskolenes forhold til studentsamskipnadene kom inn i lov om universiteter og høyskoler fra 1995 på bakgrunn av Ot.prp. nr. 85 (1993–94). Reglene er siden videreført.

I universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-3 første ledd tredje punktum heter det at institusjonens styre, i samarbeid med studentsamskipnadene, skal legge forholdene til rette for et godt studiemiljø og arbeide for å bedre lærestedets studentvelferd.

Det er ikke andre regler om studentsamskipnader i universitets- og høyskoleloven.

Studentsamskipnaden er regulert i studentsamskipnadsloven med tilhørende forskrift. Det følger av studentsamskipnadsloven § 10 andre ledd at den som ikke betaler semesteravgift til studentsamskipnaden, ikke får adgang til eksamen ved institusjonen.

14.2.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 en egen paragraf som presiserer universiteters og høyskolers plikt til å være tilknyttet en studentsamskipnad. Utvalget foreslo også å flytte reguleringen av forholdet mellom institusjonene og studentsamskipnadene fra forskrift om studentsamskipnader til ny universitets- og høyskolelov.

Utvalget foreslo videre at det nedsettes en arbeidsgruppe som skal se på enkelte forhold knyttet til studentsamskipnader, med særlig vekt på ansvarsforholdet mellom disse og universiteter og høyskoler.

14.2.3 Høringsinstansenes syn

Fem høringsinstanser uttalte seg om forslagene. Disse er *OsloMet*, *Arbeidsgiverforeningen Spekter*, *Studentdemokratiet i Sørøst-Norge*, *Studentforeningen ved Norges handelshøyskole* og *Studentparlamentet ved Universitetet i Bergen*. Alle var positive til ett eller flere av forslagene fra utvalget. Ingen av høringsinstansene uttalte seg negativt til noen av forslagene.

14.2.4 Departementets vurdering

Departementet har ikke gjort en vurdering av regelverket for studentsamskipnader eller forholdet mellom dette regelverket og universitets- og høyskoleloven. Departementet vil komme tilbake til om det er behov for endringer på dette området.

Departementet foreslår ingen endring av reglene om forholdet til studentsamskipnadene i universitets- og høyskoleloven nå, men foreslår å videreføre dagens regler inntil videre. I tillegg foreslår departementet en mindre språklig endring.

14.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 4-3 tredje ledd om samarbeid med studentsamskipnadene med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 10-1 fjerde ledd.

14.3 Plikt til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering

14.3.1 Dagens regler

Tydeliggjøring av styrets plikt til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering, med henvisning til likestillings- og diskrimineringsloven § 13, ble tatt inn i § 4-3 første ledd i universitets- og høyskoleloven (uhl.) i 2019, jf. Prop. 89 L (2018–2019). Bakgrunnen var den økte oppmerksomheten rundt bekjempelse av trakassering. Stortinget ba, i forbindelse med statsbudsjettet 2020, regjeringen legge fram en sak om å innføre et lavterskeltilbud for å håndheve saker om seksuell trakassering, jf. anmodningsvedtak nr. 602 (2017–2018).

Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag i NOU 2020: 3 om å oppheve paragrafen om dette i uhl. § 4-3 for å unngå dobbeltregulering, ble ikke tatt til følge i Prop. 111 L (2020–2021). Styrets

plikt til å forebygge og forhindre trakassering ble videreført i uhl. § 4-3 uten innholdsmessige endringer, jf. Prop. 111 L (2020–2021). I Prop. 74 L (2021–2022) ble paragrafen videreført med samme realitetsinnhold, men nå i en egen paragraf, ny uhl. § 4-3 a.

Plikten til å arbeide forebyggende mot trakassering og seksuell trakassering følger generelt av likestillings- og diskrimineringsloven § 13, men følger også av uhl. § 4-3 a. Sistnevnte paragraf presiserer at styret ved utdanningsinstitusjonen innenfor sitt ansvarsområde skal arbeide for å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering. Lovfesting av dette skal tydeliggjøre og synliggjøre institusjonenes ansvar og understreke betydningen av forebyggende arbeid i høyere utdanning.

Det framgår av likestillings- og diskrimineringsloven § 13 første ledd at seksuell trakassering er forbudt, og trakassering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livs-syn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder eller kombinasjoner av disse grunnlagene, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 6 første ledd.

Videre presiserer likestillings- og diskrimineringsloven § 13 andre ledd at «[m]ed trakassering menes handlinger, unnlater eller ytringer som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende». Hva som anses som trakassering er nærmere omtalt i merknaden til likestillings- og diskrimineringsloven § 13 andre ledd i Prop. 81 L (2016–2017).

I likestillings- og diskrimineringsloven § 13 tredje ledd er seksuell trakassering definert som «enhver form for uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom». Hva som anses som seksuell trakassering er nærmere omtalt i merknaden til likestillings- og diskrimineringsloven § 13 tredje ledd i Prop. 81 L (2016–2017).

Etter likestillings- og diskrimineringsloven § 13 sjette ledd skal «arbeidsgivere og ledelsen i organisasjoner og utdanningsinstitusjoner [...] innenfor sitt ansvarsområde forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering». I merknadene til paragrafen i Prop. 81 L (2016–2017) presiseres det at vernebestemmelsen er todelt og består av en plikt til å forebygge slik trakassering og en plikt til å forhindre at slik trakassering fortsetter

«dersom den ansvarlige får kjennskap til at det forekommer. Med plikt til å forebygge menes tiltak av preventiv karakter, så som iverksettelse av og utforming av retningslinjer for varsling av trakassering. Plikten til å forhindre innebærer å gripe fatt i aktuelle situasjoner med påstått trakassering og utrede hva som har skjedd og komme med forslag til løsning. Det kreves ikke at den ansvarlige faktisk har forhindret trakasseringen. Det er tilstrekkelig at den ansvarlige har forsøkt å hindre den.»

Det er også presisert i likestillings- og diskrimineringsloven § 26 at arbeidsgivers plikt til å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling, også omfatter en plikt til å søke å hindre trakassering og seksuell trakassering.

Prop. 81 L (2016–2017) presiserer i punkt 18.9.4.3 følgende om utdanningsinstitusjonenes plikt til å forebygge og forhindre trakassering etter likestillings- og diskrimineringsloven § 13 sjette ledd:

«Bestemmelsen vil innebære en plikt til å iverksette tiltak som er reelt forebyggende. Et overordnet forebyggende tiltak kan være å ha en klar og uttalt holdning mot trakassering.

Alle [...] utdanningsinstitusjoner [...] bør utarbeide retningslinjer der det framgår at verken trakassering eller seksuell trakassering er tillatt. Retningslinjene bør videre definere hva som menes med slik trakassering. Andre former for forebyggende tiltak kan være gjennomføring av holdningskampanjer og utarbeidelse av varslingsrutiner. [...] Etter departementets syn må imidlertid en virksomhets forebyggende tiltak vurderes i lys av dens størrelse, eventuelle tidligere erfaringer med trakassering og arbeidsstyrkens sammensetning. Det vil ikke nødvendigvis være hensiktsmessig med holdningskampanjer i små bedrifter hvor trakassering ikke har vist seg å forekomme. [...] Også utdanningsinstitusjoner og organisasjoner bør ha retningslinjer og rutiner som klargjør hvordan institusjonen skal reagere dersom noen mener seg trakassert. Rutinene bør inkludere å registrere klager, hvem vedkommende skal henvende seg til og hvem som har ansvar for å utrede påstanden eller hendelsen. [...]

Dersom [...] utdanningsinstitusjonen [...] blir klar over at det pågår trakassering i virksomheten, vil plikten skjerpes. Arbeidsgiver må i et slikt tilfelle gripe fatt i aktuelle problemer, utrede hva som har skjedd og komme fram til en løsning. Det er tilstrekkelig at den

ansvarlige har iverksatt tiltak for å forhindre trakassering – det kreves ikke at trakasseringen faktisk er forhindret [...].

Departementet presiserer at den som opplever seg trakassert ikke skal måtte bevise at trakassering har skjedd. Det skal heller ikke være bevistema for håndhevingsorganet. Bevistemålet skal være om den ansvarlige har gjort nok for å forebygge og forhindre at trakassering skjer innenfor sitt ansvarsfelt [...].

Bestemmelsen innebærer en plikt til å forebygge trakassering av personer som naturlig hører inn under [...] utdanningsinstitusjonens [...] ansvarsområde. Dette vil blant annet omfatte [...] studenter [...]. For utdanningsinstitusjoner vil plikten blant annet innebære at det må iverksettes tiltak også ved skoleturer mv. For organisasjoner kan plikten eksempelvis omfatte tiltak for å forebygge og hindre trakassering i forbindelse med møter og andre arrangementer i regi av organisasjonen. Plikten bør imidlertid ikke gjelde situasjoner som ikke har en naturlig sammenheng med [...] opplæringen eller organisasjonsvirksomheten.»

Brudd på regelen om vern etter likestillings- og diskrimineringsloven § 13 sjette ledd kan bringes inn for Diskrimineringsnemnda eller de ordinære domstolene. Uhl. § 4-3 a regulerer ingen særskilte sanksjoner ved brudd på paragrafen. Det er imidlertid ulike bestemmelser i universitets- og høyskoleloven som gir hjemmel til å bortvise og utestenge studenter hvis de for eksempel opptrer grovt forstyrrende eller grovt usømmelig. Overfor arbeidstakere som trakasseres vil institusjonene som arbeidsgivere ha andre virkemidler etter arbeidsmiljøloven og statsansatteloven.

14.3.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for å endre universitets- og høyskolelovens regler om styrets plikt til å forebygge og forhindre trakassering. Departementet viser til at det i hovedrapporten fra studentenes helse- og trivselsundersøkelse fra 2022 (ShoT-rapporten) ble rapportert om en økning av antall saker om seksuell trakassering. Av rapporten framgår det at omfanget av seksuell trakassering har hatt en klar økning siden 2018, og på tvers av alle former for trakassering. Totalt oppgir nå 7,4 prosent av kvinnelige og 0,8 prosent av mannlige studenter å ha blitt utsatt for voldtekt, sammenlignet med henholdsvis 4,7 prosent og 0,4 prosent i 2018.

Det er departementets vurdering at disse funnene viser at det fortsatt er et behov for å fortsette arbeidet med å forbygge alle former for trakassering i høyere utdanning, og at dagens særregulering av dette i universitets- og høyskoleloven derfor bør videreføres.

Departementet foreslår også en språklig presisering for å tydeliggjøre at paragrafen handler om studentene og deres læringsmiljø. Endringen er ikke ment å være en realitetsendring, men en presisering av dagens regler. Departementet viser for øvrig til at den generelle plikten til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering som følger av likestillings- og diskrimineringsloven § 13, også gjelder for virksomheten ellers.

14.3.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 4-3 a om styrets plikt til å forebygge og forhindre trakassering med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 10-3.

14.4 Rett til å varsle og forbud mot gjengjeldelse

14.4.1 Dagens regler

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å lovfeste retten til å varsle om kritikkverdige forhold og forbud mot gjengjeldelse. Utvalgets forslag ble fulgt opp i Prop. 111 L (2020–2021). Retten og forbudet ble lovfestet i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-3 som nytt sjuende ledd. I Prop. 74 L (2021–2022) ble reglene videreført i en egen paragraf, uhl. § 4-3 b.

Det følger av uhl. § 4-3 b at studentene kan varsle om kritikkverdige forhold ved institusjonen. For å legge til rette for at studenter faktisk varsler om kritikkverdige forhold, er det også lovfestet et vern mot gjengjeldelse mot studenter som varsler.

Departementet viser til regelverket i arbeidsmiljøloven om vern for arbeidstakere som varsler. Etter arbeidsmiljøloven § 2 A-1 kan arbeidstakere varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten. Paragrafens andre ledd definerer kritikkverdige forhold som «forhold som er i strid med rettsregler, skriftlige etiske retningslinjer i virksomheten eller etiske normer som det er bred tilslutning til i samfunnet.» Paragrafen har også eksempler på slike forhold, blant annet fare for liv eller helse, myndighetsmisbruk osv. Etter arbeidsmiljøloven § 2 A-4 er arbeidstaker vernet mot gjengjeldelse. Etter paragrafens andre ledd menes med gjengjel-

delse her «enhver ugunstig handling, praksis eller unnlattelse som er en følge av eller en reaksjon [...]». Eksempler kan være trusler, trakassering eller usaklig forskjellsbehandling.

Formuleringene i arbeidsmiljøloven er ikke nødvendigvis direkte overførbare til studentenes forhold ved institusjonen, men kan gi veiledning om hva slike forhold eksempelvis kan være.

14.4.2 Departementets vurdering

Departementets vurdering er at det ikke er behov for endringer i uhl. § 4-3 b om studentenes rett til å varsle og forbud mot gjengjeldelse.

14.4.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 4-3 b om studentenes rett til å varsle og forbud mot gjengjeldelse, se forslaget til § 10-4.

14.5 Individuell tilrettelegging for studenter

14.5.1 Dagens regler

Retten til tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne er slått fast i FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Norge ratifiserte konvensjonen i 2013. Konvensjonen er ikke inkorporert i norsk lov, men det legges til grunn at norsk lov er i samsvar med konvensjonens bestemmelser, jf. Prop. 106 S (2011–2012) *Samtykke til ratifikasjon av FN-konvensjonen av 13. desember 2006 om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne*.

Ifølge universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-3 c har studenter med funksjonsnedsettelse og studenter med særskilte behov rett til egnet individuell tilrettelegging av lærested, undervisning, læremidler og eksamen. Tilretteleggingen skal sikre likeverdige utdanningsmuligheter. Tilretteleggingsplikten omfatter flere persongrupper enn tilretteleggingsbestemmelsen i likestillings- og diskrimineringsloven. Sistnevnte bestemmelse omhandler bare tilrettelegging for studenter med funksjonsnedsettelse av en viss varighet og alvorlighetsgrad.

Departementet har lagt til grunn at med funksjonsnedsettelse menes tap av eller skade på en kroppsdel eller i en av kroppens funksjoner, slik som mental, intellektuell eller sensorisk funksjonsnedsettelse. Funksjonsnedsettelse deles gjerne inn etter diagnosegrupper, som for eksempel utviklingshemming, cerebral parese eller ADHD.

Psykiske lidelser, for eksempel depresjon eller bipolare lidelser, omfattes også av begrepet. Med særskilte behov menes fysiske, psykososiale eller læringsmessige utfordringer av midlertidig karakter, slik som for eksempel et benbrudd, amming av barn eller omsorg for mindreårige barn.

Universitetene og høyskolene har ikke plikt til å iverksette tiltak som medfører en uforholdsmessig byrde for virksomheten, jf. den likelydende begrensningen i likestillings- og diskrimineringsloven § 21 andre ledd. Det må vurderes skjønnsmessig om utformingen eller tilretteleggingen medfører en uforholdsmessig stor byrde for virksomheten. Statlige og private utdanningsinstitusjoner som er rettet mot allmennheten, har plikt til å sikre universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjon. Når institusjonene skal vurdere om den individuelle tilretteleggingen medfører en uforholdsmessig byrde, skal de særlig legge vekt på tilretteleggingens effekt for å bygge ned barrierene for studenter med funksjonsnedsettelse, de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen, institusjonenes ressurser, sikkerhetsmessige hensyn og vernehensyn.

Siden statlige universiteter og høyskoler i hovedsak er finansiert over statsbudsjettet og private høyskoler baserer seg på en kombinasjon av offentlig støtte og privat betaling, skal det mye til for at institusjonene skal kunne avslå individuell tilrettelegging med henvisning til at tilretteleggingen vil medføre en uforholdsmessig økonomisk byrde.

Tilretteleggingsplikten avgrenses likevel slik at tilretteleggingen ikke kan gå på bekostning av de faglige kravene som stilles i den enkelte utdanningen. I dette ligger blant annet at studenten ikke kan fritas for obligatoriske deler av utdanningen. For eksempel kan ikke studenter med dyskalkuli fritas fra prøve i medikamentregning på sykepleierstudiet. En slik tilrettelegging vil i tilfelle føre til at deler av studiet ikke blir bestått eller avlagt, noe som igjen vil føre til at disse studentene ikke får autorisasjon fordi vitnemålet ikke er komplett. Alle som fullfører og består en utdanning, skal ha oppnådd det fastsatte læringsutbyttet.

Selv om individuell tilrettelegging kan være utfordrende for institusjoner som har mange studier med mye praksis og/eller obligatorisk fram møte, vil også studenter på slike studier ha krav på tilrettelegging med de begrensninger som følger av loven.

Det følger av uhl. § 4-3 c fjerde ledd at institusjoner på Svalbard skal så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med funksjonsnedsettelse og studenter med særskilte behov.

14.5.2 Departementets vurdering

Departementets mener det ikke er behov for flere endringer i paragrafen om individuell tilrettelegging for studenter som har funksjonsnedsettelse eller særskilte behov enn de som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021) og Prop. 74 L (2021–2022).

14.5.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 4-3 c om individuell tilrettelegging for studenter med funksjonsnedsettelse og særskilte behov med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 10-5.

14.6 Tilrettelegging for gravide studenter og rett til foreldrepermisjon

---

14.6.1 Dagens regler

Studenter som får barn under studiene, har rett til permisjon fra studiene under svangerskap og til omsorg for barn, jf. universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-3 d. Studenten opprettholder sin status som student med de rettighetene som følger av universitets- og høyskoleloven og tilhørende forskrifter. Studenter i fødselspermisjon kan velge om de vil betale semesteravgift og dermed ha mulighet til å benytte seg av studentsamskipnadens velferdstjenester under permisjonstiden. Dette følger av forskrift om studentsamskipnader (studentsamskipnadsforskriften) § 17 tredje ledd. Studenter som ikke har behov for å benytte studentvelferdstjenestene under permisjonen, kan velge å ikke betale semesteravgift.

Det framgår av uhl. § 4-3 d første ledd at en student som venter barn, har rett til utsatt eksamen i perioden mellom tre uker før termin og seks uker etter fødsel. Dette ble presisert i loven i 2014. I særmerknaden til § 4-5 Rett til foreldrepermisjon i Prop. 59 L (2013–2014) ble det blant annet vist til at lovbestemmelsen

[a]ngir en minimumsrettighet for studentene, men institusjonen skal så langt det er mulig og rimelig bidra til å legge studiesituasjonen til rette for studenter som har særskilte behov, jf. universitets- og høyskoleloven § 4-3 femte ledd. Dette innebærer at utdanningsinstitusjonene ved søknad om utsettelse ut over det § 4-5 fastsetter, må vurdere om studenten kan gis utvidet utsettelse fordi det er mulig og

rimelig sett hen til studentens særskilte behov.

Retten til utsatt eksamen er forskjellig for mor og den andre forelderen på grunn av deres ulike biologiske funksjon i forbindelse med graviditet, fødsel og barsel. Regelen tar utgangspunkt i arbeidsmiljøloven, som gir mor rett til utsatt eksamen hvis eksamensdatoen er i perioden fra tre uker før termin til seks uker etter fødsel, jf. arbeidsmiljøloven § 12-4 og folketrygdloven § 14-9 sjette ledd. For den andre forelderens rett til utsatt eksamen tar universitets- og høyskoleloven også utgangspunkt i arbeidsmiljøloven, jf. § 12-3 første ledd, som gir rett til to uker fri etter fødsel. Det følger av barneloven § 4a tredje ledd at regler i lov eller forskrift som gjelder for en far, også gjelder for en medmor. I universitets- og høyskoleloven brukes det kjønnsnøytrale ordet «forelder», dette kom inn som forslag i Prop. 111 L (2020–2021). Ellers gjelder bestemmelsene i arbeidsmiljøloven §§ 12-1 til 12-5 og § 12-7 så langt de passer. Det betyr for eksempel at ved adopsjon har studenten rett til to uker permisjon i forbindelse med overtakelse av omsorgen for barnet, jf. arbeidsmiljøloven § 12-3 andre ledd.

Rettigheten i uhl. § 4-3 c er en minimumsrettighet for studentene. Institusjonene står fritt til å gi studentene bedre rettigheter, for eksempel lengre utsettelse av eksamen.

Retten til foreldrepermisjon må ses i sammenheng med retten til individuell tilrettelegging i uhl. § 4-3 c. Dersom en institusjon for eksempel mottar en søknad om utsettelse av eksamen begrunnet i personlige forhold som går utover det studenten har krav på etter § 4-3 d, må institusjonen samtidig vurdere om studenten kan gis utvidet utsettelse med hjemmel i tilretteleggingsbestemmelsen. Dette skyldes at situasjonen og behovene til en gravid student også vil kunne falle inn under kategorien «særskilte behov» i § 4-3 c. Tilrettelegging for gravide studenter følger også av likestillings- og diskrimineringsloven § 23.

Studentens rett til utsatt eksamen gjelder uansett eksamensform. En student som ønsker utsatt eksamen, må varsle institusjonen i god tid. Institusjonen kan fastsette frist for når en søknad om utsettelse må fremmes i sitt lokale regelverk.

14.6.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår å ikke videreføre presiseringen om at universiteter og høyskoler kan gi bedre rettigheter enn det som følger av loven. Dette gjelder generelt ettersom loven angir mini-

mumsrettigheter. Presiseringen er rettslig overflødig, og for å forenkle loven foreslår departementet at den ikke videreføres.

Departementets vurdering er at det for øvrig ikke er behov for flere endringer i paragrafen om tilrettelegging for gravide studenter og studentforeldre enn de som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022).

14.6.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 4-3 d om tilrettelegging for gravide studenter og studentforeldre med enkelte forenklinger og språklige endringer, se forslaget til § 10-6.

14.7 Permisjon fra studier

14.7.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-3 e regulerer rett til permisjon fra studier. Reglene om permisjon ble innført i 2022 på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022) og Innst. 287 L (2021–2022).

Det følger av uhl. § 4-3 e første ledd første punktum at det skal innvilges permisjon ved tjeneste etter forsvarsloven § 17, verv i studentpolitiske organer og når det foreligger andre særlige grunner. Særlige grunner kan for eksempel være at toppidrettsutøvere eller kunstnere har behov for permisjon ved deltagelse på arrangement på nasjonalt eller internasjonalt nivå, jf. Prop. 74 L (2021–2022), se merknad til § 4-3 e. Bestemmelsen innebærer at studentene har rett til permisjon i de nevnte tilfellene. Også studenter som er valgt til et folkevalgt organ skal ha rett til permisjon fra studiet, jf. Innst. 287 L (2021–2022) punkt 2.3. Studentene skal innvilges permisjon så lenge behovet tilsier det, jf. andre punktum.

Det følger av uhl. § 4-3 e andre ledd at studenter som er innvilget permisjon, fortsatt har studierett og rett til å gå opp til eksamen. At studenter beholder studieretten innebærer blant annet at studenter i permisjon som har betalt semesteravgift, kan benytte seg av tilbud om helsetjenester, barnehageplass, studentleilighet med mer i regi av samskipnaden, jf. Prop. 74 L (2021–2022), se merknaden til § 4-3 e. Universiteter og høyskoler har en plikt til å legge til rette for at studentene oppnår de kunnskapene og ferdighetene som utdanningen skal gi. Den som skal bestå en utdanning, må ha oppnådd det fastsatte læringsutbyttet for den aktuelle utdanningen. Det er lagt til grunn at permisjoner og annen tilrettelegging ikke kan føre til en reduksjon av de faglige kravene som

stilles i den enkelte utdanningen, jf. Dokument nr. 15:2792 (2021–2022).

Universiteter og høyskoler skal gi forskrift om permisjon, jf. uhl. § 4-3 e tredje ledd. Kravet om at institusjonene skal ha forskrifter om permisjon skal sikre forutberegnelighet for studentene og bidra til likebehandling innad på den enkelte institusjonen.

Institusjonene kan gi studenten bedre rettigheter enn det som følger av loven. Hvis institusjonen innvilger permisjon utover det som følger av loven, innebærer ikke det automatisk at studenten har studierett og rett til å gå opp til eksamen i permisjonstiden. Dette vil være opp til institusjonen å avgjøre.

14.7.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår å videreføre reglene om permisjon. På bakgrunn av komiteens kommentarer i Innst. 287 L (2021–2022), foreslår departementet at også verv i folkevalgte organer nevnes i lovteksten som et tilfelle som gir rett til permisjon. Departementet foreslår også i tillegg enkelte språklige endringer.

Departementet foreslår å ikke videreføre presiseringen om at universiteter og høyskoler kan gi bedre rettigheter enn det som følger av loven. Dette gjelder generelt ettersom loven angir minimumsrettigheter. Presiseringen er dermed rettslig overflødig, og for å forenkle loven foreslår departementet at den ikke videreføres.

Departementet mener at det ellers ikke er behov for flere endringer i reglene om permisjon enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022) og Innst. 287 L (2021–2022).

Departementet understreker at permisjoner ikke kan føre til at faglige kravene som stilles i den enkelte utdanningen, reduseres. At studenten fremdeles skal ha rett til å gå opp til eksamen, innebærer ikke at det gjøres noen unntak fra vilkårene for å gå opp til eksamen etter uhl. § 3-10 og forslaget § 10-5. Dersom institusjonen har stilt krav om obligatoriske aktiviteter, og studenten ikke får oppfylt disse på grunn av permisjon, har ikke studenten rett til å gå opp til eksamen. Studenten vil imidlertid fremdeles ha studierett og vil kunne gå opp til eksamen senere når de obligatoriske aktivitetene er gjennomført. Permisjon kan dermed føre til at studenten blir forsinket. Dersom studenten oppfyller vilkårene for å gå opp til eksamen, har imidlertid studenten rett til å gå opp til den opprinnelig planlagte eksamen selv om

vedkommende har hatt eller har permisjon fra studiet.

14.7.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene om permisjon med enkelte forenklinger og språklige endringer, se forslaget til § 10-7.

14.8 Studentombud

14.8.1 Dagens regler

I anmodningsvedtak nr. 520 i 2018 ba Stortinget regjeringen om å «komme tilbake til Stortinget med et forslag til lovendring som pålegger alle høyere utdanningsinstitusjoner å etablere et studentombud, enten alene eller i samarbeid med andre institusjoner.» Det var tverrpolitisk enighet om behovet for å lovfeste en ordning med studentombud, og dette ble foreslått i Prop. 89 L (2018–2019). Paragrafen om studentombud trådte i kraft 1. august 2019.

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-17 første ledd at alle studenter skal ha tilgang til et studentombud. Studentombudet er uavhengig og skal gi studenter råd og hjelp i saker tilknyttet studiesituasjonen, jf. paragrafens andre ledd. Det følger av paragrafens tredje ledd at departementet kan gi forskrift om studentombud. Slik forskrift er ikke gitt.

Universiteter og høyskoler velger selv hvordan de organiserer ordningen med studentombud, men det er et krav at studentene skal ha tilgang til ombudet. Institusjonene kan ha et eget studentombud eller samarbeide med andre institusjoner i universitets- og høyskolesektoren eller fagskolesektoren. Studentombudet må innplasseres i institusjonens organisasjon på en slik måte at uavhengigheten ivaretas best mulig.

Studentombudet skal være uavhengig av både institusjonen og studentene og kan derfor ikke instrueres i sitt virke, jf. andre ledd andre punktum. Institusjonen vil likevel ha administrativt ansvar for studentombudets virksomhet og kan gi rammer for ombudet i budsjett og mandat.

Studentombudets taushetsplikt følger av forvaltningsloven §§ 13 til 13 e og 13 g, med de pliktene og begrensningene som følger av disse bestemmelsene, jf. uhl. § 4-17 andre ledd andre punktum. Studentombudets taushetsplikt er knyttet til ombudsrollen og gjelder uansett hvilken arbeidsgiver ombudet har.

14.8.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 at paragrafen om studentombud videreføres med enkelte justeringer. Utvalget foreslo å videreføre at det ikke er lovfestet krav om mastergrad i rettsvitenskap eller tilsvarende kompetanse for å bli ansatt som studentombud. Det er opp til institusjonene å avgjøre hvilken kompetanse som kreves ved ansettelse av studentombudene. Utvalget foreslo at studentombudets mandat fastsettes i loven, og at institusjonenes og departementets hjemmel til å gi forskrifter om studentombudet tas ut. Utvalget ba samtidig departementet om å se på alternative finansieringsformer, for eksempel ved at tildelingen i statsbudsjettet omfordes slik at departementet finansierer ordningen direkte. I utvalgets forslag til lovparagraf er reguleringen av studentombudets taushetsplikt tatt ut.

14.8.3 Høringsinstansenes syn

Totalt sytten høringsinstanser ga innspill til lovutvalgets forslag til justeringer i bestemmelsen om studentombud.

Flere støttet uttrykkelig at studentombudet fortsatt skal være uavhengig.

Universitets- og høyskolerådet (UHR) påpekte at lovfesting må sikre intensjonene med ordningen og de involvertes rettigheter og plikter, uten at paragrafen blir for detaljert.

Norsk studentorganisasjon (NSO) kommenterte at finansieringen av ombudene bør skje gjennom statsbudsjettet, og at det er viktig at studentombudet rapporterer direkte til institusjonens styre.

Studentombudene ved Ansgar høyskole, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Bjørknes Høyskole, Handelshøgskolen BI, Høgskulen på Vestlandet, Høgskulen i Volda, Høgskolen i Østfold, Kunsthøgskolen i Oslo, Lovisenberg diakonale høyskole, Nord universitet, Norges handelshøyskole, Norges idretts-høgskole, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Norges musikkhøgskole, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Noroff Høyskole, Oslo-Met, Politi-høgskolen, Samisk Høgskole, Universitetet i Agder, Universitetet i Oslo, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge og Universitetet i Tromsø foreslo i felles høringsinnspill til høringen av NOU 2020:3 likelydende justeringer i ordlyden til ombudets formål i paragrafens tredje ledd. Begrunnelsen var at forslaget til mandat er for vagt. Disse høringsinstansenes forslag gikk ut

på at studentombudet skal arbeide for å ivareta studentenes rettssikkerhet overfor institusjonen.

Flere høringsinstanser ga sin støtte til å lovfeste studentombudets mandat. *Studentombudene* påpekte i sitt felles høringsinnspill at dersom mandatet skal lovfestes, er det viktig at flere aspekter ved mandatet blir inkludert. Dette var begrunnet med at verken departementet eller institusjonene har adgang til å gi forskrifter om ombudets arbeidsoppgaver. En slik løsning vil innebære at endring av studentombudets mandat vil kreve lovendring. Alternativt foreslo *studentombudene* å gi ansvaret for studentombudets mandat til Universitets- og høyskolerådet, NOKUT eller departementet. Dette vil sikre en mer fleksibel adgang til endring av mandatet og samtidig bidra til at studentombudene ved de ulike institusjonene opererer med likelydende mandat som er frikoblet fra den enkelte institusjons styre.

NMBUs klagenemnd ga innspill om at mandatet og hensynet til studentenes behov for rettsbeskyttelse tilsier at ombudet må være jurist. Dette ble begrunnet med at studentombudet skal bidra til at studentenes rettigheter og plikter ivaretas på best mulig måte, og fordi studenter i noen tilfeller har behov for rettslig bistand i klagesaker. *NMBUs klagenemnd* la videre vekt på at studentombudet, etter egen vurdering, bør kunne møte i klagenemnda som medhjelper eller fullmektig for studentene.

Forslaget om å ta ut hjemmelen til å gi forskrifter om studentombudet ble støttet av åtte høringsinstanser. Ingen gikk imot forslaget.

Studentombudene påpekte også at lovutvalgets forslag til lovparagraf ikke inneholder en særskilt regulering av studentombudenes taushetsplikt. De mente taushetsplikten bør lovreguleres og at den bør utvides til å gjelde i alle saker ombudet blir kjent med gjennom sitt virke, med mindre studenten det gjelder samtykker i videreformidling av opplysninger.

14.8.4 Departementets vurdering

Departementet er enig i universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å videreføre paragrafen om studentombud, slik at studentene er sikret tilgang til et studentombud.

Departementet vurderer det også slik at det ikke bør lovfestes et krav til juridisk kompetanse hos studentombudet. Flere argumenter taler mot en slik lovfesting. Studentombudet har flere oppgaver enn rent juridiske, og andre typer oppgaver kan kreve en annen type kompetanse. Studenter kan for eksempel ta kontakt med et studentombud

med et ønske om å ha en samtalepartner. Et studentombud sin oppgave kan også være å henvise studenter videre til riktige instanser. Disse oppgavene krever ikke juridisk kompetanse. Institusjonene er selv nærmest til å vurdere hvilken kompetanse som kreves av studentombudet. Ved å ikke lovfeste krav til kompetanse kan institusjonene ta hensyn til og tilpasse kravene til studentombudet etter lokale behov. Et lovfestet krav om mastergrad i rettsvitenskap vil snevre inn hvem som kan søke stilling som studentombud. Det vil også gjøre det vanskeligere for institusjonene å rekruttere studentombud. Institusjonene kan selv velge om de vil benytte seg av juridisk kompetanse som allerede finnes i institusjonen, eller om de vil ansette en person med en viss juridisk kompetanse i stilling som studentombud. Departementet vil likevel presisere at det kan være en fordel dersom studentombudene har noe juridisk kompetanse.

Departementet ser at ordlyden som utvalget har foreslått i tredje ledd om ombudets formål og funksjon, kan virke noe vag. Dette er også påpekt av enkelte høringsinstanser. Det gjelder blant annet formuleringen om at ombudet skal bidra til at studentenes rettigheter og plikter ivaretas «på best mulig måte». Departementet mener imidlertid at høringsinnspillene til endringer i ordlyden ikke bidrar til større presisering om hva studentombudets funksjon innebærer for studentene. Reguleringen av studentombudet bør i størst mulig grad synliggjøre for studentene hva ombudsrollen vil innebære for dem. Departementet foreslår derfor å justere ordlyden slik at den ivaretar høringsinstansenes forslag til presisering om at ombudet skal ivareta rettssikkerheten, og at dette skal skje gjennom råd og hjelp i saker som er knyttet til studentenes studiesituasjon.

Til lovutvalgets forslag om å lovfeste et mandat for studentombudet vil departementet bemerke at mandatet er ment å regulere ombudets myndighetsområde heller enn ombudets arbeidsoppgaver. Ordlyden gir imidlertid inntrykk av også å angi hvordan ombudet skal utføre oppgavene sine. Departementet er enig i at ordlyden kan oppfattes noe begrensende, fordi studentombudene har utviklet mandater som rommer mer enn det lovutvalgets forslag gir inntrykk av. Departementet mener at de foreslåtte endringene og presiseringene av de overordnede rammene vil gi bedre balanse mellom kravene til ombudet og dets uavhengige rolle i institusjonen. I dag står institusjonene fritt til å videreføre de eksisterende mandatene og gi studentombudene også andre

oppgaver, så lenge mandatene ikke står i motstrid til ombudets uavhengighet.

I høringsinnspillet sitt har studentombudene pekt på at studentombudene i dag har relativt likeverdende mandater, fastsatt av de ulike institusjonenes styrer, og at disse er gjennomarbeidet og utviklet gjennom flere års praksis. Departementet mener at behovet for å sikre like rammer og ansvarsoppgaver for studentombudene er ivare tatt gjennom dette arbeidet.

Videre ser departementet utfordringen med at en mer utfyllende lovregulering av mandatet for studentombudene vil bety at også framtidige behov for å justere ombudsrollen vil kreve lovendring. Departementet mener det derfor ikke er hensiktsmessig å lovfeste mandatet slik lovutvalget har foreslått. Departementet mener imidlertid at forslaget om å tydeliggjøre ombudets uavhengighet og myndighet bør komme fram av loven, slik at deler av lovutvalgets forslag tas inn i ny paragraf.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å ikke videreføre hjemmelen i loven om å regulere ombudet nærmere i forskrift, noe som var begrunnet i hensynet til studentombudets uavhengige rolle. Dette fikk støtte av flere høringsinstanser, men støtten må ses i sammenheng med at de samme høringsinstansene også har gitt støtte til å lovfeste et mandat. Departementet mener at forskriftshjemmelen bør videreføres i en ny lovparagraf. En videreføring er også begrunnet i studentombudenes innspill om at mandatet alternativt kan fastsettes av departementet. Forskriftshjemmelen vil bli brukt dersom det oppstår behov for nasjonal regulering.

I lovutvalgets forslag er ikke studentombudets taushetsplikt regulert særskilt, slik den er i dagens lov. I kommentarene til regelen legger utvalget til grunn at studentombudets taushetsplikt reguleres av reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13 e. Studentombudene har i sin felles høringsuttalelse uttalt at de mener det er behov for å regulere en utvidet taushetsplikt som er tilpasset ombudsrollen, og som omfatter alle opplysningene i ombudets saker, også forhold som ikke kan regnes som studentenes personlige forhold.

I dag har studentombudene som er etablert ved universiteter og høyskoler, taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13 for alt som gjelder noens personlige forhold. Dette er også tatt inn i mandatene. Taushetsplikten praktiseres slik at studentombudet behandler sakene fra studentene konfidensielt og ikke videreformidler informasjon til institusjonen uten studentenes eksplisitte sam-

tykke. I Prop. 89 L (2018–2019) mente departementet at forvaltningslovens regler om taushetsplikt i tilstrekkelig grad ivaretar studentombudets og studentenes behov for beskyttelse. Dette mener departementet fortsatt. Svært få opplysninger i ombudets virke vil falle utenfor studentens personlige forhold.

Departementet mener at man som hovedregel bør unngå dobbeltregulering. På den andre siden kan det på grunn av ombudenes uavhengige rolle og ulikheter i organisering muligens oppstå tvil om de «utfører tjeneste eller arbeid» etter forvaltningsloven § 13 for universitetet eller høyskolen, og dermed om forvaltningslovens regler om taushetsplikt gjelder. Før at studentombudene skal ivareta funksjonen sin overfor studentene, er det viktig at studentene har tillit til ombudene. Dermed kan det være viktig at det blir tydelig for studentene at ombudene har taushetsplikt. Departementet mener derfor at særregelen i universitets- og høyskoleloven om at forvaltningslovens regler om taushetsplikt gjelder for studentombudene, bør videreføres.

14.8.5 Departementets forslag

Departementet foreslår videreføre reglene i uhl. § 4-17 om studentombud med flere presiseringer som tydeliggjør ombudets uavhengighet, rolle og ansvar, se forslaget til § 10-8.

14.9 Tilsyn med læringsmiljøet

14.9.1 Dagens regler

Tidligere var tilsyn med læringsmiljøet regulert sammen med kravene til læringsmiljø i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-3. Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om endringer i gjeldende paragraf om tilsyn med læringsmiljøet i NOU 2020: 3 ble fulgt opp i Prop. 74 L (2021–2022). Utvalgets forslag om å regulere NOKUTs tilsynsrolle ble ikke tatt inn i gjeldende § 4-3 g.

Det følger av uhl. § 4-3 g at Arbeidstilsynet har ansvar for tilsyn med at kravene til det fysiske og psykososiale læringsmiljøet etter universitets- og høyskoleloven overholdes, jf. § 4-3 første og andre ledd. Dette innebærer at Arbeidstilsynet skal føre tilsyn med at styret overholder sitt ansvar for at læringsmiljøet er fullt ut forsvarlig, ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og velferd og etter krav om universell utforming. Arbeidsmiljøloven kapittel 18 om tilsyn og tvangsmidler mv. gjelder tilsvarende så langt det passer.

Plikten til universell utforming etter uhl. § 4-3 andre ledd omfatter institusjonens fysiske omgivelser, informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT), inkludert det digitale læringsmiljøet, jf. likestillings- og diskrimineringsloven §§ 17 og 18. Likestillings- og diskrimineringsloven § 18 fastslår at alle nye nettløsninger rettet mot studentene må være universelt utformet. Mens Arbeidstilsynets tilsynskompetanse gjelder for det fysiske og psykososiale læringsmiljøet, er det presisert i § 4-3 g andre ledd at Digitaliseringsdirektoratet har ansvar for å føre tilsyn med det digitale læringsmiljøet.

Departementet kan gi forskrift om krav til og tilsyn med læringsmiljøet, jf. uhl. § 4-3 g tredje ledd. Det er foreløpig ikke gitt slike regler i forskrift.

14.9.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for flere endringer i paragrafen om tilsyn med læringsmiljøet enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022).

14.9.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 4-3 g om tilsyn av læringsmiljøet, se forslaget til § 10-9.

14.10 Læringsmiljøutvalg

14.10.1 Dagens regler

Reglene om læringsmiljøutvalg ble videreført fra lov universiteter og høyskoler fra 1995 i Ot.prp. nr. 40 (2001–2002). Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag i NOU 2020: 3 om endringer ble fulgt opp i Prop. 74 L (2021–2022).

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-3 f at alle universiteter og høyskoler skal ha minst ett læringsmiljøutvalg. Selv om det ikke framkommer eksplisitt av ordlyden, åpner paragrafen for at det kan opprettes flere læringsmiljøutvalg og underutvalg til læringsmiljøutvalget. Det er opp til den enkelte institusjonen å bestemme organiseringen av eventuelle nye utvalg.

Læringsmiljøutvalget skal bidra til at reglene om læringsmiljø i uhl. § 4-3 blir fulgt, og sikre studentenes medvirkning i prosessene som berører læringsmiljøet på institusjonen. Studentene og institusjonen skal ha like mange representanter hver i utvalget. Dette gir studentene en tilsva-

rende representasjon i læringsmiljøutvalget som arbeidstakere har i arbeidsmiljøutvalgene, og skal sikre at studentene har en reell innflytelse i saker som angår deres læringsmiljø. Utvalget velger leder hvert år, vekselvis blant institusjonens og studentenes representanter. Paragrafen som pålegger institusjonene å opprette et læringsmiljøutvalg ble vedtatt for å sikre studentene kontroll og medbestemmelsesrett i saker som angår læringsmiljøet.

Paragrafen ble endret i 2021, jf. Prop. 111 L (2020–2021). Her ble oppramsingen av læringsmiljøutvalgenes oppgaver fjernet. Begrunnelsen for dette var at loven i minst mulig grad burde detaljregulere hvordan institusjonene organiserer læringsmiljøutvalgene. I stedet ble det angitt i loven at utvalget skal arbeide med forhold som de øvrige paragrafene i lovens kapittel om læringsmiljø omhandler.

Dette betyr likevel ikke at de oppgavene og forpliktelsene som tidligere var nevnt i paragrafen, for eksempel å rapportere til institusjonens styre, ikke lenger skal ivaretas av læringsmiljøutvalgene. Det er styret ved institusjonen som er ansvarlig for at institusjonen oppfyller sine forpliktelser etter loven på dette området. Dette følger av uhl. § 4-3 første ledd, som pålegger styret ansvaret for et forsvarlig læringsmiljø. Et godt samarbeid mellom styret og læringsmiljøutvalget(ene) er en forutsetning for å lykkes med læringsmiljøarbeidet.

Paragrafen om læringsmiljøutvalg fikk en mindre språklig endring i 2022, jf. Prop 74 L (2021–2022). Endringen gjorde det tydeligere at institusjonene har adgang til å opprette flere læringsmiljøutvalg eller underutvalg til læringsmiljøutvalget.

14.10.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for flere innholdsmessige endringer i paragrafen om læringsmiljøutvalg enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022).

14.10.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre uhl. § 4-3 f om læringsmiljøutvalg med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 10-10.

14.11 Studentorgan

14.11.1 Dagens regler

Reglene om studentorgan står i dagens lov § 4-1, og er videreført fra lov om universiteter og høyskoler fra 1995. Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag i NOU 2020: 3 ble fulgt opp i Prop. 111 L (2020–2021). Her ble kravet om at valg til studentorgan skal avholdes ved urnevalg opphevet, og at det ble presisert at institusjonen skal dokumentere omfanget av tilretteleggingen.

Studentene kan opprette et studentorgan for å ivareta sine interesser og fremme studentenes synspunkter overfor styret ved institusjonen, jf. uhl. § 4-1. Studentenes rett til å opprette et studentorgan innebærer ikke at studentene er pålagt å etablere et studentorgan, men at de har anledning til å gjøre det. Bestemmelsen innebærer at studentorganet skal anerkjennes som en del av institusjonens organisatoriske nettverk, jf. Ot.prp. nr. 85 (1993–1994) merknaden til daværende § 27. Tilsvarende kan studentene ved den enkelte avdelingen eller grunnenheten opprette et studentorgan for denne.

Det følger av § 4-1 andre ledd at det skal avholdes valg til organet som er nevnt i første ledd første punktum, men etter en lovendring i 2021 er det ikke lenger et krav om at valget må skje ved urnevalg, jf. Prop 111 L (2020–2021). Det er nå opp til studentene selv å avgjøre valgform. Dagens regler skal også være teknologinøytrale, slik at det ikke legges begrensninger for hvilke valgordninger som studentene kan benytte i framtiden hvis den digitale utviklingen for eksempel åpner for nye løsninger for organisering av valg. Dersom studentene mener urnevalg i en eller annen form er det beste, har de anledning til å bestemme dette selv.

Etter § 4-1 tredje ledd skal institusjonen «legge forholdene til rette slik at studentorganene kan drive sitt arbeid på en tilfredsstillende måte». Hensynet bak dagens regler om tilrettelegging er å sikre at studentene kan drive sitt arbeid og medvirke i de prosessene som angår studentene, slik at studentorganene har en reell mulighet til å drive sin virksomhet. At institusjonen selv fastsetter omfanget av tilretteleggingen er i tråd med utgangspunktet om at styret selv fastsetter den interne organiseringen på alle nivåer og har ansvar for å disponere institusjonens ressurser. Styret skal sørge for at organiseringen sikrer at studenter og ansatte blir hørt, jf. uhl. § 9-2 fjerde ledd.

Det følger av forarbeidene til universitetsloven fra 1995 at «tilfredsstillende arbeidsforhold er en forutsetning for at studentorganene skal fungere slik det er lagt opp til i loven», jf. Ot.prp. nr. 85 (1993–1994) merknaden til daværende § 27. Hva som er «tilfredsstillende», vil kunne variere og avhenger blant annet av institusjonens størrelse, studentmasse, organisering og finansiering. Omfanget av tilrettelegging må gjenspeile det faktiske behovet til studentene. Dette kan for eksempel være egnede kontorlokaler som er tilgjengelige for studentene, kontorrekvisita og eventuell dekning av studentorganets øvrige utgifter slik som IT-støtte i form av PC-er, e-postadresser, telefon, hjemmeside, midler til å lønne ansatte og til-litsvalgte.

Etter tredje ledd andre punktum er det ikke krav om at tilretteleggingen for studentorganene skal spesifiseres i en avtale, men at tilretteleggingen skal dokumenteres av institusjonen. Institusjonenes tilretteleggingsplikt innebærer at studentene bør få anledning til å redegjøre for sitt behov, slik at institusjonene kan vurdere hva den må tilby for å oppfylle sin plikt. Studentorganet kan ikke pålegge institusjonen bestemte ytelser, men har krav på å bli konsultert med når institusjonen fastsetter hvilken tilrettelegging den skal gi. Disse forutsetningene kan endre seg. Hva som til enhver tid er tilfredsstillende er ikke statisk. Bare gjennom dialog med studentorganet kan institusjonen vurdere hva som vil være tilfredsstillende tilrettelegging i hvert enkelt tilfelle. Deretter skal institusjonen dokumentere omfanget av tilretteleggingen. Dette forplikter institusjonene til å tilrettelegge for studentorganet og sikre forutberegnelighet for studentene.

Det følger av § 4-1 siste ledd at studentorganet skal høres i alle saker som angår studentene. Studenter og studentorganisasjoner har på lik linje med andre enkeltpersoner og organisasjoner i visse tilfeller rettigheter etter forvaltningsloven når institusjonene fatter enkeltvedtak eller fastsetter forskrifter. I de sakene studentene opptrer som part, fordi institusjonen skal fatte et enkeltvedtak som direkte berører studentene, har de for eksempel etter forvaltningsloven §§ 16 og 18 rett til å uttale seg og rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter. Dersom institusjonen skal fastsette en lokal forskrift, for eksempel om regler for eksamen som direkte påvirker studentene, vil forvaltningsloven § 37 om uttalelser fra interesserte, kunne komme til anvendelse.

Studentorganisasjonenes rett til å bli hørt er dermed til en viss grad dekket av forvaltningslo-

ven. Ved en institusjon vil det være flere saker som er av betydning for studentene, men som ikke nødvendigvis faller innenfor forvaltningslovens definisjon av enkeltvedtak eller forskrift, som skal høres. Det vil heller ikke alltid være slik at studentorganene har partsrettigheter etter forvaltningsloven i saker som er av betydning for dem. Gjennom studentorganisasjonene sitter studentene på verdifull innsikt og kompetanse som kan bidra til utviklingen og driften av institusjonen gjennom bedre beslutningsgrunnlag. Studentenes rett til å bli hørt vil være i saker som angår studentene. Med dette menes saker som berører studentinteresser. For å sikre at institusjonene har god framdrift og ikke forsinkes unødige, må institusjonene selv vurdere hvilke saker som berører studentinteresser og som krever at studentene blir involvert.

Når det gjelder tidsaspektet for studentorganenes rett til å bli hørt, bør studentene ha en reell mulighet til å uttale seg. Hvor mye tid som er tilstrekkelig for å kunne sette seg inn i saken og komme med synspunkter, vil avhenge av den konkrete situasjonen. Dette vil kunne variere ut ifra sakens omfang, kompleksitet og lignende. Det er derfor institusjonene selv som i hvert enkelt tilfelle må vurdere hva som er god nok tid for studentene. Videre må institusjonene selv vurdere og sørge for at studentene blir hørt ved å involvere dem på egnet måte.

14.11.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for flere innholdsmessige endringer i paragrafen om studentorgan enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

Departementet foreslår en språklig forenkling av regelen om at studentorganene skal høres i alle saker som angår studentene. Forenklingen er ikke ment å være en realitetsendring. Det vil fortsatt være slik at retten gjelder på det aktuelle nivået som sakene tilhører.

Departementet mener det er åpenbart at universiteters og høyskolars plikt til å tilrettelegge, innebærer at tilretteleggingen må være slik at studentorganene gis mulighet til å drive sitt arbeid på en tilfredsstillende måte. Departementet mener imidlertid dette er unødvendig å presisere i loven og foreslår at det i ny lov slås fast at «universiteter og høyskoler skal legge forholdene til rette for at studentorganene kan drive sitt arbeid». Endringen er ikke ment å være en realitetsendring.

14.11.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 4-1 om studentorgan med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 10-11.

14.12 Studentenes representasjon i universiteters og høyskolars organer

14.12.1 Dagens regler

Reglene om studentenes representasjon i universitetenes og høyskolenes organer står i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-4, og er en videreføring av tilsvarende regel i lov om universiteter og høyskoler fra 1995.

Det følger av uhl. § 9-2 fjerde ledd at organiseringen av institusjonen må sikre at studentene og de ansatte blir hørt. Samme paragraf fastslår at det er styret som fastsetter virksomhetens interne organisering. Dermed er det også styrets ansvar å sikre at studentene og de ansatte blir hørt gjennom den organiseringen styret velger. For de private institusjonene er det i uhl. § 8-1 andre ledd fastsatt at styret skal ha representanter fra studenter og ansatte. Videre at det skal være størst mulig åpenhet om det arbeidet som skjer i styret, jf. tredje ledd. Dette innebærer at styret skal legge til rette for at institusjonens studenter og ansatte er informert om det arbeid som skjer i styret.

Det følger videre av uhl. § 4-4 første ledd at «studentene skal ha minst 20 prosent av medlemmene i alle kollegiale organ som tildeles beslutningsmyndighet». I de tilfellene hvor 20 prosent ikke utgjør mer enn ett medlem, skal studentene ha rett til å møte med ytterligere én student med tale- og forslagsrett. Paragrafen gjelder for alle styringsorganer under styret som har fått delegert beslutningsmyndighet.

Styret ved de statlige institusjonene skal ha elleve medlemmer, og to av disse skal være valgt blant studentene, jf. uhl. § 9-3. Ved private institusjoner skal styret ha en sammensetning på minst fem medlemmer. Hvis styret har mer enn ti medlemmer, skal hver av gruppene studenter og ansatte ha minst to medlemmer hver, jf. uhl. § 8-1 andre ledd. Dette innebærer at studentene har en lavere representasjon i styret enn i de øvrige kollegiale organene. Institusjonene skal ha et læringsmiljøutvalg, og i dette utvalget skal studentene og institusjonene ha like mange representanter, jf. uhl. § 4-3 f tredje ledd. I dette utvalget har derfor studentene en høyere representasjon enn 20 prosent.

I universitetsloven fra 1995 var regelen at studentene skulle ha minst 20 prosent, og aldri mindre enn to av medlemmene, i alle kollegiale organer som var tildelt beslutningsmyndighet i loven. Studentene mente det var nødvendig med minimum to studentrepresentanter, fordi studentenes kortvarige tilknytning til institusjonen, manglende erfaring og korte funksjonstid gjorde at de trengte muligheten til å rådføre seg med hverandre og arbeide i team i de styrende organene. Som følge av dette ble organene ofte større enn det som var nødvendig eller ønskelig. Regelen ble derfor endret til dagens regel om at dersom 20 prosent bare utgjør ett medlem, har studentene rett til å møte med ytterligere én student med tale- og forslagsrett.

Det følger av andre ledd at regelen i første ledd kan fravikes hvis det delegerende organet enstemmig beslutter det. Regelen vil først og fremst ha betydning for organer der studentene ikke har en slik interesse for virksomheten at de mener de trenger å være representert, eller der de mener det er tilstrekkelig å ha en mindre representasjon. Studentene har mulighet til å påvirke anvendelsen av unntaket i andre ledd ved at de er representert i «det delegerende organet».

14.12.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å videreføre paragrafen i sin helhet. Etter utvalgets vurdering er medbestemmelsesretten etter første ledd et viktig demokratisk prinsipp. Videre vurderte utvalget at andre ledd gir studentene fleksibilitet med hensyn til hva de ønsker å engasjere seg i.

14.12.3 Høringsinstansenes syn

Det var om lag ti høringsinstanser som ga innspill til forslagene om studentrepresentasjon. Blant disse har *Kunsthøgskolen i Oslo*, *Norsk studentorganisasjon*, *Studentforeningen ved NHH*, *Studentparlamentet ved Universitet i Bergen* og *Studenttinget ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet* uttalt seg om representasjon i institusjonens organer. Disse høringsinstansene hadde ingen innvendinger mot utvalgets forslag om å videreføre reglene om studentenes representasjon i institusjonenes organer. Noen av studentorganisasjonenes høringsinnspill, deriblant *Norsk studentorganisasjon*, ønsket en utvidelse av paragrafen ved at studenter også skal være representert i saksforbe-

redende og rådgivende organer, ikke bare i beslutningsorganer.

14.12.4 Departementets vurdering

Dagens regel om at studentene skal ha minst 20 prosent studentrepresentasjon i alle kollegiale organer med beslutningsmyndighet skal sikre at studentene i tilstrekkelig grad får påvirke sakene som angår dem. Departementet mener at denne medbestemmelsesretten er viktig. Studentene er en viktig del av fagmiljøene ved institusjonene, utgjør en høy prosentandel av personene som er tilknyttet institusjonene og er en viktig ressurs. Studentene kjenner institusjonen og har gode forutsetninger for å vite hva som berører og som er viktig for studentene. Studentene kan komme med nyttige innspill og argumenter i de ulike diskusjonene som berører studiehverdagen, og kan bidra til at saker blir så godt opplyst som mulig. Departementet foreslår derfor å videreføre regelen, i tråd med utvalgets forslag.

Norsk studentorganisasjon med flere, uttalte at paragrafen bør utvides til også å gjelde saksforberedende og rådgivende organer. Et krav om at studenter skal ha minimum 20 prosent i alle saksforberedende, rådgivende og beslutningstagende organer ved institusjonene er etter departementets vurdering ikke hensiktsmessig. Slik departementet forstår høringsuttalelsene, innebærer

dette et ønske om at studentene også skal få delta i møter og diskusjoner i institusjonenes ledergrupper. Det er i dag ulik praksis i sektoren hvordan studentene inkluderes i arbeid og møter som skjer i ledergruppene ved institusjonene. Departementet mener det bør være opp til institusjonen selv å vurdere hvordan de skal organisere slike interne forhold. Men institusjonene må sørge for at det, for eksempel i ulike ledergruppemøter og lignende fora som studentene ikke er representert i, ikke fattes beslutninger i saker som studentene etter loven har krav på deltakelse i.

Dagens regelverk åpner for at kravet til at studentene skal ha 20 prosent av medlemmene i et organ kan fravikes hvis det delegerende organet enstemmig bestemmer det. Regelen gir studentene fleksibilitet med hensyn til hva de ønsker å engasjere seg i. Fleksibiliteten er med på å sikre at studentene kan prioritere noen organer framfor noen andre. Departementet mener fleksibiliteten er viktig for studentene og foreslår derfor å videreføre denne, i tråd med utvalgets forslag.

14.12.5 Departementets forslag

Departementet foreslår at å videreføre reglene i uhl. § 4-4 om studentenes representasjon i institusjonens organer med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 10-12.

15 Undervisning, eksamen, sensur, klage og vitnemål

15.1 Studieplan

15.1.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-3 tredje ledd at styret fastsetter studieplan for det faglige innholdet i studiene – inkludert krav om obligatoriske kurs, arbeidskrav, praksis og lignende, og om vurderingsformer. Reglene om studieplan er videreført med enkelte endringer fra lov om universiteter og høyskoler fra 1995, jf. Ot.prp. nr. 85 (1993–1994).

Spørsmålet om og i hvilken utstrekning det skal stilles krav om obligatoriske kurs eller lignende, må avgjøres etter en faglig vurdering av styret. Se også punkt 15.4.4 om obligatoriske aktiviteter som vilkår for rett til å gå opp til eksamen.

Studieplanen skal angi hvilke krav som stilles til deltakelse og arbeidsinnsats fra studentene, og på hvilken måte studentenes kunnskaper skal vurderes, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) merknaden til § 3-3. Studieplanene skal være allment tilgjengelige på institusjonen, jf. Ot.prp. nr. 85 (1993–94).

15.1.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Utvalget foreslo å videreføre reglene om studieplan, med enkelte språklige endringer.

15.1.3 Høringsinstansenes syn

Høyskolen Kristiania viste til at universitets- og høyskolelovutvalget i NOU 2020: 3 la til grunn at styret kan delegere oppgaven med å fastsette studieplan, og spurte om dette også gjelder i dag. Det var ellers ingen som kommenterte utvalgets forslag om å videreføre reglene om studieplan i NOU-en.

15.1.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår å videreføre reglene om studieplan. Departementet legger til grunn at styret kan delegere denne oppgaven til andre orga-

ner ved institusjonen. Dette var tydeligere i den opprinnelige formuleringen i § 46 i lov om universiteter og høyskoler fra 1995, og det går ikke fram av forarbeidene at det var meningen å endre dette da oppgaven i loven ble lagt til styret, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) merknaden til § 46.

Departementet mener reglene om studieplaner mer naturlig hører hjemme sammen med regler om eksamen og sensur og oppfølging av den enkelte student enn med reglene om institusjonenes fullmakter til å akkreditere egne studietilbud. Departementet foreslår derfor å flytte regelen.

Normal progresjon for en heltidsstudent er å ta 60 studiepoeng i løpet av et studieår. Institusjonene kan fastsette krav til progresjon i sine studier, med tilhørende regler om tap av studierett ved manglende progresjon. Det legges til grunn at institusjonene kan gjøre dette som del av studieplanen etter gjeldende uhl. § 3-3. For at det skal bli tydeligere at institusjonene kan regulere dette i sine forskrifter, foreslår departementet at det tas inn en forskriftshjemmel i paragrafen om studieplan.

15.1.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å

- videreføre uhl. § 3-3 tredje ledd om studieplan, med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 11-1 første ledd
- å ta inn en egen forskriftshjemmel for institusjonenes krav til studieprogresjon, se forslaget til § 11-1 andre ledd

15.2 Studiepoeng og studieår

15.2.1 Dagens regler

I universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-8 første ledd er det fastsatt at et studieår normalt er 10 måneder, og at et fullt studieår er normert til 60 studiepoeng. Begrepet «studiepoeng» er imidlertid ikke definert i loven.

15.2.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å videreføre reglene i uhl. § 3-8 første ledd om studieår. Det var få høringsinstanser som uttalte seg om dette forslaget i høringen av NOU 2020: 3, og det var ingen innvendinger til at dette videreføres. Departementet går derfor ikke nærmere inn på utvalgets forslag eller høringsinnspillene til NOU-en.

Departementet foreslo i høringen i juni 2022 å ta inn i loven en definisjon av hva studiepoeng er. Begrunnelsen var at dette er viktig både for å legge til rette for studentmobilitet mellom norske og utenlandske universiteter og høyskoler, og for godkjenning av norsk høyere utdanning i utlandet. Departementet foreslo å definere begrepet «studiepoeng» i form av både arbeidsomfang og læringsutbytte, i tråd med retningslinjene for *the European Credit Transfer and Accumulation System* (ECTS), som er vedtatt i Bolognaprosessen. ECTS er et viktig verktøy i arbeidet med internasjonal, og især europeisk, studentmobilitet i høyere utdanning, for å godkjenne studier og studieopphold i andre land. Begrunnelsen for forslaget om å ta inn en definisjon av studiepoeng i loven i form av både arbeidsomfang for studentene og læringsutbytte var at det da ville bli tydeligere at norske studiepoeng fra universiteter og høyskoler tilsvarer ECTS.

15.2.3 Høringsinstansenes syn

Tretten høringsinstanser støttet eller hadde ingen merknad til forslaget om å ta inn i loven en definisjon av studiepoeng, og at denne skal vise til både arbeidsomfang og læringsutbytte. Det var *Handelshøgskolen BI, Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Molde, Høgskolen i Østfold, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter, NLA Høgskolen, Nord universitet, Norges miljø- og biovitenskapelige universitets klagenemnd, Universitetet i Bergen, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge, Forskerforbundet og Universitets- og høyskolerådet*.

Ni høringsinstanser uttalte seg spesifikt om forslaget om studiepoeng. Dette var *Forsvarsdepartementet, Norges handelshøgskole, Norges musikkhøgskole, Universitetet i Oslo, VID vitenskapelige høgskole, Norsk studentorganisasjon, Studenttinget ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Unio*. Av disse var det bare én, *Norges musikkhøgskole*, som ikke støttet forslaget. Norges musikkhøgskole mente at den foreslåtte formuleringen «læringsutbytte tilsvarer 60 studie-

poeng» er forvirrende begrepsbruk. *Norges handelshøgskole* stilte seg bak forslaget om å definere studiepoeng i loven. Det gjorde også *Universitetet i Oslo*. Universitetet i Oslo ba i tillegg departementet vurdere om forslaget gjør studietilsynsforordningen § 2-2 tredje ledd overflødig, jf. at NOKUT også har definert hva som skal regnes som et studieår på fulltid. *Norsk studentorganisasjon* støttet departementets forslag om å definere begrepet «studiepoeng» i loven og syntes det var fornuftig at det defineres i form av både arbeidsomfang og læringsutbytte.

Forsvarsdepartementet, VID vitenskapelige høgskole, Norsk Sykepleierforbund, Studenttinget ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Unio uttrykte at de var positive til en definisjon av studiepoeng i tråd med ECTS. *Norsk Sykepleierforbund* mente også at det bør framkomme på karakterutskrift og vitnemål at studiepoengene fra høyere utdanning på nivå 6–8 er i tråd med ECTS. *VID vitenskapelige høgskole* ønsket å erstatte «arbeidsbelastning» med «arbeidsmengde» eller et annet mindre negativt ladet ord. *Unio* støttet departementets forslag, og sa at de «viser til at begrepet «studiepoeng» er i ferd med å bli uklart i vårt høyere utdanningssystem, da det brukes av både fagskoler og høyere utdanningsinstitusjoner», og at dette kan skape forvirring rundt læringsutbyttet. *Forsvarsdepartementet* foreslo å slå bestemmelsen om studiepoeng sammen med bestemmelsen i studietilsynsforordningen om arbeidstimer pr. år, slik at arbeidsomfanget får en mer helhetlig regulering. Forsvarsdepartementet viste til at Forsvarets høgskole ønsker at hovedprinsippene for beregning av arbeidsomfang og læringsutbytte i retningslinjene for ECTS vurderes inntatt i rundskriv eller i merknader i forarbeidene for at prinsippene kan bli mer tilgjengelige.

15.2.4 Departementets vurdering

Departementet mener det er viktig at loven omfatter en definisjon av begrepet «studiepoeng», og at definisjonen av dette begrepet bør formuleres slik at sammenhengen mellom norske studiepoeng fra universiteter og høyskoler og European Credit Transfer System (ECTS) blir tydelig. ECTS-retningslinjene gir en anvisning på hvordan man kan «oversette» studiepoeng fra høyere utdanning mellom land. Retningslinjene er derfor et sentralt redskap for å legge til rette for internasjonal studentmobilitet, og spesielt i Europa (det europeiske området for høyere utdanning, EHEA), for å godkjenne studier og studieopphold i andre land. De gjeldende retningslinjene for ECTS ble

vedtatt på ministermøtet i Jerevan i 2015. Norske universiteter og høyskoler har deltatt i ECTS-samarbeid siden Norge ble med i Erasmus-programmet i EU i 1991. I tillegg forutsetter både Lisboa-konvensjonen og UNESCOs globale konvensjon for godkjenning av høyere utdanning at landene har på plass systemer for godkjenning av studieperioder fra utenlandsk høyere utdanning, inkludert studieopphold i utlandet. Se nærmere omtale av disse konvensjonene i punkt 13.2. ECTS er det internasjonalt mest anerkjente verktøyet i så måte og blir kopiert også utenfor Europa. Departementet foreslår å gå videre med forslaget i høringen, med enkelte språklige endringer.

Departementet foreslår ellers å videreføre reglene om studieår og undervisningsterminer.

15.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å definere studiepoeng i loven i form av både arbeidsomfang og læringsutbytte, i tråd med retningslinjene for ECTS, se forslaget til § 11-2 første ledd
- å videreføre reglene i uhl. 3-8 første ledd om studieår og undervisningsterminer, med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 11-2 andre ledd

15.3 Faglig oppfølging – individuell utdanningsplan

15.3.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-2 regulerer institusjonenes ansvar for individuell faglig oppfølging av studentene, inkludert reglene om utdanningsplan. Reglene om utdanningsplan ble innført i 2002 på bakgrunn av Ot.prp. nr. 40 (2001–2002), som fulgte opp St.meld. nr. 27 (2000–2001) Gjør din plikt – krev din rett. Kravet om utdanningsplan skal sikre et tettere og mer forpliktende forhold mellom institusjonen og den enkelte student.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å tydeliggjøre formålet med utdanningsplan i loven. Departementet fulgte opp dette forslaget i Prop. 74 L (2021–2022) og foreslo i tillegg enkelte andre endringer i paragrafen. Stortinget vedtok endringer i reglene om utdanningsplan på bakgrunn av proposisjonen og Innst. 287 L (2021–2022), og endringene trådte i kraft 1. august 2022.

Det følger av uhl. § 4-2 første ledd første punktum at institusjonene skal sørge for god faglig oppfølging av studentene. Dette leddet kom inn i komiteens behandling av Prop. 74 L (2021–2022) i Innst.

287 L (2021–2022). Det er ikke kommentert i innstillingen hva som menes med «god faglig oppfølging», men komiteen understreker at utdanningsplanen er et virkemiddel for at studentene gjennomfører studiet, og at det er viktig med kommunikasjon mellom institusjon og student om hvordan oppfylle de faglige læringsmålene i utdanning.

Det følger av uhl. § 4-2 første ledd andre punktum at institusjonen i samarbeid med studenten skal utarbeide en utdanningsplan for studenter som tas opp til studier av 60 studiepoengs omfang eller mer. Kravet om utdanningsplan innebærer at institusjonen skal synliggjøre hvordan studenten kan nå det definerte læringsutbyttet for studiet, og dermed bidra til at studenten gjennomfører studiet.

I uhl. § 4-2 andre ledd er det fastsatt at utdanningsplanen skal være et virkemiddel for at studenten gjennomfører studiet, og at planen skal inneholde bestemmelser om institusjonens ansvar og forpliktelser overfor studenten og studentens forpliktelser overfor institusjonen.

Uhl. § 4-2 tredje ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om innholdet i utdanningsplanen. Det er ikke fastsatt slik forskrift.

15.3.2 Departementets vurdering

Departementets vurdering er at det ikke er behov for flere innholdsmessige endringer i reglene enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022) og Innst. 287 L (2021–2022).

I dagens lov står det at utdanningsplanen «skal være et virkemiddel for at studenten gjennomfører studiet». Det er ikke nødvendig rettslig sett at formålet med planen står i loven, og som et ledd i forenkling i den nye loven foreslår departementet at dette ikke videreføres. Slik kravet til utdanningsplan er formulert, mener departementet at det er klart at formålet er å bidra til gjennomføring.

Departementet foreslår å bruke betegnelsen «individuell utdanningsplan» istedenfor bare «utdanningsplan» for å få tydeligere fram at det skal utarbeides slik plan for den enkelte student, og for å skille den klarere fra studieplan (se punkt 15.1).

Departementet foreslår også enkelte språklige endringer.

15.3.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 4-2 om faglig oppfølging og individuell utdanningsplan med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 11-3.

15.4 Rett til å gå opp til eksamen

15.4.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-10 regulerer retten til å gå opp til eksamen. Retten til å gå opp til eksamen er en grunnleggende rettighet for de som er faglig kvalifisert. Retten ble lovfestet for universiteter og vitenskapelige høyskoler i universitetsloven fra 1989, for høyskoler i lov om universiteter og høyskoler fra 1995 og for de private høyskolene i dagens lov fra 2005. Det følger av uhl. § 3-10 første ledd at dersom studenten oppfyller kravene til opptak, og eventuelle andre krav for å gå opp til eksamen i det aktuelle faget eller studiet, har studenten rett til å gå opp til eksamen. Også studenter som ikke er tatt opp til det enkelte studium, har rett til å gå opp til eksamen hvis de øvrige vilkårene er oppfylt. Etter andre ledd kan studenten nektes å gå opp til eksamen dersom studenten ikke har fulgt obligatorisk undervisning eller gjennomført obligatorisk praksis. Det er institusjonen selv som vurderer om det skal settes krav om obligatoriske aktiviteter. Formålet med slike krav er for eksempel å sikre at studentene er tilstrekkelig faglig kvalifiserte, og for å bidra til progresjon i studiet eller som hjelp for å oppnå et bestemt læringsbytte.

Personer som ikke er tatt opp som student (dvs. privatister), må oppfylle kravene som gjelder for å få avlagt eksamener, også inkludert eventuelle obligatoriske aktiviteter. Styret kan fastsette egne frister for oppmelding til eksamen, se uhl. § 3-10 tredje ledd. Etter uhl. § 3-10 fjerde ledd kan styret fastsette at privatister skal betale et vederlag for å kunne gå opp til eksamen. Dette vederlaget skal dekke de merutgiftene som institusjonen har for å avholde eksamen for privatister eller dekke eventuell egenbetaling som er fastsatt for studiet.

Det følger av studentsamskipnadsloven § 10 andre ledd at den som ikke betaler semesteravgift, ikke får adgang til eksamen.

15.4.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre dagens regler, med enkelte språklige endringer.

Utvalget mente at det ikke er adgang til å klage på obligatoriske aktiviteter som ikke teller med i den endelige karakteren. Utvalget la imidlertid til grunn at en beslutning om at en student ikke kan gå opp til eksamen, er et enkeltvedtak

som kan påklages etter forvaltningslovens regler om klage. Selv om det ikke er klageadgang på selve vurderingen av en ikke-godkjent obligatorisk aktivitet, kan studenten klage på vedtaket om tap av eksamensretten som følge av at en obligatorisk aktivitet ikke blir godkjent.

15.4.3 Høringsinstansenes syn

Det var ingen høringsinstanser som uttalte seg om forslaget til endringer. *Universitetet i Sørøst-Norge (USN)* hadde imidlertid en merknad om arbeidskrav:

USN stiller seg innledningsvis bak lovutvalgets vurderinger knyttet til obligatoriske arbeidskrav og dets rettslige stilling i vurderingssammenheng etter gjeldende rett. USN merker seg at lovutvalget mener at det ikke er adgang til å klage på obligatoriske arbeidskrav som ikke teller med i den endelige karakteren, i motsetning til arbeidskrav som enten er en del av eksamen, eller som inngår på vitnemålet eller innregnes i en karakter som fremgår av vitnemålet for det aktuelle studiet. USN er enig i utvalgets vurdering av at en beslutning om at en student ikke kan gå opp til eksamen, er et enkeltvedtak som kan påklages etter forvaltningslovens regler om klage. Klage på tap av eksamensrett utløser en vurdering av grunnlaget for vedtaket, og vil ikke overprøve faglærers faglige vurderinger av selve arbeidskravet. Dette er i tråd med USNs innspill tidligere i lovrevisjonen. USN imøteser at departementet i oppfølgingen av lovrevisjonsarbeidet også tar stilling til hvorvidt de legger lovutvalgets forståelse til grunn, for eksempel ved å avgrense arbeidskrav mot eksamen, i merknaden til bestemmelsen som regulerer dette. Videre ber USN departementet ta stilling til hvorvidt det skal gis klageadgang på formelle feil for obligatoriske arbeidskrav.

15.4.4 Departementets vurdering

Studenter har en lovfestet rett til en eksamen eller sluttvurdering. Departementet legger til grunn at eksamen og sluttvurdering innebærer det samme; nemlig at studenten får prøvet sine kunnskaper og får vist at studenten behersker de faglige kravene og har kompetansen som kreves. Departementet bruker uttrykket «eksamen» videre. Se for øvrig punkt 4.2.2 om begrepsbruken i forslaget til ny universitets- og høyskolelov.

Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at retten til å gå opp til eksamen er en grunnleggende rettighet for dem som fyller de faglige kravene, og at dette er en rettighet som bør videreføres i den nye loven. At det ikke er noen høringsinstanser som problematiserer denne retten støtter også at den skal videreføres.

Departementet mener at institusjonen skal kunne stille krav om at studentene må gjennomføre obligatoriske aktiviteter som undervisning, kurs, arbeidskrav og praksis for å kunne gå opp til eksamen. De obligatoriske aktivitetene må gi et faglig utbytte, en vesentlig kompetanse eller en ferdighet som er nødvendig for å kunne få et fullt utbytte av undervisningen.

Departementet viser til at det kan være et problem på institusjonene at for få studenter møter opp til undervisningen. Dette kan gi læringstap for de andre studentene ved at deltakelse i samarbeid og diskusjoner om faget blir dårligere. Departementet mener at det må være opp til institusjonene selv å kunne kreve obligatorisk oppmøte som vilkår for å kunne gå opp til eksamen dersom de mener at deltakelse er viktig for studie-kvaliteten. Departementet har tillit til at institusjonene selv foretar de beste vurderingene om hva som er nødvendig deltakelse for å kvalifisere studentene for å kunne gå opp til eksamen eller for å oppnå god studiekvalitet til studentgruppen i det enkelte studium.

I likhet med universitets- og høyskolelovutvalget mener departementet at en beslutning om tap av eksamensrett er et enkeltvedtak som gir klageadgang etter forvaltningsloven. Dersom studenten mister eksamensretten på grunn av at obligatoriske aktiviteter ikke er godkjent eller fremmøte og deltakelse i undervisningen ikke er tilfredsstillende, er det grunnlaget for vedtaket om tap av eksamensrett som skal vurderes, uten å overprøve faglærers faglige vurderinger av selve arbeidskravet.

Departementet foreslår noen språklige endringer i utformingen av reglene for at det skal bli tydeligere hvilke vilkår som kan stilles for at en student skal kunne gå opp til eksamen. Departementet foreslår også å ta inn i universitets- og høyskoleloven at en student må ha betalt semesteravgift for å kunne gå opp til eksamen. Dette er et sentralt vilkår for retten til å gå opp til eksamen, og det er uheldig at dette bare går fram av studentsamskipnadsloven.

Når en person går opp til eksamen som privatist, vil lovens andre regler om eksamen, sensur, begrunnelse og klage gjelde tilsvarende som for

studenter som er tatt opp ved institusjonen. Departementet foreslår å presisere dette i loven.

Departementet foreslår å videreføre hjemmelen for at institusjonen kan gi forskrift om adgangen til å gå opp til eksamen for privatister, og fastsette særskilt oppmeldingsfrist. Slike frister er viktige for at institusjonene skal kunne administrere, planlegge og gjennomføre eksamener.

Departementet foreslår også å videreføre regelen om at institusjonene kan fastsette en egen eksamensavgift for privatister. Den enkelte institusjon kan oppleve stor belastning på eksamensbudsjettet dersom mange privatister melder seg opp til eksamen. Hensikten med en eksamensavgift er at privatistenes betaling skal dekke de merutgiftene som institusjonen har til eksamen til denne gruppen eller eventuell egenbetaling som er fastsatt for det aktuelle studiet.

Departementet foreslår ellers flere språklige endringer. De språklige endringene er ikke ment å innebære noen realitetsendringer.

15.4.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ta inn i loven vilkåret i studentsamskipnadsloven § 10 om betalt semesteravgift for å kunne gå opp til eksamen, se forslaget til § 11-4 første ledd
- å ellers videreføre reglene om rett til å gå opp til eksamen med enkelte presiseringer og språklige endringer, se forslaget til § 11-4

15.5 Skriftspråk ved eksamen

15.5.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 1-7 andre ledd at universiteter og høyskoler skal gi skriftlig eksamen på det norske språket som studenten ønsker, enten nynorsk eller bokmål. Departementet kan fastsette nærmere regler og gi unntak fra plikten i forskrift.

Reglene om skriftspråk ved eksamen kom inn i loven i 2022 på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022). For statlige institusjoner fulgte dette tidligere av forskrift om målform i eksamensoppgaver, jf. den tidligere målloven, som nå er erstattet av språkloven. Ved lovendringen i 2022 ble kravet utvidet til å gjelde også private institusjoner.

Uhl. § 1-7 andre ledd innebærer at studentene har en individuell rett til å få eksamensoppgaven på bokmål eller nynorsk etter eget ønske, og at

institusjonene plikter å tilby dette, jf. Prop. 74 L (2021–2022) merknaden til § 1-7.

15.5.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for andre endringer enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022) og Innst. 287 L (2021–2022). Departementet foreslår likevel enkelte språklige endringer som ikke er ment å innebære noen realitetsendringer.

15.5.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 1-7 andre ledd om rett til å velge skriftspråk ved eksamen, med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 11-5.

15.6 Gjennomføring av eksamen

15.6.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-9 første, tredje og sjuende ledd regulerer gjennomføring av eksamen. Reglene er i hovedsak videreført fra universitetsloven fra 1989. Kravet om upartisk og faglig betryggende vurdering ble utvidet i lov om universiteter og høyskoler fra 1995 på bakgrunn av Ot.prp. nr. 85 (1993–1994). Kravet om ekstern evaluering av vurderingsordningene for alle eksamener ble innført i 2002 på bakgrunn av Ot.prp. 40 (2001–2002). Kravet ble innført for å ivareta studentenes rettssikkerhet og sikre uavhengig kvalitetskontroll av det enkelte studiet.

Uhl. § 3-9 første ledd fastsetter at universiteter og høyskoler skal sørge for at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvet på en upartisk og faglig betryggende måte. Vurderingen skal sikre det faglige nivået ved det aktuelle studiet.

I uhl. § 3-9 første ledd tredje punktum er det fastsatt at det skal være en ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningen. Den enkelte institusjon bestemmer selv hvordan ekstern deltakelse i vurderingen skal gjennomføres, enten ved ekstern deltakelse i den enkelte vurdering eller ved ekstern evaluering av vurderingsordningene. Se likevel punkt 15.7 og punkt 15.11 om krav om ekstern sensor ved vurdering av eksamen.

Uhl. § 3-9 tredje ledd handler om muntlige eksamener. Hovedregelen er at disse eksamenene skal være offentlige. Det vil dermed være mulig for studenten å ha med seg personer inn i eksamenslokalet. Regelen gjør det også mulig for

andre å følge en muntlig eksamen. Muntlig eksamen er ikke etterprøvbart, og det er dermed ikke klagerett. At muntlig eksamener er offentlige, er en rettssikkerhetsgaranti for studenten. Etter uhl. § 3-9 tredje ledd andre punktum kan styret gjøre unntak fra dette kravet hvis tungtveiende hensyn taler for det, og studenten selv ønsker det.

Det følger av uhl. § 3-9 sjuende ledd at styret selv gir forskrift om avleggelse av og gjennomføring av eksamener og prøver, inkludert vilkår for å gå opp til eksamen eller prøve på nytt og for adgang til ny praksisperiode og bestemmelser om oppmelding og vilkår for oppmelding. For utdanninger med nasjonale rammeplaner fastsatt etter uhl. § 3-2 andre ledd må forskriften ta utgangspunkt i de eventuelle generelle reglene om eksamen og sensur som følger av rammeplanen. Det er videre fastsatt at styret kan delegerer til avdeling eller grunnenhet å gi utfyllende regler om forhold som er særegne for den enkelte eksamen.

15.6.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget har foreslått endringer i forskriftshjemmelen i dagens § 3-9 sjuende ledd. Utvalget har foreslått at forskriftskompetansen legges til styret istedenfor styret selv, jf. første punktum. Utvalget har videre foreslått å oppheve at forskriften må ligge innenfor regler om eksamen og sensur i rammeplanen, jf. andre punktum, og at styret kan delegerer å gi utfyllende regler til en avdeling eller grunnenhet, jf. tredje punktum. Forslaget er ikke begrunnet, men det antas at hensikten er forenkling.

Utvalget har for øvrig foreslått å videreføre gjeldende regler.

15.6.3 Høringsinstansenes syn

De fleste som uttalte seg om forslaget fra universitets- og høyskolelovutvalget om eksamen, kommenterte forslagene om en tredelt karakterskala og om to sensorer. Disse er tidligere vurdert av Stortinget på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021). Se også punkt 15.7.

Det var ingen innvendinger i høringen til forslaget om å videreføre kravet om at universiteter og høyskoler skal sørge for at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvet på en upartisk og faglig betryggende måte. *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet* og *Universitetet i Bergen* støttet forslaget, men hadde enkelte innspill til begrepsbruk. Det var flere høringsinstanser, blant andre *Høyskolen Kristiania* og *Universitets- og høg-*

skolerådet, som argumenterte for at dette kravet er tilstrekkelig og at det bør være opp til institusjonene selv å finne de beste måtene å kvalitetssikre vurderingen på.

Det var heller ingen store innvendinger i høringen mot forslaget om å videreføre kravet om ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene. Flere, som blant andre *Politihogskolen, Universitetet i Sørøst-Norge (USN)* og *Tekna*, pekte imidlertid på at det ikke er nødvendig både med krav om to sensorer ved bedømmelse av eksamen og et generelt krav om ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene. *Studentparlamentet ved UiO* støttet videreføringen av kravet om ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene og pekte på at dette ivaretar studentenes rettssikkerhet. *Universitetet i Oslo* mente at kravet om ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene innholdsmessig ikke hører hjemme i loven, men at det bør kobles med øvrige krav til kvalitetssystemet og flyttes til studiekvalitetsforskriften.

USN mente regelen om at muntlig eksamen skal være offentlig er lite praktisk. *USN* mente at hensynet til studentens rettssikkerhet kan ivaretas ved å lovfeste en adgang for studenten til å ta med seg en bisitter. *USN* bemerket også at forskriftshjemlene knyttet til all eksamen i utvalgets forslag til §§ 8-5, 8-6 og 8-7 bør samles til én forskrift. Det var for øvrig ingen som kommenterte utvalgets forslag om å videreføre regelen om at muntlig eksamener skal være offentlig, eller forskriftshjemmelen.

15.6.4 Departementets vurdering

15.6.4.1 Upartisk og faglig betryggende eksamens- og sensurordninger

Departementet foreslår å videreføre institusjonens ansvar for at studentenes kunnskap og ferdigheter blir prøvet og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte, og at vurderingen skal sikre det faglige nivået på studiet. Den enkelte institusjonen har selv ansvar for å vurdere når, hvor ofte og hvordan studentene skal prøves på det enkelte studium.

Gode ordninger for sensur er viktige for både studenter og samfunn. Vitnemål og karakterer skal gi et riktig bilde av kunnskapsnivået og de faglige kvalifikasjonene. I tillegg er en god sensorordning nødvendig for en upartisk og rettfærdig karaktersetting og dermed for studentenes rettssikkerhet. Sensur av eksamen må organiseres på en måte som bidrar til å sikre utdanningskvalite-

ten, og som inngir tillit både i samfunnet og hos studentene, arbeidsgivere og andre utdanningsinstitusjoner.

15.6.4.2 Ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningen

Fram til innføringen av Kvalitetsreformen i 2002/2003 var det krav om to sensorer ved alle eksamener. I 2002 ble reglene endret slik at det bare var krav om to sensorer ved vurdering av studenters selvstendige arbeid i høyere grad og ved klagesensur, jf. Ot.prp. 40 (2001–2002). For å ivareta studentenes rettssikkerhet og sikre uavhengig kvalitetskontroll av hvert enkelt studium ble det innført et krav om ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene.

Da Stortinget i 2021 vedtok å gjeninnføre kravet om to sensorer ved alle eksamener på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021), ble også kravet om ekstern evaluering beholdt. Departementet har forståelse for høringsinstansenes syn om at det ikke bør være nødvendig med krav om både to sensorer ved alle eksamener og krav om ekstern evaluering. I punkt 15.7 foreslår imidlertid departementet å justere det vedtatte kravet om to sensorer. Endringen innebærer at det vil gjelde krav om to sensorer ved flere eksamener enn i dag, men for langt færre eksamener enn det som følger av kravet som ble vedtatt i 2021.

Det overordnede kravet om ekstern evaluering vil dermed fremdeles ha selvstendig betydning for mange eksamener. Departementet foreslår i likhet med universitets- og høyskolelovutvalget å videreføre kravet om enten ha ekstern sensor ved sensur av den enkelte eksamen eller ha ekstern evaluering av eksamens- og sensurordningen. En viss bruk av ekstern sensur, både på bachelor- og mastergrads nivå, bør inngå som en del av institusjonenes kvalitetsarbeid og som en kvalitetskontroll av hvert enkelt studium. Systemet med ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene skal også ivareta studentenes rettssikkerhet ved å sikre lik og upartisk bedømmelse av studentene.

Kravet om ekstern evaluering er et overordnet krav. Departementet mener kravet hører hjemme på lovs nivå, og ikke i forskrift, slik Universitetet i Oslo har gitt innspill om.

15.6.4.3 Krav om at muntlig eksamen er offentlig

Departementet foreslår i likhet med universitets- og høyskolelovutvalget å videreføre kravet om at muntlige eksamener skal være offentlige. Muntlig eksamener som ikke er etterprøvbare, kan heller

ikke påklages. Det at studenten kan ha med noen til å overvære eksamen er dermed noe som kan være viktig for den enkelte student og sikre åpenhet om gjennomføringen av eksamen og vurderingene fra sensor. Departementet ser poenget fra Universitetet i Sørøst-Norge om det ikke er et like stort behov for at andre enn den som bistår studenten, kan overvære en muntlig eksamen. Departementet mener likevel at dagens regel balanserer de ulike hensynene ved at det kan gjøres unntak fra kravet om offentlige eksamener hvis det er særlige grunner til dette. Dette kan for eksempel være i en situasjon der pasienter involveres, men også hvis studenten selv ønsker dette og også har en særlig grunn til å ha ikke ha en offentlig muntlig eksamen.

Departementet foreslår å omformulere regelen om når det kan gjøres unntak fra kravet om at muntlig eksamen skal være offentlig, for at det skal samsvare med den forståelsen som er lagt til grunn. Endringen innebærer at det ikke er avgjørende at studenten ber om unntak, og at det er tilstrekkelig med særlige grunner for unntak, i motsetning til tungtveiende grunner som i dag.

15.6.4.4 Forskriftshjemmel

Departementet foreslår i likhet med universitets- og høyskolelovutvalget å forenkle forskriftshjemmelen om gjennomføring av eksamen.

Departementet mener det bør være opp til styret ved den enkelte institusjon hva som skal fastsettes av styret og hva som skal delegeres til andre organer ved institusjonen. Departementet ser ingen grunn til å opprettholde dagens delegeringsforbud, og foreslår derfor at kompetansen til å gi forskrifter om gjennomføring av eksamen legges til institusjonen, istedenfor til styret selv.

Departementet ser heller ingen grunn til å videreføre presiseringen om at de lokale forskriftene må ta utgangspunkt i generelle regler i nasjonale rammeplaner. Nasjonale rammeplaner har forskriftstatus. At reglene i slike nasjonale forskrifter går foran de lokale forskriftene, er i samsvar med ordinære tolkningsprinsipper. Departementet mener derfor det er unødvendig å presisere dette i loven. Det vil likevel fortsatt være slik at reglene i de lokale forskriftene må ta utgangspunkt i reglene i eventuelle nasjonale rammeplaner.

Departementet mener også at det ikke er grunn til å videreføre at styret kan delegeres til en avdeling eller grunnenhet å gi utfyllende regler om forhold som er særegne for hver enkelt eksamen. Etersom departementet foreslår å gå bort

fra delegeringsforbudet i forskriftshjemmelen, er en slik presisering overflødig. Det vil da uansett være opp til styret hva som skal delegeres til den enkelte avdeling eller grunnenhet.

Departementet mener forskriftshjemler bør plasseres i de paragrafene som det kan gis utfyllende regler til. Departementet foreslår derfor ikke å samle forskriftshjemlene om rett til å gå opp til eksamen, eksamensgjennomføring og sensur, slik *Universitetet i Sørøst-Norge* foreslår. Departementet foreslår også en del språklige endringer.

15.6.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å forenkle hjemmelen i uhl. § 3-9 sjuende ledd for institusjonene til å fastsette forskrifter om eksamensgjennomføring, og la det være opp til styret å avgjøre om det er styret selv eller andre nivåer på institusjonen som skal ha myndighet til å fastsette forskrift, se forslaget til § 11-6 tredje ledd
- å ellers videreføre reglene i uhl. § 3-9 første, og tredje ledd om gjennomføring av eksamen, med enkelte mindre endringer, se forslaget til § 11-6 første og andre ledd

15.7 Gjennomføring av sensur

15.7.1 Dagens regler

15.7.1.1 Vurderingsuttrykk - karakter

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 3-9 sjette ledd regulerer vurderingsuttrykket eller karakter. Institusjonene kan fastsette at karakteren som brukes enten kan være bestått / ikke bestått eller en gradert karakterskala med bruk av bokstavene A til F. Karakterene A til E er bestått, mens F medfører at eksamen ikke er bestått. Denne karakterskalaen ble innført i 2003 og er felles med tilsvarende karakterskala ved utenlandske institusjoner. Dette tilsvarer de karakterene som brukes i European Credit Transfer System (ECTS-systemet), som er et system som sammenligner vekt og karakter på kurs på universitets- og høyskolenivå på tvers av land og høyere utdanningsinstitusjoner (se omtale i punkt 15.2).

Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag til ny karakterskala ble vurdert av Stortinget på grunnlag av Prop. 111 L (2020–2021) og konklusjonen var der å ikke gå videre med utvalgets forslag.

15.7.1.2 Sensorordning

Uhl. § 3-9 andre ledd første punktum stiller krav om at styret skal oppnevne sensor ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering når resultatet inngår på vitnemålet eller innregnes i karakter for det aktuelle studiet. Det følger av andre punktum at det skal være minst to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved bedømmelse av studentens selvstendige arbeid i høyere grad. Fram til innføring av Kvalitetsreformen var det krav om to sensorer ved alle eksamener. I 2002 ble reglene endret slik at det bare var krav om to sensorer ved vurdering av studentens selvstendige arbeid i høyere grad og ved klagesensur, jf. Ot.prp. 40 (2001–2002).

I juni 2021 vedtok Stortinget på bakgrunn av forslaget i NOU 2020: 3 og Prop. 111 L (2020–2021) et krav om at det skal være to sensorer ved alle eksamener der vurderingsuttrykket er A til F. I tillegg ble det vedtatt et krav om at minst én av sensorene skal være uten tilknytning til den delen av utdanningen der vedkommende skal være sensor. Kravet har ikke blitt satt i kraft, og departementet varslet i Prop. 74 L (2021–2022) at det ville gjøre en ny, helhetlig vurdering av reglene om to sensorer, og foreslå eventuelle endringer i forslag til ny universitets- og høyskolelov.

Universitets- og høyskolerådet har i samarbeid med sine medlemsinstitusjoner utarbeidet retningslinjer for sensur (2015). I disse retningslinjene står det blant annet følgende om omfanget av sensur:

- Det bør være to sensorer på muntlig eksamen og på andre eksamener som ikke lar seg etterprøve.
- Det bør være to sensorer på bachelorarbeid. En av disse bør være ekstern.
- På andre eksamener bør det i tillegg til intern sensor hvert år bli benyttet ekstern sensor på minst 1/3 av emnene, slik at alle emnene i løpet av en treårsperiode har hatt ekstern sensur.
- For store kull har institusjonene anledning til å benytte ekstern sensor bare på en fastsatt del av besvarelsene. Denne vurderingen skal da være grunnlag for vurdering av de øvrige besvarelsene.

Uhl. § 3-9 andre ledd første punktum stiller krav om at styret skal oppnevne sensor ved eksamen, prøve, bedømmelse av oppgave eller annen vurdering når resultatet inngår på vitnemålet eller innregnes i karakter for det aktuelle studiet. Det følger av andre punktum at det skal være minst to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved bedøm-

melse av studentens selvstendige arbeid i høyere grad.

15.7.1.3 Sensorveiledning

Kravet om at det skal utarbeides sensorveiledning, kom inn i universitets- og høyskoleloven i 2018 på bakgrunn av Prop. 64 L (2017–2018).

I uhl. § 3-9 andre ledd tredje punktum er det krav om at det utarbeides sensorveiledning til alle eksamener. Det følger av uhl. § 5-3 tredje ledd at sensorveiledningen skal være tilgjengelig for kandidatene etter at karakterene er fastsatt.

15.7.1.4 Sensurfrist

Reglene om sensurfrist har vært videreført relativt uendret fra lov om universiteter og vitenskapelige høyskoler fra 1989. Uhl. § 3-9 fjerde ledd regulerer frist for sensur. Regelen er at sensuren skal foreligge innen tre uker. Tre uker skal regnes fra dato til dato. Styret har imidlertid mulighet til å fastsette lengre frister for sensur. Dette må gjøres for den enkelte eksamen. Regler om lengre sensurfrist må fastsettes i forskrift, og det er et vilkår at det ikke er mulig å finne et tilstrekkelig antall sensorer som kan foreta sensuren i løpet av de tre ukene.

15.7.2 Høringsforslaget

15.7.2.1 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å videreføre regelen om at styret skal oppnevne sensorer og kravet om at det utarbeides sensorveiledning som skal gjøres tilgjengelig for kandidatene etter at karakteren er satt.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo at sensurfristen endres til 15 virkedager. Begrunnelsen for forslaget var å sikre bedre arbeidsforhold for sensorene. Utvalget foreslo å videreføre at styret kan gjøre unntak fra sensurfristen for enkeltksamener, og at de i midlertidig forskrift kan fastsette en lengre frist når det ikke er mulig å skaffe nok kvalifiserte sensorer. Utvalget presiserte imidlertid at dette er en unntaksbestemmelse. Hvis styret vedtar en slik forskrift, skal den være midlertidig. Unntak fra sensurfristen skal bare gjelde for den aktuelle eksamenen og kan ikke brukes flere ganger. Utvalget foreslo for øvrig å endre forskriftshjemmelen slik at myndigheten ble lagt til styret istedenfor styret selv.

15.7.2.2 Departementets høringsforslag

I forberedelsen til innføringen av kravet om to sensorer som Stortinget vedtok i 2021, har departementet fått tilbakemelding fra universiteter og høyskoler at et slikt krav vil være svært vanskelig å gjennomføre i praksis. Det kan være vanskelig å finne tilstrekkelig mange sensorer til å imøtekomme kravet om to sensorer ved alle eksamener. Strukturreformen i høyere utdanning i 2017, med flere sammenslåinger av institusjoner, førte til at det ble færre institusjoner, noe som kan gjøre det utfordrende å oppfylle kravet om at den ene sensoren skal være uten tilknytning til den delen av utdanningen som skal vurderes. Kravet kan dessuten medføre utilsiktede konsekvenser. Det kan blant annet dreie sensur over til bestått / ikke bestått og gi mindre rom og ressurser til bruk av alternative vurderingsformer. Det er heller ikke gitt at bruk av store ressurser på en to-sensorordning ved alle eksamener vil være det beste for studentene. På denne bakgrunn foreslo departementet tilpasninger i kravet om to sensorer.

Departementet foreslo å endre kravet om to sensorer slik at det vil gjelde ved sensur av

- bacheloroppgaven eller lignende oppgaver, det vil si større arbeider der det stilles krav til fordykning og selvstendighet
- eksamener som alene utgjør 15 studiepoeng eller mer
- ikke-etterprøvbare eksamener

Departementet foreslo videre å oppheve kravet om at minst én av sensorene skal være uten tilknytning til den delen av utdanningen der vedkommende skal være sensor.

Departementet foreslo for øvrig å videreføre kravet om to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved bedømmelse av studentenes selvstendige arbeid i høyere grad.

15.7.3 Høringsinstansenes syn

15.7.3.1 Høringsinstansenes syn på universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Det var 21 høringsinstanser som uttalte seg om universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å endre sensurfristen fra 3 kalenderuker til 15 virkedager. De aller fleste høringsinstansene støttet forslaget.

Nord universitet, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Politihøgskolen, Universitet i Stavanger, VID vitenskapelige høyskole, Norsk stu-

dentorganisasjon og Universitets- og høyskolerådet var blant dem som støttet forslaget. Til støtte for forslaget uttalte flere av høringsinstansene at det vil gi bedre rammer for sensurarbeidet, at det blir mindre behov for unntak fra sensurfristen, at det vil gi bedre arbeidsforhold for sensorene og at det kan gjøre det enklere å finne eksterne sensorer som vil ta på seg sensoroppdrag.

Det er flere som støttet forslaget, men som pekte på at det er uklart hva som menes med «virkedager». Enkelte, som *Høgskolen i Innlandet* og *Universitetet i Oslo*, tok til orde for at lørdager ikke bør telles med, mens *OsloMet* spurte om også såkalte inneklemt dager er omfattet.

Handelshøgskolen BI mente sensurfristen med dette forslaget fortsatt vil være for kort og viser til de kravene til kvalitet og ressurser som stilles i sensureringen. *NLA Høgskolen* og *Tekna* støttet forslaget, men mente det må være mulig med unntak. *Studentforeningen ved Norges handelshøgskole* støttet også forslaget, og pekte på at det som i dag bare bør åpnes for midlertidig unntak når det foreligger særlige grunner. *Forskerforbundet* mente det bør vurderes en differensiering slik at sensurfristen for masteroppgaver blir 20 dager, og viste til at det kan bli et stort arbeidspress på vitenskapelig ansatte når antallet masteroppgaver (f.eks. innen lærerutdanningen) vil nå et enda større volum enn i dag.

OsloMet ba departementet vurdere om fristen isteden bør fastsettes i forskrift da slike regler gjerne må bli litt tekniske og detaljerte.

Det var bare to høringsinstanser som kommenterte utvalgets forslag om å gå bort fra delegeringsforbudet når det gjelder styrets adgang til å fastsette unntak fra sensurfristen i forskrift. *Studentombudet ved Universitetet i Bergen* var imot forslaget. Studentombudet mente at det at styret selv må behandle saker om utsatt sensurfrist i dag fungerer som en sikringsmekanisme for vurderingen av om det virkelig er nødvendig, og at det trolig vil føre til en høyere andel utsettelse dersom det åpnes for at styret kan delegerer myndigheten til å gjøre unntak. *Høgskulen på Vestlandet* var derimot positive til at delegeringsforbundet oppheves.

15.7.3.2 Høringsinstansenes syn på forslag om endring av to-sensorregel.

Det var 52 høringsinstanser som har kommentert forslaget i departementets høring om to sensorer. 43 høringsinstanser støttet forslaget om å endre regelen om to sensorer. Endel høringsinstanser, som *Arkitektshøgskolen i Oslo*, *Høgskulen på Vest-*

landet, *Kunsthøgskolen i Oslo, Norges Musikkhøgskole, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Stavanger og Abelia* mente at forslaget ikke går langt nok i reversering, og at loven må tilbakestilles til slik det var før vedtaket i 2021. Disse ønsket en ordning som bare omfatter krav om to sensorer ved bedømming av studentens selvstendige arbeid i høyere grad. *Høgskulen på Vestlandet, Universitetet i Agder og NHO* var også imot et krav om to sensorer, fordi de mente at et slikt krav griper inn institusjonens autonomi og kan begrense institusjonenes handlingsrom til å prøve ut nye eksamens- og vurderingsformer.

Høgskolen i Innlandet støttet forslaget og viste til at de allerede har forskrifter som regulerer bruken av to sensorer og som går lenger enn forslaget. *Studentparlamentene og -tinget ved hhv. Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet* støttet at vedtatt regel mykes opp og gjøres mer håndterlig. *Forskerforbundet* støttet endringsforslaget, men mente også at merutgifter forbundet med økte utgifter til sensur må kompenseres.

De som fortsatt ønsket to sensorer på alle eksamener var *Høgskolen i Østfold, Høgskulen i Volda, Fagforbundet, LO, Norsk studentorganisasjon og Utdanningsforbundet*. De to høyskolene har allerede et system med to sensorer på alle eksamener, og ønsket at dette skal være hovedregelen også i loven. *LO* pekte på at krav om to sensorer øker kvaliteten på sensuren, men at gode ordninger knyttet til sensur krever bedre økonomi. *Akademikerne* ønsket prinsipielt to sensorer på alle eksamener, men ga likevel betinget støtte til forslaget, fordi den tidligere ordningen er for ressurskrevende. *Norsk studentorganisasjon* var imot å redusere kravet til omfanget av bruk av to sensorer.

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse – HK-dir, NOKUT, Bergen Arkitektthøgskole, OsloMet, Universitetet i Agder, Universitetet i Oslo, Universitetet i Sørøst-Norge, Universitetet i Tromsø, VID vitenskapelige høgskole, Akademikerne, Leger i vitenskapelige stillinger, NSO, Unio og Utdanningsforbundet støttet forslaget om to sensorer ved bedømming av bacheloroppgaven eller lignende oppgaver. Det var ingen som uttalte at de var imot denne delen av forslaget. *Høgskulen på Vestlandet og TEKNA* spurte om «hva som ligger i kravet til selvstendig og fordypende arbeid».

Det temaet som engasjerte høringsinstansene mest, var det foreslåtte innslagspunktet på 15 studiepoeng for krav om to sensorer. To høringsinstanser, *Norsk studentorganisasjon og Studentpar-*

lamentet ved Universitetet i Oslo, mente at innslagspunktet må være 10 studiepoeng.

Åtte høringsinstanser syntes at en grense på 15 studiepoeng var et godt forslag. *Høgskulene i Molde og i Volda* synes at forslaget var greit. *Høgskulen i Volda* foreslo to sensorer på mindre emner hver tredje gang. *Nord universitet, Norges sykepleieforbund og Tekna* mente at 15 studiepoeng er en hensiktsmessig grense. *Studentparlamentet på UiT og Studenttinget på NTNU* syntes innslagspunktet var fornuftig, selv om de fryktet tilpasninger. *Universitets- og høgskolerådet* mente at forslaget er et godt kompromiss, men at terminologien må forklares.

Det var 18 høringsinstanser som uttalte seg om forslaget om to sensorer ved bedømmelsen av ikke-etterprøvbare eksamener, og et flertall støttet dette. De som støttet er *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, NOKUT, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, OsloMet, Universitetet i Agder, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, VID vitenskapelige høgskole, Akademikerne, Leger i vitenskapelige stillinger, Norsk studentorganisasjon, Studentparlamentet ved UiO, UNIO og Utdanningsforbundet*.

Norges handelshøgskole mente at det å kreve to sensorer på alle ikke-etterprøvbare eksamener kan være utfordrende, og føre til at undervisning og eksamen legges om. *Handelshøgskolen BI, NHO og Abelia* delte denne vurderingen. *NHO* påpekte at et slikt krav kan gi mindre bruk av muntlig eksamen.

Høgskulen på Vestlandet uttalte at det må avklares hvordan lovforslaget om to sensorer skal tolkes når det gjelder praksis. De viste til at det varierer om praksis inngår som en obligatorisk læringsaktivitet i et større emne med ordinær eksamen som sluttvurdering, eller om praksis er et eget emne med godkjent/ikke godkjent som sluttvurdering. *Tekna og Universitets- og høgskolerådet* tok også opp denne problemstillingen. *Universitetet i Agder* mente det bør være to sensorer ved eksamener som ikke lar seg etterprøve, og for praksis. *Universitetet i Agder* pekte på at rollen til sensor nummer to nødvendigvis må være annerledes enn rollen til den som følger studenten på praksisstedet, siden det ikke vil være mulig for to sensorer å følge studenten gjennom hele praksisperioden, og at det vil være viktig å presisere hvem som har hovedansvaret.

Det var 16 høringsinstanser som uttalte seg om forslaget om å oppheve regelen om at én av sensorene ikke skal ha tilknytning til studiet. Av disse var det ti som støttet forslaget, mens 6 ville beholde regelen slik den nå er vedtatt av Stortin-

get. De som støttet forslaget er *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse -HK-dir, Dronning Mauds Minne Høyskole, Høgskolen i innlandet, Høgskolen i Østfold, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Politi- og høgskoleloven, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø, Studentparlamentet ved Universitetet i Oslo og Universitets- og høgskolerådet*. De som ønsker å beholde dagens regel er *Høgskolen for dansekunst, Forskerforbundet, Fagforbundet, LO, Norsk studentorganisasjon og Utdanningsforbundet*.

Det var få høringsinstanser som eksplisitt kommenterte forslaget om at kravet om to sensorer også skal omfatte eksamener med karakteren bestått / ikke bestått. *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse – HK-dir, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet og Universitetet i Agder* uttalte at de støttet dette. *HK-dir* viste til at dette vil forhindre en utilsiktet vridning mot eksamener som ikke krever to sensorer. Det var også enkelte høringsinstanser som muligens ikke hadde fått med seg denne delen av forslaget, og som ga uttrykk for en bekymring for vridning mot bruk av bestått / ikke bestått.

Høgskulen på Vestlandet (HVL) og Universitetet i Bergen støttet ikke at kravet om to sensorer skal gjelde for eksamener med karakteren bestått / ikke bestått. *HVL* pekte på at det for de fleste besvarelsene vil være klart at de holder et tilfredsstillende nivå (bestått) eller at de ikke gjør det (ikke bestått), og at det er unødig ressursbruk å ha to sensorer på disse besvarelsene. *HVL* pekte på at det er fornuftig å ha to sensorer på besvarelsene som er i grenseland mellom stryk og bestått, og at dette kan inngå i lokale rutiner.

Det var 20 høringsinstanser som uttalte eksplisitt at de ikke støttet forslaget om å øke bruken av to sensorer. Hovedinntrykket var at disse mente at en slik regel er unødvendig, at det er en innblanding i institusjonens autonomi og selvstendige ansvar for kvalitet på eksamen og sensur, at den gir en uheldig dreining i ressursbruk, at innslagspunkt er satt for lavt og at dette vil medføre at større emner og eksamener blir delt opp for å unngå kravet om to sensorer. *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse* mente en slik regel kan bidra til mindre variasjon og mangfold i vurderings- og prøvingsformer, mens *NOKUT* mente at regelen blir for rigid, siden kriteriet ikke fanger opp ulike fagområder og eksamenstyper. *Bergen Arkitekt- og designhøgskole, Dronning Mauds Minne Høgskole, Høgskolen i Innlandet og Norges Idrettshøgskole* pekte på fare for tilpasning og dreining av ressurser. *Høgskolen Kristiania* ville ha et høyere innslagspunkt, og *OsloMet* mente at dette kan

innebære en fare for studiekvaliteten. *MF vitenskapelig høyskole, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Universitetet i Oslo, Universitetet i Sørøst-Norge og Akademikerne* var imot forslaget. *Universitetet i Agder* var også imot, men mente at den foreslåtte grensen er mer hensiktsmessig enn et krav om to sensorer ved alle eksamener. *Forskerforbundet* mente at forslaget var uheldig; at institusjonene vil tilpasse seg og at det kan føre til oppstyking av emner. De mente at forslaget bør trekkes, alternativt at grensen settes ved minimum 20 studiepoeng, helst høyere. *Forskerforbundet* savnet også en utredning av effekt og konsekvens av forslaget. *Leger i vitenskapelige stillinger* mente at dette blir for ressurskrevende. *Unio* mente at dette forslaget har uklare konsekvenser, mens *Utdanningsforbundet* sa at en kvantitativ grense ikke er noen god måte å organisere dette på.

ECONA hadde et alternativt forslag om at det bør være krav om to sensorer på oppgaver og eksamener som utgjør mer enn 50 prosent av slutt karakter.

I høringen ba departementet om innspill på konsekvensene av forslaget, inkludert hvor mange eksamener som ville berøres og hvilket omfang det er på eksamenene. Det var om lag 15 høringsinstanser som uttalte seg om dette. Flere omtalte at antall eksamener som omfattes vil bli langt færre med et innslagspunkt på 15 studiepoeng enn hvis alle eksamener skal omfattes. Enkelte, som blant andre *Universitetet i Bergen* og *Universitetet i Oslo*, pekte på at det innenfor noen fagmiljø er svært mange eksamener på nettopp 15 studiepoeng og at kravet om to sensorer fortsatt vil være byrdefullt og kostnadskrevende med et slikt innslagspunkt. Flere nevnte at 20 studiepoeng som et innslagspunkt som vil gjøre det enklere å oppfylle kravet. Det var også flere som nevnte at innslagspunktet ikke vil ha betydning fordi disse institusjonene enten allerede praktiserer to sensorer på alle eksamener eller stort sett har eksamener som er under 15 studiepoeng.

15.7.4 Departementets vurdering

15.7.4.1 Generelt

Departementet foreslår å videreføre dagens karakterskala, kravet om at styret skal oppnevne sensorer og kravet om sensorveiledning. Nedenfor vurderes universitets- og høyskolelovutvalgets forslag til endringer i sensurfrist og departementets høringsforslag om endringer i kravet om to sensorer.

15.7.4.2 *Sensurfrist*

Departementet foreslår å endre sensurfristen fra 3 kalenderuker til 15 virkedager i samsvar med forslaget fra universitets- og høyskolelovutvalget.

Departementet mener det likevel må avklares hva som ligger i begrepet «virkedager». Med virkedager siktes det normalt til arbeidsdager, i motsetning til fridager. For universitets- og høyskolesektoren og sensorene som skal bedømme eksamener, mener departementet at det er naturlig å legge til grunn at lørdag ikke er en virkedag. Departementet foreslår å bruke begrepet «virkedag» i loven. Etter departementets syn er det ikke avgjørende at begrepet «virkedager» i ferieloven også omfatter lørdag. Begrepet er brukt ulikt i ulike lover og må forstås i lys av den aktuelle loven. For eksempel er ikke lørdager omfattet i domstollovens bruk av begrepet «virkedag».

Departementet foreslår en frist på 15 virkedager, ikke medregnet lørdager, søndager og lovbestemte fri- og høytidsdager. Såkalte innklemte dager regnes som virkedager.

Departementet har merket seg at enkelte mener det bør være lengre frist eller ulike frister for ulike eksamener. Departementet mener at 15 virkedager er en tilstrekkelig frist, særlig i lys av unntaksmuligheten, som departementet foreslår å videreføre.

Departementet foreslår altså å videreføre institusjonenes adgang til å fastsette midlertidige unntak fra sensurfristen i forskrift, men legge myndigheten til institusjonen istedenfor styret selv, slik universitets- og høyskolelovutvalget foreslo. Departementet mener det ikke er behov for å videreføre dagens delegeringsforbud. Det er uansett styret som er øverste ansvarlig og som skal sikre betryggende vurderingsordninger. Departementet har tillit til at styret ved institusjonene vil sørge for at unntaket ikke brukes mer enn nødvendig selv om unntaksadgangen kan delegeres til andre organer ved institusjonen.

15.7.4.3 *Krav om to sensorer*

Generelt

Gode ordninger for sensur er viktige for både studenter og samfunn. Vitnemål og karakterer skal gi et riktig bilde av kunnskapsnivået og faglige kvalifikasjoner. I tillegg er en god sensorordning nødvendig for en uhildet og rettferdig karaktersetning og dermed for studentenes rettssikkerhet.

Vurderinger av besvarelser som ikke kan klassifiseres som riktige eller gale, det vil si blant annet besvarelser i form av essays, rapporter, avhandlinger, konserter og kunstverk, vil være skjønnsmessige. Det er ikke usannsynlig at én sensor ved en slik vurdering kan komme til et annet resultat enn en annen sensor. Dersom flere sensorer er sammen om sensuren, kan sjansene for at det gis like og korrekte karakterer øke for hele eksamenskullet.

Regelverket rundt kvaliteten på sensur består i at institusjonene skal sørge for at studentenes kunnskap og ferdigheter blir prøvet og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte, og at vurderingen skal sikre det faglige nivået på studiet (omtalt i punkt 15.6). I tillegg er det innført særlige tiltak for å ivareta kvaliteten på sensuren. Disse tiltakene er krav om eksterne evalueringer av eksamens- og sensorordning (omtalt i punkt 15.6) og krav til sensorveiledning ved alle eksamener (omtalt i punkt 15.7). I tillegg stilles det krav om to sensorer ved en del eksamener. Dette kravet vurderes nedenfor.

Departementet foreslår å videreføre kravet om to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved sensur av kandidatens selvstendige arbeid i høyere grad. Vurderingen nedenfor handler om sensur av eksamener som er på 15 studiepoeng eller mer, bacheloroppgave eller lignende selvstendige arbeid på lavere grad, og eksamener som etter sin art ikke lar seg etterprøve. Departementet foreslår å videreføre kravet om to sensorer i klagesensuren, se punkt 15.10.

Oppheve eller modifisere kravet om to sensorer

Departementet foreslår å modifisere kravet om to sensorer, men ikke å oppheve det, slik mange høringsinstanser ønsker.

Arbeidet med å forberede innføringen av kravet om to sensorer som ble vedtatt av Stortinget i 2021, har vist at det er flere utfordringer med det vedtatte kravet. Det er særlig to utfordringer ved kravet om at det skal være to sensorer ved alle eksamener der vurderingsuttrykket (karakter) er A til F. Den ene er at det i praksis vil være vanskelig å oppfylle kravet på grunn av tilgangen på sensorer. Den andre er at det kan føre til en vridning mot større bruk av eksamener med karakterene bestått / ikke bestått, fordi dette ikke vil være omfattet av kravet om to sensorer

I høringen foreslo departementet endringer i kravet for å redusere de mulige utilsiktede konsekvensene. Høringsforslaget om en endring av tosensorordningen fikk stor støtte, både fra univer-

siteter og høyskoler, fra de fleste interesserorganisasjonene og også fra deler av studentorganene. Departementet mener at sektorens reaksjoner i høringen viser at det er riktig å foreslå å modifisere regelen som Stortinget vedtok våren 2021.

Departementet foreslår å modifisere kravet om to sensorer, og mener at forslaget balanserer hensynet til studentenes rettssikkerhet og hva som er praktisk gjennomførbart. Ved å modifisere kravet vil det fortsatt være krav om to sensorer i vurderingssituasjoner som er av stor betydning for studentene, samtidig som regelen blir mer gjennomførbar i praksis. Departementet mener at kravet om to sensorer ikke er til hinder i å prøve ut andre alternative eksamensformer. Hver enkelt institusjon har selv frihet til å velge når, hvor ofte og hvordan studentene skal prøves. Kravet om to sensorer vil etter forslaget dessuten ikke gjelde for eksamener som teller 14 studiepoeng eller mindre, dersom eksamenene lar seg etterprøve.

Nedenfor vurderes de ulike elementene i forslaget om en modifisert to-sensurordning.

To sensorer ved sensur av bacheloroppgaven eller lignende selvstendige arbeid på lavere grad

Departementet foreslår at det skal være krav om to sensorer ved sensur av bacheloroppgaver eller lignende større arbeid hvor det stilles krav til fordykning og selvstendighet.

Vurderingsordninger skal sikre at både studentene, arbeidsgivere og samfunnet ellers har tillit til at sensuren, i form av karakter, er riktig. For eksamener som betyr mye for studentenes mulighet på arbeidsmarkedet, slik som bacheloroppgave og andre store selvstendige arbeider på lavere grad, er det særlig viktig med tillit til at vurderingen eller karakteren som gis gjenspeiler studentens kunnskapsnivå. At det er to sensorer på disse oppgavene, er også en anerkjennelse av hvor viktig for eksempel bacheloroppgaven er. På høyere grad er det allerede krav om to sensorer ved sensur av studentens selvstendige arbeid, uavhengig av omfang. Dette omfatter mastergradsoppgaven.

De fleste høringsinstansene er enige i at det bør være to sensorer ved bacheloroppgaver og andre større selvstendige arbeider. Dette er også i tråd med anbefalingene fra Universitets- og høyskolerådet.

To sensorer ved sensur av eksamen på 15 studiepoeng eller mer

I høringen foreslo departementet at kravet om to sensorer skal gjelde alle eksamener som alene utgjør 15 studiepoeng eller mer. Departementet mener høringen ikke gir grunnlag for å sette innslagspunktet lavere enn 15 studiepoeng. Det er bare Norsk studentunion (NSO) og Studentparlamentet ved Universitetet i Oslo som tar til orde for dette.

Departementet har på bakgrunn av høringen også vurdert om innslagspunktet bør heves til et minste antall studiepoeng som er høyere enn 15.

Departementet ser at å knytte et krav om to sensorer til eksamener som utgjør et bestemt antall studiepoeng kan virke som om det griper inn i institusjonens autonomi og selvstendige ansvar for kvalitet på eksamen. Kravene til autonomi og behovet for en tillitsskapende sensurordning må derfor veies opp mot hverandre. Departementet mener at å styrke kravet til antallet sensorer ved noen eksamener er riktig, fordi det skaper større tillit til at sensuren er korrekt. Kravet om to sensorer ved sensur av bacheloroppgaver eller lignende selvstendige arbeider vil omfatte mange av de eksamenene som har størst betydning for studentenes vitnemål. Kravet om to sensorer ved sensur av ikke-etterprøvbare eksamener vil ivareta den særlige utfordringen som ligger i at sensuren på slike eksamener ikke kan påklages. Etter departementets vurdering er styrking av antallet sensorer ved disse eksamenene tilstrekkelig, og det bør overlates til institusjonene å vurdere på hvilke øvrige eksamener institusjonen vil benytte to sensorer.

En ordning med to sensorer vil innebære noen økte kostnader, og det kan være en risiko for at enkelte institusjoner ikke bruker to sensorer med mindre det er et eksplisitt krav om det. Departementet mener derfor at det er riktig å lovfeste et krav om at det skal være to sensorer ved de formene for eksamen som er foreslått.

I tabellen under er det tall fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) basert på antall eksamensresultat:

Tallene fra HK-dir i tabellen over viser at 24,6 prosent av alle eksamener innrapportert for 2021, hadde et omfang på 15 studiepoeng eller mer. I dette tallet ligger også dagens mastergradseksamener, som spenner fra 20 til 60 studiepoengs omfang. Det omfatter også bacheloroppgaver, som vanligvis er på 15 studiepoeng. Over 70 prosent av alle eksamener har et mindre omfang enn 15 studiepoeng. Dersom innslagspunktet skal

Årgang/utvalg	Totalt	15 sp. eller mer	16 sp. eller mer	20 sp. eller mer
Hele 2021 (kalenderår)	1 448 132	356 182	118 982	111 142
2021 høst	699 068	146 622	37 808	35 857
2022 vår	740 748	214 245	81 554	75 584
Hele 2019 (kalenderår)	1 322 758	332 258	123 230	113 779

heves til 20 studiepoeng, slik enkelte høringsinstanser ber om, vil kravet gjelde under 10 prosent av alle eksamener. Departementet mener det ikke er grunnlag for å heve innslagspunktet til over 15 studiepoeng, fordi det er viktig at også bacheloroppgavene omfattes av kravet til to sensorer.

15 studiepoeng utgjør en fjerdedel av de studiepoengene en student er forventet å oppnå i løpet av ett år, og utgjør derfor en stor del av et studieårsverk. Med et innslagspunkt på 15 studiepoeng vil kravet om to sensorer gjelde for de eksamenene som har størst betydning for studentenes resultater.

Departementet mener innvendingen i høringen om at et innslagspunkt på 15 studiepoeng vil føre til store eksamener stykkes opp, ikke bør tillegges særlig vekt. Å dele opp en eksamen i to eksamener vil være mer kostbart for institusjonene enn å gjennomføre én eksamen med to sensorer. Departementet viser til at Universitets- og høyskolerådet allerede anbefaler å bruke to sensorer på eksamener som ikke er etterprøvbare og på bacheloroppgaver, og at det er ekstern sensor på 1/3 av eksamener i andre emner. Departementet anser det ikke som særlig sannsynlig at kravet om to sensorer for eksamener på 15 studiepoeng og mer vil føre til at institusjonene deler opp større eksamener i flere mindre eksamener. Det er dessuten institusjonene selv som har ansvaret for kvaliteten på undervisningen, eksamen og sensur, og departementet antar at institusjonene ikke vil stykke opp emner i mindre eksamener hvis dette vil gå utover kvaliteten på undervisningen, eksamenen eller sensuren.

Departementet har merket seg at enkelte høringsinstanser mener det er uklart om innslagspunktet knyttet til studiepoeng gjelder eksamener eller emner, og om det også skal gjelde andre vurderinger enn sluttvurderinger, for eksempel ved arbeidskrav. Departementet foreslår at kravet skal gjelde for eksamener som alene utgjør mer enn 15 studiepoeng. Med «eksamen» menes alle prestasjoner hvor det fattes sensurvedtak som føres på vitnemål eller annen dokumentasjon av resultater. Kravet vil dermed ikke gjelde for obligatoriske

aktiviteter (arbeidskrav) eller andre vurderinger enn eksamen. Kravet skal gjelde ved sensur av eksamen som gir et selvstendig sensurvedtak som teller mer enn 15 studiepoeng, selv om denne karakteren inngår i en samlet karakterfastsettelse på emnenivå. Departementet foreslår enkelte endringer i ordlyden sammenlignet med høringen for at dette ikke skal misforstås.

To sensorer ved sensur av alle eksamener som ikke er etterprøvbare

To sensorer kan være særlig viktig i de tilfellene hvor eksamenen ikke lar seg etterprøve, slik som muntlige eksamener og eksamener i utøvende kunst. For slike eksamener er det ikke rett til å klage på karakteren. Departementet mener derfor det bør stilles krav om to sensorer ved sensur av eksamener som ikke er etterprøvbare. De aller fleste høringsinstansene er enige i dette, og mange praktiserer det allerede.

En innvending mot et slikt krav er at det kan dreie eksamensformene over til andre former for eksamen som ikke er omfattet av kravet om to sensorer. Departementet er usikker på om kravet vil ha en slik konsekvens. Dersom en institusjon i stedet gjennomfører en etterprøvbare eksamen, vil det være klagerett, og en mulig klagerunde kan være mer ressurskrevende for institusjonen enn å ha to sensorer ved en ikke-etterprøvbare eksamen. Departementet kan dermed ikke se at et krav om to sensorer gir noen sterke insentiver til å unngå ikke-etterprøvbare eksamener. Departementet viser dessuten til at institusjonene selv har ansvaret for at kvaliteten på undervisningen, eksamenen og sensuren holder mål, og departementet antar at de ikke vil gå bort fra ikke-etterprøvbare eksamener hvis dette vil gå utover kvaliteten på dette.

I høringen er det enkelte som har tatt opp at det er uklart om kravet om to sensorer ved sensur av ikke-etterprøvbare eksamener omfatter praksis, slik det ble lagt til grunn i høringen, og hva dette i så fall betyr. Bakgrunnen for spørsmålet er at det varierer mellom utdanninger om praksis

inngår som en obligatorisk læringsaktivitet i et større emne med en annen eksamensform som sluttvurdering, eller om praksis utgjør et eget emne med bestått / ikke bestått som sluttvurdering. Departementets forslag innebærer at kravet om to sensorer skal gjelde for praksis som skal sluttvurderes i et sensurvedtak. Dette innebærer at kravet ikke vil gjelde for praksis som inngår som en obligatorisk læringsaktivitet uten sluttvurdering. Departementet oppfatter at dette er i samsvar med Universitets- og høyskolerådets retningslinjer.

Departementet understreker at i slike tilfeller vil rollen til sensor nummer to nødvendigvis være annerledes enn rollen til den sensoren som følger studenten på praksisstedet. Det vil sjelden være praktisk mulig for to sensorer å følge studenten sammen gjennom hele praksisperioden. Det samme vil være tilfellet ved ikke-etterprøvbare eksamener der eksamensformen er såkalte løpende vurderinger eller mappevurderinger. Selv om de to sensorene ikke kan ha samme rolle og ikke begge kan følge studentene gjennom praksis eller undervisningen, må vurderingsordningen utformes slik at det reelt sett er to sensorer som til slutt vurderer studentens prestasjoner og fastsetter sensurvedtaket. Dette vil stille krav til den ene sensorens dokumentasjon av studentens utvikling, innsats og prestasjoner underveis i praksisperioden. Det vil være viktig for den andre sensorens mulighet til å også kunne vurdere studenten, for at det materialet sensoren skal bruke i vurderingen er grundig og utfyllende, og for at det gir et fullstendig bilde av studentens læringsutbytte; i form av kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse.

Kravet om to sensorer også skal omfatte eksamener med karakteren bestått eller ikke bestått

Departementet foreslår at kravet om to sensorer ved eksamener som nevnt over, skal gjelde uavhengig av om karakterene som brukes er A til F eller bestått eller ikke bestått. Dette er flertallet av høringsinstansene enige i. Studenter som skriver bacheloroppgave, eksamen som utgjør 15 studiepoeng eller mer, eller en ikke-etterprøvbare eksamen, har behov for samme rettssikkerhet i vurderingen, uavhengig av om det gis graderte karakterer eller bestått eller ikke bestått.

Departementet ser poenget fra Høgskulen på Vestlandet om at det kan være unødvendig med to sensorer i de sakene der det er klart at besvarelsen står til bestått eller ikke bestått. Departementet mener i midlertidig det er viktigere å unngå en

dreining mot å endre vurderingsuttrykket til bestått eller ikke bestått for å unngå krav om to sensorer, og fastholder kravet.

Kravet om at sensor ikke skal ha tilknytning til studiet

Departementet foreslår å fjerne kravet om at sensor nummer to ikke skal ha tilknytning til studiet.

Kravet som ble vedtatt i 2021 om at den andre sensoren skal være uten tilknytning til den delen av utdanningen der vedkommende skal være sensor, kan være vanskelig å oppfylle, særlig i små fag. Flertallet av dem som har uttalt seg om dette støtter forslaget om å fjerne kravet om at sensor nummer to skal være uten tilknytning til den delen av utdanningen der vedkommende skal være sensor.

Departementet understreker at selv om begge sensorene kan være ansatt ved samme institusjon, bør institusjonene forsøke å finne minst én sensor som har en mest mulig uavhengig rolle overfor studentene vedkommende skal være sensor for, jf. også institusjonenes ansvar for å sørge for en betryggende og upartisk vurdering (se punkt 15.6).

15.7.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å endre kravet om to sensorer ved sensur av eksamen slik at det gjelder ved sensur av bacheloroppgaven eller lignende selvstendige arbeid på lavere grad, eksamener som alene utgjør 15 studiepoeng eller mer, og ikke-etterprøvbare eksamener, se forslaget til § 11-7 andre ledd andre punktum
- å ikke videreføre kravet om at minst én av sensorene skal være uten tilknytning til den delen av utdanningen der vedkommende skal være sensor, men videreføre kravet om en ekstern sensor ved selvstendig arbeid på høyere grad, se forslaget til § 11-7 andre ledd første punktum
- å endre sensurfristen fra tre kalenderuker til 15 virkedager, se forslaget til § 11-7 fjerde ledd første punktum
- å videreføre institusjonenes adgang til å fastsette midlertidige unntak fra sensurfristen i forskrift, men legge myndigheten til institusjonen istedenfor styret selv, se forslaget til § 11-7 fjerde ledd andre og tredje punktum
- å ellers videreføre reglene i uhl. § 3-9 andre, fjerde og sjette ledd om gjennomføring av sensur og sensorveiledning, se forslaget til § 11-7

15.8 Rett til begrunnelse

15.8.1 Dagens regler

Retten ble lovfestet for universiteter og vitenskapelige høyskoler i universitetsloven fra 1989, for høyskoler i universitets- og høyskoleloven fra 1995 og for de private høyskolene i universitets- og høyskoleloven fra 2005. I 2009 ble det lagt inn en frist i første ledd på en uke for å kreve begrunnelse der karakter er meddelt elektronisk, og krav om begrunnelse kan fremsettes på samme måte.

Fastsettelse av karakter er et enkeltvedtak. Hovedregelen er at enkeltvedtak skal grunngis, og begrunnelsen skal gis samtidig med at vedtaket fattes, jf. forvaltningsloven § 24. Dette gjelder bare så langt ikke annet framgår av særlov. Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 5-3 avviker fra forvaltningslovens hovedregel ved at begrunnelsesplikt først inntreer når studenten ber om det.

En student kan etter uhl. § 5-3 første ledd første punktum kreve å få begrunnelse for karakteren ved eksamen. Det følger videre av første ledd at ved sensur av muntlig eksamen eller av praktiske ferdigheter må krav om begrunnelse for karakteren framsettes umiddelbart etter at karakteren er meddelt. Ved annen sensur må krav om begrunnelse, dersom kandidaten får meddelt karakteren elektronisk og kan fremsette krav om begrunnelse på tilsvarende måte, fremsettes innen én uke fra karakteren ble kunngjort. Ved annen type kunngjøring må krav om begrunnelse fremsettes innen én uke fra kandidaten fikk kjennskap til karakteren, likevel ikke mer enn tre uker fra karakteren ble kunngjort.

Normalt skal begrunnelsen gis innen to uker etter at studenten har bedt om det. I begrunnelsen for karakteren skal det redegjøres både for de generelle retningslinjene som er lagt til grunn for vurderingen og for den konkrete vurderingen av studentens besvarelse når det gjelder blant annet innhold og form. Det er institusjonen som avgjør om sensorene skal gi begrunnelsen skriftlig eller muntlig. Regelen er ikke til hinder for at institusjonene delegerer til sensorene å avgjøre om det skal være skriftlig eller muntlig begrunnelse.

En del institusjoner har innført en ordning der studentene alltid får begrunnelse for eksamenskarakteren. Studenten mottar da karakteren og begrunnelse for karakteren samtidig. Det er opp til den enkelte institusjon å vurdere om det skal gis en slik automatisk begrunnelse.

Doktorgradsbedømmelse faller utenfor uhl. § 5-3, selv om en slik bedømmelse av og til omtales som «doktorgradseksamen» eller «doktor-

gradsprøve». Ved doktorgradsbedømmelse avgir de sakkyndige bare innstilling til det organet som har avgjørelsesmyndighet i saken; institusjonens styre eller avdelingsstyret. Reglene for bedømmelse og klage med mer knyttet til avhandlingen, reguleres av forvaltningsloven og institusjonens forskrift for det aktuelle ph.d.-programmet, jf. Ot.prp. nr. 71 (2008–2009) punkt 11 merknaden til § 5-3. Dette innebærer at det må vurderes helt konkret om det er behov for en ny sakkyndig bedømmelse. I og med at vedtak i sak om doktorgradsbedømmelse ikke går inn under § 5-3, må begrunnelsen for vurderingen avgis samtidig med at dette fattes, jf. forvaltningsloven § 24.

15.8.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Flertallet i utvalget foreslo å videreføre dagens ordning ved at det først er når studenten ber om det at sensor skal begrunne karakteren. De mente også at det fortsatt skal være opp til den enkelte institusjon å avgjøre om sensoren skal gi muntlig eller skriftlig begrunnelse, og at denne avgjørelsen kan delegeres til sensorene. I tillegg foreslo utvalget at begrunnelsen for karakteren *skal* foreligge innen to uker etter at studenten har bedt om dette. Dette er en skjerpning av kravene til sensor da gjeldende regel er at begrunnelsen *normalt skal* foreligge innen to uker.

Mindretallet i utvalget pekte på at rettssikkerheten til studentene og tilliten til karakterene både i arbeidslivet og blant studentene vil øke ved obligatorisk tilbakemelding med begrunnelse gitt sammen med sensurvedtaket. Mindretallet mente at økt tillit til karakterene kan bidra til å senke antallet klager og i sum være ressursbesparende for sektoren.

15.8.3 Høringsinstansenes syn

Det var syv høringsinstanser som konkret kommenterte utvalgets forslag. Det var to som støttet utvalgets flertall om videreføring av dagens ordning, og fire som støttet mindretallets forslag om å innføre krav om automatisk begrunnelse.

De som støttet mindretallet om å innføre en automatisk begrunnelse sammen med sensurvedtaket, var *Funkisstudentene*, *Norsk studentorganisasjon*, *Studentparlamentet ved UiB* og *Studentparlamentet ved UiO (NSO)*.

NSO pekte på at statlige universiteter og høyskoler er underlagt forvaltningsloven og at det følger av denne loven § 24 at enkeltvedtak skal grunngis og at begrunnelsen skal gis samtidig

med at vedtaket fattes. NSO mente at begrunnelse er en så viktig del av læringsprosessen at den bør gis samtidig med vedtaket om karakter. Når utvalgets vurdering om at ressursbruken er et hovedargument mot et krav om automatisk begrunnelse for karakteren ved eksamen, viste NSO til et prøveprosjekt ved Universitet i Oslo, hvor konklusjonen tilsier at ressursbruken nødvendigvis ikke trenger å bli økt med en slik ordning, men at den flyttes fra administrativt til faglig arbeid. NSO viste også til at prøveprosjektet viste at et flertall av studentene mente at begrunnelsen ga dem økt forståelse for hvorfor de fikk den karakteren de fikk og at begrunnelsen var nyttig for framtidige eksamener.

Studentparlamentet ved UiO mente det må lovfestes at studentene alltid skal få en individuell, læringsfremmende begrunnelse på innleverte arbeidskrav og eksamen. Studentparlamentet ved UiO mente videre at studentene bør ha rett på skriftlig begrunnelse for karakteren, spesielt ved bedømmelse av muntlig eksamen eller av praktiske ferdigheter.

Funkisstudentene viste til at etter forvaltningsloven skal begrunnelse for enkeltvedtak normalt gis skriftlig. Funkisstudentene mente at det for studenter med funksjonsnedsettelse kan være viktig å få begrunnelse skriftlig på grunn av konsentrasjonsvansker, hørselshemming eller andre særskilte forhold, og at en utelukkende muntlig begrunnelse kan føre til å svekke rettsvernet deres ved behov for klage på karakter eller formell feil.

Universitetet i Oslo og Universitetet i Sørøst-Norge støttet forslaget om å videreføre dagens ordning ved at det først er når studenten ber om det at sensor skal begrunne karakteren, og at institusjonen kan velge om begrunnelsen gis skriftlig eller muntlig.

Forslaget om at begrunnelsen for karakteren skal foreligge innen to uker etter at studenten har bedt om dette, ble bare kommentert av én høringsinstans. *MF vitenskapelig høyskole* ønsket å beholde dagens ordning om at begrunnelsen normalt skal foreligge innen to uker.

15.8.4 Departementets vurdering

I dag inntreer plikten til å begrunne karakteren først når studenten ber om det. Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at et krav om automatisk begrunnelse for karakteren ved alle eksamener kan bedre studentenes rettssikkerhet og øke tilliten til sensuren.

Departementet har merket seg utvalgets flertalls vurdering om at et krav om automatisk begrunnelse for karakteren vil kunne føre til at det brukes mer tid og ressurser på å utforme begrunnelse også i tilfeller der studenten ikke har behov for begrunnelse.

Departementet har også merket seg at prøveprosjektet med automatisk begrunnelse for karakteren ved Universitetet i Oslo viser at automatisk begrunnelse ikke nødvendigvis er mer ressurskrevende enn dagens ordning. Selv om det med et slikt krav må skrives begrunnelser for flere karakterer, vil det være enklere å gjøre dette samtidig med sensurvedtaket, enn etter flere uker hvis studenten ber om det. Departementet er enig med Norsk studentunion om at begrunnelsen for karakteren er en viktig del av læringsprosessen, og at det derfor kan være nyttig for studentene å få begrunnelsen samtidig med vedtaket om karakter. Dette er også noe erfaringen fra prøveprosjektet ved Universitet i Oslo underbygger.

Departementet mener likevel at det ikke er nødvendig å innføre et krav om at karakteren skal begrunnes i alle tilfeller, og foreslår derfor å videreføre dagens regel. Departementet mener studentenes rettssikkerhet er godt ivaretatt ved at de kan kreve å få begrunnelse. Det er lite hensiktsmessig å bruke tid og ressurser på å skrive ut begrunnelser i tilfeller hvor studentene ikke har behov for det. Departementet understreker likevel at det ikke er noe i veien for at institusjonene velger å gi begrunnelse i alle tilfeller. Departementet antar imidlertid at den enkelte institusjon er nærmest til å vurdere dette.

Det er i dag opp til den enkelte institusjon om begrunnelsen skal være skriftlig eller muntlig. Departementet foreslår å videreføre dette, men mener det ikke er nødvendig å presisere i loven ettersom det ikke er krav om skriftlig begrunnelse. Institusjonen kan dermed velge om begrunnelsen skal gis muntlig eller skriftlig. Departementet presiserer at hensikten med begrunnelsen er å sette studenten i stand til å vurdere om han eller hun skal klage på karakteren eller formelle feil ved eksamen. I noen tilfeller må derfor begrunnelsen være skriftlig. For eksempel kan studenter som har en hørselshemming eller som sliter med konsentrasjon ha lite nytte av en muntlig begrunnelse, slik Funkisstudentene peker på. Tilsvarende forutsetter departementet at studenter som har fått tilrettelegging i form av muntlig eksamen i stedet for skriftlig, får eventuell begrunnelse for karakter muntlig. Departementet presiserer at for studenter med funksjonsnedsettelse som har krav på tilrettelegging etter uhl.

§ 11-5, skal begrunnelsen gis på en måte som reflekterer behovet for tilretteleggingen.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo et krav om at begrunnelsen for karakteren *skal* gis innen to uker etter at studenten har bedt om dette, istedenfor at det *normalt skal* gis innen to uker. Departementet mener det er hensiktsmessig med en slik skjerpning av kravet av hensyn til studenten. At studenten får begrunnelsen raskt, vil gjøre at studenten raskere kan ta stilling til om karakteren skal påklages, og raskere komme seg videre i studiet. Det skal ligge en grundig vurdering til grunn for et sensurvedtak, så departementet mener det ikke er for inngripende å kreve at institusjonen skal begrunne sensurvedtaket overfor studenten innen to uker.

15.8.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre reglene i uhl. § 5-3 første ledd om at studenter kan kreve begrunnelse for sensurvedtaket, med enkelte forenklinger og språklige endringer, se forslaget til § 11-8 første og andre ledd
- å videreføre uhl. § 5-3 andre ledd, men endre slik at det blir et krav om at begrunnelsen skal gis innen to uker etter at studenten har bedt om det, se forslaget til § 11-8 tredje ledd

15.9 Klage på formelle feil ved eksamen

15.9.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 5-2 regulerer klage på formelle feil. Reglene om formelle feil er videreført fra universitetsloven fra 1989. Reglene ble utvidet til å gjelde private institusjoner ved innføringen av dagens lov om universiteter og høyskoler i 2005 på bakgrunn av Ot.prp. nr. 79 (2003–2004).

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å videreføre reglene om klage på formelle feil ved eksamen. Stortinget vedtok endringer i reglene om klage på formelle feil ved eksamen på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022) og Innst. 287 L (2021–2022). Endringene trådte i kraft 1. august 2022.

Det følger av uhl. § 5-2 første ledd at klagefristen er tre uker fra kandidaten ble eller burde vært kjent med de forholdene som begrunner klagen, og at klagen skal framsettes for institusjonen. Dersom kandidaten har framsatt krav om begrunnelse for eller klage på karakter, løper klagefristen for klage på formelle feil fra kandidaten har fått

begrunnelsen eller endelig avgjørelse av klagen på karakter foreligger, jf. uhl. § 5-2 sjette ledd.

Andre ledd regulerer hva institusjonen skal gjøre hvis den mener det er begått feil som kan ha hatt betydning for kandidatens prestasjoner eller sensurvedtaket. Institusjonen skal oppheve sensurvedtaket. Hvis feilen kan rettes ved ny sensur av innleverte arbeider, skal det foretas en slik ny sensur. I motsatt fall skal det avholdes en ny eksamen eller prøve med nye sensorer. Kandidaten kan klage på karakteren ved ny sensur etter de ordinære reglene om klage på karakter (se punkt 15.10).

Tredje ledd fastsetter at saken skal oversendes klageinstansen dersom institusjonen mener det ikke er begått feil som kan ha hatt betydning for kandidatens prestasjoner eller sensurvedtaket. Klageinstansen er styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker, jf. uhl. § 5-2 sjuende ledd. Det er styret som avgjør om oppgaven skal delegeres til nemnd for studentsaker. Klageinstansen kan fatte tilsvarende vedtak som institusjonen etter andre ledd.

Det følger av fjerde ledd at institusjonen kan oppheve sensurvedtaket og vedta ny sensurering eller ny eksamen eller prøve for andre enn den som har klaget hvis det er rimelig å anta at feilen kan ha hatt betydning for andre kandidaters prestasjon eller sensurvedtaket. Kandidater som blir berørt av vedtaket, men som ikke selv har klaget, kan påklage institusjonens vedtak til klageinstansen.

Femte ledd regulerer klageinstansens kompetanse overfor andre kandidater enn den som har klaget over formelle feil. Klageinstansen kan ikke på eget initiativ oppheve sensurvedtak eller vedta ny sensur eller eksamen for andre enn den som har klaget over formelle feil. Dersom institusjonen har gjort slike vedtak, kan studentene det gjelder påklage vedtaket. Klageinstansen kan i slike tilfeller stadfeste vedtakene i klagebehandlingen. Dersom institusjonen ikke har opphevet sensurvedtaket mv. for andre studenter enn den som har klaget, og klageinstansen mener at institusjonens vurdering av dette spørsmålet er mangelfull, kan klageinstansen sende saken tilbake til institusjonen for ny vurdering. Institusjonen må da vurdere spørsmålet på nytt, og det er opp til institusjonen om sensurvedtaket for andre studenter bør oppheves og i så fall om det bør vedtas at det skal gjennomføres ny sensur eller at det skal avholdes ny eksamen. Dersom institusjonen etter å ha vurdert saken på nytt, fatter nytt vedtak med virkning for andre studenter, kan de som berøres av vedtaket klage på dette, jf. over.

15.9.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår å ikke videreføre uhl. § 5-2 første ledd første punktum om at klage på formelle feil må framsettes for institusjonen. Departementet mener dette er åpenbart, og i samsvar med klagebehandling for øvrig, og at det er unødvendig med en slik presisering i loven.

Departementet mener at det for øvrig ikke er behov for flere endringer i reglene enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022) og Innst. 287 L (2021–2022). Departementet foreslår enkelte språklige endringer som ikke er ment å innebære noen innholdsmessige endringer.

15.9.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 5-2 om klage på formelle feil ved eksamen med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 11-9.

15.10 Klage på karakter

15.10.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 5-3 fjerde og femte ledd regulerer klage på karakter. Retten ble lovfestet for universiteter og vitenskapelige høyskoler i universitetsloven fra 1989, for høyskoler i universitets- og høyskoleloven fra 1995 og for de private høyskolene i dagens universitets- og høyskolelov fra 2005.

Reglene om klage gjelder også for prøver som avlegges som ledd i organisert doktorgradsutdanning. Men selve doktorgradsavhandlingen omfattes ikke av disse reglene i universitets- og høyskoleloven.

I uhl. § 5-3 fjerde ledd framgår det at en student kan klage skriftlig over karakteren for egne prestasjoner innen tre uker etter at eksamensresultatet er kunngjort. Ny sensur skal da foretas. Se nærmere om gjennomføringen av klagesensur i punkt 15.11.

Dersom en student har krevd en begrunnelse for karakteren ved eksamen, eller har klaget over formelle feil, løper klagefristen på tre uker fra studenten har fått begrunnelsen, eller fra når endelig avgjørelse av klagen over formelle feil foreligger. Dersom en student klager på formelle feil etter § 11-8 og på karakteren etter § 11-10 samtidig, skal klage på formelle feil behandles først i tid. Dersom klagen på formelle feil tas til følge, vil sensurvedtaket oppheves og enten ny sensur eller eksamen gjennomføres. Klage etter § 11-10 vil i så fall ikke være relevant. Dersom klagen på formelle

feil ikke tas til følge, kan klage på karakter behandles.

I 2018 ble det lovfestet individuell klagerett også ved gruppeeksamen. Gruppeeksamen er et samarbeid hvor det avgis en felles besvarelse, og hvor det ofte ikke er mulig å identifisere bidraget fra den enkelte. Klage på gruppeeksamen får likevel bare konsekvenser for den av kandidatene som har klaget på karakteren.

Ved bruk av løpende vurdering kan institusjonen bestemme om studenten skal framsette klage etter vurdering av separat prøve, oppgave eller annen vurdering, eller om klage skal framsettes når resultatet fra fag, emne eller emnegruppe er kunngjort. Departementet ser at det er ulik oppfatning ute i sektoren hva «løpende vurdering» er.

Departementet legger til grunn at en «løpende vurdering» er når studentens prestasjoner vurderes gjennom studiet på bakgrunn av flere innleveringer eller andre enkeltprestasjoner, og vurderingen av enkeltprestasjonene gis i form av karakter. Disse underveiskarakterene danner grunnlaget for karakteren for emnet, men emnekarakteren er et selvstendig sensurvedtak, og ikke bare et produkt av underveiskarakterene. Emnekarakteren fastsettes ut fra en helhetlig vurdering hvor det også legges vekt på progresjon. Løpende vurdering innebærer derfor at endelig karakter i emnet fastsettes på grunnlag av flere karaktergivende vurderinger.

Løpende vurdering skiller seg fra «mappevurdering». Departementet legger til grunn at en mappevurdering er en vurderingsform der studentens prestasjoner vurderes gjennom studiet, ved at innleveringer og andre enkeltprestasjoner gis selvstendige vurderinger gjennom studiet i form av faglig tilbakemelding, men uten at studenten får oppgitt karakter. Karakteren ved mappevurdering fastsettes på grunnlag av en endelig vurdering av alle prestasjonene på slutten av studiet. Sensurvedtaket fattes først når karakteren settes, og klageretten er knyttet til dette. Institusjonene kan i imidlertid selv velge å gi studentene klagerett også på de faglige vurderinger av enkeltprestasjonene underveis.

Løpende vurdering skiller seg også fra de vurderingene der emnekarakteren settes på grunnlag av flere deleksamener. Da gis karakter ved vurdering av den enkelte prestasjon (deleksamen), og det er på forhånd fastsatt hvor stor andel hver deleksamen vil utgjøre av emnekarakteren. Emnekarakteren er dermed et produkt av alle karakterene på deleksamenene.

Det følger av uhl. § 5-3 femte ledd at en muntlig eller utøvende eksamen som ikke lar seg etter-

prøve, ikke kan påklages. Dersom slike eksamener er etterprøvbare, gjelder de samme reglene for klage som for skriftlig eksamen.

Forkurs er særlige tilrettelagte tilbud for å forberede søkere til en bestemt utdanning. Slike forkurs har for eksempel tidligere vært tilbudt for søkere til grunnskolelærer- og lektorutdanning som ikke oppfylte karakterkravet 4 i matematikk. Forprøve kan bare påklages dersom den er «ikke bestått», jf. uhl. § 5-3 femte ledd. Klagefristen kan settes kortere enn tre uker, men ikke kortere enn én uke.

15.10.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre studentenes klageadgang og fristene for å klage. Når det gjaldt klage på muntlig eller utøvende prøve som ikke var etterprøvbar, foreslo utvalget å videreføre dagens regler, men slik at det skulle være to sensorer ved bedømmelsen av disse eksamenene.

I forbindelse med stortingsbehandlingen av Prop. 64 L (2017–2018) uttalte flertallet i Utdannings- og forskningskomiteen følgende i Innst. 318 L (2017–2018):

Flertallet mener muntlig eksamen bør filmes i de tilfellene kandidaten selv ønsker dette, slik at kandidaten får et bedre utgangspunkt ved en eventuell klage. Flertallet ber derfor regjeringen i sammenheng med den varslede gjennomgangen av universitets- og høyskoleloven vurdere om en ordning med videoopptak av muntlig eksamen kan la seg gjennomføre.

På bakgrunn av dette innhentet utvalget en juridisk vurdering fra Advokatfirmaet Deloitte av om filming av muntlig eller utøvende eksamen kunne brukes for å gjøre slik eksamen etterprøvbar. Muligheten for filming ble ikke anbefalt av Deloitte, og utvalget var enig i deres vurderinger, se NOU 2020: 3 punkt 21.5.2.3.3.

Utvalget foreslo også å videreføre reglene om individuell klageadgang ved gruppeeksamen og reglene om klage ved bruk av løpende vurdering, uten å kommentere disse forslagene konkret. I utvalgets lovforslag er ikke reglene om klage på forprøve videreført, men dette er ikke kommentert av utvalget.

15.10.3 Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene som kommenterte forslagene om klage på karakter, støttet utvalgets forslag om å videreføre reglene. Det var også enkelte som pekte på at begrepsbruken for vurdering og eksamen bør gjennomgås og oppdateres.

Universitetet i Sørøst-Norge ba om at departementet tydeliggjør hva som ligger i begrepet «løpende vurdering».

Når det gjelder forslaget om å videreføre individuell klagerett ved gruppeeksamen, var det flere høringsinstanser som uttalte seg. Blant annet har *OsloMet*, *Universitetet i Agder*, *NITO studentene* og *Studentforeningen ved Norges handelshøyskole* kommentert dette og vist til at rettssikkerheten til studenten ivaretas best gjennom en individuell klagerett på gruppeeksamen.

Flere høringsinstanser kommenterte utvalgets forslag om å videreføre regelen om at muntlig eller utøvende eksamen som ikke er etterprøvbare, ikke kan påklages. Flere kommenterte også utvalgets vurdering av om institusjonene skulle ha en plikt til å filme muntlig eller utøvende eksamen. Det var et klart flertall av høringsinstansene som støttet utvalgets forslag om å ikke innføre krav om filming ved muntlig eller utøvende eksamen. De som støttet flertallet var blant annet *NOKUT*, *Høyskolen Kristiania*, *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet*, *OsloMet*, *Studentombudet ved Universitetet i Agder*, *Universitetet i Agder*, *Universitetet i Sørøst-Norge*, *Akademikerne*, *Norsk Lektorlag* og *Studentforeningen ved Norges handelshøyskole*.

OsloMet mente at filming av eksamen ikke nødvendigvis alene er tilstrekkelig til at eksamen blir etterprøvbar.

NOKUT bemerket at i tillegg til spørsmål knyttet til personvern, lagring og arbeidsrettslige forhold, er det også en risiko for at formålet med muntlig eksamen svekkes dersom slike eksamener skal filmes. *NOKUT* mente de utviklende, faglige samtalene som er knyttet til muntlig eksamen, og hensikten med en slik vurderingsform, undermineres av filmingen og fører til et sterkere kontrollaspekt.

Universitetet i Agder (UiA) pekte på at en ordning med filming ville blitt svært arbeids- og kostnadskreven og samtidig være svært sårbar for tekniske utfordringer, i tillegg til at filming vil kunne være et inngrep i både kandidatens og sensorens personvern. *UiA* mente imidlertid at det bør være mulighet til å benytte filmopptak fra praksis som en del av gjennomføringen av muntlig

eksamen for enkelte utdanninger, spesielt innen helsefag.

Norsk Lektorlag viste til at tiltaket vil kunne medføre betydelige kostnader i tillegg til negative personvern- og arbeidsrettslige konsekvenser. *Norsk Lektorlag* viste til at utredningen fra Advokatfirmaet Deloitte viser at andre tiltak er bedre egnet til å ivareta studentenes interesser totalt sett, for eksempel et krav om to sensorer ved sensur av slike eksamener.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) støttet utvalgets vurderinger, men mente at det kan være hensiktsmessig med et mulig unntak for studenter med behov for tilrettelegging av eksamen. For å sikre at for eksempel studenter som får muntlig eksamen i stedet for skriftlig på grunn av behovet for tilrettelegging, og for at disse studentene ikke skal stilles dårligere enn sine medstudenter som har klageadgang på skriftlig eksamen, mente NTNU at det kanskje burde være et krav om lyd- og bildeopptak av slike eksamener.

De som ikke støttet utvalgets forslag var *Norsk studentorganisasjon (NSO)*, som mente det var uheldig for studentenes rettsvern at det ikke er mulig å påklage et formelt vedtak fordi det ikke er etterprøvbart. *NSO* mente at muntlig eksamen blir etterprøvbar hvis den filmes, noe som vil gi studentene økt rettssikkerhet. *Studentdemokratiet i Sørøst-Norge* og *Studentparlamentet ved UiO* mente også dette.

NITO studentene var uenige i utvalgets anbefaling om å gjeninnføre et krav om at muntlig eksamen skal avholdes med to sensorer istedenfor å filme muntlig eksamen. *NITO Studentene* mente at studentenes rettssikkerhet er viktigere enn personvernretighetene som utvalget argumenterer med. Dette mente også *Høgskolen i Molde*.

Funkisstudentene viste til at det er uheldig at bedømmelse av muntlig prestasjon og vurdering av praksisstudier og lignende ikke kan påklages, og at det setter studenter i en sårbar posisjon, særlig om de opplever ulovlig diskriminering eller ikke får den individuelle tilretteleggingen de har krav på slik at bedømmelsen ikke viser studentenes reelle kompetanse.

15.10.4 Departementets vurdering

15.10.4.1 Generelt

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo primært strukturelle endringer i klage- og sensurreglene i dagens lov. Departementets forslag følger opp dette. Forslaget til ny struktur gjør studentene

nes rettigheter tydeligere og man unngår sammenblanding mellom de ulike reglene. Departementet foreslår også, i likhet med universitet- og høyskolelovutvalget, å videreføre reglene om klagerett og frist for å klage på skriftlig eksamen.

Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at det ikke er nødvendig å videreføre klageadgangen på forprøver i matematikk. Ordningen med forkurs i matematikk for søkere til lærerutdanningen ble stanset fra og med opptaket 2020–2021. Regelen om klage på slik forprøve er dermed overflødig.

Departementet foreslår å videreføre regelen om at ved løpende vurdering så kan institusjonen bestemme om kandidaten skal framsette klage på den enkelte prestasjonen eller om studenten bare kan klage på sensurvedtaket for emnet. Se punkt 15.10.1 om hva løpende vurdering er.

I tidligere forarbeider er det lagt til grunn at studenten har rett til å få begrunnelse for karakteren på den enkelte prestasjon selv om institusjonen har bestemt at studentene bare kan klage på sensurvedtaket for emnet. Departementet mener dette er lite hensiktsmessig. Et viktig formål med begrunnelsen er å sette studenten i stand til å vurdere om karakteren skal påklages. Hvis studenten ikke skal kunne klage på karakteren på enkeltprestasjonen, er det ikke samme behov for begrunnelse. Selv om begrunnelse for karakteren på enkeltprestasjoner også er viktig for studentens læring og progresjon, legger imidlertid departementet til grunn at institusjonene har vurderingsordninger som bidrar til studentenes læring og progresjon uten at det trenger å lovfestes en rett til begrunnelse. Departementet foreslår derfor at ved løpende vurdering skal retten til begrunnelse gjelde for sensurvedtak som kan påklages.

15.10.4.2 Klageadgang på gruppeeksamen

Departementet foreslår å videreføre individuell rett til å klage på karakter ved gruppeeksamen. Departementet viser i den anledning til at utgangspunktet i forvaltningsloven er at det er klagerett på enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 28. Selv om det ofte ikke er mulig å identifisere bidrag fra den enkelte i en gruppeeksamen, ivaretas studentenes rettssikkerhet best gjennom en individuell klagerett. Departementet foreslår også å videreføre gjeldende regel om at hvis karakteren omgjøres etter klage, skal den nye karakteren bare gjelde for studenter som har klaget. Hvis en students valg om å klage på en gruppeeksamen skulle fått konsekvenser for hele gruppen, vil

dette gå utover rettssikkerheten til de studentene som ikke ønsker å klage. En individuell rett til å klage må etter departementets vurdering også innebære en individuell rett til ikke å klage.

15.10.4.3 Særlig om muntlig eksamen og filming

Departementet foreslår, i likhet med universitets- og høyskolelovutvalget, å videreføre regelen om at det ikke er klagemulighet på muntlig eller utøvende eksamen som ikke er etterprøvbare. Det er institusjonene som avgjør hvordan muntlig eksamen legges opp og gjennomføres. Hvis en muntlig eller utøvende eksamen er filmet, kan den være etterprøvbare, men det er ikke gitt at det er tilfellet. Filming av muntlig eksamen og klageadgang er omtalt i Prop. 64 L (2017–2018) punkt 4.2.4:

[D]ersom det er tatt videoopptak av en muntlig eksamen vil videoopptaket i seg selv ikke automatisk begrunne at det er klageadgang, fordi et videoopptak alene ikke nødvendigvis er tilstrekkelig til at eksamenen er etterprøvbare. Hvorvidt eksamen med bruk av videoopptak vil kunne etterprøves på en måte som er tilfredsstillende, må vurderes av den enkelte utdanningsinstitusjon. Departementet vil i denne sammenhengen også peke på at bruk av videoopptak reiser spørsmål knyttet til personvern, for eksempel spørsmål om tilgang, lagring, hvem som eier opptaket og sletting av persondata, herunder at studenten vil måtte gi et reelt samtykke til videoopptak.

Advokatfirmaet Deloitte utredet innføring av obligatorisk filming av muntlig eksamen for universiteter og høyskoler på oppdrag fra universitets- og høyskolelovutvalget. Deloitte anbefalte at det ikke innføres en plikt for institusjonene til å tilby filming av muntlig eller utøvende eksamen selv i tilfeller der studenten ønsker det. Deloitte viste til at tiltaket ville medføre betydelige kostnader og ha negative konsekvenser for personvern og arbeidsrettslige forhold. Deloitte vurderte det slik at alternative tiltak, for eksempel krav om to sensorer ved muntlig eller utøvende eksamen, var bedre egnet til å ivareta studentens interesser totalt sett.

Departementet foreslår å ikke innføre krav om filming av muntlig eller utøvende eksamen. Et slikt tiltak kan skape en tøffere eksamenssituasjon, og filming kan oppleves som et kontrolltiltak for sensor. Et slikt tiltak er ressurs- og kostnadsdrivende, og kan ha konsekvenser for personvern og arbeidsrettslige forhold. At det er tatt

videoopptak av en muntlig eksamen vil heller ikke automatisk begrunne at det er klageadgang, fordi et videoopptak alene ikke nødvendigvis er tilstrekkelig til at eksamenen er etterprøvbare.

Departementet mener at det som er best egnet til å ivareta studenters rettssikkerhet, er at det innføres et krav om to sensorer ved muntlige eller utøvende eksamener som ikke er etterprøvbare. Tiltaket vil gi et bedre grunnlag for riktig karakter og i større grad sikre likebehandling av studentene. Se omtale av forslaget om to sensorer ved eksamener som ikke er etterprøvbare i punkt 15.7.

I enkelte tilfeller kan filming av muntlig eksamen være et tiltak for å oppfylle en students rett til individuell tilrettelegging. En student kan på grunn av funksjonsnedsettelse eller særskilte behov ha rett til muntlig prøving istedenfor skriftlig. I slike tilfeller kan filming legge til rette for at studenten får samme klagerett som de andre studentene ved den aktuelle eksamenen. Institusjonen må vurdere om dette er et egnet tiltak.

Dersom tiltaket er nødvendig som individuell tilrettelegging etter lovforslagets § 10-5, vil institusjonen etter departementets vurdering ha rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger i form av videoopptak. Grunnlaget for behandling av personopplysninger om studenten vil være forslaget til ny § 2-8, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav e, og i bokstav f for sensorer.

Departementet understreker at hvis en muntlig eller utøvende eksamen er av en slik art at de kan etterprøves, vil de ordinære reglene om klage på karakter gjelde.

15.10.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke videreføre reglene i uhl. § 5-3 femte ledd andre, tredje og fjerde punktum om klage på forprøver for matematikk
- å ellers videreføre reglene i uhl. § 5-3 fjerde og femte ledd om klage på karakter med enkelte presiseringer og språklige endringer, se forslaget til § 11-10

15.11 Gjennomføring av klagesensur

15.11.1 Dagens regler

Universitet- og høyskoleloven (uhl.) § 5-3 fjerde, sjette og sjuende ledd og § 3-9 femte ledd regulerer gjennomføring av klagesensur.

I universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 5-3 fjerde ledd framgår det at når en student har kla-

get over karakteren for sine egne prestasjoner, skal ny sensur foretas. Dette er et unntak fra den alminnelige regel i forvaltningsloven § 33 andre ledd, jf. forvaltningsloven § 32 første ledd bokstav a, om at underinstansen først skal vurdere saken på nytt før saken sendes over til klageinstansen. Regelen i universitets- og høyskoleloven er gitt for å få en raskere saksbehandling, se Ot.prp. nr. 85 (1993–94) punkt 4 merknaden til § 52.

Det følger av § 3-9 femte ledd at ved ny sensurering etter §§ 5-2 og 5-3 benyttes minst to nye sensorer, hvorav minst én sensor er ekstern. Endring kan gjøres både til gunst og ugunst for klager.

I 2014 ble det lovfestet en ordning med såkalt blind klagesensur, som innebærer at klagesensoren ikke skal se opprinnelig karakter, sensors begrunnelse eller studentens begrunnelse for klagen, jf. uhl. § 5-3 fjerde ledd. Endringen er omtalt i Prop. 59 L (2013–2014).

Det følger av uhl. § 5-3 sjette ledd at hvis karakteren ved ny sensur avviker med to eller flere karakterer fra opprinnelig sensur, skal institusjonen foreta ytterligere en vurdering før endelig karakter fastsettes. Dette er ikke en tredje runde med ordinær sensur og regelen om blind sensur i § 5-3 fjerde ledd, gjelder ikke. Ved denne vurderingen skal all dokumentasjon være tilgjengelig. Underretning til klager om klagens utfall skjer først når endelig karakter foreligger. Det opp til institusjonen å fastsette hvordan denne nye sensuren skal gjennomføres.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å oppheve kravet om «blind sensur», og kravet om en ny vurdering ved vesentlig karakteravvik mellom førstegangs- og klagesensur. Stortinget besluttet på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021) å ikke oppheve reglene om blind klagesensur og krav om en ny vurdering ved vesentlig karakteravvik.

Det er ikke fastsatt noen frist i universitets- og høyskoleloven for når klagesensuren skal være ferdig. Dette innebærer at forvaltningslovens (fvl.) bestemmelser om saksbehandlingstid gjelder, dvs. at klagen skal avgjøres uten ugrunnet opphold, jf. fvl. § 11a. Dersom klagen ikke behandles innen én måned, skal institusjonene sende ut foreløpig svar der det gjøres rede for årsaken til at klagen ikke kan behandles tidligere, og dersom det er mulig, angis når man regner med å få klagen behandlet, jf. Rundskriv F-05-06 Veiledning i behandling av klagesaker ved institusjoner under lov om universiteter og høyskoler s. 9.

Det følger videre av uhl. § 3-9 femte ledd at dersom det opprinnelige sensurvedtaket var fastsatt på grunnlag av både skriftlig og muntlig prøve, og karakteren på den skriftlige delen av

eksamen endres ved ny sensur, skal ny muntlig prøve avholdes for å fastsette endelig karakter.

Det følger til slutt av uhl. § 5-3 sjuende ledd at karakteren som fastsettes i klagesensuren, ikke kan påklages. At klageinstansens vedtak ikke kan påklages, følger også av forvaltningsloven § 28 tredje ledd.

15.11.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å oppheve kravet om blind sensur og kravet om ny vurdering hvis det er et vesentlig karakteravvik mellom førstesensur og klagesensur. Stortinget har besluttet å ikke følge opp disse forslagene på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

Utvalget vurderte også forståelsen av regelverket om sensurfrist ved klage på karakter. Utvalget la til grunn at den generelle regelen i forvaltningsloven § 11 a om at en sak skal avgjøres «uten ugrunnet opphold» gjelder for klagesensuren. Utvalget foreslo ingen særregler i universitets- og høyskoleloven, men pekte på at resultatet fra klagesensuren bør foreligge innen 15 virkedager slik som foreslått for førstegangssensuren.

15.11.3 Høringsinstansenes syn

De fleste av høringsinstansene som uttalte seg om gjennomføringen av klagesensur kommenterte utvalgets forslag om ikke å videreføre reglene om blind sensur og ny vurdering ved vesentlig karakteravvik. Disse høringsinnspillene ble forelagt Stortinget i Prop. 111 L (2020–2021) punkt 2.2.2.

Når det gjelder sensurfristen ved klagesensur viste *Universitetet i Oslo (UiO)* til at utvalget skriver at resultatet fra den nye sensuren bør foreligge innen 15 virkedager fra klagefristen har utløpt, men at det i selve lovforslaget står at klager skal behandles uten ugrunnet opphold. *UiO* ønsket å beholde dagens regel på dette punktet om at sensurfristen for klagesensur bør følge forvaltningsloven. *Universitetet i Agder* mente også at klage på karakter skal behandles etter forvaltningslovens regler om saksbehandlingstid, dvs. uten ugrunnet opphold. *Høyskolen Kristiania* anbefalte at fristen framgår av universitets- og høyskoleloven slik at saksbehandlingen ikke tar uforholdsmessig lang tid eller medfører for stor variasjon i praksis blant institusjonene. *NITO Studentene* mente at enhver klage på karakter må være ferdigbehandlet før avholdelse av kontinu-

sjonseksamener for å skape forutsigbarhet for studentene.

Universitetet i Bergen foreslo å stryke forslaget i § 8-11 tredje ledd andre punktum (dagens § 3-9 femte ledd tredje punktum), som handler om kombinasjonen skriftlig og justerende muntlig prøve, da de mente at slik særskilt regulering bør overlates til institusjonene å gjøre.

Universitetet i Sørøst-Norge (USN) bemerket at det i lovforslaget om formelle feil er tydeliggjort at det ved ny sensur skal oppnevnes to nye sensorer. USN anbefalte at dette også gjøres i paragrafen om gjennomføringen av klagesensur, altså at dagens § 3-9 femte ledd første punktum videreføres.

15.11.4 Departementets vurdering

Når det gjelder sensurfrist ved klage, er departementet enig med universitets- og høyskolelovutvalget om at det er vanskelig å foreslå regler om konkrete sensurfrister ved klage, fordi klagesensur ofte gjennomføres når det er ferieavvikling ved institusjonene og det kan være vanskelig å skaffe sensorer.

Det følger av forvaltningsloven § 11 a at forvaltningsorganet skal forberede og avgjøre saken uten ugrunnet opphold. Dersom det er sannsynlig at det vil ta uforholdsmessig lang tid før en henvendelse kan besvares, skal det snarest mulig gis et foreløpig svar.

Hva som ligger i «uten ugrunnet opphold» vil variere fra sak til sak, og det vil måtte avgjøres på grunnlag av en konkret individuell vurdering av hensynet til en forsvarlig saksbehandling, sakens omfang, kompleksitet og tilgjengelige ressurser, jf. Ot.prp. nr. 75 (1993–94).

Departementet er enig med utvalget når de peker på at å vurdere klagen etter hvert som klagen blir oversendt kan skape problemer for institusjonene og deres sensorer. Det blir da vanskelig å sammenligne klagen som kommer inn først med de som kommer inn sent, men fortsatt innenfor fristen. Denne fristen kan variere med flere uker fordi klagefristen er tre uker, men hvis studentene ber om begrunnelse, eller har klagd over formelle feil ved eksamen mv., er fristen fortsatt tre uker etter at begrunnelsen er mottatt eller klagebehandlingen over formelle feil er ferdigstilt og gjort kjent for studenten. Å avgjøre klagen etter hvert som de kommer inn, kan innebære at arbeidet utføres over et betydelig tidsrom og det blir også vanskeligere for sensorerne å se besvarelsene i relevant sammenheng.

Departementet mener at det er viktig at studentene mottar resultatet fra klagebehandlingen

så raskt som mulig, spesielt fordi sensurvedtaket kan ha innvirkning på videre studier studenten har søkt opptak til. Hvis klagesensuren tar for lang tid, kan resultatet bli at studenten mister plassen. Departementet mener imidlertid at de generelle reglene i forvaltningsloven er tilstrekkelig, og at det ikke bør innføres særregler i universitets- og høyskoleloven.

Departementet foreslår også å videreføre dagens regel i § 3-9 femte ledd om at ved klage på sensurvedtaket skal to nye sensorer vurdere besvarelsen, det vil si sensorer som ikke har medvirket ved bedømmelsen av klagers besvarelse. Det er dog en fordel om de har vært førstegangssensorer ved den aktuelle eksamen. Minst én av sensorerne må være ekstern ved klage på sensurvedtaket. Det er også foreslått videreført at endring kan gjøres både til gunst og ugunst for klager.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å videreføre bestemmelsen i § 3-9 femte ledd tredje punktum, om at dersom det har vært holdt muntlig prøve i tilknytning til skriftlig eksamen og deretter satt en felles karakter ut fra en samlet vurdering av begge prøvene, så er det bare den skriftlige delen av prøven som kan påklages hvis den muntlige prestasjonen er av en slik art at den ikke er etterprøvable. Og at den muntlige delen av eksamen derfor må tas på nytt hvis karakteren på den skriftlige delen av eksamen har blitt endret som følge av klagesensur. Departementet foreslår å videreføre denne regelen i den nye loven.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo også å oppheve uhl. § 5-3 fjerde ledd femte punktum om at sensorene i klagesensuren ikke skal få opprinnelig karakter, sensors begrunnelse for denne eller studentens begrunnelse for klagen (såkalt blind sensur). Utvalgets forslag ble vurdert av Stortinget på bakgrunn av Prop. 111 L (2021–2022) og det ble besluttet å ikke oppheve ordningen med blind sensur. Departementet foreslår ingen endringer i dette, og det er i forslag til ny lov fortsatt «blind sensur» ved klage på karakter.

Presiseringen i uhl. § 5-3 syvende ledd om at karaktersetting ved ny sensurering ikke kan påklages foreslås ikke videreført, da dette anses som rettslig overflødig siden denne regelen allerede framgår av forvaltningsloven § 28 første ledd siste punktum.

15.11.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre reglene i uhl. § 3-9 femte ledd og § 5-3 fjerde og sjette ledd om gjennomføring av klagesensur, se forslaget til § 11-11

- å ikke videreføre presiseringen i uhl. § 5-3 sjunde ledd om at karakteren i klagesensuren ikke kan påklages

15.12 Vitnemål og annen dokumentasjon av resultater

15.12.1 Dagens regler

Bestemmelser om utstedelse av vitnemål ble lovfestet for universiteter og vitenskapelige høyskoler i universitetsloven fra 1989, for høyskoler i universitets- og høyskoleloven fra 1995 og for de private høyskolene i dagens universitets- og høyskolelov (uhl.) fra 2005. Vitnemål er betegnelsen på det dokumentet hvor det attesteres at studenten har fullført gradsstudium eller studieprogram. Andre attestasjoner kalles i dag karakterutskrift, og vil kunne gis rent administrativt og uten formkrav, se Ot.prp. nr. 85 (1993–94) merknader til § 53.

Etter uhl. § 3-11 første ledd utsteder universiteter og høyskoler vitnemål ved fullført utdanning. Den som ikke har fullført utdanning, kan få karakterutskrift for eksamenene eller prøvene vedkommende har bestått. Enkelte universiteter og høyskoler utsteder vitnemål og karakterutskrift på papir, mens andre har gått over til digitale vitnemål og karakterutskrifter. Dette innebærer at man kan laste ned vitnemålet med digital signatur fra institusjonen via vitnemålsportalen, mens karakterutskrifter kan studenter hente ut i et student-system.

I tillegg til vitnemålet skal det utferdiges et Diploma Supplement. Dette er et vitnemålstillegg som skal sikre rettferdig, internasjonal akademisk og yrkesmessig godkjenning av kvalifikasjonen, og gi en utfyllende beskrivelse av kvalifikasjonen som studenten har oppnådd. Tillegget følger vitnemålet og er bare gyldig sammen med dette, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) punkt 12.1.10 merknader til uhl. § 53 nr. 1.

Det følger videre av uhl. § 3-11 tredje ledd at for de som tar eksamen som privatist, skal det angis på vitnemålet eller karakterutskriften dersom kunnskaper og ferdigheter er prøvd på en annen måte enn for studenter som er tatt opp ved studiet. Det at en person er privatist, skal ikke i seg selv føre til en merknad på vitnemålet hvis vedkommende er prøvd på samme måte som studentene ved institusjonen, jf. Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) punkt 12.1.10 merknaden til § 53 nr. 3.

Etter uhl. § 3-11 fjerde ledd skal det framgå av vitnemålet dersom utdanningen er gitt i felleskap med andre institusjoner, jf. uhl. § 3-2 første ledd.

Dette gjelder såkalte fellesgrader. En fellesgrad (Joint Degree) er utviklet i samarbeid mellom to eller flere institusjoner, og er også tildelt i felleskap.

Helse- og omsorgsdepartementet kan etter uhl. § 3-11 femte ledd pålegge den enkelte institusjon å gi autorisasjon for helsepersonell «i forbindelse med utstedelse av vitnemål, i den utstrekning det er fastsatt i forskrift gitt i medhold av lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v.». Per i dag er ikke slikt pålegg gitt.

I uhl. § 4-14 a er det gitt behandlingsgrunnlag for at universiteter og høyskoler kan dele personopplysninger med vitnemålsportalen slik at studenter og andre kan velge å dele sine vitnemål og karakterer digitalt.

15.12.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Det følger av forskrift om godkjenning av norsk og utenlandsk høyere utdanning og av realkompetanse (godkjenningsforskriften) § 3 at minst 60 av studiepoengene som skal inngå i grunnlaget for graden, må være avlagt ved institusjonen for at institusjonen skal kunne utstede vitnemål for fullført utdanning. Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å flytte denne regelen til loven, slik at det tydelig framkommer for de som bruker den.

Flertallet i utvalget foreslo videre at eventuelle gjentak av eksamen skal framgå av vitnemålet. Flertallet presiserer at det er siste karakter som bør gjelde og at studenten ikke kan velge den beste. Bakgrunnen for forslaget er at det følger av alminnelig forvaltningsrett at det er siste vedtak, i dette tilfellet avlagt eksamen, som er gjeldende, og at det siste sensurvedtak i et fag også er den mest relevante og oppdaterte karakteren. Utover dette foreslo utvalget å videreføre reglene om vitnemål og karakterutskrift.

Mindretallet pekte på at det er ulike årsaker til at noen tar eksamen om igjen, og at det kan ha negative konsekvenser for studentens møte med arbeidslivet dersom gjentak framkommer av vitnemålet. Mindretallet så det som svært uheldig at institusjonene skal ha mulighet til å påføre enkelte studenter en slik ulempe og ønsker derfor at eventuelle gjentak av eksamen ikke skal framgå av vitnemålet. Mindretallet mente også at å ta opp igjen eksamen i seg selv er ugunstig for studentene, ettersom det i praksis resulterer i at studenten tar mer enn 30 studiepoeng det kommende semesteret.

15.12.3 Høringsinstansenes syn

Det var om lag 27 høringsinstanser som uttalte seg om universitets- og høyskolelovutvalgets forslag.

Forslaget om å flytte reglene fra dagjeldende godskrivingsforskrift § 3 til loven ble ikke kommentert konkret av andre enn *Universitetet i Sørøst-Norge (USN)*, som blant annet anbefalte at overskriften på paragrafen endres ettersom den også regulerer retten til karakterutskrift. USN mente forslaget som erstatter dagens § 3-11 femte ledd, bør omformuleres slik at det framgår tydeligere at det er helsemyndighetene som har myndighet til å tildele autorisasjon, med mindre institusjonene gis slik fullmakt.

Dysleksi Norge viste til at det i forslaget som erstatter dagens § 3-11 tredje ledd står at det skal framgå av vitnemålet om en persons kunnskaper og ferdigheter er prøvd på annen måte enn for studenter som er tatt opp ved studiet. *Dysleksi Norge* var sterkt kritisk til at den enkeltes eventuelle tilretteleggingsbehov skal framgå av vitnemålet, og viste til at det etter likestillings- og diskrimineringsloven § 30 første ledd bokstav er forbudt for arbeidsgivere å innhente opplysninger om en søkers funksjonsnedsettelse.

Det var 26 høringsinstanser som uttalte seg om forslaget fra flertallet i utvalget om at antall eksamensforsøk skal framgå av vitnemålet. Det var et klart flertall på 22 høringsinstanser som var imot forslaget. Dette var blant annet *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, OsloMet, Universitetet i Agder, Universitetet i Oslo, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge, Dysleksi Norge, Funkisstudentene, Norsk studentorganisasjon og Universitets- og høyskolerådet*.

De som var imot forslaget, pekte blant annet på at dette bidrar til et unødvendig stigma ovenfor studenter som har særskilte behov, at det er flere årsaker til at en student trenger å ta eksamen flere ganger og at det kan ha konsekvenser for studentenes møte med arbeidslivet dersom antall forsøk skal framgå av vitnemålet.

De som støttet flertallets forslag var *Norges handelshøyskolen, Politi- og høgskolen, Universitetet i Bergen og Universitetet i Tromsø*. De pekte blant annet på at hvis antall forsøk framgår av vitnemålet, så kan det bidra til at færre tar eksamen på nytt.

Et annet forslag fra utvalget var at den siste karakteren i faget skal gjelde. Dette framgikk ikke direkte av lovforslaget, men av en særmerknad til lovparagrafen. Det var 18 høringsinstanser som uttalte seg om dette forslaget, hvor det var et klart flertall på 13 høringsinstanser som var imot forsla-

get. Dette var *Handelshøyskolen BI, Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Molde, Høgskulen på Vestlandet, OsloMet, Universitetet i Agder, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø, VID vitenskapelige høyskole, Norsk studentorganisasjon, Studenttinget på Vestlandet og Universitets- og høyskolerådet*.

De som var imot forslaget pekte blant annet på at endring av dagens praksis vil være urimelig, og at forslaget heller ikke er begrunnet eller utredet av utvalget. Videre mente høringsinstansene at forslaget kan ha uheldige konsekvenser, og at det kan legge en stopper for noen som ønsker å forbedre en karakter.

De som støttet forslaget var *Nord universitet, Norges handelshøyskole, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Universitetet i Bergen og Universitetet i Stavanger*. Disse pekte blant annet på at enkelte fagmiljøer bruker betydelige ressurser på å tilrettelegge for studenter som tar om igjen de samme emnene flere ganger for å forbedre karakteren. De mente at forslaget vil avhjelpe denne situasjonen, som bare i varierende grad gir studentene ekstra læring. Enkelte presiserte at en slik regel må framgå av loven, og ikke bare av særmerknaden.

15.12.4 Departementets vurdering

Departementet har vurdert innspillet fra Universitetet i Sørøst-Norge om å endre overskriften på paragrafen for å tydeliggjøre at den også regulerer studentens krav på karakterutskrift. Departementet foreslår å gå bort fra å bruke uttrykket «karakterutskrift» da det indikerer dokumentasjon på papir mens karakterer i de fleste tilfeller dokumenteres digitalt. Departementet foreslår å bruke overskriften «vitnemål og annen dokumentasjon av resultater» for å tydeliggjøre at bestemmelsen handler om mer enn bare vitnemål.

Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at det er hensiktsmessig å ta inn i loven en presisering som i dag følger av godkjenningforskriften § 3 om at minst 60 av studiepoengene som skal inngå i grunnlaget for graden, må være avlagt ved institusjonen for at institusjonene skal kunne utstede vitnemål for fullført utdanning. Begrunnelsen for dette vilkåret er at institusjonen må kunne gå faglig god for den utdanning som er lagt til grunn for graden og utstedelsen av vitnemålet. Det var ingen av høringsinstansene som hadde konkrete merknader til dette forslaget.

Departementet foreslår å videreføre regelen om at universiteter og høyskoler skal utstede vitnemål ved fullført utdanning, og at den som ikke

har fullført utdanning, kan få dokumentasjon av eksamenene vedkommende har bestått. Det var ingen høringsinstanser som kommenterte dette forslaget konkret. Tidligere ble vitnemål og annen dokumentasjon av resultater primært utstedt på papir, men flere universiteter og høyskoler har nå gått over til digital dokumentasjon.

Et digitalt vitnemål er et fullverdig vitnemål når det er utstedt med elektronisk signatur, og er det samme som et vitnemål trykket på papir. Det digitale vitnemålet er elektronisk signert av SIKT – kunnskapssektorens tjenesteleverandør.

Vitnemålsportalen ble tatt i bruk i 2017. Det er en nasjonal og verifisert sektorløsning for deling av vitnemål i høyere utdanning. Via portalen kan nåværende og tidligere studenter selv hente ut resultatene sine fra universiteter og høyskoler og dele dem med studiesteder, mulige arbeidsgivere og andre. Formålet med å etablere dette digitale systemet for utveksling av vitnemål og karakterer var å skape en tjeneste der man på en enkel måte kan synliggjøre resultatene sine, og der mottakerne kan stole på at resultatene er korrekt gjengitt. For at vitnemålet skal beholde sin ekthet, må vitnemålet deles i vitnemålsportalen. Dette betyr at man deler en lenke i portalen til dem man ønsker skal få se vitnemålet.

Portalen i seg selv inneholder ikke resultater i form av vitnemål og karakterer, men er et system for å hente denne informasjonen fra institusjonenes databaser når personen selv ønsker å dele vitnemål og karakterer med andre. I dag er det regulert i § 4-14 a at universiteter og høyskoler automatisk kan dele opplysninger om at enkeltpersoner har vitnemål og karakterer i sine databaser, inkludert personers navn og fødselsnummer/D-nummer. Selve delingen av resultater skjer når personen selv logger seg inn i portalen og initierer det. Departementets mener at institusjonenes deling av opplysninger bør reguleres i paragrafen om vitnemål og annen dokumentasjon av resultater. Departementet foreslår at hvilke personopplysninger som kan deles skal fastsettes i forskrift. Hjemmelen for slik regulering i forskrift vil være § 2-8 andre ledd, fordi institusjonene gis i oppgave å kunne legge til rette for at vitnemål og karakterer skal kunne deles via portalen. Forslaget innebærer ingen materielle endringer.

Departementet foreslår også å videreføre reglene om Diploma Supplement ved utstedelse av vitnemålet. Dette er et vitnemålstillegg som skal sikre rettferdig, internasjonal akademisk og yrkesmessig godkjenning av kvalifikasjonen, og gi en utfyllende beskrivelse av kvalifikasjonen som studenten har oppnådd. Bruken av Diploma Sup-

plement er viktig for å tydeliggjøre innholdet i det norske utdanningssystemet overfor andre lands institusjoner, arbeidsgivere mv. Departementet foreslår å ikke videreføre uhl. § 3-11 første ledd andre punktum om at NOKUT kan gi retningslinjer om innholdet i Diploma Supplement. Slike retningslinjer trenger ikke lovhjemmel og reguleringen er dermed rettslig overflødig. Departementet legger opp til at det fortsatt skal være retningslinjer om innholdet i Diploma Supplement.

Departementet foreslår å videreføre uhl. § 3-11 tredje ledd om at det skal framgå av vitnemål eller annen dokumentasjon av resultater dersom en kandidats kunnskaper og ferdigheter er prøvet på en annen måte enn for studenter som er tatt opp ved studiet. Dette kan være tilfellet hvor institusjonen har innført mer varierte vurderingsformer for studentene, mens de som tar eksamen som privatist ikke er prøvet på samme måte. Departementet mener det da er riktig at potensielle arbeidsgivere blir gjort oppmerksom på forholdet hvis en privatist ikke har vært gjennom en like allsidig vurdering. Med privatist menes personer som tar eksamen i emner uten å ha studierett.

Departementet foreslår også, i likhet med universitets- og høyskolelovutvalget, å videreføre at det skal framgå av vitnemålet dersom utdanningen er gitt i samarbeid med andre institusjoner, gjennom såkalt fellesgrad. Se nærmere omtale av fellesgrader i punkt 7.8.

Departementet foreslår å ikke videreføre hjemmelen i uhl. § 3-11 femte ledd. Dette er allerede regulert i helsepersonelloven § 53 hvor det står at «[d]epartementet kan i forskrift pålegge den enkelte utdanningsinstitusjon og andre med utdanningsansvar å gi autorisasjon for utdanninger der det ikke kreves praktisk tjeneste, jf. § 48 a andre ledd bokstav c og 48 a tredje ledd.» Helse- og omsorgsdepartementet har per i dag ikke delegert myndigheten om tildeling av autorisasjon til institusjonene.

Departementet foreslår ikke at antall eksamensforsøk skal framgå av vitnemålet, slik universitets- og høyskolelovutvalget foreslo. De fleste av høringsinstansene er også imot dette forslaget. Departementet viser til at eksamensresultatet gjenspeiler studentens kunnskap og ferdigheter uavhengig av antall gjentak. Hvis man skal redusere antallet ganger studenten tar opp igjen eksamen, finnes det andre måter enn at antallet forsøk skal framgå av vitnemålet eller annen dokumentasjon av resultater. Man kan for eksempel i forskrift regulere antallet ganger det er lov med gjentak for å forbedre karakteren. Som enkelte høringsinstanser også har pekt på,

kan det være mange årsaker til at en student har behov for å ta samme eksamen flere ganger, det kan være sykdom eller utfordrende livssituasjoner som gjør at man ikke har prestert slik man hadde håpet på. Departementet mener at hvis antallet forsøk påføres vitnemålet, vil dette for eksempel kunne medføre uønsket problematisering i jobbintervjuer.

Departementet følger heller ikke opp forslaget fra universitets- og høyskolelovutvalget om at den siste karakteren skal framgå av vitnemålet i stedet for beste karakter hvis studenten har tatt eksamen flere ganger. Departementet kan ikke se at det er gode nok grunner for å gå bort fra dagens ordning og mener at det er viktig for studentene å kunne forsøke å forbedre sine karakterer med tanke på opptak til videre studier. Det er også i strid med flere av institusjonenes forskrifter, som fastsetter at beste karakter er gyldig ved gjentak.

15.12.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å flytte kravet om at minst 60 av studiepoengene som skal inngå i grunnlaget for graden, må være avlagt ved institusjonen for at institusjonene skal kunne utstede vitnemål for fullført utdanning, fra forskrift til lov, se forslaget til § 11-12 andre ledd
- å ikke videreføre regelen i uhl. § 3-11 femte ledd om at Helse- og omsorgsdepartementet kan pålegge den enkelte institusjon å gi autorisasjon for helsepersonell
- å ellers videreføre reglene i uhl. § 3-11 om vitnemål mv. med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 11-12 første og tredje til sjette ledd
- å videreføre reglene i uhl. § 4-14 a som gir generell hjemmel for institusjonene til å dele opplysninger om vitnemål og karakterer, se forslaget til § 11-12 sjuende ledd

16 Regler om adferd og reaksjoner

16.1 Falske dokumenter

16.1.1 Dagens regler

Bruk av falske vitnemål og andre dokumenter er regulert i gjeldende universitets- og høyskolelov (uhl.) § 3-7 sjette til åttende ledd og § 4-7.

Uhl. § 3-7 regulerer studentopptak generelt. Paragrafens sjette ledd sier at «[b]ruk av falske vitnemål eller andre falske dokumenter er forbudt». Regelen presiserer at dette også gjelder for dokumenter utstedt fra falske institusjoner (også kalt «diploma mills»). Bruk av et falskt vitnemål eller falskt dokument innebærer at et dokument som er forfalsket eller ettergjort, benyttes som ekte.

Falskt vitnemål eller annet falskt dokument er definert i forskrift om opptak til høgre utdanning (opptaksforskriften) § 10-1 første ledd: «Eit vitnemål eller dokument er falskt dersom det inneheld skriftleg eller digital dokumentasjon som ikkje er sannferdig, eller dersom innhaldet i eit opphavleg, skriftleg eller digitalt, vitnemål eller dokument er manipulert eller endra.» I rundskriv F-14-09 om endringer i og kommentarer til opptaksforskriften er det lagt til grunn at et vitnemål eller dokument vil være falskt både der innholdet har vært usant fra starten av, og der innholdet senere har blitt manipulert eller endret. At dokumentforfalskning omfatter manipulering av data, følger også av en høyesterettsdom fra 1991, den såkalte «BBS-dommen». Høyesterett uttaler i dommen: «Det er i og for seg klart at uberettigede endringer av data etter omstendighetene kan rammes som benyttelse av falskt dokument, [...]», jf. Rt. 1991 s. 535.

«Falske dokumenter» vil være andre typer falske dokumenter enn falske vitnemål som danner grunnlag for opptak. Det kan for eksempel være vedlegg til vitnemålet, slik som karakterutskrifter, TOEFL-tester, opptaksbrev, anbefalingsbrev, oversettelser av dokumenter fra andre land og sertifikater.

Videre er dokumenter fra en «falsk institusjon» definert som «[...] dokument som er utferda av ikkje-eksisterende utdanningsinstitusjonar eller

av utdanningsinstitusjonar som gir urett uttrykk for å ha ei akkreditering etter lov om universiteter og høyskoler § 3-1 eller etter tilsvarende utlandsk regelverk», jf. opptaksforskriften § 10-1 andre ledd. Dokumenter fra en slik institusjon kan være ekte dokumenter. Det avgjørende er om de er utstedt av en falsk institusjon. Falske institusjoner kan være ikke-eksisterende institusjoner, for eksempel der en privatperson eller et firma som ikke tilbyr noen form for utdanning, selger og distribuerer utdanningsdokumenter. Falske institusjoner kan videre være institusjoner som ikke har den nødvendige akkrediteringen som skal til for å tilby høyere utdanning, men som gir inntrykk av å ha slik akkreditering.

Konsekvensen av å bruke falske vitnemål eller falske dokumenter følger av uhl. §§ 3-7 og 4-7.

Dersom departementet, en institusjon eller Samordna opptak oppdager at en søker har levert falskt vitnemål, andre falske dokumenter eller dokumenter utstedt fra falske institusjoner, skal de anmelde forholdet til politiet, jf. uhl. § 3-7 sjuende ledd.

Det følger videre av uhl. § 3-7 åttende ledd at «[d]en som har søkt opptak eller godkjenning [...] ved bruk av falskt vitnemål eller andre falske dokumenter eller dokumenter utstedt fra falske institusjoner, vil få nevnte papirer inndratt og vil ikke gis opptak eller få godkjent utdanning i inntil ett år». Institusjonen har etter denne regelen en plikt til å inndra dokumentene dersom vilkårene er oppfylt, og dette skal ikke baseres på en skjønnsmessig vurdering. I tillegg skal styret eller institusjonens nemnd for studentsaker vedta en karantenetid, som kan være inntil ett år. I praksis vil dette ofte bety ett semester eller ett år. Karantenetiden skal fastsettes ut fra en vurdering av hvor alvorlig oppførelsen og omstendighetene ellers er.

Vedtak etter § 3-7 kan fattes av styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker. Det innebærer at styret ikke kan delegere oppgaven til andre enn institusjonens nemnd for studentsaker. Departementet eller særskilt klageorgan oppnevnt av departementet er klageinstans.

Det følger av § 4-7 første ledd bokstav a at eksamen, prøve eller kurs kan annulleres hvis en

student ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden har skaffet seg adgang til å gå opp til vedkommende eksamen eller prøve, eller til å delta i vedkommende kurs. Uredelig opptreden vil være andre tilfeller enn bruk av falske dokumenter, som for eksempel at studenten på uredelig vis får adgang til eksamen-slokalet etter fristen for oppmøte.

For at et vitnemål skal være falskt eller forfalsket, må det enten ha vært uriktig fra starten av eller ha blitt endret senere. Et vitnemål som viser feil karakter fordi opprinnelig karakter er endret uten at det vises på vitnemålet, er ikke et falskt dokument. Dette kan være tilfellet hvis en karakter har blitt endret til skade for studenten i forbindelse med at studenten har klaget over den opprinnelige karakteren. Det opprinnelige vitnemålet er imidlertid ikke lenger et gyldig vitnemål. Der som innehaveren bruker det opprinnelige vitnemålet i søknader til universiteter og høyskoler, og er klar over at vitnemålet viser feil karakter, vil dette falle inn under bestemmelsen.

Etter § 4-7 første ledd må studenten ha «skaffet seg adgang til å gå opp til vedkommende eksamen eller prøve, eller til å delta i vedkommende kurs». Dette innebærer at dersom en student har skaffet seg adgang til et studieprogram ved å bruke falske dokumenter, kan alle eksamenene studenten har tatt, bli annullert. Hvis studenten har brukt falske dokumenter for å skaffe seg adgang til en konkret eksamen, vil denne eksamenen bli annullert. Dersom denne eksamenen er et adgangsvilkår for å kunne gå opp til andre eksamener, vil også disse kunne annulleres.

Det følger av § 4-7 andre ledd at «godkjenning av utdanning» også kan annulleres hvis en student har oppnådd dette ved bruk av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden. Dette innebærer at institusjonene kan annullere hele utdanninger og grader hvis studenter har brukt falskt vitnemål eller på annen måte opptrådt uredelig.

16.1.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget mente at reguleringen av bruk av falskt vitnemål og falske dokumenter flere ulike steder i loven bidrar til en uoversiktlig lov. Utvalget foreslo i NOU 2020: 3 derfor å flytte reglene om bruk av falskt vitnemål ved opptak inn i en egen paragraf, og plassere den i samme kapittel som de andre paragrafene som regulerer reaksjoner. Lovforslaget inneholdt også noen språklige justeringer.

Utvalget foreslo å beholde forbudet mot falske dokumenter underveis i studiet i paragrafen om fusk og uredelig opptreden, og her legge til at bruk av falske dokumenter skal politianmeldes av institusjonen tilsvarende som ved bruk av falske dokumenter i forbindelse med opptak.

16.1.3 Høringsinstansenes syn

Ni høringsinstanser kommenterte lovutvalgets forslag til ny paragraf om bruk av falske dokumenter. De som uttalte seg om paragrafen er Felles klagenemnd, *Handelshøyskolen BI*, *Høgskolen i Østfold (HiØ)*, *MF Vitenskapelig høyskole (MF)*, *Norges handelshøyskole (NHH)*, *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)*, *Universitetet i Oslo (UiO)*, *Universitetet i Sørøst-Norge (USN)* og *Universitetet i Tromsø (UiT)*.

MF, *NHH*, *NTNU* og *UiO* støttet forslaget om at bruk av falske dokumenter under studiet også skal politianmeldes på samme måte som ved opptak. *MF* syntes det hadde vært klargjørende om det framgikk av lovteksten på hvilket stadium i saksgangen dette skal skje.

HiØ, *MF*, *NHH* og *USN* erfarte at søkere bruker annullerte eller tilbakekalte vitnemål ved søking om opptak, og har gitt innspill om at også bruk av slike dokumenter må omfattes av forbudet om bruk av falske dokumenter.

UiT stilte spørsmål om det også bør presiseres at et dokument som har et uriktig innhold, eller som er egnet til å gi feil bilde av søkerens kvalifikasjoner, også er omfattet.

Felles klagenemnd og *MF* pekte på at verken loven eller forarbeider angir hvilket skyldkrav som skal legges til grunn ved bruk av falske dokumenter. *MF* mente det hadde vært en fordel om det klart hadde vært uttrykt hvilket skyldkrav som gjelder ved bruk av falske dokumenter, slik det gjør for saker om fusk. *Felles klagenemnd* skrev følgende:

Karantenetid har et utelukkende pønalt formål. Grunnet reaksjonens straffepreg og hensynet til studentens rettssikkerhet har Felles klagenemnd lagt til grunn at det også i disse sakene må oppstilles et krav om forsett, så lenge ikke en annen skyldform framkommer direkte av loven. Felles klagenemnd har i disse sakene først tatt stilling til om det objektivt sett er brukt et falskt dokument i forbindelse med opptak til høyere utdanning. Nemnda har lagt til grunn at bevisskravet for faktumet som legges til grunn er alminnelig sannsynlighetsovervekt. Felles klagenemnd har dernest tatt stil-

ling til om studenten forsettlig har benyttet den falske dokumentasjonen ved søknad om opptak. Ved vurderingen av om det subjektive vilkåret er oppfylt har nemnda lagt til grunn klar sannsynlighetsovervekt som beviskrav.

UiT uttalte at inndragning av falske vitnemål eller falske dokumenter ikke er en tilstrekkelig løsning, da slike dokumenter i dag blir sendt inn digitalt. *MF* foreslo å presisere at dette gjelder når dokumentet er innlevert i papirutgave, mens *UiT* påpekte at et dokument i papirutgave kan kopieres og brukes på nytt digitalt selv om det blir inndratt. Reaksjonen på bruk av falske dokumenter bør tilpasses dette.

HiØ og *MF* ga innspill om avklaring rundt bruken av sanksjonene opptakskarantene og utestenging. *MF* viste til at spørsmål om hvilken sanksjon som skal benyttes har kommet opp i forbindelse med at de har behandlet saker der det først etter at studentene hadde avlagt eksamen i emner, ble oppdaget at de hadde benyttet falskt vitnemål ved søknad om opptak til studiet. *HiØ* mente at bruk av falske dokumenter i forbindelse med søknad om opptak, er like alvorlig som å bruke falske dokumenter for å skaffe seg adgang til eksamen. *HiØ* ønsket derfor at gjeldende rett skal endres til at sanksjonene blir like ved opptak som ved eksamen, slik at opptakskarantenen vil gjelde alle institusjoner underlagt universitets- og høyskoleloven, slik som utestenging i forbindelse med eksamen, prøve eller godkjenning av kurs. *HiØ* foreslo følgende lovtekst:

Den som har søkt opptak etter kapittel 6 eller søkt godkjenning etter kapittel 9 i denne loven ved bruk av falskt vitnemål eller andre falske dokumenter eller dokumenter utstedt av falske institusjoner, vil få dokumentene inndratt og vil ikke gis opptak. En søker som har benyttet falske vitnemål eller andre falske dokumenter i forbindelse med opptak, kan ilegges karantene, og fratras retten til å søke opptak til høyere utdanning ved institusjoner under denne loven i inntil to år.

16.1.4 Departementets vurdering

16.1.4.1 En samlet regulering av bruk av falske dokumenter

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å flytte reglene om falske dokumenter ved opptak inn i en ny egen paragraf, og plassere den sammen med de andre paragrafene som regulerer

reaksjoner. Utvalget beholdt imidlertid reguleringen av falske dokumenter underveis i studiet sammen med annen uredelig adferd og fusk. Bakgrunnen for å regulere bruken av falske dokumenter ved opptak og under studiet adskilt er at reaksjonen er ulik. Ved opptak og godkjenning inndras dokumentene, og det gis opptakskarantene i inntil ett år. Dersom det oppdages bruk av falske dokumenter i forbindelse med eksamen, prøve eller kurs, kan resultater annulleres og studenten risikerer utestenging i inntil ett år.

Bruk av falske dokumenter i forbindelse med høyere utdanning er ikke tillatt, uavhengig av når dokumentene benyttes eller oppdages. Departementet mener at dette bør tydeliggjøres ved å samle all regulering av bruk av falske dokumenter i én paragraf. En slik strukturell endring er ikke ment å innebære noen realitetsendringer, men å gjøre reglene mer brukervennlige. Departementet foreslår å videreføre de ulike sanksjonsformene i den nye paragrafen, slik at bruk av falske dokumenter i opptaksprosessen, ved godkjenning og underveis i studiet fortsatt vil ha ulike konsekvenser. Se også nærmere omtale om de ulike reaksjonene i punkt 16.1.4.3.

16.1.4.2 Begrepet «falske dokumenter»

Lovutvalget har i forslaget sitt videreført begrepsbruken «falske vitnemål» og «falske dokumenter». Departementet mener at «falske dokumenter» egner seg som et samlebegrep for alle former for dokumenter som ikke er ekte, og at dette også inkluderer falske vitnemål og dokumenter utstedt av falske institusjoner.

Videre er departementet enig med Høgskolen i Østfold, *MF* Vitenskapelig høyskole, Norges handelshøyskole og Universitetet i Sørøst-Norge, som har spilt inn at også tidligere tilbakekalte eller annullerte dokumenter i forbindelse med uredelig adferd eller fusk etter dagens universitets- og høyskolelov § 4-7, også må omfattes av begrepet «falske dokumenter». Departementet viser til dagens definisjonen i opptaksforskriften § 10-1 i hvor det framgår at et dokument er falskt dersom det inneholder dokumentasjon som ikke er sannferdig. Et tilbakekalt eller annullert vitnemål som brukes av en søker i opptaksprosessen, vil ikke ha et sannferdig innhold dersom dokumentet viser karakterer som er blitt annullert på grunn av for eksempel fusk eller annen uredelig opptreden. Dette innebærer at dokumenter som har et uriktig innhold, eller som er egnet til å gi feil bilde av søkerens kvalifikasjoner, også er omfattet.

16.1.4.3 Reaksjoner og skyldkrav

Verken loven eller forarbeidene angir et skyldkrav ved bruk av falske dokumenter. Dette har flere høringsinstanser påpekt, og departementet ser behovet for å tydeliggjøre grunnlaget for de ulike sanksjonsformene i disse sakene.

Departementet mener at vurderingen i saker om falske dokumenter skiller seg noe fra saker om annen uredelig opptreden: Lovens forbud mot bruk av falske dokumenter er absolutt. Dette innebærer at et vedtak som fattes med grunnlag i et dokument som etter sitt innhold beviselig er usannferdig, må anses som ugyldig, jf. også forvaltningsloven § 35 første ledd bokstav c.

Dersom en søker eller student ved hjelp av falske dokumenter har fått godkjent en utdanning eller kompetanse, eller fått tilgang til å gjennomføre eksamen eller obligatoriske aktiviteter, mener departementet at resultatene som er oppnådd på falske premisser, skal annulleres på et objektivt grunnlag. Det samme vil gjelde for adgangen til å inndra falske dokumenter og nekte opptak. Departementet mener at det for disse reaksjonene ikke er hensiktsmessig å stille krav til subjektiv skyld fordi disse sanksjonene blant annet har som formål å avverge at falske dokumenter eller utdanning på falskt grunnlag benyttes videre i samfunnet.

I tillegg må det vurderes om det også skal ilegges karantene for opptak og godkjenning av utdanning i inntil ett år. Det stilles ikke krav om subjektiv skyld for at en karantene kan ilegges. Karantenetiden er på inntil ett år, og styret eller nemnda må fastsette lengden på karantetiden ut fra en vurdering av alvorlighetsgraden av opptreden til den som har brukt falske dokumenter, og omstendighetene ellers. Karantene innebærer at personen ikke kan søke opptak eller godkjenning av utdanning eller kompetanse.

Dersom studenten har fått tilgang til å gå opp til eksamen eller obligatoriske aktiviteter ved hjelp av falske dokumenter, kan en student utestenges fra institusjonen og miste eksamensretten ved alle institusjoner i inntil ett år. Utestenging er en reaksjon som også har et strafferettslig formål overfor den som har brutt reglene. Departementet mener det må tydeliggjøres i hvilken grad det skal være krav om at en student kan bebreides før det ilegges en slik tilleggsreaksjon. Et tilsvarende skyldkrav foreslår departementet at stilles i saker om uredelig opptreden, jf. punkt 16.5.

Felles klagenemnd har i innspillet sitt vist til at de i mangel av regulering av skyldkravet, har lagt til grunn forsett i disse sakene. Departementet

mener at dette er et for strengt skyldkrav, og at det ligger et klart ansvar hos den som har fått tilgang til utdanningen, å påse at dokumentasjonen personen bruker i den sammenhengen er sannferdig. Det er et alvorlig tillitsbrudd dersom en person bruker falske dokumenter i utdanningssammenheng eller i andre sammenhenger i samfunnet, noe som bør få følbare konsekvenser for den som foretar en slik handling.

Allmennpreventive hensyn taler for at det ikke bør stilles strengere krav enn at handlingen er utført grovt uaktsomt, for å kunne fastsette ute-stenging. Uaktsomheten er grov dersom handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse, jf. straffeloven § 23 andre ledd. Et tilsvarende skyldkrav gjelder dessuten etter dagens regler i fuskesaker.

I de fleste tilfeller vil sannsynligvis brukeren av et falskt dokument være kjent med at dokumentet ikke er sannferdig. Det kan imidlertid tenkes tilfeller der personen har fått hjelp av andre til å sende inn dokumentet, og som vil hevde at man ikke er kjent med at dokumentet er falskt. I begge tilfeller mener departementet at det er søkeren eller studenten som må holdes ansvarlig for at korrekt og sannferdig dokumentasjon blir brukt. Det er derfor gode grunner for å pålegge et høyt aktsomhetskrav i disse situasjonene. Departementet mener at det må anses som sterkt klanderverdig dersom en søker eller student enten selv eller ved hjelp av andre sender inn dokumenter som man ikke har forsikret seg om er ekte og sannferdige. Kravet til grov uaktsomhet vil, slik departementet ser det, være oppfylt i de nevnte tilfellene.

Departementet foreslår å presisere at dersom opptak eller godkjenning av utdanning er gitt på grunnlag av falske dokumenter, skal opptaket eller godkjenningen annulleres. I dagens lov § 4-7 andre ledd fremgår det bare at godkjenning av utdanning kan annulleres på dette grunnlaget. Departementet mener det er klart at også opptak til studier må annulleres i slike tilfeller, da opptaket er gitt på grunnlag av falske dokumenter og vedtaket derfor må anses ugyldig, jf. forvaltningsloven § 35 første ledd bokstav c.

Dersom en institusjon, eller departementets underliggende organer oppdager at en søker eller student har levert falske dokumenter, skal forholdet anmeldes til politiet, jf. uhl. § 3-7 sjuende ledd. Bakgrunnen for dette er at dokumentfalsk omfattes av straffeloven §§ 361 og 362. En politianmeldelse sendes først etter at det aktuelle dokumentet objektivt sett er vurdert å være falskt. Dette innebærer at forholdet kan politianmeldes før

institusjonen fremmer en eventuell sak om opp-
takskarantene eller utestenging.

Departementet viderefører reglene om hvem
som har vedtaksmyndighet ved institusjonene for
vedtak om inndragning av dokumenter, karante-
netid og utestenging. Slike vedtak må fattes av sty-
ret eller nemnd for studentsaker, med to tredels
flertall. Vedtak om annullering kan fattes med
alminnelig flertall.

I tillegg har forvaltningsorganer som behand-
ler saker om opptak etter ny § 8-5 og om generell
godkjenning av utenlandsk utdanning etter ny
§ 9-7 plikt til å påse at falske dokumenter ikke
benyttes og til å ilegge reaksjoner ved slik bruk.
I dag ligger ansvaret for den nasjonale opp-
takstjenesten og for generell godkjenning av
utenlandsk utdanning hos Direktoratet for høy-
ere utdanning og kompetanse. Det er også her
en plikt til å politianmelde bruk av falske doku-
menter.

16.1.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl.
§§ 3-7 sjette til åttende ledd, § 4-7 og § 4-8 sjette
ledd om bruk av falske dokumenter i en egen para-
graf, og presisere at skyldkravet ved utestenging er
forsett eller grov uaktsomhet, se forslaget til § 12-1.

16.2 Krav om politiattest

16.2.1 Dagens regler

16.2.1.1 Studier hvor studentene kan komme i kontakt med mindreårige

I enkelte utdanninger kan studentene gjennom
praksisstudier eller som del av klinisk undervis-
ning komme i kontakt med mindreårige. I forbin-
delse med opptak eller underveis i slike studier, er
det i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-9
første ledd første punktum fastsatt at institusjonen
kan kreve at studentene legger fram politiattest
som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd.

Ifølge politiregisterloven § 39 kan det utstedes
politiattest for personer som skal ha omsorg for,
eller oppgaver knyttet til, mindreårige. I politire-
gisterloven omtales en slik politiattest som «bar-
neomsorgsattest».

Formålet med å stille krav om framleggelse av
barneomsorgsattester er å forhindre overgrep
mot eller skadelig innflytelse på mindreårige, og å
bidra til å øke tilliten til at mindreårige tas hånd
om av skikkede personer, jf. politiregisterloven
§ 37 første ledd nr. 4 og nærmere omtale av politi-

registerloven § 39 i Ot.prp. nr. 108 (2008–2009)
punkt 21 i merknaden til § 37.

På attesten skal det anmerkes om personen er
siktet, tiltalt, har vedtatt forelegg eller er dømt
etter de nærmere angitte straffereglene i politire-
gisterloven § 39 første ledd. Barneomsorgsattes-
ten inneholder alle strafferettslige reaksjoner,
både siktelser, tiltaler, forelegg og domfellelser.
Det som skal anmerkes på attesten, er de straffe-
rettslige reaksjonene som anses som relevante for
formålet med å beskytte barn og unge, som sek-
sualforbrytelser, volds- og ransforbrytelser og
narkotikaforbrytelser, se Ot.prp. nr. 108 (2008–
2009) punkt 21 i merknaden til § 39.

Vilkåret for å kreve politiattest etter uhl. § 4-9
første ledd første punktum, er at studenten kan
komme i kontakt med «mindreårige» gjennom
praksisstudier eller som del av klinisk undervis-
ning. «Mindreårige» er barn som ikke er myn-
dige, altså under 18 år. Det er ikke nødvendig at
studentene med sikkerhet vil komme i kontakt
med mindreårige for at et studium skal kreve poli-
tiattest. Det er tilstrekkelig at det er en mulighet
for at de i forbindelse med praksisstudier eller kli-
nisk undervisning kan komme i situasjoner hvor
overgrep kan finne sted. Kravet om politiattest er
et inngripende tiltak overfor den enkelte. Det må
derfor ikke stilles krav om politiattest i situasjoner
hvor dette er åpenbart unødvendig.

Departementet legger til grunn at i de utdan-
ningene der en student i praksisstudier eller som
del av klinisk undervisning kan komme i kontakt
med utviklingshemmede eller andre sårbare
grupper, kan det også være mulig for studenten å
komme i kontakt med mindreårige, slik at kravet
om barneomsorgsattest gjelder for disse utdan-
ningene. Selv om det er beskyttelse av barn som i
all hovedsak åpner for innhenting av politiattest,
vil man kunne bruke opplysninger fra barne-
omsorgsattesten for å beskytte andre opplistede
grupper.

16.2.1.2 Studier som fører fram til yrker der det kreves politiattest

Dersom det for bestemte typer yrkesutøving er
gitt særlige regler om politiattest, gjelder disse
reglene tilsvarende for studenter som deltar i
praksisstudier eller klinisk undervisning, jf. uhl.
§ 4-9 første ledd andre punktum.

Når en student skal delta i praksisstudier eller
klinisk undervisning hvor politiattest for yrkesut-
øvingen gjelder, må institusjonen innhente tilsva-
rende politiattest som gjelder for yrket. Dersom
studenten ikke kommer i kontakt med de bruker-

gruppene som yrkeslovgivningen er ment å beskytte, vil ikke institusjonen kunne kreve politiattest.

Etter reglene om politiattest for bestemte typer yrkesutøving er det også satt begrensninger for muligheten til å kreve politiattest etter hvor mye de ansatte er i kontakt med mindreårige eller den sårbare gruppen. Som eksempel kan det vises til helsepersonelloven § 20a tredje ledd, jf. også omtalen av dette i Ot.prp. nr. 86 (2005–2006) punkt 2.6.5.3.

En rekke lover inneholder krav om politiattest for bestemte typer yrkesutøving. Flere av disse lovparagrafene viser til politiregisterloven § 39 og reglene om barneomsorgsattest. I tillegg er det enkelte regler som selv lister opp hvilke straffebud som er aktuelle, og som dermed avviker fra politiregisterloven § 39.

Eksempler på lovparagrafer som viser til politiregisterloven § 39 er helsepersonelloven § 20a første ledd, opplæringsloven § 10-9, barnehageloven § 19 og kirkeloven § 29. Utdanninger som fører fram til yrker som er omfattet av disse lovene, slik som helse-, lærer- og teologiutdanninger, har dermed også krav om politiattest for studenter som deltar i praksisstudier eller klinisk undervisning på arbeidsplasser for slike yrker. Kravene til politiattest etter profesjonslovgivningen er delvis knyttet til profesjon og delvis til stilling. Eksempler på krav knyttet til profesjon finnes i barnehageloven, mens opplæringsloven har krav knyttet til stilling. Flere yrker er knyttet til en profesjonsutdanning, slik som sykepleieryrket. Da vil kravene om politiattest som gjelder for sykepleieryrket, gjelde for sykepleierstudenter som deltar i praksis eller klinisk undervisning. Et annet eksempel er at reglene om politiattest som gjelder for ansatte i barnehager, gjelder tilsvarende for studentene når de gjennom undervisningen deltar i praksis i barnehager.

16.2.1.3 Saksbehandlingen ved krav om politiattest

I forskrift om opptak til høgre utdanning (opptaksforskriften) kapittel 6, gis det regler om saksbehandlingen ved krav om politiattest.

Det følger av opptaksforskriften § 6-1 tredje ledd at den enkelte institusjonen selv må vurdere om den tilbyr studier der studentene enten kan komme i kontakt med mindreårige, eller vil delta i praksisstudier eller klinisk undervisning med tilsvarende krav om politiattest for bestemte typer yrkesutøving.

Dersom et studium krever politiattest fra studentene, følger det av uhl. § 4-9 første ledd at politiattesten skal legges fram «ved opptak til og underveis i studiet». Det er dermed grunnlag for å hente inn politiattest både ved opptak til studiet og senere når praksisstudier eller klinisk undervisning blir aktuelt.

Alternativet om senere innhenting vil blant annet være aktuelt der slik praksis eller undervisning ikke er obligatorisk, og det først blir klart underveis i studieperioden om studenten skal gjennomføre praksis eller klinisk undervisning.

I tillegg sier opptaksforskriften § 6-5 at en fornyet vandelskontroll kan utføres i samsvar med politiregisterloven § 43. Denne paragrafen gir bare hjemmel til å innhente nye eller oppdaterte opplysninger når det er sendt ut en politiattest tidligere.

Departementet legger til grunn at institusjonene kan kreve at politiattester som er utstedt og signert digitalt, leveres til institusjonen i digital form, i et digitalt format som sikrer at ektheten av attesten kan verifiseres.

16.2.1.4 Konsekvenser ved anmerkning på politiattesten

Hvilke konsekvenser en anmerkning på politiattesten kan få er ikke regulert i politiregisterloven § 39, men i spesiallovgivningen. For studenter er det universitets- og høyskoleloven som regulerer konsekvensene av merknader på politiattesten.

Det følger av uhl. § 4-9 andre ledd at en student som har merknader på politiattesten som viser at studenten er «dømt eller har vedtatt forelegg» for forhold som innebærer at studenten må anses som uskikket til å delta i arbeid med pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre, «kan» utestenges fra praksisstudier eller klinisk undervisning hvor slik deltakelse må anses som uforvarlig på grunn av den kontakten studenten får med disse i denne forbindelse. Dersom politiattesten viser at en student er «siktet eller tiltalt» for det aktuelle straffebudet, «kan» studenten midlertidig utelukkes fra praksisstudier eller klinisk undervisning til rettskraftig dom foreligger, eller saken er henlagt. Forutsetningen er at dette er nødvendig av hensyn til sikkerhet eller behandlingsmiljø for pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre som studenten vil komme i kontakt med i denne forbindelse, jf. uhl. § 4-9 tredje ledd.

Reglene innebærer at studenter som har en anmerkning på politiattesten sin, ikke automatisk blir utestengt fra praksis eller klinisk undervis-

ning, men at det må foretas en konkret vurdering av om de skal utestenges eller midlertidig utelukkes. Når det gjelder en student som er siktet eller tiltalt for relevante forhold, innebærer uhl. § 4-9 tredje ledd at studenten bare kan utelukkes midlertidig fram til det foreligger rettskraftig dom eller saken er henlagt. Det dreier seg ikke om en full utestenging fra hele utdanningen for alltid, men om utelukkning fra deler av utdanningen for en begrenset tidsperiode. I ordet «kan» ligger at et skjønns må utøves i hvert enkelt tilfelle for å ta nærmere stilling til dette. Det betyr at utelukkningen kan opphøre før rettskraftig dom foreligger eller før saken er henlagt.

Det følger av uhl. § 4-9 fjerde ledd at institusjonens nemnd for studentsaker, etter uttalelse fra institusjonen, avgjør om studenten skal nektes retten til å delta i klinisk undervisning eller praksisstudier, og at forvaltningsloven (fvl.) § 42 gjelder tilsvarende. Fvl. § 42 regulerer utsatt iverksettelse av vedtak.

Hvilke straffebud studenten har merknader om på politiattesten er særlig relevant for om studenten skal utestenges. Merknader om seksuallovbrudd, narkotikalovbrudd eller voldskriminalitet vil ofte bli tillagt særlig vekt, mens det ved enkelte andre lovbrudd ofte skal mer til for at studenten skal bli utestengt. I tillegg er det relevant når lovbruddet har funnet sted, og om det dreier seg om flere lovbrudd over en lengre periode. Dreier det seg om forhold som har funnet sted for kort tid siden, taler det for utestenging. Nemnda skal også ta hensyn til om studenten har fått forelegg eller er siktet, tiltalt eller dømt. Nemnda må vurdere om det er nødvendig å utestenge studenten for å kunne ivareta sikkerheten til de sårbare gruppene. Hensynet til beskyttelse av mindreårige og sårbare grupper skal tillegges avgjørende vekt for utfallet av saken. Videre er det relevant om merknadene ville ført til utelukkelse etter den relevante lovgivningen for det aktuelle yrket.

Felles klagenemnd er klageinstans for vedtak i nemnda for studentsaker, jf. uhl. § 4-9 femte ledd.

Hovedkonsekvensen for en student som blir utestengt fra praksis eller klinisk undervisning, er at studenten ikke vil få vitnemål for fullført grad eller utdanning, jf. opptaksforskriften § 6-7.

16.2.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det i utgangspunktet ikke er behov for flere innholdsmessige endringer i paragrafen om politiattest enn det som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021) punkt 2.11, hvor universitets- og høyskolelovutval-

gets forslag om endringer i reglene om politiattest i NOU 2020: 3 ble fulgt opp.

Departementet foreslår imidlertid enkelte språklige endringer og forenklinger.

Departementet foreslår å ta ut begrepet «uskikket» for å tydeliggjøre skillet mellom vurderingene som foretas i politiattestsaker og vurderingene om en students skikkethet i skikkethetsaker som foreslås i § 12-3, jf. punkt 16.3.

I skikkethetsaker vurderes studenten etter fastsatte kriterier som er regulert i skikkethetsforskriften, og det vurderes om studenten utgjør en mulig fare for dem som studenten kommer i kontakt med under praksis eller i framtidig yrkesutøving. I politiattestsaker vurderes det om forholdet på politiattesten gjør det «uforsvarlig» å la studenten delta i praksis eller klinisk undervisning. I vurderingen tas det utgangspunkt i om det på bakgrunn av det straffbare forholdet studenten er dømt for, er forsvarlig å la studenten delta i arbeid med de sårbare gruppene som studenten vil møte. Det må gjøres i en helhetsvurdering der man legger vekt på typen praksis, innholdet i utdanningen, hvilke grupper utdanningen retter seg mot, og opplysninger om det straffbare forholdet, jf. LG-2022-22122.

Departementet mener at formuleringen «uskikket» i dagens paragraf om politiattest kan gi et feilaktig inntrykk av at regelen angir at det i tillegg til en vurdering av om det er uforsvarlig å la studenten gå ut i praksis, skal foretas en skikkethetsvurdering av den aktuelle studenten. Departementet legger til grunn at reglene om politiattest ikke innebærer at det skal gjøres en skikkethetsvurdering som er regulert av uhl. § 4-10.

Reglene om politiattest gir i større grad enn skikkethets sakene et sterkere preg av en føre varvurdering, hvor det sentrale er om begåtte straffbare handlinger er forenlige med å ha kontakt med eller omsorg for den personkretsen som paragrafen omfatter, jf. Ot.prp. nr. 65 (1996–1997) punkt 4.3. Departementet viser til at retten i dom 22-126631TVI-TSOS/TMSS også vektlegger et beskyttelseshensyn, jf. Ot.prp. nr. 108 (2008–2009) punkt 12.5.2.1. Formålet med reglene er å gi sårbare grupper den samme beskyttelsen i kontakt med studenter i praksis, som de har overfor ferdig utdannede yrkesutøvere. Videre vil et krav om politiattest bidra til å øke tilliten til at barn, unge og andre sårbare grupper tas hånd om av trygge personer.

For å unngå å blande sammen de ulike vurderingsgrunnlagene i saker om politiattest og skikkethet, foreslår departementet å ta ut formuleringen «uskikket» i uhl. § 4-9 andre ledd for å gjøre

det klart at vurderingen i slike saker handler om det er «uforsvarlig» å la studenten ha kontakt med sårbare grupper på bakgrunn av de straffbare forholdene studenten er dømt for. Endringen er ikke ment som en realitetsendring, men en tydeliggjøring av dagens regler. Institusjonen skal foreta nødvendige vurderinger i den enkelte sak i tråd med alminnelig forvaltningsrett.

Videre mener departementet at det er behov for å tydeliggjøre forskriftshjemmelen som gir grunnlag for å fastsette nærmere regler om politiattest. Departementet viser til at opptaksforskriften kapittel 6 regulerer både saksbehandlingen av politiattester med merknader og frister for å hente inn politiattester både med og uten merknader. Departementet foreslår derfor å justere ordlyden i tråd med dette.

For de fleste vedtak om reaksjoner mot studentene er myndigheten i loven lagt til styret eller institusjonens nemnd for studentsaker, mens myndigheten i loven bare er lagt til institusjonens nemnd for studentsaker når det gjelder reaksjoner i saker om politiattest. Departementet mener det er klart at dette ikke er ment å begrense styrets myndighet, og foreslår derfor at myndigheten i loven legges til «styret eller institusjonens nemnd for studentsaker». Det er styret som bestemmer om slike saker skal behandles av styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker. I dagens lov står det at slik vedtak skal gjøres etter uttalelse fra institusjonen. Ettersom det er styret som er institusjonens øverste organ, mener departementet denne reguleringen er rettslig overflødig. Departementet foreslår derfor ikke å videreføre dette. Styret eller nemnd for studentsaker må uansett sørge for at saken er tilstrekkelig opplyst, og dette vil ofte tilsi at det må innhentes vurderinger fra det aktuelle fagmiljøet på institusjonen. Det kan i forskrift fastsettes regler om gjennomføring av kravet, blant annet om saksbehandling og frister.

Departementet foreslår å ikke videreføre presiseringen om utsatt iverksettelse av vedtaket etter fvl. § 42. Vedtak om utestenging og utelukkelse på grunn av merknader på politiattest vil være enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og fvl. § 42 vil dermed gjelde selv om dette ikke er presisert i universitets- og høyskoleloven.

16.2.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene uhl. § 4-9 om politiattest med enkelte språklige endringer og forenklinger, se forslaget til § 12-2.

16.3 Skikkethetsvurdering

16.3.1 Dagens regler

Skikkethetsvurdering ble først regulert i lærerutdanningsloven fra 1973. I 2002 ble det også åpnet for skikkethetsvurdering av andre profesjonsutdanninger, som er nærmere regulert i forskrift.

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-10 første ledd at institusjonen i enkelte utdanninger skal vurdere om den enkelte student er skikket for yrket som studenten utdanner seg til. Skikkethetsvurdering skal foregå gjennom hele studiet. Det viktigste hensynet bak en skikkethetsvurdering er å sikre at pasienter, klienter, brukere, barnehagebarn, elever og andre blir tatt hånd om av en skikket person. Kongen fastsetter hvilke utdanninger som skal være omfattet av en slik skikkethetsvurdering. Det følger videre av § 4-10 andre ledd at vitnemål for fullført utdanning forutsetter at studenten er vurdert som skikket for yrket. Det er styret eller institusjonens nemnd for studentsaker som, etter innstilling fra en egen skikkethetsnemnd, kan vedta at en student ikke er skikket for yrket. En student som ikke er skikket for yrket, kan også utestenges fra studiet, jf. § 4-10 tredje ledd. Begge typer vedtak krever to tredels flertall, jf. § 4-10 fjerde ledd.

Skikkethetsvurdering og kravene til saksbehandlingen er nærmere regulert i forskrift om skikkethetsvurdering i høyere utdanning (skikkethetsforskriften), gitt med hjemmel i uhl. § 4-10. I skikkethetsforskriften § 1 er det uttømmende listet opp hvilke utdanninger som er underlagt skikkethetsvurdering. Forskriften har også nærmere regler om hvilke kriterier som skal legges til grunn for skikkethetsvurderingen innenfor de ulike utdanningene.

Formålet med skikkethetsvurdering er ifølge forskriften § 2 å avdekke om studenten har de nødvendige forutsetninger for å kunne utøve yrket. En student som utgjør en mulig fare for liv, fysisk og psykisk helse, rettigheter og sikkerhet til de pasienter, brukere, barnehagebarn, elever, eller andre studenten vil komme i kontakt med under praksisstudiene eller under framtidig yrkesutøvelse, er ikke skikket for yrket.

Fra saken er reist for skikkethetsnemnda har studenten rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson, og utgiftene til dette dekkes av institusjonen, jf. uhl. § 4-8 femte ledd.

Skikkethetsnemnda utarbeider innstilling til institusjonens nemnd for studentsaker, som fatter vedtak for institusjonen i saker om særskilt skik-

kethetsvurdering, jf. uhl. § 4-10 tredje ledd. Finner skikkethetsnemnda at studenten ikke er skikket, skal skikkethetsnemnda foreslå eget vedtak om dette. Hvis skikkethetsnemnda mener at en ikke-skikket student bør utestenges, skal det foreslås eget vedtak om helt eller delvis utestenging fra utdanningen og lengden på utestengingen. Maksimal utestengingsperiode er fem år. Skikkethetsnemnda kan foreslå vilkår for å gjenoppta utdanningen etter utestengingsperioden hvis den vurderer dette som hensiktsmessig, jf. skikkethetsforskriften § 12.

Med bakgrunn i skikkethetsnemndas innstilling fatter nemnd for studentsaker vedtak i saken, jf. uhl. § 4-10 tredje ledd. Vedtak om at en student ikke er skikket og vedtak om utestenging, fattes med minst to tredels flertall og kan påklages etter reglene i forvaltningsloven, jf. uhl. § 4-10 fjerde ledd. I vedtak om utestenging må institusjonen opplyse om at studenten ikke kan søke eller ta imot plass ved tilsvarende utdanninger i utestengingsperioden. I tillegg må det presiseres hvilken utdanning det gjelder. Med tilsvarende utdanninger menes den aktuelle utdanningen, også når den blir tilbudt under et annet navn.

Vedtak om skikkethet og utestenging skal registreres i RUST (Register for utestengte studenter), jf. uhl. § 4-12 andre ledd. Felles klagenemnd er klageinstans for vedtak om skikkethet som styret eller institusjonens klagenemnd har fattet.

En student som ønsker å gjenoppta utdanningen etter en utestengingsperiode, må søke om opptak. Etter et gjenopptak har studenten de samme rettighetene og pliktene som andre studenter, og har følgelig krav på å få godkjent tidligere avlagte eksamener etter reglene i uhl. § 3-5 e.

16.3.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 flere strukturelle og innholdsmessige endringer i paragrafen om skikkethetsvurdering i høyere utdanning.

Utvalget foreslo at gjeldende uhl. § 4-10 første ledd endres slik at departementet får hjemmel til i forskrift å fastsette hvilke utdanninger som er omfattet av skikkethetsvurdering, og til å fastsette regler om saksbehandlingen i skikkethetssaker. Utvalget foreslo å flytte paragrafene i skikkethetsforskriften §§ 2 og 12 til universitets- og høyskoleloven, slik at kriteriene for skikkethetsvurdering er sammenfattet i én lovparagraf, og utestengingsperiodens lengde framgår i loven. Utvalget foreslo

videre å innføre krav om skikkethetsvurdering for etter- og videreutdanninger som er knyttet til grunnutdanningene listet opp i § 1 i skikkethetsforskriften. Det ble foreslått å gi institusjonene adgang til å søke departementet om at utdanninger inkluderes i ordningen med skikkethetsvurdering. Utvalget foreslo også å tydeliggjøre ansvaret for løpende skikkethetsvurdering, og for når en sak om skikkethetsvurdering skal åpnes. Utvalget foreslo i tillegg en ny paragraf i skikkethetsforskriften om at hvis studenten ikke framlegger relevant dokumentasjon i skikkethetssaker etter oppfordring fra institusjonen, kan det få betydning for utfallet i skikkethetsvurderingen.

I tillegg foreslo utvalget at reglene om vedtaksmyndighet og klageinstans, og reglene om rett til dekning av advokatutgifter, flyttes til egne paragrafer i loven.

Utvalget vurderte også om loven bør regulere anonymitet for tvilsmelder, men konkluderte med at det ikke ville foreslå endringer i universitets- og høyskoleloven på dette punktet.

Utvalget vurderte også et innspill fra Universitets- og høyskolerådet (UHR) om å endre dagens ordning med en opplisting av konkrete utdanninger i forskriften, til å ta inn en ny paragraf i loven som angir et sett av hovedkriterier for hva som kjennetegner utdanninger som skal inn under ordningen med skikkethetsvurdering. På den måten ville institusjonene selv få ansvaret for å bestemme hvilke utdanninger som må inn under ordningen med skikkethetsvurdering. Universitets- og høyskolelovutvalget påpekte imidlertid at en slik endring vil kreve en omlegging av hele skikkethetssystemet og derfor bør utredes nærmere.

16.3.3 Høringsinstansenes syn

Tjuefire høringsinstanser kommenterte lovutvalgets forslag til ny paragraf om skikkethetsvurdering. De som uttalte seg om dette er *Forsvarsdepartementet*, *Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)*, *Helse Sør-Øst RHF*, *Helse Vest RHF*, *Helse Bergen HF*, *Forsvarets høyskole*, *Høgskolen i Østfold (HiØ)*, *Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter (KRUS)*, *Lovisenberg diakonale høyskole*, *Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)*, *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)*, *OsloMet*, *Universitetet i Bergen (UiB)*, *Universitetet i Oslo*, *Universitetet i Sørøst-Norge (USN)*, *Universitetet i Tromsø (UiT)*, *Felles klagenemnd*, *Akademikerne*, *Norges ingeniør- og teknologiorganisasjon (NITO)*, *Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet*, *Studenttinget*

NTNU, Studentdemokratiet ved Universitetet i Sør-øst-Norge, Studentparlamentet ved Universitetet i Oslo, Funkisstudentene, og Arbeidsutvalget for institusjonsansvarlige i Norge.

Siden lovutvalget også har vurdert og foreslått enkelte endringer i skikkethetsforskriften, ga flere av høringsinstansene innspill til forslag som i større grad omhandler endringer i forskriften. I det følgende er det bare innspill til lovforslaget som blir omtalt her.

Flertallet av høringsinstansene støttet å flytte skikkethetsforskriften §§ 2 og 12 til universitets- og høyskoleloven, slik at kriteriene for skikkethetsvurdering er sammenfattet i én lovparagraf, og utestengingsperiodens lengde er tydelig hjemlet i lov.

Felles klagenemnd skrev i sitt høringssvar at endringen er med på å tydeliggjøre hvilke vurderinger som skal gjøres i skikkethetssaker, og at endringen vil medføre bedre tilgjengelighet og dermed også gi studentene en bedre rettssikkerhet.

Klagenemnda ved NMBU kommenterte at lovforslaget inneholder henvisning til kriterier i forskrift. Dette er en uvant lovteknisk framgangsmåte, som i realiteten setter forskrift foran lovtekst i stedet for å fastsette rammer for bruk av forskriftshjemmelen.

UiT sa i sitt høringssvar at paragrafen bør åpne med å fastsette den lovpålagte plikten til å skikkethetsvurdere studenten, og foreslår følgende ordlyd:

Departementet kan fastsette at i enkelte utdanning skal institusjonen vurdere om den enkelte student er skikket for yrket.

Flere av høringsinstansene kommenterte i sine høringssvar det positive i at løpende skikkethetsvurdering konkret blir omtalt i loven. HiØ viste til at dette framhever viktigheten av skikkethetsvurdering i et bredt perspektiv, og at det vil løfte fram ansvaret for å vurdere løpende skikkethet.

Flertallet av høringsinstansene var positive til å tydeliggjøre i loven når en sak om skikkethet igangsettes. Flere høringsinstanser kommenterte likevel forslaget om å endre formuleringen «særskilt skikkethetsvurdering» til å «åpne sak om skikkethetsvurdering». USN viste i sitt høringssvar til at universitetet forstår intensjonen bak omformuleringen, men er av den oppfatning at begrepet «særskilt skikkethetsvurdering» er godt innarbeidet i sektoren og tydelig indikerer at man igangsetter en mer omfattende prosess enn ved løpende skikkethetsvurdering. USN mente på

denne bakgrunn at denne presiseringen derfor bidrar til bedre forståelse av de ulike prosessene, og at det heller bør gis en mer presis forklaring i merknaden til hva en særskilt skikkethetsvurdering innebærer. Tilsvarende mente Arbeidsutvalget for institusjonsansvarlige i Norge at begrepet «særskilt skikkethetsvurdering» er tydeligere enn å åpne sak om skikkethetsvurdering. OsloMet mente konsekvent bruk av begrepet vil tydeliggjøre paragrafens innhold, og at «opprette sak» er en bedre formulering. HiØ mente at det er uheldig at begrepet «særskilt» er utelatt i ny ordlyd, og at det har stor betydning for å tydeliggjøre forskjellen mellom løpende skikkethetsvurdering og særskilt skikkethetsvurdering.

Flesteparten av høringsinstansene som ga innspill til paragrafen, ga også støtte til forslaget om å innføre krav om skikkethetsvurdering for etter- og videreutdanninger som er knyttet til grunnutdanningene. Flere høringsinstanser kommenterte dette forslaget.

Bufdir skrev følgende i sitt innspill til forslaget:

Det kan gå lang tid mellom grunnutdanningen og videreutdanningen. Det kan derfor ha oppstått nye forhold som gjør at det er behov for en ny skikkethetsvurdering. Det er heller ikke gitt at en person som er funnet skikket i sin grunnutdanning, nødvendigvis er skikket til yrket som en etter- og videreutdanning leder til.

UiB skrev at behovet for skikkethetsvurderinger i hovedsak gjør seg gjeldende for videreutdanning, og at det ikke synes formålstjenlig å innføre dette for rene etterutdanninger. Felles klagenemnd ønsket at departementet ser på om skikkethetsvurdering bør avgrenses til de etter- og videreutdanningene som inneholder praksis hvor studentene kan komme i kontakt med sårbare grupper.

NTNU påpekte at forslaget blir for utydelig om hva som menes med «som bygger på», og hvilke utdanninger dette dermed vil omfatte. De skrev:

Det er viktig at det ikke oppstår usikkerhet og tvist om den aktuelle utdanningen omfattes av kravet, og NTNU foreslår i stedet at de aktuelle videreutdanningene innenfor helse- og sosialfag som pr. i dag er omfattet av rammeplan, føyes til i listen over hvilke utdanninger som er omfattet av skikkethetsvurdering.

OsloMet understreket at det er viktig med nasjonal samordning, slik at de samme utdanningene, uansett institusjon, omfattes av ordningen med skik-

kethetsvurdering, og ber departementet om hensiktsmessige ordninger for å ivareta dette.

USN var svært positiv til lovutvalgets anbefaling om at videreutdanninger knyttet til grunnutdanningene som er omfattet av skikkethetsvurdering, bør underlegges tilsvarende skikkethetsvurdering. USN sa også:

Avslutningsvis viser USN til innspill under forslaget § 10-5 tredje ledd vedrørende en plikt til å informere Helsedirektoratet om utestenging, og ber departementet ut ifra samme hensyn vurdere en tilsvarende bestemmelse ved utestenging etter § 10-1. Dette vil være av særlig betydning for videreutdanningene, hvor studenten allerede sannsynligvis har fått autorisasjon etter en grunnutdanning.

Til forslaget om at det er departementet som kan fastsette hvilke utdanninger som omfattes av skikkethetsvurdering, og til å fastsette regler om saksbehandlingen i skikkethetssaker, kommenterte *Arbeidsutvalget for institusjonsansvarlige i Norge* det viktige i at det kan bli noe enklere og raskere med departementet som godkjenningmyndighet. Videre skrev de at det er essensielt at dette er likt på landsplan slik at de samme utdanningene, uansett institusjon, omfattes av ordningen med skikkethetsvurdering.

Flere av høringsinstansene støttet forslaget om en ny regel i skikkethetsforskriften om at hvis studenten ikke framlegger relevant dokumentasjon i skikkethetssaker etter oppfordring fra institusjonen, kan dette få betydning for utfallet av skikkethetsvurderingen. Akademikerne mente imidlertid at denne regelen ikke bør framgå av skikkethetsforskriften, men av loven selv, for eksempel som nytt sjette ledd i lovparagrafen. Akademikerne begrunnet dette med følgende:

Å få disse alminnelige forvaltningsrettslige saksbehandlingsreglene lovfestet, mener vi vil styrke forutsigbarheten for studentene når det gjelder konsekvensen av manglende framleggelse av etterspurt dokumentasjon. Forutsetningen er at dette er dokumentasjon som faktisk lar seg frambringe fra studentens side.

16.3.4 Departementets vurdering

16.3.4.1 Regulering i lov og i forskrift

Skikkethetsvurdering i høyere utdanning er regulert i både lov og forskrift, og universitets- og høyskolelovutvalget har i NOU 2020: 3 derfor vurdert

den samlede reguleringen med tanke på hva som bør hjemles i loven og hvilke regler som bør forskriftsfestes.

Departementet viser til at forslag til endringer i skikkethetsforskriften har vært på høring, og at flere av utvalgets forslag til forskriftsendringer følges opp i denne høringen. Dette gjelder blant annet forslag om at skikkethetsvurdering skal gjøres i alle videreutdanninger knyttet til de grunnutdanningene som allerede er omfattet av skikkethetsforskriften, omstrukturering av generelle og spesielle vurderingskriterier og dokumentasjonskrav.

Departementet foreslår å videreføre at loven skal regulere de overordnede rammene for skikkethetsvurdering, inkludert hjemmel for reaksjoner mot studentene, mens de nærmere reglene om skikkethetsvurdering skal være i forskrift.

16.3.4.2 Virkeområde for hvilke utdanninger som omfattes av skikkethetsvurdering

Etter dagens regler er det Kongen som fastsetter hvilke utdanninger som skal omfattes av skikkethetsvurdering. Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å endre dette til at departementet i forskrift kan fastsette hvilke utdanninger som skal ha skikkethetsvurdering. Forslaget innebærer en realitetsendring i den forstand at listen over utvalgte utdanninger ikke lenger må besluttes ved kongelig resolusjon, men ved at departementet fastsetter endringer i skikkethetsforskriften. Listen over utdanninger går i dag fram av skikkethetsforskriften § 1.

Departementet mener utvalgets forslag om å gi departementet myndighet til å fastsette utdanningene i forskrift er hensiktsmessig. Departementet har allerede hjemmel til å fastsette vurderingskriterier og andre regler i forskrift, og dermed er det naturlig at denne forskriftsmyndigheten ligger samlet til Kunnskapsdepartementet.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å ikke videreføre første ledd om at skikkethetsvurderingen skal gjelde for bestemte utdanninger som i dag fastsettes av Kongen, men foreslo isteden en generell forskriftshjemmel om skikkethetsvurdering. Departementet mener det bør komme tydelig fram at reglene om skikkethet bare gjelder på enkelte studier, og foreslår derfor å videreføre et første ledd om at «departementet kan fastsette at universiteter og høyskoler på enkelte studier skal gjøre en vurdering av om den enkelte student er skikket for yrket».

På hvilke studier det skal gjennomføres skikkethetsvurdering, vil fortsatt bli fastsatt i forskrift. Hensikten med skikkethetsvurderingene er å

verne om mennesker og dyr i sårbare situasjoner som studenten kan komme i kontakt med eller ha ansvar for i praksis eller framtidig yrkesutøvelse. Det vil dermed bare være aktuelt med krav om skikkethetsvurdering der det er et slikt beskyttelsesbehov.

16.3.4.3 Kriterier i skikkethetsvurderingen

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å ta inn i loven vilkårene for når en student anses som uskikket for et yrke. Dette er i dag regulert i skikkethetsforskriften § 2 (overordnet) og i §§ 3 til 5 (konkrete kriterier). De høringsinstansene som har kommentert forslaget, stiller seg positive til denne strukturelle endringen. Departementet mener hjemmelsgrunnlaget for å vurdere en student som uskikket må være klart og presist. Forslaget om å synliggjøre de materielle kriteriene som ligger til grunn for reaksjoner i disse sakene, er derfor et viktig grep.

Utvalget har valgt en ordlyd som viser til vurderingskriterier i konkrete bestemmelser i skikkethetsforskriften. En slik lovteknisk løsning mener departementet er uheldig, i likhet med *NMBUs* innspill, fordi dette innebærer at framtidige strukturelle endringer i forskriften også vil kreve lovendring.

Departementet er ellers enig i at de konkrete vurderingskriteriene som skal gjelde for de enkelte utdanningene, fortsatt bør reguleres i skikkethetsforskriften sammen med andre saksbehandlingsreglene for skikkethets saker. Lovparagrafen bør likevel angi hoveddrammene og vilkårene for skikkethetsvurderingen, inkludert at studenten må oppfylle visse kriterier for å unngå å utgjøre en mulig fare for dem studenten kan komme i kontakt med under praksis og i yrket. Departementet foreslår en litt annen ordlyd enn universitets- og høyskolelovutvalget for å synliggjøre at grunnlaget for skikkethetsvurderingen er om studenten kan utgjøre en mulig fare for de personene vedkommende kan komme i kontakt med i under praksis og framtidig yrkesutøvelse.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo også å tydeliggjøre i loven hva formålet med skikkethetsvurderingen er. Departementet mener det er tilstrekkelig at det framkommer av loven hva som er terskelen for at en student skal anses som uskikket – altså at studenten kan utgjøre en mulig fare for de personene vedkommende kan komme i kontakt med under praksis og framtidig yrkesutøvelse. Nærmere regulering av formålet, mener departementet hører bedre hjemme i forskrift.

16.3.4.4 Plikten til løpende og særskilt skikkethetsvurdering

Departementet støtter utvalgets forslag om å tydeliggjøre innholdet i institusjonenes plikt til å vurdere skikketheten til studentene løpende gjennom hele studiet. Begrunnelsen for presiseringen er å klargjøre i loven at denne vurderingen ikke skal gjøres av alle studentene, bare de studentene som går på en utdanning som er omfattet av ordningen med skikkethetsvurdering.

I dag regulerer ikke loven når, hvordan og hvem som setter i gang en sak når det foreligger tvil om en students skikkethet, men dette er delvis regulert i skikkethetsforskriften § 9. Utvalget har foreslått at dette skal presiseres i loven. Sammen med øvrige endringer departementet foreslår å ta inn i paragrafen, mener departementet at dette vil gi en god og helhetlig oversikt over saksgangen i skikkethetsordningen.

Flere høringsinstanser mener at ordlyden «å åpne sak om skikkethetsvurdering» i lovutvalgets forslag er utydelig med tanke på å skille mellom den løpende skikkethetsvurderingen og det man i dag benevner som en særskilt skikkethetsvurdering som settes i gang på bakgrunn av en mottatt tvilsmelding om en students skikkethet.

Departementet mener at begrepene «løpende» og «særskilt» skikkethetsvurdering er godt etablerte, og at de beskriver ulike prosesser og handlinger. Departementet mener det er hensiktsmessig å tydeliggjøre skillet mellom den løpende vurderingen av alle studentene i disse utdanningene, og den særskilte vurderingen som foretas av enkelte studenter når det oppstår tvil om skikketheten deres. Departementet støtter utvalgets forslag om å ta inn i loven når en institusjon har plikt til å starte en særskilt skikkethetsvurdering. Departementet er enig i høringsinnspillene om at det bør presiseres at dette gjelder den «særskilte» skikkethetsvurderingen av en student, som starter etter at det er mottatt en tvilsmelding til institusjonsansvarlig. Departementet foreslår derfor å justere ordlyden i tråd med dette.

16.3.4.5 Utestengingsperiodens maksimale lengde

Det er i dag fastsatt i loven at det kan fattes vedtak om at en student ikke er skikket for yrket, og at studenten derfor kan utestenges fra utdanningen. Det går imidlertid ikke fram av loven hvor lenge en student kan utestenges, men framgår av skikkethetsforskriften § 12. Utvalget har foreslått å ta dette inn i loven.

Departementet er enig i at utestengingsperiodens maksimale lengde bør gå fram av loven. Dette samsvarer også med hvordan utestenging i dag er regulert etter uhl. § 4-8, hvor de ulike utestengingsreaksjonene angis i maksimalt antall år.

Utvalget har også foreslått å presisere at studenten ikke skal utestenges for en lengre periode enn det som er nødvendig ut fra årsaken til at studenten er vurdert som uskikket. Dette er i dag lagt til grunn av departementet i Rundskriv F-07-16 om forskrift om skikkethetsvurdering i høyere utdanning og er et hensyn som veier tungt når utestengingsperioden skal fastsettes i den enkelte sak.

Ved fastsettelse av utestenging av en student bør forholdsmessighet alltid vurderes. Et krav om forholdsmessighet er imidlertid ikke presisert i andre regler om utestenging i dagens lov. Det som likevel skiller skikkethetssakene fra andre saker hvor utestenging benyttes, er at maksimal lengden i skikkethetssaker er vesentlig lenger. I tillegg kan årsaken til uskikkethet være av forbigående art, slik at grunnlaget for utestenging vil kunne endre seg over tid. Å vurdere grundig hva som vil være riktig utestengingslengde er derfor særdeles viktig i skikkethetssakene. Departementet mener at dette allerede er godt etablert gjennom praksis og ivaretatt i rundskrivet. Samtidig ser departementet at en presisering i loven vil oppleves som viktig for studentene med hensyn til rettssikkerhet og forutsigbarhet. Departementet foreslår derfor å gå videre med utvalgets forslag i sin helhet.

16.3.4.6 Anonyme tvilsmeldinger

Departementet er enig i utvalgets redegjørelse for gjeldende rettstilstand og vurderinger om ikke å foreslå en lovregulering av adgangen til å levere anonyme tvilsmeldinger.

Muligheten til å levere en tvilsmelding anonymt er også redegjort for i Rundskriv F-07-16, hvor departementet viser til at anonymisering av en melder bare kan gjøres der særlige grunner taler for det, jf. forvaltningsloven § 19 andre ledd bokstav b. Dersom en rett til anonymisering skal lovfestes, vil det i realiteten kunne svekke partsrettighetene som studenter i dag har i skikkethetssaker.

Både utvalget og departementet anerkjenner at det kan være krevende for studenter å skulle melde tvil om en medstudents skikkethet. Dette kan likevel ikke være førende for å fravike hovedregelen om en parts rett til å kunne gjøre seg

kjent med alle opplysninger i egen sak når konsekvensene er så inngripende som å bli vurdert til å være uskikket for et yrke.

Departementet mener at unntaket i forvaltningsloven § 19 er tilstrekkelig for å ivareta tvilmelderens anonymitet dersom det av særlige grunner er behov for dette.

16.3.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- at departementet kan fastsette hvilke utdanninger som skal omfattes av skikkethetsvurdering, se forslaget til § 12-3 første ledd
- å lovfeste at institusjonen skal foreta en løpende skikkethetsvurdering av studenten i utdanninger som er omfattet, se forslaget til § 12-3 andre ledd
- å presisere i loven de materielle vilkårene som skal vurderes i en skikkethetsvurdering, se forslaget til § 12-3 tredje ledd
- å regulere når en sak om særskilt skikkethetsvurdering skal igangsettes og tydeliggjøre utestengingsperiodens maksimale lengde, se forslaget til § 12-3 tredje og fjerde ledd
- å ellers videreføre reglene i uhl. 4-10 om skikkethet, se forslaget til § 12-3

16.4 Uredelig opptreden og fusk

16.4.1 Dagens regler

16.4.1.1 Generelt

I dag kan eksamen, prøve eller godkjenning av kurs annulleres «hvis kandidaten ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden har skaffet seg adgang til å gå opp til vedkommende eksamen eller prøve, eller til å delta i vedkommende kurs», jf. universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-7 første ledd bokstav a, eller «forsettlig har forsøkt å fuske eller forsettlig eller grovt uaktsomt har fusket i forbindelse med gjennomføring av, eller forut for endelig sensur av, vedkommende eksamen eller prøve, eller under gjennomføring av vedkommende kurs», jf. bokstav b. Dersom en kandidat har opptrådt slik beskrevet over, eller forsettlig medvirket til dette, kan kandidaten også utestenges fra institusjonen og fratas retten til å gå opp til eksamen ved institusjoner under denne loven i inntil ett år, jf. uhl. § 4-8 tredje ledd.

16.4.1.2 Uredelig opptreden

Uhl. § 4-7 første ledd bokstav a regulerer forhold hvor studenten har skaffet seg adgang til å gå opp til eksamen eller prøve, eller til å delta i kurs ved hjelp av falskt vitnemål eller annen form for uredelig opptreden.

Når det gjelder «annen form for uredelig opptreden», må kandidaten ha utført en handling som har gitt vedkommende en uberettiget adgang til eksamen, prøve eller kurs. «Uredelig opptreden» vil være andre tilfeller enn bruk av falskt vitnemål hvor en student opptre klanderverdig for å oppnå en urettmessig fordel. Et eksempel på uredelig opptreden er bruk av falsk legitimasjon for å skaffe seg adgang til en eksamen. Et annet eksempel kan være å få en annen student til å føre ens eget navn i frammøteprotokollen for et kurs med obligatorisk frammøte. Felles klagenemnd behandlet i 2020 en sak om uredelig opptreden. Her kom klageinstansen fram til at en student hadde skaffet seg uberettiget adgang til eksamenslokalet gjennom å hevde overfor eksamensvaktene at eksamenskontoret hadde gitt studenten tillatelse til å gjennomføre eksamen til tross for at studenten hadde møtt opp for sent. Nemnda viste til at studentens handling var i strid med eksamensreglementet, og at dette var å anse som uredelig opptreden.

Skyldkravet ved uredelig opptreden er ikke uttrykkelig regulert i uhl. § 4-7 første ledd bokstav a. Dette framgår heller ikke av forarbeidene. Felles klagenemnd har i sine årsmeldinger redegjort for sin forståelse av skyldkravet i disse sakene. I Årsmelding 2021 s. 23 framgår det at Felles klagenemnd har lagt til grunn følgende om skyldkrav:

Utestenging av en student fra studiet har et utelukkende pønalt formål. I og med at reaksjonen har et klart straffepreg, taler dette i retning av at dersom uaktsomhet skulle være tilstrekkelig, måtte det ha fulgt direkte av ordlyden i lovteksten. Denne forståelsen er også i tråd med hensynet til studentens rettsikkerhet. Felles klagenemnd har derfor ved sin behandling av disse sakene lagt til grunn at skyldkravet er forsett.

16.4.1.3 Fuskebegrepet

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) definerer ikke begrepet «fusk», men overlater til institusjonene selv å fastsette hva som skal regnes som fusk i sine regelverk for eksamen og kildebruk. Universitets- og høyskolelovutvalget la til grunn,

under henvisning til rettspraksis fra Høyesterett, at fusk omfatter de tilfellene der en student har overtrådt handlingsplikter som følger av regelverket ved en institusjon, for eksempel eksamensreglementet. Utvalget la til grunn at det skulle være en objektiv vurdering av hva som var fusk. Dette innebærer at det ikke skal tolkes inn et subjektivt element i hva som skal regnes som fusk. Det stilles derfor ingen krav til subjektiv klanderverdig opptreden for at en handling objektivt sett skal anses som fusk, jf. også Rt. 2015 s. 995. Handlinger som åpenbart ikke er egnet til å gi kandidaten noen fordel ved eksamen, faller likevel utenfor.

Skjæringstidspunktet for når fusk anses å være fullbyrdet vil variere. For studier som har bokkontroll eller der studentene har lov til å ha med seg andre typer hjelpemidler, typisk kalkulatorer, vil skjæringstidspunktet være når kontroll av hjelpemidlene er igangsatt. Ellers er skjæringstidspunktet når eksamen starter.

Skyldkravet ved fusk er forsett eller grov uaktsomhet. Kravet om grov uaktsomhet innebærer at det må foreligge en kvalifisert klanderverdig opptreden som gir grunn til sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet, jf. merknad i ot.prp.nr. 40 (2001–2002) til tidligere § 54. Både forarbeider og uttalelser fra departementet viser at det foreligger en svært streng aktsomhetsplikt for studentene ved eksamen. De har plikt til selv å sette seg inn i eksamensreglementet og hvilke hjelpemidler som er tillatt brukt under selve eksamen. Samtidig har institusjonene også en plikt til å gi studentene nødvendig informasjon og veiledning om hva som vil regnes som fusk, om hvilke hjelpemidler det er tillatt å bruke på eksamen, krav til og opplæring i bruk av kildehenvisninger mv., jf. også forvaltningsloven § 11.

16.4.1.4 Medvirkning til fusk

Medvirkning til fusk reguleres av uhl. § 4-8 tredje ledd. Det følger av regelen at en kandidat som forsettlig har medvirket til handlingene beskrevet i uhl. § 4-7 første og andre ledd, kan utestenges fra institusjonen. I tillegg kan den som har medvirket, fratas retten til å gå opp til eksamen ved institusjoner som er omfattet av universitets- og høyskoleloven i inntil ett år. Det er altså ikke anledning til å annullere eksamener for den som har medvirket, se Ot.prp. nr. 85 (1993–94) merknaden til § 54. Med «kandidat» menes både studenter og ph.d.-kandidater.

Denne regelen skiller seg fra reglene i uhl. § 4-8 første og andre ledd, som hovedsakelig er

begrunnet i beskyttelseshensyn. Medvirkning til fusk regnes som et grovt tillitsbrudd, og sanksjoneres ut fra allmennpreventive hensyn.

For at en person skal få en slik straff, må vedkommende ha medvirket «forsettlig». Medvirkeren må dermed med hensikt ha medvirket til fusk, jf. straffeloven § 22 første ledd bokstav a. Det foreligger også forsett dersom medvirkeren har medvirket til fusk med bevissthet om at handlingen sikkert eller mest sannsynlig er medvirkning til fusk. Det samme gjelder dersom medvirkeren holder det for mulig at handlingen er medvirkning til fusk og velger å handle selv om det skulle være tilfellet, jf. straffeloven § 22 første ledd bokstav b og c. Den nedre grensen for medvirkning til fusk er forsett. Grensen er dermed høyere enn ved egenutførte fuskehandlinger, hvor den nedre grensen er grov uaktsomhet.

Bakgrunnen for at det stilles krav om forsettlig medvirkning er at det ved forsøk på fusk kan være vanskelig å vurdere om det foreligger skyld. Regelen er ment å ramme for eksempel tilfeller der en student har lånt bort en oppgave i den hensikt å hjelpe en annen student til å levere en plagiert oppgave. Medvirkning kan også være at en student har lånt bort besvarelsen sin til en medstudent som kopierer besvarelsen, uten at studenten som lånte bort oppgaven, ønsket å medvirke til fusk. Det siste tilfellet vil ikke være medvirkning til fusk som rammes av regelen, fordi medvirkeren ikke handlet med forsett.

Medvirkning kan også være at en student ved avleggelsen av en eksamen gir seg ut for å være en annen eksamenskandidat, for eksempel ved å vise falsk identifikasjon eller logge seg på med studentens brukeridentitet, hvis det dreier seg om digital eksamen. I dette tilfellet kan medvirkeren bli utestengt og fratatt retten til å gå opp til eksamen. Studenten selv kan bli utestengt, få sin eksamen annullert og bli fratatt retten til å gå opp til eksamen.

16.4.1.5 Annullering

Det er styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker som kan fatte vedtak om annullering, jf. uhl. § 4-7 første ledd. Departementet eller særskilt klageorgan er klageinstans, jf. uhl. § 4-7 tredje ledd. Annullering innebærer at resultatet nulles ut, og studenten stilles som om vedkommende ikke hadde gått opp til eksamen, prøven eller tatt kurset.

Regelen gjelder handlinger gjort av «kandidaten», som omfatter både studenter og ph.d.-kandidater. Regelen gjelder dermed også for opptak til

doktorgradsprogrammet og godkjenning av ulike typer prøving eller praksis i den forbindelse.

Annullering som reaksjonsform kan bare benyttes overfor en student som prøver å oppnå en fordel ved å fuske og er begrenset til den eksamenen eller prøven som det irregulære forholdet knytter seg til. Det er ikke adgang til å annullere andre eksamener på grunn av mistanke eller av preventive grunner. Andre som forsettlig medvirker til fusk, kan som tidligere nevnt bli utestengt etter uhl. § 4-8 tredje ledd.

Det følger av uhl. § 4-7 første og andre ledd at en eksamen «kan» annulleres. Styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker er tillagt et forvaltningsskjønn. Det betyr at det må foretas en konkret helhetsvurdering av om en eksamen skal annulleres hvis vilkårene for annullering er oppfylt. Den aktuelle eksamenen blir derfor ikke automatisk annullert. Eksamener og prøver hvor det er konstatert at studenter har fusket, vil normalt bli annullert. I enkelte tilfeller vil likevel forholdets art og omfang kunne tilsi at eksamensresultatet blir stående selv om det er påvist forhold som medfører at en eksamen i utgangspunktet kunne bli annullert, jf. Ot.prp. nr. 85 (1993–94) merknaden til § 54.

Adgangen til annullering foreldes ikke, jf. uhl. § 4-7 fjerde ledd. Dette innebærer at en utdanning potensielt kan annulleres flere år etter at studenten er ferdig med utdanningen, for eksempel dersom vedkommende brukte falskt vitnemål for å bli tatt opp til utdanningen.

Et vedtak om annullering er tvangsgrunnlag, jf. uhl. § 4-7 femte ledd. Institusjonen kan ved behov få bistand av namsmannen til inndrivelse. Tvangsinndrivelsen kan også omfatte eventuelle kopier eller attesterte utskrifter.

Det følger av paragrafens sjettede ledd at hvis vitnemålet kan danne grunnlag for autorisasjon for yrkesutøving, typisk innenfor helsefag, har institusjonen plikt til å gi melding om annullering til vedkommende myndighet.

16.4.1.6 Utestenging

Institusjonens styre eller nemnd for studentsaker kan også vedta å utestenge studenten fra institusjonen og frata vedkommende retten til å gå opp til eksamen ved institusjoner som er omfattet av universitets- og høyskoleloven i inntil ett år, jf. uhl. § 4-8 tredje ledd.

Institusjonen skal foreta en konkret og skjønsmessig vurdering ved reaksjonsfastsettelsen i hver enkelt sak. I sin årsmelding 2021 s. 14-

15 har Felles klagenemnd skrevet følgende om reaksjonsfastsettelsen:

Det følger av Felles klagenemnds praksis at hovedregelen er at det reageres med annullering av eksamen og utestenging i to semestre (inntil 12 måneder), i de tilfeller hvor det foreligger forsettlig fusk. Grovt uaktsomt fusk medfører normalt annullering av eksamen og utestenging i ett semester (inntil seks måneder). [...]

I vurderingen bør eventuelle relevante momenter beskrives og veies opp mot den foreliggende reaksjonspraksis. [...]

Den reaksjonspraksis som Felles klagenemnd, som nasjonalt klageorgan, utpensler gjennom klagebehandling er retningsgivende for underinstansene, av hensyn til likebehandling på tvers av institusjonene. Felles klagenemnd har blant annet lagt til grunn at lang saksbehandlingstid kan føre til kortere utestengelsesperiode. Det at en student nettopp har begynt på høyere utdanning, og har liten erfaring med oppgaveskriving på dette nivået, har i enkelte tilfeller blitt sett på som en formildende omstendighet. Felles klagenemnd understreker at dette gjelder tilfeller hvor studentens overtramp skyldes faglig umodenhet og ikke der det er bevist at studenten har fusk forsettlig. [...]

Nemnda har likevel, ut fra den praksis som har utviklet seg med utmåling av utestengingsperiode i antall semestre, funnet lite rom for å tillegge private forhold vekt ved reaksjonsfastsettelsen.

Ettårsfristen for tap av retten til å gå opp til eksamen regnes fra vedtaket er truffet. Det er med andre ord tale om tap av muligheten til å avlegge eksamen i inntil to semestre, se Ot.prp. nr. 85 (1993–94) merknaden til § 42.

16.4.1.7 Beviskrav

I saker hvor det reageres med utestenging etter uhl. § 4-8 tredje ledd, er det i flere tingrettsdommer lagt til grunn at det gjelder et såkalt skjerpet beviskrav, jf. dom i Oslo tingrett fra 2016 (TOSLO-2016-154924-2). Skjerpet beviskrav vil si at det krever klar sannsynlighetsovervekt for fusk, til forskjell fra det alminnelige sivilrettslige utgangspunktet som er vanlig sannsynlighetsovervekt. Begrunnelsen for at det er lagt til grunn skjerpet beviskrav er at reaksjonen utestenging har en pønål (straffende) karakter i fuskesaker.

Dette er ikke tilfellet for annullering i fuskesaker. I saker der det bare vedtas annullering etter uhl. § 4-7 første ledd, er dermed beviskravet alminnelig sannsynlighetsovervekt.

16.4.2 Høringsforslaget

16.4.2.1 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om endringer i uhl. § 4-8 om bortvisning og utestenging i NOU 2020: 3 ble delvis fulgt opp i Prop. 111 L (2020–2021). I denne proposisjon ble det foreslått en mindre endring i uhl. § 4-8 første ledd som gir institusjonene adgang til umiddelbar bortvisning ved forstyrrende adferd som rammer undervisningen eller medstudenters arbeid.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo enkelte strukturelle og materielle endringer i paragrafene som regulerer fusk, falskt vitnemål og uredelig opptreden. Dette innebærer blant annet å samle alle reaksjonsformer som retter seg mot fusk og falskt vitnemål i én paragraf.

I tillegg foreslo utvalget å innføre en regel om at utestenging kan gjøres i inntil to år, slik at de ulike gradene av fusk bedre kan gjenspeiles i sanksjonen.

16.4.2.2 Departementets høringsforslag

I høringen vurderte departementet om det er behov for å definere hva fusk er i loven og om det er behov for andre endringer i reglene om fusk.

Departementet foreslo at begrepet «fusk» ikke defineres i loven, men at dette omtales i lovproposisjonen om ny universitets- og høyskolelov med eksempler på hva som kan være fusk og kriterier for dette. Departementet foreslo videre å vurdere om HK-dir bør få i oppdrag å utarbeide en nasjonal veileder for behandling av fuskesaker. Departementet foreslo heller ikke andre endringer i reglene om fusk.

16.4.3 Høringsinstansenes syn

16.4.3.1 Høringsinstansenes syn på universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Tolv høringsinstanser uttalte seg om forslaget til ny lovparagraf om fusk og uredelig opptreden.

Høringsinstansene som kommenterte forslaget om å samle alle reaksjonsformene som retter seg mot fusk og uredelig opptreden i én lovparagraf, støttet forslaget.

Ti høringsinstanser uttalte seg om forslaget om å utvide utestengingsperioden fra ett til to år. Sju høringsinstanser støttet forslaget. Disse var *Felles klagenemnd*, *Forsvarets høyskole*, *Høgskolen i Østfold*, *Norges handelshøyskole*, *Universitetet i Oslo*, *Universitetet i Sørøst-Norge (USN)* og *Studentdemokratiet ved Universitetet i Sørøst-Norge*. Flere av høringsinstansene som støttet forslaget kommenterer at det er behov for å tydeliggjøre tilfellene og alvorlighetsgradene som kvalifiserer til strengeste sanksjon. De støttet også at det gis nærmere veiledning om sanksjonsbruken, slik at forslaget ikke ender som en generell straffeskjerpelse.

Felles klagenemnd framhevet at en dobling av utestengingsperioden i fuskesaker gir risiko for en generell skjerpelse av reaksjonspraksis i fuskesakene som nemnda ikke ser behov for. Felles klagenemnd så likevel at det kan være noen tilfeller av fusk som er så grove eller gjentakende at utestenging i mer enn ett år kan være en passende reaksjon.

Høgskolen i Østfold uttalte følgende:

Forslaget bør også utredes nærmere med tanke på mulige uheldige konsekvenser og ringvirkninger det kan føre til – studieprogresjon kan bli skadelidende i så stor grad at studiet i prinsipp ikke kan gjenopptas.

Tre høringsinstanser, *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)*, *Akademikerne* og *Studenttinget NTNU*, støttet ikke forslaget om å utvide utestengingsperioden til to år.

NTNU var bekymret for at dette kan medføre at fagmiljøene vegrer seg for å rapportere mistanke om fusk når det kan få så omfattende konsekvenser. Universitetet mente at utestenging i inn-til ett år er tilstrekkelig for at konsekvensen av fusk skal virke preventivt.

Akademikerne viste til at det ikke kan være i samfunnets interesse at en student som har gjort seg skyldig i et regelbrudd, skal settes i en situasjon som reelt avskjærer vedkommende fra å fullføre utdanningen.

Enkelte høringsinstanser ga også andre innspill til utvalgets forslag til ny lovparagraf, utover det konkrete forslaget.

Felles klagenemnd uttalte at utestenging som følge av fusk alltid bør medføre tap av eksamensrett, jf. allmennpreventive og individualpreventive hensyn.

USN var av den oppfatning at å tillate utestengte studenter å få opptak til studietilbud, eventuelt følge forelesninger ved andre institusjoner

når de likevel ikke har rett til å ta eksamen i utestengingsperioden, er uhensiktsmessig og undergraver intensjonen ved sanksjonering. *USN* foreslo i tillegg en ny struktur og ordlyd i lovparagrafen, hvor det blant annet foreslås å endre begrepet «kurs» til «obligatoriske aktiviteter».

Akademikerne uttalte at det bør klargjøres hvilke eksamener, prøver og kurs som omfattes av reglene om fusk. De foreslo derfor at dette formuleres i et innledende nytt første ledd med «Bestemmelsen gjelder ved alle former for studentevaluering som er obligatorisk ledd i studentens gjennomføring av et emne.» Videre foreslo *Akademikerne* å presisere i fjerde ledd følgende: «I et vedtak om å annullere en eksamen etter fusk etter første ledd bokstav b kan det fastslås at den pågjeldende eksamen likevel skal telle som et forsøk.»

Studentparlamentet ved UIO ønsket å presisere at plagiat ved hjemmeeksamen ved studentens første overtredelse bare skal resultere i annullering av eksamen, ikke i utestenging.

Både *Felles klagenemnd* og *MF vitenskapelig høyskole* påpekte at det verken i gjeldende § 4-7 første ledd bokstav a eller lovutvalgets nye forslag framgår hvilket skyldkrav som gjelder ved bruk av falske vitnemål eller annen uredelig opptreden. Felles klagenemnd viste til at annullering og utestenging av en student fra studiet har et pønalt formål. De skrev følgende:

Nemnda har vurdert at dette, sammen med rettssikkerhetshensyn, taler i retning av at dersom uaktsomhet skulle være et tilstrekkelig skyldkrav måtte det ha fulgt direkte av ordlyden i lovteksten. Felles klagenemnd har derfor ved sin behandling av disse sakene lagt til grunn at skyldkravet er forsett. Lovutvalget har foreslått en videreføring av dagens bestemmelse med kun strukturelle endringer. Felles klagenemnd viser til sin redegjørelse ovenfor og anmoder Kunnskapsdepartementet om å se nærmere på vilkårene bestemmelsen oppstiller, samt tydeliggjøre hvordan disse skal forstås. Det bør også særskilt nevnes hvilken skyldgrad som skal legges til grunn.

16.4.3.2 Høringsinstansenes syn på departementets høringsforslag

Trettifire høringsinstanser har uttalt seg om departementets forslag om ikke å definere fusk i lovparagrafen. De som har uttalt seg om dette er *Forsvarsdepartementet*, *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse*, *Dronning Mauds Minne*

Høgskole, Høgskolen i Molde, Høgskulen i Volda, Høgskulen på Vestlandet, Høgskolen Kristiania, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter, MF vitenskapelig høyskole, NLA Høgskolen, Nord universitet, Norges handelshøyskole, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Norges musikkhøgskole, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, OsloMet, Politihøgskolen, Universitetet i Agder, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Sørøst-Norge, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Tromsø, VID vitenskapelige høgskole, Akademikerne, Forskerforbundet, Klagenemnda ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, NITO, Norsk studentorganisasjon, Studentparlamentet ved Universitetet i Bergen, Studentparlamentet ved UIT, Studenttinget NTNU, Universitets- og høyskolerådet og Utdanningsforbundet.

Av de høringsinstansene som uttalte seg om forslaget, støttet trettito instanser å ikke definere fusk i loven. Flere av høringsinstansene viste til at dette best ivaretas i institusjonenes lokale forskrifter, da samfunnet stadig utvikler seg og formene for fusk raskt kan endre seg. En vid og vag definisjon av fusk vil ikke ha noen oppklarende virkning for sektoren.

Flesteparten av høringsinstansene som uttalte seg, imøteså en nærmere beskrivelse av fuskebegrepet i forarbeidene, og flere tok til orde for at det her tydeliggjøres noen kriterier for vurderingen av fusk.

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) er blant de instansene som støttet å utarbeide felles kriterier for fusk. De uttalte følgende om å definere fuskebegrepet:

Vi vil også framheve at det finnes ulike variasjoner av fusk. For å ikke avskrive tilfeller som burde blitt ansett som fusk bør det derfor ikke fastsettes for snevre og tydelige grenser for fusk. Vi viser her til at vurderingen av hvorvidt et forhold skal anses som fusk er komplekst, der flere omstendigheter spiller inn. For eksempel bør det ikke fastsettes en fast likhetsprosent for at noe skal kunne anses som plagiat eller ulovlig samarbeid, da det reelle omfanget av likheten vil variere ut fra størrelsen på den aktuelle prøven.

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) og Klagenemnda ved NMBU foreslo at det lovfestes en plikt for institusjonene til å definere eller forklare fusk i egne lokale forskrifter.

To høringsinstanser, *Dronning Mauds Minne Høgskole og Utdanningsforbundet*, støttet ikke forslaget, og mente at det bør fastsettes kriterier for

når noe er å anse som fusk i loven. Dette vil sikre lik forståelse av fuskebegrepet og gi ensartet praksis.

Tjueseks av høringsinstansene uttalte seg om departementets vurdering av om Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) skal gis i oppdrag å utarbeide en nasjonal veileder. Tjuefire høringsinstanser støtter forslaget. Flere kommenterte at en nasjonal veileder vil kunne sikre en mer ensartet praksis.

VID vitenskapelige høgskole ønsket at en veileder må inkludere føringer for omstridte temaer som selvplagiat. Høgskolen mente også det er viktig at veilederen oppdateres jevnlig.

Forsvarsdepartementet har sammen med Forsvarets høgskole uttalt at de ønsker en felles mal som dekker de vanligste tilfellene av fusk, og at Universitets- og høyskolerådet kan være en aktuell aktør til å utarbeide felles retningslinjer for sektoren.

Universitetet i Oslo (UiO) og Klagenemnda ved NMBU støttet ikke forslaget. *UiO* viste til at Felles klagenemnd kan gi sine anbefalinger til sektoren i klagenemndas årsmelding. Ved behov for ytterligere rådføring i sektoren kan institusjonene gjøre dette på eget initiativ. *Klagenemnda ved NMBU* uttalte at de finner det prinsipielt betenkelig om HK-dir. som også har sekretariatet for Felles klagenemnd, skal lage veiledning om saksbehandlingen utover det som følger av praksis i avgjørelsene. De viste til at HK-dir ikke har instruksjonsmyndighet over de lokale nemndene, og at en eventuell veileder derfor bare kan bli veiledende.

16.4.4 Departementets vurdering

16.4.4.1 Generelt

I dag reguleres reaksjonsformene som følge av fusk og uredlig opptreden i forbindelse med eksamen i to paragrafer i universitets- og høyskoleloven: §§ 4-7 (annullering) og 4-8 tredje ledd (utestenging). Utvalgets forslag om å samle reguleringen i én paragraf begrunnes med at reglene framstår som vanskelig tilgjengelige slik de er utformet i dag, fordi ikke alle reaksjonsformene ved fusk finnes i samme paragraf.

Departementet mener utvalgets forslag er hensiktsmessig, spesielt med tanke på at paragrafen regulerer inngripende reaksjoner rettet mot studenter. Regler om fusk har i økende grad blitt aktuelle ettersom antallet saker om fusk ved institusjonene øker i omfang. Dette taler for at reguleringen av slike handlinger også må være enkelt tilgjengelig og tydelig for både studenter, saksbe-

handlere, vedtaksmyndigheten og eventuelle bistandspersoner i fuskesaker. En samlet regulering vil synliggjøre hvilke handlinger og skyldkrav som kan føre til en reaksjon, og hvilke reaksjonsmuligheter man har i disse tilfellene.

Departementet foreslår å videreføre utvalgets forslag til ny struktur, med enkelte endringer og klargjøringer, jf. punktene under.

16.4.4.2 *Utvidelse av utestengingsperioden fra ett til to år*

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å utvide utestengingsperioden ved fusk fra ett til to år, med den begrunnelsen at de ulike gradene av fusk bedre kan gjenspeiles i reaksjonen. Etter utvalgets syn kan gjentagende fusk for eksempel kvalifisere for utestenging i to år.

Departementet er enig med utvalget og de høringsinstansene som har støttet forslaget, i at det i særlig grove tilfeller av uredelig opptreden kan åpnes for utestenging i inntil to år. Et eksempel på et typetilfelle som kan omfattes av en slik skjerping, er gjentagende fusk. Selv om man i dag på nytt kan gi ett års utestenging ved gjentagende fusk, mener departementet at gjentagende brudd på disse reglene er alvorlig og bør føre til en kraftigere reaksjon, også av allmennpreventive hensyn.

I tillegg til gjentagende uredelig opptreden kan det også tenkes saker hvor studenten har opptrådt grovt uredelig. Eksempler på grov uredelig opptreden kan være tilfeller hvor studenten trekker inn en uskyldig part, for eksempel ved å sørge for at en medstudent blir mistenkt for å medvirke til fusk, eller at veiledere, medstudenter eller lærere får signaturen sin forfalsket, slik at studenten oppnår en uberettiget fordel i en vurderingssammenheng. Også saker hvor studenten betaler en annen for å utarbeide besvarelsen for seg, kan vurderes som et slikt grovt tilfelle som kan kvalifisere til strengere reaksjon. Muligheten for en strengere reaksjon kan virke preventivt, særlig for de studentene som allerede har blitt tatt for fusk tidligere.

Departementet mener imidlertid at utvalgets forslag til ordlyd, hvor det bare angis at det kan gis en utestenging på inntil to år, kan signalisere en generell skjerping av reaksjonspraksisen. Det kan også antyde et større handlingsrom for å utestenge for en lengre periode i de mindre gravevende sakene etter denne paragrafen. Dette er flere høringsinstanser skeptiske til.

Det vises også til at utvalget ikke har rammet inn bruken av den strengeste utestengingsreaksjonen i særmerknaden. Departementet er av den

oppfatning at å bli utestengt i et helt år (to semestre) i utgangspunktet er svært inngripende. Dette taler imot en ordlyd som gir et stort handlingsrom til generelt å vedta mer inngripende utestengingsvedtak.

Departementet mener det bør foreligge særlige grunner for å utestenge studenten i mer enn ett år, og at det bør tydeliggjøres i loven at det bare helt unntaksvis kan utestenges i to år. Ønsket om mer varierte og tilpassede reaksjoner ut ifra handlingen og dens grovhet, blir etter departementets syn dermed ivarettatt ved at det åpnes for unntaksvis strengere reaksjon. Departementet er også av den oppfatning at en unntaksregel om to års utestenging bare skal gjelde for studenter som har utført den uredelige handlingen eller har fusket. Regelen om inntil ett års utestenging ved medvirkning foreslås videreført uendret.

Felles klagenemnd oppfordrer gjennom årsmeldingene sine til å vurdere konkret hver enkelt sak når det gjelder reaksjonsfastsettelsen. Her er alternativene bare å annullere eller i tillegg utestenge i inntil ett år. Selv om Felles klagenemnd og underinstansene har utviklet en generell praksis med å utestenge i ett eller to semestre ut ifra om det er handlet med grov uaktsomhet eller forsett, ligger det fortsatt et handlingsrom til å vurdere andre momenter i saken. Slike momenter kan tilsi avvik fra den generelle praksisen og åpne for tilpassede reaksjonsformer som tar hensyn til for eksempel progresjonskrav, praksis og andre obligatoriske krav. Det er videre departementets vurdering at også momenter som for eksempel hvor langt i studieløpet studenten er, og hvor omfattende og alvorlig fuskehandlingen er, vil kunne få betydning for reaksjonsfastsettelsen.

Departementet foreslår derfor at det i loven gis en hovedregel om inntil ett års utestenging, og at det unntaksvis ved særlig grove tilfeller kan gis utestenging i inntil to år. Departementet foreslår at typetilfellene som omfattes av denne regelen beskrives nærmere i særmerknaden.

16.4.4.3 *Fuskebegrepet og behov for samordning*

Departementets forslag om ikke å definere fuskebegrepet i loven, fikk bred støtte blant høringsinstansene i departementets høring. Høringsinstansene var enige i at en nærmere definisjon av fusk bør ligge hos institusjonene selv, for eksempel i deres lokale forskrifter.

Departementet mener tilbakemeldingene fra høringsinstansene bekrefter at fuskebegrepet er og må være dynamisk, og at det vil være vanskelig å gi en definisjon i loven som både er presis og kon-

kret nok, og som fanger opp framtidig utvikling av eksamensformer og fusketeknikker. En for generell beskrivelse vil heller ikke gi institusjonene eller studentene hjelp i å vurdere hvilke handlinger som skal karakteriseres som fusk eller hvor langt fuskebegrepet rekker. Departementet foreslår derfor at fuskebegrepet ikke defineres i loven. Nedenfor og i særmerknaden til lovforslagets § 12-4, redegjør departementet for fellestrekk ved fuskehandling og eksempler. Departementet mener disse føringene og avklaringene vil kunne bidra til en mer enhetlig forståelse av fuskebegrepet.

I departementets høring kom det innspill fra klagenemnda ved NMBU om at loven bør pålegge institusjonene å definere fusk i institusjonenes forskrifter. Departementet mener at det ligger til institusjonene selv å vurdere hvordan de skal definere, ramme inn og synliggjøre fusk på best mulig måte i virksomheten sin. At institusjonene allerede pålegges å gjennomføre eksamen på en faglig forsvarlig måte, gjør institusjonene ansvarlige for også å følge opp fuskeproblematikken.

Departementets inntrykk er at det varierer om institusjonene definerer og informerer om fusk i sine lokale forskrifter om studier og eksamen eller i andre former for retningslinjer, eller om dette overlates til det enkelte fakultetet å beskrive. Det viktigste hensynet er uansett at studentene selv har tilstrekkelig kunnskap om hva som er tillatt i den konkrete prøvings situasjonen de står i. Siden dette kan variere ut fra emnet, eksamensformen og hva som skal prøves, må informasjon om hva som er tillatt og ikke, komme tydelig fram ved hver enkelt situasjon.

Institusjonene oppfordres til å jobbe sammen om denne tematikken gjennom å utvikle felles forståelse av dagens regler, utviklingen av teknologi, avsløring av nye typer av fusk, bruk av elektroniske systemer for å avdekke for eksempel sitatfusk, internasjonal utvikling osv. For å sikre størst mulig grad av lik og forutsigbar forvaltningspraksis må det jobbes aktivt med dette på de møteplassene som institusjonene har i sektoren.

Departementet forventer at institusjonene selv tar et ansvar for å samordne seg, men ser at det kan være behov for mer kunnskap og arenaer for erfaringsdeling. Departementet har vurdert hvilke tiltak som kan legge bedre til rette for lik praksis og samordning i fuskesaker. Departementet har også drøftet dette spørsmålet med Norsk studentorganisasjon, Universitets- og høyskolerådet (UHR) og Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir). Departementets vurdering er at det er lite hensiktsmessig med en nasjonal veileder da det vil bli for overordnet og lite

dynamisk. Etter departementets vurdering vil informasjonsdeling om forvaltningspraksis og arenaer for erfaringsdeling være mer egnet til å bidra til samordning på et felt som er under stadig utvikling. Departementet vil ha dialog med HK-dir om behovet for å videreutvikle årsmeldingen fra Felles klagenemnd slik at informasjonen om forvaltningspraksis kan nå ut til flere, og om det er andre måter HK-dir kan bidra med informasjon til sektoren. Departementet vil også be HK-dir gå i dialog med institusjonene, UHR og andre aktører i sektoren om hvordan det kan legges til rette for erfaringsdeling.

Like viktig som å regulere konsekvensene av fusk, er det forebyggende arbeidet for i størst mulig grad sørge for at studentene er godt kjent med reglene for eksamensgjennomføringen. Departementet viser til at studenttillitsvalgte er viktige ambassadører i informasjonskampanjer rundt dette med å forebygge fusk, og legger til grunn at institusjonene også i samarbeid med tilhørende studentorganisasjoner kan fremme dette arbeidet.

Hva som anses som fusk, varierer som regel ut fra hvilken eksamensform som er valgt, og dette må angis tydelig for hver enkelt eksamen. Ved hjemmeeksamen vil det ofte være tillatt med alle hjelpemidler, mens det ved tradisjonell skoleeksamen kan være satt begrensninger for kildebruk. Felles for fusk er at en fuskehandling bryter med de angitte reglene for gjennomføringen av den obligatoriske aktiviteten eller eksamenen, og at det kan gi et uberettiget fortrinn eller resultat for studenten selv eller en annen. Helt konkret innebærer dette at informasjonen rundt eksamensgjennomføringen gir føringer for hva som faller inn under fuskebegrepet. Det innebærer at handlinger som bryter de angitte rammene og gir studenten en fordel som andre ikke får, vil bli karakterisert som fusk.

Høringsinstansene etterspør at det gis eksempler på typetilfeller av fusk i lovproposisjonen. Departementet vil understreke at en slik «liste» av eksempler ikke kan være uttømmende. I tidligere lovproposisjoner er det gitt enkelte eksempler på hva som kan anses som fusk. Ett eksempel på fusk vil være å la noen andre gjennomføre eksamen for seg. Andre eksempler er å ha tilgjengelig ulovlige hjelpemidler under eksamen eller samarbeide med andre i gjennomføringen dersom dette ikke er tillatt. Dette forutsetter at det er tydelig hva som er tillatt ved den enkelte eksamen.

Også plagiering er å anse som fusk. Plagiering kan være å framstille andres arbeid som sitt eget uten tilstrekkelig kildehenvisning, inkludert også

parafisering. Enhver tekstlikhet, særlig oppdaget gjennom plagiatverktøy, må imidlertid vurderes konkret med tanke på omfanget av tekstlikheten og om likhetene er uforklarlige. Departementet legger her til grunn at institusjonene i tillegg til automatisk plagiatkontroll utreder saken konkret ved mistanke om plagiat. Studentens egen forklaring må inngå i utredninger som nevnt.

Også gjenbruk av eget arbeid (ofte kalt «selvplagiering»), det vil si å sitere eller på annen måte gjenbruke sitt eget tidligere vurderte arbeid uten tilstrekkelig kildehenvisning, kan anses som fusk. Det forutsetter blant annet at det gjenbrakte arbeidet ikke stammer fra et forarbeid i samme prosjekt som naturlig kan gjenbrukes i sluttproduktet. Denne avgrensningen finner man også støtte for i en tingrettsdom fra 2021 (TOSL-2021-157274). Her viser retten til en artikkel av Unneberg, Inge, «Eksamensfusk ved universiteter og høyskoler», Lov og Rett 2012 s. 491-450 punkt 7.4.3 «Selvplagiat», hvor det framgår:

Er eksamen derimot en skriftlig hjemmeeksamen som tar sikte på å måle hvilke kunnskaper kandidaten har tilegnet seg i løpet av et kurs eller et studium, kan det etter min mening ikke innebære noen form for fusk eller plagiat at kandidaten bygger framstillingen på skriftlige arbeider han allerede har utarbeidet selv. Svært mange vitenskapelige framstillinger bygger nettopp på denne metode.

Videre skriver retten i sin vurdering:

Retten oppfatter det beskrevne typetilfellet som at studentene normalt må kunne ha anledning til å forberede seg til hjemmeeksamen og ha tilgang til tidligere notater mv. Dette er imidlertid noe annet enn å gjenbruke en innlevering fra et annet fag. Gjenbruk av tidligere innleveringer i form av ren avskrift gir ikke riktig eller faglig betryggende grunnlag for å prøve eller vurdere hvilke kunnskaper kandidaten har tilegnet i løpet av det konkrete kurset eller studiet.

Etter departementets syn, må det gjøres en konkret vurdering av om gjenbruk av eget arbeid objektivt sett er fusk. I vurderingen må det tas hensyn til flere ulike forhold.

I tillegg til at det tillegges studentene et strengt aktsomhetskrav i prøvingssituasjoner, er det institusjonenes ansvar å sikre at reglene knyttet til eksamen er tydelige nok. I vurderingen vil det være avgjørende om regelverket, inkludert

utfyllende reglement, har gitt studentene tydelig informasjon om hvilke plikter og ansvar de hadde i forbindelse med eksamen. I arbeidslivet er gjenbruk av eget arbeid en naturlig del av arbeidsmetodikken. Det er derfor ikke gitt at studenter, enten rett fra skolebenken eller yrkeserfarne, som siterer tidligere arbeid innenfor et lignende tema uten å henvise til eget arbeid, forstår at dette ikke er tillatt. Det er heller ikke gitt at gjenbruk av tidligere arbeid skal vurderes likt for ulike eksamener og emner. I spørsmål om plagiering og kildehenvisninger, inkludert gjenbruk av eget tidligere arbeid, vil departementet understreke at det må være et rimelig samsvar mellom de kravene studentene møter til eksamen og de forskningsetiske kravene som stilles til forskere, og som studentene skal trenes i.

Departementet mener at gjenbruk av eget arbeid må vurderes opp mot den aktuelle eksamen og institusjonens regler, for å kunne ta stilling til om handlingen rammes av det objektive fuskebegrepet. Dette innebærer at institusjonene før eksamen må tydeliggjøre rammene for gjenbruk og kildehenvisning, det vil si hva som er tillatt og hva som ikke er tillatt.

Når det gjelder reaksjonsfastsettelsen har Felles klagenemnd lagt til grunn at gjenbruk av eget arbeid uten tilstrekkelig kildehenvisning skal vurderes likt som annen plagiering. Felles klagenemnd behandlet tre slike saker i 2020. Nemndas flertall la betydelig vekt på karakteren av tillitsbruddet og behovet for å ilegge en følbar reaksjon. Et mindretall vurderte imidlertid at gjenbruk av eget materiale er mindre klanderverdig enn plagiat av andres arbeid, og mente dette burde gjenspeiles i reaksjonspraksisen. Flertallets vurdering ble likevel lagt til grunn i alle de tre sakene. I årsmeldingen fra 2021 sies det slik:

Nemnda mener at når studenten gjenbraker sitt tidligere innleverte arbeid uten å opplyse om det, vil ikke besvarelsen utgjøre et selvstendig arbeid i prøvingssituasjonen. Dermed kan det heller ikke foretas en faglig betryggende evaluering av kunnskap og ferdigheter, fordi et selvstendig produkt utarbeidet nettopp i prøvingssituasjonen er det som skal vurderes.

Tilsvarende slutning har også tingretten kommet til i ovennevnte dom TOSL-2021-157274. Her legges det vekt på at hensynet bak reglene om fusk er at studentenes faglige kunnskaper og ferdigheter skal bli prøvd på en upartisk og faglig betryggende måte. Videre må hensynet til institusjonenes faglige troverdighet og integritet, pre-

ventive hensyn og hensynet til medstudenter tilsi at det gis en reaksjon ved avdekking av fusk.

Reaksjonen i fuskesaker må stå i forhold til hva studenten har gjort. I forvaltnings- og rettspraksis er reaksjonsbruken nyansert ut i fra graden av skyld ved at det normalt gis utvisning i ett semester ved grov uaktsom fusk og utvisning i to semestre ved forsettlig fusk. Departementet mener det er rimelig at graden av skyld tillegges vekt i reaksjonsfastsettelsen. Departementet mener imidlertid at reaksjonsbruken også bør nyanseres ut fra hvor alvorlig fuskehandlingen er. En mindre alvorlig handling bør ikke føre til like streng reaksjon som en alvorlig fuskehandling selv om begge handlingene er forsettlige. Institusjonene må vurdere hva som er en forholdsmessig reaksjon i det enkelte tilfellet.

En særlig utfordring er at det ser ut til å være ulikheter i praksis og regulering mellom institusjonene også når det gjelder gjenbruk av eget tidligere arbeid. Det er institusjonenes ansvar å sørge for en rettferdig og faglig betryggende prøving av studentenes kunnskaper. Det er derfor institusjonene selv som må klargjøre problemstillinger og spørsmål som oppstår for eksempel knyttet til gjenbruk av eget tidligere arbeid. Departementet forventer at institusjonene samarbeider om å utvikle felles forståelse og praksis knyttet til dette temaet. Departementet vil også bidra til samordning ved å ha dialog med HK-dir om å sørge for informasjon til sektoren, og legge til rette for erfaringsdeling (se ovenfor).

Departementet mener at det framover bør være en noe mer nyansert tilnærming til gjenbruk av eget arbeid enn det som følger av gjeldende rett og praksis. Departementet er i utgangspunktet enig i at en besvarelse hvor det avdekkes gjenbruk av eget tidligere arbeid uten tilstrekkelig kildehenvisning, ikke vil utgjøre et selvstendig arbeid i prøvingssituasjonen, og at dette objektivt sett kan anses som fusk. Når det gjelder gjenbruk av eget arbeid som ikke er vurdert eller gitt uttelling, stiller det seg etter departementets mening annerledes. Dersom studenten bygger på eget arbeid som ikke tidligere er innlevert til vurdering, er det ikke snakk om fusk, men utnyttelse av egne notater og forarbeider som også er svært vanlig i forskning, jf. Unneberg ovenfor. Dersom studenten bygger på eget arbeid som tidligere er innlevert til vurdering, bør en etter departementets mening skille mellom arbeid som har gitt uttelling i form av oppnådde studiepoeng eller rett til å gå opp til eksamen, og arbeid som ikke tidligere har gitt uttelling. Dette vil være i tråd med

allmenne forskningsetiske prinsipper som skiller mellom publiserte og upubliserte arbeider.

Departementet er generelt av den oppfatning at det er forskjell på alvorlighetsgraden i å plagiere andres og eget arbeid, og at dette bør få betydning for reaksjonsfastsettelsen. I førstnevnte tilfelle tar man fra andre og lar det framstå som at det er egen tilegnet kunnskap eller ferdighet. Da har man ikke blitt prøvd på egen kunnskap og ferdigheter, og en tredjepart (forfatteren) har ikke blitt kreditert på rettmessig måte. Ved gjenbruk av eget arbeid gjenspeiles studentens kunnskaper og ferdigheter som har gitt uttelling i en annen, tidligere sammenheng.

Selv om det i begge tilfeller kan gi studenten en urettmessig fordel, bør likevel alvorlighetsgraden tillegges vekt når reaksjonen skal fastsettes. Departementet mener derfor at det bør utvises en større nyansering mellom ulike former for plagiering og omfanget av dette, i vurderingen av reaksjonsfastsettelsen.

16.4.4.4 Skyldkravet for uredelig opptreden

Både Felles klagenemnd og MF Vitenskapelig høyskole har påpekt at det ikke går fram av gjeldende § 4-7 første ledd bokstav a hvilket skyldkrav som gjelder ved annullering der kandidaten har skaffet seg adgang til eksamen mv. ved uredelig opptreden. Felles klagenemnd praktiserer derfor forsett som skyldkrav i behandlingen av disse sakene, fordi de mener at det pønale formålet med reaksjonen krever at det må gå direkte fram av lovteksten dersom grov uaktsomhet skal være et tilstrekkelig skyldkrav. Nemnda har derfor bedt departementet vurdere dette i forbindelse med den nye loven.

I saker om annullering på grunn av fusk er skyldkravet forsett eller grov uaktsomhet. Departementet er enig i at det er uheldig at reglene er ulikt innrettet for annullering på grunn av uredelig opptreden og fusk når konsekvensene av handlingene kan være de samme.

Forarbeidene til dagens regler om uredelig opptreden gir ingen føringer for hvilket skyldkrav som er tenkt i disse tilfellene. Det er likevel departementets vurdering at det bør legges til grunn det samme skyldkravet for uredelig opptreden for å skaffe seg adgang til eksamen eller obligatorisk aktivitet som for fusk under selve gjennomføringen. Begge tilfeller er uredelig adferd og framstår som to likestilte alternativer for annullering. Skyldkravet grov uaktsomhet for fusk ble tatt inn i Ot.prp. nr. 40 (2001–2002) da den tidligere lov om universiteter og høyskoler fra 1995 ble endret.

Begrunnelsen var at et krav om forsett ville ha medført store bevisproblemer, og at både allmenn- og individualpreventive hensyn tilsa at grov uaktsomhet ville være tilstrekkelig for å være omfattet av paragrafen.

Departementet mener at uredelig opptreden er et alvorlig tillitsbrudd som bør få følbare konsekvenser for den som foretar en slik handling. Allmennpreventive hensyn taler for at det ikke bør stilles strengere skyldkrav enn grov uaktsomhet for utestenging og annullering av et resultat som er oppnådd på uredelig vis. Dette tilsvarer skyldkravet i fuskesaker. Departementet viser ellers til at det i paragrafen om bruk av falske dokumenter også vil presiseres at grov uaktsomhet er et tilstrekkelig skyldkrav for å kunne gi en reaksjon i slike saker.

Departementet vil derfor presisere at skyldkravet er grov uaktsomhet i tilfeller hvor studenten ved uredelig opptreden har skaffet seg adgang til eksamen eller obligatoriske aktiviteter.

16.4.4.5 *Hvilke situasjoner som omfattes av sanksjonene*

Det har kommet innspill om behovet for enkelte språklige avklaringer i loven. Akademikerne mener det bør klargjøres hvilke eksamener, prøver og kurs som omfattes av sanksjonsbestemmelsene om fusk. USN har innspill om at obligatoriske krav og aktiviteter bør nevnes istedenfor kurs.

I dagens § 4-7 første ledd går det fram at handlinger som omfattes av regelen, er knyttet til «eksamen, prøve og kurs». Det kommer ikke fram hva som ligger i begrepene «prøve» og «kurs» i forarbeidene. «Kurs» kan ha tilnærmet lik betydning som «obligatoriske aktiviteter», mens «obligatoriske krav» i sin form ligner mer på «prøve». I flere lokale forskrifter er fusk på obligatoriske krav og aktiviteter eksplisitt inntatt og sidestilt med fusk på eksamen, prøve og kurs. Felles klagenemnd har behandlet saker som gjelder fusk i disse prøvingssituasjonene.

Akademikerne foreslår at paragrafen presiseres til å gjelde «alle former for studentevaluering som er obligatorisk ledd i studentens gjennomføring av et emne». Departementet ser at dette kan være beskrivende for de situasjonene som paragrafen er ment å omfatte, inkludert de obligatoriske kravene og aktivitetene som studentene må få godkjent underveis i studiet og for å kunne gå opp til eksamen. Departementet mener imidlertid at hvilke prøvingssituasjoner som er omfattet både er godt innarbeidet i sektoren og mer presist

angitt, og at den foreslåtte beskrivelsen bedre kan egne seg som veiledende.

Obligatoriske krav og aktiviteter er forberedende krav som gjennomføres som del av et emne forut for en prøve eller eksamen. De kan også være omfattet av ordlyden i første ledd som gjelder uredelig opptreden for å skaffe seg adgang til eksamen, prøve, eller kurs. Departementet mener imidlertid at første ledd skal regulere andre former for uredelig opptreden. Fusk ved obligatoriske aktiviteter underveis i studiet bør sidestilles og behandles tilsvarende som fusk ved andre prøvingssituasjoner. Fusk i disse situasjonene vil være omfattet av dagens ordlyd, men ettersom reaksjonen er svært inngripende for studenten, bør det presiseres i loven at også fusk ved obligatoriske aktiviteter kan gis en reaksjon. Alvorlighetsgraden ved fusk på obligatoriske aktiviteter må vurderes i det enkelte tilfellet ved en eventuell reaksjonsfastsettelse, jf. også punkt 16.4.4.2.

USN har gitt innspill om at utestengingsvedtaket bør omfatte alle institusjoner når de likevel fratras eksamensretten.

Departementet har tidligere uttalt at et utestengingsvedtak etter uhl. § 4-8 tredje ledd bare gjelder den institusjonen som fatter vedtaket. En utvidelse av utestengingsvedtakets virkning til å gjelde alle institusjoner vil være mer inngripende for studenten. Etter departementets vurdering må dette sendes på høring før en eventuell endring. Departementet foreslår derfor ikke å endre dette i denne proposisjonen.

Departementet kan være enig i at utestenging og tap av eksamensrett henger tett sammen. Vedtak om utestenging og tap av eksamensrett blir registrert i RUST, noe som innebærer at andre institusjoner får beskjed dersom en utestengt student forsøker å søke opptak til et studium. Disse studentene kan likevel få opptak til studiet, men får ikke avlegge eksamen i utestengingsperioden. Departementet ser at det kan virke lite formålstjenlig å tillate utestengte studenter å få opptak til studietilbud og følge forelesninger ved andre institusjoner når de likevel ikke har rett til å ta eksamen. Det må imidlertid vurderes om dette bør sendes på høring ved en senere lovrevisjon.

Felles klagenemnd har i høringen til NOU 2020: 3 påpekt at utestenging som følge av fusk alltid bør medføre tap av eksamensrett, jf. allmenn- og individualpreventive hensyn. Det vises til at utvalget har foreslått å tydeliggjøre at en utestenging ikke nødvendigvis fører til tap av retten til å gå opp til eksamen fordi dette ikke kommer klart fram av dagens ordlyd.

I dagens § 4-8 tredje ledd går det fram at studenten kan «utestenges fra institusjonen og fratras retten til å gå opp til eksamen ved institusjoner under denne lov i inntil ett år». Departementet er enig med Felles klagenemnd i at en utestenging ikke vil ha betydning for studenten med mindre utestengingen også innebærer at studenten fratras muligheten til å avlegge eksamener. Departementet mener imidlertid at dagens ordlyd, som også er foreslått videreført i den nye loven, må forstås slik at vedtaksmyndigheten kan velge enten bare å utestenge studenten fra sin institusjon eller å vedta både utestenging ved institusjonen og at studenten skal fratras eksamensretten ved alle institusjoner.

Departementet mener at det i saker om uredelig opptreden og fusk normalt bør fattes vedtak om både utestenging og tap av eksamensretten. Regelen har nettopp et pønalt formål, som innebærer at en student som blir utestengt som følge av uredelig opptreden, skal få et opphold i studieløpet sitt gjennom å ikke avlegge eksamener i den perioden studenten er utestengt. Dette må likevel være opp til vedtaksmyndigheten å vurdere, jf. også utvalgets vurdering om at det bør være et visst handlingsrom i fastsettelsen av riktig reaksjon. Departementet foreslår derfor ingen endring i lovens ordlyd.

16.4.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre at utestengingsperioden som hovedregel skal være på inntil ett år, men innføre en ny regel om inntil to års utestenging bare for særlig grove tilfeller av fusk og uredelig opptreden, se forslaget til § 12-4 tredje ledd
- å ta inn i loven at skyldkravet ved uredelig opptreden er grov uaktsomhet og presisere at uredelig opptreden og fusk også skal gjelde ved obligatoriske aktiviteter, se forslaget til § 12-4 første og andre ledd
- å ellers videreføre reglene i uhl. §§ 4-7, 4-8 tredje til femte ledd om uredelig opptreden og fusk, og samle reguleringen av og reaksjonsformene ved fusk og uredelig opptreden i én paragraf, se forslaget til § 12-4

16.5 Forstyrrende opptreden

16.5.1 Dagens regler

Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om endringer i gjeldende paragraf i NOU 2020: 3, ble delvis fulgt opp i Prop. 111 L (2020–2021). Univer-

sitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-8 første ledd første punktum ble inntatt i Prop. 111 L (2020–2021), og er en oppfølging av lovutvalgets forslag i NOU 2020: 3. Bestemmelsen gir adgang til å bortvise en student med umiddelbar virkning hvis studenten forstyrrer undervisningen eller medstudenters arbeid. Tilfellene behøver ikke være i kategorien «grovt forstyrrende», og det er heller ikke et krav at det har skjedd forstyrrelser en eller flere ganger tidligere. Beslutning om umiddelbar bortvisning er ikke å regne som et enkeltvedtak, og det kreves ikke at det først er gitt advarsel. Myndigheten til å bortvise kan delegeres, for eksempel til rektor ved institusjonen.

Uhl. § 4-8 første ledd andre og tredje punktum regulerer adgangen til å bortvise en student fra institusjonen ved grovt forstyrrende adferd. Studenten kan bortvises fra institusjonen for inntil ett år dersom vedkommende – tross skriftlig advarsel – gjentatte ganger opptre på en måte som virker grovt forstyrrende for medstudenters arbeid eller for institusjonen som sådan.

Oppførselen må være «grovt forstyrrende for medstudenters arbeid eller for virksomheten ved institusjonen». I dette ligger at det må foreligge en kvalifisert form for avvikende adferd som påvirker læringsmiljøet eller det psykososiale miljøet. Det kan dreie seg om aggressiv eller plagsom opptreden som ødelegger arbeidsmiljøet for medstudentene og ansatte.

Videre må oppførselen ha skjedd «gjentatte ganger». Studenten må ha utvist grovt klanderverdig opptreden mer enn én gang for at regelen skal få anvendelse. På den annen side holder det at slik opptreden har funnet sted to ganger for at vilkåret anses oppfylt.

Det er videre et vilkår at studenten må ha motatt en skriftlig advarsel før studenten kan bortvises. Det er styret eller institusjonens nemnd for studentsaker som fatter vedtak. Myndighet til å gi advarsel kan delegeres til andre ved institusjonen. Advarelsen må opplyse om at bortvisning kan bli aktuelt hvis studenten fortsetter med den grovt forstyrrende adferden.

Studenten kan bortvises fra «nærmere bestemte områder ved institusjonen». Bortvisningen er begrenset til de områdene hvor den uønskede oppførselen har forekommet. Eksempler på områder kan være forelesningsauditorier, laboratorier, lesesaler, andre undervisningsrom og fellesområder.

En student som er bortvist etter første eller andre punktum, har fortsatt rett til å gå opp til eksamen. Bortvisningen kan imidlertid gjelde obligatorisk undervisning som er et vilkår for å gå

opp til eksamen. Slik bortvisning kan ha som praktisk konsekvens at studenten mister retten til å ta eksamen.

Etter § 4-8 første ledd siste punktum har institusjonen adgang til – som en siste utvei – å utestenge en student fra utdanningen hvis studenten etter skriftlig advarsel fortsatt ikke respekterer slik bortvisning. I tillegg til utestenging kan institusjonen etter samme regel frata studenten retten til å gå opp til eksamen i inntil ett år. At studenten blir fratatt retten til å gå opp til eksamen, innebærer at studenten heller ikke kan gå opp til eksamen ved en annen institusjon i utestengingsperioden.

Det er styret eller institusjonens nemnd for studentsaker som fatter vedtak om bortvisning eller utestenging. Det følger videre av paragrafen at institusjonen «kan» bortvise eller utestenge. Institusjonen må vurdere alvoret i den aktuelle handlingen og avpasse graden og varigheten av vedtaket etter forholdet. Hensikten med regelen er å beskytte medstudenter og ansatte, ikke å ilegge studenten en straff. Vedtaket bør ikke være mer omfattende enn nødvendig for å ivareta dette hensynet. Hensynet til medstudenter og ansatte må veies opp mot den belastningen et slikt vedtak vil være for studenten.

16.5.2 Departementets vurdering

Departementet mener at det ikke er behov for flere endringer i reguleringen av forstyrrende og grovt forstyrrende opptreden, enn de som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021).

I dag regulerer uhl. § 4-8 bortvisning og utestenging på bakgrunn av ulike grunnlag. Departementet viser til at universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å flytte § 4-8 tredje ledd til paragrafen som regulerer uredelig opptreden og fusk. Videre foreslo utvalget å dele opp første og andre ledd i to nye paragrafer slik at én paragraf regulerer forstyrrende og grovt forstyrrende opptreden med den konsekvensen at man kan bortvises, og en annen paragraf regulerer adgangen til å utestenge med bakgrunn i grovt klanderverdig opptreden. Utvalget foreslo også å justere ordlyden noe i disse paragrafene, uten at dette var ment å innebære noen realitetsendringer. Utvalget foreslo å videreføre unntaket fra regelen om bortvisning og utestenging for ph.d.-kandidater som har et ansettelsesforhold ved institusjonen, fordi en slik reaksjon i realiteten vil innebære en suspensjon i arbeidsrettslig forstand. En slik reaksjon må følge arbeidsrettslige regler, se punkt 17.3.

Formålet med den foreslåtte strukturen er å gjøre paragrafene lettere å forstå og mer brukervennlige. Departementet mener at utvalgets forslag om å regulere forstyrrende opptreden i en egen paragraf bidrar til å tydeliggjøre den gradvise sanksjoneringen av slik adferd.

16.5.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 4-8 første ledd om reaksjoner ved forstyrrende opptreden med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 12-5.

16.6 Grovt klanderverdig opptreden

16.6.1 Dagens regler

En student som grovt klanderverdig har opptrådt på en slik måte at det er skapt fare for liv eller helse for en nærmere definert persongruppe, gjør seg skyldig i grove brudd på taushetsplikten eller opptrer grovt usømmelig overfor bestemte persongrupper, kan utestenges fra studier med klinisk undervisning og praksisstudier, jf. universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-8 andre ledd.

Etter denne regelen kan institusjonen utestenge en student i tre ulike situasjoner. For det første kan en student utestenges dersom vedkommende har opptrådt «på en slik måte at det er skapt fare for liv eller helse for pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre som studenten har å gjøre med som del i klinisk undervisning eller praksisstudier.» For det andre kan en student utestenges dersom vedkommende «gjør seg skyldig i grove brudd på taushetsplikt.» Den siste situasjonen er der en student gjør seg skyldig i «grovt usømmelig opptreden» overfor pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre som studenten har å gjøre med som del i klinisk undervisning eller praksisstudier.

Regelen omfatter tilfeller som er så grove at institusjonen skal kunne reagere med en fullstendig utestenging fra studiet for et tidsrom som er tilpasset handlingens alvorlighetsgrad. Det forutsettes at det i vurderingen tas tilbørlig hensyn til om det gjelder et enkeltstående forhold som kan tilskrives helt spesielle omstendigheter, eller om det gjelder graverende opptreden som avspeiler alvorlig svikt i dømmekraft eller ansvarsfølelse, se Ot.prp. nr. 85 (1993–94) i merknaden til § 42. Hensikten bak bestemmelsen er å sikre at pasienter, klienter, barnehagebarn og elever som kommer i kontakt med studenter i praktisk opplæring, har

samme vern mot overtredelser som de har i kontakt med profesjonelle yrkesutøvere.

Institusjonen har også anledning til å frata studenten retten til å gå opp til eksamen ved alle institusjoner som er omfattet av universitets- og høyskoleloven i studier med klinisk undervisning og praksisstudier, jf. uhl. § 4-8 andre ledd.

Etter § 4-8 andre ledd siste punktum skal institusjonen informere Helsedirektoratet om utestengingen. Plikten gjelder bare utestenging av studenter som følger utdanninger som kan utløse rett til autorisasjon etter helsepersonelloven § 48 første ledd.

16.6.2 Departementets vurdering

Departementet er enig i at en oppdeling av paragrafen om klanderverdig opptreden vil bidra til en mer oversiktlig regulering av de forskjellige reaksjonsgrunnlagene.

Som redegjort for i punkt 16.5.2 reguleres reaksjoner i dag av både forstyrrende, grovt klanderverdig og uredelig opptreden i samme paragraf. Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å dele opp reguleringen av de ulike grunnlagene for reaksjoner i egne paragrafer. Formålet med den nye strukturen er å gjøre reglene lettere å forstå og mer brukervennlige.

Departementet mener at særlig gjeldende § 4-8 andre ledd kan oppleves uklar fordi den regulerer tre ulike grunnlag som kan føre til utestenging. Slik den er formulert i dag, kan det være vanskelig å se at en grovt klanderverdig opptreden også kan være grove brudd på taushetsplikten og grov usømmelig opptreden. Departementet mener at lovutvalgets forslag til ny struktur i paragrafen om klanderverdig opptreden vil tydeliggjøre disse tre sanksjonsgrunnlagene.

16.6.3 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 4-8 andre ledd om reaksjoner ved grovt klanderverdig opptreden med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 12-6.

16.7 Studenters taushetsplikt

16.7.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-6 første punktum at en student som i studiesam-

menheng får kjennskap til noens personlige forhold, har taushetsplikt etter de reglene som gjelder for yrkesutøvere på det aktuelle livsområde.

Etter andre punktum i paragrafen har institusjonen som studenten er knyttet til, plikt til å utarbeide en taushetsplikterklæring. Taushetsplikterklæringen må underskrives av de studentene som dette er aktuelt for.

Reglene om studenters taushetsplikt kom inn i § 41 i lov om universiteter og høyskoler fra 1995. En tilsvarende paragraf fantes i § 10 bokstav h i den gamle privathøyskoleloven. Reglene om studenters taushetsplikt ble videreført i § 4-6 i någjeldende universitets- og høyskolelov. De har ikke blitt endret siden.

16.7.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre reglene om studenters taushetsplikt.

16.7.3 Høringsinstansenes syn

Det var ingen høringsinstanser som uttalte seg om forslaget.

16.7.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår å videreføre reglene om studenters taushetsplikt. Det er noe uklart hvor langt de ordinære reglene om taushetsplikt vil gjelde for studenter. Det er viktig at det er avklart at studenter i praksis eller praksisrettet undervisning er underlagt samme taushetsplikt som yrkesutøverne på det aktuelle området. Dette er av stor betydning for å beskytte pasienter og andre grupper som studentene kommer i kontakt med i praksisstudier. Det er også viktig at studentene i praksis i størst mulig grad kan få trening i normal yrkesutøvelse. Da må praksisstedet og pasientene ha forsikringer om at de samme kravene om taushetsplikten gjelder.

For å få samme oppsett som de andre paragrafene i kapitlet om adferd og reaksjoner, foreslår departementet å ta inn en henvisning til at studenter som har gjort seg skyldig i grove brudd på taushetsplikten, kan utestenges og fratras retten til å gå opp til eksamen etter § 12-6. Departementet foreslår også enkelte språklige endringer.

De språklige og strukturelle endringene er ikke ment å ha innholdsmessig betydning.

16.7.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 4-6 om studenters taushetsplikt med enkelte språklige og strukturelle endringer, se forslaget til § 12-7.

16.8 Forbud mot klesplagg som helt eller delvis dekker ansiktet

16.8.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-9 forbyr bruk av klesplagg som helt eller delvis dekker ansiktet, ved universiteter og høyskoler. Paragrafen kom inn i loven i 2018 på bakgrunn av Prop. 51 L (2017–2018).

Forbudet er begrunnet med at bruk av ansiktsdekkende plagg kan hindre god kommunikasjon og samhandling. Et tilsvarende forbud gjelder i barnehager, i grunnopplæringen, i fagskoler, i folkehøyskoler og i introduksjonsordningen og norskopplæring for nyankomne innvandrere.

I uhl. § 7-9 første ledd første punktum slås det fast at studenter og ansatte ikke skal bruke klesplagg som helt eller delvis dekker ansiktet under undervisningen eller tilsvarende. Med «tilsvarende» menes turer, ekspedisjoner og lignende i tilknytning til undervisningen. Forbudet gjelder ved både muntlig og skriftlig eksamen, også når studenter er i praksis. Derimot gjelder ikke forbudet når studenter er i ulike situasjoner på institusjonsområdet der de utfører andre oppgaver. Det kan gjelde selvstudium, opphold i kantine eller deltagelse i sosiale aktiviteter. Forbudet gjelder i slike tilfeller heller ikke for ansatte ved institusjonene.

I uhl. § 7-9 første ledd andre punktum er det unntak for ansiktsdekkende plagg som brukes på grunn av «klimatiske, pedagogiske, læringsmessige, helsemessige eller sikkerhetsmessige forhold». Dette kan for eksempel være utkledningsutstyr, hjelm eller annet verneutstyr, munnbind eller bøff. Forbudet omfatter blant annet finlands-hette, nikab og burka.

Uhl. § 7-9 andre ledd har regler om saksbehandling hvis en student bryter forbudet. Studenten kan da, etter skriftlig advarsel, bortvises i inntil ett år. Dersom bortvisningsvedtaket ikke etterkommes, kan studenten utestenges i inntil ett år. Et vedtak om bortvisning skal fattes av rektor eller den rektor bemyndiger. Et vedtak om utestenging skal fattes av styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker. Vedtak om bortvisning eller utestenging kan påklages. Vedtak om

bortvisning og utestenging er knyttet til den enkelte institusjonen. Studenter kan derfor eventuelt begynne på nye studier ved en annen institusjon enn den de er bortvist eller utestengt fra.

En ansatt som opptrer i strid med forbudet, skal først bli bedt om å fjerne klesplagget, jf. uhl. § 7-9 tredje ledd. Hvis den ansatte gjentatte ganger bryter forbudet, kan dette være grunnlag for oppsigelse etter arbeidsrettslige regler.

16.8.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalgets flertall foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre forbudet mot ansiktsdekkende plagg uten endringer. Flertallet viste til begrunnelsen for forbudet da det ble innført i 2018. Et mindretall i utvalget på to medlemmer hadde dissens og foreslo at forbudet mot bruk av ansiktsdekkende plagg ikke skulle videreføres.

16.8.3 Høringsinstansenes syn

Seks høringsinstanser uttalte seg om forslaget. Disse er *Kulturrådet*, *Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning (KIF)*, *OsloMet*, *Universitetet i Stavanger (UiS)*, *Studentparlamentet ved Universitetet i Bergen* og *Studenttinget NTNU*. Samtlige seks støttet forslaget fra utvalgets mindretall om å ikke videreføre forbudet mot ansiktsdekkende plagg. Ingen andre høringsinstanser uttalte seg om forslaget.

Kulturrådet så, som nasjonal koordinator for økt mangfold, inkludering og deltagelse i kultursektoren, forslaget i et mangfolds-, inkluderings- og likestillingsperspektiv. *Kulturrådet* pekte på at mens mange muslimske kvinner bruker ansiktsdekkende plagg frivillig, enten som uttrykk for religiøs overbevisning eller som motreaksjon mot manglende anerkjennelse av og strukturell diskriminering av muslimer, bruker enkelte slike plagg etter pålegg fra andre. *Kulturrådet* understreket at universitets- og høyskolesektoren er en sentral arena for utvikling, uenighetssfellesskap og meningsbryting, og at det er viktig at det gis rom for alle, og at sektoren som helhet eksponerer den enkelte for et bredt spekter av holdninger, tanke sett og uttrykk. *Kulturrådet* mente at et forbud mot ansiktsdekkende plagg er en innskrenking av studenters yrings-, samvittighets- og trosfrihet, og at et forbud snarere svekker enn styrker prinsippet om lik rett til utdanning.

KIF mente det kan være saklig å nekte noen å bruke ansiktsdekkende plagg i enkeltsituasjoner,

for eksempel der tolkning av ansiktsuttrykk har betydning i studiet eller ved yrkesutøvelse. *KIF* mente imidlertid at et nasjonalt forbud mot bruk av ansiktsdekkende plagg ikke er et egnet og målrettet tiltak hvis hensikten er å øke likestilling og integrering i utdanningssektoren.

OsloMet mente forbud mot for eksempel religiøst betingende klesplagg som nikab og burka, prinsipielt vil være i strid med deres verdigrunnlag om mangfold. *OsloMet* mente at et nasjonalt forbud i 2020 ikke står i forhold til størrelsen på problemet med ansiktsdekkende plagg. Den enkelte institusjonen kan etter *OsloMet* sitt syn enkelt håndtere de få sakene dette gjelder smidig og fleksibelt og på en måte som ivaretar institusjonens autonomi. *OsloMet* stilte også spørsmål om forbud mot å bære for eksempel nikab i undervisningssituasjoner kan bidra til økt segregering, utenforskap og potensiell radikaliserings ved at en allerede marginalisert gruppe i praksis fratras retten til utdanning.

UiS var også imot forslaget og pekte på at de var negative til forbudet tilbake i 2018 da det ble innført.

Studentparlamentet ved Universitetet i Bergen mener at heldekkende plagg bryter med synet om at utdanning er for alle, da man i praksis utestenger enkeltgrupper i samfunnet.

Studenttinget ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet ønsket at institusjonene selv skal kunne vurdere om bruken av heldekkende ansiktsplagg er til hinder for gjennomføring av de enkelte studier. Utover dette mente *Studenttinget* at utdanning er et av de viktigste tiltakene for å oppnå integrering i det norske samfunnet, og at det er mulig at dette forbudet vil påvirke flere som har et behov for utdanning.

16.8.4 Departementets vurdering

Forbudet mot klesplagg som helt eller delvis dekker ansiktet er av ny dato og ble grundig vurdert da det kom inn i loven i 2018. Det kom fram en del innvendinger også den gangen, ikke minst fra universitets- og høyskolesektoren. Stortinget fikk en grundig vurdering av saken da forbudet ble innført, og departementet kan ikke se at det har kommet fram andre eller nye momenter som nå skulle tilsi at forbudet bør oppheves. Departementet følger derfor opp universitets- og høyskolelovutvalgets flertall og foreslår å videreføre forbudet.

Departementet foreslår likevel enkelte forenklinger.

Departementet foreslår å ikke videreføre presiseringen om at vedtak om bortvisning eller ute-

stenging kan påklages. Det følger av forvaltningsloven at enkeltvedtak kan påklages, så denne presiseringen er rettslig sett overflødig.

Departementet foreslår dessuten å ikke videreføre uhl. § 7-9 tredje ledd om at en ansatt som bryter forbudet, skal bli bedt om å fjerne plagget, og at gjentatte brudd kan være grunnlag for oppsigelse. Regelen gir ikke selvstendig grunnlag for oppsigelse. En eventuell oppsigelse må gjøres i samsvar med arbeidsrettslig regelverk, jf. Prop. 51 L (2017–2018) punkt 12.6. Departementet mener derfor regelen rettslig sett er overflødig. Departementet understreker likevel at universiteter og høyskoler som arbeidsgivere, må være oppmerksomme på forbudet og følge opp eventuelle brudd fra de ansatte på egnet måte innenfor arbeidsrettslig regelverk.

16.8.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre forbudet i uhl. § 7-9 mot ansiktsdekkende plagg med enkelte forenklinger og språklige endringer, se forslaget til § 12-8.

16.9 Rett til å få dekket utgifter til advokat

16.9.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-8 femte ledd regulerer studenters rett til dekning av utgifter til advokat eller annen talsperson.

Det har vært regler om dekning av utgifter til advokat eller annen talsperson siden universitetsloven fra 1989 ble innført på bakgrunn av Ot.prp. nr. 62 (1988–89). Reglene har blitt videreført i etterfølgende lover og har underveis blitt utvidet til å omfatte flere sakstyper. I 2014 ble det presisert i universitets- og høyskoleloven at satsen etter salærforordningen skulle brukes. Det ble tatt inn en regel om at institusjonene kan sette ned advokatens salær hvis det er brukt lengre tid enn det som er rimelig og nødvendig, jf. Prop. 59 L (2013–2014).

Det følger av uhl. § 4-8 femte ledd at en student har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra sak om bortvisning eller ute-stenging er reist, eventuelt fra skriftlig advarsel er gitt. En generell rett til å la seg bistå av advokat eller annen fullmektig overfor forvaltningen, følger også av forvaltningsloven § 12. Her slås det fast at «en part har rett til å la seg bistå av advokat eller annen fullmektig på alle trinn av saksbehandlingen».

Etter uhl. § 4-8 femte ledd skal utgiftene til advokat eller annen talsperson i saker som nevnt, dekkes av institusjonen. Disse utgiftene skal dekkes etter en sats fastsatt etter salærforskriften. Salæret kan settes ned dersom styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker finner at det er brukt lengre tid enn hva som er rimelig og nødvendig. I forarbeidene er det presisert at «det er viktig at det ikke må framstå som en uoverkommelig risiko for studenten å klage på institusjonens vedtak. Institusjonene og nemnda må derfor bruke skjønn og bare sette ned salærkravet i saker hvor det er et klart misforhold mellom sakens omfang og advokatens redegjørelse for tidsbruk», jf. Prop. 59 L (2013–2014) punkt 10.

Etter uhl. § 4-8 femte ledd har studenten rett til å få advokatutgiftene dekket i utestengingssaker som gjelder bruk av falskt vitnemål, annen uredlig opptreden eller fusk. I tillegg gjelder rettigheten ved bortvisnings- eller utestengingssak som følge av grovt forstyrrende opptreden eller grovt klanderverdig opptreden.

Studenten har også rett til dekning av advokatutgifter etter reglene om skikkethet og politiattest, jf. uhl. §§ 4-10 femte ledd og 4-9 sjuende ledd. Både i skikkethets sakene og i politiattestsakene skal utgiftene til advokatbistand dekkes av institusjonen i samsvar med uhl. § 4-8 femte ledd.

For skikkethets saker følger det av uhl. § 4-10 femte ledd at studenten har rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra tidspunktet da saken er reist i skikkethetsnemnda. Imidlertid vil det også her gjelde en alminnelig rett til å la seg representere av advokat eller annen talsperson på ethvert trinn av saken, jf. forvaltningsloven § 12, men rettet til dekning av kostnader til slik bistand inntreier ikke før saken er reist i skikkethetsnemnda. Reglene for behandling av saken i skikkethetsnemnda følger av skikkethetsforskriften § 11.

I politiattestsaker har studenten etter uhl. § 4-9 sjettede ledd rett til å la seg bistå av advokat eller annen talsperson fra tidspunktet da sak om utestenging fra klinisk undervisning eller praksis er reist i institusjonens nemnd for studentsaker. Studenten har frist på 14 dager til å uttale seg til nemnda. Fristen gjelder fra det tidspunktet institusjonen sender saken med politiattesten over til nemnda med kopi til studenten, jf. opptaksforskriften § 6-8 tredje ledd. Dersom det framgår av politiattesten at studenten har relevante merknader på attesten, skal institusjonen straks underrette studenten om retten til advokatbistand etter uhl. § 4-9 sjuende ledd, jf. opptaksforskriften § 6-8 første ledd.

Studentene kan, når vedtaket er endelig avgjort i forvaltningen, også bringe vedtak om bortvisning, utestenging og skikkethetsvurdering inn for prøving ved tingretten, jf. uhl. § 4-11. Dekning av saks kostnader ved domstolsprøving er omtalt i punkt 16.10.

16.9.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 at studentenes rett til dekning av advokatutgifter videreføres og skilles ut i en egen paragraf, med enkelte språklige justeringer. Utvalget foreslo en ordlyd som klarere enn i dag skiller mellom retten til å være representert og retten til å få utgiftene til advokat dekket.

16.9.3 Høringsinstansenes syn

Det er ti høringsinstanser som uttalte seg om forslaget. De fleste støttet å videreføre retten til dekning av advokatutgifter, men flere pekte på at retten bør begrenses. En høringsinstans mente at retten ikke bør videreføres. De som kommenterte den delen av forslaget som gjelder å skille ut reglene om dekning av advokatutgifter i en egen paragraf, støttet dette.

Felles klagenemnd hadde ingen innvendinger mot at retten til dekning av utgifter til advokat videreføres og anså denne retten som særlig viktig dersom rammen for utestenging i fuskesaker økes til to år (se punkt 16.4.4.2). Det var imidlertid noe uklart for nemnda om denne retten også omfatter doktorgradskandidater som blir utestengt. Nemnda ba derfor departementet om å avklare dette.

OsloMet støttet utvalgets forslag delvis. OsloMet mente studentene bør få dekket advokatutgifter til og med behandling i Felles klagenemnd, men at studentene selv bør dekke utgifter til sak for domstolen. OsloMet pekte blant annet på at antall fuskesaker øker betydelig, noe som har økonomiske konsekvenser for lærestedene. OsloMet bemerket i denne sammenheng at det har utviklet seg et marked av advokatfirmaer som markedsfører seg helt spesifikt inn mot fuskesaker. Det er ifølge OsloMet vanskelig å sette en begrensning i omfanget av timer som kan dekkes, særlig fordi sakene kan være svært forskjellige. OsloMet mente at behandling i to instanser for lærestedets regning i tilstrekkelig grad ivaretar studentenes rettssikkerhet. Universitetet viste dessuten til at domstolene i sin behandling uansett tar stilling til om den tapende parten skal

dømmes til å dekke motpartens saksomkostninger.

Høgskolen i Østfold støttet det grunnleggende prinsippet om rett til utgiftsdekning, men stilte spørsmål ved om retten bør gjelde til og med tingrettsbehandling. Høgskolen pekte på at det fremdeles vil være en god og raus ordning selv om man tar bort retten til utgiftsdekning i tingretten. Høgskolen opplyste om at den ser indikasjoner på at advokater som bistår studenter, har en økonomisk egeninteresse av å bringe saken inn for retten og at dette kan gjøres uten noen form for økonomisk risiko for verken studenten eller advokaten. Høgskolen mente på den bakgrunn det kan være prosessdrivende å videreføre dagens ordning.

MF vitenskapelig høyskole mente reglene om studentenes rett til å få dekket advokatutgifter ikke bør videreføres. *MF* hadde forståelse for at sakene som er omfattet av ordningen, kan medføre store konsekvenser for den enkelte studenten. Men høyskolen mente at studentenes interesser i de fleste tilfellene vil være tilstrekkelig ivare tatt gjennom forvaltningslovens regler om utrednings- og veiledningsplikt, også gjennom tilgang til et studentombud. At studenter har et særlig behov for rettshjelp bør etter *MF* sin vurdering heller være en oppgave for det offentlige gjennom andre regelsett, for eksempel lov om fri rettshjelp. *MF* pekte også på at institusjonene har en plikt til å håndheve regelverket som kan føre til bortvisning og utestenging. Høgskolen pekte videre på at det er urimelig at institusjonene skal bekoste studentens utgifter til advokatbistand for å føre saken som studenten har anlagt mot institusjonen. Videre pekte *MF* på at dekning av advokatutgifter kan representere store utgifter, og at dette kan være tyngende særlig for mindre institusjoner.

Universitetet i Sørøst-Norge (USN) hadde forståelse for bakgrunnen for at det er gitt utvidede rettigheter til gratis advokatbistand, men peker på at det kan være behov for å vurdere dagens ordning i lys av at studentombudet nå i større grad ivaretar studentenes rettssikkerhet. USN ba departementet vurdere hensiktsmessigheten av å pålegge institusjonene selv å skulle avsette midler til utgifter knyttet til advokatbistand. Ikke minst gjelder dette når det er departementet som i utgangspunktet er part ved søksmål i slike saker, jf. uhl. § 12-2 andre ledd. Etter USNs vurdering er det rimelig at partsforholdet og økonomisk ansvar er sammenfallende. USN bemerket også at det i utvalgets forslag til § 10-11 første ledd bokstav a er uklart om det er ment å gi rett til dekning av utgifter til advokatbistand også fra skriftlig advarsel er

gitt, ikke bare fra det tidspunktet da sak om bortvisning er reist, jf. § 10-4. Hvis det er ment å gi rett til advokatbistand fra skriftlig advarsel er gitt, var USN uenig i dette. Slik USN vurderte dette, er studentens rettssikkerhet ivaretatt ved at studenten får rett til advokatbistand fra det tidspunktet vedtak om bortvisning er fattet.

Høgskolen Kristiania støttet at studenter skal få dekket utgifter til advokatbistand i saker av alvorlig karakter, men pekte på at det er svært kostbart å dekke utgiftene til advokatbistand for studenter gjennom hele prosessen, og at det er uforståelig hvorfor hver enkelt institusjon skal dekke saksomkostnader for vedtak som fattes av andre instanser. Som eksempel nevnte de vedtak av Felles klagenemnd som prøves i tingretten. Høgskolen pekte på at en ordning hvor den enkelte institusjonen er pålagt å dekke advokatbistand i alle ledd, vil skremme institusjoner fra faktisk å utføre samfunnsnyttige oppgaver som å reagere mot studenter som fusker.

Akademikerne støttet forslaget om å videreføre studenters rett til dekning av advokatutgifter og at denne retten skilles ut i en egen paragraf med enkelte språklige endringer. For å styrke rettssikkerheten til studenter som det blir åpnet skikkethets sak mot, foreslo Akademikerne at det lovfesttes rett til dekning av advokatutgifter fra det tidspunktet da det åpnes sak om skikkethetsvurdering.

Studentombudet ved Universitetet i Bergen mente det trolig ville skapt bedre harmoni i regelverket om fri rettshjelp dersom universitets- og høyskoleloven viste til reglene om fri rettshjelp i stedet for å etablere egne regler som ikke er like utfyllende.

Arbeidsutvalget for institusjonsansvarlige i Norge og Studentforeningen ved Norges handelshøyskole var begge positive til utvalgets forslag.

16.9.4 Departementets vurdering

16.9.4.1 Generelt

Departementet er enig med utvalget i at studentenes rett til dekning av advokatutgifter er viktig i saker som kan føre til svært inngripende reaksjoner overfor studentene.

Retten til å få dekket advokatutgifter gjelder ved bruk av inngripende reaksjoner i studentsaker (se omtale av hvilke saker som omfattes nedenfor). Retten til å få dekket advokatutgifter omfatter både førsteinstansvedtaket ved institusjonen, klagebehandlingen i Felles klagenemnd og

domstolsbehandling i første instans (se punkt 16.10).

I 2021 fattet Felles klagenemnd vedtak i totalt 302 saker, hvorav 287 gjaldt fusk, tre uredelig opp-treden, fire skikkethet og fem merknader på politiattest. I 2001 ble det avsagt 3 dommer om fusk, 1 dom om skikkethet, 1 om merknad på politiattest og 1 om bortvisning på grunn av grovt forstyrrende adferd. En gjennomgang av studentsaker for domstolen de siste årene viser at staten får medhold i de aller fleste sakene som bringes inn for domstolen.

Departementet har merket seg at flere institusjoner mener dagens ordning med dekning av advokatutgifter bør begrenses noe. Det er også kommet innspill til departementet om at det bør vurderes en stykkprisordning. Regelen om dekning av advokatutgifter er viktig for studentenes rettssikkerhet. Det er likevel uheldig dersom ordningen fører til at unødige mange saker bringes inn for domstolen. Høringen gir ikke departementet tilstrekkelig grunnlag til å vurdere behovet for endringer i retten til dekning av utgifter til advokat. Departementet vil imidlertid gjennomføre en evaluering av ordningen. En evaluering vil gi kunnskap om kostnader og nytteeffekter av ordningen, og gi departementet grunnlag til å vurdere om det bør gjøres endringer for å begrense utilsiktede konsekvenser og for å gjøre ordningen mer formålstjenlig.

Departementet mener det ikke er urimelig at det er den enkelte institusjon som skal dekke utgifter til advokat selv om det er staten ved departementet som er part i søksmål for de aktuelle sakstypene. Sakene handler om vedtak som gjelder institusjonen.

Departementet foreslår å videreføre studenters rett til å få dekket utgifter til advokat, men vil understreke at retten ikke er ubegrenset. Det følger av uhl. § 4-8 femte ledd at institusjonen kan sette ned salæret dersom den mener at advokaten har brukt lengre tid enn det som er rimelig og nødvendig. Departementet foreslår å videreføre også dette.

Departementet understreker at retten til å få dekket advokatutgifter i saker om bortvisning og utestenging, bare gjelder for doktorgradskandidater som ikke er ansatt ved institusjonen, jf. at dagens § 4-8 femte ledd viser til at «kandidaten» har rett til advokatbistand. Retten gjelder ikke tvungen avslutning av doktorgradsavhandling (se punkt 17.2).

Dekning av kostnader ved domstolsprøving, inkludert utgifter til advokat i denne forbindelse, omtales i punkt 16.10.

16.9.4.2 *Samle reglene og skille tydeligere mellom retten til bistand og retten til å få dekket advokatutgifter*

Departementet foreslår i samsvar med utvalgets forslag en regulering som skiller tydeligere mellom retten til å la seg bistå av advokat eller annen fullmektig og retten til å få dekket utgiftene til slik bistand. Departementet foreslår at bare sistnevnte skal reguleres i universitets- og høyskoleloven. Retten til å la seg bistå av advokat eller annen fullmektig er regulert generelt i forvaltningsloven § 12, og det er unødvendig å ha regler om dette også i universitets- og høyskoleloven.

Departementet foreslår å bruke uttrykket «fullmektig» istedenfor «talsperson» i reglene om dekning av utgifter for å bruke samme uttrykk som i forvaltningsloven. Nedenfor brukes for enkelhetens skyld «advokat» selv om reglene også omfatter annen fullmektig.

Departementet foreslår også å følge opp utvalgets forslag om at reglene om dekning av utgifter til advokat blir samlet i en egen paragraf.

16.9.4.3 *Hvilke sakstyper som skal omfattes*

Departementet foreslår å videreføre dagens regler om at retten til å få dekket advokatutgifter gjelder for saker om bortvisning og utestenging. Departementet foreslår også å videreføre at retten gjelder for skikketssaker, men foreslår å presisere at det gjelder for vedtak om at en student er uskikket. Institusjonen gjør både løpende skikkettsvurderinger og det man i dag benevner som en særskilt skikkettsvurdering ved mottatt tvilmelding (se punkt 16.3). Departementet anser det som gjeldende rett at retten til å få dekket advokatutgifter gjelder for behandlingen av saker om at studenter er uskikket («særskilt skikkettsvurdering», jf. punkt 16.3.4.4), ikke for løpende skikkettsvurderinger eller innledende undersøkelser og vurderinger av en tvilmelding. Se punkt 16.9.4.5 om hvilke tidspunkter retten til å få dekket advokatutgifter gjelder fra.

Departementet foreslår også å presisere i loven at retten til å få dekket advokatutgifter gjelder ved saker om utelukkelse. Dette er saker hvor studenten utelukkes midlertidig fra praksis eller klinisk undervisning, noe som i dag er regulert i uhl. § 4-6 tredje ledd. Fram til august 2021 var denne reaksjonen omtalt som «utestenging» i loven. Da begrepsbruken ble endret på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021), ble det ikke vurdert om retten til å få dekket advokatutgifter skulle endres for denne reaksjonstypen. Departementet

legger derfor til grunn at det fortsatt er rett til å få dekket advokatutgifter ved midlertidig utelukkelse fra praksis eller klinisk undervisning, og foreslår at dette presiseres i loven.

Det følger av uhl. § 4-8 femte ledd første punktum at retten til å få dekket advokatutgifter gjelder fra en skriftlig advarsel er gitt, og universitets- og høyskolelovutvalget har foreslått å videreføre dette. Departementet har imidlertid forståelse for spørsmålet fra *USN* om det er riktig at retten skal omfatte skriftlige advarsler. På den ene siden er en skriftlig advarsel en forutsetning for å kunne bruke mer inngripende reaksjoner. På den andre siden har ikke en skriftlig advarsel noen direkte konsekvenser for studenten eller studentens utdanning. En skriftlig advarsel er ikke et enkeltvedtak, og en skriftlig advarsel kan ikke påklages. Det er dermed vanskelig å se hvilke oppgaver en advokat eller annen fullmektig skal kunne bistå studenten med i slike tilfeller. Dersom en student trosser advarselen og institusjonen beslutter at det skal fremmes sak om bortvisning eller utestenging, vil retten til å få dekket advokatutgifter inntre. Eventuelle innvendinger til skriftlige advarsler tidligere i saken vil være relevant i saken om bortvisning eller utestenging der en slik advarsel er en forutsetning for å kunne bortvise og utestenge studenten.

Departementet mener derfor at retten til å få dekket utgifter til advokat ikke skal gjelde ved skriftlig advarsel. Departementet antar at denne endringen har liten praktisk betydning.

16.9.4.4 Forholdet til salærforskriften

Departementet har mottatt spørsmål om hva henvisningen til salærforskriften i uhl. § 4-8 femte ledd betyr, om det bare er satsen i salærforskriften § 2 som gjelder, om resten av § 2 gjelder, og om de andre reglene i forskriften gjelder.

Departementet er kjent med at enkelte institusjoner har oppfattet regelen som at det bare er timesatsen som er fastsatt i forskriften § 2 som gjelder, og at de andre beregningsreglene og reglene om framgangsmåte osv. i salærforskriften ikke gjelder. Det er imidlertid ingen egne regler om fastsettelse av salær for saker etter universitets- og høyskoleloven. Departementet kan heller ikke se at det er noen grunn til å ha andre regler enn dem som følger av salærforskriften, og som gjelder for blant annet fri rettshjelp.

Departementet foreslår å tydeliggjøre i den nye loven at salærforskriften gjelder med de særreglene som følger av universitets- og høyskoleloven. Den ene særregelen, som i dag følger av uhl.

§ 4-8 femte ledd, jf. § 4-11 andre ledd, er at institusjonen fastsetter salæret også ved domstolsbehandling (se punkt 16.10.4.3). Den andre særregelen, som i dag følger av uhl. § 4-8 femte ledd fjerde punktum, er at departementet eller et særskilt klageorgan oppnevnt av departementet er klageinstans dersom institusjonen fatter vedtak om nedsettelse av salæret. Departementet foreslår å videreføre disse særreglene i den nye loven, og reglene kommer dermed istedenfor salærforskriften § 4 om hvem som fastsetter salæret og § 13 om klage og anke.

I tillegg er det i dag regulert i uhl. § 4-8 femte ledd tredje punktum at styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker kan sette ned salæret dersom advokaten har brukt lengre tid enn det som er rimelig og nødvendig. Her er imidlertid vilkårene de samme som etter salærforskriften § 7. Departementet mener derfor det ikke er behov for en særregulering av dette i den nye universitets- og høyskoleloven. Departementet foreslår, i likhet med utvalget, å ikke videreføre særreguleringen om salærnedsettelse i den nye universitets- og høyskoleloven, men understreker at det fortsatt er adgang til dette etter salærforskriften § 7.

Departementet mener det ikke er grunnlag for et særvilkår om klart misforhold, slik som er lagt til grunn i Prop. 59 L (2013–2014) punkt 10. Departementet mener spørsmålet om salærnedsettelse bør vurderes likt som andre saker om salærnedsettelse etter salærforskriften § 7.

Det er institusjonen som er den «salærfastsettende myndighet» i saker om dekning av utgifter til advokat etter universitets- og høyskoleloven, og som dermed kan sette ned salæret etter salærforskriften § 7.

Innholdet i salærforskriften er nærmere omtalt i Justis- og beredskapsdepartementets veileder til salærforskriften.

16.9.4.5 Fra hvilket tidspunkt retten til å få dekket advokatutgifter gjelder

Det følger av dagens lov at retten til å få dekket advokatutgifter gjelder fra saken «er reist». For saker om skikkethetsvurdering gjelder retten fra saken «er reist i skikkethetsnemnda». Departementet er kjent med at enkelte institusjoner opplever det som uklart når en sak anses å være reist.

Reglene om dekning av advokatutgifter er videreført fra universitetsloven fra 1989, og forarbeidene sier lite om hvilket tidspunkt retten til å få dekket advokatutgifter gjelder fra.

Departementet mener en sak må anses som reist når det er besluttet at saken skal fremmes.

Det besluttet å fremme en sak når det tas beslutning om at saken skal forberedes for vedtak. For de aktuelle sakstypene er det opp til styret om styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker skal fatte vedtak i saken.

For saker som skal avgjøres av institusjonens nemnd for studentsaker, mener departementet at saken må anses som reist når det er besluttet å fremme sak for nemnda. Det er på dette tidspunktet studenten normalt får informasjon om at det er fremmet sak. Det er også fra dette tidspunktet retten til å få dekket advokatutgifter bør gjelde, selv om saken ennå ikke har kommet fram til nemndsmedlemmene.

I saker hvor styret selv fatter vedtak i første instans, mener departementet at en sak bør anses som reist når det er besluttet å fremme saken for styrebehandling.

I skikkethetssaker mener departementet at saken må anses som reist når skikkethetsansvarlig beslutter at saken skal fremmes for skikkethetsnemnda, jf. skikkethetsforskriften § 10 tredje ledd.

I saker om merknader om straffbare forhold på politiattest, jf. uhl. § 4-9 (forslagets § 12-2), skal institusjonen snarest mulig sende politiattesten til nemnda for studentsaker, jf. opptaksforskriften § 6-8 tredje ledd. I slike saker vil dermed beslutningen om å fremme saken være på det tidspunktet institusjonen mottar en politiattest med merknader om straffbare forhold som nevnt i uhl. § 4-9 (forslagets § 12-2). Retten til å få dekket advokatutgifter gjelder dermed også fra dette tidspunktet.

For at det skal blir tydeligere fra hvilket tidspunkt retten til å få dekket advokatutgifter inntre, foreslår departementet å presisere i den nye loven at retten gjelder fra det tidspunktet det tas beslutning om å fremme sak om bortvisning, utestenging, utelukkelse og uskikkethet.

Departementet mener det ikke skal være rett til å få dekket advokatutgifter fra det tidspunktet det er åpnet sak om skikkethetsvurdering ved institusjonen, slik *Akademikerne* foreslår. At retten skal gjelde fra det tidspunktet da skikkethetsansvarlig beslutter at sak skal fremmes for skikkethetsnemnda, har sammenheng med at vedtak om skikkethet fattes etter innstilling fra institusjonens skikkethetsnemnd, jf. uhl. § 4-10 tredje ledd. Institusjonen gjør både løpende skikkethetsvurdering og det man i dag benevner som en særskilt skikkethetsvurdering ved mottatt tvilsmelding. Departementet mener det ikke er hensiktsmessig at studentene skal ha rett til å få dekket utgifter til advokat i denne delen av prosessen. Dersom institusjonen ikke anser en student som skikket, skal

saken fremmes for skikkethetsnemnda, jf. skikkethetsforskriften § 10 tredje ledd. Fra dette tidspunktet vil studenten ha rett til å få dekket utgifter til advokat, noe departementet mener er tilstrekkelig.

16.9.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. §§ 4-8 femte ledd, 4-9 sjette ledd og 4-10 femte ledd om dekning av utgifter til advokat med noen presiseringer, se forslaget til § 12-9.

16.10 Domstolsprøving av vedtak om utestenging, utelukkelse, uskikkethet og bortvisning

---

16.10.1 Dagens regler

16.10.1.1 Generelt

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-11 er en særlig søksmålsregel om domstolsprøving av vedtak om bortvisning, utestenging og skikkethetsvurdering.

Særregelen om domstolsprøving ble innført ved universitetsloven fra 1989 på bakgrunn av Ot.prp. nr. 62 (1988–1989). Man gikk da bort fra at studenter kunne bringe vedtak om ordensforhold direkte inn for Høyesterett, og at sakene skulle behandles etter straffeprosessloven. Reglene har blitt videreført i etterfølgende lover og har underveis blitt utvidet til å omfatte flere sakstyper. Da lov om universiteter og høyskoler fra 1995 ble innført, ble fristen for å fremme sak for domstolen utvidet fra én til tre måneder, jf. Ot.prp. nr. 85 (1993–1994). Det er ellers gjort noen mindre justeringer fram til i dag.

Reglene i uhl. § 4-11 kommer i de nevnte sakstypene istedenfor de ordinære reglene i tvisteloven og ulovfestet rett. Også andre vedtak ved universiteter og høyskoler kan bringes inn for domstolen, men da er det de alminnelige reglene for domstolsprøving som gjelder. I kombinasjonssaker der saksøker legger ned påstand om erstatning eller gyldigheten av et annulleringsvedtak i tillegg til gyldigheten av et vedtak som er regulert i uhl. § 4-11, er det forskjellige regler for de ulike delene av tvisten.

16.10.1.2 Forliksmekling, vernetting og domstolens prøving av vedtaket

Det følger av uhl. § 4-11 andre ledd første punktum at forliksmekling ikke foretas. Dette er et

unntak fra den alminnelige plikten til å bruke forliksrådet, jf. tvisteloven § 6-2. Hensikten er å få en rask saksbehandling, jf. Ot.prp. nr. 62 (1988–1989) merknaden til § 48.

Det følger av uhl. § 4-11 første ledd første punktum at studenter kan bringe vedtak om bortvisning, utestenging og skikkethetsvurdering inn for prøving ved tingretten i den rettskrets institusjonens administrasjon har sete. Dette er en særregel sammenlignet med reglene om stedlig domstolsmyndighet (verneting) i tvisteloven § 4-4.

Det følger av uhl. § 4-11 tredje ledd at retten kan prøve alle sider av vedtaket. Dette er en særregel sammenlignet med det som ellers gjelder. Domstolskontrollen omfatter som hovedregel bare rettsanvendelsen og det faktiske grunnlaget for avgjørelsen, ikke forvaltningsskjønnet. Særregelen i uhl. § 4-11 tredje ledd innebærer at domstolen har en videre prøvingsadgang enn det som ellers gjelder.

16.10.1.3 Frist for når søksmål kan reises

Søksmål om domstolsprøving av vedtak om bortvisning, utestenging og skikkethetsvurdering må reises innen tre måneder etter at endelig vedtak foreligger, jf. uhl. § 4-11 første ledd andre punktum. Dette er en særregel sammenlignet med tvisteloven § 1-3 andre ledd om at den som reiser saken, må ha et reelt behov for avklaring (aktualitet).

Høyesteretts ankeutvalg har i HR-2017-1004-U lagt til grunn at uhl. § 4-11 første ledd går foran tvisteloven § 1-3, og at søksmål dermed ikke skal avvises selv om utestengingsvedtak er igangsatt eller gjennomført. Ankeutvalget mente prøvingsretten ville blitt illusorisk om søksmålsadgangen skulle vært avskåret. Ankeutvalget viste til at vedtak om utestenging ofte vil være under gjennomføring, i den forstand at studenten er utestengt, mens søksmålsfristen løper. I andre tilfeller kan utestengingen være gjennomført før rettsbehandlingen er påbegynt eller mens den behandles i første instans. Dette vil som oftest være situasjonen ved en eventuell ankebehandling. Videre viste ankeutvalget til at den særlige reguleringen av prøvingsretten og søksmålsfristen i uhl. § 4-11 bygger på at den som utestenges, anses for å ha nødvendig rettslig interesse i å få prøvd rettsmessigheten av vedtaket også om det er gjennomført, så lenge søksmålet er reist innen fristen.

Vurderingene fra Høyesteretts ankeutvalg må legges til grunn for alle vedtakstypene som er omfattet av uhl. § 4-11. Departementet anser derfor som gjeldende rett at uhl. § 4-11 første ledd går

foran regelen i tvisteloven § 1-3, og at regelen gir studenter søksmålsadgang så lenge de tar ut søksmål innen tre måneder etter endelig vedtak.

At et vedtak er «endelig» betyr at det er ferdig behandlet i forvaltningen. Et vedtak om bortvisning, utestenging og skikkethetsvurdering vil normalt være å anse som «endelig» når klagefristen har utløpt uten at vedtaket er påklaget eller dersom saken er avgjort av klageinstansen. Det er ingen særregel i universitets- og høyskoleloven om at klagemuligheten må være uttømt, og det er dermed forvaltningslovens alminnelige regler om dette som gjelder. Det følger av forvaltningsloven § 27 b at forvaltningsorganet som fatter vedtaket kan stille som vilkår at klagemuligheten må være uttømt før saken reises for domstolen. Dersom det ikke er satt et slikt vilkår i vedtaket, kan parten velge om den vil klage eller reise sak for domstolen. Dersom forvaltningsorganet har satt et slikt vilkår, kan en part likevel ta ut søksmål uten at klagemuligheten er uttømt når det har gått seks måneder fra klagen første gang ble framsatt, og det ikke skyldes forsømmelse fra klagerens side at klageinstansens avgjørelse ikke foreligger.

Selv om studenter i noen tilfeller kan velge å fremme en sak for domstolsprøving uten at saken har vært behandlet av klageinstansen, kan ikke studenten få saken behandlet av klageinstansen og hos domstolen samtidig.

Fristen for å fremme søksmål tar utgangspunkt i tidspunktet da det endelige vedtaket kom fram til studenten. Dette harmonerer med det alminnelige utgangspunktet i forvaltningsloven § 29 første ledd. Tolkningen kan i tillegg forankres i forarbeidene til den tidligere regelen i universitetsloven fra 1989 § 48 der det framgår at «[s]tudenten må reise saken innen en måned etter mottakelsen av styrets vedtak». Uhl. § 4-11 første ledd går foran den alminnelige regelen i tvisteloven § 1-3.

Dersom det i vedtaket ikke er satt vilkår om at klagemuligheten skal være uttømt, og en student trekker klagen til Felles klagenemnd for i stedet å bringe saken inn for domstolen, har departementet lagt til grunn at tidspunktet for tilbaketrekking av klagen blir søksmålsfristens utgangspunkt.

16.10.1.4 Kostnadsdekning

Det følger av uhl. § 4-11 andre ledd andre punktum at institusjonen må dekke alle omkostninger ved søksmål for tingretten, inkludert honorar til saksøkers advokat, i samsvar med uhl. § 4-8 femte ledd. Se omtale av uhl. § 4-8 femte ledd i punkt 16.9.1.

Særregelen om kostnadsdekning gjelder, i likhet med de øvrige særreglene, bare for vedtak om bortvisning, utestenging og skikkethetsvurdering. Særregelen gjelder ikke saker om annullering av eksamen eller saker om erstatning. I kombinasjonssaker der saksøker legger ned påstand om erstatning eller gyldigheten av et annulleringsvedtak i tillegg til gyldigheten av et vedtak som er regulert i uhl. § 4-11, har departementet lagt til grunn at regelen om kostnadsdekning bare gjelder for de delene av tvisten som stammer fra vedtak om bortvisning, utestenging eller skikkethetsvurdering.

Spørsmålet om rett til kostnadsdekning i saker som gjelder både utestenging og annullering har vært oppe i flere rettsaker. Borgarting lagmannsrett har i kjennelse av 22. desember 2015 lagt til grunn at studenten i slike tilfelle ikke har krav på dekning av utgifter som påløper til behandlingen av den delen av saken som gjelder annullering av eksamen. I en dom fra Oslo tingrett 31. august 2020 la retten til grunn at studentenes ansvar for statens kostnader «vil måtte begrenses til merkostnadene ved en samtidig behandling av spørsmålet om annullering». Retten beregnet studentenes kostnadsansvar etter en samlet vurdering av momentene i tvisteloven § 20-2 tredje ledd. I dom fra Oslo tingrett 7. februar 2023 drøftet retten også spørsmålet om kostnadsdekning i saker som gjelder både utestenging og annullering. Retten fant spørsmålet tvilsomt, men kom til at det må legges avgjørende vekt på at det er snakk om to ulike rettsforhold, og at sakskostnadsregelen i uhl. § 4-11 andre ledd etter sin ordlyd bare gjelder vedtak om utestenging. Retten konkluderte med at det er grunnlag for å skille mellom vedtaket om utestenging og annullering. I dom av 9. februar 2023 la Sør-Rogaland tingrett til grunn lagmannsrettens forståelse om at studenter ikke har krav på dekning av utgifter i forbindelse med annulleringssaken. Med utgangspunkt i tvisteloven § 20-2 tredje ledd kom retten til at det forelå tungtveiende grunner som tilsa at saksøker likevel ikke skulle pålegges å dekke statens kostnader i tilknytning til overprøving av annulleringsvedtaket.

Det følger av uhl. § 4-11 andre ledd andre punktum at institusjonens plikt til å dekke alle kostnader ved søksmålet bare gjelder ved behandling i tingretten. I Prop. 59 L (2013–2014) punkt 4.4.4 er det lagt til grunn at studenten kan søke om å få dekket advokatutgifter etter rettshjelploven dersom saken blir anket videre fra tingretten. I LF-2016-108669 ble staten likevel pålagt å dekke studentens sakskostnader i en sak der staten hadde anket dommen. Lagmannsretten konclu-

der, etter en totalvurdering, med at retten til advokatbistand i uhl. § 4-11 andre ledd også måtte omfatte ankeinstansen. Dette ble begrunnet med at saker der studenten har fått medhold i første instans og staten anker, skiller seg fra det som synes forutsatt i lovforarbeidene, nemlig at studenten har anket, og ikke fått medhold i noen av instansene. Lagmannsretten fant også støtte for dette i rettspolitiske hensyn, og viste til at en motsatt løsning ville innebære at studenten blir påført den økonomiske risikoen for at tingrett og lagmannsrett kommer til motsatte resultater. En slik løsning ville være problematisk fordi det er tale om retten til å forsvare seg mot et svært inngripende vedtak. Endelig viste lagmannsretten til at retten til domstolsadgang, som utgjør en del av retten til rettferdig rettergang i EMK artikkel 6 nr. 1, var et argument som trakk i samme retning. Lagmannsrettens dom er rettskraftig etter at studentens anke til Høyesterett ble nektet fremmet, og staten ikke hadde inngitt selvstendig anke over sakskostnadsavgjørelsen. Departementet legger på bakgrunn av dette til grunn at det er gjeldende rett at staten skal dekke studentens advokatutgifter ved domstolsprøving også for lagmannsretten i de tilfellene hvor staten anker tingrettens avgjørelse.

16.10.1.5 Beviskrav

Den sivilrettslige hovedregelen er alminnelig sannsynlighetsovervekt som betyr at det mest sannsynlige faktum skal legges til grunn. I noen sivile saker skjerpes beviskravet av retten eller i lov. Hvilket beviskrav som gjelder i saker om annullering, bortvisning, utestenging og skikkethetsvurdering, er ikke regulert i dagens universitets- og høyskolelov. Beviskravet er heller ikke avklart av Høyesterett, men det er i flere tingrettsdommere lagt til grunn at det må være kvalifisert sannsynlighetsovervekt for å konstatere fusk der utestenging er reaksjonen. I tingrettsdommen TOSLO-2016-154924-2 la tingretten til grunn at det må gjelde et skjerpet beviskrav i saker om utestenging på grunn av fusk fordi utestenging i saker om fusk er en inngripende reaksjon av straffende karakter.

Når det gjelder vedtak om annullering av eksamen, er det lagt til grunn i flere tingrettsdommer at det er det alminnelige beviskravet – alminnelig sannsynlighetsovervekt – som gjelder. Dette er begrunnet i at annullering ikke er en like inngripende reaksjon som utestenging, og at annullering heller ikke er ment å ha en straffende karakter. Begrunnelsen for annulleringsadgangen er at

det vil kunne skade samfunnsmessige interesser dersom kandidater får godkjent eksamener, og eventuelt grad, basert på fusk.

Departementet er ikke kjent med domstolspraksis som belyser beviskravet i saker som gjelder bortvisning eller utestenging etter uhl. § 4-8 første og andre ledd om forstyrrende adferd mv., § 4-9 om politiattest og § 4-10 om skikkethet. Det er da nærliggende å falle tilbake på det sivilrettslige utgangspunktet, som er alminnelig sannsynlighetsovervekt.

Departementet anser derfor som gjeldende rett at det er krav om kvalifisert sannsynlighetsovervekt for utestengingsvedtak i fuskesaker, mens det er krav om alminnelig sannsynlighetsovervekt for de øvrige vedtakene.

16.10.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende regler om domstolsprøving, men med noen presiseringer. Universitets- og høyskolelovutvalget vurderte om domstolen eller institusjonen er nærmest til å vurdere salærkravets størrelse. Utvalget viste til at det har vært stilt spørsmål ved om ordningen med at institusjoner selv dekker advokatutgifter, kan ha uønskete virkninger ved at institusjonene vegrer seg for å reise saker av budsjettmessige årsaker. Utvalget trakk derfor fram et alternativ om at domstolene tar stilling til honorarets størrelse. Imidlertid så utvalget det som naturlig at den aktuelle institusjonen som skal dekke honoraret, også tar stilling til honorarets størrelse. Utvalget viste i den forbindelse til at institusjonen har adgang til å sette salæret ned hvis advokaten har brukt lengre tid enn hva som er rimelig og nødvendig. Utvalget foreslo å presisere i loven at det er den aktuelle institusjonen som skal dekke honoraret, som også tar stilling til honorarets størrelse.

16.10.3 Høringsinstansenes syn

Universitets- og høyskolelovutvalget har behandlet reglene om dekning av omkostninger ved behandling i domstolen sammen med reglene om dekning av utgifter til advokat i NOU 2020: 3 punkt 24. De øvrige elementene i uhl. § 4-11 er i liten grad omtalt i NOU-en, og utvalget har foreslått å videreføre reglene. Høringsinnspillene til punkt 24 i NOU-en er omtalt i punkt 16.9.3. Flere av disse høringsinnspillene er relevante for retten til kostnadsdekning etter uhl. § 4-11.

16.10.4 Departementets vurdering

16.10.4.1 Generelt

Departementet foreslår, i likhet med universitets- og høyskolelovutvalget, å videreføre særreglene om domstolsprøving av vedtak om bortvisning, utestenging, utelukkelse og skikkethetsvurdering. I likhet med det som foreslås for retten til dekning av advokatutgifter, foreslår departementet å bruke uttrykket «uskikkethet» og å inkludere saker om midlertidig utelukkelse fra praksis for personer som er tiltalt for straffbare forhold. Se begrunnelsen i punkt 16.9.4.3.

Departementet ser ikke grunn til å foreslå krav i loven om at klagemulighetene skal være uttømt som vilkår for å kunne bringe saker inn for prøving for domstolene. Institusjonene kan likevel vurdere om de i vedtakene sine skal ha med et vilkår om uttømt klagemulighet, jf. forvaltningsloven § 27 b.

I punktene nedenfor vurderer departementet enkelte endringer på bakgrunn av utvalgets forslag og utviklingen av rettstilstanden. For øvrig foreslår departementet å videreføre gjeldende regler og viser til omtalen av disse i punkt 16.10.1.

Når det gjelder innspillene til ordningen om dekning av utgifter til advokat i forbindelse med domstolsprøving, vises det til departementets vurdering i punkt 16.10.4.1.

16.10.4.2 Kostnadsdekning dersom staten anker

Lagmannsretten har i LF-2016-108669 konkludert med at retten til å få dekket utgifter til advokat i forbindelse med domstolsbehandling også omfatter ankeinstansen dersom det er staten som anker. Denne forståelsen går imidlertid ikke fram av lovens ordlyd og er ikke omtalt i lovens forarbeider.

Departementet er enig i lagmannsrettens argumentasjon og konklusjon og mener at retten til å få dekket utgifter til advokatbistand også bør omfatte behandling i ankeinstansene dersom staten anker. Dersom staten anker og studenten ikke får dekket advokatutgifter, vil studenten bli påført en økonomisk risiko for at tingretten og lagmannsretten kommer til motsatte resultater. Dette vil være problematisk ettersom det handler om retten til å forsvare seg mot et svært inngripende vedtak.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at det presiseres i loven at retten til dekning av kostnader til domstolsbehandling, inkludert til advokat, også gjelder ved behandling i lagmannsretten dersom det er staten som har anket.

16.10.4.3 Hvem som fastsetter størrelsen på sakskostnadene, inkludert advokatens salær

Departementet foreslår å videreføre reglene om at institusjonen skal dekke sakskostnadene ved domstolsbehandling, jf. over. Sakskostnader er de nødvendige kostnadene en part har hatt i forbindelse med saken, for eksempel rettsgebyr, salær til advokat, kopiering og utarbeidelse av utdrag, transport og overnatting.

Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at det er naturlig at den institusjonen som skal dekke kostnadene, også tar stilling til kostnadenes størrelse ved behandling for domstolene. Dette er også lagt til grunn i rettspraksis og anses som gjeldende rett, selv om det også finnes tilfeller der domstolen har tatt stilling til sakskostnadene.

For å unngå tvil om dette foreslår departementet, i likhet med utvalget, at det presiseres i den nye loven at krav om å få dekket sakskostnader skal fremmes for og avgjøres av institusjonen. Videre foreslår departementet, i likhet med utvalget, at det presiseres at institusjonens fastsettelse av sakskostnader skal behandles etter reglene i forslaget § 12-9 om dekning av utgifter til advokat. Normalt innebærer dette at vedtaket kan påklages til departementet eller en nasjonal klagenemnd opprettet av departementet. Se ellers om dekning av utgifter til advokat og om nedsettelse av salæret i punkt 16.9.

16.10.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre særreglene i uhl. 4-11 om domstolsprøving av vedtak om bortvisning, utestenging, utelukkelse og uskikket, men enkelte presiseringer, se forslaget til § 12-10.

16.11 Register for informasjonsutveksling om reaksjoner

16.11.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-12 at institusjonene skal registrere vedtak som får konsekvenser for opptak til studier og rett til å gå opp til eksamen ved andre institusjoner, i RUST. Hensikten med informasjonsutvekslingen gjennom registeret er å opplyse institusjonene om vedtak vedrørende opptakskarantene, eksamenskarantene og utestenging for å hindre at stu-

denter får opptak til, eller tar eksamen ved, andre institusjoner når det foreligger vedtak som er til hinder for opptak. Informasjonsutvekslingen er også begrunnet i at studentene ikke skal kunne benytte seg av falske dokumenter ved andre institusjoner.

RUST er teknisk en database som kommuniserer med institusjonenes datasystemer, i all hovedsak med institusjonenes felles studentadministrative system (FS). Vedtak om utestenging som de aktuelle institusjonene, samordna opptak og NOKUT skal informeres om, registreres lokalt ved institusjonen der vedtaket er fattet. NOKUT er etter loven i dag en av mottakerne av slik informasjon, fordi de fram til 1. januar 2023 hadde ansvaret for å behandle søknader om generell godkjenning av utenlandsk utdanning. Informasjonen viderefremmes via FS til de aktuelle institusjonene, samordna opptak og NOKUT, når det er relevant. Studenten eller søkeren informeres også om registreringen. Vedtaket slettes automatisk fra registeret når utestengingsperioden er utløpt.

Registeret bidrar til at informasjonsutvekslingen skjer trygt og effektivt. Tilgangen til informasjonen begrenses ved at informasjonen viderefremmes bare når denne informasjonen er relevant og nødvendig for deres virksomhet. Dette gjelder institusjoner den aktuelle personen søker om opptak til, og der vedkommende er student ved en utdanning som det gjelder et utestengingsvedtak for. Registeret gjør det videre mulig å avvise en søknad om opptak til høyere utdanning eller godkjenning av utenlandsk utdanning fra en person som for eksempel er utestengt.

Det er fastsatt nærmere regler om hvilke opplysninger som skal registreres, om behandlingen og om sletting av opplysningene i forskrift 27. juni 2016 nr. 820 om register for utestengte studenter – RUST, blant annet om behandlingsansvaret.

16.11.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å videreføre paragrafen om et register til å registrere vedtak som får konsekvenser for opptak til studier og rett til å gå opp til eksamen ved andre institusjoner.

I tråd med innspill fra Unit - Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning foreslo utvalget å endre navnet på registeret til register for sanksjonerte søkere og studenter. Bakgrunnen for forslaget er at registeret inneholder informasjon utover utestengte studenter, slik som vedtak om eksamenskarantene, ved-

tak om at en student er funnet uskikket til et yrke og vedtak om søkere som har fått opptakskarantene.

Utvalget foreslo også å ta inn i loven en presisering av at vedtaket også skal slettes fra institusjonens studieadministrative system. Det ble videre foreslått å ta inn i loven hvem som er behandlingsansvarlig for personopplysningene i registeret.

16.11.3 Høringsinstansenes syn

Det var elleve høringsinstanser som uttalte seg om forslaget. Av disse var det ti som støtter forslaget og en instans som uttalte seg uten å ta stilling til forslaget.

Høgskolen i Østfold, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter, Norges handelshøyskole, OsloMet, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge, Forskerforbundet, Studentforeningen ved Norges handelshøyskole og Universitets- og høgskolerådet støttet forslaget.

Unit – Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning viste til sine innspill til utvalget, og støttet forslagene. Studentforeningen ved NHH uttalte at de er enige i Units ønske om å endre navn på registeret, dersom dette gir en klarere oppfatning av hva registeret brukes til.

Datatilsynet uttalte at de ikke kan se at det er redegjort nærmere for hvem som er behandlingsansvarlig og hvem som er databehandler ved behandlingen av personopplysninger om studenter som er utestengt. Datatilsynet viste til at et vedtak om utestenging er inngripende for den det gjelder, og sikkerheten ved behandlingen av personopplysninger må være forsvarlig ivaretatt, jf. personvernforordningen artikkel 32. Datatilsynet viste videre til reglene for når det må inngås databehandleravtale, og til den registrertes rett til innsyn og korrigeringsrett, rett til å protestere, og rett til sletting.

16.11.4 Departementets vurdering

Forslaget om å endre navn på registeret har bakgrunn i det faktum at registeret også inneholder vedtak om eksamenskarantene, opptakskarantene og om en student er funnet uskikket. Departementet er enig med utvalget og høringsinstansene i at det er behov for et mer dekkende navn. Departementet mener navnet på registeret bør være register for informasjonsutveksling om reaksjoner.

Utvalget foreslo enkelte justeringer i andre ledd om hvordan vedtakene skal registreres og slettes. Departementet ser det som uhensiktsmessig å regulere tekniske forhold mellom institusjonens saksbehandlingssystemer og dette registeret, men slutter seg til vurderingene om at dette bør framkomme i loven på hvilket tidspunkt informasjonen skal slettes fra registeret. Det er i dag regulert i forskriften. Departementet er ikke enig i utvalgets forslag om å presisere at opplysningene også skal slettes i institusjonenes studieadministrative systemer. Dette vil stride mot arkivlovens regler om oppbevaring av opplysninger.

Det er avgjørende for et fullstendig register og for likebehandling av de det gjelder, at alle relevante vedtak samles i dette registeret. Departementet foreslår derfor å presisere at også vedtak om karantenetid som er fattet av forvaltningsorgan med ansvar for den nasjonale opptakstjenesten og for generell godkjenning av utenlandsk utdanning, skal registreres.

I utvalgets forslag var ikke den gjeldende forskriftshjemmelen videreført, uten nærmere begrunnelse. Departementet mener det er behov for å beholde forskriftshjemmelen, og viser til den generelle omtalen av regulering av behandling av personopplysninger i punkt 3.2.8. Det er etter departementets vurdering hensiktsmessig fortsatt å regulere behandlingsansvarlig, hvilke opplysninger som skal registreres, deling og videre bruk mv., i forskrift. Slike utdypende regler egner seg best i forskrift, da utformingen kan bli både detaljert og omfangsrik, og behovene kan endres over tid.

16.11.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å

- videreføre reglene i uhl. § 4-12 om RUST, med noe endret struktur og med endret navn til «register for informasjonsutveksling om reaksjoner», se forslaget til § 12-11
- ta inn i loven en presisering om at også vedtak om reaksjoner fattet av forvaltningsorgan som behandler søknader om opptak eller godkjenning av utenlandsk utdanning skal registreres, se forslaget til § 12-11 første ledd
- ta inn i loven at vedtak skal slettes fra registeret når perioden vedtaket gjelder for, er utløpt, se forslaget til § 12-11 første ledd andre punktum

17 Doktorgradsutdanninger

17.1 Innledning

Doktorgrader er det tredje nivået i strukturen (gradssystemet) for høyere utdanning. Doktorgradsutdanningen har over tid blitt stadig mer innlemmet i regelverket for universiteter og høyskoler, men det har vært spørsmål om hvilke av reglene som gjelder doktorgradsutdanningene og hvilke som ikke gjelder.

Over 20 norske universiteter og høyskoler kan i dag tilby doktorgrad. En doktorgrad er en del av høyere utdanning. Doktorgradsstudier er dels regulert i universitets- og høyskoleloven med forskrifter, dels i de enkelte institusjonenes doktorgradsforskrifter, i tillegg til de generelle reglene i forvaltningsloven om saksbehandling og klage mv. Doktorgradsstudiet skal kvalifisere for forskningsvirksomhet av internasjonal standard og for annet arbeid i samfunnet der det blir stilt høye krav til vitenskapelig innsikt og analytisk tenking, i samsvar med god vitenskapelig skikk og forskningsetiske normer.

Doktorgradskandidater, det vil si de som er tatt opp til et studium som leder til graden doktorgrad (philosophiae doctor (ph.d.) eller ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid, se gradssystemet i forslaget til § 3-7) ved et universitet eller høyskole, har ofte et ansettelsesforhold som stipendiat ved institusjonen. De er dermed også omfattet av det generelle regelverket for ansatte, og spesielle regler som gjelder for ansettelse av stipendiat på åremål, se punkt 11.7. Doktorgradsutdanningene har i dag flere obligatoriske elementer underveis i doktorgradsstudiet, for eksempel kurs med avsluttende eksamen, og andre typer obligatoriske aktiviteter. Doktorgradskandidatene er derfor i en del sammenhenger gitt de samme rettigheter og plikter som studenter på bachelor- og masternivå.

Doktorgraden dr.philos. skiller seg fra de to andre ved at det er selvstendig studium der kandidaten ikke har krav på veiledning eller skolering fra den gradsgivende institusjonen. En person som framstiller seg for prøve (disputas) for graden dr.philos., vil ikke være tatt opp til en doktorgradsutdanning, og er derfor ikke å regne som

doktorgradskandidat før det tidspunktet en søknad om doktorgradsprøve er godkjent.

Dr.philos.-graden har krav til forskerkompetanse og doktorgradsavhandlingen er også her et forskningsarbeid som er omfattet av forskningsetikkloven. En gradsgivende institusjon som oppdager eller blir gjort kjent med mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer har etter forskningsetikkloven § 6 plikt til å følge opp saken. Dette gjelder uavhengig av om det er en ph.d.-grad eller en dr.philos.-grad.

Universitets- og høyskolelovutvalget og flere av høringsinstansene påpekte behovet for å klargjøre hvilke regler som gjelder for doktorgradskandidater. I forslaget til ny universitets- og høyskolelov foreslår departementet å bruke uttrykket «student» gjennomgående, og så fastslå særskilt hvilke regler som skal gjelde for doktorgradskandidater.

Departementet er enig i utvalgets vurderinger knyttet til behov for særregler for doktorgradskandidater, men foreslår å samle særreglene om doktorgradsutdanningene i et eget kapittel i loven, se kapittel 13. Forslagene viderefører i hovedsak innholdet i dagens regler, i noe endret struktur. Dette er i samsvar med universitets- og høyskolelovutvalgets forslag i innhold, samtidig som forslagene ivaretar høringsinstansenes ønske om noe bedre struktur og større klarhet i regelverket.

Departementet drøfter i punkt 17.2 hvilke regler som skal gjelde for doktorgradsutdanningene og -kandidatene, og behovet for forskriftshjemmel. I punkt 17.3 drøftes reglene for tvungen avslutning av doktorgradsutdanninger.

17.2 Om doktorgradsutdanningene

17.2.1 Dagens regler

Reglene om eksamen og obligatoriske aktiviteter (omtalt i punkt 15) gjelder også for doktorgradskandidater. Reglene om eksamenssensur gjelder likevel ikke for vurderingen av selve doktoravhandlingen. Bedømmelsen og klage på bedømmelsen på avhandlingen reguleres av for-

valtningsloven og av institusjonenes forskrifter for doktorgradsutdanningene. Universitets- og høyskoleloven har ikke egne regler om fusk og annen uredelig oppførsel knyttet til doktoravhandlingen. Bakgrunnen for dette er at en doktorgradsavhandling er et forskningsarbeid som er regulert av forskningsetiske regler, blant annet i forskningsetikkloven, se nærmere i punkt 17.3.

Universitets- og høyskoleloven har en rekke regler om studentenes rettigheter og plikter, se nærmere omtale i punkt 16. Dersom en student opptrer på en uakseptabel måte, har institusjonene mulighet til å ilegge ulike reaksjoner. Adgangen til å annullere eksamen etter uhl. § 4-7 gjelder også for eksamen og prøver som kandidatene tar som en del av doktorgradsutdanningen. Utestenging og bortvisning er mulige reaksjoner ved fusk. Uhl. § 4-8 tredje ledd siste punktum fastslår imidlertid at adgangen til utestenging og til å fratras retten til å ta eksamen, ikke gjelder for kandidater som er ansatt ved institusjonen. Bakgrunnen for dette er at utestenging i realiteten ville innebære en suspensjon fra stillingen for den som er ansatt i stipendiatstilling ved institusjonen, og slike virkemiddel må eventuelt vurderes på grunnlag av arbeidsavtalen.

En doktorgradskandidat som ikke er ansatt ved institusjonen, kan etter § 4-8 tredje ledd utestenges eller fratras retten til å gå opp til eksamen ved universiteter og høyskoler. Etter § 4-8 femte ledd har en kandidat rett til å la seg bistå av advokat og få dekket utgiftene i saker som gjelder bortvisning eller utestenging.

Uhl. § 4-13 tredje ledd slår fast at klager på ikke godkjent doktorgradsutdanning skal behandles av institusjonens nemnd for studentsaker. Uhl. § 4-13 fjerde ledd gir institusjonene hjemmel til å fastsette forskrift om doktorgradsutdanningen.

17.2.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget pekte i NOU 2020: 3 på at dagens regler er uklare, særlig fordi doktorgradskandidater av og til er ansatte. Utvalget ønsket derfor å tydeliggjøre hvilke regler som gjelder for ph.d.-kandidatene når de tar eksamen, studieemner og prøver underveis i doktorgradsprogrammet.

Utgangspunktet for utvalgets vurdering var at doktorgradskandidatene skal behandles tilsvarende som andre studenter, så lenge det ikke foreligger særlige grunner som tilsier noe annet. Utvalget mente at doktorgradskandidater bør behandles som andre studenter når de tar eksa-

mener, studieemner og prøver underveis i doktorgradsutdanningen uavhengig av om de er ansatt ved et universitet eller en høyskole.

Utvalget foreslo å videreføre det materielle innholdet i dagens regler for ph.d.-kandidater. Utvalget foreslo nye regler for å klargjøre hvilke regler om reaksjonsmuligheter som gjelder for ph.d.-kandidatene, avhengig av om de har et ansettelsesforhold ved institusjonen eller ikke. Videre foreslo utvalget å videreføre uhl. § 4-13 om tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen ved vitenskapelig uredlighet mv., se også punkt 17.3. Utvalget foreslo å ikke videreføre begrepet «kandidat» i betydningen både studenter og ph.d.-kandidater.

17.2.3 Høringsinstansenes syn

Ni universiteter og høyskoler kommenterte forslagene fra universitets- og høyskolelovutvalget om justeringene i reglene for doktorgradskandidater: *Kunsthøgskolen, MF vitenskapelig høyskole, Oslo-Met, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge* og *VID vitenskapelige høyskole*. Ingen gikk imot forslagene, de fleste støttet forslagene og noen ba om noe mer klargjøring og bedre struktur.

17.2.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår å følge opp universitets- og høyskolelovutvalgets forslag til regulering av forhold som gjelder doktorgradskandidater, men foreslår noen endringer i struktur og språk. Dette er i hovedsak en videreføring av dagens regler, samtidig som det ivaretar høringsinstansenes ønske om noe bedre struktur og større klarhet i regelverket.

Departementet er enig med utvalget i at doktorgradskandidater så langt som mulig bør likestilles med studenter. Utvalget peker på to forhold som begrunner unntak fra prinsippet.

For det første så vil doktorgradskandidater ofte ha et ansettelsesforhold ved institusjonen. Samtidig har doktorgradsutdanningene i dag flere obligatoriske elementer underveis i utdanningen, for eksempel kurs med avsluttende eksamen, og andre typer prøver og innleveringer. I disse sammenhengene har en kandidat behov for de samme rettigheter og plikter som studenter på for eksempel bachelor- og masternivå.

Videre mener utvalget at det er saklig grunn til å ha særregler for selve doktoravhandlingen og vurderingen av denne. Bakgrunnen for at univer-

sitets- og høyskoleloven ikke har egne særskilte regler om fusk og annen uredelig oppførsel knyttet til selve doktoravhandlingen er at dette er et forskningsarbeid som er regulert av forskningsetiske regler, blant annet i forskningsetikkloven. Videre er det slått fast i forarbeider til dagens lov at bedømming og klage på bedømming av doktorgradsavhandlingen reguleres av de alminnelige reglene i forvaltningsloven og ikke av universitets- og høyskoleloven.

Departementet vurderer det som mest hensiktsmessig å samle innholdet i utvalgets forslag om to paragrafer med regulering av hvilke regler i universitets- og høyskoleloven som skal gjelde for doktorgradskandidater, i én paragraf, sammen med andre regler som gjelder doktorgradsutdanning generelt.

Departementet mener det bør klargjøres i loven at doktorgradskandidater har samme rettigheter og plikter som studenter etter lovforslagets kapittel 11 Undervisning, eksamen, sensur, klage og vitnemål og kapittel 12 Regler om adferd og reaksjoner. Disse reglene gjelder ved gjennomføring av eksamen og obligatoriske aktiviteter, og ikke for vurdering av selve doktorgradsavhandlingen.

Departementet foreslår å videreføre at en doktorgradskandidat som er ansatt ved et universitet eller høyskole, er unntatt fra reglene om bortvisning og utestenging. Dette unntaket gjelder de som er ansatt i stipendiatstillinger ved et universitet eller høyskole. Dersom institusjonen har tatt opp kandidater på doktorgradsutdanningen som er ansatt andre steder enn ved et universitet eller høyskole, for eksempel gjennom ordningene offentlig ph.d. eller nærings-ph.d., så vil disse ikke være omfattet av unntaket. Slike kandidatene vil derfor kunne utestenges eller bortvises ved fusk på eksamen eller prøve, i tillegg til andre reaksjoner etter lovforslaget kapittel 12.

En doktorgradskandidat som er ansatt ved institusjonen, kan etter dette ikke ilegges reaksjonene bortvisning og utestenging. Andre reaksjoner etter kapittel 12 kan benyttes. Departementet foreslår å videreføre gjeldende regler for dekning av advokatutgifter i saker om bortvisning og utestenging for doktorgradskandidater som ikke er ansatt ved institusjonen.

Departementet foreslår at regelen om at det er institusjonens nemnd for studentsaker som behandler klager på ikke godkjent doktorgradsavhandling tas inn i ny § 13-1. Dette følger i og for seg direkte av forslaget til § 14-1, men foreslås presisert da det har vært usikkerhet om saker knyttet til doktorgradsavhandling følger de van-

lige reglene for saksbehandling og klage ved institusjonene.

Departementet foreslår å videreføre en hjemmel for at universiteter og høyskoler kan gi forskrift om doktorgradsutdanningene. Hjemmelen er generelt utformet. Det er ikke nødvendig å presisere i loven at den også gir hjemmel for regler om tvungen avslutning.

17.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å lovfeste doktorgradskandidatenes rettigheter og plikter etter loven, se forslaget til § 13-1 første ledd
- å videreføre unntaket fra reglene om bortvisning og utestenging i uhl. § 4-8 tredje ledd og fra reglene om dekning av advokatutgifter og kostnader med søksmål, for doktorgradskandidater som er ansatt, se forslaget til § 13-1 andre ledd
- å videreføre regelen i uhl. § 4-13 fjerde ledd om behandling av klage på ikke godkjent doktorgradsavhandling, se forslaget til § 13-1 tredje ledd
- å videreføre regelen i uhl. § 4-13 femte ledd om institusjonenes rett til å gi forskrifter om doktorgradsutdanningene, se forslaget til § 13-1 fjerde ledd

17.3 Tvungen avslutning av doktorgradsutdanninger

17.3.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-13 første til tredje ledd regulerer tvungen avslutning av doktorgradsutdanninger. Regelen kom inn i loven i 2014 for å gi doktorgradskandidater bedre rettsvern og forutsigbarhet. Tvungen avslutning var inntil da bare omtalt i veiledende retningslinjer fra Universitets- og høyskolerådet. Det var også behov for å avklare forholdet til reglene om vitenskapelig uredelighet i forskningsetikkloven.

Tvungen avslutning kan brukes i to ulike situasjoner. Etter § 4-13 første ledd kan doktorgradsutdanningen avsluttes dersom doktorgradskandidaten har opptrådd vitenskapelig uredelig etter reglene i forskningsetikkloven § 8 andre ledd. Etter § 4-13 andre ledd kan institusjonen vedta tvungen avslutning dersom en kandidat i vesentlig grad ikke oppfylder sine forpliktelser etter doktorgradsavtalen.

Etter § 4-13 tredje ledd kan institusjonen, ved fusk på eksamen eller prøver underveis i doktor-

gradsutdanningen, vurdere om disse skal annulleres etter § 4-7 første ledd, eller om forholdet er så alvorlig at det gir grunnlag for tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen etter første og andre ledd.

Reglene om tvungen avslutning gjelder alle doktorgradskandidater, uansett tilknytning til institusjonen doktorgraden avlegges ved. Mange som tas opp til doktorgradsutdanning, er ansatt ved institusjonen i en stipendiatstilling. I slike tilfeller vil det forholdet som er grunnlag for tvungen avslutning av avtalen, også danne grunnlag for eventuelle reaksjoner etter statsansatteloven eller arbeidsmiljøloven. Det vil da være en to-trinns prosess, der institusjonen først avklarer konsekvensene av vitenskapelig uredelighet eller manglende oppfyllelse av doktorgradsavtalen, og deretter konsekvensene for ansettelsesforholdet.

Forskningsetikkloven har i tillegg til reglene om vitenskapelig uredelighet, også regler for forskeres aktsomhetsplikt og institusjonens opplæringsansvar. Dette er regler som gjelder for alle forskere ved universiteter og høyskoler, også doktorgradskandidater.

17.3.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre innholdet i dagens regler for ph.d.-kandidater, og foreslo å videreføre dagens § 4-13 med enkelte språklige justeringer.

Departementet foreslo i høringsnotatet fra juni 2022 en endring i tittelen på uhl. § 4-13. Endringen ble begrunnet med at dagens tittel kan være misvisende. I notatet drøftet departementet hva denne regelen er ment å omfatte, og innholdet i begrepet «doktorgradsutdanning». Det omfatter doktorgradsutdanning til ph.d., til dr.philos.-graden og også ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid. Videre viste departementet til universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om regler for ph.d. kandidater, og foreslo at denne gruppen omtales som doktorgradskandidater.

17.3.3 Høringsinstansenes syn

Ni universiteter og høyskoler kommenterte universitets- og høyskolelovutvalgets forslag til justeringene i reglene for doktorgradskandidater. Dette er *Kunsthøgskolen, MF vitenskapelig høyskole, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, OsloMet, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge* og *VID vitenskapelige høyskole*. Ingen

gikk imot forslagene, de fleste støttet forslagene og noen ba om noe mer klargjøring.

Ti høringsinstanser kommenterte departementets høringsforslag fra 2022. Dette var *Helse Bergen HF, NLA Høgskolen, Norges musikkhøgskole, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø, VID vitenskapelige høyskole, NMBUs klagenemnd, Forskerforbundet, Tekna* og *Olaug Husabø*. Ingen gikk imot forslagene, de fleste støttet forslagene og flere pekte på behovet for klargjøring av regelverket for doktorgradskandidater.

Ni andre høringsinstanser kommenterte generelt til forslagene i høringsnotatet kapittel 12 samlet. Det var *Handelshøgskolen BI, Høgskolen i Innlandet, Høgskolen i Østfold, Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter, Nord universitet, Universitetet i Bergen* og *Universitets- og høyskolerådet*. Alle enten støttet eller oppfordret til ytterligere rydding og begrepsavklaring.

17.3.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår å videreføre hovedinnholdet i reglene som gjelder tvungen avslutning av doktorgradsutdanning, noe forenklet og endret i struktur. Dette er i samsvar med universitets- og høyskolelovutvalgets forslag i innhold, samtidig som forslagene ivaretar høringsinstansenes ønske om noe bedre struktur og større klarhet i regelverket.

Regelen gjelder doktorgradsutdanning generelt, det vil si at den gjelder doktorgradsutdanning til philosophiae doctor (ph.d.) og til ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid. Den gjelder, som omtalt i høringsnotatet fra juni 2022, i prinsippet også for dr.philos.-graden. Denne graden er imidlertid et selvstendig studium der kandidaten ikke har krav på veiledning eller skoloring fra den gradsgivende institusjonen. Kandidaten vil til vanlig ikke ha fått opptak til en doktorgradsutdanning, og ikke være omfattet av en doktorgradsavtale. Dr. philos.-graden har krav til forskerkompetanse, og doktorgradsavhandlingen er også her et forskningsarbeid som er omfattet av forskningsetikkloven. En gradsgivende institusjon som oppdager eller blir gjort kjent med mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer, har etter forskningsetikkloven § 6 plikt til å følge opp saken. Dette gjelder uavhengig av om det er en ph.d.-grad eller en dr.philos.-grad.

Departementet foreslår å videreføre reglene i nåværende uhl. § 4-13 første og andre ledd om vilkår for tvungen avslutning av doktorgradsutdanning. Vurdering av vitenskapelig uredelighet etter første ledd skal følge definisjonen som er

fastsatt i forskningsetikkloven § 8 andre ledd. Institusjonene skal følge samme saksbehandlingsregler for vurdering av vitenskapelig uredelighet for doktorgradskandidater som for andre forskere, se særlig forskningsetikkloven § 6 og 8 første ledd.

Tvungen avslutning med grunnlag i at doktorgradskandidaten i vesentlig grad ikke oppfyller doktorgradsavtalen kan skyldes mange forhold, og hvert tilfelle må vurderes konkret. Forhold knyttet til reglene om adferd i lovforslagets kapittel 12 kan også være relevante her. Formuleringen gir institusjonene stor frihet til å foreta en konkret og skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle. Pliktene som anses brutt, må framgå av avtalen. Det vanlige vil være manglende framdrift. Institusjonen må gi kandidaten varsel dersom det er fare for at kravene ikke oppfylles, og også gi støtte slik at kandidaten har mulighet til å forbedre seg.

For ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid vil adgangen til å vedta tvungen avslutning på grunn av vitenskapelig uredelighet, som definert i forskningsetikkloven, i dag være noe begrenset. Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora er utarbeidet av den forskningsetiske komitéen for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Deres utgangspunkt er at forskningsetikken også omfatter kunstnerisk utviklingsarbeid. I retningslinjenes innledning er dette formulert som at retningslinjene «kan anvendes i kunstnerisk utviklingsarbeid og museal praksis». I den grad det forekommer vesentlig brudd på etiske regler eller annet som ikke er innenfor forskningsetikk, men som er knyttet til det kunstneriske arbeidet som ligger til grunn for doktorgradsarbeidet, så vil tvungen avslutning kunne vedtas etter andre ledd om brudd på forpliktelser etter doktorgradsavtalen. Institusjonene har ansvaret for at den enkelte doktorgradsavtalen er tydelig på hvilke forpliktelser som ligger på den enkelte doktorgradskandidaten. Departementet er kjent med at Universitets- og høyskolerådets fagstrategiske enhet for kunst-, design- og arkitekturfag arbeider med å utvikle etiske retningslinjer for kunstnerisk utviklingsarbeid. Departementet vil vurdere om slike retningslinjer, dersom de blir anerkjent i sektoren, kan inntas som generelt krav til denne doktorgradsutdanningen.

Departementet foreslår å videreføre særregelen om at klager på tvungen avslutning ved vitenskapelig uredelighet skal behandles av departementet. Nasjonal klagebehandling kan sikre likebehandling på et område med svært få saker, og

bidra til å utvikle lik praksis for alle saker om vitenskapelig uredelighet etter forskningsetikkloven. Dersom klagen dreier seg om saksbehandlingen, har departementet kunnskap og erfaring til å vurdere og avgjøre klagen. I de tilfellene hvor det klages over uttalelsens innhold, altså vurderingen av om det foreligger vitenskapelig uredelighet, har ikke departementet den nødvendige kunnskapen til å vurdere klagen. I slike tilfeller vil departementet be et særlig sakkyndig utvalg om en uttalelse, og deretter avgjøre klagen med utgangspunkt i den sakkyndige uttalelsen. Det vil være viktig å sikre, så langt mulig, samme praksis for disse vurderingene som for klagesaker etter forskningsetikkloven. Det kan derfor være aktuelt å be Granskingsutvalget, et organ oppnevnt etter forskningsetikkloven § 7, om å være sakkyndig utvalg i slike saker. Departementet vil også ha en mulighet til å oppnevne en egen klagenemnd for slike saker, dersom det skulle bli behov for det.

Klage på vedtak om tvungen avslutning på grunn av manglende oppfyllelse av pliktene i doktorgradsavtalen, skal behandles etter de ordinære reglene for klage, se forslag i § 14-1.

Tvungen avslutning er en alvorlig sanksjon, og vedtak på disse grunnlagene kan bare fattes etter en grundig saksbehandling. Institusjonene bør ha en todelt prosess, der det først avklares om det foreligger grunnlag for tvungen avslutning, enten på grunn av vitenskapelig uredelighet eller manglende oppfyllelse av doktorgradsavtalen, og om det skal vedtas tvungen avslutning. Deretter må institusjonen vurdere eventuelle andre konsekvenser. Dette kan være reaksjoner knyttet til doktorgradskandidatens forskningsarbeid, til ansettelsesforhold mv. Det må vurderes om det er aktuelt med reaksjoner uavhengig av om det blir vedtatt tvungen avslutning. Reaksjoner etter reglene i forslaget til kapittel 12 kan også vurderes.

I høringsinnspillene ble det påpekt at det er uheldig at det ikke er lovfestet hva som kan skje med en doktoravhandling når det er påvist vitenskapelig uredelighet i avhandlingen, eller det er påvist fusk (forfalskning, plagiat osv.) av noe mindre alvorlig karakter. Departementet vil her vise til forskningsetikkloven, som regulerer saker knyttet til vitenskapelig uredelighet, det vil si saker om mulig brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Det følger av forskningsetikkloven § 8 første ledd at en uttalelse i en slik sak også skal omfatte en vurdering av om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake. En sak om tvungen avslutning av en doktorgradsutdanning vil til vanlig skje før avhandlingen er

godkjent. I så fall vil institusjonen kunne vedta at avhandlingen ikke skal vurderes (sensureres), eller avslutte pågående vurdering. Dersom avhandlingen er godkjent, så må institusjonen vurdere om godkjenningen skal trekkes tilbake. Det kan i noen tilfeller være grunner til å trekke tilbake en avhandling uavhengig av om doktorgradskandidaten/forskeren blir funnet å ha opptrådt vitenskapelig uredelig eller det blir vedtatt tvungen avslutning.

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å videreføre dagens uhl. § 4-13 tredje ledd om at en institusjon ved fusk på eksamen eller prøver kan vurdere å annullere eksamenen eller å vedta tvungen avslutning. Dette ble ikke begrunnet. Det er noe uklart for departementet hva som er det materielle innholdet i denne regelen. Forarbeidene (Prop. 59 L (2023–2014)) omtaler ikke dette leddet. Departementets forståelse er at den ikke har

selvstendig betydning. Regelen kan leses som en presisering av at fusk på eksamen eller prøver underveis i doktorgradsutdanningen kan være (del av) grunnlaget for å vurdere tvungen avslutning etter første eller andre ledd. Etter departementets vurdering er dagens tredje ledd derfor en unødvendig regel, som ikke foreslås videreført.

17.3.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre reglene i uhl. § 4-13 første og andre ledd om tvungen avslutning av doktorgradsutdanninger, se forslaget til § 13-2
- å ikke videreføre uhl. § 4-13 tredje ledd om institusjonenes vurdering av konsekvenser av fusk på eksamen underveis i en doktorgradsutdanning

18 Institusjonens nemnd for studentsaker og klagebehandling

18.1 Institusjonens nemnd for studentsaker

18.1.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 5-1 første til femte ledd regulerer institusjonens nemnd for studentsaker. Institusjonens nemnd for studentsaker ble inntil 1. august 2022 kalt «institusjonens klagenemnd». Betegnelsen ble endret ved lovendring på bakgrunn av Prop. 74 L (2021–2022). I samme lovendring ble det presisert i loven at en institusjon kan oppnevne flere nemnder for studentsaker.

Regelen om institusjonens klagenemnd ble tatt inn i universitets- og høyskoleloven i 2005 på bakgrunn av Ot.prp. nr. 79 (2003–2004) og NOU 2003: 25 Ny lov om universiteter og høyskoler. Begrunnelsen var å unngå at departementet var klageinstans for institusjonenes enkeltvedtak, og å tydeliggjøre et skille mellom institusjonenes forvaltning og departementets rolle som overordnet politisk myndighet. Det er bare gjort enkelte mindre endringer siden regelen ble innført.

Det følger av uhl. § 5-1 første ledd at universiteter og høyskoler skal opprette én eller flere nemnder for studentsaker. Nemnda skal etter delegering fra styret behandle saker som berører studentene. Nemnda skal også behandle klager på enkeltvedtak med unntak av klager som skal behandles av særskilt nasjonalt klageorgan, jf. sjuende ledd. Hvilke klagesaker som skal behandles av særskilt nasjonalt klageorgan er delvis regulert i loven og delvis i forskrift (se punkt 18.2). Det er særskilte regler for behandling av klager på formelle feil ved eksamen i uhl. § 5-2, klager på karakter etter i § 5-3 og klager på vedtak om avskjed, oppsigelse, suspensjon eller ordensstraff i uhl. § 11-3.

Forvaltningslovens regler om behandling av klager på enkeltvedtak gjelder for universiteter og høyskoler, inkludert private høyskoler da disse regnes som forvaltningsorganer etter forvaltningsloven § 1 når de fatter enkeltvedtak eller utferdiger forskrifter. At loven fastsetter at institusjonens nemnd for studentsaker skal behandle

klager på enkeltvedtak er et unntak fra forvaltningsloven § 28 første ledd som angir at klager på enkeltvedtak skal behandles av det forvaltningsorgan som er nærmest overordnet det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket.

At nemnd for studentsaker kan behandle enkelte saker som første instans følger også av uhl. §§ 3-7, 4-8, 4-9, 4-10 og § 4-13. I disse paragrafene er vedtaksmyndigheten lagt til enten styret selv eller til nemnda for studentsaker, eller bare til nemnda for studentsaker.

Sammensetningen av nemnda for studentsaker er regulert i uhl. § 5-1 andre ledd. Nemnda skal ha fem medlemmer med personlige varamedlemmer. Lederen og varamedlemmet for leder skal fylle de lovbestemte kravene for lagdommere, og kan ikke være ansatt ved institusjonen. To medlemmer skal være studenter.

Det følger av uhl. § 5-1 tredje ledd at representanter for institusjonens eier eller medlem av institusjonens styre ikke kan være medlem av nemnda for studentsaker. Nemnda er vedtaksfør når lederen eller varamedlem for leder og to andre medlemmer er til stede, jf. uhl. § 5-1 fjerde ledd.

I uhl. § 5-1 femte ledd er det slått fast at saker som nemnda har behandlet som førsteinstans, kan påklages til et særskilt nasjonalt klageorgan, og at nemndas vedtak i klagesaker ikke kan påklages.

18.1.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å presisere i loven at institusjonene kan opprette felles nemnder for studentsaker. Videre foreslo utvalget å presisere i loven at institusjonens styre ikke kan instruere eller overprøve nemnda i enkeltsaker. Utvalget foreslo også å innføre strengere regler om habilitet for de som forbereder og tar avgjørelser i nemnder for studentsaker. Utvalget foreslo også å oppheve uhl. § 5-1 femte ledd om at nemnd for studentsakers vedtak i klagesaker ikke kan påklages. For øvrig foreslo utvalget å videreføre gjeldende regler med enkelte forenklinger og strukturelle endringer.

18.1.3 Høringsinstansenes syn

Det er 15 høringsinstanser som nevnte forslaget om endring i reglene om nemnd for studentsaker i sine høringsuttalelser.

Forsvarsdepartementet, Høyskolen Innlandet, Høyskolen i Kristiania, MF vitenskapelig høyskole, Norges handelshøyskole, OsloMet – storbyuniversitetet, Universitetet i Agder, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge, Universitetet i Tromsø, Akademikerne, Norsk Studentorganisasjon og Studentforeningen på Norges handelshøyskole støttet forslaget om å åpne for at flere institusjoner skal kunne samarbeide om å opprette nemnder.

Det er ingen som var negative til forslaget om å presisere at styret ikke kan instruere den lokale nemnda for studentsaker i enkeltsaker, eller overprøve nemndas vedtak. *Norsk Studentorganisasjon* var positive til forslaget og viste til at forslaget vil skape den nødvendige avstanden mellom nemnda og styret og ivareta en reell toinstansbehandling.

Flere høringsinstanser var negative til å skjerpe reglene om krav til habilitet. *Forsvarsdepartementet* savnet en vurdering av grensdragning mot de alminnelige inhabilitetsreglene i forvaltningsloven og mente at det er unødvendig å innføre strengere habilitetsregler i universitets- og høyskoleloven. *Norges handelshøyskole* mente også at dagens regler om habilitet i forvaltningsloven er tilstrekkelige, og at utvalgets forslag kan komplisere og forlenge saksbehandlingstiden. *OsloMet* og *Universitetet i Oslo* mente forslaget framstår som unødvendig og uklart.

Universitetet i Agder var positive til forslaget, uten å kommentere det nærmere. Universitetet i Sørøst-Norge støttet en skjerping av reglene, men foreslo en annen lovtekst enn utvalget. *Akademikerne* og *Studentforeningen ved Norges handelshøyskole* støttet også forslaget.

Det var ingen høringsinstanser som uttalte seg til universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å oppheve uhl. § 5-1 femte ledd om at nemndas vedtak i klagesaker ikke kan påklages.

18.1.4 Departementets vurdering

18.1.4.1 Generelt

Departementet foreslår i hovedsak å videreføre dagens regler, men med enkelte språklige endringer og med en ny struktur basert på universitets- og høyskolelovutvalgets forslag. Nedenfor vurderer departementet enkelte endringer i reglene om nemnd for studentsaker.

18.1.4.2 Nemnd for studentsaker som førsteinstans og klageinstans

Departementet foreslår å videreføre reglene om at institusjonene skal opprette én eller flere nemnder for studentsaker som skal behandle klagesaker og enkelte vedtak i førsteinstans.

Ved en helhetlig gjennomgang av loven ser departementet at dagens regelverk er lite oversiktlig, og at det kan være uklart hvem som er klageinstans i de ulike sakstypene. Departementet foreslår derfor enkelte endringer.

Departementet foreslår å endre ordlyden i paragrafen for å få tydeligere fram at hovedregelen er at nemnda for studentsaker er klageinstans for institusjonens enkeltvedtak overfor studentene.

Videre foreslår departementet at nemndas adgang til å behandle saker i første instans begrenses til vedtakstypene i uhl. §§ 3-7, 4-8, 4-9, 4-10 og § 4-13. Dette vil gjelde de sakene der det i loven eksplisitt nevnes at nemnda for studentsaker kan behandle saker i førsteinstans etter delegering fra styret. Dersom styret delegerer til institusjonens nemnd for studentsaker å fatte andre typer av enkeltvedtak som første instans, vil det innebære at departementet blir klageinstans i disse sakene.

Departementet mener at det er uheldig at organiseringen lokalt ved den enkelte institusjon er avgjørende for hvem som blir klageinstans i disse sakene. Departementet antar at det ikke har noen praktisk betydning at styret ikke kan delegerer andre saker til nemnd for studentsaker som førsteinstans. Med denne endringen vil det bli mer forutsigbart hvem som er klageinstans i de ulike sakene.

Nemnda for studentsaker skal behandle saker om innsyn i nemndas sakspapirer etter forvaltningsloven og offentlighetsloven som førsteinstans. Klager på avslag om innsyn skal behandles av Felles klagenemnd (se punkt 18.2).

Departementet har vurdert om det bør angis i loven hvilke vedtak nemnd for studentsaker er klageinstans for, men har kommet til at dette ikke er hensiktsmessig fordi det forutsetter en uttømmende opplisting av alle mulige vedtak som kan fattes ved universiteter og høyskoler. Departementet foreslår derfor å videreføre dagens regulering der det avgrenses hvilke vedtak nemnd for studentsaker ikke er klageinstans for.

For at det skal bli tydeligere at det i loven finnes enkelte unntak fra hovedregelen om at nemnd for studentsaker er klageinstans for enkeltvedtak ved institusjonen, slik som for klage på formelle

feil, foreslår departementet at hovedregelen formuleres slik: «Nemnd for studentsaker er klageinstans for klager på enkeltvedtak ved institusjonen, bortsett fra der det er fastsatt i lov eller med hjemmel i lov at det er en annen klageinstans».

Departementet foreslår ikke å endre særreglene om behandling av klager på formelle feil ved eksamen, klager på karakterer, klager på vedtak om tvungen avslutning av doktorgradsutdanning ved vitenskapelig uredelig opptreden og klager på visse vedtak i personalsaker.

18.1.4.3 Adgang for institusjonene til å ha felles nemnder for studentsaker

Departementet mener at muligheten for at flere institusjoner kan ha felles nemnder, slik universitets- og høyskolelovutvalget foreslo, kan gi gode avgjørelser fordi nemndene kan spesialisere seg på bestemte typer vedtak og få et større sakstiltfang, og da også bygge seg opp kompetanse. Departementet er enig i utvalgets vurdering i at det i hovedsak vil være mindre institusjoner som vil ha nytte av en slik ordning. Departementet viser for øvrig til at ingen av høringsinstansene er negative til forslaget.

Departementet mener det ikke er nødvendig rettslig sett å regulere eksplisitt at institusjonene kan ha en felles nemnd for studentsaker. Ordlyden i uhl. § 5-1 er ikke til hinder for dette. Til sammenligning er det i forarbeidene til forskningsetikkloven lagt til grunn at institusjonene kan ha felles redelighetsutvalg selv om dette ikke er eksplisitt regulert i forskningsetikkloven § 6, jf. Prop. 158 L (2015–2016) og merknad til § 6 andre ledd. I fagskoleforskriften § 31 er det derimot eksplisitt regulert at flere fagskoler kan ha en felles skikkethetsnemnd.

I uhl. § 5-1 første ledd er det nå presisert at institusjonene skal opprette én eller flere nemnder for studentsaker, og departementet foreslår å videreføre dette i lovforslagets § 14-1 med en annen formulering. Departementet mener at det er naturlig at det også går direkte fram av loven at flere institusjoner kan samarbeide om en felles nemnd for studentsaker. Departementet har i vurderingen lagt vekt på at en eksplisitt regulering vil gi bedre informasjon til institusjonene om denne muligheten enn dersom dette bare omtales i særmerknaden til paragrafen.

Departementet foreslår derfor å ta inn i den nye loven at institusjonene kan ha en felles nemnd for studentsaker. Departementet mener imidlertid at det ikke er nødvendig å stille krav i loven om at samarbeidende institusjoner sammen skal fast-

sette regler for sammensetningen av nemnda innenfor de rammene som følger av uhl. § 5-1 andre og tredje ledd, slik universitets- og høyskolelovutvalget foreslo.

18.1.4.4 Begrensning av styrets instruksjonsmyndighet

Departementet foreslår å følge opp universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å ta inn i den nye loven at nemnd for studentsaker ikke kan instrueres.

Ingen høringsinstanser uttalte seg negativt til universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å presisere at styret ikke kan instruere institusjonens nemnd i enkeltsaker, eller overprøve nemndas vedtak.

Departementet er enig i at regelen i dagens § 9-1 om at alt som skjer på en institusjon skjer på styrets ansvar, sammen med regelen om at nemnda blir oppnevnt av styret og skal behandle saker etter delegering fra styret, kan gi et inntrykk av at det ikke er tilstrekkelig avstand mellom styret og nemnda. Departementet er også enig med utvalget i at dette kan påvirke tilliten til avgjørelsene i nemnda. Departementet er imidlertid ikke kjent med eksempler på at et styre faktisk har instruert nemnda eller overprøvd nemndas vedtak.

Departementet er usikker på om utvalget har ment at nemnda skal være uavhengig av styret i alle saker den har til behandling, eller bare i klagesaker. Ettersom argumentasjonen er knyttet til målet om reell toinstansbehandling, er det grunn til å tro at forslaget bare gjelder klagesaker. Departementet mener forslaget bør begrenses til klagesaker fordi det gir lite mening å begrense styrets instruksjonsmyndighet i saker der styret selv har delegert oppgaven til nemnda.

Departementet foreslår at utvalgets forslag følges opp, men at det presiseres at nemnd for studentsaker ikke kan instrueres i behandlingen av klagesaker. At nemnda er faglig uavhengig innebærer at verken styret eller andre, for eksempel departementet, kan instruere nemnda i klagesaker, eller overprøve nemndas vedtak i klagesaker. Nemnda er imidlertid underlagt styret når det gjelder administrative forhold som organisering, budsjett osv.

18.1.4.5 Særregler om habilitet

Reglene om habilitet i forvaltningsloven gjelder for offentlige tjenestemenn både hvis de tar avgjørelse i en sak og hvis de tilrettelegger grunnlaget for en sak, jf. forvaltningsloven § 6 første ledd.

Etter forvaltningsloven § 6 andre ledd er en person inhabil hvis det foreligger særlige forhold som er egnet til å svekke tilliten til vedkommendes upartiskhet. Ved vurderingen skal det blant annet legges vekt på om avgjørelsen i saken kan medføre «særlig fordel, tap eller ulempe» for personen selv eller noen han eller hun har nær personlig tilknytning til, og om en inhabilitetsinnsigelse er blitt reist av noen som er part i saken.

Reglene om habilitet i forvaltningsloven handler i hovedsak om private og personlige forhold, og gjentatt befatning med saken gjør ikke nødvendigvis en person inhabil etter forvaltningsloven. Det vil uansett være en helhetlig vurdering der det også må kunne tas hensyn til rollen til personen som skal tilrettelegge grunnlaget for eller ta avgjørelse, inkludert mulighetene til å påvirke den endelige avgjørelsen i saken.

Forvaltningslovutvalget har i NOU 2019: 5 *Ny forvaltningslov – Lov om saksbehandlingen i offentlig forvaltning (forvaltningsloven)* foreslått en ny regel om inhabilitet ved gjentatt befatning med saken. Forslaget går ut på at en person i klageinstansen er inhabil når vedkommende tidligere har truffet avgjørelse i saken, unntatt ved klage til Kongen over departementets vedtak. Forvaltningslovutvalgets forslag er ikke til hinder for at den som tilrettela grunnlaget for eller traff avgjørelse i saken i underinstansen, forbereder saken før den sendes til klageinstansen. Se NOU 2019: 5 punkt 16.6.8.2.

Departementet mener det er inngripende å regulere at den som har forberedt eller behandlet saken i første instans, ikke kan forberede saken for klageinstansen (nemnda). Når det gjelder behandling i nemnda mener departementet at en person som har hatt befatning med saksbehandlingen i første instans, normalt vil være inhabil til å fatte vedtak i en klagesak. Departementet mener imidlertid at det er unødvendig å ha særregler om slike forhold i en lov for universiteter og høyskoler. Vurderinger av nemndmedlemmenes habilitet bør vurderes helhetlig og konkret etter de generelle reglene i forvaltningsloven.

Departementet slutter seg til Forsvarsdepartementet med flere som mener det er unødvendig å innføre en særregel om habilitet i universitets- og høyskoleloven.

18.1.4.6 Klage på vedtak fra nemnd for studentsaker

Departementet foreslår å ikke videreføre uhl. § 5-1 femte ledd første punktum om at saker som behandles i nemnd for studentsaker i første instans, kan påklages til et særskilt nasjonalt kla-

georgan. Departementet legger opp til at styret bare kan delegere nærmere angitte saker til behandling i nemnda for studentsaker som første instans, og i disse sakene vil det være fastsatt at klager skal behandles i en nasjonal klagenemnd (se punkt 18.2). Det er dermed ikke nødvendig å regulere dette i paragrafen om nemnd for studentsaker.

Departementet foreslår heller ikke å videreføre uhl. § 5-1 femte ledd andre punktum om at nemndas vedtak i klagesaker ikke kan påklages. At et vedtak i en klagesak er endelig og ikke kan påklages, følger av de ordinære reglene i forvaltningsloven § 28. At nemnda for studentsakers vedtak i klagesaker ikke kan påklages, er dermed en dobbeltregulering som er rettslig overflødig.

18.1.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ta inn i loven at institusjonene kan opprette felles nemnder for studentsaker, se forslaget til § 14-1 første ledd andre punktum
- å videreføre og tydeliggjøre hovedregelen i uhl. § 5-1 første ledd om at nemnda for studentsaker er klageinstans for klage på institusjonens vedtak, og å begrense adgangen for nemnda til å behandle saker i førsteinstans til saker hvor loven eksplisitt åpner for dette, se forslaget til § 14-1 andre ledd
- å ta inn i loven at nemnd for studentsaker ikke kan instrueres i behandlingen av klagesaker, se forslaget til § 14-1 tredje ledd
- å ikke videreføre uhl. § 5-1 femte ledd om at saker som behandles i nemnd for studentsaker i første instans, kan påklages til et særskilt nasjonalt klageorgan, og at nemndas vedtak i klagesaker ikke kan påklages
- å ellers videreføre reglene i uhl. § 5-1 om nemnd for studentsaker, men med noen språklige endringer, se forslaget til § 14-1

18.2 Nasjonale klagenemnder

18.2.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 5-1 sjuende ledd gir departementet hjemmel til å opprette særskilte nasjonale klageorganer til behandling av klager på enkeltvedtak innenfor bestemte områder og over avgjørelser etter offentlighetsloven. Hjemmelen for opprettelsen av nasjonale klagenemnder kom inn i universitets- og høyskoleloven i 2005.

I dag er det etablert tre nasjonale nemnder: Nasjonal klagenemnd for opptak gjennom Sam-

ordna opptak, Felles klagenemnd og NOKUTs klagenemnd for høyere utdanning. I tillegg vil det opprettes en egen klagenemnd for generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning. Nasjonal klagenemnd behandler saker om opptak, mens Felles klagenemnd behandler klager på saker om bortvisning, utestenging og andre studentsaker etter universitets- og høyskoleloven. NOKUTs klagenemnd behandler klager på NOKUTs vedtak om akkreditering, kvalitetssikring mv. for høyere utdanning, mens klagenemnda for generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning skal behandle klager på slike vedtak fra Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse.

I uhl. § 5-1 sjette ledd er det en hjemmel for departementet til å gi forskrift om saksbehandling i klagesaker. I uhl. § 3-4 tredje ledd er det en hjemmel til å fastsette at klager på vedtak om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning skal behandles av en nasjonal klagenemnd som oppnevnes av departementet.

Nasjonal klagenemnd for opptak er regulert i forskrift om opptak til høgre utdanning (opptaksforskriften). Felles klagenemnd er regulert i forskrift om felles klagenemnd for behandling av klagesaker etter lov om universiteter og høyskoler § 3-7 (8), § 4-7 til § 4-10 (forskrift om felles klagenemnd etter uhl) og NOKUTs klagenemnd er regulert i forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning (studiekvalitetsforskriften).

Felles klagenemnd er opprettet av departementet. Departementet har lagt til grunn at departementet kan delegere til Felles klagenemnd å behandle også andre klagesaker enn det som er spesielt nevnt i uhl. § 5-1 sjuende ledd.

Det følger av forvaltningsloven § 34 tredje ledd at en klageinstans ikke kan endre et vedtak til skade for klageren med mindre det skjer til fordel for en annen klager i saken, eller klageinstansen finner at klagerens interesser må vike for hensynet til andre privatpersoner eller offentlige interesser. Videre må en endring til skade for klageren sendes klageren til underretning senest tre måneder etter at underinstansen mottok klagen. Etter tre måneder har klageinstansen ikke adgang til å endre vedtaket til skade for klageren. Det er ikke fastsatt særregler om omgjøring for de nasjonale klagenemndene.

18.2.2 Høringsforslaget

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre reglene om nasjonale klageorganer. Det var ingen innvendinger mot

dette i høringen av NOU-en. I høringen var det enkelte innspill om andre sakstyper som bør behandles av nasjonale klagenemnder, og om saksbehandlingen i nemndene. Departementet går ikke nærmere inn på det her, fordi det er forhold som er regulert i forskrift.

På bakgrunn av blant annet innspill i høringen av NOU 2020: 3 ba departementet i høringen 22. juni 2022 om innspill til tre alternative forslag som handlet om Felles klagenemnds mulighet til å omgjøre vedtak til ugunst for studentene.

Departementet ba i høringen om innspill til tre alternative forslag:

- (1) Videreføre gjeldende rett slik at Felles klagenemnd ved behandling av klage på vedtak om annullering av eksamen og utestenging på grunn av fusk, i tråd med forvaltningsloven § 34 tredje ledd bare kan omgjøre vedtak til skade for studenten dersom endringen underrettes klageren senest tre måneder etter at underinstansen mottok klagen.
- (2) Innføre en generell adgang i universitets- og høyskoleloven slik at Felles klagenemnd kan vedta en strengere reaksjon enn underinstansen, uavhengig av tidsfristen i forvaltningsloven § 34 tredje ledd andre punktum.
- (3) Innføre en særregel i universitets- og høyskoleloven om forlengelse av fristen i forvaltningsloven § 34 tredje ledd andre punktum, slik at Felles klagenemnd kan vedta strengere reaksjon i ni måneder fra saken ble påklaget.

Høringsinstansene ble også oppfordret til å gi innspill til om en eventuell utvidet adgang til å vedta strengere reaksjon skal gjelde alle sakstypene som Felles klagenemnd behandler ellers bare utvalgte sakstyper.

18.2.3 Høringsinstansenes syn

Det var 43 høringsinstanser som uttalte seg til de alternative forslagene. Av disse støttet 5 en generell adgang for Felles klagenemnd til å vedta strengere reaksjon enn underinstansen (alternativ 2), 11 støttet å gi Felles klagenemnd en lengre frist enn det som følger av forvaltningsloven til å vedta strengere reaksjon enn institusjonen (alternativ 3), mens 27 høringsinstanser ønsket en videreføring av gjeldende rett hvor en strengere reaksjon må gjøres kjent for klager før det har gått tre måneder fra saken ble påklaget (alternativ 1).

Alternativ 1, som var å videreføre gjeldende regler, ble støttet av *Justis- og beredskapsdepartementet*, *Helse Bergen*, *Bergen arkitektøgskole*, *Høgskolen i Innlandet*, *Høgskolen i Molde*, *Høgskulen*

len i Volda, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter, NLA Høgskolen, Nord universitet, Norges handelshøgskole, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Norges musikkhøgskole, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Stavanger, Universitetet i Sørøst-Norge, Universitetet i Tromsø, VID vitenskapelige høgskole, Norges miljø- og biovitenskapelige universitets klagenemnd, Akademikerne, NITO, Norsk studentorganisasjon, Studentparlamentet ved Universitetet i Bergen, Studentparlamentet ved Universitetet i Oslo, Studentparlamentet ved Universitetet i Tromsø, Studenttinget ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Unio.

Alternativ 2, som ga Felles klagenemnd en generell adgang til å vedta en strengere reaksjon, ble støttet av *Handelshøgskolen BI*, *Høgskolen Kristiania*, *BIs nemnd for studentsaker*, *BISO* (studentorgan på BI) og *Abelia*.

Alternativ 3, som var å gi Felles klagenemnd en lengre frist enn det som følger av forvaltningsloven til å vedta strengere reaksjon, ble støttet av *Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse – HK-dir*, *Dronning Mauds Minne Høgskole*, *Forsvarets høgskole*, *Høgskolen i Østfold*, *Høgskulen på Vestlandet*, *Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet*, *OsloMet*, *Universitetet i Agder*, *Forskerforbundet*, *Universitets- og høgskolerådet* og *Utdanningsforbundet*.

En rekke av høringsinstansene som i utgangspunktet ønsket at dagens regler videreføres, kommenterte også at hvis departementet velger å endre reglene, støttet de alternativ 3. Flere høringsinstanser mente imidlertid at 9 måneder er for lenge, og at Felles klagenemnd må avgjøre dette innen 6 måneder fra saken ble påklaget.

Det var et klart flertall som ønsket en videreføring av dagens regler. Enkelte av dem som var imot å gi Felles klagenemnd større adgang til å omgjøre vedtak til ugunst for studentene, pekte på at problemet i dag er saksmengden og ikke manglende likebehandling, og at det framstår som urimelig at studentenes rettssikkerhet som gruppe svekkes i forhold til andre deler av befolkningen som er i prosess etter forvaltningsloven.

Flere mente derfor at utfordringen med manglende likebehandling må løses på andre måter enn ved å svekke studentenes rettssikkerhet. Blant andre pekte Unio på at dersom det er mange tilfeller der Felles klagenemnd ser grunn til å vedta strengere reaksjoner enn underinstansen, tyder dette på ulik praksis når det gjelder reaksjoner på for eksempel fusk, og at dette bør kunne løses ved å utarbeide felles nasjonale retningslin-

jer eller veiledninger, ikke med lengre saksbehandlingstid.

De som støttet forslagene om å gi Felles klagenemnd større adgang til å omgjøre vedtak til ugunst for studentene, begrunnet dette med hensynet til likebehandling og ensartet praksis, og for å sikre at Felles klagenemnd oppfyller rollen som normgivende nemnd.

Det var de færreste av høringsinstansene som kommenterte om en eventuell utvidet adgang til å vedta strengere reaksjoner bør gjelde alle sakstyper som Felles klagenemnd behandler. Noen av høringsinstansene mente det bør gjelde alle sakstypene som Felles klagenemnd behandler, andre mente at det bare bør gjelde i fuskesaker og atter andre mente at det bør gjelde for klagesaker om bortvisning og utestenging.

18.2.4 Departementets vurdering

18.2.4.1 Generell hjemmel for opprettelse av nasjonale klagenemnder

Departementet foreslår å videreføre hjemmelen for å opprette nasjonale klageorganer for visse saker i en egen paragraf.

Det er i dag bare opprettet nasjonale klagenemnder og departementet vurderer det ikke som aktuelt å opprette andre organer for klagebehandling enn nemnder. Departementet foreslår derfor å bruke betegnelsen «nasjonale klagenemnder» i den nye loven.

Uhl. § 5-1 sjuende ledd regulerer at det kan opprettes nasjonale klageorganer som skal behandle klager på enkeltvedtak for bestemte områder og klager på avgjørelser etter offentlighetsloven. Departementet legger til grunn at departementet også kan delegere klagebehandlingen for andre avgjørelser og vedtak enn det som står i uhl. § 5-1 sjuende ledd til nemnder som er opprettet av departementet. For eksempel har departementet delegert til Felles klagenemnd å behandle klager på avgjørelser om partsinnsyn etter forvaltningsloven. Det kan også være aktuelt å delegere behandling av andre klagesaker til nasjonale nemnder. Departementet mener det er hensiktsmessig at lovens ordlyd gjenspeiler de faktiske forholdene. Departementet foreslår derfor en mer generell hjemmel i loven til å «opprette nasjonale klagenemnder som skal behandle klager på enkeltvedtak og andre avgjørelser på bestemte områder».

Hensikten med regelen er å synliggjøre at departementet, i saker hvor departementet er klageinstans etter reglene i forvaltningsloven, skal

kunne legge klagebehandlingen til en nasjonal klagenemnd. Dette dreier seg om vedtak som fattes av universiteter og høyskoler og vedtak som fattes av Kunnskapsdepartementets underliggende organer. I ordlyden brukes «avgjørelser» i tillegg til «enkeltvedtak» for at det skal omfatte klager på avgjørelser om innsyn etter offentlighetsloven og forvaltningsloven. Det legges i første omgang opp til å opprettholde de nasjonale nemndene som er nevnt i punkt 18.2.1, men det kan senere bli aktuelt å opprette flere nemnder eller ha en annen oppdeling av de nasjonale nemndene.

18.2.4.2 Forskriftshjemler om nasjonale klagenemnder

I uhl. § 5-1 sjette ledd er det en hjemmel for departementet til å gi forskrift om saksbehandling i klagesaker. Det er i dag bare fastsatt slike regler for saker som behandles i de ulike nasjonale nemndene, og departementet legger ikke opp til å regulere klagesaksbehandlingen i de lokale nemndene for studentsaker utover det som skal reguleres i loven.

Departementet foreslår derfor å bare videreføre forskriftshjemmelen om saksbehandlingsregler i paragrafen om nasjonale klagenemnder. Departementet foreslår også at det tas inn en eksplisitt hjemmel til å fastsette regler om de nasjonale klagenemndene i forskrift. Det vil for eksempel være regler om sammensetning av nemndene og om nemndenes oppgaver osv. Dette følger allerede implisitt av uhl. § 5-1 sjuende ledd i dag, og det er fastsatt slike regler i forskrift.

Forslaget til hjemmel for å opprette nasjonale klagenemnder og tilhørende forskriftshjemler er generelt utformet. Departementet anser derfor at uhl. § 3-4 tredje ledd om klager på vedtak om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning ikke trenger å videreføres.

18.2.4.3 Adgang til å omgjøre til ugunst for klageren

En klage blir framsatt for å få et bedre resultat for klageren. Det kan dermed bryte med klagerens forventninger om klagebehandlingen endrer til ugunst for klageren. Derfor er det et krav i forvaltningsloven om at klageinstansen blant annet ikke kan endre vedtaket til ugunst for klageren med mindre klagerens interesser må vike for hensynet til andre privatpersoner eller offentlige interesser. De fleste sakene til Felles klagenemnd vil sjelden ha flere parter med motstridende interesser, så

det er hensynet til offentlige interesser som kan begrunne omgjøringen.

Et ønske om en ensartet praksis på tvers av institusjonene må vurderes opp imot det forvaltningsmessige prinsippet om særskilt vurdering av hver enkelt sak. En viss samordning følger uansett av lovens rammer for reaksjoner. Samtidig legger universitets- og høyskoleloven opp til stor grad av autonomi for institusjonene, inkludert betydelig hensyn til ulike utdanningsformer. Dette må også bety at de lokale nemndene kan ta konkrete, lokale forhold med i vurderingene sine i sanksjonssaker.

Forvaltningsloven (fvl.) åpner for at vedtak bare kan omgjøres til ugunst for klageren dersom klageren underrettes om dette innen 3 måneder fra underinstansen mottok klagen. Enkelte av høringsinstansene har pekt på at det framstår som urimelig at studentenes rettssikkerhet som gruppe svekkes i forhold til andre deler av befolkningen som er i prosess etter forvaltningsloven.

Departementet mener at studentene bør ha de samme rettssikkerhetsgarantiene som det som gjelder ellers i samfunnet. Samtidig er det noen særskilte forhold i behandlingen av studentsaker, som gjør at det i praksis ikke er vanskelig å omgjøre til ugunst i klagebehandlingen. Saker om fusk og andre studentsaker behandles av nemnder i både første og andre instans, noe som kan gjøre at saksbehandlingen tar noe mer tid, men som samtidig er viktig for studentenes rettssikkerhet.

En utvidet frist for å kunne omgjøre til ugunst vil kunne gjøre denne muligheten mer reell, og det vil kunne legge til rette for at Felles klagenemnd i større grad kan bidra til likebehandling på tvers av institusjonene. Departementet mener at behovet for en praksis som sikrer likebehandling på tvers av institusjonene, veier tungt. Dette er med på å styrke studentenes rettssikkerhet ved at det ikke avhenger av hvilken institusjon man studerer ved hva reaksjonen blir. Departementet er imidlertid enig med høringsinstansene som peker på at et inngrep i studentenes rettssikkerhet ikke er det riktige virkemidlet for å oppnå likebehandling. Departementet vil vurdere om det bør utarbeides felles nasjonale retningslinjer for slik å forsøke å få likere praksis.

Departementet mener dessuten at hensynet til saksbehandlingstid må tillegges vekt fordi saker om fusk osv. kan føre til store inngrep i studentenes studieløp, og studentene har et stort behov for å få rask avklaring av sakens endelige utfall. Dette gjelder særlig i utestengingssaker.

På bakgrunn av høringsinnspillene og en nærmere vurdering av forslaget, foreslår departementet å videreføre at Felles klagenemnd skal følge de alminnelige reglene i forvaltningsloven § 34, slik at klager bare kan omgjøres til ugunst for studentene dersom studenten er underrettet om det innen tre måneder fra klagen er framsatt. Både de lokale nemndene og Felles klagenemnd bør tilstrebe kortest mulig saksbehandlingstid. Departementet vil vurdere tiltak for å redusere saksbehandlingstiden i Felles klagenemnd.

18.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre regelen i uhl. § 5-1 sjuende ledd om at departementet kan opprette nasjonale klagenemnder, men med en mer generell ordlyd, se forslaget til § 14-2 første ledd
- å videreføre og presisere departementets hjemmel i uhl. § 5-1 sjette ledd til å fastsette forskrift om saksbehandlingen i nasjonale klagenemnder og ta inn en tydeligere hjemmel for å fastsette andre forskriftsregler om nemndene, se forslaget til § 14-2 andre ledd

18.3 Klage på vedtak om tildelinger for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid

18.3.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 5-4 regulerer tildelinger for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid. Reglene om tildelinger for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid kom inn i loven i 2016 på bakgrunn av Prop. 81 L (2015–2016). Her ble myndigheten for internasjonalt utdanningssamarbeid lagt til Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU). Reglene ble endret i 2018 som følge av at SIU da var blitt en del av Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku). Diku ble i 2021 en del av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir).

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 5-4 første ledd at departementet har opprettet et forvaltningsorgan som skal arbeide for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid gjennom hele utdanningsløpet, og at forvaltningsorganet administrativt er underlagt departementet.

I uhl. § 5-4 andre ledd står det at enkeltvedtak om tildeling av midler som forvaltningsorganet fatter, kan påklages til det organet som har delegert vedtaksmyndigheten. Det er videre fastsatt at klageorganet ikke kan overprøve forvaltningsorganets skjønsmessige vurderinger. Begrunnelsen for unntaket fra ordinær overprøving er at det ved vurderingene av søknadene blir utøvd en stor grad av spesialisert skjønn som det vil være vanskelig og arbeidskrevende å overprøve. De ulike tilskuddsordningene har egne formål og innretninger, og det vil ofte være nødvendig med særskilt kunnskap om blant annet utdanningssystem, den politiske og økonomiske situasjonen i landet og institusjonssamarbeid osv. Unntaket gjelder tildeling av midler under internasjonaliseringsprogram.

I uhl. § 5-4 tredje ledd er det en forskriftshjemmel for departementet. Departementet kan gi forskrift om forvaltningsorganets saksbehandling, mandat, organisering og øvrige administrative forhold.

18.3.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre uhl. § 5-4. Temaet ble imidlertid ikke drøftet av utvalget.

18.3.3 Høringsinstansenes syn

Det var ingen høringsinstanser som uttalte seg om dette forslaget spesielt.

18.3.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår å ikke videreføre uhl. 5-4 første ledd. Det er ikke nødvendig med lovhjemmel for at departementet skal kunne opprette organer. Første ledd anses derfor som overflødig. Departementet foreslår av samme grunn å ikke videreføre forskriftshjemmelen i uhl. § 5-4 tredje ledd. Det er heller ikke gitt forskrift med hjemmel i dette leddet i dag.

Departementet foreslår å videreføre uhl. § 5-4 andre ledd, men i en forenklet form. Andre ledd innebærer et unntak fra reglene i forvaltningsloven om klageinstansens kompetanse. Det er departementet som er klageinstans for klager på HK-dirs vedtak om tildelinger for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid. Regelen innebærer at departementet ikke kan overprøve den skjønsmessige vurderingen som ligger til grunn for vedtaket.

18.3.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke videreføre reglene i uhl. § 5-4 første og tredje ledd om opprettelse av forvaltningsorgan for tildeling av midler for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid og forskriftshjemmel om forvaltningsorganet
- å videreføre reglene i uhl. § 5-4 andre ledd om at klageinstansen ikke kan overprøve vurderingen som ligger til grunn for vedtak om tildeling av midler for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid, med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 14-3

19 Nasjonale databaser, rapportering mv.

19.1 Portal for deling av vitnemål og dokumentasjon av kompetanse

19.1.1 Dagens regler

Nasjonal vitnemåls- og karakterportal (vitnemålsportalen) er en portal som skal sikre sannferdig formidling av vitnemål og karakterer og forhindre bruk av falske vitnemål og annen dokumentasjon av resultater. Portalen ble tatt i bruk i 2017. Målet med etableringen av et digitalt system for utveksling av informasjon om vitnemål og karakterer var å skape en tjeneste der personer på en enkel måte kan synliggjøre sine resultater for arbeidsgiver, utdanningsinstitusjoner og andre som har bruk for dem, og der mottakerne kan stole på at resultatene er korrekt gjengitt.

Selve portalen inneholder det minimumet av informasjon som er nødvendig for at tjenesten skal kunne fungere på en tilfredsstillende måte. Informasjonen som formidles gjennom tjenesten, hentes fra datakilden der informasjonen opprinnelig er lagret. I dag er dette først og fremst alle universiteter og høyskoler. Vedtak om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning er også tilgjengelige. De som skal dele data med portalen, må ha hjemmel til det.

Før en person logger inn og tar i bruk systemet, vil portalen bare ha informasjon om hvilke av de databasene som er koplet til systemet som inneholder resultater fra hvilke personer, altså bare fødselsnummer koblet til en identifiseringsinformasjon som viser til en bestemt database. Informasjon om karakterer og vitnemål vil overføres fra universiteter og høyskoler til portalen bare når den som informasjonen gjelder, selv tar initiativ til det. Når en person velger å dele resultatene sine, for eksempel med en bedrift eller annen utdanningsinstitusjon, vil portalen formidle de resultatene som vedkommende har bestemt å dele, og i den perioden vedkommende har bestemt at disse skal være tilgjengelig.

Portalen blir stadig videre utbygd, og i 2021 ble reguleringen av portalen endret slik at det framover skal være mulig å bruke portalen til å dele mer enn karakterer og vitnemål fra høyere

utdanning. Dette gjelder blant annet annen dokumentasjon på formell kompetanse som autorisasjoner og sertifiseringer fra andre enn utdanningsinstitusjoner.

Vitnemålsportalen reguleres i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 4-14. Denne ble endret i 2021, med noe utvidet bruksområde og for blant annet å oppdatere den til gjeldende personvernregelverk. Se Prop. 111 L (2020–2021). Portalen skal sikre sannferdig informasjon om vitnemål, karakterer, annen dokumentasjon av oppnådd kompetanse og vedtak om godkjenning av utenlandsk utdanning og opplæring.

Uhl. § 4-14 andre ledd gir et supplerende rettsgrunnlag for behandling av en begrenset type personopplysninger fra de institusjonene som deler slike opplysninger i portalen. De institusjonene og forvaltningsorganene mv. som ønsker å kople seg til portalen og dele opplysninger gjennom vitnemålsportalen, må ha særskilt hjemmelsgrunnlag. For universiteter og høyskoler er det gitt hjemmel for deling av opplysninger om vitnemål og karakterer mv. i uhl. § 4-14 a.

Uhl. § 4-14 tredje ledd slår fast at det er den registrerte personen som bestemmer hvem som skal få tilgang til informasjonen gjennom portalen, hvilken informasjon det skal bli gitt tilgang til og for hvilket tidsrom. I fjerde ledd står det at dokumentasjonen som deles via portalen, bare kan verifiseres i sin opprinnelige digitale form. Det betyr at vitnemål og annen dokumentasjon av resultater bare er gyldige dersom de deles digitalt via portalen, og papirutskrifter kan ikke verifiseres som ekte. Femte ledd angir at Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse er behandlingsansvarlig for personopplysningene i portalen.

19.1.2 Departementets vurdering

Departementet mener det ikke er behov for å gjøre innholdsmessige endringer i reguleringen av vitnemålsportalen, men foreslår at hvilke personopplysninger som kan behandles og hvem som er behandlingsansvarlig, flyttes til forskrift. Departementet foreslår på den bakgrunn en hjemmel for at departementet kan fastsette nærmere

regler om portalen og om behandlingen av personopplysninger i forskrift. Dette er regler som det er mer hensiktsmessig å ha i forskrift. Departementet foreslår også noen språklige endringer.

19.1.3 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre hovedinnholdet i reglene i uhl. § 4-14 om vitnemålsportalen, se forslaget til § 15-1 første til fjerde ledd
- å flytte deler av reglene i uhl. § 4-14 andre ledd og femte ledd om hvilke personopplysninger som kan registreres og om behandlingsansvarlig, til forskrift og ta inn en forskriftshjemmel, se forslaget til § 15-1 femte ledd

19.2 Rapportering til database for forskningsresultater

19.2.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-7 om rapportering til database for vitenskapelig publisering kom inn i loven i 2012. Bakgrunnen var å legge til rette for bruk av fødselsnummer som identifikasjonsgrunnlag ved registrering i basen. Bruk av fødselsnummer sikrer at forskerne i databasen kan identifiseres, og at informasjon om publikasjoner kan registreres på rett forsker og tilknyttet riktig forskningsinstitusjon.

Norsk vitenskapsindeks (NVI) inneholder offentlig tilgjengelig informasjon om vitenskapelig publisering og hvilke forskere og institusjoner som står bak publikasjonene. Fordeling av statlig finansiering basert på publiseringspoeng bruker data fra NVI som grunnlag.

Cristin (Current Research Informasjon System in Norway) ble utviklet for å gjøre informasjon om forskning tilgjengelig for alle, og særlig for forskningsmiljøene. Cristin brukes for å registrere vitenskapelige publikasjoner i NVI. Kvaliteten i disse registreringene er avhengig av at publikasjon, forsker (forfatter) og institusjon er koplet ved bruk av fødselsnummer. Dette vil bidra til korrekt finansiering av institusjonene. Cristin inneholder også forskningsformidling, og det kan blant annet registreres rapporter, foredrag, intervjueltakelse, lærebøker, mediebidrag mv.

I 2017 ble det vedtatt å utrede et nasjonalt vitenarkiv. Etter utredning ble det klart at det er unødvendig arbeidskrevende å opprettholde to atskilte systemer, ett for forskningsinformasjon og ett for arkiv. De vil være avhengig av hverandre for å oppfylle hver sine formål, blant annet

ved at mye av produksjonen av arkivets metadata vil skje i forskningsinformasjonssystemet. Arbeid med å etablere et nasjonalt vitenarkiv (NVA), der Cristin vil inngå, ble påbegynt i 2019. Endringer innebærer blant annet etablering av en fullverdig arkivfunksjon for publiserte artikler, studentoppgaver mv. Arbeidet skjer i nært samarbeid med forskningsinstitusjonene. Ansvar for dette lå til Unit - Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning, og fra 2022 hos Sikt - Kunnskapssektorens tjenesteleverandør.

Uhl. § 7-7 gjelder universiteter og høyskoler, regionale helseforetak og institutter som mottar offentlig resultatbasert finansiering til forskning basert på bruk av indikatorer for vitenskapelig publisering. Bestemmelsen gjelder også for helseforetak og andre institusjoner som inngår i det nasjonale systemet for måling av forskningsaktivitet i de regionale helseforetakene.

Departementet har ikke benyttet adgangen til å gi forskrift eller enkeltvedtak med pålegg om innrapportering til basen. Databasen er i dag tilnærmet fullstendig når det gjelder vitenskapelige publikasjoner, men har dårligere oversikt over annen type forskningsformidling.

19.2.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre uhl. § 7-7, med en oppdatert formålsbeskrivelse i første ledd og noen språklige endringer.

Utvalget viste til innspill de hadde mottatt fra Unit - Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning (Unit) om rapportering til og bruk av opplysningene i Cristin. For å ivareta Cristins overordnede formål om å gi forskningen økt samfunnsmessig verdi ved å se forskningen i flere sektorer i sammenheng, mente Unit det bør komme tydeligere fram at også andre forskningsprosjekter enn de med resultatbasert finansiering kan registreres i systemet. Videre påpekte Unit det at det er flere institusjoner som ønsker å kunne benytte seg av ulike sammenstillinger av data for analyseformål, blant annet referansemåling. Dette er på siden av hva dataene i Cristin blir samlet inn for, og Unit mente det derfor kan være behov for å beskrive formålene nærmere, slik at lovbestemmelsen om Cristin dekker dagens behov. Unit hadde også foreslått å endre navnet på bestemmelsen slik at det er tydelig at det ikke bare er vitenskapelige publikasjoner som kan registreres i systemet.

Utvalget uttalte at Units forslag ble delvis tatt hensyn til, men ba departementet om å se nærmere på de personvernmessige konsekvensene før man gjør materielle endringer i lovbestemmelsen.

19.2.3 Høringsinstansenes syn

I alt 14 høringsinstanser kommenterte dette forslaget. De fleste hadde ingen merknader eller støttet videreføring, og ingen var imot. Flere oppfordret til avklaring og eventuelt utviding av bruken av opplysningene i basen.

Unit - Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning viste til sine tidligere innspill som utvalget delvis har fulgt, og poengterte at de stadig mottar henvendelser om bruk av persondata fra Cristin på tvers av institusjonene i sektoren. De påpekte at selv om dette er opplysninger som i utgangspunktet kan utleveres etter offentlighetsloven, har deres vurdering vært at dagens behandlingsgrunnlag ikke gir hjemmel til utlevering av disse opplysningene. Videre var Units anbefaling at det i større grad legges til rette for de behovene og ønskene om bruk som finnes i sektoren. Unit mente det vil sikre en langt mer effektiv deling av data i sektoren, framfor en løsning som fordrer at det foreligger et innsynskrav etter offentlighetsloven.

Universitetet i Stavanger støttet Units innspill slik de er referert i NOU 2020: 3. Videre pekte de på at utvalget skriver at databasen skal også «bidra til å forenkle forskningsadministrative oppgaver ved å legge til rette for gjenbruk av forskningsinformasjon», og ba om at det avklares hva som ligger i begrepet gjenbruk.

Universitetet i Agder støttet utvalgets vurdering om å vurdere personvern knyttet til uhl. § 7-7. Videre påpekte de at det bør avklares hva som ligger i vitenskapelig, dersom ordlyden «vitenskapelige publisering» skal beholdes og hva som skal registreres, for eksempel studentprosjekter og fagartikler.

Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning, Norges handelshøyskole, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Universitetet i Sørøst-Norge hadde ingen merknader. *Universitetet i Oslo* oppfordret til at en del tilgrensende problemstillinger følges opp av departementet. *Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter, OsloMet, Forskerforbundet, Norsk Studentunion og Universitets- og høyskolerådet* støttet generelt forslagene. *Studentforeningen ved Norges handelshøyskole* støttet forslaget og ba om at det utvides til også andre forskningsprosjekter enn de med resultatbasert finansiering.

Den norske Forleggerforening oppfordret til at også formidlingsaktivitet og norske lærebøker registreres i databasen.

19.2.4 Departementets vurdering

Bakgrunnen for dagens database for vitenskapelig publisering var en beslutning om å etablere en felles nasjonal database for registrering av data om vitenskapelig publisering i universitets- og høyskolesektoren, instituttsektoren og helseforetakene fra 2011. Rapportering av publiseringsdata er bl.a. grunnlag for en indikator for resultatbasert finansiering av institusjoner i de nevnte sektorene som mottar resultatbasert finansiering basert på vitenskapelige publikasjoner. Norsk vitenskapsindeks (NVI) inngår i det nasjonale forskningsinformasjonssystemet (Cristin).

Databasen har utviklet seg over tid, og det er behov for å oppdatere reguleringen i samsvar med gjeldende regelverk på personvernområdet og utvikling i faktisk bruk.

Departementet foreslår å videreføre reglene, med oppdatert beskrivelse av formål og innhold for å få samsvar med dagens praksis. Forslaget innebærer en mindre utvidelse i angivelsen av formålet med databasen. Forslaget viderefører at det kan behandles personopplysninger i basen, og departementet foreslår en tydelig hjemmel for å fastsette nærmere regler i forskrift. Forslaget vil være supplerende behandlingsgrunnlag til personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav c og e. Enkelt tilgjengelig informasjon om publikasjoner med forfatternavn og institusjonstilknytning, og etter hvert også selve publikasjonene, er blant annet viktig for å bidra til målsettingen om at resultater av offentlig finansiert forskning skal være tilgjengelige for alle som har bruk for det.

Departementet foreslår å endre omtalen av databasen til *database for forskningsinformasjon*. Dette er et mer dekkende navn for dagens innhold i databasen. Innholdet i databasen skal gi oversikt over og tilgjengeliggjøre resultater fra forskningsprosjekter, forskningspublikasjoner, forskningsformidling, datasett fra forskning mv.

En ramme for hva som skal kunne registreres i databasen, ligger i Universitets- og høyskolerådets rammeverk for vurdering av akademiske karriereløp (matrise for vurdering av faglige resultater, kompetanse og erfaring - NOR-CAM), i tillegg kommer studentoppgaver (bachelor- og masteroppgaver). Relevant for databasen for forskningsinformasjon er følgende kompetanseområder i NOR-CAM: A Forskningsresultater, B Forskningsprosessen og D Samspill med samfun-

net, formidling og innovasjon. I dag er område A viktigst.

Flere av høringsinstansene har bedt om avklaring av hva som skal registreres i databasen. Dagens praksis for registrering av vitenskapelige publikasjoner, det vil si det som teller med i dagens indikatorsystem, er godt etablert. Hva som i tillegg kan registreres, må avklares mellom institusjonene og forvaltningsorganet som har ansvaret for basen, innenfor de rammene som ligger i forslaget til ny lovparagraf. Reguleringen åpner for at alle typer resultater av forskning, inkludert studentoppgaver, fagartikler, datasett osv. kan registreres og lagres. Forskningsformidling skal fortsatt registreres og så langt mulig tilgjengeliggjøres. Databasens funksjon som arkiv og som oversikt over akademiske meritter gjør at det er viktig med godt samarbeid med institusjonene, og med forskerne. Omfanget av en eventuell plikt til innrapportering må avklares i forskriftsarbeidet. Ulike behov kan tilsi at en eventuell plikt kan bli mindre omfattende enn det som registreres frivillig i databasen.

I utredningen NOU 2022: 2 *Akademisk yringsfrihet* ble formidlingsaktiviteter framhevet, og det ble blant annet foreslått en forenkling av rapporteringssystemet for formidling. Dette er fulgt opp i Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og utdanning 2023–2032*, og Sikt er bedt om å sette i gang et arbeid med dette som mål.

I tilrådingen om å videreføre dagens uhl. § 7-7 uttalte universitets- og høyskolelovutvalget at den fortsatt skal omfatte både universiteter og høyskoler, regionale helseforetak og forskningsinstitutter, men uten å ta det med inn i lovteksten. Departementet vurderer at det er nødvendig at dette fortsatt står i loven, da det innebærer et videre virkeområde enn hva som generelt gjelder for loven, se forslag til § 1-2.

Departementet foreslår at innrapporteringsplikten skal kunne omfatte alle universiteter og høyskoler, regionale helseforetak og forskningsinstitutter som mottar offentlig finansiering til forskning. Nåværende avgrensning til offentlig resultatbasert finansiering foreslås fjernet. Dette innebærer en mindre utvidelse av regelen, men er i samsvar med dagens praksis. Det er viktig å ha en mest mulig samlet oversikt over norsk forskning. Dette er også viktig for å ha et regelverk som tar høyde for eventuelle endringer i finansieringssystemene. Departementet vil senere vurdere om det er nødvendig å forskriftsfeste en plikt til å sende inn til databasen, eller om det fortsatt skal baseres på frivillig innsending. Da

vil det også kunne bli behov for nærmere regulering av innholdet i basen.

Registrering av et begrenset omfang av personopplysninger er nødvendig for sikker identifisering av forsker (forfatter). Databasen inneholder navn, fødselsnummer og tilknytning til forskningsinstitusjon (som ansatt, deltager i samarbeidsprosjekter mv.). Såkalt ORCID-nummer kan også registreres. ORCID (Open Researcher and Contributor ID) er en internasjonal standard for unik identifisering av forskere og andre bidragsyttere til forskning. Identifikatoren bidrar til å knytte sammen forskningsresultater som tilhører samme forsker, selv om forskeren endrer navn, bosted, arbeidssted eller institusjon i Norge eller i verden før øvrig. ORCID er en internasjonal, ideell organisasjon som støttes av medlemsorganisasjoner som blant annet forlag og universitet.

Personopplysningene rapporteres i hovedsak inn fra institusjonen som forskeren er tilknyttet. Alle forskerne (forfatterne, det vil si den registrerte) har fullt innsyn, men ikke redigeringsmulighet i personopplysningene. Den enkelte kan selv legge inn og redigere informasjonen om egne publikasjoner og annet arbeid.

Databasen er offentlig tilgjengelig, og søkbar på forskernavn. Fødselsnummer er ikke tilgjengelig.

Data fra databasen for NVI-rapportering (uten fødselsnummer) blir levert til Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (for universiteter og høyskoler), Norges forskningsråd (for forskningsinstituttene) og Helse- og omsorgsdepartementet/NIFU (for helseforetakene) til bruk som grunnlagsmateriale for finansiering av de ulike forskningsinstitusjonene. Data fra databasen brukes også til forskning, statistikk og analyse og de inneholder viktig styringsinformasjon.

Departementet foreslår å ikke videreføre dagens lovfestede begrensning om at fødselsnumrene bare skal være tilgjengelige for behandlingsansvarlig, databehandler og den som er registrert. Det følger av generelle regler for bruk av personopplysninger at slik bruk og tilgang skal begrenses mest mulig, og bruken må være innenfor det supplerende rettsgrunnlaget som foreslås.

Universitets- og høyskolelovutvalget påpekte at databasen også skal bidra til å forenkle forskningsadministrative oppgaver ved å legge til rette for gjenbruk av forskningsinformasjon. Flere høringsinstanser påpekte at det er behov for å avklare hvordan informasjonen i databasen kan gjenbrukes til forskningsadministrative oppgaver, til virksomhetsstyring, dokumentasjon og rapporteringer. Departementet er enig i at dette er viktig hensyn å ivareta. For å ivareta utvalgets forslag

foreslår departementet å ta inn i første ledd at et formål med databasen er å tilrettelegge for en effektiv forskningsadministrasjon. Nærmere regulering av hva dette innebærer for eventuell viderebehandling og utlevering vil bli drøftet i forskriftsarbeidet.

Forslaget fra utvalget inneholder hjemmel for departementet til å fastsette plikt til rapportering og hvordan rapporteringen skal skje. Departementet følger opp dette i et siste ledd med samlet forskriftshjemmel.

Formålet med databasen gjør det nødvendig å behandle en begrenset mengde personopplysninger, og paragrafen gir supplerende rettsgrunnlag til personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav e. Dette er en videreføring av gjeldende rett. Departementet foreslår en hjemmel for å gi forskrift om behandling av personopplysninger, blant annet om formålet med behandlingen, behandlingsansvar, hvilke personopplysninger som kan behandles og om hvem, og om innhenting, viderebehandling, utlevering og tilgang til opplysninger. Slike utdypende bestemmelser egner seg etter departementets syn best i forskrift, da utformingen kan bli både detaljert og omfangsrik, og behovene kan endres over tid. Rammene for forskriften ligger i første ledd om begrensingen om behandling bare så langt det er nødvendig for å oppnå formålet med databasen slik det er beskrevet i første ledd.

19.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre hovedinnholdet i reglene i uhl. § 7-7 om database for forskningsinformasjon, med en noe utvidet beskrivelse av formål og innhold, se forslaget til § 15-2 første og andre ledd
- å gi hjemmel til departementet til å gi nærmere regler om rapporteringsplikten og om behandling av personopplysninger i forskrift, se forslaget til § 15-2 tredje ledd

19.3 Database for statistikk om høyere utdanning

19.3.1 Dagens regler

Database for statistikk om høyere utdanning (DBH) er en database med et bredt spekter av informasjon om universiteter og høyskoler. DBH ble opprettet av Kunnskapsdepartementet i 1991 og inneholder data om studenter, søkere, utdanning, forskning, personale, museum, areal, økonomi og selskapsdata. Formålet med DBH er å

legge til rette for statistikk, utredning og forskning, og for departementets forvaltning og styring av høyere utdanning. Individdata om søkere, studenter og ansatte ved universiteter og høyskoler er viktig for departementets strategiske arbeid knyttet til utviklingen og oppfølgingen av høyere utdanning i Norge. Rapportering av disse dataene danner, sammen med rapportering av regnskap og resultatdata, grunnlag for departementets vurdering av institusjonenes måloppnåelse og etatsstyring av de statlige universitetene og høyskolene.

DBH er regulert i universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-8, og ble sist endret etter forslag i Prop. 111 L (2020–2021). Formålet til databasen følger av første ledd, og i andre og tredje ledd er det listet opp hvilke personopplysninger om søkere, studenter, doktorgradskandidater og ansatte som kan registreres i databasen. Dette utgjør supplerende rettsgrunnlag til personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav c og e. Fjerde ledd gir departementet myndighet til å pålegge institusjonene en plikt til å rapportere personopplysninger til databasen. Adgangen til å utlevere og sammenstille personopplysningene i databasen følger av femte ledd. I sjette framgår det at Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) er ansvarlig for driften av databasen og personopplysningene som behandles i den, og at departementet kan gi forskrift om behandling av opplysninger databasen.

19.3.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår å videreføre reguleringen av DBH, med mindre endring i struktur. Opplysningen av hvilke personopplysninger som kan behandles, avklaring av behandlingsansvarlig og lignende er regler som best egner seg for forskriftsregulering. Departementet foreslår derfor å flytte disse reglene til forskrift. Forskriftshjemmelen utvides til også å omfatte innrapporteringsplikten. Utformingen av forskriftshjemmelen er tilpasset den praksisen som har utviklet seg på grunnlag av personopplysningeloven og personvernforordningen.

Formålet med databasen videreføres, og danner rammene for bruken av personopplysninger. Tilsvarende vil formålet sette rammer for hvilken innrapporteringsplikt som kan pålegges.

19.3.3 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å videreføre reglene i uhl. 7-8 første ledd om formålet med database for statistikk om høyere utdanning og hjemmelen i uhl. § 7-8 fjerde ledd for at departementet kan pålegge universiteter og høyskoler en plikt til å rapportere opplysninger, inkludert personopplysninger, se forslaget til § 15-3 første og andre ledd
- å flytte reglene i uhl. § 7-8 andre, tredje, femte og sjette ledd om hvilke personopplysninger som kan registreres, om viderebehandling og utlevering og om behandlingsansvar til forskrift, og utvide forskriftshjemmelen til også å omfatte rapporteringsplikten, se forslaget til § 15-3 tredje ledd

20 NOKUT

20.1 NOKUTs formål

20.1.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 2-1 første, andre og sjette ledd regulerer NOKUTs myndighet og formål. Reglene kom inn i loven i 2002 da NOKUT ble opprettet, og regler om NOKUT ble lovfestet i denne forbindelse. Opprettelsen av NOKUT var begrunnet i de strukturelle endringene i høyere utdanning som ble gjort gjennom Kvalitetsreformen, og i tråd med den felleseuropeiske Bologna-prosessens ambisjoner for harmonisering av blant annet krav til kvalitetssikring. Fram til 1. januar 2023 hadde NOKUT også ansvar for godkjenning av utenlandsk utdanning. Disse oppgavene er nå overført til Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, jf. Prop. 74 L (2021–2022).

I uhl. § 2-1 første ledd står det at NOKUT er et «statlig forvaltningsorgan som er faglig uavhengig i oppgavene nevnt i tredje og fjerde ledd». NOKUTs faglige uavhengighet ble presisert gjennom en lovendring i 2018. Endringen synliggjør NOKUTs todelte oppgaveportefølje. Det redegjøres nærmere for hva som er NOKUTs faglige uavhengige oppgaver i punkt 20.2.

At NOKUT er et statlig forvaltningsorgan innebærer at NOKUT er underlagt Kunnskapsdepartementets alminnelige styringsmyndighet i administrative, organisatoriske og økonomiske forhold. Kunnskapsdepartementet kan både delegerer oppgaver til NOKUT, og instruere NOKUT om forvaltningsoppgaver med unntak av oppgaver nevnt i uhl. § 2-1 tredje og fjerde ledd.

Formålet med NOKUT er «å føre tilsyn med kvaliteten i høyere utdanning og fagskoleutdanning og stimulere til kvalitetsutvikling som sikrer et høyt internasjonalt nivå i utdanningstilbudene ved institusjonene», jf. uhl. § 2-1 andre ledd. I samme bestemmelse heter det at NOKUTs arbeid skal bidra til at «samfunnet kan ha tillit til kvaliteten i norsk høyere utdanning, fagskoleutdanning. I sitt arbeid skal NOKUT søke å bistå institusjo-

nene i deres utviklingsarbeid.» NOKUT skal ut fra dette være et organ som sikrer at utdanningen som blir tilbudt, holder en gitt kvalitet og at studenter som begynner på en utdanning, kan ha tillit til at de får den undervisningen som er nødvendig for å oppfylle kravene som er satt til utdanningen. Det følger av uhl. § 2-1 andre ledd at NOKUTs formål med å føre tilsyn med kvalitet både gjelder innenfor høyere utdanning og fagskoleutdanning.

Det følger av uhl. § 2-1 sjette ledd bokstav a, b og c at departementet kan gi forskrift om krav til kvalitetssikringssystemer og kvalitetsarbeid, standarder og kriterier for akkreditering av institusjoner og studietilbud og saksbehandlingsregler for NOKUTs virksomhet. NOKUT kan gi utfyllende forskrift om de samme emnene, jf. uhl. § 2-1 sjette ledd siste punktum.

20.1.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å skille tydeligere i loven mellom hva som er NOKUTs formål og hva som er NOKUTs oppgaver, og å innføre en egen paragraf som angir NOKUTs myndighet og formål.

Utvalget foreslo også at henvisningen til fagskoleutdanning i uhl. § 2-1 andre ledd første punktum om NOKUTs formål og oppgaver, flyttes fra universitets- og høyskoleloven til fagskoleloven. Utvalget mente at NOKUT som organ i sin helhet fortsatt bør reguleres i universitets- og høyskoleloven, men at oppgavene for hver av sektorene bør reguleres i den aktuelle sektorloven. Utvalget la til at en slik deling vil gjøre det tydeligere hvilke oppgaver NOKUT har for de ulike sektorene, og at det vil gjøre lovene mer brukervennlige.

Videre foreslo utvalget å ikke videreføre uhl. § 2-1 sjette ledd siste punktum, som gir NOKUT hjemmel til å fastsette forskrifter om de samme emnene som departementet. Utvalget foreslo å ikke videreføre uhl. § 2-1 sjette ledd bokstav c, som gir departementet adgang til å fastsette forskrift om saksbehandlingsregler for NOKUT.

20.1.3 Høringsinstansenes syn

Tre høringsinstanser uttalte seg om forslaget om regulering av NOKUTs myndighet og formål. Alle var positive til forslag om å skille tydeligere i loven mellom hva som er NOKUTs formål og hva som er NOKUTs oppgaver, ved å innføre en egen paragraf som angir NOKUTs myndighet og formål. Høringsinstansene støtter også at NOKUTs formål og oppgaver innen høyere utdanning bør reguleres i lov om høyere yrkesfaglig utdanning.

Nasjonalt fagskoleråd og *Organisasjon for norske fagskolestudenter (ONF)* støttet at paragrafen om NOKUTs formål omstruktureres og skrives om i tråd med innspill fra NOKUT. Videre skrev begge at det er viktig å ta inn en tilsvarende paragraf i lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven) når høyere yrkesfaglig utdanning tas ut av NOKUTs formålparagraf i universitets- og høyskoleloven. *Nasjonalt fagskoleråd* og *ONF* presiserte også at det er viktig at formuleringen «Formålet med NOKUTs virksomhet overfor universiteter og høyskoler [...]» blir tatt med i den endelige lovteksten, slik at det ikke blir en generell formålparagraf der høyere yrkesfaglig utdanning ikke er omtalt.

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) støttet den nye struktureringen og de foreslåtte endringene der det skilles tydeligere mellom NOKUTs formål og NOKUTs oppgaver. *NOKUT* kommenterte likevel på et par spørsmål: *NOKUT* mente at det vil være en klar fordel om NOKUTs samlede formål er beskrevet i universitets- og høyskoleloven, og at de ulike oppgavene er fastsatt i sektorlovene. *NOKUT* mente for øvrig at bestemmelsen om NOKUTs myndighet og formål i større grad enn foreslått bør dekke samtlige sider av NOKUTs virksomhet.

Videre framhevet *NOKUT* at formuleringen «[f]ormålet med NOKUTs virksomhet overfor universiteter og høyskoler er å bidra til at samfunnet kan ha tillit til kvaliteten i norsk høyere utdanning og godkjent høyere utenlandsk utdanning» ikke gir et korrekt bilde av NOKUTs samlede formål. *NOKUT* har flere oppgaver på universitets- og høyskoleområdet som ikke er «virksomhet overfor universiteter og høyskoler», men som retter seg mot samfunnet for øvrig, men dette var mest med tanke på godkjenningsordningene. *NOKUT* mente derfor at ordlyden «overfor universiteter og høyskoler» bør fjernes fra paragrafen om NOKUTs myndighet og formål.

NOKUT mente at paragrafen om NOKUTs myndighet og formål også bør inkludere fagskole-

sektoren, slik at det framgår at formålet med NOKUTs virksomhet er å bidra til at samfunnet kan ha tillitt til kvaliteten ikke bare i norsk høyere utdanning, men også i høyere yrkesfaglig utdanning.

20.1.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at NOKUTs formål, og de oppgavene NOKUT er faglig uavhengig i, bør reguleres tydeligere når det gjelder struktur og utforming. I lys av dette er departementet enig i utvalgets forslag om en egen paragraf som regulerer NOKUTs formål, og en egen paragraf som regulerer NOKUTs oppgaver.

Departementet mener det er behov for å rydde opp i reguleringen av NOKUTs formål og oppgaver innen høyere utdanning på den ene siden og innen høyere yrkesfaglig utdanning på den andre. Departementet mener at formålet og oppgavene for de to sektorene bør reguleres i de respektive sektorlovene. En slik deling vil gjøre det tydeligere hvilke oppgaver og formål NOKUT har for de ulike sektorene. Videre vil dette gjøre lovene mer brukervennlige. Denne lovendringen forutsetter at det også gjøres nødvendige endringer i fagskoleloven.

Departementet mener det er unødvendig at det skal stå i loven at NOKUT er et statlig forvaltningsorgan. Departementet foreslår derfor å ikke videreføre denne delen av uhl. § 2-1 første ledd.

I samsvar med utvalgets forslag foreslår departementet å heller ikke videreføre § 2-1 sjette ledd siste punktum, som gir NOKUT hjemmel til å fastsette forskrifter om de samme emnene som departementet. NOKUT har også i forbindelse med et oppdragsbrev gitt innspill om at hjemmelen til NOKUT ikke trenger å videreføres.

Departementet er uenig med utvalget i at § 2-1 sjette ledd bokstav c, som gir departementet adgang til å fastsette forskrift om saksbehandlingsregler for NOKUT, kan oppheves. Denne forskriftshjemmelen kan bli nødvendig hvis studie-kvalitetsforskriften, som er fastsatt av departementet, og studietilsynsforskriften, som er fastsatt av NOKUT, slås sammen til én forskrift som fastsettes av departementet. Departementet foreslår at hjemmelen i hvert fall beholdes til forskriftene er gjennomgått.

Departementet foreslår også å videreføre de andre forskriftshjemlene til departementet, men plassere dem i paragrafene hvor de tematisk hører til, se punkt 7.2 og 7.5.

20.1.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke videreføre presiseringen i uhl. § 2-1 første ledd om at NOKUT er et statlig forvaltningsorgan
- å ikke videreføre henvisningen til fagskoleutdanning i uhl. § 2-1 andre ledd, men ta NOKUTs formål og faglige uavhengige oppgaver på fagskoleområdet inn i lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven), se forslag til ny § 4 b i fagskoleloven
- å ikke videreføre § 2-1 sjette ledd siste punktum som gir NOKUT hjemmel til å fastsette forskrifter om de samme emnene som departementet
- å ellers videreføre reglene i uhl. § 2-1 om NOKUTs formål med enkelte forenklinger og språklige endringer, se forslaget til § 16-1

20.2 NOKUTs faglige uavhengige oppgaver

20.2.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 2-1 tredje og fjerde ledd regulerer NOKUTs faglige uavhengige oppgaver. Reglene om hvilke oppgaver NOKUT er faglig uavhengig i ble presisert gjennom en lovendring i 2018. Formålet med endringen var å synliggjøre NOKUTs todelte oppgaveportefølje. Endringen la til rette for at nye oppgaver ble overført fra departementet samtidig som den nødvendige faglige uavhengigheten ble sikret et tydeligere vern i loven.

Det følger av uhl. § 2-1 at NOKUT er faglig uavhengig i oppgavene nevnt i tredje og fjerde ledd. Dette innebærer at NOKUT ikke kan instrueres eller gis pålegg om det faglige innholdet i disse oppgavene. Oppgavene som følger av uhl. § 2-1 tredje ledd og fjerde ledd som NOKUT er avhengig i, er akkreditering av institusjoner og studietilbud, tilsyn med at institusjoner og eksisterende studietilbud fyller gjeldende standarder og kriterier for akkreditering og evalueringer av betydning for å kunne bedømme kvaliteten i høyere utdanning.

NOKUT og NOKUTs oppgaver er også nevnt flere andre steder i universitets- og høyskoleloven. Dette gjelder uhl. § 1-2 andre ledd om NOKUTs faglige vurdering om hvilken kategori en institusjon tilhører, og tredje ledd om NOKUTs faglige vurdering om enkelte av lovens regler skal gjelde tilsvarende for andre institusjoner. Det gjelder også uhl. § 3-1 om NOKUTs akkrediterings-

og revideringsmyndighet og uhl. § 3-3 om faglige fullmakter. Videre er NOKUTs oppgaver nevnt i uhl. § 3-11 første ledd om vitnemål, der det fastsettes at NOKUT kan gi retningslinjer for innholdet i Diploma Supplement, og i uhl. § 4-12 første ledd, der det fastsettes at informasjon i register for informasjonsutvikling om utestengte studenter skal gjøres tilgjengelig for blant annet NOKUT når det er nødvendig. Til slutt er det fastsatt i uhl. § 6-7 andre ledd at NOKUT kan bekrefte at en annen institusjon som ikke kommer inn under denne lov, tilbyr høyere utdanning og utfører forskning på tilsvarende nivå, slik at en professor-tittel eller annen beskyttet tittel kan benyttes.

20.2.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo å skille tydeligere i loven mellom hva som er NOKUTs formål og hva som er NOKUTs oppgaver. Utvalget foreslo en egen paragraf som klargjør hvilke oppgaver NOKUT er faglig uavhengig i, og at begrepsbruken i oppstillingen av NOKUTs faglige uavhengige oppgaver koordineres med begrepsbruken i studiekvalitetsforskriften § 1-5. Departementet foreslår å flytte at NOKUT skal søke å bistå institusjonene i deres utviklingsarbeid fra NOKUTs formål til en faglig uavhengig oppgave.

Universitets- og høyskolelovutvalget vurderte å samle alle reglene om NOKUT i ett kapittel. Utvalget konkluderte likevel med at regler om NOKUT fortsatt bør plasseres der de er i dag, fordi bestemmelsene da er plassert der de tematiske hører hjemme og det vil kunne bli uoversiktlig om bestemmelsene blir flyttet bort fra andre regler som omtaler samme tema.

20.2.3 Høringsinstansenes syn

Det var én høringsinstans som uttalte seg om universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om NOKUTs faglig uavhengige oppgaver. *Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT)* støttet forslaget til ny struktur og forslaget om tydeligere skille mellom NOKUTs formål og NOKUTs oppgaver.

20.2.4 Departementets vurdering

Departementet mener det er klart at NOKUT skal være faglig uavhengig i oppgaver som gjelder akkreditering, tilsyn og evaluering, og at dette bør videreføres. Departementet foreslår å videreføre

lovfestingen av hvilke oppgaver NOKUT er faglig uavhengig i.

Departementet foreslår å ikke videreføre uhl. § 2-1 andre ledd siste punktum om at NOKUT skal søke å bistå institusjonene i utviklingsarbeidet deres. Departementet mener det er unødvendig å regulere dette, og at det er tilstrekkelig ivaretatt av angivelsen av NOKUTs formål om å «stimulere til kvalitetsutvikling som sikrer et høyt internasjonalt nivå i utdanningstilbudene», se punkt 20.1. Departementet anser det ikke som nødvendig å regulere at dette skal være en faglig uavhengig oppgave, og det er heller ikke regulert som en faglig uavhengig oppgave i dag.

Departementet er enig med utvalget i at det ikke er hensiktsmessig å samle alle regler som gjelder NOKUT, og at loven blir mest oversiktlig dersom reglene plasseres der de tematisk hører hjemme.

20.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår

- å ikke videreføre regelen i uhl. § 2-1 andre ledd siste punktum om at NOKUT skal søke å bistå institusjonene i deres utviklingsarbeid
- å videreføre reglene i uhl. § 2-1 tredje og fjerde ledd om NOKUTs faglige uavhengige oppgaver med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 16-2

20.3 NOKUTs evalueringer

20.3.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 2-1 fjerde ledd at NOKUT skal gjennomføre evalueringer av betydning for å kunne bedømme kvaliteten i høyere utdanning. Departementet kan pålegge NOKUT å foreta slike evalueringer. Regelen om NOKUTs evalueringer kom inn i loven i 2016 i forbindelse med styrking av NOKUTs arbeid med å heve kvaliteten i høyere utdanning. Alle evalueringer som foretas av NOKUT, er offentlige, og NOKUT skal bidra til at disse gjøres kjent.

NOKUTs oppgave med å gjennomføre evalueringer er en faglig uavhengig oppgave, jf. uhl. § 2-1 første ledd. Se punkt 20.2 om NOKUTs faglige uavhengige oppgaver.

20.3.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre reglene om NOKUTs evalueringer, men med noen strukturelle endringer. Utvalget foreslo en egen paragraf om NOKUTs evalueringer som gir departementet hjemmel til å pålegge NOKUT å foreta evalueringer, og at evalueringene skal være offentlige. I tillegg foreslo utvalget at det å gjennomføre evalueringer fortsatt skal være en faglig uavhengig oppgave for NOKUT.

20.3.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser uttalte seg om forslaget.

20.3.4 Departementets vurdering

Departementet mener reglene om NOKUTs evalueringer bør videreføres, men at det er hensiktsmessig å gjøre noen strukturelle endringer fra dagens regulering slik at disse reglene går fram av en egen paragraf. Departementet foreslår også å videreføre evalueringer som en faglig uavhengig oppgave for NOKUT, se punkt 20.2.

20.3.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 2-1 fjerde ledd andre og tredje punktum om NOKUTs evalueringer med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 16-3.

20.4 NOKUTs styre

20.4.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 2-2 regulerer NOKUTs styre. Paragrafen kom inn i loven i 2002 da NOKUT ble opprettet.

Det følger av uhl. § 2-2 første ledd at NOKUT ledes av et styre som har det overordnede ansvaret for NOKUTs virksomhet og de beslutningene organet fatter. NOKUTs styre oppnevnes av departementet og består av ni medlemmer, jf. uhl. § 2-2 andre ledd. Loven krever at ett medlem skal være en student ved et universitet eller en høyskole, og at ett medlem skal være student ved en fagskole. Videre skal det oppnevnes varamedlemmer, inkludert personlige varamedlemmer for de ansattes og studentenes medlemmer. Det er departementet som oppnevner styrets leder, jf. uhl. § 2-2 andre ledd siste punktum. Videre følger

det av uhl. § 2-2 tredje ledd at styrets funksjonstid er fire år, og at studentmedlemmer oppnevnes for to år. Medlemmer av styret kan ikke inneha ledende stilling eller verv ved universiteter og høyskoler, jf. uhl. § 2-2 fjerde ledd. Det følger av uhl. § 2-2 femte ledd at styret skal ansette daglig leder for NOKUT på åremål, og åremålsperioden skal være seks år.

20.4.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre gjeldende regelverk.

20.4.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser uttalte seg om forslaget.

20.4.4 Departementets vurdering

NOKUTs styre har det overordnede ansvaret for virksomheten og de beslutningene som NOKUT fattet. Begrunnelsen for at NOKUT skal ledes av et eget styre, er at dette underbygger at organet skal være et uavhengig statlig organ. En ordning med et eget styre er med på å sikre at organet har en selvstendig stilling i det faglige arbeidet, både overfor departementet og overfor institusjonene.

Det er NOKUTs styre som fattet vedtak om akkreditering og tilsyn. Styret er sammensatt med sikte på at det samlet sett skal inneha en bred og relevant kompetanse, som har legitimitet både i sektoren og i samfunnet ellers. Styret skal også ha innsikt i og forståelse av kvalitetssikringssystemer på overordnet nivå, og det skal ha god kjennskap til sektoren.

Det er derfor viktig med regler som regulerer blant annet styrets sammensetning og funksjonstid for å sikre at styret har legitimitet i både sektoren og i samfunnet ellers. Det er også viktig med regler som begrenser hvem som kan oppnevnes til styret for å hindre at de ansatte i styret vil ha en egeninteresse i beslutningene som fattes.

NOKUT har oppgaver både på universitets- og høyskoleområdet og på fagskoleområdet. Departementet foreslår derfor at det tas inn i loven at medlemmer av NOKUTs styre heller ikke kan inneha ledende stilling eller verv ved fagskoler. Dette er i samsvar med dagens praksis.

Departementet foreslår for øvrig å videreføre reglene om NOKUTs styre.

20.4.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre reglene i uhl. § 2-2 om NOKUTs styre med enkelte presiseringer og språklige endringer, se forslaget til § 16-4.

21 Diverse regler

21.1 Forsøk

21.1.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 1-2 fjerde ledd regulerer adgangen til å gjøre tidsavgrensede avvik fra dagens regelverk i forbindelse med forsøk. Forsøksregelen ble innført i 1999 og har senere blitt videreført uten innholdsmessige endringer. Innføringen ble begrunnet med at universiteter og høyskoler stod foran store omstillinger i forbindelse med kompetansereformen og i konkurranse med nye aktører som tilbød utdanning. Det var derfor ønskelig å gi universiteter og høyskoler som ønsket det, større frihet til å organisere seg selv og prøve ut nye styringsordninger.

I uhl. § 1-2 fjerde ledd står det at «departementet kan, etter innstilling fra styret, vedta at det kan gjøres avvik fra loven, og forskriftene til loven i forbindelse med tidsavgrensede pedagogiske eller organisatoriske forsøk». Det kan for eksempel dreie seg om utprøving av tiltak som ikke er hjemlet i loven eller opptak på grunnlag av annen kompetanse enn hva regelverket krever.

Forsøksregelen gir institusjonene adgang til å teste ut mulige nye løsninger for både organisatoriske og praktiske utfordringer som ikke kan løses innenfor lovens rammer.

21.1.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å videreføre reglene om forsøk med noen språklige endringer. Utvalget viste til at forsøkshjemmelen har vært et nyttig verktøy for å kunne prøve ut nye tiltak, og at forsøk er brukt som grunnlag for å endre loven. Innføringen av nasjonale deleksamener i utvalgte fag er et eksempel på dette.

Utvalget foreslo å skille ut regelen om forsøk i en egen paragraf. Begrunnelsen var at det vil bli lettere for institusjonene å bli bevisst mulighetene for forsøk. Det ble også påpekt av utvalget at det ikke var naturlig å ha regelen om forsøk i paragrafen om lovens virkeområde.

21.1.3 Høringsinstansenes syn

OsloMet, Universitetet i Oslo, Universitetet i Sørøst-Norge og Studentforeningen ved Norges handelshøyskole uttalte seg om forslaget.

OsloMet og Studentforeningen ved Norges handelshøyskole støttet begge fullt ut utvalgets forslag, både at forsøkshjemmelen bør skilles ut i en egen paragraf og de språklige endringene som utvalget foreslo.

Universitetet i Oslo og Universitetet i Sørøst-Norge støttet også forslaget om å videreføre regelen i en egen paragraf.

Universitetet i Sørøst-Norge mente at det er viktig med handlingsrom for både utprøving av nye metoder for opptak og gjennomføring av undervisning og vurdering. Universitetet mente at sektoren står overfor store utfordringer når det gjelder utvikling av arbeids- og vurderingsformer i høyere utdanning, og at det særlig er behov for fleksible løsninger for å imøtekomme målet om livslang læring.

Universitetet i Oslo uttalte at nye former for internasjonalt samarbeid bør inngå i regelen.

21.1.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at regelen om forsøk bør videreføres. Regelen er etter departementets syn et nyttig verktøy for å prøve ut nye tiltak som kan gi ny erfaring og læring. Både institusjonene og nasjonale myndigheter kan ta initiativ til forsøk. Forsøk kan gi mulighet til utvikling i takt med samfunnsutviklingen og ny teknologi og til å kunne prøve ut nye læringsformer, vurderingsformer og metoder. Nye og bedre løsninger kan øke studentenes motivasjon og læring.

Departementet understreker at hensikten med forsøkshjemmelen er å kunne prøve ut ordninger som krever avvik fra lov eller forskrift, for å få et grunnlag for å vurdere om reglene bør endres. Forsøkshjemmelen er ikke en dispensasjonsadgang. Eventuelle forsøk som ikke krever avvik fra lov eller forskrift, kan institusjonene gjennomføre uten å søke departementet om det.

Departementet slutter seg også til universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om å skille ut forsøksregelen i en egen paragraf. Den hører tematisk sett ikke hjemme i paragrafen om lovens virkeområde. En egen paragraf om forsøk kan lettere gjøre institusjonene oppmerksomme på muligheten for å sette i gang forsøk. Dette kan i sin tur føre til at flere gode forsøk blir satt i gang.

Departementet foreslår også enkelte språklige endringer.

21.1.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å videreføre uhl. § 1-2 fjerde ledd med enkelte språklige endringer, se forslaget til § 17-1.

21.2 Ansatte i vitenskapelig samling

21.2.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-4 at ansatte ved vitenskapelig samling ikke uten samtykke fra styret kan holde egne samlinger av samme eller lignende art eller for egen regning drive handel eller bytte med saker som hører til slik samling. Reglen har blitt videreført fra universitetsloven fra 1989, og gjaldt før dette for noen av institusjonene, jf. Ot.prp. nr. 62 (1988–89) merknaden til § 72.

Begrunnelsen for regelen er at private og offentlige samlinger ikke skal blandes sammen, og at ansatte ikke skal berike seg på samlinger som er i offentlig eie.

21.2.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å ikke videreføre uhl. § 7-4 om vitenskapelig samling. Utvalget mente at det er behov for begrensninger for ansatte ved vitenskapelige samlinger for å unngå interessekonflikt og sammenblanding av private og offentlige samlinger. Utvalget mente imidlertid at denne typen begrensning kan tas inn i arbeidsavtalen mellom institusjonen og de aktuelle ansatte.

21.2.3 Høringsinstansenes syn

Det var bare *Universitetet i Oslo* som uttalte seg om universitets- og høyskolelovutvalgets forslag. Universitetet støttet forslaget om å ikke videreføre regelen om ansatte i vitenskapelig samling.

21.2.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at det ikke er nødvendig med regler i loven om hva ansatte i vitenskapelige samlinger kan tillates. Den enkelte institusjon er nærmest til å vurdere om og hvilke begrensninger det er behov for å pålegge de ansatte for å unngå interessekonflikt og sammenblanding av private og offentlige samlinger. Dersom det er behov for slike begrensninger, bør de fastsettes i arbeidsavtalen mellom institusjonen og de aktuelle ansatte.

21.2.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å ikke videreføre uhl. § 7-4 om ansatte i vitenskapelig samling.

21.3 Grunnlagsmateriale for almanakker

21.3.1 Dagens regler

Det følger av universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-5 at Universitetet i Oslo skal utarbeide det astronomiske grunnlagsmaterialet som trengs for utgivelse av almanakker og kalendre i Norge. Regelen er videreført fra universitetsloven fra 1989, jf. Ot.prp. nr. 62 (1988–89). I 1987 ble regelen endret slik at Universitetet i Oslo sin enerett til å kontrollere og utgi kalendere ble opphevet.

Begrunnelsen for regelen er behovet for at astronomiske kalendariske data må foreligge fra en norsk faginstans.

21.3.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å oppheve uhl. § 7-5 om grunnlagsmateriale for almanakker. Utvalget la til grunn at det i dag er flere, både nasjonalt og internasjonalt, som kan tilby det nødvendige grunnlagsmaterialet for utgivelse av almanakker og kalendre. Utvalget så derfor ingen grunn til at Universitetet i Oslo skal være pålagt dette ved lov og mente at regelen ikke bør videreføres.

21.3.3 Høringsinstansenes syn

Det var bare *Universitetet i Oslo* som uttalte seg om forslaget. Universitetet støttet forslaget om å fjerne plikten til å utarbeide grunnlagsmateriale for almanakker.

21.3.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med universitets- og høyskolelovutvalget i at det ikke er nødvendig å videreføre en plikt for Universitetet i Oslo til å utarbeide grunnlagsmateriale for almanakker. Departementet anser det som lite sannsynlig at det vil bli en utfordring med astronomiske kalenderiske data dersom regelen oppheves. Det vil i alle tilfelle være mer aktuelt med andre virkemidler enn en lovpålagt plikt for en institusjon for å løse en slik utfordring.

21.3.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å ikke videreføre reglene i uhl. § 7-5 om grunnlagsmateriale for almanakker.

21.4 Forholdet til forvaltningsloven

21.4.1 Dagens regler

Universitets- og høyskoleloven (uhl.) § 7-6 andre ledd ramser opp en del avgjørelser i universitets- og høyskolesektoren som skal regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

21.4.2 Universitets- og høyskolelovutvalgets forslag

Universitets- og høyskolelovutvalget foreslo i NOU 2020: 3 å ikke videreføre oppramsingen av hvilke avgjørelser som er enkeltvedtak, men isteden innføre en paragraf hvor det slås fast at forvaltningsloven gjelder med de særreglene som følger av universitets- og høyskoleloven. Forslaget ble begrunnet med at det er pedagogisk fornuftig å slå fast i universitets- og høyskoleloven at forvaltningsloven skal gjelde, selv om utvalget påpekte at dette er rettslig unødvendig fordi forvaltningsloven uansett gjelder.

21.4.3 Høringsinstansenes syn

Tre høringsinstanser uttalte seg om universitets- og høyskolelovutvalgets forslag om forholdet til forvaltningsloven.

OsloMet støttet at regelen om forholdet til forvaltningsloven videreføres og forenkles. *OsloMet* ønsket videre at departementet utarbeider et rundskriv til sektoren om hvilke avgjørelser som er å anse som enkeltvedtak etter forvaltningsloven og hvilke som ikke er det.

Studentforeningen ved Norges handelshøyskole støttet forslaget.

Unit – Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning ønsket en ny vurdering av forholdet til forvaltningsloven og viste til hva slags reaksjoner som kan iverksettes i saker om fusk, jf. forvaltningsloven § 34 om klageinstansens kompetanse.

21.4.4 Departementets vurdering

Departementet mener det er overflødig å ta inn i universitets- og høyskoleloven at forvaltningsloven gjelder med de særreglene som er fastsatt i universitets- og høyskoleloven. Forvaltningsloven gjelder som generell lov uansett.

Riktignok gjelder ikke forvaltningsloven for all virksomhet som faller inn under universitets- og høyskolesektoren. For private universiteter og høyskoler gjelder forvaltningsloven bare når disse institusjonene fatter enkeltvedtak eller utferdiger forskrifter, jf. forvaltningsloven § 1 tredje punktum. Dette endres ikke av en generell henvisning til forvaltningsloven, slik utvalget foreslo. Det er for øvrig mange andre generelle lover som gjelder for universiteter og høyskoler.

Departementet forutsetter at universiteter og høyskoler gjør seg kjent med hvilke lover og regler som gjelder for virksomheten deres (se også punkt 3.3.3). Universitets- og høyskoleloven er en særlov, og det følger av vanlige tolkningsprinsipper (*lex specialis*) at reglene i universitets- og høyskoleloven går foran reglene i forvaltningsloven ved eventuell motstrid. Hvilke avgjørelser som er enkeltvedtak, følger av forvaltningsloven.

Departementet foreslår derfor å ikke videreføre uhl. § 7-6 andre ledd og heller ikke ta inn forslaget fra universitets- og høyskolelovutvalget i den nye loven.

Departementet har forståelse for synspunktet fra *OsloMet* om at det kan være mer hensiktsmessig med et rundskriv som jevnlig ajourføres enn en oppramsing i loven av hvilke avgjørelser som er å anse som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Det vil imidlertid også være utfordrende å sikre at et slikt rundskriv er ajourført. Universitetene og høyskolene må forholde seg til forvaltningsloven og dens definisjon av enkeltvedtak. Se punkt 3.3.3.

Klageinstansens kompetanse i saker om fusk er vurdert i punkt 18.2.4.3.

21.4.5 Departementets forslag

Departementet foreslår å ikke videreføre reglene i uhl. § 7-6 andre ledd om forholdet til forvaltningsloven.

21.5 Ikrafttredelse og opphevelse

Departementet foreslår at ny universitets- og høyskolelov skal gjelde fra den tiden Kongen bestemmer. Fra samme tidspunkt skal lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler oppheves.

Departementet foreslår at de ulike reglene i loven kan settes i kraft til ulik tid.

21.6 Overgangsregler

Departementet foreslår i all hovedsak å videreføre dagens forskriftshjemler i den nye loven. Forskrift og enkeltvedtak som er fastsatt med hjemmel i regler som blir opphevet eller endret med den nye universitets- og høyskoleloven, gjelder til departementet fastsetter noe annet.

Departementet legger ellers opp til at forskrifter gitt med hjemmel i dagens lov gjennomgås i forbindelse med ikrafttredelsen av ny lov. Det kan imidlertid være behov for noe tid til denne gjennomgangen, og det er viktig at dagens forskrifter videreføres inntil forskriftene er gjennomgått.

Departementet foreslår også en hjemmel for departementet til å gi forskrift om overgangsregler.

21.7 Endringer i andre lover

Departementet foreslår endringer i fagskoleloven. Bakgrunnen er behovet for å ta inn regler om NOKUTs myndighet, formål og faglige uavhengige oppgaver på fagskoleområdet som departementet foreslår å ikke videreføre i ny universitets- og høyskolelov (se punkt 20.1 og 20.2). Departementet foreslår også endringer slik at fagskoleloven viser til den nye universitets- og høyskoleloven og ikke til universitets- og høyskoleloven fra 2005.

Departementet foreslår endringer i forskningsetikkloven slik at begrepsbruken samsvarer med slik begrepene brukes i ny universitets- og høyskolelov. Endringen går ut på at begrepet «kandidater» endres til «studenter» og «doktorgradskandidater». Se nærmere om begrepsbruken i forslag til ny lov i punkt 17.1.

Videre foreslår departementet endringer i opplæringsloven slik at den viser til den nye universitets- og høyskoleloven og ikke til universitets- og høyskoleloven fra 2005. Departementet foreslår endringer i gjeldende opplæringslov, men gjør oppmerksom på at tilsvarende endringer må gjøres i ny opplæringslov, jf. Prop. 57 L (2022–2023).

22 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår flere språklige og strukturelle endringer sammenlignet med dagens lov. I tillegg har departementet samlet relevant tolkningsinformasjon i særmerknadene til den nye loven. Dette vil gjøre det enklere å finne fram i og forstå loven, noe som kan være ressursbesparende for de ulike brukerne av loven. Å innføre en ny lov vil i seg selv ha økonomiske og administrative konsekvenser, uavhengig av innholdet i loven. Departementet antar at besparelsene man vil oppnå med et språk og en oppbygning som er mer brukervennlig over tid vil være høyere enn kostnadene ved å ta i bruk en ny lov.

Departementet foreslår i punkt 6.3 å innføre et tilsvarende ansvar for samisk fagspråk som for norsk fagspråk. Departementet foreslår videre å innføre et krav om at undervisningsspråket som hovedregel er norsk eller samisk og innføre en hjemmel for å kunne fastsette forskriftsregler om institusjonenes ansvar for fagspråk. Forslaget om samisk fagspråk og forslaget om undervisningsspråk er langt på vei en konkretisering av det ansvaret institusjonene har i dag. Forslaget innebærer ikke en vesentlig utvidelse av ansvaret og vil ikke ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser. Hvilke konsekvenser eventuelle forskriftskrav vil ha, vil være avhengig av hvilke krav som eventuelt innføres.

Departementet foreslår i punkt 8.2.4.2 at myndigheten til å beslutte nedleggelse av studiesteder legges til Kongen i statsråd. Forslaget vil trolig ikke ha noen praktisk betydning med det første. Dersom slike saker oppstår, vil endringen føre til noe administrasjon for regjeringen og institusjonen, men departementet mener det ikke vil ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser. Dersom en institusjon foreslår å legge

ned et studiested, men regjeringen likevel beslutter å beholde det av samfunnshensyn, kan dette påvirke det økonomiske handlingsrommet for institusjonen.

Departementet foreslår i punkt 11.4, 11.6 og 11.7 flere innstramminger i adgangen til midlertidige ansettelse ved universiteter og høyskoler. Forslagene innebærer at institusjonene før utlysning må gjøre en grundig vurdering av om kompetansebehovet er varig eller midlertidig. Dette bør føre til at flere blir ansatt fast, noe som igjen kan bety reduksjon i ressursene som blir brukt på rekrutteringsprosesser. Forslaget anses imidlertid ikke å ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

Departementet foreslår i punkt 15.7.4.3 å modifisere kravet om to sensorer som Stortinget vedtok i 2021 på bakgrunn av Prop. 111 L (2020–2021). Forslaget til endringer i tosensorordningen innebærer at kravet om to sensorer vil gjelde for færre eksamener enn det Stortinget vedtok i 2021. Forslaget vil dermed ikke medføre økte kostnader. Departementet viser ellers til omtalen av økonomiske og administrative konsekvenser ved kravet om to sensorer i Prop. 111 L (2020–2021) punkt 7.1.

De øvrige forslagene innebærer i hovedsak videreføring, presiseringer eller endringer som ikke pålegger universitetene og høyskolene nye eller utvidede oppgaver. Forslagene vil ikke ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

Departementet legger til grunn at lovforslaget ikke krever tilleggsbevilgninger til institusjonene. Institusjonene må selv sørge for nødvendige prioriteringer.

23 Merknader til lovforslaget

Kapittel 1 Formål og virkeområde

Til § 1-1 Formålet med universiteter og høyskoler

Paragrafen viderefører dagens lov § 1-1. Paragrafen er omtalt i punkt 5.1.

Paragrafen angir formålet med universiteter og høyskoler. Universiteters og høyskolars oppgaver framgår av § 2-1. Formålsparagrafen og § 2-1 må sees i sammenheng og gir sammen uttrykk for det overordnede samfunnsoppdraget til universiteter og høyskoler.

Med «høyt internasjonalt nivå» i bokstav a og b menes det at universitetene og høyskolene skal strekke seg etter et høyt kvalitetsnivå målt i en internasjonal sammenheng.

Bokstav c understreker at universiteters og høyskolars formål også er å formidle kunnskap mer generelt og å utbre anvendelsen av vitenskapelige og kunstneriske metoder og resultater i samfunnet. Institusjonene har ikke bare et ansvar for frambringelsen av forskningsresultater, men også for å sørge for utnyttelsen av disse. Institusjonene må også sikre at studenter får en aktiv holdning til prinsippet om akademisk frihet.

Bokstav d gjelder universiteters og høyskolars bidrag til miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig utvikling. Bestemmelsen reflekterer at bidraget fra sektoren er avgjørende for å sikre bærekraften i dagens samfunn og for å løse samfunnsutfordringer fremover, og angir et generelt formål for den samlede virksomheten. Bærekraftsmålene er koblet til virksomheten ved universiteter og høyskoler på to måter: For det første framhever FN utdanning, forskning og innovasjon som sentrale faktorer for å nå målene. For det andre omfatter bærekraftsmålene de store samfunnsutfordringene i vår tid, og disse er det forventet at universiteter og høyskoler i stadig større grad er med på å løse. Det er dermed nødvendig at universiteter og høyskoler bidrar til en bærekraftig utvikling.

Til § 1-2 Lovens virkeområde

Paragrafen viderefører dagens § 1-2 med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 5.2.

Med «høyere utdanning» i *første ledd* menes hele utdanningsvirksomheten til universiteter og høyskoler. Høyere utdanning omfatter både utforming, kvalitetssikring og akkreditering av studie-tilbud, undervisning, tildeling av grader, avvikling av eksamen og studentenes læringsvirksomhet. Loven gjelder både for dem som tilbyr og dem som mottar høyere utdanning og for andre som har en oppgave knyttet til høyere utdanning. Dette kan for eksempel være NOKUTs oppgave med akkreditering av institusjoner og studietilbud, eller oppgaver knyttet til godkjenning av høyere utdanning fra andre land. Loven gjelder både statlige og private universiteter og høyskoler. Loven gjelder ikke høyere yrkesfaglig utdanning. Slik utdanning faller inn under fagskoleloven.

Andre ledd regulerer det stedlige virkeområdet til loven. Hovedregelen i *første punktum* er at loven bare gjelder for universiteters og høyskolars virksomhet i Norge. Med virksomhet menes utdanning, forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid og formidling, jf. § 1-1. Loven gjelder i utgangspunktet ikke for virksomhet som skjer utenfor Norge. For eksempel kan ikke en utenlandsk institusjon eller en norsk institusjon som i sin helhet har etablert sin virksomhet utenfor Norges grenser, kreve å tilby utdanning i utlandet med norsk akkreditering. En institusjon vil heller ikke ha krav på å bli vurdert for statstilskudd for virksomhet som skal gjennomføres i utlandet.

Det følger av *andre ledd andre punktum* at loven gjelder på Svalbard og Jan Mayen dersom ikke annet er fastsatt i eller med hjemmel i loven. Dette er en særregel sammenlignet med svalbardloven § 2 andre ledd og lov om Jan Mayen § 2. Med hjemmel i tredje ledd bokstav c kan det i forskrift fastsettes særlige regler for Svalbard og Jan Mayen. Det er også en særregel om hva som gjelder på Svalbard i § 10-5.

I *andre ledd tredje punktum* gjøres det unntak fra hovedregelen i første punktum slik at loven også gjelder utdanning som delvis foregår i utlandet. Vilkåret er at denne utdanningen, inkludert tildeling av grader og avvikling av eksamen, må ha en tydelig tilknytning til den virksomheten som den aktuelle institusjonen utøver i Norge. Med

«virksomheten [...] i Norge» er ment akkreditert utdanningsvirksomhet i Norge. Kravet om tilknytning mellom den delen av utdanningen som foregår i utlandet og den utdanningsvirksomheten som utøves i Norge, innebærer også at det for eksempel kan stilles krav om at utdanningsvirksomheten i Norge har et visst omfang. Presiseringsknytting til tildeling av grader og avvikling av eksamen betyr at disse elementene kan vektlegges spesielt ved vurderingen av om den konkrete utdanningen har en tydelig tilknytning til utdanningsvirksomheten i Norge. Nærmere bestemmelser om hvilke krav som stilles til slik tydelig tilknytning til virksomhet i Norge, vil bli gitt i forskrift med hjemmel i § 3-2 fjerde ledd. Det norske systemet for akkreditering har som formål å sikre kvaliteten i høyere utdanning i Norge. Det er derfor nødvendig å avgrense det norske akkrediteringssystemet til utdanninger som er, eller kan være, en del av det norske høyere utdanningssystemet. Kravet om at utdanning som delvis foregår i utlandet skal ha en tydelig forankring til virksomheten i Norge, skal bidra til å oppnå akkrediteringssystemets formål om å sikre kvalitet i høyere utdanning i Norge. Kvalitetssikringen av den virksomheten som norske institusjoner er ansvarlig for, må kunne skje gjennom den virksomheten som er organisert i Norge.

Tredje ledd gir hjemmel for Kongen til å gi forskrift som utvider eller innskrenker det saklige eller stedlige virkeområdet til loven.

Tredje ledd bokstav a gir hjemmel for forskrift om unntak fra og nødvendige tilpasninger til lovens regler for enkelte institusjoner som faller inn under loven. At det kan fastsettes «nødvendig tilpasninger» innebærer at det også kan fastsettes særlige regler til erstatning for reglene i loven. Det tas sikte på å gi forskrifter for de tre høyskolene som i dag har tilpasningsforskrifter til universitets- og høyskoleloven. Dette er Forsvarets høyskole, Politihøgskolen og Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter (KRUS).

Tredje ledd bokstav b gir hjemmel for forskrift om at loven skal gjelde helt eller delvis for virksomhet som foregår i utlandet. Forskriftshjemmelen åpner for at virkeområdet kan utvides ytterligere enn det som følger av andre ledd andre punktum.

Tredje ledd bokstav c gir hjemmel for å fastsette særlige regler for Svalbard og Jan Mayen i forskrift dersom stedlige forhold tilsier det. Det kan fastsettes unntak og særregler som skal gjelde istedenfor reglene i universitets- og høyskoleloven. Vilkaaret om at «stedlige forhold tilsier det» innebærer at det må være særlige forhold ved

Svalbard og Jan Mayen som begrunner at det skal fastsettes særlige regler.

Tredje ledd bokstav d gir hjemmel for å utvide og innskrenke virkeområdet for å oppfylle avtale med fremmed stat eller internasjonal organisasjon. Hensikten er å raskt kunne gjøre tilpasninger til internasjonal utvikling i påvente av at det kan gjennomføres en lovendring.

Kapittel 2 Virksomhet og ansvar

Til § 2-1 Universiteters og høyskolars oppgaver

Paragrafen viderefører dagens lov § 1-3 med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 6.1.

Paragrafen angir hovedoppgavene til universiteter og høyskoler. Paragrafen viser sammen med § 1-1 universiteters og høyskolars samfunnsopdrag. Det vil ikke nødvendigvis være krav om at alle institusjonene utfører alle oppgavene som listes opp. Det konkrete innholdet i hva som kreves av den enkelte institusjon, vil blant annet avhenge av i hvilken utstrekning virksomheten er finansiert av staten, virksomhetens størrelse og dens profil.

Av *bokstav a* framgår at institusjonene skal tilby høyere utdanning basert på det fremste innenfor forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap. I dette ligger det en anerkjennelse av denne erfaringskunnskapens betydning, særlig for kvaliteten i profesjonsutdanningene. At utdanningen må «være basert på det fremste» innen forskning mv., innebærer at utdanningen skal ligge på et høyt faglig nivå og holdes oppdatert i takt med utviklingen i fagene.

Bokstav b slår fast universiteters og høyskolars ansvar for forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid.

Til universiteters og høyskolars oppgaver ligger også å ivareta formidlingsansvaret, jf. *bokstav c*. Institusjonene må bidra til å spre resultatene fra forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid til nytte for samfunnet. Formidlingsansvaret er ytterligere presisert i *bokstav f*, og i § 2-2 om akademisk frihet, som har regler om formidlingsansvaret for den enkelte ansatte som utfører forskning eller faglig utviklingsarbeid.

Bokstav d slår fast universiteters og høyskolars oppgaver knyttet til etter- og videreutdanning og livslang læring. Livslang læring omfatter både formell og ikke-formell læring. Raske teknologiske endringer i arbeidslivet og behov for omstilling i norsk økonomi fører til at universiteter og høyskoler må bidra til at arbeidsstyrken holder seg opp-

datert også etter at grunnutdanningene er gjennomført.

Bokstav e pålegger universiteter og høyskoler å legge til rette for at ansatte og studenter kan delta i samfunnsdebatten. Det har en viktig demokratisk funksjon at universiteter og høyskoler bidrar til et opplyst og velinformert offentlig ordskifte med innsikt, fakta og forskningsbasert kunnskap.

Universiteter og høyskoler skal bidra til innovasjon og verdiskapning, jf. *bokstav f*. Oppgaven omfatter ikke bare kommersialisering av forskningsresultater som kan bidra til norsk næringsvekst gjennom nye produkter og tjenester i et marked, men også bidrag til nyskaping og forbedring i vid forstand. Det kan for eksempel være innovasjon i offentlig sektor, sosial innovasjon og utvikling av nye løsninger på samfunnsutfordringer.

Bokstav g pålegger universiteter og høyskoler å samarbeide med eksterne aktører for å styrke både relevans og kvalitet i virksomheten ved universiteter og høyskoler. Universiteter og høyskoler har mange berøringspunkter med det omliggende samfunnet. For å kunne innrette studietilbud og annen virksomhet i tråd med behovene lokalt, regionalt og nasjonalt er institusjonene nødt til å ha god dialog og samarbeid med aktørene i samfunns- og arbeidslivet. De skal samarbeide bredt med relevante aktører, i offentlig, privat og frivillig sektor i både inn- og utland.

Til § 2-2 Akademisk frihet og ansvar

Paragrafen viderefører dagens lov § 1-5 med noen endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 6.2.

Overskriften er endret for å fange opp bredden i det paragrafen regulerer, og for å oppdatere begrepsbruk til å samsvare med vanlig omtale.

Første ledd slår fast at institusjonene skal fremme og verne akademisk frihet. Dette må sees i sammenheng med lovens formål og universiteters og høyskolars oppgaver, slik disse er formulert i § 1-1 og § 2-1. Akademisk frihet på individnivå er en nødvendig forutsetning for at institusjonene skal kunne utføre samfunnsoppdraget på en god måte. Denne regelen, sammenholdt med fjerde til sjette ledd, begrenser arbeidsgivers rett til å instruere ansatte i faglige spørsmål og til å iverksette direkte eller indirekte sanksjoner dersom en instruks vedrørende faglig virksomhet ikke blir etterkommet. Bestemmelsen setter også grenser for hvor langt institusjonen eller den enkelte kan gå i retning av å fraskrive seg disse grunnleggende akademiske rettighetene.

I *første punktum andre leddsetning* er formuleringen «og dem som utøver den» ny. Tilføyelsen presiserer institusjonenes ansvar for å støtte de individene som utøver sin akademiske frihet, og ikke gi etter for eksempel press om å frata dem oppgaver eller stilling utelukkende på bakgrunn av en ytring. Tillegget er rettet mot de akademiske institusjonene, og presiserer det institusjonelle ansvaret. Tillegget angir ikke konkrete rettsvirkninger, men etablerer en positiv plikt for institusjonen som kan ha betydning f.eks. ved arbeidsrettslige vurderinger. Det institusjonelle ansvaret for å ivareta dem som utøver akademisk frihet gjelder ikke bare de ansatte, men også studentene.

I *første ledd andre punktum* pålegges institusjonen et ansvar for at den faglige virksomheten skal utøves i samsvar med «anerkjente vitenskapelige, kunstfaglige, pedagogiske og etiske prinsipper». «Anerkjent» viser ikke til selve innholdet i forskningen, men innebærer et krav om redelighet og skikkelighet, og at forskningsvirksomheten følger det som oppfattes som god praksis i lys av nasjonale og internasjonale faglige prinsipper og forskningsetiske normer. Institusjonenes og forskernes forskningsetiske ansvar er utdypet og konkretisert i forskningsetikkloven.

Institusjonene skal sikre kvalitet, men også den individuelle akademiske frihet og ytringsfrihet. Underdalutvalget (NOU 2006: 19) understreket bl.a. at all faglig ledelse skal utøves med respekt for den enkelte forskers frihet til å velge sine problemstillinger og metoder og publisere sine resultater, og at «en institusjon ikke kan holdes ansvarlig for noe den er fraskrevet myndighet over».

Andre ledd slår fast at institusjonene har rett til å utforme sitt eget faglige og verdimessige grunnlag, og tydeliggjør at praktisering må skje innenfor de rammene som følger av regelverket, og særlig plikten til å fremme og verne om den akademiske friheten etter første ledd. Bestemmelsen er i praksis særlig viktig for private institusjoner som er etablert på et religiøst grunnlag. Prinsippet om individuell akademisk frihet omfatter også institusjoner med alternativ faglig eller verdimessig grunnlag, men det er en forutsetning for virksomheten på denne typen institusjoner at det faglige eller verdimessige grunnlaget innebærer noen begrensninger i den enkelte ansattes akademiske frihet. Dette kan for eksempel være verdibegrunnede rammer for undervisningen. Denne typen begrensninger må være godt begrunnet i institusjonens faglige eller verdimessige grunnlag. For å være legitime må slike begrensninger

også tydelig angis før ansettelse og nedfelles skriftlig i ansettelseskontrakter slik at det er klart at den ansatte aksepterer dem som en del av ansettelsesvilkårene. Begrensinger må ikke være av en slik art at institusjonens virksomhet ikke kan sies å overholde kravene i første ledd, eller annet regelverk. Retten til å ha en slik alternativ innretning av virksomheten er en del av institusjonens faglige autonomi.

Tredje ledd bokstav a og b innebærer at institusjonenes eiere eller overordnet myndighet ikke kan gi institusjonen pålegg eller instruks om læreinhold i undervisningen og om innhold i forskning eller i kunstnerisk og faglig utviklingsarbeid. Tredje ledd må leses i sammenheng med ansattes selvstendige faglige ansvar etter fjerde til sjette ledd.

Tredje ledd bokstav c er nytt. Denne tydeliggjør at den institusjonelle akademiske frihet også gjelder formidlingsoppgaven. Synliggjøringen av friheten til å formidle skal bidra til å styrke formidlingsfriheten for forskningsinstitusjoner, og slik også for vitenskapelig ansatte. Formidlingsoppgaven omfatter både tilgjengeliggjøring av forskningsfunn og formidling av generell fagkunnskap og spørsmål av betydning for det akademiske virke, både innad i institusjonene, og ut til samfunnet. Formidling skal her, som i sjette ledd, leses i vid forstand. Det omfatter den akademiske formidlingen, men ikke vitenskapelig ansattes formidling av andre ting, eller deltakelse i debatter om andre typer tema.

Bokstav d gjelder saker om individuelle ansettelser og utnevnelser. Det er forbud mot direkte pålegg, men dette er ikke til hinder for at private institusjoner i sine vedtekter for eksempel har egne bestemmelser om vilkår for ansettelse.

Fjerde ledd omhandler undervisningsfriheten og gjelder for «den som gir undervisning ved institusjon under denne lov». Begrepet «undervisningsfriheten» henspiller på alle som underviser ved universiteter og høyskoler, uavhengig av oppdrags- eller ansettelsesgrunnet. Underviseren har et «selvstendig faglig ansvar for innhold og opplegg» av undervisningen. I dette ligger det både en rett og et ansvar til å formidle det som fagfellesskapet anser som beste tilgjengelige kunnskap, men også en rett til å formidle egne synspunkter og eventuelle avvikende hypoteser, perspektiver og forklaringsmodeller. Undervisningsfriheten er begrenset av rammer «som følger av lov eller med hjemmel i lov». Slike rammer følger blant annet av nasjonale rammeplaner fastsatt av departementet. Begrensninger i undervisningsfriheten vil også kunne følge av studieplan

for det faglige innholdet i studiene som er fastsatt av styret ved hver institusjon.

Femte ledd: Retten til å velge emne, definere problemstilling og fastsette metode for sin forskning og sitt faglige og kunstneriske utviklingsarbeid er, sammen med retten til å offentliggjøre resultater, kjernen i den individuelle akademiske friheten. Ordene «har rett til å velge» markerer denne individuelle rettigheten. Arbeidsgivers styringsrett kan ikke brukes til å gi instruks som innebærer inngrep i denne friheten, med mindre disse inngrepene er fastsatt i avtale. Retten omfatter både faste og midlertidige ansatte i vitenskapelige stillinger som har slike arbeidsoppgaver. I den grad studenter forsker eller underviser i tråd med anerkjente prinsipper og standarder i academia, vil den akademiske friheten også gjelde studentene. Retten til å velge emne og metode gjelder bare «innenfor de rammer som følger av ansettelsesforholdet eller særskilt avtale». «Ansettelsesforholdet» må forstås som et vidt og dynamisk begrep og er ikke begrenset til den opprinnelige inngåtte ansettelsesavtalen. Også den senere utviklingen i arbeidsforholdet må tas med ved vurderingen av hvilke rammer ansettelsesforholdet setter for friheten til å velge emne og metode. Institusjonen har rett til å tilby ansettelsesvilkår som kan innebære en faktisk begrensning i friheten til å velge emne og metode, for eksempel ved midlertidig eller fast ansettelse i konkrete forskningsprosjekter. Institusjonen må ved utformingen av slike arbeidsavtaler sørge for at de ikke går så langt i innskrenkningen av friheten at de handler i strid med det ansvar de er pålagt etter første ledd.

En begrensning i friheten til å velge kan også følge av «særskilt avtale». Dette kan for eksempel være en avtale om oppdragsforskning eller en samarbeidsavtale mellom flere forskere. En slik avtale kan inneholde bestemmelser om emner og problemstillinger som skal utredes, bestemmelser om metode og tidspunkt og form for offentliggjøringen. En ekstern oppdragsgiver eller et avtaleregulert samarbeidsprosjekt kan begrense den enkeltes rett til fritt å velge emne og metode. Den enkeltes akademiske frihet ligger i retten til å avslå å delta på et oppdrag eller i et prosjekt hvis forskeren mener at innholdet i avtalen er i strid med vedkommendes faglige integritet. Denne friheten til å si nei til prosjekter må igjen veies opp mot arbeidsgivers berettigede forventninger om at forskeren oppfylder den forskningsplikt som følger av arbeidsavtalen. Normalregelen må være at en forsker utfører de oppgaver arbeidsgiver påleg-

ger ham eller henne. En forsker som på grunnlag av sin akademiske frihet vil ønske å avslå å delta i et prosjekt, må kunne gi en solid faglig begrunnelse for hvorfor forskeren mener det ikke er forsvarlig å delta i prosjektet.

Sjette ledd er nytt. Det synliggjør den individuelle formidlingsfriheten på lik linje med undervisnings- og forskningsfriheten, og understreker at formidling (akademisk formidling i vid forstand) er både en individuell rett, og et individuelt ansvar. Formidlingsfrihet og -ansvar tilligger dem som både forsker og underviser, og dem som bare gjør en av delene. Fjerde til sjette ledd til sammen konkretiserer de tre arbeidsoppdragene til vitenskapelig ansatte. De ansattes rett til å formidle er en rett den enkelte i utgangspunktet har i forhold til arbeidsgivers styringsrett. Den akademiske friheten, også i formidlingsoppdraget, innebærer både en rett og et ansvar.

Det faglige ansvaret for de vitenskapelig ansatte etter fjerde til sjette ledd har to sider. Det er for det første et ansvar for å drive sannhetssøken ved å forholde seg til de kvalitets-, etikk- og saklighetsnormene som gjelder på feltet deres. For det andre er det et ansvar for å bidra til at andre i fagfelleskapene holder seg til disse normene, for eksempel ved å bidra med fagfellevurderinger, fremsettelse av alternative hypoteser eller falsifisering, eller ved motargumenter og oppklaringer av faglige spørsmål de selv mener er feil eller unyansert belyst i offentlig formidling eller debatt. Ansvaret er ikke ment å innskrenke eller begrense yringsfriheten for den enkelte, eller andre.

Retten etter *sjunde ledd* til å offentliggjøre resultatene fra forskning og faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid er en viktig del av den individuelle akademiske friheten.

Første punktum pålegger universiteter og høyskoler å sørge for åpenhet om resultatene fra forskning og faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid. Regelen må ses i sammenheng med institusjonens ansvar etter første ledd, og § 2-1 bokstav c om universiteters og høyskolars generelle formidlingsansvar. Universiteter og høyskoler er ikke gjennom bestemmelsen pålagt et direkte ansvar for offentliggjøring. Bestemmelsen gir heller ikke institusjonen en selvstendig rett til å gripe inn i forskerens rådighet over sine resultater og bestemme at disse skal offentliggjøres på et bestemt tidspunkt eller på en bestemt måte. Institusjonene vil kunne pålegge de faglig ansatte som hovedregel å publisere i åpent tilgjengelige kanaler.

Andre punktum gir forskeren rett til å offentliggjøre sine forskningsresultater. Institusjonen eller

oppdragsgiver kan ikke hindre offentliggjøring med mindre noe annet er avtalt i samsvar med denne bestemmelsen. Forskeren skal sørge for slik offentliggjøring. I bestemmelsen ligger det ikke en produksjonsplikt for forskeren, og institusjonen kan ikke pålegge forskeren å offentliggjøre resultater på et bestemt tidspunkt eller med en bestemt hyppighet. Hvis institusjonen som arbeidsgiver mener at en forsker ikke oppfyller rimelige forventninger om offentliggjøring av forskningsresultater, må dette vurderes som et spørsmål om forskeren oppfyller sin forskningsplikt etter arbeidsavtalen.

Etter *tredje punktum* skal forskere stille det relevante forskningsgrunnlag til rådighet i overensstemmelse med god skikk på vedkommende område. Det stilles ikke krav til at forskningsgrunnlaget blir offentliggjort, men at det gjøres tilgjengelig ved etterspørsel. Begrepet «forskingsgrunnlaget» vil omfatte for eksempel statistiske grunnlagsdata eller fysisk materiale. Forskningsgrunnlag omfatter i denne sammenheng også relevant grunnlagsmateriale for faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid. Hva som er å anse som det «relevante» forskningsgrunnlaget vil variere med hva som er god skikk for vedkommende fagområde. I tvilstilfelle vil formålet med å stille det til rådighet, da særlig etterprøvbareheten, være avgjørende.

Etter *fjerde punktum* kan institusjonen gi samtykke til utsatt offentliggjøring. Institusjonen kan ikke ensidig pålegge forskeren å utsette offentliggjøring, utsettelsen må være basert på en avtale mellom institusjonen og forskeren. Institusjonen kan gi samtykke til utsatt offentliggjøring når legitime hensyn tilsier det. Det må i hvert enkelt tilfelle være et reelt behov for utsettelsen. Eksempelvis kan utsatt offentliggjøring skje der dette er nødvendig for å beskytte patentrettslige eller konkurransemessige interesser, eller av hensyn til løpende forskningsarbeid. Det er institusjonen i samråd med forskeren som i hvert enkelt tilfelle må vurdere nødvendigheten av og behovet for utsatt offentliggjøring.

Femte punktum fastsetter at begrensninger i retten til å offentliggjøre må være tidsavgrenset. Hvor langt fram i tid det kan avtales eller fastsettes en begrensning uten at det er i strid med bestemmelsen, må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Utgangspunktet er at offentliggjøring skal finne sted når begrunnelsen eller formålet med utsettelsen ikke lenger er til stede. «Avtales» omfatter avtaler mellom institusjonen og forskeren, mens «fastsettes» omfatter blant annet styrets myndighet til å beslutte utsettelse. Styret

kan ikke fastsette utsettelse i strid med den ansattes rett til selvbestemmelse over tidspunktet for offentliggjøring. Med begrepet «følger av lov eller med hjemmel i lov», tenkes det eksempelvis på regler om taushetsplikt og vern av forsvarshemmeligheter.

Til § 2-3 Norsk og samisk fagspråk

Paragrafen viderefører dagens lov § 1-7 første ledd med enkelte endringer og blant annet språklig tilpasninger til lov 21. mai 2021 om språk. Paragrafen er omtalt i punkt 6.3.

Første ledd er en videreføring av nåværende § 1-7 første ledd. Regelen slår fast at universiteter og høyskoler skal bruke, utvikle og styrke norsk (bokmål og nynorsk) som fagspråk. Dette innebærer blant annet at universitetene og høyskolene må utforme individuelt tilpassede språkstrategier. Universiteter og høyskoler må bidra til at det blir utviklet nye termer på norsk, både bokmål og nynorsk.

Terminologiarbeidet må i nødvendig utstrekning og på hensiktsmessig måte knyttes opp mot den overordnede nasjonale samordningsfunksjonen for utvikling og tilgjengeliggjøring av terminologi, i samarbeid med blant annet Språkrådet og Termportalen ved Universitetet i Bergen. Oppdaterte og tilgjengelige termlister med parallell terminologi på engelsk og norsk (bokmål og nynorsk) er viktig.

Vedlikehold og utvikling av norsk fagspråk er en del av institusjonenes ansvar etter § 2-1 bokstav a om undervisning. Ansvar for norsk fagspråk må også reflekteres i rutiner og retningslinjer for faglig formidling i bred forstand, og for vitenskapelig og annen faglig publisering. Ansvarer innebærer videre at universiteter og høyskoler på ulike måter medvirker til at det blir utviklet norsk-språklige læremidler for høyere utdanning.

Andre ledd knytter seg til samisk språk. Kunnskapsdepartementet har i tildelingsbrev gitt noen universiteter og høyskoler et særlig ansvar for samisk forskning og høyere utdanning. For 2023 er dette Samisk høyskole, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og Nord universitet.

Ansvar for samisk fagspråk vil i prinsippet omfatte de samme oppgavene som ansvaret for norsk fagspråk. Samisk fagspråk står overfor større utfordringer enn norsk fagspråk. Videre utvikling av oppgaver og prioriteringer innenfor dette området må skje i tett samarbeid mellom de institusjonene som er gitt et særskilt ansvar. Arbeidet må også tilpasses situasjonen for de ulike samiske språkene.

Tredje ledd er nytt. Det gjeninnfører hovedregelen fra 1995 til 2005 om norsk undervisningsspråk som var lovfestet i daværende universitets- og høyskolelov. Tillegget om samisk språk er nytt. Denne plikten er en presisering av plikten i første og andre ledd til å bruke, utvikle og styrke norsk og samisk fagspråk i første og andre ledd. Med «undervisning» i denne sammenhengen menes alle former for kollektive læringsaktiviteter som inngår i den aktuelle studieenheten, og som er organisert av lærestedet, inkludert forelesninger, seminarer, kollokvier og veiledning.

«Undervisningsspråket» er det språket disse læringsaktivitetene i hovedsak foregår på, enten det dreier seg om muntlig eller skriftlig kommunikasjon. Når faglige hensyn tilsier det, og det ikke er til vesentlig ulempe for studentene, kan enkelte læringsaktiviteter som unntak foregå på andre språk enn det som er oppgitt som undervisningsspråket, for eksempel gjesteforelesninger eller veiledning av enkeltstudenter. Begrepet «undervisningsspråk» omfatter ikke skriftlige læremidler.

Tredje ledd andre punktum om unntak innebærer at det gis et handlingsrom for universitetene og høyskolene til å vedta at undervisningsspråket i forelesninger eller andre undervisningssituasjoner kan være på andre språk enn norsk eller samisk. Slike unntak besluttet på grunnlag av en faglig vurdering. Begrunnelser for permanente unntak kan for eksempel ligge i fagets innhold, for eksempel at studiet innebærer opplæring i fremmedspråk eller retter seg primært mot internasjonale studenter. Det kan også gjøres midlertidige unntak, for eksempel når det ikke er tilgang på norsk- eller samiskspråklige undervisere med den nødvendige fagkompetansen. Det er et krav at en klar overvekt av undervisningen over tid skal gis på norsk eller samisk i studieenheter hvor det ikke er faglige grunner til å gi permanent unntak. Institusjonen må også vurdere om bruk av fremmedspråk vil kunne få uakseptabel negativ betydning for norske studenters studiesituasjon. Det vil blant annet avhenge av hvilket gradsnivå undervisningen er på.

Fjerde ledd gir hjemmel for departementet til å fastsette forskrift om institusjonenes ansvar etter denne paragrafen.

Til § 2-4 Åpne forelesninger

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-8 andre ledd, men utvider retten for institusjonene til å fastsette unntak. Ordlyden er endret, fra at forelesningene skal være offentlige til at de skal være

åpne for allmenheten. Dette er ikke ment å endre innholdet. Paragrafen er omtalt i punkt 6.4.

Første punktum fastslår hovedregelen om at fysiske forelesninger skal være åpne for allmenheten. Regelen omfatter ikke heldigitale forelesninger. Fysiske forelesninger som også strømmes er omfattet. Kravet om åpen tilgang for allmenheten gjelder bare den fysiske forelesningen. Videre gjelder dette kravet bare ordinære forelesninger, ikke andre undervisningsformer.

Andre punktum gir institusjonene rett til å lukke forelesninger når særlige hensyn taler for det, eller det er fastsatt egenbetaling. Når det gjelder første alternativ, må institusjonene ha en saklig begrunnelse for lukking. Særlige hensyn kan være at forelesningens art tilsier det, for eksempel ved kliniske demonstrasjoner eller formidling av taushetspliktbelagt materiale. I slike tilfeller kan institusjonen ha en plikt til å lukke forelesningen. Også institusjonenes ansvar for å sikre studentene et godt læringsmiljø kunne gi grunnlag for lukking. Det kan videre være nødvendig å lukke forelesninger dersom tilstrømmingen til forelesningene er så stor at det er problematisk å skaffe store nok auditorier, eller der brannforskrifter eller andre fysiske utfordringer tilsier at det er nødvendig å begrense adgangen. Institusjonen kan ikke lukke forelesninger med begrunnelsen at det er ønskelig for å holde nede eller redusere antall privatister ved et studium.

Institusjonene har også hjemmel til å lukke forelesninger når det er fastsatt egenbetaling for emnet eller studiet som forelesninger inngår i. Dette gjelder de private institusjonene, og de statlige dersom disse har fastsatt egenbetaling etter § 2-5.

Til § 2-5 Gratis høyere utdanning ved statlige universiteter og høyskoler

Paragrafen viderefører dagens lov § 7-1 med språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 6.5.

Gratisprinsippet er lovfestet i *første ledd*, som innebærer at høyere utdanning ved statlige universiteter og høyskoler skal være gratis. Statlige universiteter og høyskoler kan ikke ta egenbetaling fra studentene med mindre departementet har gitt særskilt adgang til det i forskrift. Gratisprinsippet gjelder ordinære utdanninger som fører fram til en grad eller yrkesutdanning ved statlige universiteter og høyskoler. Med ordinære utdanninger menes sammenhengende utdanningsløp som fører fram til en grad eller yrkesutdanning.

I andre ledd første punktum er departementet gitt hjemmel til å fastsette i forskrift at universiteter og høyskoler kan kreve betaling for studier som ikke gir studiepoeng eller som i hovedsak retter seg mot arbeidslivet eller personer i arbeid. Slike studier med egenbetaling skal ikke uthule gratisprinsippet etter første ledd. I forskrift om egenbetaling ved universiteter og høyskoler 15. desember 2005 nr. 1506 (egenbetalingsforskriften) § 3-2 er det fastsatt visse unntak som åpner for egenbetaling for studietilbud som krever arbeidserfaring og er tilpasset personer i arbeid.

Andre ledd andre punktum gir departementet hjemmel til å forskriftsfeste regler om institusjonenes adgang til å kreve dekket enkelte utgifter til læremidler og utstyr. Dette er fastsatt i egenbetalingsforskriften § 3-3, med blant annet regler om at studentene kan pålegges å ha egen bærbar datamaskin.

Tredje ledd presiserer at departementet i særskilte tilfeller kan godkjenne unntak fra gratisprinsippet og gi et statlig universitet eller høyskole adgang til å ta egenbetaling fra studentene. Forhold som departementet vil legge vekt på er blant annet samfunnsnytt, behovet for utdanningstilbudet, om det er et valgfritt tilbud, omfanget av egenbetalingen og om institusjonen har alternativer til dispensasjonssøknaden. Denne unntakshjemmelen skal tolkes svært snevert og anvendes veldig sjeldent, for eksempel midlertidig ved utfasing av et egenbetalingsstudium eller i en overgangsperiode.

Til § 2-6 Egenbetaling for statsborgere fra land utenfor EØS og Sveits

Paragrafen viderefører dagens lov § 7-1 a med en språklig endring. Paragrafen er omtalt i punkt 6.6.

Bestemmelsens *første ledd første punktum* gir hovedregelen om at statlige universiteter og høyskoler skal kreve egenbetaling fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS og Sveits.

Første ledd andre punktum bestemmer at egenbetalingen minst skal dekke institusjonenes kostnader for utdanningen. Dette innebærer at alle direkte og indirekte kostnader knyttet til studietilbudet blir dekket av egenbetalingen vurdert over tid.

Bestemmelsens *andre ledd* gir unntak fra hovedregelen om egenbetaling i første ledd, og bestemmer i hvilke tilfeller institusjonene ikke skal ta egenbetaling.

Andre ledd bokstav a bestemmer at institusjonene ikke skal kreve egenbetaling fra utenlandske statsborgere som etter internasjonale avtaler har

rett til å bli likebehandlet med norske statsborgere. Her er det foretatt en språklig endring. Rett til likebehandling etter internasjonale avtaler følger av EØS-avtalen for EØS-borgere og visse av deres familiemedlemmer, av EFTA-konvensjonen for sveitsiske statsborgere, og av separasjonsavtalen mellom EFTA-landene og Storbritannia som følge av sistnevntes uttreden fra EU. Det går fram av første ledd første punktum at institusjonene ikke skal kreve egenbetaling fra studenter som er statsborgere i EØS-land og i Sveits. Andre ledd bokstav a vil dermed i praksis omfatte andre grupper som har rett til å bli likebehandlet med norske statsborgere etter internasjonale avtaler. Dette kan for eksempel gjelde britiske statsborgere i Norge som hadde benyttet seg av sin rett til fri bevegelighet før Storbritannias uttreden fra EU 31. desember 2020, eller for visse familiemedlemmer til EØS-borgere i Norge.

Andre ledd bokstav b bestemmer at institusjonene ikke skal kreve egenbetaling fra utenlandske statsborgere som kan ha rett til lån og stipend på samme vilkår som norske statsborgere etter utdanningsstøttereguleringen. Forskrift om utdanningsstøtte § 7 gir vilkår for rett til lån og stipend til utenlandske statsborgere. I hovedtrekk gir vilkårene rett til lån og stipend for studenter som har lovlig opphold i Norge og som

- har permanent oppholdstillatelse, oppholdstillatelse i Norge på grunn av sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til riket, er gift med norsk statsborger og begge bor i Norge, eller er familiemedlem til en EØS-borger som har et annet oppholdsgrunnlag i Norge enn utdanning.
- i minst 24 måneder har hatt sammenhengende fulltidsarbeid i Norge med oppholdstillatelse som arbeidstaker, og har vært bosatt i og betalt skatt til Norge.
- i minst 36 måneder har vært bosatt i og vært i utdanning i Norge, og har bestått tilsvarende 3 års fulltidsutdanning uten offentlig støtte til utdanning.

Utenlandske studenter som har fått innvilget søknad om lån og stipend fra Lånekassen, fyller disse vilkårene og dette kan legges til grunn av institusjonene. For søkere som ikke mottar lån og stipend, vil institusjonene måtte vurdere om vilkårene i forskrift om utdanningsstøtte § 7 kan være oppfylt. Institusjonenes vurdering av dette legges til grunn ved avgjørelsen om egenbetaling, men har ikke betydning ved en eventuell senere behandling av søknad om lån og stipend i Lånekassen.

Også tredjelandsstudenter som får utdanning gjennom oppdragsundervisning – f.eks. et utdanningstilbud som tilbys som oppdrag til en bedrift – faller utenfor, jf. også egenbetalingsforskriften §§ 1-1 og 1-2 bokstav d.

Av andre ledd bokstav c går det fram at det ikke skal kreves egenbetaling fra doktorgradskandidater. Kandidater i doktorgradsutdanninger vil normalt enten vil være ansatt i stipendiatstilling ved institusjonen eller ansatt i annen virksomhet, og være dekket av en avtale som gjerne innebærer ekstern finansiering til institusjonen.

Andre ledd bokstav d første punktum bestemmer at institusjonene ikke skal kreve egenbetaling for studenter som er omfattet av et institusjonelt utvekslingssamarbeid. Unntaket for utvekslingsstudenter som er på utveksling i Norge, inkluderer studenter som kommer under avtaler inngått på nasjonalt nivå og som innebærer konkrete forpliktelser om antall innkommende studenter.

Andre ledd bokstav d andre punktum åpner for at det i visse tilfeller likevel kan kreves egenbetaling også under utvekslingsavtaler. Den enkelte institusjon har mulighet til å inngå avtaler om gjensidig egenbetaling, i tilfeller hvor det er ønskelig å unngå et asymmetrisk utvekslingssamarbeid mellom institusjonene. I enkelte tilfeller kan det ligge til grunn for utvekslingssamarbeidet at studenter fra en norsk institusjon må betale skolepenger ved utveksling til den utenlandske institusjonen. I disse tilfellene har institusjonen mulighet til å kreve egenbetaling av innkommende studenter. Institusjonene må i de tilfellene selv vurdere hvorvidt det er ønskelig med egenbetaling for å sikre gjensidighet i utvekslingssamarbeidet og størrelsen på den eventuelle egenbetalingen.

I tredje ledd fastsettes det at departementet kan gi forskrift om ytterligere unntak fra kravet om egenbetaling. Dette unntaket gjelder generelt. Det er spesielt relevant for studenter som kommer gjennom nasjonale samarbeidsprogrammer. Slike unntak vil bli fastsatt for studenter som kommer via blant annet NORPART og NORHED, som er studieopphold organisert som en del av et nasjonalt finansiert samarbeidsprogram. Departementet gis også hjemmel til å fastsette unntak for andre grupper.

Til § 2-7 Særskilt ansvar for enkelte institusjoner

Paragrafen viderefører dagens lov § 1-4 med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 6.7.

I *første ledd første punktum* er ansvaret for kunstnerisk utviklingsarbeid tatt inn i tillegg til ansvaret for grunnforskning. Ansvaret gjelder innenfor de områdene der institusjonene tilbyr forskerutdanning og kan tildele doktorgrad. Om ansvaret omfatter både grunnforskning og kunstnerisk utviklingsarbeid eller én av delene, kommer an på hva slags doktorgrader institusjonen tildele. Bestemmelsen gir ikke institusjoner med rett til å tildele doktorgrad rettskrav på særskilt finansiering. Institusjoner som har rett til å tildele doktorgrad, vil ha et særlig ansvar for å uteksaminere doktorgradskandidater for å kunne beholde sin akkreditering. Det fastsettes nærmere krav til akkreditering av doktorgrader i forskrift med hjemmel i § 3-2.

Første ledd andre punktum gir departementet hjemmel til å pålegge enkelte institusjoner særskilt nasjonalt ansvar på bestemte områder. Et slikt pålegg kan være ett av flere virkemidler for å opprettholde små fag. Dersom et slikt nasjonalt ansvar får økonomiske konsekvenser, vil det nærmere innholdet i ansvaret måtte forelegges Stortinget gjennom behandlingen av de årlige budsjetter.

Andre ledd første punktum regulerer fem institusjoners særlige ansvar for museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Dette er i realiteten nasjonalmuseer på sine områder. Universitetsmuseene forvalter blant annet statens eierskap til automatisk fredede kulturminner og er tillagt ansvar for rådgivning, vurdering av dispensasjonssøknader, gjennomføring av utgravninger, vitenskapelig dokumentasjon, konservering og innlemming i samlinger etter kulturminneloven. Universitetsmuseenes virksomhet på det naturhistoriske området gir blant annet det vitenskapelige grunnlaget for Artsdatabankens publikasjoner som rødlistene for arter og naturtyper, for fremmedartlisten («svartelista») og for miljøforvaltningens oppfølging av naturmangfoldsløven. *Andre ledd andre punktum* gir hjemmel til departementet til å gi forskrift om samarbeid og arbeidsdeling mellom universitetene om museumsvirksomhet.

Tredje ledd gir departementet hjemmel til å legge driften av en nasjonal fellesoppgave til en bestemt institusjonen. Det kan for eksempel være hensiktsmessig med slik organisering i oppstartsfasen for en ny og liten virksomhet eller tjeneste. Å legge driften av en nasjonal fellesoppgave til et universitet eller en høyskole må gjøres i samråd med institusjonen. Driften av den nasjonale fellesoppgaven vil ikke ligge innfor styrets ansvar etter §§ 4-1 og § 5-2. Institusjonens ansvar vil være

begrenset til de administrative tjenestene. De øvrige organisatoriske rammene, for eksempel om det skal være et eget styre for driften av oppgaven, må vurderes i hvert tilfelle.

Til § 2-8 universiteters og høyskolars behandling av personopplysninger

Første ledd viderefører dagens lov § 4-15 første og tredje ledd med enkelte endringer. *Andre ledd* viderefører dagens § 4-15 sjette ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 6.8.

Første ledd første punktum gir et supplerende rettsgrunnlag for at universiteter og høyskoler kan behandle personopplysninger om søkere, studenter og doktorgradsstudenter. Personopplysningsloven og personvernforordningen regulerer behandlingen av personopplysninger. Formålet med regelverket er å beskytte den registrerte mot at personvernet blir krenket gjennom behandlingen av personopplysninger om vedkommende. Med «personopplysninger» menes opplysninger og vurderinger som kan knyttes til en enkeltperson.

Første ledd andre punktum gir supplerende rettsgrunnlag for å behandle personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10. Opplysninger som nevnt i artikkel 9 er personopplysninger om blant annet rase, etnisk opprinnelse, politisk oppfatning, religion og helse. Opplysninger som nevnt i artikkel 10 er personopplysninger om blant annet straffedommer og lovovertrædelser.

Det er to vilkår for når institusjonene kan behandle denne typen personopplysninger. For det første kan det gjøres når det er nødvendig for å behandle saker knyttet til adferd og reaksjoner etter §§ 12-1 – 12-7. Det andre vilkåret, at søkeren eller studenten selv har gitt opplysningene eller gitt tillatelse til at de kan innhentes, er særlig aktuelt ved søknader om tilrettelegging.

Andre ledd gir hjemmel for at departementet kan fastsette forskrift om institusjonenes behandling av personopplysninger.

Kapittel 3 Akkreditering, kvalitetssikring og grader mv.

Til § 3-1 Institusjonskategori og egennavn

Paragrafen viderefører dagens lov § 1-2 andre ledd og § 7-2 første ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 7.1.

Første ledd er en videreføring av regelen om at det er Kongen som bestemmer hvilken kategori den enkelte institusjon tilhører, og at dette skjer på

grunnlag av en faglig vurdering fra Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT). Det innebærer at et vedtak om akkreditering er en forutsetning for en beslutning om endret institusjonskategori. Kravene for akkreditering i kategoriene universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole er fastsatt i studiekvalitetsforskriften kapittel 3. Det at vedtaket om innplasseringen i institusjonskategori er basert på institusjonsakkreditering fra NOKUT, skal sikre kvaliteten i høyere utdanning og at den faglige kvalitetssikringen skjer i tråd med de europeiske standardene og retningslinjene som er vedtatt i Bologna-prosessen – *European Standards and Guidelines for Quality assurance in the European Higher Education Area* (ESG).

Andre ledd første punktum regulerer at det er departementet som har myndighet til å fastsette egennavnet for statlige universiteter og høyskoler. Private institusjoner fastsetter selv sitt egennavn, men navnet må også vise hvilken kategori institusjonen tilhører, jf. tredje punktum.

Andre ledd tredje punktum om at universiteters og høyskolars egennavn skal beskrive hvilken institusjonskategori institusjonen tilhører, innebærer at betegnelsene «høyskole», «vitenskapelig høyskole» og «universitet» må brukes i navnene. Alle universitetene skal ha «universitet» som del av navnet. Noen statlige vitenskapelige høyskoler med godt kjente og innarbeidede navn har beholdt navnene sine.

Til § 3-2 Akkreditering av institusjoner og studietilbud

Paragrafen viderefører dagens lov §§ 2-1 sjette ledd bokstav b, 3-1 første ledd første til tredje punktum og 3-1 tredje ledd første punktum. Paragrafen er omtalt i punkt 7.2.

Første ledd innebærer et krav om at alle studietilbud i høyere utdanning enten må være akkreditert av NOKUT eller av en institusjon med myndighet til å akkreditere egne studietilbud. Hvilke studier den enkelte institusjon har myndighet til å akkreditere selv, framgår av vedtak om institusjonskategori etter § 3-1 og hvilke grader og yrkesutdanninger institusjonen har rett til å gi etter § 3-8, jf. også § 3-4.

Andre ledd er en definisjon av begrepet akkreditering. Kravene til faglig vurdering som underlag for beslutninger om akkreditering gjelder for alle akkrediteringer, i regi av både NOKUT og universitetene og høyskolene. Standardene og kriteriene som etter definisjonen må være oppfylt, refererer til kravene for akkreditering fastsatt i loven og forskrifter, og til kravene for de ulike gradene, mv. De

gjelder slikt som organisering og infrastruktur, kvalitetssikring, relevans, internasjonalisering og fagmiljøets /-enes stabilitet, størrelse og forsknings- og utdanningsfaglig kompetanse mv.

Tredje ledd første punktum presiserer at akkreditering bygger på at kravene til kvalitetssikring og kvalitetsarbeid er oppfylt, jf. § 3-5. For ekstern akkreditering av studieprogram må institusjonen ha et tilfredsstillende system for kvalitetssikring. For institusjonsakkreditering, og dermed rett til selv å akkreditere studier, er det krav om et tilfredsstillende kvalitetsarbeid. Kvalitetssikringsarbeidet må blant annet følge de europeiske standardene og retningslinjene for kvalitetssikring i høyere utdanning, ESG. Se merknad til § 3-5.

Tredje ledd andre punktum oppstiller et krav om at studietilbudene skal være i samsvar med Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring, det vil si at læringsutbyttebeskrivelsene for studiene skal være på nivå 6 for bachelor, nivå 7 for master, mv. og nivå 8 for doktorgrader. Se merknad til § 3-8 tredje ledd.

Fjerde ledd gir hjemmel for at departementet gir forskrift om standarder og kriterier for akkreditering av institusjoner og studietilbud.

Til § 3-3 NOKUTs akkreditering av institusjoner og studietilbud

Paragrafen viderefører dagens lov §§ 3-1 andre ledd og 3-1 første ledd siste punktum, og lovfester studiekvalitetsforskriften 3-10 andre ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 7.3.

Første ledd første punktum presiserer at NOKUTs akkreditering av institusjoner og studietilbud skal baseres på faglige vurderinger fra eksterne sakkyndige som er oppnevnt av NOKUT. Den sakkyndige komitéen skal samlet ha kompetanse på og erfaring fra gjennomføring av relevante studietilbud eller fra relevant institusjonskategori. I de europeiske reglene om kvalitetssikring, *European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area* (ESG), er bruken av sakkyndige, inkludert studenter, i ekstern kvalitetssikring, ett av flere krav (en standard). *Første ledd andre punktum* stiller krav om at bachelorgrad skal være den minste enheten som kan akkrediteres av NOKUT. Denne begrensningen gjelder nye tilbydere, det vil si institusjoner som ikke har fått akkreditert studietilbud fra før. Regelen er begrunnet i kvalitetshensyn og skal sikre at akkrediterte studietilbud forankres i tilstrekkelig robuste fagmiljøer. Dette er av stor betydning for utdanningskvaliteten. Institusjoner som har fått akkreditert et bachelorstu-

dium, kan søke NOKUT om akkreditering av kortere studietilbud.

Andre ledd innebærer at NOKUT i særskilte tilfeller kan fastsette at søknader om akkreditering ikke vil bli behandlet før etter en periode på inntil to år, såkalt søknadskarantene. Det er for å unngå at den videre utviklingen av det aktuelle studiet blir preget av hastverk og manglende kvalitetssikring ved institusjonen. Det er ikke minst viktig for studentene. Institusjonen trenger ofte tid til å sette inn de nødvendige tiltakene for at studiet skal bli akkreditert på nytt. Regelen medfører også at institusjonene ikke beslaglegger NOKUTs ressurser unødig før en ny søknad er moden til å bli fremmet. Om det skal ilegges slik søknadskarantene, må beslutningen i hvert enkelt tilfelle være gjenstand for en forholdsmessighetsvurdering.

Tredje ledd innebærer en begrensning av klageordningen sammenlignet med reglene i forvaltningsloven. *Første punktum* begrenser klageinstansens prøvingsadgang. Klageinstansen kan i slike saker prøve om vedtaket er innenfor lovens rammer, om avgjørelsen bygger på korrekt saksbehandling og på et riktig faktum, og om det foreligger brudd på de ulovfestede prinsippene om saklighet, likhet og forsvarlighet. Klageinstansen kan imidlertid ikke overprøve de faglige skjønnsmessige vurderingene, altså forvaltningsskjønnet. *Andre punktum* begrenser hvem som kan klage på vedtaket. Det er bare den som har søkt om akkreditering, som kan klage, og ikke andre med rettslig klageinteresse etter forvaltningsloven. Både offentlige og private institusjoner har klagerett, jf. forvaltningsloven § 28.

Til § 3-4 Universiteters og høyskolars akkreditering av egne studietilbud

Paragrafen er delvis ny og viderefører i tillegg dagens lov §§ 3-1 tredje ledd og 3-3 første, andre og fjerde ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 7.4.

Første ledd første punktum fastslår at institusjoner som i tråd med vedtak om institusjonskategori etter § 3-1 første ledd kan kalle seg universitet, vitenskapelig høyskole eller akkreditert høyskole, selv kan akkreditere nye studietilbud ved egen institusjon i samsvar med sin akkrediteringsmyndighet, det vil si de gradene og yrkesutdanningene institusjonen har rett til å gi etter § 3-8. Også innenfor de områdene der institusjoner har akkrediteringsmyndighet, skal NOKUT føre tilsyn med kvalitetsarbeidet og med at institusjoner og studietilbud oppfyller gjeldende standarder og kriterier for akkreditering, jf. § 3-6.

Første ledd andre punktum innebærer at institusjonenes akkrediteringer skal bygge på relevante forskrifter fastsatt av departementet og NOKUT. Institusjonene skal redegjøre for de vurderingene de gjør når de tar stilling til om et studietilbud tilfredsstillende gjeldende standarder og kriterier for akkreditering. Institusjonenes vurdering av hvordan studietilbud fyller forskriftskravene, skal være dokumentert. Dette dokumentasjonskravet gjelder de vurderingene institusjonen gjør på tidspunktet for etablering, i forbindelse med større endringer av studietilbudet, og i forbindelse med evaluering og revidering av studietilbud. Institusjonene er ansvarlige for å sette i verk tiltak for å forbedre, eventuelt legge ned, studietilbud som ikke fyller kravene til akkreditering.

Andre ledd presiserer hvilken akkrediteringsmyndighet et universitet har. Et universitet har myndighet til å selv akkreditere studietilbud på alle nivåer ved egen institusjon så lenge institusjonen har rett til å tildele den aktuelle graden eller yrkesutdanningen jf. § 3-8.

Tredje ledd regulerer hvilken akkrediteringsmyndighet vitenskapelige høyskoler og høyskoler med institusjonsakkreditering har. Innenfor gradsrettighetene etter § 3-8 kan de selv akkreditere egne studietilbud på lavere grads nivå. Innenfor fagområdene der de kan tildele doktorgrad, har vitenskapelige høyskoler og akkrediterte høyskoler myndighet til å akkreditere egne studietilbud på både lavere og høyere grads nivå. På høyere grads nivå kan institusjonene i praksis bare akkreditere nye, egne masterstudier på de områdene de kan tildele doktorgrad, på grunn av begrensningene som følger av gradsrettighetene etter § 3-8. Innenfor fagområder der de ikke kan tildele doktorgrad, må disse institusjonene søke NOKUT om akkreditering av studietilbud på høyere grads- og doktogradsnivå.

Fjerde ledd presiserer at departementet kan trekke tilbake en institusjons akkrediteringsmyndighet. Dette kan departementet gjøre dersom NOKUT finner at en institusjon ikke har et tilfredsstillende kvalitetsarbeid, jf. § 3-5 om kvalitetssikring og § 3-6 om NOKUTs tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid.

Til § 3-5 Kvalitetssikring

Paragrafen viderefører reglene i dagens lov §§ 1-6 og 2-1 sjettede ledd punkt a og studiekvalitetsforskriften § 2-1 tredje ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 7.5.

Første ledd viderefører kravet om at universitetene og høyskolene må ha et tilfredsstillende

internt system for å sikre og videreutvikle utdanningskvaliteten, og at studentevalueringer må inngå i dette systemet. Det innebærer at institusjonene må legge til rette for løpende utvikling av utdanningskvaliteten og kunne avdekke sviktende kvalitet i studietilbudene. Videre må de kvalitets-sikre alle forhold som har betydning for studie-kvaliteten, fra informasjon overfor mulige søkere til avsluttet utdanning. Kvalitetsarbeidet må være forankret i institusjonens styre og ledelse på alle nivåer, og det må også dokumenteres. Kravene til dokumenterte ordninger for kvalitetssikring og kvalitetsutvikling er selvstendige vilkår for akkreditering av studietilbud og institusjoner.

Andre ledd viderefører, med en noe endret ordlyd, bestemmelsen i studiekvalitetsforskriften § 2-1 tredje ledd om at kvalitetssikringsarbeidet skal være i samsvar med kravene i standardene og retningslinjene for kvalitetssikring i Det europeiske området for høyere utdanning – *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*. Der er det satt krav til

1. kvalitetsarbeidet ved universiteter og høyskoler
2. et eksternt system for kvalitetssikring i regi av et uavhengig kvalitetssikringsorgan, som i Norge er NOKUT
3. at nasjonale myndigheter må fastsette egnede rammer for dette kvalitetsarbeidet.

Tredje ledd viderefører hjemmelen om at departementet kan gi forskrift om krav til kvalitets-sikringssystemer og kvalitetsarbeid.

Til § 3-6 Tilsyn med studietilbud, kvalitetsarbeid mv.

Paragrafen er delvis ny og delvis en videreføring av dagens lov §§ 1-6, 2-1 tredje, femte og sjette ledd og 3-1 fjerde ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 7.6.

Første ledd slår fast at det er NOKUT som er tilsynsmyndighet for universiteters og høyskolars kvalitetsarbeid og for at institusjoner og studietilbud oppfyller gjeldende standarder og kriterier for akkreditering. Kravene til institusjonenes kvalitetsarbeid er regulert i § 3-5. Standarder og kriterier for akkreditering er regulert i §§ 3-2 og 3-3.

Andre ledd regulerer institusjonenes bistands- og opplysningsplikt i forbindelse med tilsyn. Plikten innebærer at institusjonene skal legge til rette for at tilsynet kan utføres, inkludert skaffe nødvendig dokumentasjon og gi adgang til lokaler. Plikten er generell i den forstand at den omfatter alle mulige måter å gi tilgang til opplysninger og lokaler på. NOKUT kan kreve å få opplysninger

som kan ha betydning for vurdering av oppfyllelse av kravene som er fastsatt i eller med hjemmel i loven. NOKUT kan gjennomføre undersøkelser i tilsynsarbeidet.

Tredje ledd gir NOKUT hjemmel til å pålegge retting dersom NOKUT finner at institusjonenes kvalitetsarbeid ikke er tilfredsstillende, eller at en institusjon eller et studietilbud ikke oppfyller gjeldende standarder og kriterier for akkreditering. NOKUT skal fastsette en frist for retting. Fristene som settes, er fra tre til tolv måneder, avhengig av antallet mangler og manglenes natur.

Fjerde ledd gir NOKUT hjemmel til å legge en institusjon søknadskarantene i tilfeller hvor fristen for å rette forholdene etter tredje ledd er utløpt, og forholdene fremdeles ikke er tilfredsstillende. Denne regelen om søknadskarantene kan anvendes i forbindelse med at institusjonenes kvalitetsarbeid ikke er tilfredsstillende, eller i forbindelse med at en institusjon eller et studietilbud ikke oppfyller gjeldende standarder og kriterier for akkreditering. Institusjonene kan kreve nytt tilsyn ett år etter NOKUTs vedtak, og igjen få behandlet søknader om akkreditering hvis NOKUT finner forholdene tilfredsstillende. For vedtak om søknadskarantene må NOKUT gjøre en forholdsmessighetsvurdering i samsvar med forvaltningsrettslige prinsipper. I denne vurderingen er det relevant å se hen til bruddets art, hvor lang frist institusjonen har og hva som er årsaken til at forholdene ikke er rettet innen fristen.

Femte ledd gir NOKUT hjemmel til å trekke tilbake akkrediteringen av en institusjon eller et studietilbud. Slik reaksjon kan brukes dersom fristen for å rette forholdene etter tredje ledd er utløpt, og institusjonen eller studietilbudet fortsatt ikke oppfyller fastsatte standarder og kriterier for akkreditering.

Ordlyden i femte ledd er endret fra «skal» til «kan». Dette tydeliggjør at NOKUT i disse tilfeller må gjøre en forholdsmessighetsvurdering i samsvar med forvaltningsrettslige prinsipper. I denne vurderingen er det relevant å se hen til bruddets art, hvor lang frist institusjonen har og hva som er årsaken til at forholdene ikke er rettet innen fristen. Dersom en institusjon har fått anledning til å rette et forhold og dette ikke er gjort, skal NOKUT som hovedregel trekke tilbake akkrediteringen. En forholdsmessighetsvurdering kan imidlertid innebære at NOKUT ikke skal trekke tilbake akkreditering dersom et forhold ikke er så alvorlig at akkreditering bør fratras, eller det er gode grunner til at retting ikke har skjedd.

Sjette ledd første og andre punktum innebærer en begrensning av klageordningen sammenlignet

med reglene i forvaltningsloven. *Første punktum* begrenser klageinstansens prøvingsadgang. Klageinstansen kan i slike saker prøve om vedtaket er innenfor lovens rammer, om avgjørelsen bygger på korrekt saksbehandling og på et riktig faktum, og om det foreligger brudd på de ulovfestede prinsippene om saklighet, likebehandling og forsvarelig. Klageinstansen kan imidlertid ikke overprøve de skjønsmessige faglige vurderingene, altså forvaltningsskjønnet. *Andre punktum* begrenser hvem som kan klage på vedtaket. Det er bare den som vedtaket direkte retter seg mot som kan klage, og ikke andre med rettslig klageinteresse etter forvaltningsloven.

Sjuende ledd gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift om tilsyn etter denne paragrafen. Forskriften kan blant annet regulere NOKUTs oppnevning av sakkyndige og NOKUTs periodiske tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid.

Til § 3-7 Gradssystemet

Paragrafen er ny. Paragrafen er omtalt i punkt 7.7.

Første ledd fastslår at gradssystemet består av gradene bachelor, master og philosophiae doctor (ph.d.) eller philosophiae doctor i kunstnerisk utviklingsarbeid (ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid). Det innebærer at dette er hovedstrukturen i gradssystemet, og at studiene på de fleste fagområder bør følge denne strukturen, også kalt 3+2+3-modellen. Den omfatter bachelorgrad på 180 studiepoeng / tre års studier på fulltid, ordinær master på 120 studiepoeng / to års studier på fulltid, og doktorgradene ph.d. og ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid. Ordinær master skal bygge direkte på relevant(e) bachelorprogram uten krav til yrkeserfaring. Doktorgradene bygger på ordinær master, integrert master etter andre ledd bokstav b eller grader etter andre ledd bokstav c, e, f, g og h.

Hovedstrukturen omfatter også erfaringsbasert master på 90 eller 120 studiepoeng / ett og et halvt eller to års studier, som først og fremst skal kvalifisere for yrkesutøvelse. Erfaringsbasert master bygger på minst to års yrkeserfaring etter oppnådd bachelorgrad. Erfaringsbasert master på 90 studiepoeng kvalifiserer ikke for direkte opptak til doktorgradsstudier. Erfaringsbasert master på 120 studiepoeng kan gjøre det, men det er ikke et krav at erfaringsbaserte masterprogram må utformes på en måte som gjør at kandidatene er kvalifiserte for direkte opptak til doktorgradsstudier. Det kan også gis bachelor på 240 studiepoeng / fire års studier på fulltid i utøvende og skapende musikk og i utø-

vende billedkunst. I praksis gis fireårig bachelor bare i musikk.

Andre ledd angir de øvrige gradene som kan gis.

Andre ledd bokstav a gjelder høgskolekandidat, som er på 120 studiepoeng / to år og skal være yrkesrettet.

Andre ledd bokstav b gjelder integrert master, 300 studiepoeng / fem år. Den er først og fremst beregnet på profesjonsutdanninger. Det gis også en integrert master på 330 studiepoeng / 5,5 år i arkitektur ved Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo.

Andre ledd bokstav c gjelder master i rettsvitenskap. Det er en profesjonsutdanning som kan gis både som integrert master (300 studiepoeng/ fem år) og etter hovedstrukturen (bachelor 180 studiepoeng/tre år pluss master 120 studiepoeng/to år).

Andre ledd bokstav d omfatter korte mastergrader (60 til 90 studiepoeng / ett til ett og et halvt år) som bygger direkte på bachelorgrad og ble opprettet ved kongelig resolusjon før 2002.

Andre ledd bokstavene e til h omfatter profesjonsstudier i medisin, veterinærmedisin, psykologi og teologi. Studieprogrammene i medisin, psykologi og teologi er 6 år / 360 studiepoeng, veterinærmedisin 5 ½–6 år (330–360 studiepoeng).

Andre ledd bokstav i gjelder doktorgraden dr.philos. som ikke bygger på organisert doktorgradsutdanning.

Tredje ledd definerer hvilke grader som er definert som henholdsvis lavere grad, høyere grad og doktorgrad.

Til § 3-8 Grader, titler og yrkesutdanninger

Paragrafen viderefører § 3-2 første til fjerde ledd, med enkelte endringer. Den er omtalt i punkt 7.8.

Gradene er omtalt i § 3-7.

Første ledd første punktum er en ny presisering av at akkreditering er et vilkår for å kunne tildele den tilhørende graden. Gradene er omtalt i § 3-7. Bestemmelsen viser til normalordningen, som er at en grad bygger på et fullført og bestått studium. Den er likevel ikke til hinder for tildeling av graden dr.philos. som ikke bygger på noe studium.

Første ledd andre punktum viderefører hjemmelen til å gi forskrift om hvilke grader og yrkesutdanninger en institusjon kan gi, om omfanget av studie tilbud som fører til grad eller yrkesutdanning, og hvilken tittel graden eller yrkesutdanningen gir rett til. Med «yrkesutdanning» menes i dagens system fireårige grunnskolelærerutdanninger for trinn 1–7 og trinn 5–10. Termen viser også til de tidligere

fireårige allmennlærerutdanningene og til en rekke yrkesrettede høyere utdanninger som før Kvalitetsreformen kunne inngå i en grad, men ikke selv utgjorde en grad. Det gjelder for eksempel faglærerutdanning, sosionom- og barnevernspedagogutdanning, journalist- og bibliotekarutdanning, vernepleier-, sykepleier-, radiograf- og fysioterapeututdanning. Disse skal likestilles med dagens studier og grader. Det vil oftest gjelde i saker som opptak til master og godkjenning etter § 9-1. Med «titler» menes gradstitler, jf. også § 3-10.

Forskriftsmyndigheten flyttes fra Kongen til departementet. Forskriftshjemmelen gir hjemmel til å regulere hvilke institusjoner som kan gi hvilke grader (etableringsretten), og gir vern for både gradene i dagens gradssystem og gradene gitt før innføring av Kvalitetsreformen. Når det gjelder titler, skal det framgå av vitnemålet for oppnådd grad at graden bachelor gir rett til tilsvarende tittel, det vil si bachelor, at graden master gir rett til tittelen master, osv.

Andre ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrifter om grader, nasjonale rammeplaner, adgang til å ha fellesgrader og obligatoriske deksamener.

Andre ledd bokstav a er en utvidelse og sammenslåing av forskriftshjemlene i dagens lov § 3-2 første ledd siste punktum og fjerde ledd slik at departementet kan gi forskrift om krav til de ulike gradene, inkludert omfanget av selvstendig arbeid i høyere grad. Bokstav a gir hjemmel til å fastsette krav til bachelorgrad på annen måte enn som opptakskrav til masterprogram.

Andre ledd bokstav b viderefører dagens lov § 3-2 andre ledd. Nasjonale rammeplaner er aktuelt for profesjonsstudier der det av hensyn til yrkesutøvelsen er behov for at kandidatene skal ha ganske lik kompetanse uansett hvilken institusjon de har studert ved. Dette gjelder for eksempel lærerutdanninger og helse- og sosialfaglige utdanninger.

Andre ledd bokstav c viderefører dagens lov § 3-2 første ledd andre punktum, med den endring at henvisningen til yrkesutdanning tas ut. Grader som gis i samarbeid med andre institusjoner, bør gis som fellesgrader så sant det er mulig, slik at én utdanning gir ett vitnemål. Doble og triple grader bør unngås fordi de kan virke villedende for potensielle arbeidsgivere og forenkle mulighetene for forfalskning. I slike tilfeller er det viktig at det av vitnemålene framgår at de gjelder samme studium. I forskrift kan det også reguleres unntak fra § 3-2 om akkreditering av studier ved akkreditering av fellesgrader. Dette legger til rette for den europeiske tilnærmingen til fellesgrader vedtatt i

Bologna-samarbeidet i 2015, *the European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes*, slik at europeiske fellesgrader etter gitte kriterier kan akkrediteres av et kvalitetssikringsorgan som er godkjent i det europeiske registeret over kvalitetssikringsorgan (EQAR).

Andre ledd bokstav d viderefører dagens lov § 3-2 tredje ledd. Bestemmelsen gir departementet hjemmel til å pålegge institusjoner å avholde obligatoriske nasjonale deksamener i enkelte fag eller emner. Videre gir den departementet hjemmel til å bestemme at eksamensresultatet skal framgå av vitnemålet.

En nasjonal deksamnen kan gjelde hele eller deler av et emne, men ikke hele studietilbudet og gis samtidig uansett studiested. Dersom departementet bestemmer det, er disse eksamenene obligatoriske for de institusjonene som gir utdanningen som er omfattet. Det er en forutsetning at de relevante fagmiljøene har innflytelse på utvikling og gjennomføring av de nasjonale deksamene.

Tredje ledd viderefører dagens lov § 3-2 første ledd andre punktum om at departementet kan gi forskrift om et nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk. Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR) regulerer innplassering av kvalifikasjoner, deriblant gradene og yrkesutdanningene etter denne loven, på nivå og fastsetter overordnede læringsutbyttebeskrivelser for de ulike nivåene. Kvalifikasjonene etter universitets- og høyskoleloven er innplassert på nivå 6 (bachelor), 7 (master, mv.) og 8 (doktorgrad). NKR og henvisningen av det til Det europeiske kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring (EQF) er fastsatt i forskrift. Lovhjemmelen omfatter også selvsertifisering av kvalifikasjonene (gradene) fra norsk høyere utdanning til syklusene i Kvalifikasjonsrammeverket for Det europeiske området for høyere utdanning (Bologna-rammeverket, QF-EHEA) og nivåhenvisning på vitnemål og Diploma Supplement. Kvalifikasjonsrammeverket er også relevant for godkjenningsarbeid.

Til § 3-9 Æresdoktor

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-2 femte ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 7.9.

Paragrafen gir alle universiteter og høyskoler som har rett til å tildele doktorgrad, en tilsvarende rett til å tildele graden æresdoktor på de samme fagområdene. Det er satt som vilkår for å kunne tildele en æresdoktorgrad at den som mottar den,

har prestert noe som kan karakteriseres som fremragende eller betydningsfullt.

Til § 3-10 Forbud mot misbruk av gradstitler

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-2 sjette ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 7.10.

Første ledd første punktum regulerer en beskyttelse av titler ved å presisere at disse bare kan benyttes ved oppnådd grad eller ved godkjenning av utenlandsk utdanning som faglig jevngrad med norsk grad etter § 9-4. Med unntak av gradene dr.philos. og æresdoktor, skal den oppnådde graden bygge på et akkreditert studietilbud, jf. §§ 3-2, 3-7 og 3-8.

Første ledd andre punktum innebærer et forbud mot misbruk av slike titler. Misbruket kan være å bruke titler som uriktig gir inntrykk av å være av samme karakter som disse titlene, eller som kan forveksles med dem. Dette gjelder alle gradstitler, både doktorgradstitler, mastergrads- og bachelorgradstitler og æresdoktor, samt grader som ble gitt før Kvalitetsreformen, jf. § 3-7. Regelen gir mulighet for departementet til å gripe inn mot bruk av falske titler og titler som nesten er identiske med beskyttede titler, men som ikke kan knyttes til en akkreditert utdanning eller andre krav for graden som den aktuelle tittelen viser til.

Andre ledd gir departementet hjemmel til å ilegge et overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt tildeler eller bruker en beskyttet tittel, eller bruker en tittel som på misvisende måte er egnet til å forveksles med en beskyttet tittel.

Muligheten til å sanksjonere slik adferd ved å ilegge overtredelsesgebyr gjelder både overfor foretak som tildeler slike titler, og overfor personer som utgir seg for å ha en tittel som ikke finnes, som de ikke har rett til å bruke eller mangler akkreditering for å tilby. Departementet må først fastsette at den aktuelle tittelen er uriktig, eller at personen det gjelder ikke har en utdanning som samsvarer med den tittelen personen gir seg ut for å ha. Det er tilstrekkelig at en person eller et foretak har vært uaktsom, for at vedkommende skal kunne ilegges overtredelsesgebyr. Foretak kan ilegges slikt overtredelsesgebyr etter reglene i forvaltningsloven § 46.

Et eventuelt vedtak om overtredelsesgebyr vil bli ilagt etter at departementet har truffet vedtak om misbruk av gradstitler. Saken skal følge forvaltningslovens saksbehandlingsregler. Hvis departementet vurderer saken slik at grad eller tittel brukes eller tildeles i strid med loven, vil departemen-

tet sende en anmodning til overtrederen om at bruken må opphøre. Normalt vil det da gis en frist på én til tre måneder for å rette opp forholdet, og det angis normalt at anmodningen er å anse som et forhåndsvarsel, jf. forvaltningsloven § 16. Forskrift 22. november 2018 nr. 1774 om overtredelsesgebyr etter universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven § 2 angir at gebyret ikke kan overstige fem ganger folketrygdens grunnbeløp (G).

Etter tvangsfullbyrdelsesloven § 7-2 bokstav d er et vedtak om overtredelsesgebyr tvangsgrunnlag for utlegg, med mindre det er påklaget og klagen har fått utsatt virkning.

Tredje ledd gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift om overtredelsesgebyr. Dette omfatter blant annet forskriftsregler om utstedelse av, størrelse på, forfall av, klage på, overprøving og lemping av overtredelsesgebyret.

Til § 3-11 Forbud mot misbruk av betegnelsene universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole

Paragrafen viderefører dagens lov § 7-2 andre til fjerde ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 7.11.

Første ledd første og andre punktum regulerer bruk av betegnelsene høyskole, vitenskapelig høyskole og universitet. Bruk av disse betegnelsene er forbeholdt institusjoner som oppfyller kriteriene i første og andre punktum.

Første ledd tredje punktum innebærer at bare sykehus som er godkjent som universitetssykehus, kan bruke denne betegnelsen. Godkjenning av bruk av betegnelsen universitetssykehus er nærmere regulert i forskrift om krav til spesialisthelsetjenester, godkjenning av nasjonale tjenester i spesialisthelsetjenesten og bruk av betegnelsen universitetssykehus kapittel 3.

Andre ledd første punktum forbyr bruk av betegnelser som kan gi et uriktig inntrykk av at en institusjon har akkreditering, eller som er egnet til å forveksles med en betegnelse som er nevnt i første ledd. Direkte oversettelser vil normalt være å anse som egnet til forveksling med registrerte navn på norsk og dermed være beskyttet, men dette må vurderes konkret. *Andre ledd andre punktum* forbyr annen markedsføring som kan gi et uriktig inntrykk av en institusjon har akkreditering. Eksempler på villedende markedsføring som rammes av forbudet i andre ledd, er bruk av ord og uttrykk som «høyere utdanning», «grader» og «studiepoeng» i markedsføringen og i generell informasjon.

Unntakshjemmelen i *tredje ledd* tar sikte på etablerte institusjoner som Folkeuniversitetet og Kvinneuniversitetet, som er kjent i kraft av sin

egenart, og som ikke vil kunne forveksles med institusjoner under loven.

Fjerde ledd om at departementet bestemmer hvilke betegnelser institusjonene skal benytte på andre språk, gjelder oversettelser av de beskyttede institusjonsbetegnelsene «høyskole», «vitenskapelig høyskole» og «universitet» og gjelder for øvrig ikke oversettelser av institusjonenes navn.

Femte ledd regulerer adgangen til å bruk overtredelsesgebyr ved urettmessig bruk av de beskyttede institusjonsbetegnelsene. Reglen innebærer at departementet *kan* ilegge overtredelsesgebyr dersom regelen om bruk av institusjonsbetegnelsene er overtrådt. Det må vurderes konkret om slik reaksjon er forholdsmessig. *Femte ledd første punktum* angir skyldkravet for ileggelse av overtredelsesgebyr overfor privatpersoner. Forsett foreligger når noen bruker en beskyttet institusjonsbetegnelse i strid med reglene med hensikt, med bevissthet om at handlingen sikkert eller mest sannsynlig er i strid med reglene, eller holder det for mulig at handlingen er i strid med reglene, og velger å handle selv om det skulle være tilfellet. Med «uaktsomhet» menes simpel uaktsomhet. Den som handler i strid med reglene, og som ut fra sine personlige forutsetninger kan bebreides, er uaktsom. Departementet kan ilegge et foretak overtredelsesgebyr etter denne paragrafen i samsvar med reglene i forvaltningsloven § 46.

Sjette ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om forbud mot misbruk av institusjonsbetegnelser og om overtredelsesgebyr. I forskrift kan det for eksempel fastsettes regler om hvilke betegnelser som anses å gi inntrykk av at en institusjon har akkreditering, jf. andre ledd. Videre kan det gis forskrift om utstedelse av, størrelse på, forfall av, klage på, overprøving av og lemping av overtredelsesgebyret.

Til § 3-12 Bevilling som statsautorisert translator

Paragrafen viderefører dagens lov § 7-2, med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 7.12.

Første ledd første punktum fastsetter at det er Kunnskapsdepartementet som gir bevilling som statsautorisert translator. *Andre punktum* gir departementet hjemmel til å gi forskrift om vilkårene for slik bevilling.

Andre ledd regulerer bruk av tittelen «statsautorisert translator», og *tredje ledd* regulerer reaksjoner ved urettmessig bruk av slik tittel. Bevillingen gjelder for enkeltspråk, og tittelen skal ikke brukes om andre språk enn det som fram-

går av bevillingen. Hva som menes med forsett og uaktsomhet, er regulert i straffeloven §§ 22 og 23.

Kapittel 4 Organisering og ledelse ved statlige institusjoner

Til § 4-1 Styret

Paragrafen er en videreføring av dagens lov §§ 9-1 første ledd, 9-2 og 9-3 femte ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punktene 8.2 og 8.3.

Første, andre ledd og *tredje ledd* beskriver styrets funksjon og noen hovedoppgaver for styret.

Når styret fastsetter instruks for den daglige ledelsen, jf. *fjerde ledd*, bør det se den i sammenheng med styreinstruksen, jf. § 4-8. De institusjonene som har valgt rektor, bør bruke disse instruksene til å klargjøre ellers uklare ansvarsforhold mellom rektor, styre og administrerende direktør, jf. § 4-7.

Femte ledd første punktum beskriver styrets ansvar for institusjonens organisering. Uttrykket «styret selv» innebærer at styret ikke kan delegere myndigheten til å fastsette den interne organiseringen. Styret selv skal fastsette organiseringen på alle nivåer, men dette innebærer ikke at styret selv nødvendigvis må behandle ethvert spørsmål om justeringer i organiseringen på alle nivåer, for eksempel om en funksjon på en avdeling skal flyttes fra en seksjon til en annen.

Femte ledd andre punktum innebærer at den organiseringen styret kommer fram til må legge til rette for beslutningsprosesser som gjør at studentene og de ansatte blir hørt. Dette kommer i tillegg til andre rettigheter de ansatte og studenter har i omorganiseringsprosesser.

Femte ledd tredje punktum er nytt og gjør et unntak fra hovedregelen i første punktum om at styret selv fastsetter institusjonens interne organisering på alle nivåer. Punktumet slår fast at nedleggelse av studiesteder skal avgjøres av Kongen i statsråd, noe som legger til rette for at det kan tas distriktpolitiske hensyn i vurderingen. Det innebærer videre at den enkelte institusjon ikke kan velge å legge ned et studiested. Dersom en institusjon ønsker å legge ned et studiested, må dette tas opp med departementet.

Etter *sjette ledd* skal departementet fastsette en rimelig godtgjøring for styrevervene. I vurderingen av hva som er rimelig, vil departementet normalt legge vekt på styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og virksomhetens kompleksitet, i tillegg til at den skal være på et moderat nivå.

Til § 4-2 Delegering

Paragrafen viderefører dagens lov § 9-1 andre ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 8.2.

Det er en lik regel for private institusjoner i § 5-2.

Hvis ikke universitets- og høyskoleloven presiserer at «styret selv» skal ta en avgjørelse, er utgangspunktet at styret kan delegerer avgjørelsesmyndigheten. Hvis styret delegerer til andre å ta avgjørelser, er avgjørelsen likevel styrets ansvar. Andre begrensninger i adgangen til å delegerer kan f.eks. være annen lovgivning, eller regelverk som legger beslutningsmyndighet til virksomhetens styre.

Til § 4-3 Styrets sammensetning

Paragrafen viderefører regelen i dagens lov § 9-3. Paragrafen er omtalt i punkt 8.3.

Uttrykket «styret selv» i andre og tredje ledd betyr at styret ikke kan delegerer myndigheten.

Første ledd innebærer at styret har elleve medlemmer og beskriver styrets sammensetning. Fordelingen mellom de ulike gruppene er den samme som i dagens lov § 9-3 første ledd. Begrepet «vitenskapelige stillinger» brukes som en samlebetegnelse på de som ikke er teknisk og administrativt ansatte. Universitets- og høyskoleloven fra 2005 bruke «undervisnings- og forskerstillingen». Endringen i begrepsbruken i denne regelen innebærer ingen realitetsendringer, se også punkt 11.1.1. Institusjonene må selv ta stilling til hvilken kategori den enkelte ansatte tilhører. I tillegg gjelder § 10-12 om studentenes representasjon i universiteters og høyskoleorganer. Bestemmelsen tar utgangspunkt i at departementet utpeker styreleder blant de eksterne medlemmene.

Andre ledd gir styret selv myndighet til å fastsette en annen styresammensetning enn lovens normalordning, som er en videreføring av dagens lov § 9-3 tredje ledd. Dermed får institusjonene et handlingsrom, som typisk vil være aktuelt ved sammenslåinger, men som også kan brukes i andre situasjoner. Bestemmelsen slår fast at styret uansett skal ha representasjon av alle grupper ved institusjonen, og at ingen grupper skal ha flertall alene. Andel styremedlemmer valgt av studentene reguleres også av § 10-12. Det følger av § 4-9 at styret tar slik avgjørelse med alminnelig flertall.

Det følger av *tredje ledd* at styret selv kan fastsette at det skal ha et flertall av eksterne medlemmer. En slik avgjørelse må tas med to tredels flertall. Hvis styret skal ha et flertall av eksterne med-

lemmer, skal minst 20 prosent av styremedlemmene velges av og blant studentene, jf. § 10-12.

Fjerde ledd innebærer at departementet kan skreddersy styreordning og sammensetning i de tilfellene det er behov for det, for eksempel hvis det er behov for midlertidige ordninger ved omorganiseringer, sammenslåing mv. Bestemmelsen viderefører dagens lov § 9-3 sjette ledd. Departementets myndighet til skreddersøm er videre enn styrets ved at det også kan fastsette en annen styreordning. Det kan for eksempel være aktuelt i forbindelse ved sammenslåinger hvor det i noen tilfeller i en overgangsperiode har blitt etablert interimsstyrer eller fellesstyrer for flere institusjoner. Regelen setter opp en terskel for når departementet bør bruke myndigheten, ved at ordlyden viser til «særlige tilfeller». Først og fremst er dette et signal om at endret styresammensetning eller styreordning krever en særskilt begrunnelse, og at ordningen bare benyttes unntaksvis.

Til § 4-4 Valg og oppnevning av styret

Paragrafen viderefører i hovedsak reglene i dagens lov § 9-4. Paragrafen er omtalt i punktene 8. og 8.5.

Første ledd fastsetter at styreperioden for styremedlemmene valgt av studentene er ett år, og for øvrige styremedlemmer fire år. Styreperioden er kortere for styremedlemmene valgt av studentene pga. den tiden de normalt er studenter.

Andre ledd viderefører dagens lov § 9-4 andre ledd. Midlertidig ansatte i vitenskapelige stillinger skal velge ett styremedlem hvis de utgjør mer enn 25 prosent av de ansatte i slike stillinger. Hvis de midlertidig ansatte utgjør mindre enn 25 prosent, kan styret ved institusjonen likevel bestemme at de skal være representert i styret, jf. § 4-3 andre ledd. Valgperioden for denne typen midlertidig ansatte er ett år siden tilsettingsforholdet er tidsbegrenset. Dette utelukker ikke gjenvalg med mindre en når opp til den absolutte begrensningen i § 4-4 sjette ledd. Se omtale av «vitenskapelige stillinger» i merknaden til § 4-3 første ledd.

Det følger av *tredje ledd* at departementet kan forlenge styrets funksjonsperiode og tjenestetid. Dette vil typisk være aktuelt ved sammenslåinger. På samme måte som at det må være «særlige tilfeller» for at departementet skal fastsette annen styresammensetning eller ordning, jf. § 4-3 fjerde ledd, må det være «særlige tilfeller» for at departementet kan endre styrets funksjonsperiode og tjenestetid. Det er imidlertid lagt til grunn at departementet som overordnet myndighet og med grunnlag i departementets alminnelige instruks-

sjonsmyndighet, kan forlenge styreperioden og styremedlemmenes tjenestetid, jf. Ot.prp. nr. 71 (2008–2009) s. 27 og Innst. O. nr. 78 (2008–2009). Bestemmelsen her klargjør dette og gir forutberegnelighet.

Fjerde ledd gir institusjonene selv rett til å foreslå styremedlemmer for institusjonene. Kulturdirektoratet har rett til å foreslå styremedlemmer for kunsthøyskoler. Dette utelukker ikke at også andre kan foreslå styremedlemmer, som departementet kan vurdere å oppnevne. Videre gir bestemmelsen Sametinget rett til å oppnevne to av de eksterne styremedlemmene ved Samisk høyskole. Departementet oppnevner normalt to varamedlemmer for de eksterne styremedlemmene, jf. Prop. 7 L (2015–2016). Institusjonens styre fastsetter regler for valg av varamedlemmer for de styremedlemmene som er valgt av de ansatte og studentene.

Femte ledd innebærer en maksimal tjenestetid på åtte år for å sikre en fornyelse blant styremedlemmene. I praksis er dette særlig aktuelt for eksterne styremedlemmer og de som er valgt blant de ansatte. Den tidligere styreperioden må være «sammenhengende» slik at et medlem kan sitte mer enn åtte år gjennom ulike perioder. Tid som varamedlem teller ikke med. Tid som styremedlem teller ikke med hvis det er aktuelt å oppnevne personen som styreleder. Begrensningen er knyttet til institusjonen, slik at eksterne styremedlemmer kan sitte mer enn åtte år sammenhengende, men ved forskjellige institusjoner.

Sjette ledd avklarer forholdet til likestillings- og diskrimineringsloven § 28 som har minstekrav til representasjon av hvert kjønn basert på et styre eller utvalgs størrelse. Siden styremedlemmene ved de statlige universitetene og høyskolene velges eller utpekes gruppevis, er det nødvendig med en særregel i universitets- og høyskoleloven. Direkte gjelder lovbestemmelsen bare styret for institusjonen, men de samme prinsipper om valgkretser vil gjelde andre kollegiale organer ved institusjonen som velges eller utpekes på samme måte, for eksempel eventuelle styrer ved fakulteter eller institutter.

Sjuende ledd gir styret selv myndighet til å fastsette nærmere regler om valgene. Uttrykket «styret selv» betyr at styret ikke kan delegere myndigheten. Lovens regler om valg er såpass åpne at alle institusjoner må ha et mer detaljert valgreglement om den praktiske gjennomføringen mv. Ut over mer tekniske regler vil institusjonen også kunne ha regler om valgbarhet, for eksempel hvor høy stillingsprosent deltidsansatte må ha for å kunne stemme og være valgbar. Dagens lov § 9-4

fjerde ledd om blant annet rett til å tre tilbake fra verv og varsel til gruppen som har valgt styremedlemmet er ikke videreført. Det er heller ikke dagens lov § 9-5 om plikt til å ta imot og utføre tillitsverv, og heller ikke dagens lov § 9-4 sjuende ledd om at styret kan bestemme at visse stillinger ikke er valgbar til institusjonens styre. Siden disse bestemmelsene er tatt ut av loven, er det opp til styret å vurdere eventuell regulering av slike forhold i valgreglementet.

Til § 4-5 Ansatt rektor

Paragrafen viderefører dagens lov § 10-1. Paragrafen er omtalt i punkt 8.7.

Første ledd slår fast lovens hovedregel, som er at rektor ansettes på åremål. Åremålsperioden er fire år, jf. § 7-6 andre ledd. Bestemmelsen har et generelt krav om at ansettelsesprosessen skal sikre at studentene og de ansatte blir hørt. For øvrig må styret selv fastsette prosessen for å rekruttere den som er best kvalifisert til stillingen. Uttrykket «styret selv» betyr at styret ikke kan delegere myndigheten.

Andre ledd viser til at rektoren er daglig leder for institusjonen i samsvar med de rammene styret fastsetter. Beskrivelsen av rektors ansvar og oppgaver er langt mer overordnet enn i dagens lov § 10-1. Loven har regler om at styret skal fastsette styreinstruks og instruks for virksomhetens daglige ledelse. Styret bør også fastsette nærmere hva som er rektors fullmakter og oppgaver mv., jf. §§ 4-8 første ledd og 4-1 fjerde ledd.

Til § 4-6 Valgt rektor

Paragrafen viderefører dagens lov § 10-2. Paragrafen er omtalt i punkt 8.7.

Uttrykket «styret selv» i tredje og sjuende ledd betyr at styret ikke kan delegere myndigheten.

Første ledd gir en institusjon muligheten til å selv bestemme at den skal ha valgt rektor. Det følger av den generelle bestemmelsen i § 4-9 at styret selv tar slik avgjørelse med alminnelig flertall.

Andre ledd viser til at valgt rektor er styrets leder, og beskriver rektors ansvar og oppgaver. Beskrivelsen av rektors ansvar og oppgaver er mer overordnet enn i dagens lov § 10-2. Det er en følge av at loven har regler om at styret skal fastsette styreinstruks og instruks for virksomhetens daglige ledelse. Her bør styret fastsette nærmere hva som er rektors fullmakter og oppgaver, arbeidsdelingen mellom valgt rektor og administrerende direktør og om styrets arbeid mv, jf. §§ 4-8 første ledd og 4-1 fjerde ledd.

Tredje ledd viderefører dagens lov § 10-2 andre ledd. Valgperioden er på fire år med mindre særlige grunner tilsier en annen varighet, jf. første punktum. Det samsvarer med valgperioden for styremedlemmer valgt av de fast ansatte ved institusjonen og eksterne styremedlemmer. En annen valgperiode enn fire år vil særlig være aktuelt om tidligere rektor slutter før utløpet av perioden. Da kan den nye rektorperioden både settes kortere og lenger enn fire år. På samme måte som for styremedlemmer setter loven en grense for nyvalg om vedkommende har fungert i en sammenhengende periode på åtte år som rektor ved begynnelsen av den nye valgperiode, jf. andre punktum. Hvis en rektor for eksempel har sittet tre pluss fire år på grunn av justert valgperiode, vil vedkommende kunne sitte en ny periode på fire år.

Fjerde ledd viderefører dagens lov § 10-2 tredje ledd. Hvis den som velges som rektor ikke allerede har et tilsetningsforhold, må institusjonen innplassere vedkommende i en åremålsstilling.

Femte ledd viderefører dagens lov § 10-2 fjerde ledd. Ved de institusjonene hvor rektor velges, skal stemmene når de telles opp, vektes slik at stemmene til de ansatte vektes 70 til 75 prosent og stemmene til studentene vektes 25 til 30 prosent. Institusjonens styre fastsetter vekting innenfor disse rammene.

Sjette ledd viderefører dagens lov § 10-2 femte ledd og gir styret myndighet til å gi nærmere regler om valget. Samtidig er handlingsrommet til styret videre enn etter dagens lov, siden reglene her har færre krav enn gjeldende lov.

Til § 4-7 Administrerende direktør

Paragrafen viderefører dagens lov § 10-3. Paragrafen er omtalt i punkt 8.7.

Første ledd viser til at de institusjonene som har valgt rektor som styreleder, også skal ansette en administrerende direktør.

Andre ledd viser til at administrerende direktør er daglig leder for den samlede administrative virksomheten, innenfor de rammene styret fastsetter. Beskrivelsen av administrerende direktørs ansvar og oppgaver er langt mer overordnet enn i dagens lov § 10-3. Styret bør fastsette nærmere hva som er administrerende direktørs fullmakter og oppgaver, arbeidsdelingen mellom valgt rektor og administrerende direktør og om styrets arbeid mv., jf. §§ 4-8 første ledd og 4-1 fjerde ledd.

Til § 4-8 Styrets saksbehandling

Paragrafen viderefører dagens lov §§ 9-2 tredje ledd andre punktum og §§ 9-2 sjette ledd og 9-6 sjette ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 8-9.

Første ledd er delvis nytt og delvis viderefører det reglene i dagens lov § 9-2 tredje ledd andre punktum. At det er «styret selv» som skal fastsette styreinstruks betyr at styret ikke kan delegere denne oppgaven. En styreinstruks kan gi mer eller mindre detaljerte regler om styrets arbeid, innenfor de rammene som følger av loven. Siden loven her er mindre detaljert enn universitets- og høyskoleloven fra 2005, er det større behov for at styret vurderer og regulerer slike forhold, for eksempel regler om stemmeplikt. Bestemmelsen nevner noen obligatoriske elementer, men det enkelte styret kan også regulere andre forhold enn de som er trukket fram i loven. Styrene må selv aktivt vurdere og fastsette hvordan de vil arbeide.

Andre ledd viderefører reglene i §§ 9-2 sjette ledd og 9-6 sjette ledd. Et «møte» i lovens forstand er en samling av styret, normalt i samme rom. Det er ikke noe i regelen som er til hinder for at enkelte eller alle styremedlemmer eventuelt deltar ved hjelp av informasjonsteknologiske løsninger hvis det er behov for det. Regelen her gir også mulighet for skriftlig saksbehandling eller at saken behandles på annen betryggende måte. Dette kan eksempel være et virtuelt møte. Styret selv kan bestemme at et møte eller bestemte saker skal behandles for lukkede dører. Styret selv skal fastsette nærmere regler om møtene, jf. første ledd. Regelen innebærer et krav til åpenhet om styrets arbeid. Styret kan for eksempel bidra til åpenhet ved å informere om styrets arbeid og institusjonens virksomhet på nettsidene til institusjonene, arrangere interne hørings- eller informasjonsmøter om større saker som styret har til behandling – slik som nye strategiske planer for institusjonen, omorganiseringer osv. Ansvaret kommer i tillegg til den innsynsretten i dokumenter, som følger av regelverket for øvrig.

Til § 4-9 Alminnelig flertallskrav og vedtaksførhet

Paragrafen viderefører dagens lov § 9-7. Paragrafen er omtalt i punkt 8-10.

Første ledd viderefører flertallskravet i dagens lov § 9-7 andre ledd.

Andre ledd viderefører dagens lov § 9-7 første ledd, men tar høyde for at et styremedlem ikke er til stede sammen med de andre styremedlemmene, men deltar via teknologiske løsninger eller på annen måte enn ved fysisk oppmøte.

Til § 4-10 Adgang til å avsette styret

Paragrafen viderefører dagens lov § 9-8. Paragrafen er omtalt i punkt 8.11.

Første ledd gir Kongen i statsråd myndighet til å avsette styret. Myndigheten kan ikke delegeres til departementet. Vilkåret for å avsette styret er at styret ved sine disposisjoner bringer virksomheten i «fare». Selv om «fare» språklig sett kan ses som en lav terskel, må vilkåret leses i sammenheng med resten av lovteksten. At myndigheten til å treffe beslutninger er lagt til Kongen i statsråd tilsier at terskelen er høy, og at det må foreligge en betydelig «fare» eller skade ved styrets forvaltning av institusjonen. Samlet sett vil det bare helt unntaksvis være aktuelt å avsette styret etter denne regelen. Å velge og oppnevne et nytt styre kan ta tid, og derfor kan Kongen i statsråd oppnevne et midlertidig styre i påvente av at et nytt styre er på plass.

Andre ledd inneholder regler om avsettelse av enkeltmedlemmer av styret dersom det foreligger «tungtveiende grunner». At myndigheten er lagt til Kongen i statsråd, innebærer at myndigheten ikke kan delegeres til departementet. Både styremedlemmer som er valgt og ansatt, kan avsettes. Terskelen for dette er tilsvarende høy som ved avsettelse av styret etter første ledd. Uenighet mellom et styremedlem og departementet om institusjonens retningsvalg vil klart nok ikke være tilstrekkelig. Mulige eksempler på grunnlag for avsettelse kan være økonomisk utroskap overfor institusjonen eller seksuelle overgrep mot ansatte eller studenter, eller det foreligger andre vesentlige forhold som anses uforenlig med ansvaret som styreverv ved et universitet eller en høyskole.

Kapittel 5 Organisering og ledelse ved private institusjoner

Til § 5-1 Organisering og ledelse

Paragrafen viderefører dagens lov § 8-1. Paragrafen er omtalt i punkt 9.1.

Første ledd innebærer at alle private universiteter og høyskoler skal være organisert som aksjeselskap eller stiftelse, jf. lov om aksjeselskaper eller lov om stiftelser. Dette betyr at private aktører ikke kan få akkreditering som universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole eller få akkreditert studie tilbud uten at de er organisert som aksjeselskap eller stiftelse. Da kravet ble innført i 2017 ble det også vedtatt en forskrift om overgangsbestemmelser for private høyskoler som hadde en annen organisasjonsform, jf. gjeldende § 13-2, jf. Innst. 225 L

(2016–2017), jf. Prop. 44 L (2016–2017). Departementet planlegger å videreføre forskriften.

Andre ledd stiller krav til styrets størrelse og sammensetning, og utfyller aksjeloven og stiftelsesloven. De som fastsetter vedtekter for private universiteter og høyskoler, må sørge for at de samlede kravene til styrets størrelse og sammensetning reflekteres i vedtektene for den private institusjonen. Bestemmelsen retter seg mot andre enn høyskolen selv.

Tredje ledd medfører at loven her stiller samme krav til åpenhet om styrets arbeid ved statlige og private universiteter og høyskoler. Styret kan for eksempel gjøre det ved å informere om styrets arbeid og institusjonens virksomhet på nettsidene til institusjonene, arrangere interne hørings- eller informasjonsmøter om større saker som styret har til behandling – slik som nye strategiske planer for institusjonen, omorganiseringer osv. Ansvaret kommer i tillegg til den innsynsretten dokumenter, som følger av regelverket for øvrig.

Fjerde ledd presiserer styrets plikt til å sørge for å etablere og gjennomføre systematiske kontrolltiltak, såkalt internkontroll, som skal bidra til å sikre at virksomheten etterlever gjeldende lover og regler.

Hvordan internkontrollen innrettes kan variere ut ifra virksomhetens størrelse, egenart mv. Det kan blant annet innebære at en privat institusjon må etablere rutiner for attestering, nedtegning av muntlige avtaler eller utarbeidelse av diverse dokumentasjon. Bestemmelsen innebærer ikke innskrenkninger av styrets alminnelige adgang til å delegere oppgaver. Styret kan delegere den konkrete utarbeidelsen av rutiner, og kontroll med etterlevelsen av rutinene og regelverket til for eksempel daglig ledelse, i tråd med den alminnelige adgangen til delegering fra styret. Dersom institusjonen ikke har etablert internkontroll, kan dette møtes med reaksjoner etter reglene i loven kapittel 6. Departementet kan presisere kravene til internkontroll i forskrift, jf. *fjerde ledd andre punktum*.

Kravet til internkontroll kommer i tillegg til krav om internt system for kvalitetssikring, jf. § 3-5. Kvalitetssikringssystemet skal sikre og videreutvikle kvaliteten i utdanningen, og skal blant annet sikre at studietilbudene oppfyller de kravene departementet og NOKUT har fastsatt.

Femte ledd presiserer noen plikter styret har. Styret skal sørge for at utdanningstilbudet studentene mottar er i samsvar med akkrediteringen til institusjonen, og for øvrig sørge for at virksomheten drives i samsvar med de til enhver tid gjel-

dende lover og regler og øvrige føringer. Opplysningen av styrets plikter er ikke uttømmende.

Sjette ledd fastsetter at styret selv skal fatte et vedtak om at det er forsvarlig å starte opp et nytt studieår. Uttrykket «styret selv» i betyr at styret ikke kan delegere myndigheten til å fatte slikt vedtak. Vedtaket skal være begrunnet, og styret må selv vurdere hvilke momenter som vektlegges i vurderingen. Blant annet kan studenttilfang, tilgang på lærerkrefter og lokaler, budsjett og økonomi mv. være relevante momenter. Myndighet til å fatte et slikt vedtak kan ikke delegeres. Vedtaket skal bidra til forutberegnelighet for studentene og bevisstgjøring av styret. Vedtaket må være tilgjengelig for studentene, og det bør derfor publiseres på institusjonens nettside. Vedtaket skal fattes før studiestart, som i utgangspunktet er første oppmøtedag i høstsemesteret hvert år.

Til § 5-2 Delegering

Paragrafen viderefører dagens lov § 8-2. Paragrafen er omtalt i punkt 9.2.

Hvis ikke universitets- og høyskoleloven presiserer at styret selv skal ta en avgjørelse, kan styret delegere avgjørelsesmyndigheten. Dersom styret delegerer til andre å ta avgjørelser, er avgjørelsen likevel styrets ansvar.

Til § 5-3 Taushetsplikt

Paragrafen viderefører dagens lov § 7-6 første ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 9.3.

Det følger direkte av forvaltningsloven at reglene om taushetsplikt gjelder for statlige institusjoner. Paragrafen fastslår at forvaltningslovens regler om taushetsplikt også gjelder for private universiteter og høyskoler, og bidrar slik til at samme regler om taushetsplikt gjelder for alle universiteter og høyskoler, uavhengig av eieform.

Til § 5-4 Krav til kjønnsbalanse

Paragrafen viderefører dagens lov § 7-6 første ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 9.4.

Paragrafen fastslår at likestillings- og diskrimineringsloven § 28 gjelder for private universiteter og høyskoler. De private institusjonene skal sikre at begge kjønn er representert på en måte som samsvarer med kravene i likestillings- og diskrimineringsloven når de oppnevner eller velger utvalg, styrer, råd, nemnder, delegasjoner mv. Paragrafen sikrer like regler for private og statlige institusjoner.

Kapittel 6 Statstilskudd, egenbetaling og tilsyn med private universiteter og høyskoler

Til § 6-1 Vilkår for statstilskudd

Paragrafen viderefører dagens lov § 8-3 første, andre og sjuende ledd med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 10.1.

Hovedregelen i *første ledd* innebærer at det er vilkår for å kunne få statstilskudd at en privat institusjon har institusjonsakkreditering. Det er altså ikke tilstrekkelig at en privat institusjon har akkrediterte studietilbud. Akkreditering av institusjoner og studietilbud er regulert i § 3-2. Institusjonsakkreditering er et vilkår for å kunne få tilskudd, men det gir ingen rett til tilskudd. Søknad om statstilskudd behandles av departementet. En innvilget søknad om statstilskudd innebærer at departementet fremmer forslag overfor Stortinget om tilskudd til den private høyskolen. Det er Stortinget, som gjennom behandlingen av de årlige statsbudsjettene, tar endelig beslutning om tilskudd til den enkelte private høyskole, og om tilskuddets størrelse. At tilskuddet tildeles til dekning av driftskostnader for den akkrediterte virksomheten, må ses i sammenheng med § 6-2 om hva tilskuddet kan brukes til.

Andre ledd fastsetter at det unntaksvis kan gis statstilskudd til private høyskoler som ikke har institusjonsakkreditering dersom det foreligger særlige samfunnsmessige behov for virksomheten. Private høyskoler må ha akkrediterte studietilbud, jf. § 3-2, for å kunne søke om tilskudd etter denne unntaksbestemmelse, og det er bare driftskostnadene knyttet til akkrediterte studietilbud de kan motta tilskudd til.

Vilkåret «særlige samfunnsmessige behov» innebærer at adgangen til å gjøre unntak er snøver og at det bare skal gis unntak dersom det foreligger særlige hensyn som begrunner unntak fra kravet om institusjonsakkreditering. Dette kan for eksempel være et framtidig kompetansebehov eller faglig eller pedagogisk alternativ eller at virksomheten har en spesiell samfunnsmessig betydning, for eksempel for kulturlivet eller på annen måte. Søknad om statstilskudd etter dette unntaket behandles av departementet. Den nærmere vurderingen av de samfunnsmessige behovene for den private høyskolen skal bero på en helhetlig vurdering av virksomheten. Unntakshjemmelen er en kanregel. Institusjonen har dermed ikke rett på tilskudd selv om det foreligger særlige samfunnsmessige behov. Dersom departementet mener at det er grunnlag for å innvilge en søknad om statstilskudd etter dette unntaket, må departe-

mentet fremme forslag om dette for Stortinget. Den endelige vurderingen av de samfunnsmessige behovene for den aktuelle virksomheten ligger til Stortinget i behandlingen av statsbudsjettet. Stortinget kan også fastsette vilkår, for eksempel at et unntak skal være tidsavgrenset.

Tredje ledd gir hjemmel for at departementet til å fastsette nærmere vilkår for statstilskudd i forskrift. Departementet kan fastsette vilkår ved tildelingen av tilskuddet, inkludert krav til dokumentasjon, rapportering og kontroll. Videre kan departementet fastsette regler om gjennomføring av søknadsbehandling, slik som krav til søknaden, søknadsfrister mv.

Til § 6-2 Statstilskudd, egenbetaling og utdelinger

Paragrafen viderefører dagens lov § 8-3 tredje til sjette ledd med enkelte endringer. Siste ledd er nytt. Paragrafen er omtalt i punkt 10.1.

Første ledd gjelder alle private universiteter og høyskoler, både de som mottar statstilskudd og de som ikke mottar statstilskudd. Leddet regulerer hvordan tilskudd og egenbetaling fra studentene lovlig kan brukes til drift. Reglene omfatter alle typer disposisjoner. At tilskudd og egenbetaling skal brukes til akkrediterte studietilbud, innebærer at disposisjonen må vurderes opp mot den aktuelle akkrediteringen. I hvilken grad disposisjonen bygger opp om det faglige innholdet i utdanningen og hvilke fordeler det vil gi for studentene, vil være relevante momenter i vurderingen. Midlene må brukes til disposisjoner som ligger innenfor formålet i § 1-1. Oppgavene i § 2-1 må ses i sammenheng med formålet, og anses å ligge innenfor dette. Tilskuddsbrevet fra departementet presiserer nærmere hva statstilskuddet kan brukes til.

Andre ledd gjelder bare private universiteter og høyskoler som mottar statstilskudd fra Kunnskapsdepartementet. *Første punktum* om at tilskudd og egenbetaling skal komme studentene til gode innebærer for det første at midlene ikke kan brukes i strid med utdelingsforbudet etter andre punktum eller kravet til bruk i drift i første ledd. For det andre er «til gode-kravet» et selvstendig krav og et tolkningsmoment for vurdering av ulike disponeringer. At midlene må komme studentene til gode innebærer at midlene må brukes på formål som er relevante for virksomheten på en måte som kommer studentene til gode. Videre må bruken av midlene være forholdsmessig. Det innebærer at det må vurderes i hvilket omfang det er tillatt å disponere midler til ulike formål som i seg selv er relevante for virksomheten. Det kan ikke

disponeres midler i et omfang eller på en måte som ikke står i rimelig forhold til hva som oppnås med disponeringen. Dersom en institusjon bruker mye midler til ett formål, stilles det sterkere krav til formålet relevans og at innsatsen gir positive utslag for studentene.

Som «utdeling» i *andre ledd andre punktum* regnes for aksjeselskaper enhver overføring av verdier som direkte eller indirekte kommer aksjeeieren til gode. Verdien skal beregnes etter virkelig verdi på dagen for overføringen, jf. aksjeloven § 3-6 andre ledd. For stiftelser innebærer forbudet at en stiftelse som mottar tilskudd, ikke kan dele ut stiftelsens midler, selv om dette er fastsatt i vedtektene, jf. stiftelsesloven § 19. Utdelingsforbudet gjelder for hele rettssubjektet, og også for annen virksomhet enn akkreditert utdanning som drives i samme rettssubjekt. Utdelingsforbudet gjelder alle former for overføring av verdier til eier eller eiers nærstående, inkludert konsernbidrag. Utdelingsforbudet gjelder generelt, som blant annet innebærer at utdelingsforbudet vil gjelde tilsvarende ved fusjon, fisjon, salg, og andre endringer av virksomheten. Utdelingsforbudet gjelder også ved avvikling av virksomheten. Ved avvikling av private universiteter og høyskoler organisert som aksjeselskap, kan en andel av likvidasjonsutbyttet tilsvarende innskutt egenkapital, tilfalle eierne. Verdien skal beregnes etter virkelig verdi på dagen for avviklingen. Med hjemmel i sjette ledd kan departementet fastsette nærmere regulering av blant annet avvikling i forskrift.

Tredje ledd er nytt i 2023, og innebærer at private universiteter og høyskoler ikke kan bruke statstilskudd til å dekke driftskostnader for studier som tilbys til studenter som ville vært omfattet av plikten til å betale studieavgift ved statlige universiteter og høyskoler etter § 2-6. Private institusjoner kan etter gjeldende regler kreve egenbetaling. Uten en regulering av bruken av det statlige tilskuddet for studenter fra land utenfor EØS og Sveits, vil statlige midler kunne bli brukt til å finansiere utdanning for denne gruppen.

Fjerde ledd gjelder private høyskoler som ikke mottar statstilskudd. Disse høyskolene har ikke anledning til å foreta utdelinger som medfører at egenkapitalen i aksjeselskapet eller stiftelsen blir lavere enn 20 prosent av de totale eiendelene. Ettersom private høyskoler skal drives som aksjeselskap eller stiftelse, jf. § 5-1, vil aksjeloven eller stiftelseslovens regler om utdelinger også gjelde. Utdelingsbegrensningen i fjerde ledd gjelder i tillegg til de begrensninger som følger av aksje- og stiftelseslovgivningen.

Femte ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om disponering av statstilskudd og egenbetaling. Forskriften kan presisere kravene til lovlig disponering av statstilskudd og egenbetaling innenfor rammene av denne paragrafen. Dette inkluderer nærmere regler om avvikling av en virksomhet og fordeling av likvidasjonsutbytte.

Til § 6-3 Avtaler med nærstående parter

Paragrafen viderefører dagens lov § 8-4 med enkelte språklige endringer. De språklige endringene er ikke ment å innebære noen realitetssendringer. Paragrafen er omtalt i punkt 10.2.

Første ledd presiserer at handel med nærstående ikke skal avvike fra det som ville vært fastsatt mellom uavhengige parter. Kravet innebærer at handel skal skje på markedsmessige vilkår, uavhengig av om institusjonen mottar statstilskudd eller ikke, og uavhengig av organisasjonsform. Hvem som er nærstående, inkluderer, men er ikke begrenset til, de som er oppregnet i aksjeloven § 1-5 og stiftelsesloven § 5. I forskrift etter tredje ledd kan departementet fastsette regler om hvem som regnes som nærstående etter denne paragrafen.

Kravet om at avtaler ikke skal avvike fra det som ville vært fastsatt mellom uavhengige parter, gjelder alle disposisjoner som innebærer overføring av verdier. Dette kan for eksempel være handel med varer og tjenester, sikkerhetsstillelse, pantsettelse eller lån. Kravet gjelder både i drift og ved avvikling av virksomheten. Det gjelder også ved fusjon, fisjon, omdanning og lignende omstruktureringer av virksomheten.

Private universiteter og høyskoler må kunne dokumentere at avtaler med nærstående er gjennomført på markedsmessige vilkår, jf. *første ledd andre punktum*. Dokumentasjonen kan være kontrakter, vurderinger av takstmann eller annen uavhengig ekspert og lignende. Videre kan det for eksempel omfatte eventuelle nedtegninger fra forhandlinger, dokumentasjon på at motytelse faktisk er ytt i den grad eller størrelse som er beskrevet i kontrakt. Det er institusjonen som er nærmest til å skaffe underlagsdokumenter som viser at en avtale er gjennomført på markedsmessige vilkår, i form av for eksempel erklæringer, uavhengige vurderinger, sammenlignbare priser, tidligere kontrakter om samme ytelse eller lignende. Mangelfull dokumentasjon fra en institusjon vil kunne gi grunnlag for vedtak om reaksjoner etter § 6-7 til § 6-10.

Andre ledd gir departementet hjemmel til å kreve dokumentasjon fra nærstående parter. At

det er behov for dokumentasjonen i tilsynet, skal ikke forstås som en streng begrensning i adgangen til å innhente dokumentasjon. Hensikten med å innhente dokumentasjonen må være å vurdere om den private institusjonen har overholdt kravet i første ledd. For eksempel kan avtaler som den nærstående har inngått med andre, bidra til å belyse om handelen med universitetet eller høyskolen er markedsmessig. Nærstående parter til private universiteter og høyskoler har en plikt til å gi innsyn i regnskapsmateriale eller annen dokumentasjon som kan være relevant for tilsynet.

Tredje ledd gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift om handel med nærstående. Dette kan inkludere presisering av krav til dokumentasjon av handel med nærstående, nærmere avgrensning av hvem som er å regne som nærstående part med mer.

Til § 6-4 Tilsyn med private universiteter og høyskoler

Paragrafen viderefører reglene i dagens lov § 8-5 med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 10.3.

Første ledd fastsetter at det er departementet som er tilsynsmyndighet for private universiteter og høyskoler. Tilsynsoppgaven omfatter både private institusjoner som mottar statstilskudd, og private institusjoner som ikke mottar statstilskudd. Oppgaven som tilsynsmyndighet kan på alminnelig måte delegeres til underliggende organ.

Andre ledd regulerer private universiteters og høyskolars bistands- og opplysningsplikt i forbindelse med tilsyn. Plikten innebærer at institusjonene skal legge til rette for at tilsynet kan utføres, inkludert skaffe nødvendig dokumentasjon og gi adgang til lokaler. Plikten er generell i den forstand at den omfatter alle mulige måter å gi tilgang på opplysninger og lokaler på. Det kan kreves opplysninger som kan ha betydning for oppfyllelse av kravene som er fastsatt i eller med hjemmel i loven. Blant annet kan det kreves at institusjonene dokumenterer og redegjør for slike opplysninger, for eksempel ved å utlevere eller sammenstille regnskapsmateriale med bilag, korrespondanse og styreprotokoller. Det kan gjennomføres undersøkelser i tilsynsarbeidet.

Tredje ledd fastsetter at den lovbestemte og avtalte taushetsplikten for revisor og regnskapsfører ikke gjelder overfor departementet for opplysninger etter andre ledd.

Fjerde ledd fastsetter at departementet kan gi forskrift om tilsyn etter denne paragrafen. Det kan blant annet fastsettes regler i forskrift om hvordan opplysninger skal gis, tilgang til institusjonenes

ledere og ansatte, og om adgang til institusjonenes lokaler under tilsynet.

Til § 6-5 Rapporteringsplikt

Paragrafen viderefører dagens lov § 8-6 med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 10.4.

Første ledd fastsetter at private universiteter og høyskoler skal rapportere regnskapsinformasjon til departementet. Hjemmelen omfatter både private institusjoner som mottar statstilskudd og private institusjoner som ikke mottar statstilskudd. Rapporteringsplikten gjelder årsregnskap og tilhørende dokumentasjon.

Behovene for rapportering om antall studenter og annen relevant informasjon om virksomheten ivaretas av kravene om rapportering til databasen for statistikk om høyere utdanning (DBH) etter § 15-3.

Andre ledd fastsetter at private universiteter og høyskoler skal melde ifra til departementet dersom virksomheten skal gjennomføre en omstrukturering eller avvikle driften. Slik melding skal gis ved fusjon, fisjon, omdanning, salg og avvikling. Meldeplikten gjelder for de partene som er direkte involvert. Melding skal gis før en slik omstrukturering eller avvikling finner sted. Meldingen fratar ikke departementet adgang til å føre kontroll med at tilskudd og egenbetaling er disponert i samsvar med regelverket i forbindelse med omstruktureringen eller avviklingen.

Tredje ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om rapporteringsplikten i første ledd og meldeplikten i andre ledd. Forskriften kan blant annet fastsette nærmere krav til opplysninger som skal rapporteres, innenfor rammene av første ledd. Departementet kan også fastsette formkrav og frister, og regulere andre praktiske forhold rundt rapporterings- og meldeplikten.

Til § 6-6 Krav til regnskap og revisjon

Paragrafen viderefører dagens lov § 8-7 første ledd første punktum og andre og fjerde ledd med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 10.5.

Private universiteter og høyskoler skal være aksjeselskap etter aksjeloven eller stiftelser etter stiftelsesloven, jf. § 5-1. Det følger av disse lovene at institusjonene er regnskapspliktige. *Første ledd* innebærer at unntakene for små foretak i regnskapsloven § 3-1 første ledd andre punktum om årsregnskap og andre ledd andre punktum om årsberetning ikke gjelder for private universiteter

og høyskoler. Små private universiteter og høyskoler skal dermed utarbeide årsregnskap og årsberetning etter de ordinære reglene i regnskapsloven. Videre fastsetter første ledd at unntaket fra revisjonsplikten i revisorloven § 2-1, jf. aksjeloven § 7-6 ikke gjelder for private universiteter og høyskoler. Private universiteter og høyskoler vil dermed alltid ha revisjonsplikt.

Andre ledd fastsetter et krav om økonomisk skille mellom den akkrediterte virksomheten og annen virksomhet. Kravet gjelder både private institusjoner som mottar statstilskudd og private institusjoner som ikke mottar statstilskudd. At den akkrediterte virksomheten drives alene i eget rettssubjekt tilfredsstiller kravet til økonomisk skille. Dersom den private institusjonen driver annen virksomhet enn akkreditert virksomhet i samme rettssubjekt, må det være regnskapsmessige skiller som er egnet til å dokumentere at annen virksomhet holdes økonomisk adskilt fra den akkrediterte virksomheten. Et krav til regnskapsmessig skille innebærer at det løpende skal føres separate regnskap for de ulike delene av virksomheten etter ordinære regnskapsprinsipper, inkludert fullt resultat- og balanseregnskap.

Tredje ledd fastsetter at departementet kan gi forskrift med nærmere krav til regnskap, dokumentasjon og revisjon. Dette kan blant annet innebære presiseringer av krav til dokumentasjon om økonomisk skille etter andre ledd, krav til hvordan dokumentasjonen skal utarbeides og presenteres, krav til oppbevaringstid, frister og andre praktiske forhold.

Til § 6-7 Pålegg om retting

Paragrafen viderefører dagens lov § 8-8 med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 10.6.

Paragrafen gir departementet hjemmel til å pålegge private universiteter og høyskoler retting dersom det foreligger brudd på krav fastsatt i loven eller med hjemmel i loven, eller i grunnlaget for tilskuddet. Reaksjonen kan brukes både overfor private institusjoner som mottar statstilskudd og private institusjoner som ikke mottar statstilskudd. Et pålegg om retting bør i de fleste tilfeller være den første reaksjonen dersom det avdekkes lovbrudd. Det skal legges til grunn et proporsjonalitetsprinsipp ved valg av reaksjoner. I særlige tilfeller kan departementet bruke andre, strengere reaksjoner uten at det først er gitt pålegg om retting. Dette kan for eksempel være aktuelt der regelbruddets art tilsier at retting ikke vil være et hensiktsmessig virkemiddel, av hensyn til studen-

tene eller for å beskytte statens midler. Pålegg om retting er enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b.

Et pålegg om retting skal inneholde en frist for oppfyllelse. Denne fristen skal gi institusjonen tilstrekkelig tid til å kunne oppfylle pålegget. Hva som er tilstrekkelig tid, må avgjøres konkret i det enkelte tilfellet.

Til § 6-8 Krav om tilbakebetaling av statstilskudd

Paragrafen viderefører dagens lov § 8-9 med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 10.7.

Paragrafen fastsetter at tilskudd som er disponert i strid med regelverket, kan kreves tilbake. Formålet er å sikre at statstilskudd brukes i samsvar med loven og Stortingets forutsetninger.

Et krav om tilbakebetaling er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven § 7-2 bokstav e.

Til § 6-9 Tvangsmulkt og overtredelsesgebyr

Paragrafen viderefører dagens lov §§ 8-10 og 8-11 første ledd første punktum og tredje ledd med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punktene 10.8 og 10.9.

Første ledd fastslår at departementet kan ilegge tvangsmulkt for å sikre at et pålegg gitt med hjemmel i loven blir etterlevd. En forutsetning for bruk av tvangsmulkt er at det er gitt et pålegg, og at fristen for oppfyllelse er oversittet. Et vedtak om tvangsmulkt vil være et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 tredje ledd. Vedtak om ileggelse av tvangsmulkt innebærer at et bestemt beløp skal betales for hver dag. Vedtaket skal rette seg mot den som er gitt pålegget om retting. Det følger av tvangsfullbyrdsloven § 7-2 bokstav d at beslutning om tvangsmulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

Det slås fast i *andre ledd* at et universitet eller en høyskole som bryter regler i eller med hjemmel i universitets- og høyskoleloven, kan ilegges overtredelsesgebyr. Ileggelse av overtredelsesgebyr er enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b.

Overtredelsesgebyret skal ilegges den som lovens krav retter seg mot i det konkrete tilfellet. Det er et vilkår for å kunne ilegge overtredelsesgebyr at institusjonen eller noen som opptre på vegne av institusjonen, forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer reglene. Forvaltningsloven § 46 gjelder for bruk av overtredelsesgebyr etter denne paragrafen. Det er ikke adgang til å ilegge

enkeltpersoner overtredelsesgebyr etter denne paragrafen.

Skyldkravet kan oppfylles av én eller flere enkeltpersoner som opptre på vegne av institusjonen, inkludert anonyme gjerningspersoner. Skyldkravet kan også oppfylles gjennom summen av flere enkeltpersoners adferd, såkalte kumulative feil. Se nærmere om skyldkravet ved administrativ foretaksstraff i Prop. 81 L (2021–2022) merknaden til § 46 og punkt 6.4.

I utgangspunktet kan alle ansatte og innleide ved institusjonen anses å opptre «på vegne av» institusjonen, men det må vurderes konkret. Der som handlingen har et klart illojalt preg som institusjonen ikke kunne forutse, er dette et moment som kan tale for at handlingen ikke er gjort på vegne av institusjonen. I grensetilfeller har det betydning hva slags stilling vedkommende har på institusjonen. Det skal mer til for å kunne konkludere med at handlingen ikke er på vegne av institusjonen hvis vedkommende har en høy stilling enn hvis vedkommende har en underordnet stilling.

Overtredelsesgebyr kan brukes ved brudd på regler som er fastsatt i eller med hjemmel i loven. Det er ikke begrenset til enkelte brudd, men bruken av en slik reaksjon må være forholdsmessig. Det vil si at reaksjonen må stå i forhold til bruddet. Dette betyr i praksis at det er ved mer alvorlige eller gjentakende brudd at det er aktuelt med overtredelsesgebyr.

Ileggelse av overtredelsesgebyr er å regne som en administrativ sanksjon etter tvangsfullbyrdsloven § 7-2 bokstav d, og er tvangsgrunnlag for utlegg.

Overtredelsesgebyret skal utmåles i det enkelte tilfellet. Størrelsen på gebyret kan ta hensyn til blant annet overtredelsens art, omfang, virkning for studentene, om overtredelsen skyldes et ønske om å vanskeliggjøre departementets tilsynsvirksomhet, oppnådde fordeler, om overtredelsen utelukkende skyldes forhold utenfor institusjonens kontroll, institusjonens økonomiske evne med videre. Utmålingen av gebyret bør være proporsjonal med overtredelsen.

Tredje ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om tvangsmulkt og overtredelsesgebyr etter denne paragrafen. Departementet kan i forskrift fastsette regler om blant annet tvangsmulkens størrelse og angi momenter som kan vektlegges ved utmålingen. Departementet kan også fastsette regler om at tvangsmulkt kan lempes. Minimums- og maksimumsbeløp for det enkelte overtredelsesgebyret kan også fastsettes i forskrift. I forskriften kan det også fastsettes hvilke momen-

ter som kan eller skal legges vekt på ved eventuell ileggelse av overtredelsesgebyret, og andre omstendigheter i forbindelse med overtredelsesgebyret.

Til § 6-10 Tilbaketrekking av akkreditering

Paragrafen viderefører dagens lov § 8-12 med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 10.10.

Paragrafen gir departementet hjemmel til å trekke tilbake akkreditering som universitet eller høyskole.

Første ledd slår fast at departementet kan fatte vedtak om at akkrediteringen kan trekkes tilbake. Det vil bety at institusjonen som vedtaket retter seg mot, ikke kan tilby høyere utdanning, inkludert tildele vitnemål, bruke titler eller betegnelser som er beskyttet i universitets- og høyskoleloven med videre. En institusjon som mister akkreditering på denne bakgrunnen, vil eventuelt måtte søke NOKUT om ny akkreditering.

Vilkåret for at akkrediteringen skal kunne trekkes tilbake, er at det avdekkes alvorlige forhold i strid med universitets- og høyskoleloven eller regler gitt med hjemmel i loven. Dette kan være tilfelle der overtredelsene er så grove at hensynet til studentene, statens midler eller tilliten til institusjonen gjør det uforvarlig å la tilbyderer fortsette som akkreditert institusjon. Det er et vilkår for tilbaketrekking av akkreditering etter denne bestemmelsen at det er gitt pålegg om retting og at fristen for etterlevelse er oversittet, jf. § 6-6.

Andre ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om saksbehandling ved tilbaketrekking av akkreditering etter denne paragrafen.

Kapittel 7 Ansettelser

Til § 7-1 Likestilling

Paragrafen viderefører dagens lov § 6-2, § 6-3 andre ledd andre punktum og § 6-3 tredje ledd sjette punktum. Paragrafen er omtalt i punkt 11.2.

Første ledd pålegger universiteter og høyskoler en plikt til å arbeide for likestilling og for å hindre diskriminering, og framhever noen av kravene til aktivitetsplikten etter likestillings- og diskrimineringsloven (ldl.) § 26. Særreguleringen innskrenker ikke universiteters og høyskolars ansvar etter likestillings- og diskrimineringsloven, men trekker fram sentrale elementer for å gjøre universitetene og høyskolene oppmerksomme på utfordringene. Innholdet i kravet skal tolkes på samme måte som kravet i ldl. § 26. Se nærmere omtale av

arbeidsgivers aktivitetsplikt i Prop. 63 L (2018–2019), i merknaden til ldl. § 26.

Andre ledd første punktum slår fast at universiteter og høyskoler skal oppfordre personer av et bestemt kjønn til å søke dersom personer av dette kjønn er klart underrepresentert innenfor den aktuelle stillingskategorien av undervisnings- og forskningsstillinger. Hvilke stillinger som er omfattet av begrepet undervisnings- og forskningsstillinger, er omtalt i punkt 11.1.1.

I forvaltningspraksis tas det utgangspunkt i at det kan være underrepresentasjon av det ene kjønn dersom andelen er på 40 prosent eller mindre. Det må vurderes konkret hva som er klar underrepresentasjon, blant annet ut fra årsaken til skjevfordelingen og om det er sannsynlig at det er et systematisk eller mer tilfeldig utslag.

Kravet om at institusjonene må oppfordre det underrepresenterte kjønn til å søke i disse tilfellene åpner ikke for positiv særbehandling ut over det som er tillatt etter ldl. § 11. Positiv særbehandling skal veie opp for de ulempene enkelte har, som følge av ulike muligheter som skyldes historiske og kulturelle forhold. I visse tilfeller kan positiv særbehandling være nødvendig for å sikre reelt like muligheter og hindre diskriminering. Det må foreligge barrierer som hindrer at personer som tilhører det underrepresenterte kjønn eller grupper, får samme muligheter som andre. Selv om barrierer ofte gir utslag i underrepresentasjon, er ikke underrepresentasjon nødvendigvis alene nok til å legitimere særtiltak, dersom det ikke kan påvises at det foreligger barrierer eller ulemper knyttet til kjønn.

Universiteter og høyskoler må vurdere konkret om en oppfordring til søkere av et bestemt kjønn om å søke er egnet til å fremme likestilling, og om det er et rimelig forhold mellom en slik oppfordring og konsekvensene for de som ikke oppfordres til å søke. Dersom underrepresentasjonen ikke er klar, kan universiteter og høyskolene likevel oppfordre personer av det underrepresenterte kjønn til å søke dersom dette er et tiltak som er tillatt etter likestillings- og diskrimineringsloven § 11. Se nærmere om hvilke vurderinger som må gjøres i merknaden til ldl. § 11 i Prop. 81 L (2016–2017).

Andre ledd andre punktum innebærer en plikt til moderat kjønnskvolter, altså at institusjonene under ellers like vilkår skal legge avgjørende vekt på å oppnå likestilling mellom kjønn. Plikten gjelder i de tilfellene der det ene kjønn er klart underrepresentert, jf. andre ledd første punktum. Plikten åpner ikke for positiv særbehandling ut over det som er tillatt etter ldl. § 11.

Se omtale i merknaden til første punktum. Søkere av ett kjønn skal prioriteres foran søkere av det overrepresenterte kjønn hvis de er like godt, eller tilnærmet like godt, kvalifiserte. Positiv særbehandling har til hensikt å eliminere eller redusere faktiske forskjeller mellom kjønnene. En automatisk fortrinnsrett for søkere fra det underrepresenterte kjønn er derfor ikke tillatt. EU-domstolen har slått fast at positiv særbehandling skal være et middel for å oppnå like muligheter, ikke likt resultat. Dersom det er vesentlige forskjeller i kvalifikasjonene, kan arbeidsgiver ikke positivt særbehandle det ene kjønn. Positiv særbehandling vil bare være tillatt etter Grunnloven dersom den ikke går lenger enn det som er saklig og forholdsmessig for å oppnå reell likestilling. Se nærmere omtale av moderat og radikal kjønnskvoltering i Prop 81 L (2016–2017) punkt 17.2.3.3.

Til § 7-2 Ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger

Paragrafen tydeliggjør dagens lov § 6-3 med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 11.3.

Hvilke stillinger som er omfattet av begrepet undervisnings- og forskningsstillinger, er omtalt i punkt 11.1.1.

Første ledd slår fast at kvalifikasjonskravene til en ledig undervisnings- og forskningsstilling må defineres og at stillingen deretter må lyses ut.

Institusjonene velger hvordan de organiserer arbeidet med utlysingen. I praksis utformes gjerne kvalifikasjonskravene av nærmeste faglige leder mens selve utlysingen gjøres av administrasjonen. Formelt sett har styret det overordnede ansvaret også for denne delen av ansettelsesprosessen.

Andre ledd regulerer bruk av innstilling ved ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger. Innstillingen skal baseres på vurderingen fra sakkyndig komité og en samlet vurdering av kandidatens egnethet for stillingen, og baseres på de kvalifikasjonskravene som er beskrevet i utlysingen.

Andre ledd tredje punktum slår fast en særregel om at begge kjønn skal være representert i sakkyndig komité. Hensikten er at dette skal bidra til å kvalitetssikre at det blir foretatt en helhetlig vurdering av alle aktuelle kandidater. Det er ikke et krav om et bestemt antall av hvert kjønn, slik det er etter reglene i likestillings- og diskrimineringsloven § 28.

Dersom det stilles krav om utdanningsfaglig kompetanse til stillingsinnehaver, skal det vurderes særskilt om dette kravet er oppfylt, jf. andre ledd fjerde punktum. Det kan fastsettes nærmere krav til utdanningsfaglig kompetanse i forskrift etter femte ledd.

For at institusjonen skal kunne dokumentere at en slik særskilt vurdering er gjort, må det framgå av innstillingen. Innstillingen er et begrunnet forslag om hvilke søkere som bør ansettes i den ledige stillingen. Dersom det er mer enn én aktuell kandidat, bør også den eller de andre innstilles i prioritert rekkefølge. På bakgrunn av dette fatter ansettelsesutvalget sitt vedtak om hvem som skal tilbys stillingen. Dersom den først prioriterte takker nei til stillingen kan da den neste tilbys stillingen uten at institusjonen må gjennomføre en ny ansettelsesprosess. Ansettelsesorganet kan også fatte vedtak om å ikke ansette.

Uttrykket «styret selv» i *andre ledd fjerde punktum* innebærer at styret ikke kan delegere oppgaven med å bestemme hvem som skal innstille og fastsette nærmere regler om innstillingen.

Unntaket fra kravet om sakkyndig vurdering etter *tredje ledd* gjelder bare i særskilte tilfeller. Det vil si at unntak ikke kan fastsettes generelt for bestemte stillinger, men må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

Fjerde ledd innebærer at styret kan velge å foreta ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger selv, eller delegere oppgaven med å ansette til et annet organ ved institusjonen, og dette organet er da å anse som et ansettelsesutvalg. Vedtak om ansettelse er enkeltvedtak etter forvaltningsloven, derfor må også saksbehandlingsreglene der følges. At «styret selv» skal fastsette sammensetningen av ansettelsesutvalget betyr at styret ikke kan delegere denne oppgaven. Kravet til studentrepresentasjon i *fjerde ledd tredje punktum* må være oppfylt for det aktuelle organet.

Femte ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om framgangsmåte og kriterier for ansettelse eller opprykk i undervisnings- og forskningsstilling. Departementet kan også fastsatte en annen framgangsmåte enn det som er regulert i paragrafen for enkelte stillinger, inkludert unntak fra loven. Det kan særlig være aktuelt å fastsette forenklede ansettelsesprosedyrer eller andre kriterier for ansettelse i visse stillinger, blant annet stillinger som er regulert i § 7-7 om ekstraervert, se også merknaden til § 7-7.

Til § 7-3 Midlertidig ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger

Paragrafen viderefører dagens lov § 6-5 andre og tredje ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 11.4. Hvilke stillinger som er omfattet av begrepet undervisnings- og forskningsstillinger, er omtalt i punkt 11.1.1.

Første ledd åpner for å foreta midlertidig ansettelse i en lavere undervisnings- og forskningsstilling enn den utlyste i inntil ett år, i tilfeller der det ikke har lyktes å få en søker som fullt ut oppfyller kvalifikasjonskravene til stillingen. Det er i tillegg et vilkår at det er helt nødvendig å ansette noen for å gi studentene den undervisningen de har krav på. Søkeren må oppfylle kvalifikasjonskravene til den lavere stillingen. Regelen legger til rette for at institusjonen kan oppfylle plikten sin til å gi studentene den undervisningen som er planlagt for kommende studieår. Dersom det fortsatt er behov for å ansette noen året etter, kan stillingen lyses ut på nytt i håp om å få en kvalifisert søker. Den midlertidige ansatte må fratrukke stillingen etter ett år uten oppsigelse.

Andre ledd gjelder beregning av ansettelsesperioden etter første ledd. Fravær på grunn av lov- eller tariffbestemte permisjoner, som for eksempel foreldrepermisjon eller permisjon for militærtjeneste, skal gå til fradrag ved beregning av ansettelsesperioden.

Til § 7-4 Særskilte ansettelsesregler for statlige universiteter og høyskoler

Paragrafen viderefører dagens lov § 11-1. Paragrafen er omtalt i punkt 11.5.

Uttrykket «styret selv» i første og andre ledd betyr at styret ikke kan delegerer oppgaven.

Første ledd første punktum fastslår at styret selv skal ansette avdelingsledere og administrativ leder. Med administrativ leder menes administrerende direktør (ved valgt rektor) eller rektors nestkommanderende når rektor også er daglig leder for administrasjonen (ved ansatt rektor). Styret vedtar om institusjonen skal ha avdelingsledere. Avdelingsleder kan være valgt eller ansatt på åremål, se § 7-6 første ledd bokstav c. Loven sier ikke noe om hvem som skal lyse ut disse stillingene, det er det derfor opp til styret å bestemme.

Etter *første ledd andre punktum* kan styret selv delegerer til avdelingsleder å ansette leder for grunnenhet. Det er ikke krav om at institusjonene skal ha avdelingsledere.

Andre ledd slår fast at ansettelse av de øverste administrative lederstillingene på institusjonene

skal skje på grunnlag av innstilling fra et innstillingsutvalg. Hvem i organisasjonen som utformer kvalifikasjonskravene, praktisk foretar utlysingen, saksbehandler og skriver innstillingen er ikke regulert. Dette kan institusjonene organisere slik de finner mest hensiktsmessig innenfor lov- og avtaleverket.

Uttrykket «styret selv» i *andre ledd andre punktum* innebærer at styret ikke kan delegerer oppgaven med å fastsette innstillingsutvalgets sammensetning.

Andre ledd tredje punktum sier at det er krav om at studentene skal være representert i innstillingsutvalget, dersom ikke styret enstemmig bestemmer noe annet.

Tredje ledd regulerer hvem som skal innstille til andre administrative lederstillinger, eksempelvis fakultetsdirektør eller personalsjef. Dersom institusjonen har valgt rektor er det administrerende direktør som skal innstille, jf. § 4-7, ellers er det rektor selv om innstiller.

Fjerde ledd første punktum fastsetter at ansettelse i tekniske eller administrative stillinger skal skje i ansettelsesråd, jf. statsansatteloven. Etter *andre punktum* bestemmer styret om det skal være ett eller flere ansettelsesråd. Se omtale av hva som menes med tekniske og administrative stillinger i punkt 8.3.

Til § 7-5 Vikar for valgt eller åremålsansatt leder ved statlige universiteter og høyskoler

Paragrafen viderefører delvis dagens lov § 6-5 fjerde ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 11.6.

Første ledd er en tilrettelegging for det særskilte systemet i universitets- og høyskolesektoren der fast ansatte i undervisnings- og forskningsstillinger får permisjon fra sin faste stilling en periode når de velges eller blir ansatt i et åremål som leder, jf. § 7-6.

Dette innebærer at vikarer for en person som er valgt eller har åremålsstilling som leder med hjemmel i § 7-6 første ledd bokstav a til c, ikke får fast ansettelse etter tre år, som er hovedregelen etter statsansatteloven. Vikarperioden følger lederens åremålsperiode, som er på fire år, jf. § 7-6 andre ledd.

Vikarperioden kan imidlertid ikke forlenges som en midlertidig vikarstilling i flere åremålsperioder for samme person.

Andre ledd viderefører dagens regel om at når vikarperioden på fire år utløper må arbeidsgiver vurdere om de kan tilby vikaren en annen passende stilling i virksomheten før arbeidsforholdet endelig avsluttes. Dette tilsvarer plikten arbeidsgiver har dersom arbeidsgiver sier opp en ansatt

etter de ordinære reglene i statsansatteloven § 19. Regelen om at vikaren får fortrinnsrett i staten, på tilsvarende måte som etter statsansatteloven § 24, videreføres også. Reglene er ment å gi vikaren et noe sterkere stillingsvern enn vedkommende ville hatt etter første ledd.

Hvis arbeidsgiver ønsker å beholde samme vikar i lederens eventuelle nye åremålsperiode, må personen ansettes fast.

Til § 7-6 Ansettelse på åremål

Paragrafen viderefører dagens lov § 6-4 med noen endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 11.7. Ansettelse i åremålsstilling er unntak fra hovedregelen om fast ansettelse. Åremålskontrakter er tidsbegrensede og disse er derfor midlertidige stillinger. Institusjonene må i forkant av en utlysning gjøre en konkret vurdering av om det er reellt behov for åremål, eller om personen kan ansettes fast.

Første ledd inneholder en oppstilling av hvilke stillinger universitetet og høyskoler kan benytte åremålskontrakter for.

Andre ledd angir åremålsperioden for lederstillinger som listet opp i første ledd bokstav a til c.

Tredje ledd angir åremålsperiodenes lengde for stillinger som ikke har lederansvar, jf. første ledd bokstav d til j. For postdoktorer skal åremålsperioden være tre til fire år, som er en endring fra dagens periode som er to til fire år. Formålet med endringene i åremålsperiodenes lengde er å gi bedre mulighet til å kvalifisere seg til en vitenskapelig toppstilling.

Fjerde ledd første punktum beskriver hvilke av stillingene som bare kan ha én åremålsperiode. Dette gjelder nå også for undervisnings- og forskningsstillinger hvor skapende eller kunstnerisk kompetanse er et vesentlig element i den kompetansen som kreves (bokstav d). Hvilke stillinger som er omfattet av begrepet undervisnings- og forskningsstillinger, er omtalt i punkt 11.1.1.

For stilling som postdoktorer (bokstav f) er regelen om at det bare kan være én åremålsperiode ved samme institusjon flyttet fra forskrift til lov.

For stillingene stipendiater (bokstav g), spesialistkandidater (bokstav h) og vitenskapelige assistenter (bokstav i) er reglene om åremålenes lengde og begrensningen til én åremålsperiode flyttet fra forskrift til lov.

Femte ledd gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift om stillingene postdoktorer, stipendiater, spesialistkandidater og vitenskapelige

assistenter. Hjemmelen til å fastsette forskriftsregler om framgangsmåten og kriteriene for ansettelse gjelder for stillingstypene i første ledd bokstav f til i også når det ikke blir ansatt i åremål.

Sjette ledd viderefører § 6-4 femte ledd første punktum om innstegsstillinger. *Første punktum* gir departementet hjemmel til å gi forskrift om vilkår for å ansette i stillinger på innstegsvilkår og om varighet. *Andre punktum* gir den åremålsansatte rett til fast ansettelse ved utløp av åremålsperioden, dersom kompetansekravene som er fastsatt i arbeidsavtalen er oppfylt. I forskrift med hjemmel i første punktum kan retten til fast ansettelse reguleres nærmere, blant annet om evaluering og fast ansettelse før utløp av åremålsperioden.

Til § 7-7 Særregel om ekstraervert

Paragrafen viderefører dagens lov § 6-6 med språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 11.8.

Overskriften endres fra «bistilling» til «ekstraervert» for å harmonisere begrepet i universitets- og høyskoleloven med det som brukes i arbeidslivet for øvrig om ervert personer innehar i tillegg til ordinær stilling.

Første ledd regulerer universiteters og høyskolelens adgang til å ansette personer, som har en hovedstilling hos en annen arbeidsgiver, i undervisnings- og forskningsstillinger på åremål, og angir størrelsen på stillingen. Åremålsstillingen kan være opptil 20 prosent av en heltidsstilling.

Hvilke stillinger som er omfattet av begrepet undervisnings- og forskningsstillinger, er omtalt i punkt 11.1.1. Departementet kan med hjemmel i § 7-2 femte ledd fastsette forskriftsregler om annen framgangsmåte for å ansette personer i ekstraervert enn det som ellers gjelder for undervisnings- og forskningsstillinger.

Andre ledd regulerer åremålsperiodens lengde. Åremålsperioden skal være mellom to og seks år. En person kan ha flere åremålsperioder etter hverandre. Loven åpner for åremål og for flere etterfølgende perioder, men institusjonene må i hvert tilfelle vurdere om det er behov for å bruke denne type stilling. Dersom behovet kan ivaretas med ordinær deltidsstilling, skal det ansettes fast.

Tredje ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om varighet. I dette ligger blant at departementet kan regulere antall åremålsperioder en person kan ha etter hverandre.

Til § 7-8 Ansettelse uten utlysning

Paragrafen viderefører dagens lov § 6-3 fjerde ledd og § 11-1 fjerde ledd samlet. Paragrafen er omtalt i punkt 11.9.

Første ledd gjelder både for private og statlige universiteter og høyskoler. *Første punktum* gir styret selv mulighet til å gjøre unntak fra hovedregelen i § 7-2 første ledd om at undervisnings- eller forskningsstillinger skal lyses ut. Hvilke stillinger som er omfattet av begrepet undervisnings- og forskningsstillinger, er omtalt i punkt 11.1.1.

Det må foreligge «særlige grunner» for å kunne anvende unntaket. Det innebærer at det er høy terskel for å benytte unntaket. Hva som kan være grunnlag for unntak, må vurderes i lys av hensynet bak hovedregelen om plikten til å lyse ut ledig stilling, som er å få best mulig kvalifiserte kandidater som søkere på stillingen. Unntak kan for eksempel være aktuelt i situasjoner hvor en meget høyt kvalifisert og ettertraktet kandidat bare vil akseptere tilbud om stilling hvis stillingen tilbys uten ordinær ansettelsesprosess, og i situasjoner hvor ansettelsen må skje raskt.

Uttrykket «styret selv» innebærer at styret ikke kan delegere myndigheten til å ansette uten utlysning. *Første ledd andre punktum* fastsetter at ansettelse uten utlysning ikke kan gjøres dersom mer enn ett styremedlem motsetter seg det.

Andre ledd gjelder bare for statlige universiteter og høyskoler. Leddet åpner for ansettelser av prorektor eller leder for avdeling og grunnenhet, uten utlysning. Terskelen for å bruke unntaket er den samme som etter første ledd. Det følger av uttrykket «styret selv» at myndigheten ikke kan delegeres.

Til § 7-9 Enerett til bruk av visse stillingstitler

Paragrafen viderefører dagens lov § 6-7 med unntak av andre ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 11.10.

Første ledd regulerer hvem som kan bruke stillingstittelen «professor».

Andre ledd regulerer hvem som kan bruke stillingstittelen professor etter fratreden fra stillingen. Dette gjelder personer som har vært i stillingen i minst ti år. Den som pensjonerer seg fra en professorstilling, kan benytte tittelen selv om vedkommende har vært ansatt for kortere tid.

Tredje ledd innebærer at den som er avskjediget eller fradømt sin stilling som professor, ikke kan fortsette å bruke denne stillingstittelen. Avskjed er regulert i statsansatteloven § 26 og i arbeidsmiljøloven § 15-14.

Fjerde ledd regulerer konsekvensene av brudd på reglene i denne paragrafen. Det er straffbart å bruke tittelen professor alene eller som en del av en tittel, for eksempel professor emeritus/emerita, i strid med denne paragrafen. Dette gjelder både forsettlig og uaktsomme brudd. Hva som menes med forsett og uaktsomhet er regulert i straffeloven §§ 22 og 23. Straffesanksjonen er bøter.

Femte ledd regulerer departementets hjemmel til å gi forskrift om å beskytte bruken av andre titler på undervisnings- og forskningsstillinger. I forskrift kan det både gis regler om hvilke stillingstitler som skal beskyttes, rammene for bruken av stillingstitlene og konsekvenser ved misbruk av titlene. Hvilke stillinger som er omfattet av begrepet undervisnings- og forskningsstillinger, er omtalt i punkt 11.1.1.

Til § 7-10 Klage på vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed ved statlige universiteter og høyskoler

Paragrafen viderefører dagens lov § 11-3 andre ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 11.11.

Paragrafen gjelder bare statlige universiteter og høyskoler. At styret selv er klageinstans for klager på vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed, innebærer et unntak fra statsansatteloven § 33 som fastsetter at det normalt er departementet eller den myndigheten som er bestemt i personalreglement som er klageinstans i slike saker.

Hvem som skal behandle klagen, avhenger av hvem som har fattet vedtaket som påklages. Hvis styret har fattet vedtaket, er departementet klageinstans. Hvis vedtaket er fattet av et underordnet organ på institusjonen, er det styret selv som er klageinstans. Uttrykket «styret selv» betyr at styret ikke kan delegere klagebehandlingen til et annet organ ved institusjonen.

Kapittel 8 Opptak til høyere utdanning*Til § 8-1 Krav for opptak til høyere utdanning*

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-6 første ledd første og andre punktum, tredje, fjerde, femte og sjuende ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 12.1.

Første ledd fastsetter at grunnlaget for å være kvalifisert for opptak til studier ved universiteter og høyskoler er generell studiekompetanse. For å få generell studiekompetanse må søker ha fullført og bestått norsk studieforberedende videregående opplæring. Også yrkesfaglig utdanningspro-

gram som er supplert med fullført og bestått påbygging gir generell studiekompetanse. Innholdet i videregående opplæring er regulert i og med hjemmel i opplæringsloven.

Studenter som har fått vedtak om godkjent generell studiekompetanse ved én institusjon, er kvalifisert for opptak ved andre institusjoner der opptakskravet er generell studiekompetanse. Unntak fra kravet om generell studiekompetanse for enkelte fag eller studier etter andre, tredje og fjerde ledd kan imidlertid ikke brukes ved andre studier eller institusjoner enn der unntaket ble innvilget.

Andre ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om generell studiekompetanse, og om at også annen utdanning enn videregående opplæring, slik som utenlandsk utdanning eller en kombinasjon av utdanning og yrkespraksis, kan gjøre søker kvalifisert for opptak til studier ved universiteter og høyskoler.

Tredje ledd gir departementet hjemmel til i forskrift å unnta enkelte studier eller fag fra kravet om generell studiekompetanse.

Fjerde ledd er hjemmelen for at departementet i forskrift kan fastsette at institusjonene i særskilte tilfeller kan gi søkere dispensasjon fra kravet om generell studiekompetanse ved opptak til et enkelt studium, dersom søkerne har de nødvendige faglige forutsetningene for det aktuelle studiet. Med «særskilte tilfeller» menes når søker kan dokumentere at det på grunn av varig sykdom, funksjonsnedsettelse eller lignende forhold, har vært umulig å oppfylle kravet om generell studiekompetanse. Den enkelte institusjon må for det første vurdere om det foreligger varig sykdom, funksjonsnedsettelse eller lignende forhold. For det andre må institusjonen vurdere om søkerens tilstand er av en slik karakter at det ikke har vært mulig for søkeren å oppfylle krav om generell studiekompetanse. Det er opp til søkeren å dokumentere at vilkårene er oppfylt. Dokumentasjon kan for eksempel være attest fra lege, annet helsepersonell, pedagogisk-psykologisk tjeneste eller tilsvarende.

Formålet med dispensasjonsadgangen er å hindre åpenbar urimelig behandling av enkeltøkere. Institusjonen må i tillegg gjøre en konkret vurdering av om studenten har tilstrekkelige faglige forutsetninger for det studiet vedkommende søker om opptak til. Ved fullføring av 60 studiepoeng, vil studenten være kvalifisert for videre studier ved universiteter og høyskoler, det vil si at studenten har kvalifikasjoner tilsvarende generell studiekompetanse.

Femte ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om spesielle opptakskrav når gjennomføringen av studiet eller utøvelse av yrket gjør dette nødvendig. Det har vært et prinsipp at tilnærmet like studier skal ha samme opptakskrav, og det har vært lang tradisjon for å kreve spesielle fag fra videregående opplæring for opptak til enkelte studier.

Det er bare aktuelt med spesielle opptakskrav av hensyn til yrkesutøvelse dersom det foreligger et særlig behov. Se punkt 12.1.4.3.

Universiteter og høyskoler som ønsker å innføre spesielle opptakskrav for lavere grad, må søke Kunnskapsdepartementet om dette. Spesielle opptakskrav er fastsatt i tilfeller der studiet forutsetter særlige kunnskaper eller ferdigheter. Spesielle opptakskrav er også ment å være et virkemiddel for å sikre høyere inntakskvalitet på nye studenter.

Med «høyere grad» i *sjette ledd* menes nivået over bachelorutdanningen, og omfatter blant annet opptak til mastergradsstudier som ikke er 5-årig integrerte mastergradsstudier, som i realiteten inneholder både en lavere og en høyere grad. Regelen gjelder det faglige grunnlaget for opptak til påbygging til mastergrad, doktorgradsstudier og andre påbyggingsstudier, som for eksempel praktisk-pedagogisk utdanning (PPU). Universiteter og høyskoler kan fastsette både faglige minstekrav og spesielle krav ved opptak til disse studiene, med mindre departementet allerede har fastsatt opptakskrav i forskrift, for eksempel i mastergradsforskriften, eller i rammeplan til studiet. Faglige minstekrav for opptak kan være nødvendige ut fra hensynet til studiekvalitet og fornuftig ressursdisponering, også i situasjoner hvor det er fysisk mulig å ta imot flere studenter.

Det er kan ikke settes karakter som progresjonskrav for studenter som er tatt opp på et integrert masterprogram. Universitetene og høyskolene må organiserer utdanningstilbudene slik at studentene oppnår det fastsatte læringsutbyttet. I et integrert masterstudium er studenten tatt opp til hele studieløpet, slik at det ikke vil være en ny opptaksprosess i løpet av studiet. Dersom institusjonene ønsker å ha muligheten til å stille karakterkrav underveis, bør det organiseres ved at det etableres en 3+2 master.

Sjette ledd gir også hjemmel for institusjonene til å fastsette kvoter som en del av «rangeringsregler» i institusjonens forskrift. Samtidig er bruk av kvoter et svært inngripende virkemiddel. Kvoter vil kunne være forbudt forskjellsbehandling etter likestillings- og diskrimineringsloven – og noe institusjonene eventuelt selv må gjøre nøye

vurderinger av og opp mot vilkårene i dette lovverket.

Til § 8-2 Opptak på grunnlag av realkompetanse

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-6 andre ledd første punktum med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 12.2.

Aldersgrensen på 25 år skal sikre at søkere som er tatt opp på grunnlag av realkompetanse, har relevant erfaring gjennom yrkespraksis, omsorgsarbeid og lignende, samt forhindre at ungdom unnlater å fullføre videregående opplæring. Universiteter og høyskoler må vurdere søkers kompetanse opp mot det faget søkeren ønsker å studere. Søkeren må ha de faglige forutsetningene for å kunne gjennomføre det aktuelle studiet. Det forutsettes at institusjonen vurderer søkerens totale realkompetanse. Med realkompetanse menes dokumentert kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse til egnet uavhengig av læringsarena, gjennom formell, ikke-formell og uformell læring. Formell læring er den som skjer i utdanningssystemet, eventuelt for annet autorisasjons- eller sertifiseringsformål. Ikke-formell læring er strukturert opplæring gjennom kurs og andre tilbud som ikke inngår i utdanningssystemet. Uformell læring skjer gjennom livet på arenaer som ikke først og fremst er beregnet på strukturert læring.

Til § 8-3 Adgangsregulering til et bestemt studium

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-7 fjerde og femte ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 12.3.

Første ledd gir departementet hjemmel til å fastsette adgangsregulering i forskrift dersom det er nødvendig etter en samlet vurdering av utdanningen i landet. Slik adgangsregulering vil i praksis skje gjennom behandlingen av de årlige statsbudsjettene, i form av bindende forutsetninger for budsjettildelingene til de enkelte institusjonene. Departementet kan fastsette slike begrensninger i forskrift, også utenfor eller uavhengig av budsjettbehandlingen. *Første ledd* gir departementet hjemmel til å regulere opptaket selv om institusjonen finner at den har kapasitet til å ta opp flere studenter til det aktuelle studiet. Hjemmelen gir departementet myndighet til påvirke sammensetningen av det samlede utdanningstilbudet som gis i landet, ved å gripe inn og sette begrensninger i opptaket på studier hvor departementet mener det er overkapasitet, eller som et virkemiddel til å få overført ressurser mellom studier.

Andre ledd gir styret ved universiteter og høyskoler hjemmel til å regulere adgangen til et studium, eller deler av det innenfor de rammene og målene som settes av departementet i tildelingsbrev eller tilskuddsbrev til den enkelte institusjon. Uttrykket «styret selv» innebærer at styret ikke kan delegerer myndigheten til et annet organ ved institusjonen.

Til § 8-4 Rangering

Paragrafen viderefører deler av dagens lov § 3-7 andre ledd og er delvis ny. Paragrafen er omtalt i punkt 12.4.

For studieprogrammer hvor det er flere søkere enn studieplasser, må de kvalifiserte søkerne rangeres for å sikre at opptaket blir rettferdig. Departementet kan gi forskrift om rangering av opptaket til høyere utdanning. Forskriftsregler om rangering av søkere gjelder for opptak til alle lavere grads studier, integrerte 5-årige mastergrader mv., og for studieprogrammer ved institusjoner som ikke er med i det samordnede opptaket.

Med «positiv særbehandling» legges til grunn samme forståelsen som i likestillings- og diskrimineringsloven (ldl.) § 11. Paragraf 8-4 åpner ikke for forskriftsregler om positiv særbehandling ut over det som er tillatt etter ldl. § 11. Hjemmelen kan brukes både for særbehandling ut fra kjønn, men også for andre diskrimineringsgrunnlag hvor det er behov for positiv særbehandling.

Til § 8-5 Gjennomføring av opptak

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-6 første, tredje og sjuende ledd, og deler av andre ledd, og § 4-16 første og andre ledd og tredje ledd andre punktum. Paragrafen er omtalt i punkt 12.5.

Første ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om en nasjonal samordning av opptaket til studier ved universiteter og høyskoler, og om dokumentasjon, saksbehandling og klagebehandling.

Departementet kan pålegge institusjonene å delta i den nasjonale samordningen av opptaket til studier ved universiteter og høyskoler. Det samordnede opptaket sørger for at hver søker bare får tilbud om én studieplass, og eventuelt en venteliste-plass. Det nasjonale, samordnede opptaket forvaltes av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse.

Vedtaket om opptak til høyere utdanning er et enkeltvedtak, og søkerne kan klage på vedtaket etter forvaltningsloven § 28. Etter § 14-2 kan departementet oppnevne nasjonal klagenemnd for

å behandle klager på enkeltvedtak fra den nasjonale opptakstjenesten om opptak til høyere utdanning. Institusjonenes nemnd for studentsaker etter § 14-1 behandler klager på vedtak som institusjonene har truffet i lokale opptak. De behandler også klager på vedtak om opptak på grunnlag av realkompetanse, klager på opptak etter at det er innvilget dispensasjon fra enkelte av kravene om generell studiekompetanse, og klager på vurderinger av spesielle opptakskrav som omfatter ferdigheter eller opptaksprøver fastsatt av institusjonen.

Andre ledd fastsetter at det skal være et eget opptak til høyere grads studier. Med «høyere grad» menes en akademisk grad på nivå tilsvarende mastergrad, jf. § 3-7, som er andre syklus innen høyere utdanning og bygger på en lavere grad, som regel en bachelorutdanning (første syklus). Søknad om opptak til integrerte femårige mastergrader og profesjonsstudier gjøres på bakgrunn av generell studiekompetanse. To eksempler på slike studier er medisinstudiet og studiet i rettsvitenskap. Bestått høyere grad er som regel et krav for å bli tatt opp på doktorgradsprogrammer (tredje syklus i høyere utdanning). Bestemmelsen gjelder derfor det faglige grunnlaget for opptak til påbygging til mastergrad, doktorgradstudier og andre påbyggingsstudier (for eksempel praktisk-pedagogisk utdanning).

Tredje ledd viderefører deler av dagens lov § 4-16 første og andre ledd, og sier at institusjonene og den nasjonale opptakstjenesten kan behandle personopplysninger om en søker når det er nødvendig for å behandle en søknad om opptak. Personopplysninger som er nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, kan behandles så langt det er nødvendig for å behandle søknad om opptak. Personopplysninger nevnt i artikkel 9 er personopplysninger om blant annet rase, etnisk opprinnelse, politisk oppfatning, religion og helse. Personopplysninger nevnt i artikkel 10 er personopplysninger om blant annet straffedommer og lovovertridelser, og er særlig aktuelt å behandle i forbindelse med krav om politiattest, jf. § 12-2.

Opplysninger som nevnt i artikkel 9 og 10 kan bare behandles når den registrerte har gitt opplysningene selv eller gitt tillatelse til at institusjonen kan innhente dem.

Institusjonene er i § 2-8 gitt supplerende rettsgrunnlag for å behandle personopplysninger ved opptak på egen institusjon. Som ledd i det felles opptakssystemet, og som en viktig del av effektiv vurdering av søknader som ofte gjelder for studieplasser hos flere institusjoner, så behandler institusjonene opptakssøknader for hverandre. Rege-

len i § 8-5 tredje ledd gir supplerende rettsgrunnlag for slik behandling.

Fjerde ledd gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift om behandling av personopplysninger ved gjennomføring av opptaket.

Kapittel 9 Godkjenning av utdanning og kompetanse

Til § 9-1 Faglig godkjenning av utdanning fra andre norske universiteter og høyskoler

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-5 d og e, med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 13.3.

Første ledd sikrer at studenter som flytter mellom norske universiteter og høyskoler, får rett til godkjenning av tidligere bestått utdanning i den nye graden. Bestemmelsen gjelder bare for utdanning som er akkreditert etter universitets- og høyskoleloven. Godkjenningsordningen skal sikre mobilitet innenfor høyere utdanning i Norge. Institusjonene har plikt til å godkjenne utdanning fra andre institusjoner når den avlagte utdanningen gir et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for det aktuelle studiet ved den godkjennende institusjonen. Vilkåret om tilsvarende læringsutbytte betyr ikke at læringsutbyttet må være akkurat det samme. Det er tilstrekkelig at faginnholdet passer inn i den utdanningen studenten skal ta ved den godkjennende institusjonen. Det skal ikke være høyere terskel for å få godkjent utdanning fra andre norske universiteter og høyskoler enn for å få godkjent utenlandsk utdanning.

Bestemmelsen innebærer at institusjonen *skal* godkjenne faginnhold fra andre universiteter og høyskoler, det vil si at det gis full uttelling for utdanningen de har tatt, inkludert full uttelling i studiepoeng, i den grad den faglig passer inn i studieprogrammet ved den nye institusjonen. Hvis det er praktisk mulig, kan institusjoner også godkjenne deler av emner eller eksamener. Bestemmelsen er en videreføring av den tidligere bestemmelsen om at utdanning fra andre institusjoner skulle godkjennes tid for tid, men tilpasset dagens gradsstruktur. Det bør derfor utvises fleksibilitet i godkjenningsarbeidet.

Å bytte mellom studieprogrammer, institutter eller fakulteter innenfor samme universitet eller høyskole omfattes ikke av denne bestemmelsen, ettersom institusjonene selv bestemmer innholdet i egne grader og studieprogrammer. Regulering av slik intern mobilitet skal derfor framgå av institusjonenes egne forskrifter.

Avgjørelser om søknader om godkjenning er enkeltvedtak, da de er bestemmende for søkerens

rettigheter. Søkeren kan klage på vedtaket til institusjonens nemnd for studentsaker etter reglene i forvaltningsloven.

Andre ledd viser til at ved å fatte et positivt vedtak, går institusjonen god for at den aktuelle utdanningen kan inngå som en del av en utdanning ved egen institusjon. Studenten slipper da å ta tilsvarende emner med samme læringsinnhold på nytt. På vitnemålet vil det normalt stå at utdanning fra annen institusjon er godkjent, uten at karakterene fra den andre institusjonen framgår på vitnemålet.

Institusjonene skal påse at det ikke gis dobbel uttelling for samme faginnhold. Forbudet mot dobbel uttelling gjelder ikke mellom grader, men innenfor én og samme grad. Hva som skal anses som dobbel uttelling, må vurderes konkret, både ut fra hvor stor grad av overlapp det er tale om, og hvor sentrale elementer i faget eller emnet det er tale om. For studenter som ønsker å ta en grad nummer to på samme nivå, er det i forskrift om godkjenning av høyere utdanning § 4 fastsatt at studenten må avlegge minst 60, eller inntil 90, «nye studiepoeng, det vil si studiepoeng som ikke har inngått i den tidligere (godkjente) graden» før det kan utstedes et nytt vitnemål eller tildeles en ny grad. Det at studenten har fått uttelling for et fag eller emne i en grad tidligere, er dermed ikke til hinder for at faget eller emnet kan inngå i en ny grad dersom det oppfyller deler av kravene som stilles for den nye graden.

Tredje ledd gjelder for dem som har norsk utdanning fra institusjoner som var akkreditert etter den tidligere privathøyskoleloven og andre tidligere ordninger, før universitets- og høyskolen av 2005. Dette gjelder blant annet, Universitetsrådets tidligere NKU-liste, og vedtatt uttelling for utdanninger avlagt ved regionale høgskoler før hhv. 1981, 1989 og 1991, etterhvert som de ble ført inn under eksamensloven / lov om universiteter og vitenskapelige høgskoler. Endringen i 1991 gjaldt i hovedsak helsefaglige og maritime rammeplaner. Bestemmelsen skal sikre at personer med høyere utdanning fra før 2003 får godkjenning av utdanningen dersom de søker opptak til studier, eller trenger dokumentasjon for vurdering av kompetanse for ulike stillinger, for eksempel som lærer.

Til § 9-2 Faglig godkjenning av utdanning som ikke er regulert av denne loven, og av dokumentert realkompetanse

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-5 f med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 13.4.

Første ledd innebærer at personer som har tatt utdanning som ikke er regulert av denne loven eller som har dokumentert realkompetanse, *kan* få dette godkjent som en del av et studium ved et universitet eller høyskole. «Utdanning som ikke er regulert av denne loven» omfatter blant annet utdanning fra fagskole, folkehøgskole, voksenopplæring og utdanning fra utlandet som ikke er høyere utdanning. I motsetning til godkjenning etter § 9-1 er § 9-2 en «kanbestemmelse». Det vil si at det er større rom for faglig skjønn i universitetet eller høyskolens vurdering av om det skal gis godkjenning. Institusjonen har imidlertid plikt til å gjøre en faglig vurdering av søknadene. Vilåret for å kunne godkjenne utdanningen er at studenten har oppnådd et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for det aktuelle emnet eller studiet.

Dokumentert realkompetanse kan også godkjennes. Med realkompetanse menes kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse tilegnet uavhengig av læringsarena gjennom formell, ikke-formell og uformell læring. *EUs rådsrekommendasjon om godkjenning av realkompetanse (2012/C 398/01)* er innlemmet i EØS-avtalen. Den viser til at følgende fire elementer bør inngå i vurderingen: a) identifisering av læringsutbytte, b) dokumentasjon, c) vurdering og d) sertifisering (godkjenning). Gjennom rekommendasjonen har landene forpliktet seg til at utdanninger helt eller delvis skal kunne godkjennes på grunnlag av realkompetanse.

Avgjørelser av søknader om godkjenning er å regne som enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b, da de er bestemmende for søkerens rettigheter. Søkeren kan klage på vedtaket til institusjonens nemnd for studentsaker etter reglene i forvaltningsloven.

Andre ledd viser til at konsekvensene av godkjenningen er at søker ikke må ta tilsvarende emner på nytt, og at søkeren skal få uttelling i studiepoeng tilsvarende det læringsutbyttet som kreves for det aktuelle emnet / den aktuelle utdanningen ved den godkjennende institusjonen. På vitnemålet vil dette normalt komme til uttrykk ved at det står at utdanning fra annen institusjon er godkjent, uten at eventuelle karakterer fra den andre institusjonen framgår på vitnemålet, eller at real-

kompetanse på et gitt grunnlag er godkjent. Et vedtak om godkjenning betyr at institusjonen som godkjenner, går god for at søkeren har kompetanse likeverdig med det som institusjonen forventer av en ordinær student som har gjennomført og bestått det samme emnet ved institusjonen. Godkjenningen innebærer at studenten gis uttelling i studiepoeng som gjelder for emnet eller emnene godkjenningen gjelder for. Studenten trenger da ikke å delta i studieopplegget som godkjenningen gjelder for, eller erstatte det med et annet emne.

Til § 9-3 Faglig godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-5 med enkelte språklige endringer. Henvisningen til UNESCOs globale konvensjon er ny og er omtalt i punkt 13.2. Paragrafen er ellers omtalt i punkt 13.5.

Ordningen med faglig godkjenning etter denne bestemmelsen er først og fremst beregnet på dem som trenger en godkjenning av sin utenlandske høyere utdanning for å ta videre studier i Norge, eller som trenger faglig godkjenning for studieopphold i utlandet.

Avgjørelser av søknader om godkjenning er enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b, da de er bestemmende for søkerens rettigheter. Søkeren kan klage på vedtaket til institusjonens nemnd for studentsaker etter reglene i forvaltningsloven. Det vil si at søkeren kan klage på alle sider av vedtaket, også den skjønsmessige vurderingen som er foretatt.

Første ledd regulerer at universiteter og høyskoler kan godkjenne den utenlandske høyere utdanningen som del av en søkers utdanning ved institusjonen dersom utdanningen gir et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for de aktuelle emnene ved studiet ved den godkjennende institusjonen. En slik godkjenning gir uttelling i studiepoeng tilsvarende dette faglige nivået. Departementet kan pålegge institusjonene å samordne praksisen, jf. § 9-9.

Andre ledd bestemmer at når det gjelder vurdering av utenlandsk høyere utdanning tatt i en stat som har ratifisert Lisboakonvensjonen eller UNESCOs globale konvensjon om godkjenning av høyere utdanning, skal institusjonene forholde seg til disse konvensjonene. Dette er en videreføring av dagens regler, men med et tillegg om at det nå også skal være i samsvar med Globalkonvensjonen. Konvensjonene gir studenter som har tatt høyere utdanning i en konvensjonsstat, en

sterk rett til å få faglig godkjenning, fordi utdanningsinstitusjonen bare kan la være å godkjenne utdanningen hvis det er «betydelig forskjell» (substantial difference) mellom utdanningen det er søkt om godkjenning for, og utdanningen den sammenlignes med. Det at Norge har ratifisert Lisboakonvensjonen og UNESCO-konvensjonen, med de forpliktelser som følger av dem, setter krav til hvordan universitetene og høyskolene skal behandle søknader om godkjenning av høyere utdanning fra konvensjonspartnere.

Lisboakonvensjonen og UNESCOs globale konvensjonen gjelder også for godkjenning av studieperioder i utlandet. I Meld. St. 7 (2020–2021) *En verden av muligheter – Internasjonal studentmobilitet i høyere utdanning*, ble det understreket at institusjonene må bruke den faglige friheten og det handlingsrommet de har, og vise stor fleksibilitet i godkjenning av emner tatt i utlandet, også for de rammeplanstyrte utdanningene. Den viser til at universiteter og høyskoler ofte kan lykkes bedre med utvekslingen av egne studenter hvis studentene for eksempel kan skrive masteroppgaven i utlandet, eller ta valgfagene ved en utenlandsk institusjon.

I Globalkonvensjonen Section I *Definition of Terms* defineres «betydelig forskjell» som en forskjell mellom den utenlandske og det godkjennende landets kvalifikasjon som er av en slik art at den vil hindre en søker å oppnå formålet med godkjenningen, og det påhviler godkjenningsmyndigheten eller institusjonene å bevise at det foreligger en betydelig forskjell. Definisjonen er ikke helt lik som i Lisboakonvensjonen, men betydningen er det samme.

Konvensjonene gjelder også for opptak til høyere utdanning. For flere land i Det europeiske området for høyere utdanning (EHEA) som har ratifisert Lisboakonvensjonen, er det krav om 1–2 års høyere utdanning i tillegg til fullført opplæring på videregående nivå, for å få opptak til høyere utdanning i andre EHEA-land. Dette skyldes vanligvis at grunnopplæringen i enkelte land kan ha et kortere tidsløp. Slike krav for opptak til høyere utdanning kan også ha føringer for godkjenningspraksis i de aktuelle landene, slik tilfellet er i Norge da forskjeller i adgangen til videre studier kan utgjøre en «betydelig forskjell». Det vises også til merknaden til § 9-7.

Tredje ledd presiserer at hvis studenten får godkjent den utenlandske høyere utdanningen, får det som konsekvens at studenten ikke trenger å ta tilsvarende emner på nytt. Studenten skal også få uttelling i studiepoeng tilsvarende den

uttellingen den aktuelle utdanningen har ved den godkjennende institusjonen.

Til § 9-4 Godkjenning av faglig jevngodhet for fullført grad fra utenlandsk høyere utdanning

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-5 a. Paragrafen er omtalt i punkt 13.6.

Godkjenning etter denne bestemmelsen er relevant både for opptak til studier på høyere nivå og som dokumentasjon for å kunne få relevant arbeid i Norge.

Det er bare institusjoner som har institusjonsakkreditering, jf. § 3-3, som kan gjøre en faglig jevngodhetsvurdering. Institusjoner som bare har akkrediterte studier, kan ikke gjøre en slik vurdering. Søknadsbehandling etter denne bestemmelsen innebærer en vurdering av om en grad tatt ved en utenlandsk høyere utdanningsinstitusjon er faglig jevngod med en utdanning som den enkelte institusjonen selv tilbyr. I motsetning til § 9-3, gjelder denne paragrafen bare fullførte utenlandske høyere utdanninger, ikke enkeltfag eller emner. I «faglig jevngod» ligger et krav om at utdanningen må oppfylle institusjonens spesifikke krav til faglig bredde og fordypning i utdanningen som søkeren ønsker jevnføring med. Det må også foreligge faglig samsvar. En godkjenning etter denne paragrafen gir rett til å bruke den tittelen som er fastsatt for studiet det er jevnført med.

Avgjørelser av søknader om godkjenning er enkeltvedtak, da de er bestemmende for søkerens rettigheter. Søkeren kan klage på vedtaket til institusjonens nemnd for studentsaker etter reglene i forvaltningsloven. Dersom søknad avslås, så bør institusjonen gi en begrunnelse som også gir søkeren informasjon om hva som eventuelt skal til for å kunne få godkjenning etter denne paragrafen.

Til § 9-5 Faglig godkjenning av udokumentert utenlandsk høyere utdanning

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-5 b. Paragrafen er omtalt i punkt 13.7.

Det er bare institusjoner som har institusjonsakkreditering, jf. § 3-3, som kan godkjenne en utenlandsk høyere utdanning som helt eller delvis ikke kan dokumenteres. Institusjoner som bare har akkrediterte studier, kan ikke gi en slik godkjenning. Vilåret for godkjenning er at søkeren har oppnådd et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for den aktuelle utdanningen ved den godkjennende institusjonen.

Godkjenningsordningen er særlig aktuell for flyktninger og andre i en flyktningeliggende situa-

sjon med manglende, mangelfull eller ikke-verifiserbar dokumentasjon for utdanningen sin. Se også artikkel VII i hhv. Lisboakonvensjonen og Globalkonvensjonen.

Institusjonen kan kreve at søkeren avlegger prøve til kontroll av læringsutbyttet. Behovet for kartlegging, intervju og prøving, mv., vil måtte vurderes i det enkelte tilfelle.

Avgjørelser av søknader om godkjenning er enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2. første ledd bokstav b, da de er bestemmende for søkerens rettigheter. Søkeren kan klage på vedtaket til institusjonens nemnd for studentsaker etter reglene i forvaltningsloven.

Til § 9-6 Vederlag for faglig vurdering av utenlandsk doktorgrad

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-5 c. Paragrafen er omtalt i punkt 13.8.

Paragrafen slår fast at universiteter og høyskoler kan ta betalt for å vurdere utenlandske doktorgrader, utenom når vurderingen gjøres i forbindelse med søknad på en utlyst stilling ved institusjonen hvor det er krav om doktorgrad for å bli ansatt i stillingen.

Godkjenning av utenlandske doktorgrader krever kostbare vurderinger, blant annet fordi det må nedsettes en sakkyndig komité som skal vurdere doktorgradsarbeidet. Søkeren skal bare belastes den reelle utgiften ved en slik godkjenning, og beregningen av institusjonens kostnader må kunne dokumenteres overfor søker. I vurderingen skal det tas hensyn til søkere fra lavinntektsgrupper.

Til § 9-7 Generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-4. Henvisningen til UNESCOs globale konvensjon er ny og er omtalt i punkt 13.2. Paragrafen er ellers omtalt i punkt 13.8.

Generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning har som formål å gi arbeidssøkende med høyere utdanning fra utlandet dokumentasjon på hva utdanningen tilsvarer i det norske utdanningssystemet. Den gir potensielle arbeidsgivere informasjon om hvilket nivå den aktuelle utdanningen ligger på, og hvilket omfang den har. Departementet har delegert til Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) oppgaven med generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning.

Vedtak om generell godkjenning etter *første ledd* inneholder en vurdering av hvilket nivå den aktuelle utdanningen ligger på, og hvilket omfang den har. I tillegg innebærer det en bekreftelse av utdanningens ekthet (verifisering). Det er henvist til tre paragrafer: § 3-2 hvor akkreditering er definert og §§ 3-7 og 3-8 (med tilhørende forskrifter) hvor «nivå og omfang» for gradene det kan sammenlignes med, er fastsatt.

Vedtak om generell godkjenning bygger på en systembasert vurdering av den utenlandske høyere utdanningen, ikke en vurdering av det faglige innholdet. Utgangspunktet for vurderingen er kunnskap om utdanningssystemet i det aktuelle landet sammenlignet med det norske systemet for høyere utdanning (nivå og omfang av de ulike gradene). Det innebærer at det må vurderes om den utenlandske utdanningen i nivå og omfang kan likestilles med høgskolekandidatgrad (førstesyklus), bachelorgrad (førstesyklus), mastergrad (andresyklus) eller doktorgrad (ph.d., ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid (tredjesyklus)).

Enkelte utenlandske grader er normert til flere år enn tilsvarende norske grader. Et eksempel på dette kan være en utenlandsk bachelorgrad som er på fire år. En bachelorgrad i Norge er normalt tre år. Det er i dag bare åpnet for 4-årige bachelorgrader i Norge innenfor utøvende og skapende musikkutdanning. Dette betyr at en utenlandsk bachelorgrad på fire år som regel vil bli godkjent som en norsk bachelorgrad på tre år.

Vedtak om generell godkjenning skal være en vurdering av om den utenlandske utdanningen i nivå og omfang tilsvarer en norsk grad. Selv om godkjenningsvedtakets utgangspunkt er en sammenligning med de grader som tildeles i Norge, skal vedtaket også inneholde en vurdering av eventuelle «overskytende år» som søkeren har med seg fra utlandet, gitt at denne utdanningen er å anse som høyere utdanning også i Norge.

Når den utenlandske utdanningen er av mindre omfang enn en norsk grad, og det da ikke er mulig å sammenligne med grader som tildeles i Norge, bør godkjenningsvedtaket angi hvilket nivå og omfang utdanningen vurderes å ha, sammenlignet med norsk høyere utdanning generelt. I slike tilfeller kan vedtaket f.eks. gå ut på at utdanningen tilsvarer ett års utdanning i Norge på bachelornivå.

I Norge tilsvarer ett års høyere utdanning på fulltid 60 studiepoeng, tilsvarende 60 ECTS i Det europeiske området for høyere utdanning (EHEA/Bologna-prosessen). Den utenlandske utdanningen skal vurderes ut fra dette utgangspunktet. Vedtak om generell godkjenning skal gi

informasjon om antallet studiepoeng som har blitt godkjent i 30- og 60-poengsenheter (halve og hele år).

Ekthetsvurdering og verifisering er essensielt for at samfunnet skal ha tillit til kvaliteten i godkjent utenlandsk høyere utdanning. Det er derfor en forutsetning for generell godkjenning at godkjenningsmyndigheten kan sannsynliggjøre at den utenlandske utdanningen er ekte. Sannsynliggjøring kan skje gjennom ekthetsvurdering og/eller verifisering.

Det er bare enkeltpersoner som kan søke om generell godkjenning. Det innebærer at en ikke-akkreditert institusjon i utlandet ikke kan benytte seg av denne ordningen for å få et generelt «godkjenningsstempel» på utdanningstilbudet sitt. For institusjoner gjelder akkrediteringsbestemmelsene, jf. § 3-2 mv.

I henhold til Lisboaakonsensjonen artikkel VII og UNESCOs globalkonsensjon artikkel VII har Norge forpliktet seg til å ha godkjenningsordninger som også tar høyde for at flyktninger som ikke har verifiserbar dokumentasjon på utdanning og kvalifikasjoner, skal få vurdert og eventuelt godkjent sin medbrakte kompetanse. Hvis disse personene ikke kan få generell godkjenning etter vanlig prosedyre på grunn av manglende, mangelfull eller ikke-verifiserbar dokumentasjon, kan de få godkjenning etter en egen godkjenningsprosedyre kalt «UVD-ordningen» (uten verifiserbar dokumentasjon).

Ordningen er spesielt rettet mot flyktninger og personer i en flyktningeliknende situasjon og er bare aktuell for personer som oppfyller visse krav. Blant annet må søkeren ha permanent oppholdstillatelse og en fullført kvalifikasjon fra høyere utdanning. I tillegg må søkeren beherske norsk, svensk, dansk eller engelsk. UVD-ordningen er en skreddersydd, sakkyndig vurdering hvor søkerens kompetanse kartlegges gjennom tester, hjemmeoppgaver og faglige diskusjoner. På grunnlag av den sakkyndige rapporten fatter Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse et enkeltvedtak om generell godkjenning.

Departementet kan gi forskrift om generell godkjenning, se § 9-10. I forskrift kan departementet blant annet fastsette nærmere kriterier for generell godkjenning, krav til søknadene og saksbehandlingen og eventuelle minstekrav til utdanningenes omfang.

Andre ledd fastsetter at vedtak om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning skal være i samsvar med Lisboaakonsensjonen og UNESCOs globale konsensjon om godkjenning av høyere utdanning. Dette er en videreføring av

dagens regler, med unntak av at kravet om samsvare med UNESCO-konvensjonen, som er nytt.

De grunnleggende prinsippene i Lisboakonvensjonen og Globalkonvensjonen er at godkjennende myndigheter i et land skal godkjenne høyere utdanningskvalifikasjoner fra en annen konvensjonspart som likeverdig med egen utdanning, med mindre de kan vise til «betydelige forskjeller» mellom utdanningene, jf. Lisboakonvensjonen artikkel VI. En kvalifikasjon fra høyere utdanning er i del I av Lisboakonvensjonen definert som «Grad, vitnemål eller annet bevis som er utstedt av kompetent myndighet og som bekrefter at et program for høyere utdanning er gjennomført». Det vil si at det er fullførte utdanninger som etter artikkel VI skal godkjennes. Kravet om godkjenning av studieperioder følger av artikkel V, der det står at slik godkjenning «skal omfatte slike studieperioder som ledd i fullføringen av et program for høyere utdanning hos konvensjonsparten der det søkes om godkjenning». Etter Lisboakonvensjonen og Globalkonvensjonen skal all utdanning som oppfyller kravene til nivå og omfang, godkjennes fullt ut, enten det er tale om studieperioder, avbrutt utdanning eller en fullført utdanning.

Som del av denne vurderingen skal Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse vurdere utdanningen i forhold til rammene som følger av Lisboakonvensjonen, UNESCOs globalkonvensjon og GSU-listen, for slik å gi korrekt generell godkjenning av den utenlandske høyere utdanningen. Vurderingen av en utenlandsk kvalifikasjon må sammenlignes med den kvalifikasjonen som er mest sammenlignbar i det landet der det søkes om godkjenning.

Generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning skal ta utgangspunkt i kvalifikasjonskravet som må være oppfylt for å få opptak til studier ved universiteter og høyskoler i Norge. Ved nivåforskjell mellom den utenlandske videregående utdanningen og norsk videregående opplæring som resulterer i generell studiekompetanse, kan denne nivåforskjellen utgjøre en «betydelig forskjell» etter både Lisboakonvensjonen og UNESCO-konvensjonen, og derfor legge føringer for hvordan den utenlandske høyere utdanningen skal vurderes av godkjenningsmyndigheten. Hvis den samlede utenlandske utdanningen som søkeren har tatt før utenlandsk høyere utdanning, er under nivået til fullført norsk tre-årig studieforberedende videregående opplæring, og vedkommende følgelig ikke ville ha vært kvalifisert for opptak til høyere utdanning i Norge, skal forskjellen (i praksis ett til to år av den utenlandske høy-

ere utdanningen) ikke regnes med i godkjenningsvedtaket. Dette er fordi disse delene av den utenlandske høyere utdanningen anses å inngå i opptaksgrunnlaget, og de kan derfor ikke godkjennes som høyere utdanning. I Norge inneholder GSU-listen (generell studiekompetanse for utenlandske søkere) en oversikt over kravene til generell studiekompetanse for søkere fra andre land.

Se ellers merknaden til § 9-3 andre ledd.

Tredje ledd gjelder hvem som har rettslig klageinteresse. Det er bare personen vedtaket berører, som kan påklage vedtaket om generell godkjenning. Dette er en begrensning i klageadgangen, da forvaltningsloven åpner for at også andre med rettslig klageinteresse kan klage på et vedtak, jf. forvaltningsloven § 28. Begrensningen innebærer blant annet at den utenlandske institusjonen som søkeren har utdanningen sin fra, ikke kan påklage vedtaket.

Til § 9-8 Behandling av søknader om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-4 a med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 13.10.

Første ledd gir supplerende rettsgrunnlag for at det kan behandles personopplysninger ved behandling av søknader om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning etter § 9-7. Dette gjelder også personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, som for eksempel kan gjelde opplysninger om religion, seksuell legning og helse. Godkjenningsmyndigheten skal aldri etterspørre slike personopplysninger spesifikt. Imidlertid kan det både i utfylling av søknadsskjemaet og i vedleggene framkomme opplysninger som omfattes av personvernforordningen artikkel 9 om særlig kategorier av personopplysninger eller artikkel 10 om personopplysninger om blant annet straffedommer og lovovertridelser. Ett eksempel er at i vigselfattester som brukes til å bekrefte navneendring, kan det også framkomme informasjon om en persons religion, etnisitet eller helse. I slike tilfeller vil disse opplysningene i seg selv ikke være relevante for behandlingen av søknadene, men dokumentet som sådant er nødvendig for å sikre at den som sender inn søknaden, er den samme som har fullført utdanningen.

Andre ledd fastslår at vedtak om generell godkjenning kan fattes ved helt eller delvis automatisert saksbehandling. Etter personvernforordningen er automatisert saksbehandling tillatt hvis den er hjemlet i lov, forutsatt at behandlingen «er

hjemlet i lov som samtidig gir tilfredsstillende garantier for personvernet til de registrerte».

Den vedtaket gjelder, har rett til å kreve manuell overprøving av vedtak som er fattet ved helt eller delvis automatisert saksbehandling. En slik rett til manuell overprøving, som supplerer den alminnelige klageretten etter forvaltningsloven, ivaretar rettighetene og interessene til den registrerte. Manuell overprøving innebærer at det foretas en manuell kontroll av om datasystemet har fattet et korrekt vedtak i henhold til gjeldende lover og forskrifter.

Tredje ledd gir et supplerende rettsgrunnlag for at myndigheten som utsteder godkjenningsvedtak etter § 9-7, kan dele opplysninger om søkerne og vedtakene med vitnemålsportalen. Se § 15-1 om portalen. Portalen inneholder bare et minimum av informasjon som er nødvendig for at tjenesten skal kunne fungere på en tilfredsstillende måte. Informasjonen som formidles gjennom tjenesten, hentes fra datakilden der informasjonen opprinnelig er lagret. Informasjon om godkjenningsvedtaket vil bare overføres til portalen når den informasjonen gjelder, selv tar initiativ til det.

Til § 9-9 Samordning av vedtak om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-5 h med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 13.11.

Pliktene etter første og andre ledd påligger alle som fatter vedtak om godkjenning (godkjenningsmyndighetene). Dette er universiteter og høyskoler, som fatter vedtak om faglig godkjenning etter §§ 9-3 til 9-5. Videre gjelder den plikten for den som fatter vedtak om generell godkjenning etter § 9-7, fra 1. januar 2023 Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse.

Første ledd pålegger alle som fatter vedtak om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning etter §§ 9-3 til 9-5 og § 9-7, å samordne sin praksis for godkjenning. Det følger av Lisboakonvensjonen at saksbehandlingen av søknader om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning skal skje på en rettferdig og åpen måte etter et system som er åpent for innsyn, er forutsigbart og ikke-diskriminerende. Også Globalkonvensjon sett er krav til saksbehandlingen. Avgjørelsene skal være konsekvente og pålitelige, og kriteriene for vurderingene skal være tilnærmet like for alle godkjenningssinstanser som gir samme type godkjenninger.

Samordningsplikten innebærer blant annet at godkjenningsmyndighetene skal benytte registeret over vedtak om godkjenning av utenlandske

utdanninger som er regulert i paragrafens andre ledd. Gjennom dette registeret vil godkjenningsmyndighetene få oversikt over praksis for både generell og faglig godkjenning av tilsvarende utdanninger. Andre aktuelle virkemidler for å oppfylle plikten til samordning kan for eksempel være felles veiledning, møter, seminarer og konferanser for drøfting av beste praksis, osv.

Andre ledd pålegger alle som fatter vedtak om godkjenning som nevnt i første ledd, å registrere vedtakene i et register for samordning av godkjenning av utenlandsk høyere utdanning. Registeret er et verktøy for å dele informasjon om godkjenningsvedtak mellom institusjonene og Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, og for å gi dem som behandler slike søknader, tilgang til andre myndigheters vedtak. Videre gis departementet hjemmel til å fastsette forskrift med nærmere regler om registeret og om behandling av personopplysninger.

Til § 9-10 Forskrift om godkjenning

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-5 g. Paragrafen er omtalt i punkt 13.12.

Paragrafen gir departementet hjemmel til å gi forskrift om godkjenning av norsk og utenlandsk høyere utdanning, annen utdanning, inkludert udokumentert utdanning, og dokumentert realkompetanse, blant annet om nærmere kriterier for generell godkjenning, krav til søknadene og eventuelle minstekrav til utdanningenes omfang. Departementet kan også gi forskrift om saksbehandling, inkludert om behandling av klager.

Kapittel 10 Læringsmiljø, studentrettigheter og studentrepresentasjon

Til § 10-1 Læringsmiljøet ved universiteter og høyskoler

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-3 med unntak av andre ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 14.1.

Første ledd fastslår at universiteter og høyskoler skal sørge for at studentenes læringsmiljø er forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og velferd. Styret har, som det øverste organet for universiteter og høyskoler, det overordnede ansvaret for læringsmiljøet.

Om læringsmiljøet er forsvarlig, må avgjøres konkret ut fra forholdene ved den enkelte institusjon. Generelt har institusjonene ansvaret for å legge læringsmiljøet til rette, både fysisk og psykososialt, for at den enkelte student skal ha mulig-

het til å tilegne seg det læringsutbyttet som forventes på studiet, jf. andre ledd.

Andre ledd definerer hva læringsmiljøet er. Et godt læringsmiljø skal bidra til at individuelle forhold hos studenten, for eksempel funksjonsnedsettelse, ikke skal være til hinder for at studentene har like muligheter til å gjennomføre høyere utdanning. I andre punktum framgår hva de ulike delene av læringsmiljøet består av. Læringsmiljøet omfatter fysiske, digitale, organisatoriske, pedagogiske og psykososiale forhold.

Det fysiske læringsmiljøet inkluderer bygninger og omgivelser, og krever at hovedløsningen skal være slik utformet at det kan brukes av flest mulig, på en likestilt måte. I dette ligger også krav til universell utforming av byggverk, jf. § 10-2.

Det digitale læringsmiljøet handler om bruk og utvikling av IKT i læring, og hvordan IKT brukes, integreres og utnyttes som en del av den pedagogiske virksomheten innenfor hvert enkelt fagområde.

Det organisatoriske læringsmiljøet handler blant annet om hvordan utdanningene er organisert og hvordan arbeidet med læringsmiljøet gjøres.

Det pedagogiske læringsmiljøet omfatter utforming av læringsmål, form og innhold for et studieprogram eller emne, slik som valg av læringsaktiviteter og vurderingsformer, og hvordan det faglige innholdet ellers presenteres. Kravene til læringsmiljø er ikke ment å innskrenke institusjonene og den enkeltes faglige frihet og ansvar etter § 2-2. Det pedagogiske læringsmiljøet påvirkes av studentenes forutsetninger for læring, med utgangspunkt i ulike læringsstiler, behov og preferanser, og av deres kulturelle og personlige bakgrunn.

Det psykososiale læringsmiljøet dreier seg om de mellommenneskelige forholdene, der trivsel og samhandling står sentralt. Det psykososiale læringsmiljøet utgjøres av en rekke faktorer knyttet til studiet, medstudenter og institusjonen. Det psykososiale læringsmiljøet påvirkes også av faktorer institusjonene ikke kan ha ansvar for. Institusjonene har likevel et ansvar for å legge til rette for at den enkelte student skal ha mulighet til å tilegne seg den kunnskapen og oppnå det læringsutbyttet som forventes i utdanningen, jf. også vurderinger om individuell tilrettelegging etter § 10-5.

Tredje ledd fastsetter at institusjonens arbeid med læringsmiljøet skal dokumenteres og inngå som en del av institusjonens interne system for kvalitetssikring, jf. § 3-5. Det er NOKUT som skal

føre tilsyn med institusjonenes kvalitetsarbeid, jf. § 3-6.

Fjerde ledd fastsetter at institusjonene skal samarbeide med studentsamskipnadene om studentenes læringsmiljø og studentvelferden. For de fleste studenter er også forholdene rundt studietilværelsen en viktig del av læringsmiljøet, og kan ha stor betydning for studentens mulighet til å gjennomføre studiet. Det skal derfor samarbeides om et godt læringsmiljø og god studentvelferd.

Femte ledd gir departementet hjemmel til å gi utfyllende regler om krav til læringsmiljøet i forskrift.

Til § 10-2 Universell utforming

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-3 andre ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 14.1.

Første ledd første punktum slår fast prinsippet i likestillings- og diskrimineringsloven §§ 17 og 18, som stadfester at både statlige og private virksomheter rettet mot allmennheten har plikt til universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjoner. Plikten gjelder også for universiteter og høyskoler, og det stilles det samme kravet om universell utforming til både statlige som private universiteter og høyskoler.

Første ledd andre punktum tydeliggjør at plikten til universell utforming ikke bare gjelder fysiske omgivelser, men også institusjonens alminnelige funksjoner og informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT).

Andre ledd presiserer at plikten ikke gjelder utforming som innebærer en uforholdsmessig byrde. Institusjonene må foreta en skjønnsmessig vurdering av om utformingen medfører en uforholdsmessig byrde, og her skal de særlig legge vekt på tilretteleggingens effekt for å bygge ned barrierene for studenter med funksjonsnedsettelse, de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen, institusjonenes ressurser, sikkerhetsmessige hensyn og vernehensyn, jf. likestillings- og diskrimineringsloven §§ 17 og 18 og forarbeidene til loven, jf. Prop. 81 L (2016–2017) og Prop. 141 LS (2020–2021).

Til § 10-3 Plikt til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-3 a med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 14.3.

Paragrafen tydeliggjør plikten som universiteter og høyskoler har etter likestillings- og diskri-

mineringsloven (ldl.) § 13 til å forebygge og forhindre seksuell trakassering innenfor sitt ansvarsområde, og trakassering på grunn av forhold som kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livs-syn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk, alder eller kombinasjoner av disse grunnlagene, jf. ldl. § 13 første ledd og § 6 første ledd.

Med «trakassering» menes handlinger, unnlater eller ytringer som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende, jf. ldl. § 13 andre ledd. Med «seksuell trakassering» menes enhver form for uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom, jf. ldl. § 13 tredje ledd.

Forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven, jf. Prop. 81 L (2016–2017) har nærmere omtale av reglene i likestillings- og diskrimineringsloven § 13.

Til § 10-4 Rett til å varsle og forbud mot gjengjeldelse

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-3 b med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 14.4.

Paragrafen presiserer at en student har rett til å varsle om kritikkverdige forhold «ved institusjonen», og har rett til et vern mot gjengjeldelse som varsler. Uttrykket «kritikkverdige forhold» skal forstås likt som i arbeidsmiljøloven § 2 A-1 andre ledd. Uttrykket er nærmere omtalt i forarbeidene til arbeidsmiljøloven, se Prop. 74 L (2018–2019) punkt 8. Her vises det til at åpenbare kritikkverdige forhold er forhold som er straffbare, eller forhold som på annen måte er brudd på lovparagrafer. Det kan også gjelde ulike former for diskriminering eller trakassering. Paragrafen omfatter ikke forhold som studenten mener er kritikkverdige ut fra sin egen politiske eller etiske overbevisning.

Studenter som varsler, skal også vernes mot gjengjeldelse. Forbudet mot gjengjeldelse gjelder enhver ugunstig behandling som er en følge av, eller reaksjon på, varsling. Formaliserte negative reaksjoner som følge av en ytring fra studenten vil også innebære et inngrep i den yringsfriheten som er nedfelt i Grunnloven § 100 tredje ledd, jf. Ot.prp. nr. 84 (2005–2006) punkt 4.4. Imidlertid utelukker ikke § 10-4 at institusjonen kommer med motytringer. Det må likevel trekkes en grense mot motargumenter og reaksjoner som har karakter av gjengjeldelse.

Til § 10-5 Individuell tilrettelegging for studenter

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-3 c med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 14.5.

Første ledd gjelder individuell tilrettelegging ved funksjonsnedsettelse og andre særskilte behov. Bestemmelsen er utledet av likestillings- og diskrimineringsloven § 21, men gjelder en større personkrets enn likestillings- og diskrimineringsloven ved at det ikke bare er studenter som har en funksjonsnedsettelse som har krav på tilrettelegging, men også studenter med «særskilte behov».

Med «funksjonsnedsettelse» menes tap av eller skade på en kroppsdel eller i en av kroppens funksjoner, slik som mental, intellektuell eller sensorisk funksjonsnedsettelse. Funksjonsnedsettelse deles gjerne inn etter diagnosegrupper, som for eksempel utviklingshemming, cerebral parese eller ADHD. Psykiske lidelser, for eksempel depresjon eller bipolare lidelser, omfattes også av begrepet. Med «særskilte behov» menes fysiske, psykososiale eller læringsmessige utfordringer av midlertidig karakter, slik som for eksempel et benbrudd, behov for å amme eller omsorg for mindreårige barn. For at institusjonen skal ha et særlig ansvar for tilrettelegging, er det imidlertid lagt til grunn at den midlertidige utfordringen må være av en vesentlig karakter. Individuell tilrettelegging erstatter ikke kravet om universell utforming, men skal være et supplement i tilfeller hvor den universelle utformingen ikke er mulig eller ikke dekker individuelle behov.

Tilretteleggingen skal bidra til at studenter med funksjonsnedsettelse eller andre særskilte behov, får mulighet til å ta høyere utdanning på lik linje med andre studenter. Tilretteleggingen skal bidra til å bygge ned samfunnsskapte funksjonshemmende barrierer og hindre at nye skapes.

Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda har behandlet flere saker som gjelder tilrettelegging av lærested og undervisning.

Eksempler på tilretteleggingstiltak som bør vurderes er videooverføring (LDN-2012-42), bruk av digitale verktøy og lydbøker, utvidet eksamens-tid (LDN-2015-81), hviletid under eksamen, forskjøvet oppstart og eget eksamensrom (LDN-2012-23), skrivetolk (LDN-2015-81), PC med rette-program (LDN-2015-57), bruk av Excel (LDN-2015-41) og muntlig eksamen istedenfor skriftlig eksamen (LDN-2013-39 og LDN-2015-57).

Studenter som har muntlig eksamen i stedet for skriftlig som del av tilretteleggingen, skal ha samme klagerett som de andre studentene ved den aktuelle eksamen. Det forutsettes at institusjonen finner egnet måte til å gjennomføre muntlig eksamen på for at denne kan bli etterprøvable ettertid. For eksempel kan det bli aktuelt å filme den muntlige eksamenen. Dersom tiltaket er nødvendig som individuell tilrettelegging, vil institusjonen ha rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger i form av videoopptak (se punkt 15.10.4.3).

Andre ledd fastsetter at institusjonen ikke har plikt til å iverksette tiltak som medfører en uforholdsmessig byrde for institusjonen. Se nærmere omtale av avgrensningen mot tiltak som medfører en uforholdsmessig byrde for virksomheten i forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven, Prop. 81 L (2016–2017) punkt 22.2.2.7

Hovedregelen er at det skal tilrettelegges for personer som på grunn av funksjonsnedsettelse eller andre særskilte behov trenger tilrettelegging. Forholdsmessighetsbegrensningen skal være en sikkerhetsventil. Den må ikke tolkes for vidt, jf. Prop. 81 L (2016–2017) punkt 30 og Ot.prp. nr. 44 (2007–2008) punkt 10.6.3. Det skal derfor en del til for at et universitet eller en høyskole kan avslå et krav om individuell tilrettelegging av økonomiske grunner. Hvor terskelen skal ligge, må vurderes konkret.

Dersom en institusjon påberoper seg at kostnadene ved tiltaket innebærer en uforholdsmessig byrde, må den konkretisere kostnadene, jf. Ot.prp. nr. 44 (2007–2008) punkt 10.6.4.3. Det må kunne forventes at det foreligger et kostnadsoverslag utarbeidet av en fagkyndig, jf. Ot.prp. nr. 44 (2007–2008) punkt 10.6.4.3.

Siden statlige universiteter og høyskoler i hovedsak er finansiert over statsbudsjettet og private høyskoler baserer seg på en kombinasjon av offentlig støtte og egenbetaling fra studentene, skal det mye til for at institusjonene skal kunne avslå individuell tilrettelegging med henvisning til at dette vil medføre en uforholdsmessig byrde, men institusjoner av ulik størrelse vil kunne ha ulike reelle muligheter. Begrensningen om «uforholdsmessig byrde» vil likevel sjelden innebære at institusjonene kan nekte å tilby utdanningsrettede tilretteleggingstiltak til en student med behov for dette. Likevel kan det være at enkelte tiltak vil være så arbeidskrevende at de heller ikke kan tilbys av den grunn. Permanente behov for andre typer tilrettelegging, som for eksempel døvetolk, personlig assistent mv.,

er ikke omfattet av universitets- og høyskoleloven.

Tredje ledd fastsetter at tilretteleggingen ikke må føre til en reduksjon av de faglige kravene som stilles til utdanningen. For å fullføre og bestå utdanningen må studentene oppnå det læringsutbyttet som kreves for utdanningen. Den individuelle tilretteleggingen kan ikke strekkes så langt at studenten ikke innfrir kravene for utdanningen. Det skal ikke være fritak fra obligatoriske aktiviteter, og tilretteleggingen kan ikke gå på bekostning av læringsutbyttet.

Fjerde ledd fastsetter at for studenter som deltar i studier på Svalbard, gjelder plikten til å tilrettelegge bare så langt det er mulig og rimelig.

Til § 10-6 Tilrettelegging for gravide studenter og rett til foreldrepermisjon

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-3 d med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 14.6.

Første ledd slår fast at en student har rett til utsatt eksamen ved fødsel. Rettighetene er forskjellige for mor og den andre forelderen på grunn av ulike biologiske funksjoner i forbindelse med graviditet, fødsel og barsel. Bestemmelsen tar utgangspunkt i arbeidsmiljøloven § 12-4, slik at mor har rett til utsatt eksamen hvis eksamensdatoen(e) er i perioden fra tre uker før termin til seks uker etter fødsel. Når det gjelder rettigheter for den andre forelderen til å få utsatt eksamen, tar bestemmelsen utgangspunkt i arbeidsmiljøloven § 12-3 første ledd, som gir denne personen rett til to uker fri etter fødsel. Institusjonene står fritt til å gi både mor og den andre forelderen rett til lengre utsettelse, ettersom lovbestemmelsen bare angir en minimumsrettighet.

Arbeidsmiljøloven § 12-3 andre ledd gir rett til to uker permisjon i forbindelse med adopsjon og overtagelse av omsorg for barnet, men det er ofte tilfellet at adoptivforeldrene må være i adoptivbarnets land en lengre periode. Dette er ikke regulert særskilt i universitets- og høyskoleloven fordi det finnes mange ulike adopsjonsprosesser som det er vanskelig å ta høyde for i en lovt tekst. Men rett til permisjon skal så langt det er mulig også gjelde i forbindelse med adopsjon.

Studentens rett til utsatt eksamen gjelder uansett eksamensform. En student som ønsker utsatt eksamen, må varsle institusjonen i god tid. Institusjonen kan i egen forskrift fastsette frist for når søknad om utsettelse må fremmes, jf. fjerde ledd. Dersom det er flere studenter som har rett til

utsatt eksamen av ulike årsaker, kan institusjonen samordne disse i én eksamen.

Ved søknad om utsettelse av eksamen etter denne paragrafen, må institusjonen også vurdere om studenten har rett på ytterligere tilrettelegging etter § 10-5 på grunn at «særskilte behov».

Andre ledd betyr at studenten under permisjonen opprettholder sin studentstatus med de rettighetene som følger av universitets- og høyskoleloven og tilhørende forskrifter. Dette innebærer blant annet at de kan benytte seg av tilbud om helsetjenester, barnehageplass, studentleilighet med mer i regi av samskipnaden under forutsetning av at de har betalt semesteravgift til studentsamskipnaden. I lovbestemmelsen brukes begrepet «studierett». Studieretten gir en student rett til å delta i all undervisning, veiledning, tilgang til læringsplattform og til vurdering i samsvar med studieplanen og emnebeskrivelser for studiet. Studieretten er også vanligvis knyttet til kravet om progresjon. Ved manglende progresjon kan man miste studieretten, noe kan føre til at man må søke seg inn på studiet igjen. Fravær fra studiet i forbindelse med foreldrepermisjon kan føre til at kravet til progresjon ikke kan oppfylles. Ved at studenten beholder studieretten mens han eller hun er i foreldrepermisjon, trenger man heller ikke å søke seg inn på studiet igjen, gitt at lengden på foreldrepermisjonen er i henhold til arbeidsmiljøloven.

Andre ledd innebærer også at institusjonene skal legge forholdene til rette for at studenter som er i permisjon, kan gjenoppta studiene sine så raskt som mulig etter endt permisjon. Institusjonene må også sikre at studentene får god informasjon og veiledning om gjenopptak av studier etter endt permisjon, da studenten har rett til å gjenoppta sine studier på tilsvarende nivå som før permisjonen.

Tredje ledd slår fast at reglene om permisjon i arbeidsmiljøloven §§ 12-1 til 12-5 og § 12-7 gjelder så langt de passer.

Fjerde ledd fastsetter at institusjonene kan gi forskrift om tilrettelegging etter denne paragrafen. Institusjonene har mulighet til å gi studentene bedre rettigheter enn de har etter loven. Det forutsetter likebehandling av studenter som er i samme situasjon.

Til § 10-7 Permisjon fra studier

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-3 e med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 14.7.

Første ledd første punktum innebærer at studenter har rett til permisjon i de nevnte tilfellene. Særlige grunner kan for eksempel være at toppidrettsutøvere eller kunstnere har behov for permisjon ved deltagelse på arrangement på nasjonalt eller internasjonalt nivå. Permisjoner kan ikke føre til en reduksjon av de faglige kravene som stilles i det enkelte studiet. Det er opp til institusjonene å vurdere om det foreligger særlige grunner for permisjon og å vurdere hvor lang permisjon det er behov for, jf. *første ledd andre punktum*. Studenten må kunne dokumentere permisjonsgrunnlaget. Retten til permisjon gjelder fra studenten har fått opptak til det aktuelle studiet.

Andre ledd om at studentene fortsatt skal ha studierett innebærer blant annet at studenter i permisjon kan benytte seg av tilbud om helsetjenester, barnehageplass, studentleilighet med mer i regi av samskipnaden under forutsetning av at de har betalt semesteravgift til studentsamskipnaden. Studierett gir også rett til å delta i undervisning, veiledning, tilgang til læringsplattform og vurdering i samsvar med studieplan og emnebeskrivelser som inngår i studiet. At studenten fremdeles skal ha rett til å gå opp til eksamen innebærer ikke at det gjøres unntak fra vilkårene for å gå opp til eksamen etter § 11-4. Dersom institusjonen har stilt krav om obligatoriske aktiviteter, og studenten ikke får oppfylt disse på grunn av permisjon, har ikke studenten rett til å gå opp til eksamen. Studenten vil imidlertid fremdeles ha studierett og vil kunne gå opp til eksamen senere når de obligatoriske aktivitetene er gjennomført. Permisjon kan dermed føre til at studenten blir forsinket.

I institusjonenes forskrift om permisjon, jf. *tredje ledd*, kan det fastsettes utfyllende regler til loven. I forskrift kan det blant annet fastsettes regler om permisjonens lengde. Studentenes rettigheter etter første og andre ledd kan ikke innskrenkes i forskrift. I forskrift kan derimot studentene gis rett til permisjon i flere tilfeller enn det som følger av første ledd. Dersom en institusjon gir rett til permisjon utover det som følger av første ledd, er det opp til institusjonen hvilke vilkår som skal settes når det gjelder å beholde studieretten og retten til å gå opp til eksamen. Institusjonen må sørge for å gi studenten tilstrekkelig veiledning slik at studenten forstår konsekvensene av å benytte seg av en innvilget permisjon.

Til § 10-8 Studentombud

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-17 første og andre ledd med enkelte endringer. Nytt andre og tredje ledd regulerer studentombudets uavhen-

gighet, rolle og ansvar. Paragrafen er omtalt i punkt 14.8.

Første ledd fastsetter at det er styret som har ansvaret for at alle studenter har tilgang til et studentombud. At studentene skal ha tilgang til studentombud innebærer at alle studenter har krav på å kunne henvende seg til et studentombud for å få råd og hjelp i saker som gjelder studiesituasjonen deres. Dette er ment å være et lavterskeltilbud. Alle studenter skal ha tilstrekkelig tilgang til et studentombud, og ordningen må organiseres for å ivareta dette. Det er ikke et krav om at studentombudet skal være fysisk tilgjengelig ved den enkelte institusjon, og det er også mulig for institusjonene å samarbeide om å ha et ombud. Tilgangen kan ikke regnes som tilstrekkelig hvis studentene i praksis har problemer med å få kontakt med ombudet fordi det har ansvar for et for stort antall studenter, eller ombudet av andre grunner er vanskelig å komme i kontakt med.

Andre ledd regulerer studentombudets ansvarsoppgaver og funksjon. Formålet med studentombudets arbeid er i all hovedsak å bidra til at studentenes rettigheter og plikter ivaretas av institusjonen på en best mulig måte. Dette skal skje gjennom råd og hjelp i saker som er knyttet til studentenes studiesituasjon, men likevel ikke slik at studentombudet fungerer som en partsrepresentant for studentene overfor institusjonen i enkeltsaker. Institusjonene kan utvide og legge til oppgaver til studentombudets mandat, så lenge disse ikke står i motstrid til ombudets uavhengighet.

Tredje ledd første punktum fastsetter at studentombudet skal være faglig uavhengig og ikke kan instrueres i sitt virke. Dette innebærer at verken styret eller andre i institusjonen kan instruere studentombudet i dets løpende virke og i oppfølging av saker. Institusjonen vil imidlertid fortsatt ha et administrativt ansvar for studentombudets virksomhet og kan fastsette rammer for ombudet i budsjett og mandat. Studentombudet må innplasseres i institusjonens organisasjon på en slik måte at uavhengigheten ivaretas best mulig.

Tredje ledd andre og tredje punktum regulerer hvilken myndighet studentombudet har. Studentombudet har ingen beslutningsmyndighet til å avgjøre saker ombudet involveres i, og fatter ikke vedtak. Studentombudet kan imidlertid selv bestemme om ombudet ønsker å bistå en student i en sak.

Fjerde ledd presiserer at studentombudet har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 til 13 e og 13 g, med de pliktene og begrensningene som følger av disse paragrafene. Studentombudets taushetsplikt er knyttet til ombudsrollen og gjel-

der uansett hvilken arbeidsgiver ombudet har. Ombudets taushetsplikt skal gå foran en arbeidstakers medvirkningsplikt etter arbeidsmiljøloven § 2-3.

Til § 10-9 Tilsyn med læringsmiljøet

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-3 g med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 14.9.

Første ledd fastsetter Arbeidstilsynets plikt til å føre tilsyn med det fysiske og psykososiale læringsmiljøet. At «[a]rbeidsmiljøloven kapittel 18 om tilsyn og tvangsmidler m.m. gjelder så langt det passer» innebærer at Arbeidstilsynet kan kreve adgang til universiteter og høyskoler, og skal ha tilgang til opplysninger ved tilsyn med læringsmiljøet på samme måte som ved tilsyn med arbeidsmiljøet etter arbeidsmiljøloven. Det er ved brudd på læringsmiljøet, som i sin art tilsvarende bruddene som er oppramset i arbeidsmiljøloven § 18-6, at Arbeidstilsynet kan bruke reaksjonene etter arbeidsmiljøloven kapittel 18. Taushetsplikt og andre rammer for Arbeidstilsynets tilsynsvirksomhet gjelder også for tilsynet med læringsmiljøet ved universiteter og høyskoler.

Andre ledd presiserer Digitaliseringsdirektoratets tilsynsansvar for det digitale læringsmiljøet.

Tredje ledd gir departementet hjemmel til å fastsette utfyllende regler om krav til og tilsyn med læringsmiljøet.

Til § 10-10 Læringsmiljøutvalg

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-3 f med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 14.10.

Første ledd viderefører kravet om å opprette et læringsmiljøutvalg. Institusjonene har adgang til å opprette flere læringsmiljøutvalg eller underutvalg til læringsmiljøutvalget, jf. ordlyden i «minst ett læringsmiljøutvalg».

Andre ledd angir læringsmiljøutvalgets oppgaver, som er å bidra til at reglene i kapitlet om læringsmiljø blir gjennomført og sikre studentenes medvirkning i prosessene som berører læringsmiljøet. Paragrafen ble endret i 2021, jf. Prop.111 L (2020–2021) slik at den ikke lenger regulerer konkret hvilke oppgaver læringsmiljøutvalgene skal utføre. Styret har det overordnede ansvaret for institusjonenes arbeid med læringsmiljøet. Det er derfor en viktig del av styrets arbeid å behandle rapporter fra læringsmiljøutvalgene. Det samme gjelder styrets mulighet til å delegere andre oppgaver til læringsmiljøutvalgene. Det er styret som er ansvarlig for at institu-

sjonen oppfylder sine forpliktelser etter loven på dette området. Et godt samarbeid mellom styret og læringsmiljøutvalgene er en forutsetning for å lykkes med læringsmiljøarbeidet. Styret kan også tillegge utvalgene andre konkrete oppgaver dersom styret finner det hensiktsmessig.

Tredje ledd angir sammensetningen av læringsmiljøutvalget. Studentene og institusjonen skal ha like mange medlemmer i læringsmiljøutvalget. Dette innebærer at studentene har samme forholdsmessige representasjon i læringsmiljøutvalget som arbeidstakere har i arbeidsmiljøutvalget. Det er ellers opp til institusjonene selv, i dialog med studentene, å bestemme organiseringen av utvalget.

Til § 10-11 Studentorgan

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-1 med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 14.11.

Første ledd første og andre punktum fastslår at studenter ved universiteter og høyskoler kan opprette et studentorgan for å ivareta sine interesser overfor institusjonen. Slike studentorgan kan også opprettes ved den enkelte avdeling eller grunnenhet. Dette innebærer at studentorganene skal anerkjennes som en del av institusjonens organisatoriske nettverk.

Første ledd tredje punktum stiller krav om at det avholdes valg til studentorgan. Det er studentene som stemmer ved valg. Det er opp til studentene selv å avgjøre valgform, og om det skal tas i bruk digitale løsninger.

Andre ledd første punktum pålegger institusjonen å legge til rette for at studentorganene kan drive sitt arbeid. Tilretteleggingen må være slik at studentorganene kan drive arbeidet tilfredsstillende. Det nærmere omfanget av tilretteleggingen for studentorganene avhenger av institusjonens størrelse, organisering og finansieringsnivå.

Etter *andre ledd andre punktum* skal tilretteleggingen dokumenteres av institusjonen. Institusjonenes tilretteleggingsplikt innebærer at studentene bør få anledning til å redegjøre for sitt behov, slik at institusjonene kan vurdere hva den må tilby for å oppfylle sin plikt. Disse forutsetningene kan endre seg, slik at hva som til enhver tid er tilfredsstillende ikke nødvendigvis er statisk.

Tredje ledd bestemmer at studentorganene skal høres i alle saker som angår studentene. Dette innebærer at studentene skal høres i alle saker som angår dem på det aktuelle nivået sakene naturlig tilhører. Saker som berører studentinteresser, bør sendes på høring til studentor-

ganene i tilstrekkelig tid i forveien slik at studentorganene har mulighet til å behandle og uttale seg om dem.

Til § 10-12 Studentenes representasjon i universiteters og høyskolars organer

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-4 med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 14.12.

Første ledd gjelder for alle styringsorganer under styret som har fått delegert beslutningsmyndighet, hvor beslutningene treffes av organets medlemmer i fellesskap. Regelen fastslår at studentene skal ha minst 20 prosent representasjon i alle kollegiale organer ved institusjonen som har beslutningsmyndighet. Hvis 20 prosent ikke utgjør mer enn ett medlem i det kollegiale organet, har studentene rett til å møte med en ekstra representant, som skal ha tale- og forslagsrett.

Andre ledd åpner for å gjøre unntak fra første ledd om at studentene skal ha minst 20 prosent representasjon i alle kollegiale organer med beslutningsmyndighet ved institusjonen. Unntak kan være aktuelt i kollegiale organer der studentene vurderer at det er mindre viktig for dem å være representert. Et vilkår for å beslutte unntak fra første ledd er at beslutningen i det delegerende organ er enstemmig. Ettersom studentene vil være representert i det delegerende organet, vil de ha mulighet for å bestemme om det skal gjøres unntak fra første ledd eller ikke. Regelen i andre ledd gir studentene en fleksibilitet med hensyn til hvilke organer de ønsker å engasjere seg i.

Kapittel 11 Undervisning, vurdering, sensur, klage og utstedelse av vitnemål

Til § 11-1 Studieplan

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-3 tredje ledd med enkelte endringer. Andre ledd er nytt. Paragrafen er omtalt i punkt 15.1.

Første ledd innebærer en plikt for universiteter og høyskoler til å fastsette studieplan for det faglige innholdet og læringsutbyttet i studiene. En studieplan skal inneholde faglige krav til studiet, blant annet til obligatoriske aktiviteter, læringsutbytte og om vurderingsformer. Styret kan delegere oppgaven med å fastsette studieplan til andre organer ved institusjonen, for eksempel til avdelings- eller instituttnivå.

Andre ledd gir hjemmel til universiteter og høyskoler om å fastsette krav til at den enkelte

student har progresjon i sine studier som vilkår for å beholde studieretten, se merknad til § 10-6 andre ledd. Institusjonene kan også fastsette regler om tap av studierett ved manglende progresjon. Krav til progresjon, samt konsekvenser ved manglende progresjon, griper inn i studentenes rettigheter. Slike krav må derfor være forholdsmessige og rimelige og fastsettes i forskrift.

Til § 11-2 Studiepoeng og studieår

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-8 første ledd. Første ledd er delvis nytt. Paragrafen er omtalt i punkt 15.2.

Første ledd er en definisjon av begrepet studiepoeng. Definisjonen tar utgangspunkt i både arbeidsomfang og læringsutbytte, i tråd med retningslinjene for *the European Credit Transfer and Accumulation System* (ECTS). ECTS-retningslinjene gir en anvisning på hvordan man kan «oversette» studiepoeng fra høyere utdanning mellom land, og er et viktig verktøy i arbeidet med studentmobilitet i Bologna-samarbeidet, for å godkjenne studier og studieopphold i andre land. Utdanning som universiteter og høyskoler tilbyr for å gjøre en person kvalifisert for høyere utdanning, kan ikke gi uttelling i studiepoeng da dette ikke er å anse som høyere utdanning. Dette gjelder for eksempel forkurs for ingeniørutdanning eller norsk språk og samfunnskunnskap for utenlandske studenter.

Andre ledd første punktum innebærer at studieåret som hovedregel skal være ti – 10 – måneder. Økonomiske innsparinger er ikke en særskilt grunn som kan begrunne avvik fra hovedregelen om ti måneders studieår. En særskilt grunn til å ha lengre studieår enn ti måneder kan være dersom dette er hensiktsmessig på grunn av vekstperioder eller andre sesongavhengige hendelser. Dersom et studieår forlenges av slike årsaker, kan dette være en særskilt grunn til å forkorte det påfølgende studieåret tilsvarende. Studieåret kan deles inn i terminer. Det er den enkelte institusjon som fastsetter undervisningsterminene, jf. *andre ledd andre punktum*.

Til § 11-3 Faglig oppfølging – individuell utdanningsplan

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-2 med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 15.3.

Kravet i *første ledd* om at universiteter og høyskoler skal ha god faglig oppfølging av studentene, innebærer at institusjonene må følge opp i

hvilken grad studentene oppfyller arbeidskrav og andre krav som er satt til progresjon i studieplanen, jf. § 11-1, med sikte på at studenten skal fullføre studiet. Den individuelle utdanningsplanen, som er et krav nedfelt i *andre ledd*, er viktig i dette arbeidet. Utdanningsplanen skal være et virkemiddel for at institusjonen i tide kan oppdage om noen studenter er i ferd med å falle fra studieløpet. I tillegg er den et redskap for at studenten kan planlegge egen studieprogresjon.

Kravet til en individuell utdanningsplan *andre ledd* innebærer at institusjonene må synliggjøre hvordan studenten kan nå det definerte læringsutbyttet og gjennomføre nødvendige aktiviteter i studiet. Utdanningsplanen skal gi den enkelte student forutsigbarhet og være et virkemiddel for at studenten fullfører studiet. Utdanningsplanen skal utarbeides i løpet av første semester. Privatister har ikke rett til utdanningsplan. Det forutsettes at institusjonen og studentene samarbeider om å utforme maler for utdanningsplanene, og at den enkelte student kan påvirke innholdet i egen utdanningsplan. Både institusjonen og den enkelte student kan med rimelig varsel be om at utdanningsplanen endres.

Tredje ledd slår fast hva den individuelle utdanningsplanen skal inneholde. Planen skal synliggjøre studentens ansvar for å oppfylle de studiekravene institusjonen stiller, blant annet i form av krav til deltakelse, obligatoriske aktiviteter og studieprogresjon. Utdanningsplanen må vise den enkelte students planlagte utdanning, institusjonens eksamensforskrifter og serviceerklæring og studieplanen for studiet eller studieløpet som studenten er tatt opp til.

Fjerde ledd gir hjemmel for departementet til å gi forskrift om innholdet i utdanningsplanen.

Til § 11-4 Rett til å gå opp til eksamen

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-10 med enkelte endringer. Tredje ledd er nytt. Paragrafen er omtalt i punkt 15-4.

Første ledd regulerer retten til å gå opp til eksamen. Retten til å gå opp til eksamen er en grunnleggende rettighet for de som er faglig kvalifiserte, og gjelder både for dem som er tatt opp til et studium og for dem som ikke er tatt opp til studium, ofte omtalt som privatister. Studenten har rett til å bli prøvet og vurdert for å få vist at faglige krav til kunnskap, kompetanse og ferdigheter er oppfylt. For de personene som ikke er tatt opp som studenter til studiet, men som likevel ønsker å gå opp til eksamen, må de øvrige vilkårene for retten til å gå opp til eksamen være oppfylt. Dette

vil for eksempel være andre faglige krav som institusjonen har fastsatt etter andre ledd, betalt semesteravgift etter tredje ledd, og eksamensavgift etter fjerde ledd. Betalt semesteravgift er et vilkår for å ha rett til å gå opp til eksamen for alle studenter, jf. studentsamskipnadsloven § 10 andre ledd. Dette gjelder også for dem som ikke er tatt opp på et studium. Plikten til å betale semesteravgift er nærmere regulert i forskrift om studentsamskipnader.

Andre ledd fastsetter at institusjonen kan stille krav om obligatoriske aktiviteter som skal være gjennomført for at studenten kan gå opp til eksamen. Slike krav skal fastsettes i forskrift, men innholdet kan konkretiseres nærmere i studie- og emneplaner. En student kan nektes å gå opp til eksamen dersom studenten ikke har gjennomført obligatoriske aktiviteter, som for eksempel fulgt obligatorisk undervisning, gjennomført obligatorisk praksis eller fått godkjent et obligatorisk arbeidskrav. Formålet med eventuelle krav om obligatoriske aktiviteter kan være å sikre at studenten er tilstrekkelig faglig kvalifisert, og for å bidra til progresjon i studiet eller som hjelp for å oppnå et bestemt læringsbytte, eller at studentenes oppmøte og deltakelse gjennom samarbeid og diskusjoner er viktig for å ivareta studiekvaliteten for hele studentgruppen. Det er opp til institusjonene selv å kunne kreve obligatorisk oppmøte som vilkår for å kunne gå opp til eksamen hvis oppmøte og deltakelse er viktig for studiekvaliteten og studentenes læringsutbytte. De obligatoriske aktivitetene må gi et faglig utbytte, en vesentlig kompetanse eller en ferdighet som er nødvendig for å kunne få et fullt utbytte av undervisningen.

Tredje ledd gir en hjemmel for universiteter og høyskoler til å fastsette egne regler i forskrift om adgangen til å gå opp til eksamen for de som ikke er tatt opp til et studium. Det kan også gis egne frister for å melde seg opp til eksamen for denne gruppen. Videre kan institusjonene fastsette at denne gruppen skal betale en eksamensavgift. Hensikten med eksamensavgiften er at betalingen skal dekke de merutgiftene som institusjonen har for å avholde eksamen for denne gruppen, eller for å dekke en eventuell egenbetaling som er fastsatt for det aktuelle studiet.

Til § 11-5 Skriftspråk ved eksamen

Paragrafen viderefører dagens lov § 1-7 andre ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 15.5.

Universiteter og høyskoler har plikt til å tilby skriftlig eksamen både på bokmål og nynorsk.

Studentene har individuell rett til å velge om eksamensoppgaven skal være på bokmål eller nynorsk.

Departementet kan gi forskrift om hvordan plikten skal etterleves. Det kan også gjøres unntak fra plikten i forskrift.

Til § 11-6 Gjennomføring av eksamen

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-9 første, tredje og sjuende ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 15.6.

Første ledd slår fast at studentenes kunnskap og ferdigheter skal prøves og vurderes på en uavhengig og faglig betryggende måte, og sikre det faglige nivået på studiet. Ansvaret for at dette gjøres påhviler den enkelte institusjon. Med «eksamensordning» menes hvordan eksamen gjennomføres og utforming og innhold i eksamensoppgave. Eksamen kan være en skriftlig eksamen, en muntlig eksaminasjon, en presentasjon, en kunstnerisk framføring, arrangeres som en hjemmeeksamen eller i institusjonens lokaler, og så videre. Med «sensurordning» menes hvordan institusjonen gjennomfører sensur, se § 11-7. Ekstern evaluering på systemnivå kan f.eks. være ekstern kvalitetssikring ved eksamensgjennomføringen, som ekstern gjennomgang av eksamensoppgave eller -form (om den er egnet til å prøve studentenes kunnskaper i henhold til emneplanens læringsutbytter). Det kan også være kvalitetssikring av sensurordningen, som ekstern gjennomgang av sensorveiledning, stikkprøvekontroll av ulike sensors karaktersetting o.l.

Andre ledd første punktum slår fast at hovedregelen er at muntlig eksamen skal være offentlig. Regelen innebærer blant annet en rett for studenten til å ha med seg andre personer inn i eksamenslokalet, noe som kan være viktig for studenten og sikre åpenhet om gjennomføringen av eksamen.

Andre ledd andre punktum åpner for unntak fra hovedregelen i første punktum dersom særlige grunner foreligger. Det kan for eksempel gjøres unntak dersom selve eksamensformen tilsier at et slikt unntak må gjøres. Eksempel på dette er kliniske eksamener i helsefag, laboratorieeksamener eller lignende. Det kan også være andre typer eksamener der tilstedeværelse av andre personer i lokalet kan være forstyrrende eller der særlige grunner, for eksempel hensyn til taushetspliktige opplysninger tilsier at ikke flere personer skal være til stede i lokalet. Det kan også gjøre unntak dersom studenten selv ikke ønsker at andre personer enn sensorene skal være i eksamenslokalet,

og at institusjonen er enige i at det er gode grunner for en slik ordning.

Tredje ledd gir universiteter og høyskoler hjemmel til å gi forskrift om gjennomføring av eksamen. Uttrykket «gjennomføring av eksamen» omfatter også avleggelse av eksamen. Myndigheten til å fastsette forskrift om eksamen er lagt til institusjonen. Styret kan velge å delegerer denne myndigheten til andre organer ved institusjonen. Regler om gjennomføring av eksamen kan blant annet omfatte eksamensform, sensorordning og gjennomføring av sensur, når og hvor mange ganger en student kan gå opp til eksamen og ha rett til ny praksisperiode, og generelle unntak fra kravet om offentlighet ved muntlig eksamen for de eksamener dette må gjelde for.

Til § 11-7 Gjennomføring av sensur

Paragrafen viderefører delvis dagens lov § 3-9 og § 5-3 tredje ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 15.7.

Første ledd første punktum viderefører dagens lov § 3-9 andre ledd. Det er institusjonen som skal oppnevne sensor. Styret kan delegerer til andre organer ved institusjonen å oppnevne sensor. Med «eksamen» menes alle prestasjoner i form av praksis, muntlig fremføring, oppgaver og avhandlinger m.m., hvor det fattes sensurvedtak som føres på vitnemål eller annen dokumentasjon av resultater. Formålet med eksamen er å måle studentenes kunnskaper, ferdigheter og generelle kompetanse opp mot læringsutbyttene i emnet.

Første ledd andre punktum viderefører dagens lov § 3-9 sjette ledd. Karaktertrinnene A til F tilsvarer de trinnene som benyttes i det europeiske ECTS-systemet – *European Credit Transfer and Accumulation System*. Det er det enkelte fagmiljøet som selv fastsetter hvilke krav som skal settes for de ulike nivåene i karaktersettingen. Karaktersettingen må ta utgangspunkt i den beskrivelsen som er gitt for de ulike nivåene. Den enkelte student skal vurderes opp mot hele skalaen. Det skal ikke være en definert karakterfordeling for det enkelte studiet eller kullet.

Andre ledd første punktum viderefører dagens lov § 3-9 andre ledd andre punktum. Med «selvstendig arbeid i høyere grad» menes i første rekke selve mastergradsoppgaven. Det kan imidlertid også tenkes at det er andre større arbeider som er av en slik art at institusjonen skal bruke to sensorer. Se hva som er høyere grad i § 3-7 tredje ledd.

Andre ledd andre punktum stiller krav om at det skal være to sensorer ved sensur av bacheloroppgaven. Det skal også være to sensorer på

andre typer oppgaver på bachelornivå som er av en lignende karakter som bacheloroppgaven. Institusjonen må selv vurdere om andre typer oppgaver innebærer at det stilles lignende krav til selvstendighet og omfang som for bacheloroppgaven.

Alle ikke-etterprøvbare eksamener, både på høyere og lavere grad, skal ha to sensorer. Ikke-etterprøvbare eksamener er blant annet muntlig eksamen, framføring av tekst, opptreden, sang, praksis og annet der framføringen og lignende bare skjer en gang.

Alle eksamener som utgjør minst 15 studiepoeng, både på lavere og høyere grad, skal ha to sensorer.

Begge sensorene *kan* komme fra den aktuelle institusjonen. Institusjonen bør imidlertid tilstrebe at den ene av de to sensorene kommer fra annen institusjon dersom dette er praktisk mulig. Hvis ikke dette er mulig, bør sensoren ikke ha tilknytning til eller kjennskap til studentene på det studiet den skal være sensor ved. For eksempel bør den ene sensoren ikke være ansatt i hovedstilling eller bistilling tilknyttet utdanningen, og heller ikke hatt engasjement som timelærer i det aktuelle emnet for eksamenskullet. Hensyn til kvalitetssikring og rettssikkerhet for studentene må veie tungt ved oppnevning av sensorer.

Tredje ledd viderefører dagens lov § 3-9 første ledd tredje punktum og § 5-3 tredje punktum.

Det er institusjonen som har ansvaret for at det utarbeides sensorveiledning. Det skal utarbeides sensorveiledning til alle typer eksamener, uavhengig av om det er skoleeksamen, hjemmeeksamen, prosjekt eller gruppearbeid, og det gjelder både skriftlige, muntlige, praktiske og kliniske eksamener. Studentene må få god informasjon på forhånd om innleveringer, prosjekter og andre arbeider i løpet av studiet er underveisvurderinger med læring som formål, eller om de skal inngå i sluttvurderingen og dermed omfattes av kravet til sensorveiledning.

Det er ikke fastsatt krav til innholdet i en sensorveiledning, men den må være egnet til å ivareta hovedhensynet bak kravet, som er å sikre en mest mulig ensartet vurdering av eksamensoppgavene.

Sensorveiledningen kan utarbeides til hver enkelt eksamen eller gjelde for en gruppe av emner eller eksamener hvor dette er mest hensiktsmessig. En sensorveiledning kan enten angi generelle retningslinjer for hvordan besvarelser skal vurderes, eller den kan helt eller delvis inneholde såkalte rettenøkler eller fasiter.

Sensorveiledninger skal være tilgjengelig for studentene etter at karakteren er fastsatt. Med dette menes at studentene skal ha mulighet til å se veiledningen, men at det ikke er noe krav om at dette publiseres på nett eller andre offentlige arenaer. Det kan være tilstrekkelig å la studentene for eksempel lese veiledningen på studiekontoret eller liknende. Dette er spesielt aktuelt hvor eksamensoppgavene vil gjenbrukes i løpet av kort tid eller veiledningen inneholder rettenøkler eller fasiter som kan tenkes gjenbrukt ved vurdering av en senere eksamen. Det er opp til institusjonene å vurdere hvordan sensorveiledningen skal gjøre tilgjengelig for studentene i den enkelte sak.

Fjerde ledd handler om sensurfrist, og er en endring av dagens lov § 3-9 fjerde ledd. Det følger av *første punktum* at sensuren skal foreligge innen 15 virkedager fra eksamen er avlagt. Med «virkedag» siktes det til en arbeidsdag, i motsetning til en fridag. Lovbestemte fri- og helligdager, lørdager og søndager regnes ikke som virkedager, men såkalte «innklemte dager» regnes som virkedager.

Fristen på 15 dager gjelder for alle typer eksamener. Det er adgang for institusjonen til å gjøre unntak fra denne regelen i forskrift, jf. *fjerde ledd andre punktum*. Unntaksbestemmelsen skal praktiseres strengt, og det er et vilkår for å gjøre unntak at det ikke er mulig å skaffe det antallet sensorer som er nødvendig for å kunne oppfylle kravet om frist på 15 virkedager. Slike forskrifter må være midlertidige, og kan bare gjelde for den aktuelle eksamenen.

Institusjonen kan også fastsette en forskrift som gir lengre frist for sensur av større skriftlige arbeider og avhandlinger, jf. *fjerde ledd tredje punktum*. Det kan bare fastsettes lengre frist der oppgavens størrelse gjør at det ikke er realistisk å kunne gjennomføre sensuren innen 15 dager. Institusjonen må legge vekt på å gjennomføre sensuren så raskt som mulig og unngå unødvendige forsinkelser. Styret kan delegere myndigheten til andre organer ved institusjonen.

Til § 11-8 Rett til begrunnelse for karakter

Paragrafen viderefører i hovedsak dagens lov § 5-3 første og andre ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 15.8.

Første ledd handler om retten til å få en begrunnelse. Første ledd viderefører dagens lov § 5-3 første ledd med unntak av dagens særregler om kunngjøring av sensurvedtaket elektronisk eller på annen måte.

Krav om begrunnelse må framsettes innen én uke etter at sensurvedtaket er kunngjort for studenten. Når kunngjøringen gjøres elektronisk, vil fristen for å kreve begrunnelse løpe fra samme dag som kunngjøringen skjer. Ved annen form på kunngjøringen, må det vurderes konkret når sensurvedtaket anses kunngjort for studenten.

At studentene skal få begrunnelse for sensurvedtaket først når de ber om det, er en særregel som går foran reglene i forvaltningsloven § 24 om at enkeltvedtak skal grunngis og at begrunnelsen skal gis samtidig med at vedtaket fattes. Særregelen er ikke til hinder for at institusjonene velger å ha ordninger der studenten mottar begrunnelsen samtidig med sensurvedtaket.

Ved løpende vurdering gjelder retten til begrunnelse for sensurvedtak som kan påklages. Dersom en institusjon har bestemt at studentene bare kan klage på sensurvedtaket for emnekarakteren, så er det bare denne karakteren det kan kreves begrunnelse for. Dersom institusjonen har bestemt at studentene kan klage på karakteren på hver enkeltprestasjon i en løpende vurdering, så gjelder retten til begrunnelse for karakterene på enkeltprestasjonene.

I begrunnelsen for sensurvedtaket skal det redegjøres både for de generelle retningslinjene som er lagt til grunn for vurderingen og for den konkrete vurderingen av studentens besvarelse, blant annet om innhold og form.

Begrunnelsen skal gjøre studenten i stand til å se sine prestasjoner i lys av målene institusjonen har satt for besvarelsen og gi grunnlag for studenten til å vurdere om det er grunn til å klage på karakteren.

Andre ledd fastsetter at ved muntlige, utøvende eller praktiske eksamener må krav om begrunnelse framsettes umiddelbart etter at karakteren er meddelt studenten.

Tredje ledd fastsetter at studenten skal få begrunnelsen for karakteren innen to uker etter at studenten har bedt om det. Dette er en skjerping av kravene til sensor i forhold til dagens regel som sier at karakterbegrunnelsen «normalt» skal foreligge innen to uker.

Det er ikke krav om at begrunnelsen skal være skriftlig. Det er institusjonen som avgjør om sensorene skal gi begrunnelsen skriftlig eller muntlig. Institusjonen kan delegere til sensorene å avgjøre dette.

For studenter med funksjonsnedsettelse eller andre særskilte behov, og som har krav på tilrettelegging etter § 10-5, skal begrunnelsen gis på en måte som ivaretar behovet for tilretteleggingen. For eksempel må begrunnelsen for karakteren gis

skriftlig til studenter som har nedsatt eller manglende hørsel, eller som har andre særskilte utfordringer som gjør at en muntlig begrunnelse ikke vil sette studenten i stand til å vurdere om det skal framsettes klage. En manglende skriftlig begrunnelse kan i slike tilfeller være et brudd på studentens rett til individuell tilrettelegging, jf. § 10-5. Det samme vil gjelde hvis en student har fått tilrettelagt muntlig eksamen i stedet for skriftlig. Da må begrunnelsen gis muntlig hvis studenten trenger det.

Til § 11-9 Klage på formelle feil ved eksamen

Paragrafen viderefører dagens § 5-2 med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 15.9.

Første ledd regulerer hvem som kan klage på formelle feil ved eksamen og hva klagefristen er. Formelle feil kan for eksempel være feil ved oppgavegiving, eksamensavvikling eller ved gjennomføring av sensuren. At klagefristen løper fra studenten «burde vært kjent med den formelle feilen» innebærer at fristen løper selv om studenten ikke er kjent med feilen hvis dette skyldes uaktksomhet fra studentens side. Klager på formelle feil skal framsettes for den institusjonen hvor eksamenen er avlagt, jf. forvaltningsloven § 32 første ledd bokstav a.

Andre ledd regulerer institusjonens kompetanse overfor den som har klaget over formelle feil ved eksamen. At sensurvedtaket skal oppheves dersom det er begått feil «som kan ha hatt betydning for studentens prestasjon eller sensurvedtaket» betyr at sensurvedtaket skal oppheves dersom feilen kan ha ført til at studenten får en annen karakter på eksamenen enn studenten ville fått uten den formelle feilen. Det må ikke være sikkert at feilen har fått en slik betydning, men det må være mer enn bare en teoretisk mulighet for det. Om det er mulig å rette opp feilen med en ny sensur, vil bero på hva feilen er. Feil ved sensureringen vil som regel kunne rettes ved ny sensur, mens feil ved oppgavegivingen eller eksamensavviklingen som regel ikke kan rettes med ny sensur. Om en feil kan rettes ved ny sensur, må vurderes konkret av institusjonen. At studenten kan klage på karakteren som blir fastsatt i ny sensur etter reglene i § 10-10, gjelder både dersom det er gjort nytt sensurvedtak basert på de opprinnelige innleverte arbeidene og dersom det er avholdt ny eksamen.

Tredje ledd innebærer at saken skal oversendes klageinstansen hvis klagen over formelle feil ikke tas til følge. Dersom klagen tas delvis til følge, skal saken ikke oversendes klageinstansen.

Studenten har imidlertid rett til å klage på det nye vedtaket.

Fjerde ledd regulerer institusjonens kompetanse overfor andre enn den som har klaget over formelle feil ved eksamen. Vilkåret om at «det er rimelig å anta» at feilen kan ha hatt betydning for andre studenter enn den som har klaget, innebærer at det må være en viss sannsynlighet for at feilen har hatt betydning for karakteren til andre studenter. Et eksempel på en slik situasjon er dersom eksamensoppgaven har blitt gjort kjent blant studentene før eksamen, og dette har blitt oppdaget etter eksamensavviklingen. Institusjonen må slik som etter andre ledd vurdere konkret om feilen kan rettes med ny sensur eller om det må avholdes ny eksamen. Institusjonens vedtak om å oppheve sensurvedtaket og vedtak om ny sensur eller ny eksamen kan påklages til klageinstansen.

I noen tilfeller kan den formelle feilen være av en slik art at noen kandidater kan ha prestert dårligere enn det de faktisk kan, for eksempel hvis den formelle feilen består i støy eller lignende i eksamenslokalet, for kort tid på eksamen, eller en uklarehet eller feil i eksamensoppgaven. I slike tilfeller vil det være tilstrekkelig at de kandidatene som ønsker det, får tilbud om ny eksamen eller sensur.

Femte ledd første punktum regulerer klageinstansens kompetanse overfor den som har klaget over formelle feil ved eksamen. Klageinstansen har samme kompetanse som førsteinstansen, altså institusjonen. Det vil si at klageinstansen kan vedta ny sensur eller at det skal avholdes ny eksamen, jf. andre ledd.

Femte ledd andre punktum regulerer klageinstansens kompetanse overfor andre studenter enn den som har klaget over formelle feil ved eksamen. Klageinstansen har her ikke samme kompetanse som institusjonen. Klageinstansen kan ikke på eget initiativ oppheve sensurvedtak eller vedta ny sensur eller eksamen for andre enn den som har klaget over den formelle feil. Dersom en institusjon har gjort slike vedtak, jf. fjerde ledd, kan studentene det gjelder, påklage vedtaket. Klageinstansen kan i slike tilfeller stadfeste vedtakene i klagebehandlingen. Dersom institusjonen ikke har opphevet sensurvedtaket mv. for andre studenter enn den som har klaget, og klageinstansen mener at institusjonens vurdering av dette spørsmålet er mangelfull, kan klageinstansen sende saken tilbake til institusjonen for ny vurdering. Institusjonen må da vurdere spørsmålet på nytt, men det er opp til institusjonen om sensurvedtaket for andre studenter bør oppheves og i så fall

om det bør vedtas at det skal gjennomføres ny sensur eller at det skal avholdes ny eksamen.

Sjette ledd innebærer et unntak fra første ledd om at klagefristen løper fra studenten er kjent med eller burde vært kjent med forholdene som begrunner klagen. Unntaket går ut på at klagefristen først løper fra studenten har fått begrunnelse eller klagen over karakter er endelig avgjort dersom studenten har framsatt krav om begrunnelse etter § 11-9 eller klage på karakter etter § 11-10. Dersom en student klager på formelle feil etter § 11-8 og på karakteren etter § 11-10 samtidig, skal klage på formelle feil behandles først i tid. Dersom klagen på formelle feil tas til følge, vil sensurvedtaket oppheves og enten ny sensur eller eksamen gjennomføres. Klage etter § 11-10 vil i så fall ikke være relevant. Dersom klagen på formelle feil ikke tas til følge, skal klage på karakter behandles.

Sjuende ledd fastsetter hvem som er klageinstans for klager på formelle feil. At klageinstansen er «styret selv eller nemnd for studentsaker» innebærer at det er opp til styret om styret eller nemnda skal behandle saken og at styret ikke kan delegere oppgaven til andre enn nemnda.

Til § 11-10 Klage på karakter

Paragrafen viderefører i hovedsak dagens lov § 5-3 fjerde ledd første, tredje, fjerde, sjette og sjuende punktum og femte ledd første punktum. Paragrafen er omtalt i punkt 15.10.

Første ledd regulerer studentenes rett til å klage på karakter. Studenten kan klage skriftlig på karakteren for sine egne prestasjoner innen tre uker etter at eksamensresultatet er kunngjort. En student som har fått tilrettelegging etter § 10-5 og som har hatt muntlig eksamen i stedet for skriftlig som del av tilretteleggingen, skal ha mulighet til å klage muntlig på sensurvedtaket. Det forutsettes at institusjonen bistår i å videreformidle klage på en egnet måte til de nye sensorene.

Dersom studenten har framsatt krav om begrunnelse for sensurvedtaket etter § 11-9, eller klage på formelle feil ved eksamen etter § 11-8, løper klagefristen på tre uker fra studenten har fått begrunnelsen for sensurvedtaket eller resultatet av den formelle klagen foreligger. Se merknaden til § 11-8 sjette ledd om hvilke klage som skal behandles først dersom studenten klager på formelle feil etter § 11-8 og på karakteren etter § 11-10 samtidig.

Andre ledd gjelder klage på gruppeeksamen. At det er individuell klagerett på gruppeeksamen er en særregel sammenlignet med forvaltningsloven § 28 om at man kan klage på vedtak som er

bestemmende for ens rettigheter eller plikter. Gruppeeksamen er et samarbeid og det avgis en felles besvarelse hvor det ofte ikke er mulig å identifisere bidraget fra den enkelte. Hvis karakteren omgjøres etter klage, skal den nye karakteren bare gjelde for den, eller de, studenten(e) som har klaget på karakteren. Dette innebærer at karakteren fra første sensur blir stående for de studentene som ikke har klaget.

Tredje ledd viderefører regelen i dagens lov § 5-3 fjerde ledd sjuende punktum. Med «løpende vurdering» menes en vurderingsform der studentens prestasjoner vurderes løpende gjennom studiet gjennom innleveringer eller andre enkeltprestasjoner, og vurderingen av enkeltprestasjonene gis i form av karakter. Disse karakterene på enkeltprestasjoner danner grunnlaget for karakteren for emnet, men emnekarakteren er et selvstendig sensurvedtak, og ikke bare et produkt av karakterene på enkeltprestasjoner. Emnekarakteren fastsettes ut fra en helhetlig vurdering hvor det for eksempel også kan legges vekt på progresjon.

Det anses ikke som en løpende vurdering dersom emnekarakteren fastsettes på grunnlag av vurdering av flere enkeltprestasjoner (deleksamener) hvor det på forhånd er fastsatt hvor mye hver deleksamen vil telle på emnekarakteren, slik at emnekarakteren bare er et produkt av karakterene på deleksamenene og ikke et selvstendig sensurvedtak. I slike tilfeller gjelder klageretten for sensurvedtaket på hver deleksamen.

Dersom studentenes prestasjoner vurderes løpende gjennom studiet gjennom innleveringer og andre enkeltprestasjoner, men det bare gis faglig tilbakemeldinger uten at studenten får oppgitt karakter, vil dette ikke anses som en løpende vurdering. I slike tilfeller vil det ikke være noe sensurvedtak før karakteren for emnet fastsettes, og klageretten gjelder først ved dette vedtaket.

Institusjonene må sørge for at studentene på forhånd er informert om når de kan framsette klagen ved løpende vurdering.

Fjerde ledd handler om klage på karakteren ved muntlig prestasjon, praksis og lignende. Det er ikke adgang til å klage hvis de ikke er etterprøvbare. Hvis de kan etterprøves, gjelder de samme reglene som for skriftlig vurdering. At en eksamen ikke er etterprøvbare, betyr at det ikke er mulig å gjenskape eller vurdere studentens prestasjon i ettertid. Ikke-etterprøvbare eksamener kan blant annet være muntlig eksamen, framføring av tekst, opptreden, sang, praksis og annet der vurderingen av studentens prestasjon skjer i sanntid.

Studenter som har krav på tilrettelegging etter § 10-5, og som for eksempel har hatt muntlig prøve i stedet for skriftlig som del av tilretteleggingen, skal ha samme klagerett som de andre studentene ved den aktuelle eksamen. Det forutsettes at institusjonen finner egnet måte til å gjennomføre eventuell muntlig prøve for at denne kan bli etterprøvbare i ettertid. For eksempel kan det bli aktuelt å filme denne prøvingen (se punkt 15.10.4.3). En manglende tilrettelegging her, kan anses som brudd på disse studentenes rett til individuell tilrettelegging, jf. § 10-5.

Til § 11-11 Gjennomføring av klagesensur

Paragrafen viderefører dagens lov § 5-3 fjerde ledd andre og femte punktum og sjette og § 3-9 femte ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 15.11.

Første ledd fastsetter at dersom sensurvedtaket er påklaget, skal klagesensuren gjennomføres uten ugrunnet opphold. Hva som ligger i «uten ugrunnet opphold» vil bero på en konkret vurdering av hensynet til en forsvarlig saksbehandling, sakens omfang, kompleksitet og tilgjengelige ressurser. Uttrykket skal forstås likt som i forvaltningsloven § 11 a. Dersom klagen ikke behandles innen én måned, skal institusjonene sende ut foreløpig svar der det gjøres rede for årsaken til at klagen ikke kan behandles tidligere, og dersom det er mulig, angis når man regner med å få klagen behandlet.

Andre ledd fastsetter at det skal være to nye sensorer, hvorav én ekstern, ved klagesensuren. Ekstern sensor er en som ikke er ansatt ved den institusjonen som den aktuelle eksamenen er gjennomført ved. At klagesensorene må være «nye» betyr at klagesensorene ikke skal ha vurdert den aktuelle besvarelsen i forbindelse med førstesensuren. Regelen er ikke til hinder for at klagesensorene kan ha vurdert andre besvarelser innenfor samme eksamen tidligere. Sensorene skal ikke få opprinnelig karakter, opprinnelig sensors begrunnelse for denne eller studentens begrunnelse for klagen. Det er dette som kalles for «blind sensur». Denne ordningen har ikke preg av reell overprøving eller kvalitetskontroll av opprinnelig sensur, men avspeiler bare at ulike sensorer kan vurdere samme besvarelse ulikt, uten at det er grunnlag for å mene at de nye sensorenes vurdering er riktigere eller bedre begrunnet enn den eller de opprinnelig(e) sensor(ene) sin(e) vurdering(er).

Tredje ledd første punktum fastsetter at ny sensurering kan gjøres både til gunst og ugunst for klager. Dette innebærer at begrensningen i fvl.

§ 34 tredje ledd i klageinstansens mulighet til å omgjøre til ugunst, ikke gjelder.

Dersom karakteren ved klagesensuren avviker med to eller flere karakterer fra karakteren fra den opprinnelige sensuren, må institusjonen vurdere saken på nytt før den endelige karakteren fastsettes, jf. *tredje ledd andre punktum*. Det skal gjøres en ny vurdering uavhengig av om karakteravviket på to eller flere karakterer er til studentens gunst eller ugunst.

Det er opp til institusjonene å bestemme hvordan ordningen skal gjennomføres. En ny vurdering skal gjøres på institusjonenes eget initiativ og ikke først når studenten ber om det. Siden det ikke foreligger et endelig sensurvedtak før etter den nye vurderingen har blitt foretatt, finnes det før dette tidspunktet ingen endelig karakter som institusjonen kan informere studenten om. Vurderingen av studentens klage er pågående inntil den nye vurderingen er avgjort. I og med at studenten har trekkrett inntil klagesensuren er endelig vedtatt, vil opplysninger også stille disse studentene i en annen posisjon til å foreta en risikovurdering enn øvrige studenter som påklager en karakter. For mer informasjon om studentens trekkrett se Prop. 64 L (2017–2018) punkt 4.5.4. Når den endelige klagesensuren formidles til studenten, bør han eller hun få informasjon om at institusjonen har foretatt en vurdering etter § 11-11 tredje ledd andre punktum før klagesensuren ble vedtatt.

Fjerde ledd regulerer tilfeller der det er fastsatt en felles karakter på grunnlag av både skriftlig og muntlig prøve. Hvis den muntlige presentasjonen er av en slik art at den ikke er etterprøvbare, er det bare den skriftlige delen av prøven som kan påklages, jf. § 11-10. Dersom karakteren på den skriftlige delen av eksamen endres ved ny sensur, det vil si at klagesensuren på kun den skriftlige delen avviker fra det opprinnelige sensurvedtaket som består av både skriftlig og muntlig del, skal institusjonen avholde en ny muntlig eksamen for å fastsette endelig karakter. Hvis den skriftlige delen er en gruppeinnlevering med justerende muntlig skal den som klager få lov til å prøves i muntlig alene dersom den skriftlige delen endrer sluttvurderingen fra førstegangssensuren.

Til § 11-12 Vitnemål og annen dokumentasjon av resultater

Paragrafen viderefører i hovedsak dagens lov § 3-11 første til fjerde ledd og § 4-14 a. Andre ledd er nytt. Paragrafen er omtalt i punkt 15.12. I para-

grafen brukes «annen dokumentasjon av resultat» istedenfor «karakterutskrift» som i dag.

Første ledd fastsetter at universiteter og høyskoler skal utstede vitnemål om oppnådd grad og ved annen fullført utdanning. Både vitnemål og annen dokumentasjon av resultater kan være digitale eller på papir. Et digitalt vitnemål er et fullverdig vitnemål når det er utstedt gjennom elektronisk godkjenning.

Andre ledd er ny og er flyttet fra godkjenningsforskriften § 3. Regelen oppstiller et tilknytningskrav. Minst 60 av studiepoengene som skal inngå i grunnlaget for vitnemålet, må være avlagt ved den institusjonen som utsteder vitnemålet. Det vil si at selv om utdanningen oppfyller de faglige kravene som gjelder for en grad eller en yrkesutdanning, er det i tillegg et generelt krav om tilhørighet til den institusjonen som skal utstede vitnemål eller godskrive utdanning inn i en ny grad. Det er en forutsetning at utdanningen eller kompetansen som godkjennes er i samsvar med de faglige kravene for den aktuelle graden, slik at det samlede læringsutbyttet for studieprogrammet er likt det som gjelder for dem som tar hele utdanningen ved institusjonen. Tilleggsvilkåret er en følge av at utdanningsinstitusjonen må kunne gå faglig god for den utdanningen som er lagt til grunn for graden og utstedelsen av vitnemålet. Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk fastsetter krav til læringsutbyttebeskrivelser og dermed til helhetlige studieprogram.

Det kan gjøres unntak fra tilknytningskravet for masterprogram i helse- og sosialfag som bygger på rammeplanstyrte videreutdanninger innenfor samme fagområde, det vil si at rammeplanstyrte videreutdanninger på samme fagområde kan godskrives som del av graden.

Der det for rammeplanstyrte utdanninger er særskilte regler om godkjenning i forskrift, går disse foran den generelle regelen i andre ledd.

Tredje ledd bestemmer at det skal framgå av vitnemålet dersom utdanningen er gitt i samarbeid med andre institusjoner, jf. 3-8 første ledd. Dette gjelder fellesgrader og doble grader med vitnemål fra to institusjoner.

Tilknytningskravet i andre ledd gjelder ikke for fellesgrader som er unntatt etter godkjenningsforskriften § 5. For slike fellesgrader kan de samarbeidende institusjonene selv fastsette unntak, slik at den ikke er til hinder for gradssamarbeid.

Fjerde ledd fastsetter at i tillegg til vitnemålet skal det utferdiges et vitnemålstillegg som beskriver kandidatens kvalifikasjoner. Vitnemålstillegget skal sikre rettferdig, internasjonal akademisk og yrkesmessig godkjenning av kvalifika-

sjonen, og kalles for Diploma Supplement. Tillegget følger vitnemålet og er bare gyldig sammen med dette. Bruken av Diploma Supplement er viktig for å tydeliggjøre innholdet i det norske utdanningssystemet overfor andre lands institusjoner, arbeidsgivere med videre. Det er Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse som gir retningslinjer for innholdet i Diploma Supplement.

Femte ledd fastsetter at institusjonene på forespørsel skal gi studenter dokumentasjon av resultatene. Resultater fra høyere utdanning er tilgjengelige i vitnemålsportalen (jf. § 15-1), og kan deles digitalt med tredjepart. Resultater som deles kan også lastes ned som en PDF-fil som er digitalt signert. Dette innebærer at hvis noen forsøker å endre innholdet i PDF-en, vil den digitale signaturen umiddelbart bli ugyldiggjort. Mottaker må altså verifisere den digitale signaturen for å være sikker på at innholdet er korrekt.

Sjette ledd bestemmer at det skal angis på vitnemålet eller annen dokumentasjon av resultater dersom en privatist har fått sine kunnskaper og ferdigheter prøvd på en annen måte enn for studenter som er tatt opp ved studiet. Det at personen er privatist, skal ikke i seg selv føre til en merknad på vitnemålet hvis vedkommende er prøvd på samme måte som institusjonens egne studenter.

Sjuende ledd fastsetter at institusjonene skal legge til rette for at opplysninger om vitnemål og karakterer kan deles i vitnemålsportalen. Dette er en videreføring av innholdet i dagens lov § 4-14 a med enkelte språklige og strukturelle endringer, og må ses i sammenheng med § 15-1.

Kapittel 12 Regler om adferd og reaksjoner

Til § 12-1 Falske dokumenter

Paragrafen viderefører dagens lov § 3-7 sjette til åttende ledd, § 4-7 første ledd bokstav a og andre ledd og § 4-8 sjette ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 16.1.

Paragrafen regulerer reaksjonene ved bruk av falske dokumenter ved opptak, godkjenning av utdanning og kompetanse eller til å få adgang til eksamen eller obligatoriske aktiviteter. Falske dokumenter omfatter blant annet falske vitnemål, dokumenter som er utstedt av falske eller ikke-eksisterende institusjoner, vitnemål og annen dokumentasjon på oppnådde resultater som er tilbakekalt fordi resultatene er annullert og dokumenter med et innhold som ikke er sannferdig eller som er manipulert eller endret. Med obligatoriske aktiviteter menes både arbeidskrav, kurs,

prøver og lignende som er obligatoriske krav i studiet.

Første ledd første punktum pålegger institusjonene en plikt til å inndra dokumentene hvis vilkårene er oppfylt. Dette gjelder i praksis bare de tilfeller hvor dokumentene er innlevert i papirutgave. For dokumenter som er innlevert digitalt, er det i dag ikke mulig med inndragelse av dokumenter. Det stilles ikke krav til subjektiv skyld, og inndragning skjer på objektivt grunnlag når det er stadfestet at dokumentene er falske.

Dersom falske dokumenter er brukt ved søknad om enten opptak eller godkjenning av utdanning eller kompetanse, vil konsekvensen være at det ikke gis opptak eller godkjenning. For disse reaksjonene er det tilstrekkelig å bevise at dokumenter innlevert som grunnlag til søknaden, er falske. Det stilles ikke krav til subjektiv skyld, da reaksjonene har som formål å avverge at falske dokumenter eller utdanning på falskt grunnlag benyttes videre i samfunnet.

Første ledd andre og tredje punktum regulerer at det kan fastsettes en karantenetid på inntil ett år. Heller ikke her er det krav til subjektiv skyld. Det er søkeren som må holdes ansvarlig for at korrekt og sannferdig dokumentasjon blir brukt, og det stilles derfor høyt aktsomhetskrav i disse situasjonene. Lengden av karantenetiden fastsettes ut fra en vurdering av alvorlighetsgraden av opptreden til vedkommende og omstendighetene ellers. Karantene gjelder opptak til studier og godkjenning av utdanning ved alle institusjoner. Konsekvensen av karantene vil være at innsendte søknader ikke behandles.

Dersom det er gitt opptak eller godkjenning, skal disse annulleres, jf. forvaltningsloven § 35 første ledd bokstav c. Å annullere et opptak innebærer at søkeren mister studieretten sin.

Andre ledd første punktum omhandler annullering av eksamen eller obligatoriske aktiviteter dersom studenten har fått godkjent eller skaffet seg adgang til disse ved hjelp av falske dokumenter. Hvis en enkelt eksamen eller obligatoriske aktiviteter er satt som vilkår for å gå opp til andre eksamener, vil også disse kunne annulleres. Dersom falske dokumenter er brukt til å skaffe tilgang til et studieprogram, kan alle eksamener studenten har tatt under dette programmet annulleres. Dette innebærer at institusjonen har adgang til å annullere hele utdanninger og grader. En annullering innebærer at institusjonen skal trekke tilbake vitnemål eller annen dokumentasjon på oppnådde resultater. Adgangen til å annullere foreldes ikke. Dette innebærer at annulleringen potensielt kan

vedtas etter at en student er ferdig med utdanningen.

Andre ledd andre punktum åpner for at det kan vedtas ytterligere sanksjoner enn annullering. Det må vurderes konkret om bare annullering skal vedtas, eller om forholdet er av en slik art at institusjonen også skal vedta å utestenge studenten og frata vedkommende retten til å gå opp til eksamen dersom studenten har opptrådt grovt uaktsomt. Det ligger et klart ansvar hos den som har fått tilgang til utdanningen, å påse at dokumentasjonen som benyttes i den sammenheng er sannferdig. Det stilles derfor høyt aktsomhetskrav i disse situasjonene. Uaktsomheten er grov dersom handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse, jf. straffeloven § 23 andre ledd.

Tredje ledd regulerer hvem som har myndighet til å fatte vedtak i slike saker når de behandles av et universitet eller en høyskole. Det er styret selv eller nemnd for studentsaker som har vedtaksmyndigheten. Formuleringen innebærer at styret ikke kan delegere denne oppgaven til andre enn nemnd for studentsaker. Videre slås det fast at ved vedtak om inndragning av dokumenter, karantenetid og utestenging etter denne paragrafen må det være to tredels flertall. Vedtak om annullering på grunnlag av falske dokumenter fattes med alminnelig flertall. Det er ikke fastsatt særlige krav til hvordan et forvaltingsorgan skal fatte slike vedtak.

Alle vedtak om karantene og utestenging, både fra institusjonene og fra forvaltningsorgan, skal registreres i RUST, jf. § 12-11.

Dersom det fremmes sak om utestenging, har studenten rett til å få utgifter til advokat eller annen fullmektig dekket av institusjonen, jf. § 12-9 andre ledd.

Fjerde ledd omhandler plikten til politianmeldelse. Oppdager institusjonen eller forvaltningsorganer som behandler slike saker at det er levert falske dokumenter, har de en plikt til å anmelde forholdet til politiet. Det følger av forvaltningsloven § 13b første ledd nr. 6 at taushetsplikten ikke er til hinder for å anmelde et slikt forhold.

Femte ledd pålegger studenten å levere tilbake vitnemål eller annen dokumentasjon på oppnådde resultater i tilfeller hvor dette allerede er utlevert. Dersom studenten ikke leverer tilbake i tråd med regelen, vil det kunne benyttes tvangstiltak for å få vitnemålet eller annen dokumentasjon på oppnådde resultater tilbakelevert, jf. tvangsfullbyrdeslovens kapittel 13.

Sjette ledd fastsetter at departementet kan gi forskrift om hva som anses som falske dokumenter.

Til § 12-2 Krav om politiattest

Paragrafen viderefører reglene i dagens lov § 4-9 første til tredje ledd, fjerde ledd første punktum og sjuende ledd med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 16.2.

Første ledd fastsetter når politiattest kan kreves framlagt av en student. Politiattest kan kreves framlagt både i situasjoner hvor studenten kan komme i kontakt med mindreårige, og når studenten kan komme i kontakt med andre sårbare grupper som er beskyttet gjennom profesjonslovgivningen. Det er tilstrekkelig at det er en mulighet for at studenten i forbindelse med praksisstudier eller klinisk undervisning kan komme i situasjoner hvor overgrep kan finne sted.

Videre klargjøres det at politiattest kan kreves framlagt enten ved opptak til eller underveis i studiet, og at det er institusjonene som kan kreve slik attest. Endringen har ingen realitetsbetydning.

Andre ledd regulerer adgangen til å utestenge studenter fra praksisstudier eller klinisk undervisning hvor slik deltakelse må anses uforsvarlig på grunn av kontakten studenten får med pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre. Dette gjelder for de som er dømt eller har vedtatt forelegg for forhold som innebærer at det vil være uforsvarlig å delta i arbeid med pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre. Selv om det er beskyttelse av barn som i all hovedsak åpner for krav om av politiattest, vil man kunne bruke opplysninger fra barneomsorgsattesten for å beskytte andre opplistede grupper etter denne paragrafen.

Det er gjort en språklig endring i regelen ved å ta ut «uskikket», for å tydeliggjøre at vurderingen i slike saker ikke er en skikkethetsvurdering som er regulert i etter § 12-3. Endringen er ikke en realitetsendring. Det som skal vurderes er om det er «uforsvarlig» å la studenten ha kontakt med sårbare grupper på bakgrunn av de straffbare forholdene studenten er dømt for. Politiattesten gir et objektivt grunnlag for en framoverrettet vurdering, og har et sterkere preg av å legge opp til en føre var-vurdering enn den vanlige skikkethetsvurderingen etter § 12-3. Dette innebærer at behandlingen av politiattestsaker ikke legger opp til like omfattende utredninger som i skikkethetsaker, hvor man i større grad vurderer studentens personlige egnethet opp mot fastsatte vurderingskriterier.

En merknad på politiattesten som gjør at studenten behøver særlige tilpasninger for eventuelt å kunne gjennomføre praksisstudier, vil ikke utløse krav på individuell tilrettelegging etter

§ 10-5. Institusjonene må likevel vurdere om det med visse tilpasninger i praksisstudier eller klinisk undervisning, kan være forsvarlig at en student med merknader på politiattest likevel går ut i praksis eller klinisk undervisning. En eventuell tilpasning må ikke føre til en reduksjon av de faglige kravene som stilles i det aktuelle studiet. Hvilke typer tilpasninger som er akseptabelt, må den enkelte institusjon vurdere opp mot rammeplan og læringsutbyttekrav for den enkelte utdanning.

Tredje ledd regulerer at studenter som er siktet eller tiltalt for straffbare forhold kan utelukkes midlertidig inntil en rettskraftig dom foreligger eller saken er henlagt. En midlertidig utelukkelse kan også opphøre før dom eller henleggelse. Den viktigste konsekvensen av at studenten blir utelukket fra praksis eller klinisk undervisning, er at studenten ikke får vitnemål for fullført grad eller utdanning.

Bruk av begrepet «utelukkes» klargjør at det her dreier seg om en midlertidig reaksjon som gjelder de deler av utdanningen hvor studenten kan komme i kontakt med sårbare grupper, og ikke utestenging fra hele studiet. Tilføyelsen av ordet «midlertidig» understreker ytterligere at det ikke dreier seg om en varig utestenging fra hele studiet. Det er videre et vilkår at en midlertidig utelukkelse er nødvendig av hensyn til sikkerhet eller behandlingsmiljøet for dem som studenten kommer i kontakt med under praksis eller klinisk undervisning. Dette innebærer at det må gjøres en individuell vurdering av hvorvidt forholdet som ligger til grunn for siktelse eller tiltale, er av en slik karakter at det er behov for å utelukke studenten fra å delta i disse delene av studiet for å beskytte de som studenten ville kommet i kontakt med.

I *fjerde ledd* er det lagt til at også styret kan behandle saker om utestenging eller utelukkelse etter denne paragrafen. Det er styret som bestemmer om slike saker skal behandles av styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker. Vedtak fattes med alminnelig flertall.

Det skal gjøres en konkret og helhetlig vurdering av de forholdene som ligger til grunn for merknaden på politiattesten, typen praksis eller klinisk undervisning og andre forhold som gjelder studenten eller studiesituasjonen. Vedtak om midlertidig utelukkelse og utestenging gjelder all praksis og klinisk undervisning i studiet, også ved andre institusjoner. Vedtaket skal registreres i RUST, jf. § 12-11.

Femte ledd gir departementet hjemmel til å gi utfyllende regler om gjennomføring av kravet om

politiattest, blant om saksbehandling og frister. Det er gitt slike regler i opptaksforskriften kapittel 6.

Til § 12-3 Skikkethetsvurdering

Paragrafen viderefører delvis dagens lov § 4-10 om skikkethetsvurdering. Nytt i paragrafen er at de materielle vilkårene som skal vurderes i en skikkethetsvurdering, og en tydeliggjøring av saksgangen, er tatt inn i loven. I tillegg er utestengingsperiodens maksimale lengde presisert i paragrafen. Paragrafen er omtalt i punkt 16.3.

Første ledd fastsetter at departementet kan bestemme hvilke utdanninger som skal omfattes av skikkethetsvurdering. Hensikten med skikkethetsvurderingene er å verne mennesker og dyr som studenten kan komme i kontakt med eller ha ansvar for i praksis eller framtidig yrkesutøvelse. Det vil dermed bare være aktuelt med krav om skikkethetsvurdering der det er et slikt beskyttelsesbehov. Hvilke utdanninger som er omfattet av skikkethetsvurdering, blir fastsatt i forskrift, jf. femte ledd. For disse utdanningene er universiteter og høyskoler pliktige til å foreta løpende skikkethetsvurdering av studentene, jf. også andre ledd.

Skikkethetsvurderinger foretas uavhengig av resultatene på teoretiske eksamener og i praksisstudiene, og kommer i tillegg til disse vurderingene. Det er viktig at søkere og studenter er godt informert om ordningen med skikkethetsvurdering, slik at de er kjent med hva det innebærer fra studiestart.

Andre ledd fastslår at institusjonene skal gjøre en løpende skikkethetsvurdering gjennom hele studieløpet av alle studenter som går på et studium omfattet av krav til skikkethetsvurdering. Det er institusjonens ansvar å sørge for at de ansatte, veiledere, praksislærere og andre ved de aktuelle utdanningene har den nødvendige kunnskapen og kompetansen til å kunne foreta en løpende vurdering av studentenes skikkethet.

Formålet med skikkethetsvurdering er å avdekke at studenten har de nødvendige forutsetningene for å kunne utøve yrket. Underveis i studiet er ulike krav satt for å sikre at bare de studentene som oppfyller de faglige og personlige forutsetningene for å kunne fungere i yrket, får vitnemål. Skikkethetsvurdering skal sikre at studentene er i stand til å møte de kravene som blir stilt til det yrket de utdanner seg til. Det viktigste hensynet bak en skikkethetsvurdering er å sikre at mennesker og dyr i sårbare situasjoner eller som trenger særlig beskyttelse blir tatt hånd om av en skikket person.

Det stilles også krav til skikkethet i disse utdanningene som en forutsetning for å få et vitnemål for fullført utdanning. Dette innebærer at det ikke skal utstedes vitnemål dersom en student som er vurdert som ikke skikket fullfører utdanningen. Studenten har krav på å få utstedt dokumentasjon på oppnådde resultater, jf. § 11-12 femte ledd. Hvis en student fortsatt er underlagt særskilt skikkethetsvurdering når studenten har bestått alle eksamener i et studium underlagt skikkethetsvurdering, kan vitnemålet holdes tilbake inntil saken avsluttes.

Tredje ledd første punktum regulerer når en sak om særskilt skikkethetsvurdering skal igangsettes. Mens den løpende skikkethetsvurderingen skal gjøres av alle studentene, skal den særskilte skikkethetsvurderingen bare gjøres av studenter hvor det er tvil om skikketheten. Er det tvil om skikkethet skal det opprettes en sak som skal gjennomføres etter en fastsatt prosess som er beskrevet i skikkethetsforskriften.

Særskilt skikkethetsvurdering begynner som regel med at en innlevert tvilmelding blir behandlet av skikkethetsansvarlig ved institusjonen. Skikkethetsansvarlig utreder saken og har ansvar for saksbehandlingen og den videre vurderingen av studentens skikkethet. Skikkethetsansvarlig kan fremme saken til behandling i skikkethetsnemnda.

Tredje ledd andre punktum angir vilkåret for når en student ikke er skikket. Hvilke kriterier som er relevante for vurderingen av skikkethet i de ulike utdanningene framgår av skikkethetsforskriften. Hvis ett eller flere av kriteriene er oppfylt, på en måte som utgjør en mulig fare for dem som studenten kommer i kontakt med under praksis og i framtidig yrkesutøvelse, er vedkommende uskikket. Muligheten til å vurdere en student som uskikket etter en særskilt skikkethetsvurdering benyttes som hovedregel bare når andre formelle og uformelle virkemidler underveis i studiet, som skal sikre at bare studenter som oppfyller kravene får vitnemål, ikke har avhjulpet situasjonen.

Fjerde ledd regulerer at maksimal lengde er fem år. Institusjonen må foreta en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle av hvor lang periode studenten skal utestenges. Forholdsmessighet bør alltid vurderes, og studenten skal ikke utestenges for en lengre periode enn det som er nødvendig av hensyn til årsaken til at studenten er vurdert som ikke-skikket. Et aktuelt alternativ kan også være å begrense utestengingen til å omfatte praksisperioden. Det normale vil imidlertid være at de forholdene som fører til et vedtak om uskikkethet vil

være såpass alvorlige og vedvarende at studenten også utestenges for en periode.

Vedtak om utestenging gjelder for tilsvarende utdanninger, også ved andre universiteter og høyskoler. Med tilsvarende utdanninger menes ellers den aktuelle utdanningen, også når den blir tilbudt under et annet navn. Det må i vedtaket presiseres hvilken utdanning det gjelder. Vedtaket skal registreres i RUST, jf. § 12-11.

En student som ønsker å gjenoppta studiet etter utestengingsperioden må søke om opptak på nytt. Etter en lengre utestengingsperiode kan studieplanen for den aktuelle utdanningen være vesentlig endret, og studenten som har vært utestengt må derfor tas opp på nytt på lik linje med øvrige søkere. Studenten har de samme rettigheter og plikter som andre studenter, og har følgelig krav på å få godkjent tidligere avlagte eksamener etter reglene i kapittel 9, dersom det er grunnlag for det.

Femte ledd fastsetter at det er styret selv eller nemnd for studentsaker som har vedtaksmyndigheten om skikkethetsaker. Formuleringen innebærer at styret ikke kan delegere vedtaksmyndigheten til andre enn nemnd for studentsaker. Vedtaket skal skje etter innstilling fra en egen skikkethetsnemnd. Fra og med at saken fremmes for skikkethetsnemnda har studenten rett til å få utgifter til advokat eller annen fullmektig dekket av institusjonen, jf. universitets- og høyskoleloven § 12-9 andre ledd.

Vedtak etter denne paragrafen fattes med to tredels flertall. Vedtak om at en student ikke er skikket og vedtak om utestenging fattes i to separate vedtak. Begrunnelsen for dette er at det unntaksvis kan forekomme at de forhold som gjør en student ikke skikket for yrket er av en slik karakter at studenten fortsatt kan fullføre deler av studiet.

Sjette ledd gir departementet hjemmel til å gi utfyllende regler om skikkethetsvurdering, blant annet om hvilke studier som skal omfattes av en skikkethetsvurdering, kriterier for vurderingen og saksbehandlingen i skikkethetsaker. Slik forskrift er gitt ved forskrift 30. juni 2006 nr. 859 om skikkethetsvurdering i høyere utdanning (skikkethetsforskriften).

Til § 12-4 Uredelig opptreden og fusk

Paragrafen viderefører delvis dagens lov §§ 4-7 og 4-8 tredje ledd slik at reguleringen av reaksjonsformene ved uredelig opptreden og fusk samles. Nytt i paragrafen er at skyldkravet for uredelig opptreden presiseres i første ledd. Videre er det tatt inn en ny regel i tredje ledd om inntil to års

utestenging bare for særlige grove tilfeller av fusk og uredelig opptreden. Paragrafen er omtalt i punkt 16.4.

Første ledd fastsetter at en student kan få annullert eksamen eller obligatoriske aktiviteter dersom studenten har fått adgang til disse ved å opptre uredelig. Endringen i ordlyden fra «eksamen, prøve eller kurs» til «eksamen eller obligatoriske aktiviteter» er ment som en språklig presisering og omfatter alle de obligatoriske forberedende kravene og aktivitetene som gjennomføres som del av et emne forut for eksamen. Annullering av obligatoriske krav og aktiviteter innebærer at aktiviteten ikke vil bli godkjent.

Uredelig opptreden vil være tilfeller hvor studenten har opptrådt på en klanderverdig måte for å oppnå en urettmessig fordel. Eksempler kan være at en student bruker falsk legitimasjon for å skaffe seg tilgang til eksamen, eller at en student får en annen student til å skrive sitt eget navn i en fremmøteprotokoll i et kurs eller undervisning hvor oppmøte er obligatorisk. Hvis studenten ved uredelig opptreden har skaffet seg adgang til en enkelt eksamen eller obligatorisk aktivitet, er det disse som kan annulleres. Hvis en enkelt eksamen er adgangsvilkår for å gå opp til andre eksamener, vil også disse kunne annulleres.

Nytt er det at regelen presiserer at skyldkravet er forsett eller grov uaktsomhet. Dette tilsvarende skyldkravet i fuskesaker etter andre ledd. Det må foretas en konkret helhetsvurdering av om en eksamen eller prøve skal annulleres, hvis vilkårene er til stede. Forholdets art og omfang er momenter i vurderingen.

Andre ledd regulerer annullering av eksamen eller obligatoriske aktiviteter dersom studenten forsettlig har forsøkt å fuske, eller forsettlig eller grovt uaktsomt har fusket i forbindelse med gjennomføringen av eksamen eller obligatoriske aktiviteter, eller forut for endelig sensur. Det er ikke krav til uredelig eller uhederlig adferd. Handlinger som åpenbart ikke er egnet til å gi studenten noen fordeler faller likevel utenfor. Fusk må gjøres i forbindelse med gjennomføring av eksamen. Fusk kan dermed finne sted før eksamen er delt ut, som når kontroll av hjelpemidler begynner. I tillegg kan fusk skje forut for endelig sensur. Dette gjelder for eksempel tilfeller der eksamen i etterkant av innlevering blir manipulert før endelig sensur foreligger.

Hva som anses som fusk varierer ut ifra hvilken eksamensform som er valgt, og dette må angis tydelig for den enkelte eksamen. I tillegg til at det tillegges studentene et strengt aktsomhetskrav i prøvings situasjoner, er det også institu-

sjonenes ansvar å sikre at reglene knyttet til eksamen er tydelige nok. I vurderingen vil det være avgjørende om regelverk, inkludert også utfyllende reglement, har gitt studentene tydelig informasjon om hvilke plikter og ansvar de hadde i forbindelse med eksamensgjennomføringen.

Felles for fusk er at en fuskehandling bryter med angitte regler for gjennomføring av obligatorisk aktivitet eller eksamen og kan gi et uberettiget fortrinn eller resultat for studenten selv eller en annen. Helt konkret innebærer dette at informasjonen rundt eksamensgjennomføringen gir føringer for hva som faller inn under fuskebegrepet. Det innebærer at handlinger som bryter de angitte rammene og gir studenten en fordel som andre ikke får, vil bli karakterisert som fusk.

Eksempler på fusk vil være å la noen andre gjennomføre eksamen for seg. Andre eksempler er å ha tilgjengelig ulovlige hjelpemidler under eksamen eller samarbeide med andre i gjennomføringen dersom dette ikke er tillatt. Også samarbeidsmåter som er uforenlig med formålet om å prøve studenten selvstendig, vil kunne anses som ulovlig samarbeid. Ved en rekke oppgaveinnleveringer er det lov for studenten å samarbeide. Om det er lov til å samarbeide eller ikke ved innlevering av en oppgave, må bli gjort klart for studentene på forhånd.

Plagiering er å anse som fusk. Plagiering kan være å framstille andres arbeid som sitt eget uten tilstrekkelig kildehenvisning, inkludert parafrasering. Enhver tekstlikhet, særlig oppdaget gjennom plagiatverktøy, må imidlertid vurderes konkret med hensyn til omfanget av tekstlikhet og om likhetene er uforklarlige. I tillegg til funn ved automatisk plagiatkontroll, må institusjonen gjøre en grundig og konkret utredning, hvor også studenten må få anledning til å belyse saken. Ved gruppeoppgaver har studentene et felles ansvar for kildehenvisninger i hele besvarelsen, også på deler av teksten de selv ikke har skrevet. Det må likevel tas en individuell vurdering om hvorvidt skyldkravet er oppfylt for den enkelte student i gruppen.

Også gjenbruk av eget arbeid, det vil si å sitere eller på annen måte gjenbruke eget tidligere vurderte arbeid uten tilstrekkelig kildehenvisning, kan anses som fusk. Det forutsetter at det gjenbrukte arbeidet ikke stammer fra et forarbeid i samme prosjekt som naturlig kan gjenbrukes i sluttproduktet, jf. dom i Oslo tingrett TOSL-2021-157274. Det må gjøres en konkret vurdering av om gjenbruk av eget arbeid objektivt sett er fusk. I vurderingen må det tas hensyn til flere ulike forhold. Det er heller ikke gitt at gjenbruk av tidli-

gere arbeid skal vurderes likt for ulike eksamener og emner.

Gjenbruk av eget arbeid må vurderes opp mot den aktuelle eksamen og institusjonens regler, for å kunne ta stilling til om handlingen rammes av det objektive fuskebegrepet. Dette innebærer at institusjonene før eksamen må tydeliggjøre rammene for gjenbruk og kildehenvisning, det vil si hva som er tillatt og hva som ikke er tillatt. Det må være et rimelig samsvar mellom de kravene studentene møter til eksamen og de forskningsetiske kravene som stilles til forskere, og som studentene skal trenes i. Gjenbruk av eget arbeid uten kildehenvisning kan være å anse som fusk, men det må skilles mellom arbeid som har gitt uttelling i form av oppnådde studiepoeng eller rett til å gå opp til eksamen, og arbeid som ikke tidligere har gitt uttelling. Tidligere arbeid som ikke har gitt slik uttelling, vil normalt kunne gjenbrukes uten at dette anses som fusk.

Det bør utvises en nyansering mellom ulike former for plagiering i vurderingen av reaksjonsfastsettelsen.

Å legge fram en tekst som er generert av samtaleroboter (tekstgenereringsfunksjoner basert på kunstig intelligens) som sitt eget verk, vil også kunne defineres som fusk med mindre slik bruk for eksempel er en del av oppgaven. Institusjonene må sørge for god informasjon til studentene i forkant av eksamener, av hvordan bruk av slike verktøy vil bli vurdert opp mot fuske-reglene, og hvilke forventninger som stilles om selvstendig arbeid.

Det legges til grunn en meget streng aktsomhetsplikt for studentene ved eksamen og andre prøvings situasjoner som er obligatoriske i studieløpet. I dette ligger det en plikt for studentene til å sette seg inn i regler for studier og eksamen, og hvilke hjelpemidler som er tillatt brukt i den enkelte situasjon. Videre må institusjonene på forhånd gi god informasjon til studentene om hva som er tillatte hjelpemidler ved eksamen, og om konsekvensene av brudd på reglene. Dersom institusjonenes informasjon om eksamen er mangelfull, vil det kunne ha betydning for vurderingen av det subjektive skyldkravet.

Den nedre grensen for skyldkrav ved fusk er grov uaktsomhet. Det må foreligge en kvalifisert klanderverdig opptreden som gir grunn til sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet. Forsettlig fusk rammes også. Forsett foreligger for det første når studenten fusker med hensikt. Videre foreligger forsett når studenten fusker med bevissthet om at handlingen sikkert eller mest sannsynlig er fusk, eller når studenten holder det for mulig at

handlingen er fusk, og velger å handle selv om det skulle være tilfellet.

Dersom det bare foreligger forsøk på fusk, er det krav om et fullbyrdsforsett for at handlingen skal kunne føre til annullering og utestenging. Dette innebærer at det stilles krav om at studenten må ha hatt forsett om å fullbyrde handlingen. Et forsøk på fusk kan for eksempel være at en student plasserer ulovlige hjelpemidler med sikte på at disse skal være tilgjengelige under eksamen, men dette blir oppdaget før eksamen begynner. Hvorvidt studenten i løpet av eksamen får bruk for de ulovlige hjelpemidlene eller ikke, er ikke avgjørende for om handlingen skal anses som fullbyrdet fusk.

Det anses imidlertid som fullbyrdet fusk hvis de ulovlige hjelpemidlene blir avdekket allerede under bokkontrollen, da skjæringspunktet for «gjennomføring av eksamen» vil være idet studenten forlater eksamenslokalet for bokkontroll. En slik handling skjer før eksamensoppgaven deles ut, men kan ikke reverseres etter at studentene har klargjort plassen sin for bokkontroll. Det er derfor viktig at det ikke settes i gang kontroll av hvilke hjelpemidler som ligger på pulten før eksamenskandidaten har fått tid til å forberede og rydde eksamenspulpen, og at det er tydelig opplyst om klokkeslett for start av kontroll.

For eksamener hvor det ikke utføres kontroll i forkant av eksamensstart, vil skjæringsstidspunktet for når en handling anses som fullbyrdet fusk, være ved det tidspunktet eksamen settes i gang. Dette kan for eksempel være ved oppgaveutlevering eller det på annen måte annonseres at eksamen har startet. Skyldkravet må være oppfylt ved at eksamenskandidatene forsettlig eller grovt uaktsomt har lagt det ulovlige hjelpemiddelet tilgjengelig. Hvis plasseringen av det ulovlige hjelpemiddelet bare skyldes simpel uaktsomhet, rammes ikke handlingen av regelen om fusk. Det kan også tenkes at omstendigheter gjør det opplagt at det ulovlige hjelpemiddelet ikke er ment å gi studenten en fordel under eksamen, for eksempel fordi hjelpemiddelet ikke er til nytte ved den eksamenen som avvikles. I slike tilfeller kan ikke handlingen anses som fusk.

Tredje ledd åpner for at det kan vedtas ytterligere reaksjoner enn annullering. Det må vurderes konkret om bare annullering skal vedtas, eller om forholdet er av en slik art at institusjonen også skal vedta å utestenge studenten og frata vedkommende retten til å gå opp til eksamen.

Reaksjonen i fuskesaker må stå i forhold til hva studenten har gjort. Institusjonene må vurdere hva som er en forholdsmessig reaksjon i det

enkelte tilfellet. Ved reaksjonsfastsettelsen skal institusjonen vurdere alle momenter i saken og ta hensyn til både graden av skyld og hvor alvorlig fuskehandlingen er. Hvor erfaren studenten er og hvor omfattende fuskehandlingen er, er relevante momenter i vurderingen av hvilke reaksjon som skal brukes. Dette kan også innebære at det bør gis tilpassede reaksjonsformer som tar hensyn til for eksempel progresjonskrav, praksis og andre obligatoriske krav. I saker om plagiering bør det utvises en nyansering mellom ulike former for plagiering, og graden av grovhet bør tillegges vekt i vurderingen av reaksjonsfastsettelsen. Det vises ellers til punkt 16.4.4.

Det må framkomme av vedtaket om utestenging dersom studenten også skal miste eksamensretten. Ettårsfristen for utestengingsperioden og tap av retten til å gå opp til eksamen regnes fra vedtaket er fattet. Det er derfor tale om tap av mulighet til å avlegge eksamen i inntil to semestre. Datoene for utestengingsperioden skal ikke fastsettes slik at studenten i realiteten blir ute-stengt for en lengre periode enn det som er rimelig og nødvendig. Enkeltvedtak skal som hovedregel iverksettes straks vedtaket er fattet. Dersom vedtaksmyndigheten fatter vedtak i slutten av semesteret etter alle eksamener og undervisning er ferdig, kan utestengingsperioden likevel fastsettes til å gjelde fra det neste semesteret slik at reaksjonen som ilegges får en reell og følbar konsekvens for studenten.

Et vedtak om utestenging fra institusjonen innebærer at studenten utestenges fra ulike læringsaktiviteter og digitale læringsplattformer. Det legges videre til grunn at også studierelaterte adgangskort inaktiveres i utestengingsperioden.

Tredje ledd andre punktum åpner for at det ved særlig grove tilfeller kan gis utestenging i inntil to år. Denne regelen er ny og skal forstås som en snever unntaksregel fra hovedregelen om utestenging i inntil ett år. Unntaksregelen om to års utestenging gjelder bare for studenten som har utført den uredelige handlingen eller har fusket, og omfatter ikke medvirkere.

Eksempler som kan omfattes av en slik skjerping, er studenter som blir tatt for fusk flere ganger. Gjentakende fusk kan medføre ny utestengingsperiode på inntil ett år. Gjentatte brudd på disse reglene, sammenholdt med alvorlighetsgraden av fuskehandlingene, kan imidlertid tilsi at det av allmennpreventive hensyn bør ilegges en kraftigere reaksjon i form av en lengre utestengingsperiode. Muligheten for en strengere reaksjon kan virke preventivt, særlig for de studentene som allerede har blitt tatt for fusk tidligere.

I tillegg til gjentakende uredelig opptreden kan også tenkes saker hvor studenten har opptrådt grovt uredelig. Eksempler på grov uredelig opptreden kan være tilfeller hvor studenten trekker inn en uskyldig part, for eksempel ved å sørge for at en medstudent blir mistenkt for medvirkning til fusk eller at veiledere, medstudenter eller lærere får sin signatur forfalsket slik at studenten oppnår en uberettiget fordel i en vurderingssammenheng. Også saker hvor studenten betaler en annen for å utarbeide besvarelsen for seg, kan vurderes som et slikt grovt tilfelle som kan kvalifisere til strengere reaksjon.

Fjerde ledd omhandler sanksjonering mot den som medvirker til at en student fusker. Ulovlig samarbeid og medvirkning til plagiater eller annen form for fusk som oppstår i tilfeller hvor det er tillatt med samarbeid i utgangspunktet, er to forskjellige forhold. Ulovlig samarbeid mellom studenter rammer alle involverte etter andre ledd, mens studenten som medvirker til at en medstudent fusker omfattes av regelen etter fjerde ledd. I enkelte eksamenssituasjoner der samarbeid er tillatt, kan det være mest nærliggende å sanksjonere begge kandidater for fusk, for eksempel ved ulovlig samarbeid der to kandidater leverer besvarelser som er så like at det foreligger plagiater. Regelen om medvirkning til fusk omfatter også tilfeller der en student ved avleggelsen av en eksamen gir seg ut for å være en annen student, for eksempel ved å logge seg på med en annen students brukidentitet under avleggelse av eksamen på PC.

Skyldkravet for medvirkning til fusk er forsett. Den nedre grensen for medvirkning er dermed høyere enn ved fusk hvor også grov uaktsomhet rammes. Begrunnelsen for dette er at det er vanskelig å bevise at noen ved grov uaktsomhet har medvirket til en handling. Gjennom å låne bort egen besvarelse, kan en student objektivt sett ha medvirket til at en medstudent har kopiert besvarelsen, uten at studenten har hatt et ønske om å medvirke til fusk. Det er bare tilfeller hvor vedkommende har lånt bort oppgaven med den hensikt å hjelpe en annen student til å levere en plagiert oppgave, som rammes av denne regelen.

Medvirkning til fusk kan medføre at studenten blir utestengt ved institusjonen og mister eksamensretten ved alle universiteter og høyskoler. Det kan ikke fastsettes lenger utestengingsperiode enn ett år for medvirkning til fusk. En student som har medvirket kan ikke sanksjoneres med annullering av sin eksamen.

Femte ledd regulerer at det er styret selv eller nemnd for studentsaker som har vedtaksmyndigheten etter denne paragrafen. Formuleringen

innebærer at styret ikke kan delegere vedtaksmyndigheten til andre enn nemnd for studentsaker. Vedtak om utestenging og tap av eksamensrett fattes med to tredels flertall, mens vedtak om annullering fattes med alminnelig flertall. Adgangen til å annullere foreldes ikke. Dette innebærer at annulleringen potensielt kan vedtas etter at en student er ferdig med utdanningen. Både vedtak om annullering, tap av eksamensrett og utestenging er enkeltvedtak som kan påklages til institusjonens nemnd for studentsaker eller til Felles klagenemnd. Siden iverksettingen som hovedregel skjer straks vedtaket er fattet, innebærer dette at vedtak om tap av eksamensrett og utestenging kan iverksettes før en eventuell klage er behandlet i klageinstansen, eller er prøvd for domstolene.

Fra og med at det tas en avgjørelse om å fremme saken for vedtaksmyndigheten har studenten rett til å få utgifter til advokat eller annen fullmektig dekket av institusjonen, jf. universitets- og høyskoleloven § 12-9 andre ledd.

Vedtak om utestenging gjelder ved institusjonen studenten er tatt opp til, mens vedtak om tap av eksamensrett gjelder også ved andre universiteter og høyskoler. Vedtak om tap av eksamensrett skal registreres i RUST, jf. § 12-11.

Sjette ledd pålegger studenten å levere tilbake vitnemål eller annen dokumentasjon på oppnådde resultater i tilfeller hvor dette allerede er utlevert og annulleringsvedtaket endrer dets innhold. Der som studenten ikke leverer tilbake i tråd med regelen, vil det kunne benyttes tvangstiltak for å få vitnemålet eller annen dokumentasjon på oppnådde resultater tilbakelevert, jf. tvangsfullbyrdeslovens kapittel 13.

Sjuende ledd pålegger institusjonen å informere relevant myndighet om annulleringen, der som vitnemålet kan danne grunnlag for autorisasjon for yrkesutøvelse. Et eksempel på slik autorisasjonsmyndighet er Helsedirektoratet, som gir autorisasjon til helsepersonell. Dette vil særlig være aktuelt i tilfeller hvor det er fattet vedtak om annullering etter utstedelse av vitnemål.

Til § 12-5 Forstyrrende opptreden

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-8 første ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 16.5.

Loven er ikke ment å gi en uttømmende regulering av hvilke tiltak en institusjon kan foreta seg når de står overfor en truende situasjon. I situasjoner hvor det er umiddelbar fare for sikkerheten til ansatte og studenter, for eksempel vold eller livstruende situasjoner, må institusjonen selv vurdere om den konkrete situasjonen gir behov for mer

umiddelbare og forholdsmessige tiltak for å ivareta andre personers sikkerhet. Universitets- og høyskoleloven § 12-5 stiller en rekke krav til saksbehandlingen i saker om bortvisning og utestenging av studenter. I påvente av behandling av sak om bortvisning og utestenging etter universitets- og høyskoleloven, kan institusjonen også treffe beslutninger om å nekte truende personer tilgang til institusjonens lokaler dersom tilstrekkelige sikkerhetsmessige grunner tilsier det. Paragrafene om nødrett og nødverge i straffeloven §§ 17 og 18, og straffeloven § 196 om avverging av straffbare forhold, kan være eksempler på regulering som kan gi grunnlag for tiltak og handling. Politiet vil også kunne ilegge besøksforbud etter straffeprosessloven § 222a, og kan vurdere trusselsituasjonen og hvilke tiltak slike situasjoner krever.

Første ledd skal fortrinnsvis ramme de lette og mildere tilfellene av forstyrrelser, og hvor saken haster. Det er ikke satt en begrensning for hvem som på vegne av institusjonen kan bortvise en student etter denne regelen, og denne formen for bortvisning kan tas i bruk umiddelbart. Terskelen er lavere enn for tilfeller etter andre ledd, og behøver ikke være i kategorien «grovt forstyrrende». Det er heller ikke et krav at det har skjedd forstyrrelser en eller flere ganger tidligere. Det kreves ikke at det først er gitt en advarsel, og en beslutning om umiddelbar bortvisning er ikke å regne som et enkeltvedtak. Regelen må ikke forveksles med andre og tredje ledd som regulerer grovere tilfeller av forstyrrende adferd, der institusjonen kan benytte sterkere reaksjonsmidler som bortvisning over lengre tid eller utestengning. Regelen går ikke lenger enn det alminnelig ulovfestet eiendomsrett gjør. Lovfesting skjer hovedsakelig av informative og pedagogiske grunner.

Hva som skal til for at adferden er forstyrrende nok til å medføre en umiddelbar bortvisning, vil bero på en konkret vurdering av hvert enkelt tilfelle. Den som beslutter bortvisning, må vurdere studentens rett til å delta i undervisningen opp mot medstudentenes behov for ro. Adferden må være av en slik art at det ikke er andre mildere tiltak enn bortvisning, for eksempel en muntlig advarsel, som kan brukes for at undervisningen skal kunne fortsette uten forstyrrelser. Umiddelbar bortvisning kan også gis i andre sammenhenger enn i undervisningssituasjonen, for eksempel dersom en student har en forstyrrende adferd på institusjonens eiendom, for eksempel på biblioteket eller lignende. En umiddelbar bortvisning kan også gis på digitale lærings- og undervisningsplattformer. Studenten kan også bortvises fra eksamenslokalet om

studenten oppfører seg på en slik måte at det forstyrr eksamensavviklingen.

Bortvisning etter denne regelen skal normalt være av kortere varighet. Selv om umiddelbar bortvisning av studenten kan virke inngripende for den det gjelder, kreves det heller ikke mer av studenten enn at den forstyrrende adferden opphører, for at vedkommende skal få adgang til området igjen.

Andre ledd tar sikte på et tallmessig ganske lite antall situasjoner, som imidlertid kan skape betydelige problemer. Det dreier seg om personer med aggressiv eller plagsom opptreden som ødelegger lærings- og arbeidsmiljøet for medstudenter og ansatte. Dette gjelder også grovt forstyrrende opptreden via digital kommunikasjon. Bortvisning er ment å være et mildere og mer nyansert virkemiddel enn fullstendig utestenging fra institusjonen. Bortvisning kan begrenses til de områder eller sammenhenger hvor problemadferden forekommer, fra bestemte forelesninger, laboratorieundervisning, fra undervisning i sin alminnelighet, fra lesesalene, fra hele institusjonens område m.m. En student kan også bortvises fra digitale læringsplattformer.

Før det kan fattes vedtak om bortvisning, skal studenten få et skriftlig varsel om at adferden må opphøre. I varselet må det framgå konkret hva studenten gjør som kvalifiserer til en mulig bortvisning, og at denne adferden må opphøre. Et skriftlig varsel kan delegeres fra styret til et lavere nivå i institusjonen. Selve bortvisningsvedtaket må fattes av styret selv eller nemnda for studentsaker. Bortvisning innebærer ikke at studenten ikke kan gå opp til eksamen, med mindre bortvisningen gjelder obligatorisk undervisning som er et krav for å kunne gå opp til eksamen. Bortvisning kan imidlertid under gitte omstendigheter innebære den samme praktiske realitet som utestenging, fordi det blir umulig for studenten å fortsette studiet uten adgang til de aktuelle områder, f.eks. sykehus eller laboratorier. Dette må tas med i vurderingen av om en slik reaksjon skal iverksettes, og i tilfelle hvor omfattende denne skal være. Det må også være adgang til å prøve med et mer begrenset bortvisningsvedtak, for deretter å trappe dette opp hvis det viser seg at dette ikke var tilstrekkelig. Vedtak etter denne regelen medfører ikke tap av eksamensretten, slik vedtak etter tredje ledd innebærer.

Tredje ledd regulerer tilfeller hvor en student ikke er villig til å respektere et bortvisningsvedtak. I slike situasjoner kan institusjonen bli nødt til å varsle om fullstendig utestenging fra studiet, og

om nødvendig iverksette dette. Slik utestenging bør imidlertid være siste utvei i denne type situasjoner, og skal ikke iverksettes før man har prøvd med nytt skriftlig varsel hvor studentene er blitt opplyst om at dette kan bli følgen om studenten ikke retter seg etter vedtaket om bortvisning. Heller ikke slik utestenging fra studiet innebærer tap av retten til å gå opp til eksamen. Formålet med reaksjonen er fortsatt å beskytte ansatte og medstudenters arbeidsmiljø, ikke å straffe vedkommende. Det er styret eller nemnda for studentsaker som fatter vedtak om utestenging.

Fjerde ledd regulerer at det er styret selv eller nemnd for studentsaker som har vedtaksmyndigheten i saker om bortvisning og utestenging etter andre og tredje ledd. Formuleringen innebærer at styret ikke kan delegere vedtaksmyndigheten til andre enn nemnd for studentsaker. Vedtak etter andre og tredje ledd fattes med to tredels flertall. Både vedtak om bortvisning og vedtak om utestenging er enkeltvedtak som kan påklages til institusjonens nemnd for studentsaker eller til felles klagenemnd.

Fra og med at det tas en avgjørelse om å fremme saken for vedtaksmyndigheten har studenten rett til å få utgifter til advokat eller annen fullmektig dekket av institusjonen, jf. universitets- og høyskoleloven § 12-9 andre ledd.

Vedtak om bortvisning og utestenging gjelder ved institusjonen studenten er tatt opp til, mens vedtak om tap av eksamensretten gjelder ved andre universiteter og høyskoler. Vedtak om tap av eksamensrett skal registreres i RUST, jf. § 12-11.

Til § 12-6 Grovt klanderverdig opptreden

Paragrafen er hovedsakelig en videreføring av dagens lov § 4-8 andre ledd, med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 16.6.

Adgang til utestenging etter denne paragrafen gjelder bare de utdanninger som inneholder klinisk undervisning og praksis, hvor studenten kommer i kontakt med pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre som del av den kliniske undervisningen eller praksisen. Hensikten med paragrafen er å sikre at de ulike grupper mennesker som kommer i kontakt med studenter i praktisk opplæring, har samme vern mot overtreddelser som de har i kontakt med profesjonelle yrkesutøvere.

Første ledd regulerer tre grunnlag hvor institusjonen kan utestenge studenten. Dette er tilfeller som er så grove at det skal kunne reageres umiddelbart med en fullstendig utestenging. Hvor lenge studenten skal utestenges må tilpasses handlin-

gens alvorlighetsgrad. I vurderingen må institusjonen ta hensyn til om det er en snakk om en enkeltstående hendelse som kan tilskrives helt bestemte omstendigheter, eller om det er tale om graverende opptreden som gjenspeiler en alvorlig svikt i dømmekraft og ansvarsfølelse. I slike saker er det først og fremst hensynet til sårbare grupper studenten kommer i kontakt med i forbindelse med praksis og senere i yrket, som skal tillegges størst vekt i vurderingen. Dokumentasjon i disse sakene må vise til hendelser som er klare og konkrete nok til å fastslå sannsynlighetsovervekt for at vilkårene i bokstav a til c er oppfylt. Utestengingen omfatter alle utdanninger som inneholder klinisk undervisning eller praksis. Dette innebærer at man i utestengingsperioden også er utestengt fra alle andre utdanninger med klinisk undervisning og praksis, uavhengig av utdanningens faglige innhold.

Bokstav a gjelder tilfeller hvor studenten har opptrådt på en måte som kan karakteriseres som grovt klanderverdig og som har medført fare for pasienters liv eller helse. Hva som kan utgjøre en grov klanderverdig opptreden må vurderes ut ifra den konkrete situasjonen. I dom avsagt 13.12.2018 i Oslo tingrett (18-098124TVI-OTIR/01), uttalte retten at en mulig fare for pasienters liv eller helse ikke vil anses tilstrekkelig, og at det heller ikke er tilstrekkelig at studenten i framtiden vil kunne utgjøre en slik fare. For at vilkåret i bokstav a skal være oppfylt må studentens handling rent faktisk ha utsatt noens liv eller helse for fare. At en student for eksempel under en helsefaglig utdanning har opptrådt i strid med helsepersonelloven § 4, tilsier dermed ikke nødvendigvis at studenten har utsatt pasienters liv eller helse for fare, slik at vilkåret er oppfylt.

Bokstav b gjelder tilfeller hvor studenten har brutt taushetsplikten som er pålagt den aktuelle yrkesgruppen og i yrkespraksisen, jf. også § 12-7 som regulerer studentenes taushetsplikt. Grove brudd på taushetsplikten kan for eksempel være når man bevisst har krenket taushetsplikten ved å dele opplysninger med uvedkommende, eller har utnyttet en opplysning studenten har taushetsplikt om med den hensikt å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning, jf. også straffeloven § 209.

Bokstav c omhandler situasjoner der studenten har opptrådt grovt usømmelig. Hva som er å anse som grovt usømmelig må vurderes i det konkrete tilfellet, men gir uttrykk for en standard som gjenspeiler den til enhver tid rådende moraloppfatning i samfunnet. I profesjonsutøvelsen handler det også om et ansvar for å opptre på en måte som opprettholder tilliten til profesjonen. Studentene må vurderes ut ifra samme krav til aktsomhet og

akseptable normer som enhver myndig person, spesielt i praksis, men dette kan også gjelde utenfor studiesituasjonen. Grov usømmelig opptreden kan for eksempel være at en student har en upassende relasjon til en pasient, elev eller noen i andre sårbare grupper som studenten kommer i kontakt med i forbindelse med klinisk undervisning eller praksis. Dette kan også gjelde tilfeller hvor studenten har en grenseoverskridende adferd som ville blitt ansett som mulige brudd på straffeloven. I vurderingen av om vilkåret er oppfylt, må det vektlegges om for eksempel en relasjon generelt og konkret anses som upassende og ubalansert med hensyn til maktforhold og andre omstendigheter.

Andre ledd regulerer at det er styret selv eller nemnd for studentsaker som har vedtaksmyndigheten i saker om utestenging etter denne paragrafen. Formuleringen innebærer at styret ikke kan delegere vedtaksmyndigheten til andre enn nemnd for studentsaker. Vedtak om utestenging og tap av eksamensretten fattes med to tredels flertall. Vedtak om utestenging er enkeltvedtak som kan påklages til institusjonens nemnd for studentsaker eller til felles klagememnd.

Fra og med at det tas en avgjørelse om å fremme saken for vedtaksmyndigheten har studenten rett til å få utgifter til advokat eller annen fullmektig dekket av institusjonen, jf. § 12-9 andre ledd.

Vedtak om utestenging og tap av eksamensretten i studier med klinisk undervisning eller praksis gjelder også ved andre universiteter og høyskoler. Disse vedtakene skal registreres i RUST, jf. § 12-11.

Tredje ledd pålegger institusjonene en plikt til å informere Helsedirektoratet om at det er vedtatt utestenging av studenter etter denne paragrafen. Informasjonsplikten er avgrenset til de utdanningene som fører fram til rett til autorisasjon etter helsepersonelloven § 48, da det er disse utdanningene som faller inn under Helsedirektoratets ansvarsområde.

Til § 12-7 Studentenes taushetsplikt

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-6 med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 16.7.

Første ledd første punktum fastsetter at en student som i studiesammenheng får kjennskap til noens personlige forhold, har taushetsplikt etter reglene som gjelder for yrkesutøvere på det aktuelle området. Taushetsplikt etter denne regelen vil særlig være aktuelt innen helse -og sosialfag og pedagogiske fag. Det kan også være taushetsplikt

ved praktisk rettet undervisning eller under arbeid med avhandlinger i andre fag. Regelen innebærer at studenten blir underlagt de samme reglene om taushetsplikt som de som arbeider på det aktuelle fag- eller forvaltningsområde. Som eksempler nevnes leger, sykepleiere, psykologer, lærere og førskolelærere.

Første ledd andre punktum pålegger universiteter og høyskoler å veilede studenten om taushetsplikten. Institusjonen skal forelegge studenten en taushetsplikterklæring til underskrift. Om slik erklæring er undertegnet, er ikke avgjørende for om taushetsplikten gjelder. Dersom en student ikke er informert om taushetsplikten på forhånd, er dette et moment ved vurderingen av hvilke reaksjoner som kan anvendes overfor studenten ved brudd på taushetsplikten.

Andre ledd henviser til at grove brudd på taushetsplikt kan medføre utestenging fra institusjonen og tap av eksamensretten etter § 12-6 bokstav b.

Til § 12-8 Bruk av plagg som helt eller delvis dekker ansiktet

Paragrafen viderefører dagens lov § 7-9 første ledd første til fjerde punktum og andre ledd med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 16.8.

Første ledd første punktum slår fast at det er forbudt å bruke plagg som helt eller delvis dekker ansiktet i forbindelse med undervisning og tilsvarende. Uttrykket «tilsvarende» inkluderer muntlig og skriftlig eksamen, turer, ekspedisjoner og lignende i tilknytning til undervisningen ved universiteter og høyskoler. Forbudet gjelder både for studenter og ansatte ved institusjonen. Forbudet gjelder ikke dersom bruken av plagg som dekker ansiktet er begrunnet i klimatiske, pedagogiske, læringsmessige, helsemessige eller sikkerhetsmessige forhold, jf. *andre punktum*. Forbudet rammer for eksempel ikke klesplagg som studenter eller ansatte bruker på grunn av kulde eller sterk sol, eller munnbind eller annet verneutstyr som brukes i undervisningen. Forbudet gjelder ikke i de tilfellene der studentene oppholder seg på institusjonsområdet uten å være i en undervisningssituasjon. Det er for eksempel lov å bruke plagg som helt eller delvis dekker ansiktet ved selvstudium, i kantinen og lignende.

Andre ledd regulerer mulige reaksjoner overfor studentene ved brudd på første ledd. En student som på tross av skriftlig advarsel bruker klesplagg som helt eller delvis dekker ansiktet i strid med og språklige endringer, kan bortvises i inntil ett år. Hvis studenten på tross av skriftlig advarsel ikke

retter seg etter vedtak om bortvisning, kan studenten utestenges fra studiet i inntil ett år. Institusjonen bør ha dialog med studenten før den fatter vedtak om bortvisning eller utestenging.

Tredje ledd regulerer hvem som kan fatte vedtak om bortvisning og utestenging ved brudd på forbudet i første ledd. Det er rektor eller den rektor gir fullmakt til, som fatter vedtak om bortvisning. Styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker fatter vedtak om utestenging. Uttrykket «styret selv» betyr at styret ikke kan delegere myndigheten til å fatte slike utestengningsvedtak. Utenom helt korte og umiddelbare avgjørelser om bortvisning, er avgjørelser om bortvisning og utestenging enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b.

Ansattes brudd på forbudet i første ledd, må universiteter og høyskoler følge opp på egnet måte innenfor arbeidsrettslig regelverk.

Til § 12-9 Rett til å få dekket utgifter til advokat

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-8 femte ledd, § 4-9 sjette ledd og § 4-10 femte ledd med noen presiseringer. Paragrafen er omtalt i punkt 16.9.

Paragrafen gjelder rett til dekning av utgifter til advokat eller annen fullmektig. Retten til å la seg bistå av advokat eller annen fullmektig følger av forvaltningsloven § 12.

Første ledd ramser opp hvilke sakstyper det gjelder en rett til dekning av utgifter til advokat eller annen fullmektig. Uttrykket «annen fullmektig» skal forstås likt som i forvaltningsloven § 12 andre ledd. I det følgende brukes for enkelthets skyld bare advokat selv om retten også gjelder annen fullmektig.

Oppramsingen av hvilke sakstyper hvor det er rett til dekning av utgifter til advokat, er uttømmende. Retten til dekning av advokatutgifter omfatter både vedtak om at en student er uskikket og vedtak om utestenging på grunn av at studenten er uskikket. Retten omfatter imidlertid ikke løpende skikkethetsvurdering eller innledende undersøkelser eller vurderinger av en tvilsmelding før det er besluttet å fremme sak for skikkethetsnemnda. Retten til dekning av advokatutgifter gjelder bare for doktorgradskandidater som ikke er ansatt ved institusjonen, jf. § 13-1 andre ledd. Retten til dekning av advokatutgifter gjelder ikke tvungen avslutning av doktorgradsutdanning etter § 13-2.

I kombinerte saker som gjelder både sakstyper i første ledd og andre sakstyper, gjelder retten til dekning av utgifter til advokat bare den delen av sakskomplekset som knytter seg til sakstypene i første ledd. Dersom en sak for eksempel handler

om både utestenging og annullering av eksamen, er det bare delen om utestenging som studenten har rett til å få dekket advokatutgifter til. Se også merknaden til § 12-10 tredje ledd.

At retten gjelder «rimelige og nødvendige utgifter» må ses i sammenheng med at salæret skal settes ned dersom det er benyttet lengre tid enn hva som er rimelig og nødvendig, jf. salærforskriften § 7. Se merknaden til tredje ledd om salærforskriftens anvendelse i fastsettelsen av dekningen av utgifter til advokat eller annen fullmektig etter denne paragrafen. Ved vurderingen av hva som må anses å være «rimelig og nødvendig» tidsbruk, må det først og fremst ses hen til sakens kompleksitet og omfang. Det må avgrenses mot utgifter som ikke er knyttet til utestengings-, bortvisnings- eller utelukkelsessaken og mot omfattende arbeid, som for eksempel utredning eller fordypning, som ikke står i sammenheng med sakens karakter og andre lignende saker. Det skal gjøres en helhetsvurdering av om det antallet timer advokaten har brukt, var rimelig og nødvendig for en forsvarlig ivaretagelse av oppdraget. Det er ikke nødvendig å ta stilling til omfanget av den enkelte arbeidsoperasjon, eller om den har fått et riktig omfang, jf. Rt. 2000 s. 513 og HR-2019-1899-U avsnitt 14. Målestokken er hvor lang tid en alminnelig dyktig advokat på rettsområdet ville brukt på saken. Det er i utgangspunktet ikke rom for å ta hensyn til individuelle forutsetninger hos den salærberettigede, jf. HR-2022-350-A. Se ellers Justis- og beredskapsdepartementets veileder til salærforskriften.

Andre ledd regulerer fra hvilket tidspunkt retten til dekning av utgifter til advokat eller annen fullmektig gjelder. At retten gjelder fra det tidspunktet det tas avgjørelse om å fremme sak, innebærer at retten ikke gjelder for de innledende undersøkelsene og vurderingene som gjøres ved institusjonen før det konkluderes med om det skal fremmes en sak med sikte på bruk av en av de nevnte reaksjonene. Det besluttes å fremme en sak når det tas avgjørelse om at saken skal forberedes for vedtak. I de sakstypene som er omfattet, jf. første ledd, kan institusjonens styre velge om det avgjør slike saker selv eller om de skal avgjøres av institusjonenes nemnd for studentsaker. I skikkethetsaker fattes vedtak på bakgrunn av innstilling fra skikkethetsnemnda. I slike saker gjelder retten til dekning av advokatutgifter fra det tas avgjørelse om å sende saken til skikkethetsnemnda. I saker om merknader om straffbare forhold på politiattest, jf. § 12-2, skal institusjonen snarest mulig sende politiattesten til nemnda for studentsaker, jf. opptaksforskriften § 6-8 tredje ledd. I slike saker vil dermed avgjø-

relsen om å fremme saken være på det tidspunktet institusjonen mottar en politiattest med merknader om straffbare forhold som nevnt i § 12-2. Retten til dekning av advokatutgifter gjelder dermed fra dette tidspunktet.

Dersom det i en sak om annullering senere blir aktuelt med utestenging, har studenten rett til å få dekket advokatutgifter fra det stadiet av saken.

Tredje ledd fastsetter at utgiftene skal dekkes av institusjonen og regulerer hvordan størrelsen på utgiftene som skal dekkes (salæret) fastsettes. Reglene i salærforskriften om hvem som fastsetter salæret og reglene om klage og anke gjelder ikke, ellers gjelder forskriften. Salæret skal settes ned dersom det er benyttet lengre tid enn hva som er rimelig og nødvendig, jf. salærforskriften § 7. Tredje ledd tredje punktum regulerer hvem som fastsetter salæret og hvem som er klageinstans i saker om dekning av advokatutgifter etter denne paragrafen. For nærmere omtale av innholdet i salærforskriften, se Justis- og beredskapsdepartementets veileder til salærforskriften.

Ved krav om dekning advokatutgifter skal det innleveres arbeidsoppgave med så utførlige opplysninger om det arbeidet som er utført utenfor rettsmøter, at institusjonen kan bedømme den tiden som er gått med til arbeidet. Advokatene som blir engasjert av studentene, er bundet av reglene for god advokatskikk, som blant annet sier at en advokat plikter innenfor lovens ramme og etter beste evne å ivareta sine klienters interesser. Hvis omkostningene i forbindelse med et oppdrag må antas å bli uforholdsmessig høye i forhold til klientens økonomiske stilling eller de interessene saksforholdet gjelder, skal advokaten i tide gjøre klienten oppmerksom på dette, jf. advokatforskriften kapittel 12. Se ellers merknaden til uttrykket «rimelige og nødvendige utgifter» i første ledd.

Til § 12-10 Domstolsprøving av vedtak om utestenging, utelukkelse, uskikkethet og bortvisning

Paragrafen viderefører i hovedsak dagens lov § 4-11, men med noen presiseringer og tilføyelser. Paragrafen er omtalt i punkt 16.10.

Paragrafen inneholder særregler om domstolsprøving for vedtak om utestenging, utelukkelse, uskikkethet og bortvisning. Paragrafen gjelder de samme vedtakstypene som § 12-9. Se merknaden til § 12-9 første ledd.

Særreglene om domstolsprøving er ikke til hinder for at andre saker eller andre typer vedtak etter loven bringes inn for domstolen, men da er

det de ordinære reglene i tvisteloven som gjelder. I tvister som består av både sakstypene som er omfattet av § 12-10 og andre sakstyper, gjelder særreglene bare for den delen av tvisten som stammer fra saker som nevnt i § 12-10. Se også merknaden til § 12-9 første ledd.

Første ledd første punktum er en særregel sammenlignet med reglene om stedlig domstolsmyndighet (verneting) i tvisteloven § 4-4. Formuleringen «har sete» er den samme som brukes i tvisteloven § 4-4 fjerde ledd om selvstendige offentlige foretak. Det innebærer at saken skal behandles i den rettskretsen som universitetets eller høyskolens administrasjon er lokalisert.

Første ledd andre punktum er en særregel sammenlignet med tvisteloven § 1-3 andre ledd om at den som reiser saken, må ha et reelt behov for avklaring (aktualitet). Det innebærer for det første at søksmål ikke skal avvises selv om vedtaket om utestenging, utelukkelse, uskikkethet eller bortvisning er igangsatt eller gjennomført. Det innebærer for det andre at søksmålsadgangen er avskåret når det har gått mer enn tre måneder fra endelig vedtak kom fram til studenten selv om studenten fortsatt har et reelt behov for avklaring. At et vedtak er «endelig» betyr at det er ferdig behandlet i forvaltningen. Et vedtak om utestenging, utelukkelse, uskikkethet og bortvisning vil være ferdig behandlet i forvaltningen når saken er avgjort av klageinstansen. Vedtaket vil også anses ferdig behandlet når klagefristen har utløpt uten at vedtaket er påklaget og det ikke er satt vilkår i vedtaket om at klagemulighetene må være uttømt, jf. forvaltningsloven § 27 b. Fristen tar utgangspunkt i tidspunktet da vedtaket som påstås ugyldig, kom fram til studenten. Dersom det ikke er satt vilkår om at klagemuligheten skal være uttømt, og en student trekker klagen for isteden bringe saken inn for domstolen, er tidspunktet for tilbaketrekkning av klagen søksmålsfristens utgangspunkt.

Første ledd tredje punktum er et unntak fra den alminnelige plikten til å bruke forliksrådet, i tvisteloven § 6-2.

Andre ledd slår fast at retten kan prøve alle sider av vedtaket. Dette er en særregel sammenlignet med det som ellers gjelder for domstolskontroll av forvaltningsvedtaket. Særregelen innebærer blant annet at domstolen ikke bare har kompetanse til å vurdere om vilkårene for reaksjonen er oppfylt, men også reaksjonens rimelighet.

Tredje ledd første punktum viderefører dagens lov § 4-11 andre ledd andre punktum med en tilføyelse om at regelen om kostnadsdekning også

gjelder for behandling av søksmålet i lagmannsretten dersom det er staten som har anket. Særregelen om kostnadsdekning gjelder, i likhet med de øvrige særreglene i § 12-10, bare for vedtak om utestenging, utelukkelse, uskikkethet og bortvisning. Særregelen gjelder ikke saker om annullering av eksamen eller saker om erstatning. I kombinasjonssaker der saksøker legger ned for eksempel påstand om erstatning eller gyldigheten av et annulleringsvedtak i tillegg til gyldigheten av et vedtak om utestenging, utelukkelse, uskikkethet og bortvisning, vil regelen om kostnadsdekning bare gjelde for de deler av tvisten som stammer fra vedtaket om utestenging, utelukkelse, uskikkethet og bortvisning. Studentenes ansvar for statens kostnader er likevel begrenset til merkostnadene ved en samtidig behandling av saker som faller utenfor § 12-10.

«Sakskostnader» er de kostnadene en part har hatt i forbindelse med saken, for eksempel rettsgebyr, salær til advokat, kopiering og utarbeidelse av utdrag, transport og overnatting mv. Retten til dekning av sakskostnader er ikke ubegrenset. Retten til dekning av utgifter til advokat eller annen fullmektig gjelder bare utgifter som er rimelige og nødvendige. Se merknaden til § 12-9 første ledd.

Tredje ledd andre punktum er en ny presisering. At det er den enkelte institusjon som skal ta stilling til krav om sakskostnader, er en særregel sammenlignet med tvisteloven kapittel 20 om at retten avgjør dekning av sakskostnader. At institusjonens fastsettelse av sakskostnader skal behandles etter reglene i § 12-9, innebærer at vedtaket kan påklages til departementet eller nasjonal klagenemnd som er opprettet av departementet. Se ellers om dekning av utgifter til advokat og om nedsettelse av salæret i merknaden til § 12-9 første og tredje ledd.

Til § 12-11 Register for informasjonsutveksling om reaksjoner

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-12 med enkelte strukturelle og språklige endringer. Nytt i paragrafen er at registeret endrer navn til register for informasjonsutveksling om reaksjoner. Paragrafen er omtalt i punkt 16.11.

Formålet med registeret for informasjonsutveksling om reaksjoner er å hindre at en student eller søker som har mistet rettigheter som følge av vedtak nevnt i første ledd, får slike rettigheter ved en annen institusjon. Det er bare informasjon om vedtak som får konsekvenser ved andre utdanningsinstitusjoner, som skal registreres.

Første ledd fastsetter hvilke typer vedtak som skal registreres i registeret. Det gjelder vedtak om karantenetid og utestenging på grunnlag av bruk av falske dokumenter, utestenging etter en skikket-hetsvurdering, og utestenging på grunnlag av ureddelig opptreden, fusk og medvirkning til fusk, og brudd på taushetsplikt. Vedtak om å frata eksamensrett ved alle institusjoner skal registreres, derimot ikke vedtak om utestenging som bare gjelder egen institusjon.

Plikten til å legge relevante vedtak inn i registeret påligger universiteter og høyskoler, og de forvaltningsorgan som fatter slike vedtak. I dag gjelder dette Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, som behandler søknader om opptak og om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, og som derfor kan fatte vedtak om karantenetid etter § 12-1. Studenten eller søkeren skal alltid informeres om registreringen av den institusjonen som fatter vedtaket. Vedtaket skal slettes fra registeret så snart den perioden som vedtaket (karantenetiden eller utestengingen) gjelder for, er utløpt.

Andre ledd første punktum regulerer når informasjonen skal tilgjengeliggjøres og brukes. Regelen fastslår at informasjonen som ligger i registeret for det første skal være tilgjengelig ved behandling av søknader om opptak til universiteter og høyskoler. Dette innebærer at universiteter og høyskoler og den nasjonale opptakstjenesten etter § 8-5 (hos Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse) skal ha tilgang til informasjonen når de behandler søknader om opptak. For det andre skal informasjonen være tilgjengelig ved behandling av søknader om godkjenning av utdanning. Slik behandling skjer ved universiteter og høyskoler etter §§ 9-1 til 9-5, og i departementet (delegert til Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse) etter § 9-7. Registerinformasjonen kan brukes bare så langt det er nødvendig for saksbehandlingen av søknader om opptak og om godkjenning.

Andre ledd andre punktum slår fast at registeret kan inneholde personopplysninger. Dette er nødvendig for å fremme registerets formål, først og fremst for å identifisere hvem vedtakene gjelder for.

Tredje ledd gir departementet hjemmel til å gi utfyllende regler i forskrift om registeret og om behandling av personopplysninger.

Kapittel 13 Doktorgradsutdanninger

Til § 13-1 Om doktorgradsutdanningene

Paragrafen er delvis ny og delvis videreføring av dagens regler. Paragrafen er omtalt i punkt 17.2.

Første ledd er nytt, og klargjør gjennom lovfesting av praksis, doktorgradskandidaters rettigheter og plikter etter loven. Når kandidater gjennomfører eksamener eller obligatoriske aktiviteter (prøver eller annet) som del av sin doktorgradsutdanning, så gjelder reglene i kapittel 11 om undervisning, eksamen, sensur, klage og vitnemål og kapittel 12 om adferd og reaksjoner.

Andre ledd viderefører dagens regel i § 4-8 tredje ledd andre punktum og utgjør et delvis unntak fra hovedregelen i første ledd for doktorgradskandidater som har et ansettelsesforhold ved et universitet eller en høyskole. Bortvisning og utestenging av en kandidat som er ansatt ved en slik institusjon innebærer det samme som en suspensjon (se statsansatteloven § 29 og arbeidsmiljøloven § 15-13), og slike reaksjoner kan bare gis i tråd med arbeidsrettslige vurderinger. Der som det foreligger forhold som kunne medført bortvisning og utestenging hvis kandidaten ikke hadde vært ansatt, har institusjonen som arbeidsgiver ansvar for at kandidatens adferd blir vurdert etter arbeidsrettslige regler.

Siste del av setningen viderefører dagens begrensning i retten til å få dekket utgifter til advokat. Det er bare ved bortvisning og utestenging at det er rett til dekning av slike utgifter, og disse reaksjonene kan ikke brukes mot doktorgradskandidater som er ansatt ved en av institusjonene. Tilsvarende begrensning gjelder dekning av kostnader ved søksmål.

Tredje og fjerde ledd viderefører § 4-13 fjerde og femte ledd.

Tredje ledd omhandler klage. Klage på ikke godkjent doktoravhandling behandles av institusjonenes nemnd for studentsaker, som er regulert i § 14-1. Det er vedtaket om ikke å godkjenne avhandlingen for framlegging av disputas som kan påklages. Nemnd for studentsaker vurderer ikke selve avhandlingen, men de sakkyndiges innstilling om ikke å godkjenne avhandlingen, og kandidatens innsigelser. Oppheves vedtaket om ikke godkjent avhandling, sendes avhandlingen tilbake til første instans for ny vurdering.

Fjerde ledd gir hjemmel for institusjonene til å fastsette forskrift for doktorgradsutdanningene. Det kan blant annet gis forskrift om tvungen avslutning etter § 13-2.

Til § 13-2 Tvungen avslutning av doktorgradsutdanninger

Paragrafen viderefører dagens § 4-13 første og andre ledd. Paragrafen er omtalt i punkt 17.3.

Første ledd første punktum gir universiteter og høyskoler rett til å vedta tvungen avslutning av doktorgradsutdanning dersom en doktorgradskandidat har opptrådt vitenskapelig uredelig, slik dette er definert i forskningsetikkloven § 8 andre ledd. Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning. Nærmere omtale av begrepet er gitt i forarbeidene til forskningsetikkloven, se Prop. 158 L (2015–2016).

Første ledd andre punktum slår fast at det er departementet som er klageinstans over vedtak om tvungen avslutning på grunn av vitenskapelig uredelighet.

Andre ledd slår fast at institusjonene også kan vedta tvungen avslutning av doktorgradsutdanningen når en doktorgradskandidat i vesentlig grad ikke oppfyller sine forpliktelser etter doktorgradsavtalen. Doktorgradsavtalen er den avtalen som regulerer partenes rettigheter og plikter under doktorgradsutdanningen, med tilhørende dokumenter. Tilhørende dokumenter kan blant annet være plan for opplæringsdelen og prosjektbeskrivelse med redegjørelse for framdrift og finansiering. Tvungen avslutning på dette grunnlaget forutsetter at kandidaten har fått veiledning om hvordan kandidaten ligger an i forhold til de forpliktelsene som er nedfelt i doktorgradsavtalen. Klager på vedtak etter andre ledd følger de alminnelige klagereglene i loven, se § 14-1.

De nærmere følgene av et vedtak om tvungen avslutning er ikke lovfestet. Institusjonene må vurdere hva som er den mest hensiktsmessige løsning ut fra hvordan de har organisert sin doktorgradsutdanning, om kandidaten er ansatt også videre. Utfyllende regler om saksbehandlingen i slike saker og om følgene av et vedtak om tvungen avslutning, bør fastsettes i institusjonens forskrift om doktorgradsutdanningene etter § 13-1 fjerde ledd.

Kapittel 14 Institusjonens nemnd for studentsaker og klagebehandling

Til § 14-1 Institusjonens nemnd for studentsaker

Paragrafen viderefører dagens lov § 5-1 første til fjerde ledd med enkelte endringer. Første ledd første punktum og tredje ledd er nytt. Paragrafen er omtalt i punkt 18.1.

Første ledd om at institusjonene skal opprette minst en nemnd for studentsaker innebærer at de kan opprette flere nemnder. Hvis en institusjon

oppretter flere nemnder, er det opp til institusjonen hvordan den fordeles sakene mellom nemndene. At flere institusjoner kan opprette felles nemnd, innebærer at den enkelte institusjon ikke trenger å ha en egen nemnd for studentsaker, og at kravet er oppfylt hvis institusjonen har slik nemnd felles med en annen institusjon. Regelen legger til rette for at små institusjoner kan samarbeide om å ha felles nemnd. De institusjonene som sammen oppretter en felles nemnd for studentsaker, må sammen bestemme hvordan nemnda skal sammensettes innenfor de rammene som følger av denne paragrafen.

Andre ledd første punktum fastsetter hovedregelen om at nemnd for studentsaker er klageinstans over enkeltvedtak som er fattet av institusjonen. Dette er en særregel sammenlignet med forvaltningsloven § 28 første ledd. Det er i loven og med hjemmel i loven flere unntak fra hovedregelen. Blant annet er det regler om annen klageinstans når det gjelder klager på formelle feil ved eksamen, jf. § 11-8, klager på karakterer, jf. § 11-10, og klager på vedtak i personalsaker, jf. § 7-10.

Andre ledd andre punktum angir de sakstypene hvor nemnd for studentsaker kan fatte vedtak i første instans. At nemnd for studentsaker kan behandle disse sakene som første instans følger også av §§ 12-1 til 12-8. I disse paragrafene er vedtaksmyndigheten lagt til enten styret selv eller til nemnda for studentsaker, eller bare til nemnda for studentsaker. Der vedtaksmyndigheten er lagt til styret selv eller til nemnda for studentsaker, er det styret som bestemmer om myndigheten skal delegeres til nemnd for studentsaker. I tillegg til de nevnte sakstypene, må nemnd for studentsaker også behandle saker om innsyn i nemndas sakspapirer etter forvaltningsloven og offentlighetsloven som førsteinstans.

I §§ 12-1 og 12-3 til 12-6 er det regler om at styret eller nemnd for studentsaker bare kan fatte vedtak om enkelte reaksjoner med to tredels flertall. For øvrige reaksjoner holder det med simpelt flertall. Avstemmingen må gi et faktisk flertall dersom nemnda skal kunne vedta reaksjoner hvor det er krav om simpelt flertall. Hvis det i en sak for eksempel er lederen og tre andre medlemmer til stede, oppnås simpelt flertall først ved tre stemmer for. Institusjonene kan ikke bestemme at nemndas leder skal ha dobbeltstemme. Ved stemmelikhet i styret, er møtelederens stemme avgjørende, jf. § 4-9.

Ved klage på vedtaket fra styret eller nemnd for studentsaker skal styret eller nemnda som underinstans forberede klagesaken etter forvaltningsloven § 33. Forvaltningsloven § 33 gir unde-

rinstansen kompetanse til å oppheve eller endre vedtaket dersom den finner klagen begrunnet. Det er derimot ingen plikt for underinstansen til å fatte et vedtak i forbindelse med saksforberedelsen. Særreglene i §§ 12-1 og 12-3 til 12-6 om at avgjørelser treffes med kvalifisert flertall gjelder for vedtak som underinstans, ikke for saksforberedelse av klagesaken. Styret eller nemnd for studentsaker kan oppheve eller endre slike vedtak på bakgrunn av klagen med simpelt flertall. Dersom det er ikke er flertall for å oppheve eller endre vedtaket, skal saken oversendes klageinstansen så snart saken er tilrettelagt, jf. forvaltningsloven § 33 fjerde ledd.

Tredje ledd innebærer at verken institusjonenes styre eller andre, for eksempel departementet, kan instruere nemnda i klagesaker, eller overprøve nemndas vedtak i klagesaker. Nemnda er imidlertid underlagt styret når det gjelder administrative forhold som organisering, budsjett mv.

Fjerde ledd regulerer sammensetningen av nemnd for studentsaker. Lederen og vara for lederen skal oppfylle de lovbestemte kravene for lagdommere og tingrettsdommere, jf. *andre punktum*. Det er ikke tilstrekkelig at de oppfyller kravene til dommerfullmektige. Dersom flere institusjoner samarbeider om en felles nemnd, kan ikke lederen eller vara for lederen være ansatt ved noen av de samarbeidende institusjonene, jf. *tredje punktum*. De øvrige medlemmene, velges blant institusjonens ansatte og studenter. *Femte punktum* gjelder ikke for de som er varamedlemmer til styret, med mindre varamedlemmet rykker opp til å bli fast møtende styremedlem.

Femte ledd regulerer hvem og hvor mange som må være til stede for at nemnda skal kunne fatte gyldig vedtak.

Til § 14-2 Nasjonale klagenemnder

Paragrafen viderefører dagens lov § 5-1 sjette og sjuende ledd med enkelte endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 18.2.

Første ledd legger til rette for at departementet, i saker hvor departementet er klageinstans etter reglene i forvaltningsloven, skal kunne legge klagebehandlingen til en nasjonal klagenemnd. Dette omfatter klager på vedtak som fattes av universiteter og høyskoler og vedtak som fattes av Kunnskapsdepartementets underliggende organer. Det omfatter også klager på avgjørelser fra universiteter og høyskoler og avgjørelser fra Kunnskapsdepartementets underliggende orga-

ner om innsyn etter offentlighetsloven og forvaltningsloven.

Andre ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om klagenemnder og om saksbehandlingen i nemndene. Dette omfatter blant annet regler om sammensetning av nemndene og om nemndenes oppgaver mv.

Til § 14-3 Klage på vedtak om tilskudd til internasjonalt utdanningssamarbeid

Paragrafen viderefører dagens lov § 5-4 andre ledd andre punktum med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 18.3.

Det er i dag Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse som fatter vedtak om tildeling av midler for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid, og departementet er klageinstans.

Paragrafen gjør unntak fra forvaltningsloven § 34 andre ledd om at klageinstansen kan prøve alle sider av saken. Ved klage på enkeltvedtak om tildeling av midler for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid gjennom hele utdanningsløpet, kan ikke klageinstansen overprøve de skjønsmessige vurderingene som ligger til grunn for vedtaket. Begrensningen skyldes den høye graden av spesialkompetanse som kreves for å kunne fatte slike vedtak. Klageinstansen kan i slike saker prøve om vedtaket er innenfor lovens rammer, om avgjørelsen bygger på korrekt saksbehandling og på et riktig faktum, og om det foreligger brudd på de ulovfestede prinsippene om saklighet, likhet og forsvarlighet. Klageinstansen kan imidlertid ikke overprøve den faglige skjønsmessige vurderingen, altså forvaltningsskjønnet.

Kapittel 15 Nasjonale databaser, rapportering mv.

Til § 15-1 Portal for deling av vitnemål og dokumentasjon av kompetanse

Paragrafen viderefører dagens lov § 4-14 første til fjerde ledd med noen endringer. Femte ledd er nytt og gir hjemmel for departementet til å fastsette regler om portalen og behandling av personopplysninger. Paragrafen er omtalt i punkt 19.1.

Første ledd angir formålet med vitnemålsportalen. Portalen skal sikre sannferdig informasjon om vitnemål, karakterer, annen dokumentasjon av oppnådd kompetanse og vedtak om godkjenning av utenlandsk utdanning og opplæring. Videre skal portalen hindre bruk av falske dokumenter.

Andre ledd fastsetter at portalen kan behandle personopplysninger om personer som har vitnemål, dokumentasjon av kompetanse og lignende. Eksempler på lignende dokumentasjon er kompetansebevis, fagbrev, mesterbrev, sertifikater og autorisasjoner. Vilkåret er at den virksomheten som deler disse opplysningene med portalen, har et lovlig grunnlag for å gjøre det. Universiteter og høyskoler er gitt et slikt grunnlag for å dele informasjon om vitnemål og karakterer i § 11-12 sjuende ledd, jf. § 2-8 første ledd. Etter § 9-8 kan godkjenningsmyndigheten dele informasjon om vedtak om generell godkjenning av utenlandsk utdanning. Før en person logger inn og tar i bruk portalen, kan den bare inneholde informasjon om hvilke myndigheter, institusjoner eller andre databaser som inneholder resultater fra hvilke personer, altså bare fødselsnummer (eller D-nummer) koblet til en identifiseringsinformasjon.

Tredje ledd fastsetter at det er den registrerte som bestemmer hvem som skal få tilgang til opplysninger gjennom portalen, hva som skal deles og for hvilket tidsrom. Dette innebærer at opplysninger ut over det som er regulert i andre ledd, kan innhentes til portalen bare når den registrerte personen aktivt bestemmer det. Først når den registrerte personen selv velger å dele resultatene sine med for eksempel en potensiell arbeidsgiver eller utdanningsinstitusjon, vil portalen ha adgang til å formidle resultatene som personen har bestemt at skal deles, i den perioden personen har bestemt at resultatene skal være tilgjengelige.

Fjerde ledd presiserer at dokumentasjonen som deles via vitnemålsportalen bare kan verifiseres i sin opprinnelige digitale form. Det vil si at for at mottakeren skal kunne stole på at opplysningene som legges fram er sanne, må vedkommende få tilgang til portalen via en direkte lenke eller en fil med digital signatur. En utskrift eller et skjermbilde av opplysningene er ikke å regne som verifisert dokumentasjon.

Femte ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om portalen og nærmere regler for behandling av personopplysninger, blant annet om tilgang, deling og viderebehandling.

Til § 15-2 Database for forskningsinformasjon

Paragrafen viderefører reglene i dagens lov § 7-7, noe omstrukturert og med en mindre utvidelse av formålet med databasen. Paragrafen er omtalt i punkt 19.2.

Overskriften er endret for å beskrive innholdet i databasen bedre.

Første ledd første punktum omhandler databasens formål. Formålet er å samle og tilgjengeliggjøre oversikt og statistikk over norsk forskning, og sikre kvaliteten på slike data. Databasen skal også bidra til å forenkle forskningsadministrative oppgaver ved å legge til rette for gjenbruk av forskningsinformasjon. Informasjonen i systemet skal også kunne brukes til forskning, statistikk og analyseformål.

Første ledd andre punktum fastsetter at det kan behandles personopplysninger så langt det er nødvendig for å oppfylle formålet med basen. Dette gjelder først og fremst opplysninger om forskere som forskningsprosjektdeltagere og som forfattere av forskningspublikasjoner, i tillegg til eventuelle opphavere med videre. Det kan også omfatte studenter som forfattere eller medforfattere av oppgaver og artikler. Registrerte personopplysninger vil i hovedsak være navn, institusjonstilknytning og fødselsnummer. Fødselsnummer er nødvendig for å sikre riktig identifisering over tid. Personopplysningene i databasen er ikke taushetsbelagte eller av særlig kategori (jf. personvernforordningen). Databasen er offentlig tilgjengelig og søkbar på forskernavn. Fødselsnummer er ikke offentlig tilgjengelig og kan deles bare der det er lovgrunnlag for det.

Andre ledd gir departementet rett til å pålegge innrapportering til databasen, og regulerer hvilke institusjoner som kan pålegges slik plikt. Dette er alle institusjoner som mottar offentlig finansiering av forskning.

Tredje ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om rapporteringsplikten og nærmere regler for behandling av personopplysninger, blant annet om tilgang, deling og viderebehandling.

Til § 15-3 Database for statistikk om høyere utdanning

Paragrafen viderefører reglene i dagens lov § 7-8 første og andre ledd og sjette ledd andre punktum med mindre endringer. Hjemmelen for hva som kan fastsettes i forskrift er noe utvidet. Paragrafen er omtalt i punkt 19.3.

Første ledd første punktum omhandler databasens formål. *Første ledd andre punktum* fastsetter at det i databasen kan behandles personopplysninger, så langt det er nødvendig for å oppfylle formålet med basen. Registrerte personopplysninger vil i hovedsak være om søkere, studenter, doktorog ansatte. Personopplysningene i DBH er ikke taushetsbelagte eller av særlig kategori (jf. personvernforordningen). Behandlingen er ellers underlagt øvrige begrensninger etter til enhver tid gjeldende personopplysningsregelverk.

Andre ledd gir departementet hjemmel til å pålegge universiteter og høyskoler en plikt til å rapportere til databasen. Nærmere regler om plikten og omfanget av denne fastsettes i forskrift etter tredje ledd.

Tredje ledd gir departementet hjemmel til å gi forskrift om rapporteringsplikten og nærmere regler for behandling av personopplysninger, blant annet om tilgang, deling og viderebehandling.

Kapittel 16 NOKUT

Til § 16-1 NOKUTs formål

Paragrafen viderefører dagens lov § 2-1 andre ledd første og andre punktum og § 2-1 sjette ledd bokstav c med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 20.1.

Første ledd regulerer formålet med NOKUTs virksomhet som statlig forvaltningsorgan etter denne loven. NOKUT bidrar blant annet gjennom akkreditering og tilsyn med institusjonene til at utdanning som gis er av god kvalitet, noe som igjen bidrar til at samfunnet kan ha tillit til kvaliteten i norsk høyere utdanning.

Andre ledd gir departementet hjemmel til å fastsette regler om saksbehandlingen i NOKUT i forskrift.

Til § 16-2 NOKUTs faglige uavhengighet

Paragrafen viderefører dagens lov § 2-1 tredje ledd første punktum og fjerde ledd første punktum med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 20.2.

Paragrafen regulerer de oppgavene der NOKUT er faglig uavhengig. Oppstillingen av oppgaver hvor NOKUT er faglig uavhengig, er uttømmende. I disse oppgavene kan ikke NOKUT instrueres av departementet eller gis pålegg om det faglige innholdet i vurderingene som er knyttet til vedtaket.

NOKUTs oppgave med akkreditering av institusjoner og studietilbud er nærmere regulert i § 3-3 og NOKUTs oppgave med tilsyn med institusjonenes systematiske kvalitetsarbeid og tilsyn med akkrediterte institusjoner og studietilbud er nærmere regulert i § 3-6.

Med periodisk tilsyn i bokstav b menes at NOKUT med jevne mellomrom skal undersøke institusjonenes systematiske kvalitetssikringssystem. Det vil si at NOKUT må undersøke om institusjonenes systemer er gode nok. Hvor ofte dette skal skje reguleres i studiekvalitetsforskriften § 2-2.

Å gjennomføre evalueringer hører til NOKUTs kjerneoppgaver. NOKUTs evalueringer er nær-

mere regulert i § 16-3. NOKUT kan også av eget tiltak igangsette evalueringer. Disse kan angå en bestemt institusjon eller et bestemt fagområde, bestemte utdanningstilbud og så videre.

NOKUT utfører en rekke ordinære forvaltningsoppgaver som ikke er nevnt i paragrafen. I disse oppgavene har departementet instruksjonsmyndighet.

Til § 16-3 NOKUTs evalueringer

Paragrafen viderefører dagens lov § 2-1 fjerde ledd andre og tredje punktum med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 20.3.

Paragrafen gir departementet hjemmel til å pålegge NOKUT å gjennomføre evalueringer. Det innebærer at departementet kan pålegge NOKUT å gjennomføre evalueringer når det er behov for dette som grunnlag for departementets utdanningspolitikk. Innholdet i evalueringene er innenfor NOKUTs faglige uavhengighet, jf. § 16-2. Departementet kan derfor ikke gi spesifiserte pålegg om det faglige innholdet eller de faglige metodene som skal brukes i de evalueringene NOKUT blir pålagt å gjennomføre. Alle evalueringer er offentlige. NOKUT skal legge til rette for at evalueringene gjøres kjent.

Til § 16-4 NOKUTs styre

Paragrafen viderefører dagens lov § 2-2 med enkelte presiseringer og språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 20.4.

Første ledd regulerer hvilket ansvar NOKUTs styre har.

Andre ledd regulerer sammensetningen av styret. Styret skal bestå av ni medlemmer. Sammensetningen skal bidra til at styret har bred og relevant kompetanse, og at styret skal ha legitimitet både i sektoren og i samfunnet ellers. Styret kan instrueres av departementet i administrative spørsmål. Det er departementet som oppnevner styret. Det skal legges vekt på at styret har innsikt i og forståelse for kvalitetssikringssystemer på et overordnet nivå. Styret skal ha god kjennskap til sektoren, til forvaltningsvirksomhet og til akkrediteringsordninger.

Tredje ledd regulerer hvor lenge styret og studentmedlemmene i styret oppnevnes for.

Fjerde ledd begrenser hvem som kan oppnevnes til styret, ved at styremedlemmer ikke kan ha ledende stilling eller verv ved et universitet, en høyskole eller en fagskole. Dette vil omfatte både rektor, prorektor og administrativ leder. Ved behand-

ling av saker må habilitet alltid vurderes, og dette kan medføre at også flere enn disse er utelukket fra å delta i styrets behandling av en sak.

Femte ledd fastslår at daglig leder i NOKUT ansettes på åremål, med en åremålsperiode på seks år.

Kapittel 17 Diverse regler

Til § 17-1 Forsøk

Paragrafen viderefører reglene i dagens lov § 1-2 fjerde ledd med enkelte språklige endringer. Paragrafen er omtalt i punkt 21.1.

Paragrafen gir mulighet for å prøve ut ordninger som krever avvik fra lov eller forskrift. Det er ingen begrensning på hvilke regler det kan gis avvik fra, men det må dreie seg om organisatoriske eller pedagogiske forsøk. Forsøkshjemmelen er ikke en generell dispensasjonsadgang. Forsøk kan gi mulighet til utvikling i takt med samfunnsutviklingen og ny teknologi og til å kunne prøve ut nye læringsformer, vurderingsformer og metoder. Forsøk må kunne gi grunnlag for å vurdere om regelverket bør endres. Forsøket må være godt begrunnet, og forsøket må normalt evalueres.

Universiteter og høyskoler må søke departementet om tillatelse for forsøk som krever avvik fra regelverket. Departementet kan også gjøre unntak der departementet selv tar initiativ, for eksempel til nasjonale forsøk som universiteter og høyskoler kan delta i.

Det kan ikke gjøres avvik fra regelverket som begrenser studenters grunnleggende rettigheter. En tillatelse for avvik fra regelverket i forbindelse med forsøk skal være tidsbegrenset. Hvor lenge forsøket kan vare, må vurderes konkret. Det vil blant annet være relevant å ta hensyn til hvilket unntak forsøket krever, hva formålet er og hva som er nødvendig for at man kan få erfaringer fra forsøket.

Eventuelle forsøk som ikke krever avvik fra lov eller forskrift, kan universiteter og høyskoler gjennomføre uten at det søkes departementet om dette.

§ 17-2 Ikrafttredelse og opphevelse

Paragrafen erstatter dagens lov §§ 13-1 og 13-4 og er omtalt i punkt 21.5.

Etter *første punktum* fastsetter Kongen når loven skal tre i kraft. *Andre punktum* fastsetter at dagens universitets- og høyskolelov oppheves samtidig med at ny lov trer i kraft. Ulike deler av loven kan settes i kraft til ulik tid, jf. *tredje punktum*.

§ 17-3 Overgangsregler

Paragrafen erstatter dagens lov § 13-2 og er omtalt i punkt 21.6.

Forskriftene og enkeltvedtakene vil etter *første punktum* gjelde inntil Kongen bestemmer noe annet. Etter *andre punktum* kan Kongen gi overgangsregler for tilpasning til denne loven. Overgangsregler til dagens lov som fortsatt er aktuelle, kan videreføres.

§ 17-4 Endringer i andre lover

Paragrafen erstatter dagens lov § 13-3 og er omtalt i punkt 21.7.

I opplæringsloven gjøres endringer slik at den viser til den nye universitets- og høyskoleloven og ikke til universitets- og høyskoleloven fra 2005.

I forskningsetikkloven gjøres endringer slik at begrepsbruken samsvarer med slik begrepene brukes i ny universitets- og høyskolelov. Dette endrer ikke innholdet.

I fagskoleloven tas det inn en ny paragraf med regler om NOKUTs myndighet, formål og faglige uavhengige oppgaver på fagskoleområdet. I tillegg gjøres endringer slik at fagskoleloven viser til den nye universitets- og høyskoleloven og ikke til universitets- og høyskoleloven fra 2005.

Kunnskapsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven)

Kapittel 1 Formål og virkeområde

§ 1-1 *Formålet med universiteter og høyskoler*

Universiteters og høyskolars formål er å

- a. tilby høyere utdanning på høyt internasjonalt nivå
- b. utføre forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid på høyt internasjonalt nivå
- c. formidle kunnskap om virksomheten og utbre forståelse for prinsippet om akademisk frihet og bruk av vitenskapelige og kunstneriske metoder og resultater, både i undervisningen av studenter, i egen virksomhet for øvrig og i offentlig forvaltning, kulturliv og næringsliv
- d. bidra til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig utvikling.

§ 1-2 *Lovens virkeområde*

Loven gjelder for virksomhet knyttet til høyere utdanning.

Loven gjelder for universiteters og høyskolars virksomhet i Norge. Loven gjelder på Svalbard og Jan Mayen dersom ikke annet er fastsatt i eller med hjemmel i loven. Loven gjelder også utdanning som foregår delvis i utlandet, så lenge utdanningen, inkludert tildeling av grader og avvikling av eksamen, har en tydelig tilknytning til virksomheten i Norge.

Kongen kan gi forskrift om

- a. unntak fra og nødvendige tilpasninger til lovens regler for enkelte institusjoner som tilbyr høyere utdanning
- b. at loven skal gjelde helt eller delvis for virksomhet som foregår i utlandet
- c. særlige regler for Svalbard og Jan Mayen dersom stedlige forhold tilsier det
- d. å utvide eller innskrenke lovens virkeområde for å oppfylle en avtale med en fremmed stat eller en internasjonal organisasjon.

Kapittel 2 Virksomhet og ansvar

§ 2-1 *Universiteters og høyskolars oppgaver*

Universiteter og høyskoler skal

- a. tilby høyere utdanning basert på det fremste innenfor forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap

- b. utføre forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid
- c. bidra til å spre og formidle resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid
- d. bidra til livslang læring og tilby etter- og videreutdanning
- e. legge til rette for at institusjonens ansatte og studenter kan delta i samfunnsdebatten
- f. bidra til innovasjon og verdiskaping basert på resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid
- g. samarbeide med relevante aktører på internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt nivå for å bedre kvaliteten på virksomheten og gjøre den mer relevant.

§ 2-2 *Akademisk frihet og ansvar*

Universiteter og høyskoler skal fremme og verne akademisk frihet, og dem som utøver den. Institusjonene skal sikre at undervisning, forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid holder et høyt faglig nivå og utøves i samsvar med anerkjente vitenskapelige, kunstfaglige, pedagogiske og etiske prinsipper.

Universiteter og høyskoler har ellers rett til å utforme sitt eget faglige og verdimessige grunnlag innenfor de rammene som er fastsatt i eller med hjemmel i lov.

Universiteter og høyskoler kan ikke gis pålegg eller instruksjoner om

- a. læreinnholdet i undervisningen
- b. innholdet i forskningen eller i det kunstneriske og faglige utviklingsarbeidet
- c. innholdet i formidlingen
- d. individuelle ansettelser eller utnevnelser.

Den som underviser ved et universitet eller en høyskole, har et selvstendig faglig ansvar for innholdet og opplegget av undervisningen innenfor de rammene som institusjonen fastsetter, eller som er fastsatt i eller med hjemmel i lov.

Den som har forskning eller faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid som del av arbeidsoppgavene, har rett til å velge emne og metode for forskningen sin eller utviklingsarbeidet sitt innen-

for de rammene som er fastsatt i ansettelsesforholdet eller en særskilt avtale.

Den som er omfattet av fjerde eller femte ledd, har rett til og faglig ansvar for formidling.

Universiteter og høyskoler skal sørge for åpenhet om resultatene fra forskning og faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid. Den som har arbeidsoppgaver som nevnt i femte ledd, har rett til å offentliggjøre resultatene sine og skal sørge for slik offentliggjøring. Det relevante forskningsgrunnlaget skal stilles til rådighet i samsvar med god skikk på det aktuelle fagområdet. Institusjonen kan samtykke til utsatt offentliggjøring når legitime hensyn tilsier det. Det kan ikke avtales eller fastsettes varige begrensninger i retten til å offentliggjøre resultater utover det som er fastsatt i eller med hjemmel i lov.

§ 2-3 Norsk og samisk fagspråk

Universiteter og høyskoler skal bruke, utvikle og styrke norsk fagspråk, både bokmål og nynorsk.

Institusjoner som er gitt et særlig ansvar for samisk forskning og høyere utdanning, skal bruke, utvikle og styrke samisk fagspråk.

Undervisningsspråket skal være norsk eller samisk. Institusjonene kan gjøre unntak dersom det er faglig begrunnet.

Departementet kan gi forskrift om institusjonenes ansvar etter denne paragrafen.

§ 2-4 Åpne forelesninger

Fysiske forelesninger skal være åpne for allmenheten. Universiteter og høyskoler kan bestemme at forelesninger bare skal være for institusjonens studenter eller grupper av studenter, dersom særlige hensyn taler for det eller det er fastsatt egenbetaling for det aktuelle emnet eller studiet.

§ 2-5 Gratis høyere utdanning ved statlige universiteter og høyskoler

Høyere utdanning ved statlige universiteter og høyskoler skal være gratis.

Departementet kan gi forskrift om at universiteter og høyskoler likevel kan kreve betaling for studier som ikke gir studiepoeng eller som i hovedsak retter seg mot arbeidslivet eller personer i arbeid. Departementet kan i forskrift fastsette at institusjonene kan kreve dekket enkelte utgifter til læremidler og utstyr.

Departementet kan i særskilte tilfeller godkjenne unntak fra første ledd.

§ 2-6 Egenbetaling for statsborgere fra land utenfor EØS og Sveits

Statlige universiteter og høyskoler skal kreve egenbetaling fra studenter som er statsborgere i land utenfor EØS eller Sveits. Egenbetalingen skal minst dekke institusjonens kostnader for utdanningen.

Institusjonene skal ikke kreve egenbetaling fra

- utenlandske borgere som etter internasjonale avtaler har rett til å bli likebehandlet med norske borgere
- utenlandske borgere som kan ha rett til lån og stipend på samme vilkår som norske borgere etter utdanningsstøtteleven og forskrift fastsatt med hjemmel i denne
- doktorgradskandidater
- studenter som er omfattet av et institusjonelt utvekslingssamarbeid. Institusjonene kan likevel kreve egenbetaling dersom dette ligger til grunn for utvekslingsavtalen.

Departementet kan gi forskrift om unntak fra første ledd.

§ 2-7 Særlig ansvar for enkelte institusjoner

Universiteter og høyskoler har et særlig ansvar for grunnforskning og kunstnerisk utviklingsarbeid innenfor de områdene de tildeler doktorgrad. Departementet kan gi enkelte institusjoner et særskilt nasjonalt ansvar for forskning eller undervisning på bestemte fagområder.

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Stavanger og Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet skal bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Departementet kan gi forskrift om samarbeid og arbeidsdeling mellom universitetene.

Departementet kan i samråd med en bestemt institusjon legge driften av en nasjonal fellesoppgave til institusjonen uten at institusjonens egne styringsorganer har ansvaret for den faglige virksomheten.

§ 2-8 Universiteters og høyskolars behandling av personopplysninger

Universiteter og høyskoler kan behandle personopplysninger om en søker, student eller doktorgradskandidat når det er nødvendig for å utføre oppgaver etter denne loven. Institusjonene kan behandle personopplysninger som er nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, når det er

nødvendig for å behandle saker etter §§ 12-1 til 12-7, eller den registrerte har gitt opplysningene eller har gitt tillatelse til å innhente dem.

Departementet kan gi forskrift om institusjonenes behandling av personopplysninger, blant annet om formålet med behandlingen, hvilke personopplysninger som kan behandles, bruk av automatiserte avgjørelser og om innhenting, viderebehandling, utlevering og tilgang til personopplysninger.

Kapittel 3 Akkreditering, kvalitetssikring og grader mv.

§ 3-1 Institusjonskategori og egennavn

Kongen avgjør hvilken institusjonskategori den enkelte institusjonen tilhører, på grunnlag av vedtak fra NOKUT om akkreditering som universitet, vitenskapelig høyskole eller høyskole.

Departementet fastsetter egennavn på statlige universiteter og høyskoler. Private universiteter og høyskoler fastsetter egennavnet sitt selv. Universiteters og høyskolars egennavn skal beskrive hvilken institusjonskategori institusjonen tilhører.

§ 3-2 Akkreditering som vilkår for å tilby høyere utdanning

Studietilbud i høyere utdanning skal være akkreditert av NOKUT eller av et universitet, en vitenskapelig høyskole eller en høyskole med myndighet til å akkreditere sine egne studietilbud.

Akkreditering etter denne loven er et vedtak basert på en faglig vurdering av om en institusjon eller et studietilbud oppfyller standardene og kriteriene som er fastsatt i eller med hjemmel i denne loven.

Tilfredsstillende kvalitetssikring, jf. § 3-5, er et vilkår for akkreditering. Akkrediterte studier skal være i samsvar med det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket.

Departementet gir forskrift om standarder og kriterier for akkreditering av institusjoner og studietilbud.

§ 3-3 NOKUTs akkreditering av institusjoner og studietilbud

NOKUTs akkreditering av institusjoner og studietilbud skal baseres på faglige vurderinger fra eksterne sakkyndige oppnevnt av NOKUT. NOKUT kan bare akkreditere studietilbud fra nye tilbydere dersom studietilbudet minst fører til en bachelorgrad.

Dersom NOKUT avviser eller avslår en søknad om akkreditering, kan NOKUT i særskilte tilfeller vedta at institusjonen ikke vil få behandlet

en ny søknad om akkreditering før etter en periode på inntil to år.

Ved klage på NOKUTs vedtak om akkreditering kan ikke klageinstansen overprøve NOKUTs faglige vurderinger. Vedtak om akkreditering kan bare påklages av søkeren.

§ 3-4 Universiteters og høyskolars akkreditering av egne studietilbud

Universiteters og høyskolars rett til å akkreditere egne studietilbud skal være innenfor rammen av vedtak om institusjonskategori etter § 3-1 og hvilke grader og yrkesutdanninger institusjonen har rett til å gi etter § 3-8. Institusjonene skal dokumentere at studietilbudene oppfyller standardene og kriteriene som er fastsatt i eller med hjemmel i denne loven, jf. § 3-2 andre ledd.

Universiteter kan akkreditere egne studietilbud på alle nivåer.

Vitenskapelige høyskoler og høyskoler med institusjonsakkreditering kan akkreditere egne studietilbud på lavere grads nivå. På fagområder der institusjonene kan tildele doktorgrad, kan de akkreditere egne studietilbud på høyere grads nivå. På fagområder der institusjonene ikke kan tildele doktorgrad, må de søke NOKUT om akkreditering av studietilbud på høyere grads- og doktorgradsnivå.

Departementet kan trekke tilbake akkrediteringsmyndigheten etter andre og tredje ledd dersom institusjonene ikke tilfredsstillende kravene til kvalitetssikring som er fastsatt i eller med hjemmel i § 3-5.

§ 3-5 Kvalitetssikring

Universiteter og høyskoler skal ha et tilfredsstillende internt system for å sikre og videreutvikle utdanningskvaliteten. Studentevalueringer skal inngå i dette systemet.

Kriteriene for det interne kvalitetsarbeidet ved universiteter og høyskoler og for NOKUTs eksterne kvalitetssikring skal være i samsvar med kravene i de europeiske standardene og retningslinjene for kvalitetssikring i høyere utdanning.

Departementet kan gi forskrift om krav til kvalitetssikringssystemer og kvalitetsarbeid.

§ 3-6 Tilsyn med institusjoner, studietilbud og kvalitetsarbeid

NOKUT skal føre tilsyn med universiteters og høyskolars kvalitetsarbeid og med at institusjoner og studietilbud oppfyller de gjeldende standardene og kriteriene for akkreditering.

Institusjonene skal legge til rette for at NOKUT skal kunne utføre tilsynet. NOKUT kan

kreve nødvendige og relevante opplysninger og redegjørelser for å kunne utføre tilsynet.

Dersom NOKUT finner at kvalitetsarbeidet ved en institusjon ikke er tilfredsstillende, eller at en institusjon eller et studietilbud ikke oppfyller de gjeldende standardene og kriteriene for akkreditering, kan NOKUT pålegge institusjonen å rette forholdene innen en gitt frist.

Dersom fristen for å rette forholdene etter tredje ledd er utløpt og forholdene fortsatt ikke er tilfredsstillende, kan NOKUT vedta at institusjonens adgang til å få behandlet søknader om akkreditering av institusjonen eller studietilbud faller bort. Institusjonen kan kreve nytt tilsyn ett år etter vedtaket. Dersom NOKUT i tilsynet kommer til at forholdene er tilfredsstillende, får institusjonen igjen mulighet til å søke om akkreditering.

Dersom fristen for å rette manglende oppfyllelse av standardene og kriteriene for akkreditering etter tredje ledd er utløpt, og institusjonen eller studietilbudet fortsatt ikke oppfyller dem, kan NOKUT trekke akkrediteringen av institusjonen eller studietilbudet tilbake. Dersom en institusjon eller et studietilbud mister akkrediteringen, kan NOKUT i særskilte tilfeller vedta at en ny søknad om akkreditering først vil bli behandlet etter en periode på inntil to år.

Ved klage på NOKUTs vedtak i forbindelse med tilsyn, kan ikke klageinstansen overprøve NOKUTs faglige vurderinger. Vedtak i forbindelse med tilsyn kan bare påklages av den vedtaket direkte retter seg mot.

Departementet kan gi forskrift om tilsyn etter denne paragrafen.

§ 3-7 Gradssystemet

Gradssystemet består av gradene bachelor, master og philosophiae doctor (ph.d.) eller philosophiae doctor i kunstnerisk utviklingsarbeid (ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid).

I tillegg kan følgende grader gis:

- a. høgskolekandidat
- b. master (integriert, fem år)
- c. master i rettsvitenskap
- d. øvrige mastergrader
- e. candidatus/candidata medicinae (cand.med.)
- f. candidatus/candidata medicinae veterinariae (cand.med.vet.)
- g. candidatus/candidata psychologiae (cand.psychol.)
- h. candidatus/candidata theologiae (cand.theol.)
- i. doctor philosophiae (dr.philos.).

Bachelorgrad og høgskolekandidatgrad er lavere grader. Mastergrader og cand.med, cand.med.vet., cand.psychol. og cand.theol. er

høyere grader. Ph.d., ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid og dr.philos. er doktorgrader.

§ 3-8 Grader, titler og yrkesutdanninger

Akkreditering av studietilbudet er et vilkår for å kunne tildele den tilhørende graden. Departementet gir forskrift om hvilke grader og yrkesutdanninger en institusjon kan gi, om omfanget av studier som fører til en grad eller yrkesutdanning, og hvilken tittel graden eller yrkesutdanningen gir rett til.

Departementet kan gi forskrift om

- a. krav til de ulike gradene, blant annet om omfanget av selvstendig arbeid i høyere grad
- b. nasjonale rammeplaner for enkelte studier
- c. institusjonenes adgang til å gi grader i samarbeid med andre institusjoner og om akkreditering av fellesgrader som innebærer unntak fra § 3-2
- d. obligatoriske nasjonale deksamener i enkelte emner, og om resultatet skal føres på vitnemålet.

Departementet gir forskrift om nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk.

§ 3-9 Æresdoktor

Universiteter og høyskoler som kan tildele doktorgrad, kan på doktorgradens fagområde tildele graden æresdoktor (doctor honoris causa) for betydningsfull vitenskapelig eller kunstnerisk innsats eller for fremragende arbeid til gagn for vitenskapen eller kunsten.

§ 3-10 Forbud mot misbruk av gradstitler

Titler etter §§ 3-7 til 3-9 kan bare brukes ved oppnådd grad eller ved godkjenning av utenlandsk utdanning som er faglig jevn god med norsk grad etter § 9-4. Det er forbudt å bruke titler som uriktig gir inntrykk av å være av samme karakter som disse titlene, eller som kan forveksles med dem.

Departementet kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt tildeler eller bruker en tittel alene eller som en del av en annen tittel uten å ha rett til det.

Departementet kan gi forskrift om overtredelsesgebyr etter denne paragrafen.

§ 3-11 Forbud mot misbruk av betegnelsene universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole

Betegnelsene universitet og vitenskapelig høyskole kan bare brukes av en institusjon som er akkreditert som universitet eller vitenskapelig høyskole, jf. § 3-2, og som har fått vedtak om at den tilhører en slik institusjonskategori, jf. § 3-1.

Betegnelsen høyskole kan bare brukes av en institusjon som er akkreditert som høyskole, eller som gir akkrediterte studietilbud, jf. § 3-2. Betegnelsen universitetssykehus kan bare brukes av virksomheter som er godkjent som universitetssykehus etter spesialisthelsetjenesteloven.

En institusjon som ikke har akkreditering etter første ledd, kan ikke bruke en betegnelse som gir inntrykk av å ha slik akkreditering, eller som er egnet til å forveksles med en betegnelse som er nevnt i første ledd. Den kan heller ikke markedsføre seg på en måte som gir inntrykk av at institusjonen har slik akkreditering.

Departementet kan gi dispensasjon til bruk av etablerte sammensatte betegnelser som ikke er egnet til å forveksles med betegnelse som er nevnt i første ledd.

Departementet fastsetter hvilke betegnelser universiteter og høyskoler skal bruke på andre språk.

Departementet kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt bruker en betegnelse eller har markedsføring i strid med denne paragrafen.

Departementet kan gi forskrift om forbud mot misbruk av institusjonsbetegnelser og om overtredelsesgebyr etter denne paragrafen.

§ 3-12 *Bevilling som statsautorisert translator*

Departementet gir bevilling som statsautorisert translator. Departementet kan gi forskrift om vilkårene for slik bevilling.

Tittelen statsautorisert translator kan bare brukes av den som er gitt bevilling etter første ledd, og kan bare brukes i forbindelse med oversettelse til og fra de språkene som bevilningen gjelder for.

Den som i strid med paragrafen forsettlig eller uaktsomt bruker en slik tittel, alene eller som en del av en tittel, kan straffes med bøter.

Kapittel 4 Organisering og ledelse ved statlige institusjoner

§ 4-1 *Styret*

Styret er det øverste organet ved universiteter og høyskoler. Styret skal trekke opp strategien for institusjonens utdannings- og forskningsvirksomhet og annen faglig virksomhet og legge planer for den faglige utviklingen.

Styret skal fastsette mål og resultatkrav og sikre at institusjonens økonomiske ressurser og eiendom disponeres i samsvar med reglene gitt av den overordnede myndigheten, og etter forutsetningene for de tildelte bevilgningene eller andre bindende vedtak.

Styret skal hvert år avgi et årsregnskap med en redegjørelse for resultatene av virksomheten og fastsette budsjettet for kommende år.

Styret skal fastsette en skriftlig instruks for og føre tilsyn med virksomhetens daglige ledelse.

Styret selv fastsetter institusjonens interne organisering på alle nivåer. Organiseringen skal sikre at studentene og de ansatte blir hørt. Nedleggelse av studiesteder skal likevel avgjøres av Kongen i statsråd.

Styreleder og styremedlemmer skal få en rimelig godtgjøring for vervet. Departementet fastsetter godtgjøringen.

§ 4-2 *Delegering*

Styret kan delegere avgjørelsesmyndighet til andre ved institusjonen dersom det ikke er fastsatt i loven at styret selv skal ta avgjørelsen eller det er andre særlige begrensninger i adgangen til å delegere.

§ 4-3 *Styrets sammensetning*

Styret skal ha elleve medlemmer. Fire av medlemmene skal velges blant ansatte i vitenskapelige stillinger, ett blant de teknisk og administrativt ansatte, to blant studentene, mens fire skal være eksterne medlemmer. Departementet utpeker ett av de eksterne styremedlemmene til å være styrets leder. Dersom institusjonen har en valgt rektor, jf. § 4-6, trer rektor inn i styret i stedet for et medlem valgt blant ansatte i vitenskapelig stillinger.

Styret selv kan ved tilslutning fra minst halvparten av styrets medlemmer vedta en annen styresammensetning enn fastsatt i første ledd. Ansatte i vitenskapelig stillinger, teknisk og administrativt ansatte, studenter og eksterne skal være representert i styret. Ingen av gruppene skal ha flertall alene.

Styret selv kan med to tredels flertall fastsette at styret skal ha et flertall av eksterne medlemmer. Ansatte i vitenskapelige stillinger, teknisk og administrativt ansatte og studenter skal være representert i styret.

Departementet kan i særlige tilfeller fastsette en annen styresammensetning eller styreordning.

§ 4-4 *Valg og oppnevning av styret*

Styremedlemmer som er ansatt ved institusjonen, og varamedlemmene for dem, velges for fire år. Styremedlemmer fra studentgruppen, og varamedlemmene for dem, velges for ett år. Eksterne styremedlemmer, og varamedlemmene for dem, oppnevnes for fire år.

Dersom de midlertidig ansatte i vitenskapelige stillinger utgjør mer enn 25 prosent av de ansatte i

vitenskapelige stillinger ved institusjonen, skal de velge ett av styremedlemmene fra de ansatte i vitenskapelig stillinger. Det skal være et særskilt valg for denne gruppen. Et slikt styremedlem velges for ett år.

Departementet kan i særlige tilfeller forlenge styrets funksjonsperiode og styremedlemmenes tjenestetid.

Institusjonenes styre foreslår eksterne styremedlemmer og varamedlemmer. For kunsthøyskoler fremmes forslag av høyskolens styre og av Kulturdirektoratet. Sametinget oppnevner to av de eksterne styremedlemmene og ett varamedlem ved Samisk høyskole. Departementet oppnevner styreledere, med mindre institusjonen har valgt rektor som styrets leder, og andre eksterne medlemmer og varamedlemmer.

Et styremedlem som har fungert sammenhengende i vervet i åtte år ved begynnelsen av den nye valgperioden, kan ikke gjenvelges.

Kravene i likestillings- og diskrimineringsloven § 28 om representasjon av begge kjønn skal være oppfylt innen den enkelte valgkrets.

Styret selv fastsetter nærmere regler om valg av styremedlemmer.

§ 4-5 *Ansatt rektor*

Rektor skal ansettes på åremål med mindre rektor er valgt etter § 4-6. Styret selv lyser ut stillingen og ansetter rektor. Ansettelsesprosessen skal sikre at studentene og de ansatte blir hørt.

Rektor er daglig leder for institusjonen innenfor de rammene styret fastsetter.

§ 4-6 *Valgt rektor*

Rektor kan utpekes ved valg dersom styret bestemmer det. Både institusjonens ansatte og eksterne kandidater kan velges som rektor.

Valgt rektor er styrets leder. På vegne av styret har valgt rektor det overordnede ansvaret for og skal lede og føre tilsyn med institusjonens virksomhet.

Rektor velges for en periode på fire år med mindre særlige grunner tilsier en annen varighet. En rektor som ved begynnelsen av den nye valgperioden har fungert i vervet i åtte år sammenhengende, kan ikke gjenvelges. Styret selv kan bestemme at prorektor overtar dersom valgt rektor fratrer vervet i løpet av det siste året av funksjonstiden.

En valgt rektor som ikke allerede er fast ansatt ved institusjonen, trer inn i en åremålsstilling.

Ved valg av rektor skal stemmene til de ansatte ved opptelling vektes 70–75 prosent, og stemmene til studentene skal vektes 25–30 pro-

sent. Dersom rektor velges i særskilt valgforsamling, skal stemmene vektes tilsvarende.

Styret selv fastsetter nærmere regler om valget.

§ 4-7 *Administrerende direktør*

Dersom en institusjon har valgt rektor etter § 4-6, skal det ansettes en administrerende direktør ved institusjonen.

Direktøren skal være leder for den samlede administrative virksomheten ved institusjonen innenfor de rammene styret fastsetter.

§ 4-8 *Styrets saksbehandling*

Styret selv skal fastsette en styreinstruks som gir nærmere regler om styrets arbeid og saksbehandling. Styreinstruksen skal blant annet inneholde regler om hvilke saker som skal styrebehandles, og rektors arbeidsoppgaver og plikter overfor styret. Styreinstruksen skal også inneholde regler for innkalling og møtebehandling.

Styret skal være åpent om arbeidet sitt. Styrets møter skal holdes for åpne dører, hvis ikke styret bestemmer noe annet.

§ 4-9 *Alminnelig flertallskrav og vedtaksførhet*

Styret treffer avgjørelser med alminnelig flertall av de avgitte stemmene. Ved stemmelikhet er møtelederens stemme avgjørende.

Styret er vedtaksført når mer enn halvparten av medlemmene deltar i styrebehandlingen.

§ 4-10 *Adgang til å avsette styret*

Dersom styret ved sine disposisjoner bringer institusjonens virksomhet i fare, kan Kongen i statsråd avsette styret og oppnevne et midlertidig styre inntil nytt styre er valgt og oppnevnt.

Kongen i statsråd kan avsette et styremedlem dersom særlig tungtveiende grunner taler for det eller særlige omstendigheter svekker tilliten til styremedlemmet.

Kapittel 5 Organisering og ledelse ved private institusjoner

§ 5-1 *Organisering og ledelse*

Private universiteter og høyskoler skal være aksjeselskap etter aksjeloven eller stiftelser etter stiftelsesloven.

Styret ved private universiteter og høyskoler skal ha representanter fra studenter og ansatte. Styret skal bestå av minst fem medlemmer. Dersom styret har mer enn ti medlemmer, skal studenter og ansatte ha minst to medlemmer hver. Kravene i likestillings- og diskrimineringsloven § 28 om representasjon av begge kjønn skal være

oppfylt innenfor den enkelte valg- og oppnevningsskrets.

Styret skal være åpent om arbeidet sitt.

Styret skal etablere og gjennomføre systematiske kontrolltiltak for å sikre at krav fastsatt i eller med hjemmel i denne loven oppfylles. Departementet kan gi forskrift om slik internkontroll.

Styret skal sørge for at studentene får den utdanningen som er forutsatt som grunnlag for akkrediteringen, at alle vilkår for eventuelle offentlige tilskudd oppfylles, og at virksomheten drives i samsvar med lover og forskrifter.

Styret selv skal fatte vedtak om at det er forsvarlig å starte opp et nytt studieår. Vedtaket skal fattes før studiestart.

§ 5-2 Delegering

Styret kan delegere avgjørelsesmyndigheten til andre ved institusjonen dersom det ikke er fastsatt i loven at styret selv skal ta avgjørelsen eller det er andre særlige begrensninger i adgangen til å delegere.

§ 5-3 Taushetsplikt

Reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13e gjelder for private universiteter og høyskoler.

§ 5-4 Krav om kjønnsbalanse

Private universiteter og høyskoler skal regnes som offentlige organer etter likestillings- og diskrimineringsloven § 28 om kjønnsbalanse i offentlige utvalg.

Kapittel 6 Statstilskudd, egenbetaling og tilsyn med private universiteter og høyskoler

§ 6-1 Vilkår for statstilskudd

Private institusjoner som er akkreditert som høyskole, vitenskapelig høyskole eller universitet, kan etter søknad til departementet tildeles statstilskudd til å dekke driftskostnader for den akkrediterte virksomheten.

Private høyskoler som ikke har institusjonsakkreditering, kan likevel etter søknad til departementet tildeles statstilskudd til å dekke driftskostnader for studier som er akkreditert av NOKUT, dersom det er særlige samfunnsmessige behov for virksomheten.

Departementet kan gi forskrift om vilkår for statstilskudd.

§ 6-2 Statstilskudd, egenbetaling og utdelinger

Private universiteter og høyskoler skal bruke statstilskudd og egenbetaling fra studentene til akkrediterte studier og innenfor lovens formål.

Private universiteter og høyskoler som mottar statstilskudd, skal la tilskuddet og egenbetaling komme studentene til gode. Institusjonene kan ikke foreta utdelinger.

Private universiteter og høyskoler som mottar statstilskudd, skal ikke bruke statstilskuddet til å dekke driftskostnader for studier til studentgrupper som skal avkreves egenbetaling etter § 2-6.

Private universiteter og høyskoler som ikke mottar statstilskudd, kan ikke foreta utdelinger som fører til at egenkapitalen blir lavere enn 20 prosent av verdien av eiendelene.

Departementet kan gi forskrift om disponering av statstilskudd og egenbetaling, blant annet ved avvikling av akkreditert virksomhet.

§ 6-3 Avtaler med nærstående parter

Private universiteter og høyskoler kan overfor nærstående parter ikke inngå avtaler eller overføre midler på vilkår som avviker fra det som ville vært fastsatt mellom uavhengige parter. Institusjonene må kunne dokumentere at de ikke har avtaler på slike vilkår.

Departementet kan kreve dokumentasjon fra nærstående parter som det er behov for i tilsynet med private universiteter og høyskoler etter første ledd.

Departementet kan gi forskrift om avtaler med nærstående parter, blant annet om hvem som regnes som nærstående, og krav om dokumentasjon.

§ 6-4 Tilsyn med private universiteter og høyskoler

Departementet skal føre tilsyn med private universiteter og høyskoler.

De private institusjonene skal legge til rette for at departementet kan utføre tilsynet. Departementet kan kreve nødvendige og relevante opplysninger og redegjørelser for å kunne utføre tilsynet.

Departementet kan kreve at institusjonens revisor og regnskapsfører utleverer opplysninger etter andre ledd uten at lovbestemt eller avtalt taushetsplikt er til hinder for det.

Departementet kan gi forskrift om tilsyn etter denne paragrafen.

§ 6-5 Rapporteringsplikt

Private universiteter og høyskoler skal rapportere regnskapsinformasjon.

De private institusjonene skal melde fra særskilt til departementet før fusjon, fisjon, salg, omdanning eller avvikling av virksomheten.

Departementet kan gi forskrift om institusjonenes rapporteringsplikt og meldeplikt, blant

annet om hva rapportene og meldingene skal inneholde og hvordan de skal utformes.

§ 6-6 *Krav til regnskap og revisjon*

Unntakene fra plikten til årsberetning og årsregnskap for små foretak i regnskapsloven § 3-1 første ledd andre punktum og andre ledd andre punktum og unntaket fra revisjonsplikten i revisorloven § 2-1, jf. aksjeloven § 7-6 gjelder ikke for private universiteter og høyskoler.

Private universiteter og høyskoler skal ha et økonomisk skille mellom de akkrediterte og de ikke-akkrediterte delene av virksomheten. Det skal gå fram av regnskapene at institusjonene opprettholder et slikt skille.

Departementet kan gi forskrift om krav til regnskap, dokumentasjon og revisjon.

§ 6-7 *Pålegg om retting*

Dersom departementet avdekker brudd på reglene som er fastsatt i eller med hjemmel i denne loven eller i grunnlaget for tilskuddet, kan departementet pålegge private universiteter og høyskoler å rette forholdene innen en gitt frist.

§ 6-8 *Krav om tilbakebetaling av statstilskudd*

Dersom statstilskudd disponeres i strid med reglene som er fastsatt i eller med hjemmel i denne loven eller i grunnlaget for tilskuddet, kan departementet kreve tilskuddet tilbakebetalt. Vedtak om tilbakebetaling av statstilskudd er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 6-9 *Tvangsmulkt og overtredelsesgebyr*

Departementet kan ilegge private universiteter og høyskoler tvangsmulkt for å sikre at pålegg om retting etter § 6-7 blir fulgt. Tvangsmulkten skal fastsettes som løpende dagmulkt fra utløpet av fristen som er satt i pålegget, og inntil pålegget er fulgt opp.

Departementet kan ilegge private universiteter og høyskoler overtredelsesgebyr dersom en institusjon eller noen som opptrer på vegne av institusjonen, forsettlig eller uaktsomt overtrer regler som er fastsatt i eller med hjemmel i denne loven.

Departementet kan gi forskrift om tvangsmulkt og overtredelsesgebyr etter denne paragrafen.

§ 6-10 *Tilbaketrekking av akkreditering*

Dersom private universiteter eller høyskoler ikke følger pålegg om retting av alvorlige forhold innen en gitt frist, jf. § 6-7, kan departementet trekke akkrediteringen av institusjonen eller studietilbudet tilbake.

Departementet kan gi forskrift om saksbehandling ved tilbaketrekking av akkreditering etter første ledd.

Kapittel 7 Ansettelser

§ 7-1 *Likestilling*

Universiteter og høyskoler skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene, for annen likestilling og for å hindre diskriminering, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 26.

Dersom ett kjønn er klart underrepresentert innenfor en stillingskategori av undervisnings- og forskningsstillinger, skal de som er av det kjønn, spesielt oppfordres til å søke. Dersom søkere er likt eller tilnærmet likt kvalifisert, skal det legges vekt på å oppnå likestilling mellom kjønn.

§ 7-2 *Ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger*

Undervisnings- og forskningsstillinger skal lyses ut med kvalifikasjonskrav med mindre annet er fastsatt i lov, forskrift eller tariffavtale.

Ansettelser i undervisnings- og forskningsstillinger skal gjøres på grunnlag av en innstilling. Innstillingen skal baseres på kvalifikasjonskravene i utlysingen og en vurdering fra en sakkyndig komite. Begge kjønn skal være representert i den sakkyndige komiteen. I stillinger hvor det stilles krav om utdanningsfaglig kompetanse, skal det vurderes særskilt om søkerne oppfyller dem. Styret selv bestemmer hvem som skal innstille og fastsetter nærmere regler om innstilling.

Ansettelsesorganet kan i særskilte tilfeller fra-vike kravet om sakkyndig vurdering for undervisnings- og forskningsstillinger som ikke er første- eller professorstillinger.

Styret kan opprette ett eller flere ansettelsesutvalg som skal ansette personer i undervisnings- og forskningsstillinger. Styret selv skal fastsette sammensetningen av ansettelsesutvalgene. Studentene skal være representert i ansettelsesutvalget, dersom ikke styret enstemmig bestemmer noe annet.

Departementet kan gi forskrift om framgangsmåten og kriteriene for ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskningsstillinger.

§ 7-3 *Midlertidig ansettelse i undervisnings- og forskningsstillinger*

Dersom ingen søkere tilfredsstillt kvalifikasjonskravene for ansettelse i en utlyst undervisnings- og forskningsstilling, og det på grunn av undervisningssituasjonen er helt nødvendig å ansette noen, kan et universitet eller en høyskole

ansette en søker midlertidig i inntil ett år i en lavere stilling. Søkeren må oppfylle kvalifikasjonskravene til den lavere stillingen.

Permisjoner som den ansatte har krav på etter lov eller tariffavtale, skal ikke medregnes ved beregning av ansettelsesperioden etter første ledd.

§ 7-4 Særskilte ansettelsesregler for statlige universiteter og høyskoler

Ved statlige universiteter og høyskoler skal styret selv ansette avdelingsledere og administrative leder. Styret selv kan fastsette at avdelingsleder skal ansette leder for grunnenhet.

Ansettelse av prorektor, leder for avdeling og grunnenhet og administrerende direktør etter § 4-7 skal gjøres på grunnlag av innstilling fra et innstillingsutvalg. Styret selv skal fastsette innstillingsutvalgets sammensetning. Studentene skal være representert i innstillingsutvalget, dersom ikke styret enstemmig bestemmer noe annet.

Dersom styret ansetter noen i en annen administrativ lederstilling enn nevnt i andre ledd, skal det gjøres etter innstilling fra rektor, eller administrerende direktør dersom rektor er valgt etter § 4-6.

Ansettelse i tekniske eller administrative stillinger gjøres av et ansettelsesråd som er oppnevnt etter reglene i statsansatteloven. Styret bestemmer om det skal være ett eller flere ansettelsesråd ved institusjonen.

§ 7-5 Vikar for valgt eller åremålsansatt leder ved statlige universiteter og høyskoler

Ved statlige universiteter og høyskoler skal en vikar for en arbeidstaker som har permisjon for å være valgt eller åremålsansatt leder, fratrukket stillingen uten oppsigelse etter fire år.

Dersom vikariatet har vart i mer enn tre år, skal personen om mulig tilbys annen passende stilling i virksomheten. Vikaren får også fortrinnsrett til ansettelse i staten på samme vilkår som etter statsansatteloven § 24.

§ 7-6 Ansettelse på åremål

Ansettelse på åremål kan brukes for

- a. rektor
- b. prorektor
- c. leder for avdeling og grunnenhet
- d. undervisnings- og forskningsstillinger hvor skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse er et vesentlig element i kompetansen som kreves
- e. stillinger på innstegsvilkår
- f. postdoktorer
- g. stipendiater
- h. spesialistkandidater

- i. vitenskapelige assistenter
- j. studentombud

Åremålsperioden etter første ledd bokstav a, b og c skal være fire år. Ingen kan være ansatt på åremål etter bokstav a og b i en sammenhengende periode på mer enn åtte år, og ikke mer enn tolv år etter bokstav c. Dersom særlige grunner taler for det, kan departementet, etter forslag fra styret, fastsette en annen åremålsperiode enn fire år.

Åremålsperioden etter første ledd bokstav e skal være seks til sju år. Åremålsperioden etter første ledd bokstav f og g skal være tre til fire år. Åremålsperioden etter første ledd bokstav h skal være to til fire år. Åremålsperioden etter første ledd bokstav i skal være inntil to år. Åremålsperioden etter første ledd bokstav d og j skal være fire til seks år.

For stillinger etter første ledd bokstav d til i kan ingen være ansatt i mer enn én åremålsperiode i samme stillingskategori ved samme institusjon. For stillinger etter første ledd bokstav j kan ingen være ansatt på åremål i en sammenhengende periode på mer enn tolv år.

Departementet kan gi forskrift om framgangsmåten og kriteriene for ansettelse, om varighet og om arbeidets omfang og innhold for stillinger etter første ledd bokstav f til i. Departementet kan gi forskrift om beregning av ansettelsestid for stipendiater etter statsansatteloven § 9.

For stillinger etter første ledd bokstav e, kan departementet gi forskrift om vilkår for å ansette i stillingen og om varighet. Dersom de fastsatte kompetansekravene er oppfylt, skal den aktuelle personen ansettes i fast stilling ved utløpet av åremålsperioden.

§ 7-7 Særregel om ekstraervert

Universiteter og høyskoler kan ansette personer i ekstraervert på åremål i inntil 20 prosent av en undervisnings- og forskningsstilling.

Åremålsperioden skal være fra to til seks år.

Departementet kan gi forskrift om varighet.

§ 7-8 Ansettelse uten utlysning

Dersom særlige grunner taler for det, kan styret selv ansette personer i undervisnings- og forskningsstillinger uten at stillingene er lyst ut først. Dette gjelder ikke dersom mer enn ett medlem av styret motsetter seg det.

Dersom særlige grunner taler for det, kan styret ved statlige universiteter og høyskoler selv ansette personer i stillinger som prorektor eller leder for avdeling og grunnenhet uten at stillingen er lyst ut først.

§ 7-9 *Enerett til bruk av visse stillingstitler*

Stillingstittelen professor kan bare brukes om stillinger på høyeste vitenskapelige eller kunstneriske nivå ved universiteter og høyskoler.

Den som har hatt stilling som professor i minst ti år, eller som etter kortere tjenestetid blir pensjonert fra en slik stilling, har rett til å bruke tittelen etter fratreden fra stillingen.

Den som er avskjediget eller fradømt sin stilling som professor, har ikke rett til å bruke stillingstittelen professor.

Den som forsettlig eller uaktsomt bruker tittelen professor i strid med denne paragrafen, alene eller som del av en tittel, kan straffes med bøter.

Departementet kan gi forskrift om at andre titler på undervisnings- og forskningsstillinger skal gis tilsvarende beskyttelse.

§ 7-10 *Klage på vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed ved statlige universiteter og høyskoler*

Klage på vedtak om ordensstraff, oppsigelse, suspensjon og avskjed avgjøres av styret selv eller av departementet når vedtaket er fattet av styret.

Kapittel 8 Opptak til høyere utdanning

§ 8-1 *Krav for opptak til høyere utdanning*

Søkere skal ha generell studiekompetanse for å være kvalifisert for opptak til studier ved universiteter og høyskoler. Med generell studiekompetanse menes fullført og bestått studieforberedende norsk videregående opplæring.

Departementet kan gi forskrift om generell studiekompetanse og om at også annen utdanning eller kombinasjon av utdanning og yrkespraksis kan gi generell studiekompetanse.

Departementet kan gi forskrift om unntak fra kravet om generell studiekompetanse for enkelte studier eller emner.

Departementet kan gi forskrift om at institusjonene i særskilte tilfeller kan gi søkere dispensasjon fra kravet om generell studiekompetanse ved opptak til et enkelt studium, dersom søkerne har de nødvendige faglige forutsetningene for det aktuelle studiet.

Departementet kan gi forskrift om spesielle opptakskrav dersom hensynet til gjennomføringen av studiet eller utøvelse av yrket gjør det nødvendig.

Institusjonene kan gi forskrift om faglige minstekrav ved opptak til høyere grads studier.

§ 8-2 *Opptak på grunnlag av realkompetanse*

Universiteter og høyskoler kan gi en søker som er 25 år eller eldre i opptaksåret, og som ikke har generell studiekompetanse, opptak til et studium dersom søkeren på grunnlag av realkompetanse har de nødvendige faglige forutsetningene for det aktuelle studiet.

§ 8-3 *Adgangsregulering til et bestemt studium*

Departementet kan gi forskrift om adgangsregulering til et bestemt studium dersom det er nødvendig etter en samlet vurdering av utdanningen i landet.

Dersom kapasitetshensyn eller ressurs-hensyn krever det, kan styret selv regulere adgangen til et enkelt studium eller deler av det innenfor de rammene og målene som settes av departementet.

§ 8-4 *Rangering*

Departementet kan gi forskrift om rangering av søkere for opptak til studier ved universiteter og høyskoler, blant annet om positiv særbehandling ved opptak til et bestemt studium.

§ 8-5 *Gjennomføring av opptak*

Departementet kan gi forskrift om nasjonal samordning av opptaket til studier ved universiteter og høyskoler, og om dokumentasjon, saksbehandling og klagebehandling.

Det skal være eget opptak til høyere grads studier.

Institusjonene og den nasjonale opptakstjenesten kan behandle personopplysninger om en søker når det er nødvendig for å behandle en søknad om opptak. Opplysninger som er nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10, kan behandles dersom den registrerte har gitt opplysningene eller har gitt tillatelse til å innhente dem.

Departementet kan gi forskrift om behandlingen av personopplysninger ved gjennomføring av opptak, blant annet om formålet med behandlingen, behandlingsansvar, hvilke personopplysninger som kan behandles, bruk av automatiserte avgjørelser og om adgangen til innhenting, viderebehandling, utlevering og tilgang til personopplysninger.

Kapittel 9 Godkjenning av utdanning og kompetanse

§ 9-1 *Faglig godkjenning av utdanning fra andre norske universiteter og høyskoler*

Universiteter og høyskoler skal godkjenne utdanning fra andre norske universiteter og høyskoler som del av en students utdanning ved insti-

tusjonen og med samme antall studiepoeng, dersom utdanningen gir et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for det aktuelle studiet ved den godkjennende institusjonen.

Ved godkjenning trenger ikke studenten å ta tilsvarende emner på nytt. Det skal ikke gis dobbel uttelling for samme faginnhold innenfor samme grad.

Utdanninger som er akkreditert etter den tidligere privathøyskoleloven eller tidligere ordninger for akkreditering av høyere utdanning, likestilles med akkreditert utdanning etter denne loven.

§ 9-2 *Faglig godkjenning av utdanning som ikke er regulert av denne loven, og av dokumentert realkompetanse*

Universiteter og høyskoler kan godkjenne utdanning fra norske institusjoner som ikke er regulert av denne loven, utenlandsk utdanning som ikke er høyere utdanning, og dokumentert realkompetanse som del av en students utdanning ved institusjonen dersom studenten har oppnådd et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for det aktuelle studiet ved den godkjennende institusjonen.

Ved godkjenning trenger ikke studenten å ta tilsvarende emner på nytt, og studenten skal få uttelling i studiepoeng tilsvarende det læringsutbyttet som kreves for det aktuelle studiet ved den godkjennende institusjonen.

§ 9-3 *Faglig godkjenning av utenlandsk høyere utdanning*

Universiteter og høyskoler kan godkjenne utenlandsk høyere utdanning som del av en students utdanning ved institusjonen dersom utdanningen gir et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for det aktuelle studiet ved den godkjennende institusjonen.

Dersom den høyere utdanningen er gjennomført i en stat som har ratifisert Lisboakonvensjonen eller UNESCOs globale konvensjon, skal institusjonen godkjenne utdanningen med mindre institusjonen kan påvise betydelige forskjeller mellom utdanningen det er søkt om godkjenning for, og utdanningen den sammenlignes med.

Ved godkjenning trenger ikke studenten å ta tilsvarende emner på nytt, og studenten skal få uttelling i studiepoeng tilsvarende det læringsutbyttet som er fastsatt for det aktuelle studiet ved den godkjennende institusjonen.

§ 9-4 *Godkjenning av faglig jevngodhet for fullført grad fra utenlandsk høyere utdanning*

Institusjonsakkrediterte universiteter og høyskoler kan godkjenne en grad som er fullført ved utenlandske universiteter eller høyskoler, som faglig jevngod med et studium ved institusjonen. Dersom graden blir godkjent, har søkeren rett til å bruke tittelen som er fastsatt for studiet som den utenlandske utdanningen er jevngod med.

§ 9-5 *Faglig godkjenning av udokumentert utenlandsk høyere utdanning*

Institusjonsakkrediterte universiteter og høyskoler kan godkjenne en utenlandsk høyere utdanning som helt eller delvis ikke kan dokumenteres, dersom søkeren har oppnådd et læringsutbytte tilsvarende det som er fastsatt for det aktuelle studiet ved den godkjennende institusjonen. Institusjonen kan kreve at søkeren avlegger prøve til kontroll av læringsutbyttet.

§ 9-6 *Vederlag for faglig vurdering av utenlandsk doktorgrad*

Universiteter og høyskoler kan kreve et vederlag fra søkere for å dekke institusjonens utgifter til faglig vurdering av utenlandsk doktorgrad. Det kan ikke kreves slikt vederlag når personen søker en utlyst stilling ved institusjonen hvor det er krav om doktorgrad for ansettelse.

§ 9-7 *Generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning*

Departementet kan gi generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning etter søknad fra enkeltpersoner dersom utdanningen i nivå og omfang er likestilt med akkreditert norsk høyere utdanning, jf. §§ 3-2, 3-7 og 3-8.

Vedtak om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning skal være i samsvar med Lisboakonvensjonen og UNESCOs globale konvensjon.

Vedtak om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning kan bare påklages av søkeren.

§ 9-8 *Behandling av søknader om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning*

Ved behandling av søknader om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning etter § 9-7 kan det behandles personopplysninger, inkludert personopplysninger som er nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10.

Vedtak om generell godkjenning kan fattes ved helt eller delvis automatisert saksbehandling.

Søkeren kan kreve at vedtaket overprøves manuelt.

Fødselsnummer, D-nummer og informasjon om at en person har godkjenningsvedtak etter § 9-7, kan deles automatisk med en portal for deling av vitnemål og dokumentasjon av kompetanse, jf. § 15-1. Vedtak kan deles bare når den registrerte har bestemt det.

§ 9-9 *Samordning av vedtak om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning*

Alle som fatter vedtak om godkjenning av utenlandsk høyere utdanning etter §§ 9-3 til 9-5 og 9-7, skal samordne praksisen sin for godkjenning av utenlandsk høyere utdanning.

Vedtak om godkjenning skal registreres i et register for samordning av godkjenning av utenlandsk høyere utdanning. Departementet kan gi forskrift om registeret og om behandlingen av personopplysninger, blant annet om formålet med behandlingen, behandlingsansvar, hvilke opplysninger som kan registreres, og om hvem, og om innhenting, viderebehandling, utlevering og tilgang til personopplysninger.

§ 9-10 *Forskrift om godkjenning*

Departementet kan gi forskrift om godkjenning av norsk og utenlandsk høyere utdanning, annen utdanning og dokumentert realkompetanse. Departementet kan også gi forskrift om saksbehandling og klagebehandling.

Kapittel 10 Læringsmiljø, studentrettigheter og studentrepresentasjon

§ 10-1 *Læringsmiljøet ved universiteter og høyskoler*

Universiteter og høyskoler skal sørge for at læringsmiljøet på institusjonen er forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studentenes helse, sikkerhet og velferd.

Læringsmiljøet er de forholdene som virker inn på studentenes muligheter til å tilegne seg kunnskap, og som er av betydning for studentenes fysiske og psykososiale helse. I læringsmiljøet inngår fysiske, digitale, organisatoriske, pedagogiske og psykososiale forhold.

Institusjonens arbeid med læringsmiljøet skal dokumenteres og inngå i institusjonens interne system for kvalitetssikring etter § 3-5.

Institusjonen skal samarbeide med student-samskipnaden om å legge til rette for et godt læringsmiljø og god studentvelferd.

Departementet kan gi forskrift om krav til læringsmiljøet.

§ 10-2 *Universell utforming*

Universiteter og høyskoler skal sørge for at institusjonens alminnelige funksjoner er universelt utformet. Plikten til universell utforming omfatter institusjonens fysiske omgivelser og informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT), blant annet det digitale læringsmiljøet.

Plikten gjelder ikke utforming som innebærer en uforholdsmessig byrde for institusjonen, jf. likestillings- og diskrimineringsloven §§ 17 og 18.

§ 10-3 *Plikt til å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering*

Universiteter og høyskoler skal arbeide for å forebygge og forhindre trakassering og seksuell trakassering i læringsmiljøet, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 13 sjette ledd.

§ 10-4 *Rett til å varsle og forbud mot gjengjeldelse*

Studenter har rett til å varsle om kritikkverdige forhold ved universitetet eller høyskolen. Gjengjeldelse mot studenter som varsler, er forbudt.

§ 10-5 *Individuell tilrettelegging for studenter*

Studenter med funksjonsnedsettelse og studenter med særskilte behov har rett til egnet individuell tilrettelegging av lærested, undervisning, praksis, læremidler og eksamen.

Retten gjelder ikke tilrettelegging som innebærer en uforholdsmessig byrde for institusjonen. Når institusjonen skal vurdere om tilretteleggingen innebærer en uforholdsmessig byrde, skal det særlig legges vekt på

- tilretteleggingens effekt
- kostnadene ved tilretteleggingen
- institusjonens ressurser.

Tilretteleggingen må ikke føre til en reduksjon av de faglige kravene som stilles i det enkelte studiet. For å bestå må studentene oppnå det læringsutbyttet som kreves for studiet.

Plikten til å tilrettelegge for studenter som deltar i studier på Svalbard, gjelder så langt det er mulig og rimelig.

§ 10-6 *Tilrettelegging for gravide studenter og rett til foreldrepermisjon*

Gravide studenter har rett til utsatt eksamen dersom eksamensdatoen er i perioden mellom tre uker før termin og seks uker etter fødsel. Barnets andre forelder har rett til utsatt eksamen dersom eksamensdatoen er i perioden mellom fødsel og to uker etter fødsel.

En student som får barn under studiene, har rett til fra studiene under svangerskap og permisjon til omsorg for barn. I permisjonsperioden har studenten fortsatt studierett og rett til å gå opp til eksamen ved institusjonen. Etter endt permisjon har studenten rett til å gjenoppta studiene på tilsvarende nivå som før permisjonen, og universiteter og høyskoler skal legge til rette for at studenten kan gjenoppta studiene så raskt som mulig.

Reglene i arbeidsmiljøloven §§ 12-1 til 12-5 og § 12-7 gjelder så langt de passer.

Institusjonene kan gi forskrift om tilrettelegging etter denne paragrafen.

§ 10-7 *Permisjon fra studier*

Studenter har rett til permisjon fra studiene når de er i tjeneste etter forsvarsloven § 17, når de har verv i studentpolitiske eller folkevalgte organer, og når det foreligger andre særlige grunner. Studentene skal få permisjon så lenge behovet tilsier det.

I permisjonsperioden har studenten fortsatt studierett og rett til å gå opp til eksamen ved institusjonen.

Institusjonene kan gi forskrift om permisjon.

§ 10-8 *Studentombud*

Universiteter og høyskoler skal sørge for at alle studentene har tilgang til et studentombud.

Studentombudet skal gi studenter råd og hjelp i saker som er knyttet til studiesituasjonen, og bidra til å ivareta studentenes rettssikkerhet overfor institusjonen.

Studentombudet kan ikke instrueres i sitt virke. Studentombudet kan selv bestemme om ombudet skal bistå en student i en sak. Studentombudet har ikke selv myndighet til å avgjøre saker.

Studentombudet har taushetsplikt om opplysninger om noens personlige forhold som ombudet får kjennskap til i forbindelse med arbeidet sitt. Forvaltningsloven §§ 13 til 13 e og 13 g gjelder tilsvarende.

§ 10-9 *Tilsyn med læringsmiljøet*

Arbeidstilsynet skal føre tilsyn med at det fysiske og psykososiale læringsmiljøet er forsvarlig, jf. § 10-1 første ledd. Arbeidsmiljøloven kapittel 18 om tilsyn og tvangsmidler m.m. gjelder så langt det passer.

Digitaliseringsdirektoratet skal føre tilsyn med det digitale læringsmiljøet.

Departementet kan gi forskrift om tilsyn med læringsmiljøet.

§ 10-10 *Læringsmiljøutvalg*

Universiteter og høyskoler skal ha minst ett læringsmiljøutvalg.

Læringsmiljøutvalget skal bidra til at § 10-1 følges, og sikre at studentene kan medvirke i prosessene som gjelder læringsmiljøet.

Studentene og institusjonen skal ha like mange representanter i læringsmiljøutvalget. Utvalget skal velge leder hvert år. Lederen skal annethvert år velges fra institusjonens representanter og annethvert år fra studentenes representanter.

§ 10-11 *Studentorgan*

Studentene kan opprette et studentorgan for å ivareta studentenes interesser og fremme studentenes synspunkter overfor styret ved universitetet eller høyskolen. Tilsvarende kan studentene ved den enkelte avdeling eller grunnenhet opprette et studentorgan for avdelingen eller grunnenheten. Representanter til studentorganene skal velges blant studentene.

Universiteter og høyskoler skal legge forholdene til rette for at studentorganene kan drive sitt arbeid. Institusjonen skal dokumentere omfanget av tilretteleggingen.

Studentorganene skal høres i alle saker som angår studentene.

§ 10-12 *Studentenes representasjon i universiteters og høyskolars organer*

Studenter skal utgjøre minst 20 prosent av medlemmene i alle kollegiale organer ved universiteter og høyskoler som har avgjørelsesmyndighet. Dersom 20 prosent ikke utgjør mer enn ett medlem, kan studentene møte med ytterligere én student med tale- og forslagsrett.

Første ledd kan fravikes dersom organet som har delegert myndighet til det kollegiale organet, enstemmig bestemmer det.

Kapittel 11 Undervisning, eksamen, sensur, klage og vitnemål

§ 11-1 *Studieplan*

Universiteter og høyskoler skal fastsette studieplaner for det faglige innholdet og læringsutbyttet i studiene.

Institusjonene kan gi forskrift om studentenes progresjon som vilkår for studierett.

§ 11-2 *Studiepoeng og studieår*

Studiepoeng er et mål på studentenes arbeidsbelastning, slik at ett studieår på fulltid i omfang og læringsutbytte tilsvarer 60 studiepoeng.

Studieåret skal være 10 måneder dersom det ikke er særskilte grunner til å ha annen lengde på studieåret. Universitetene og høyskolene fastsetter undervisningsterminene.

§ 11-3 Faglig oppfølging – individuell utdanningsplan

Universiteter og høyskoler skal sørge for god faglig oppfølging av studentene.

Studenter som tar studier som gir 60 studiepoeng eller mer, skal ha en individuell utdanningsplan som er utarbeidet av institusjonen i samarbeid med studenten.

Utdanningsplanen skal inneholde institusjonens ansvar og forpliktelser overfor studenten og studentens forpliktelser overfor institusjonen.

Departementet kan gi forskrift om innholdet i utdanningsplanen.

§ 11-4 Rett til å gå opp til eksamen

Den som oppfyller kravene til opptak etter §§ 8-1 og 8-2 og som har betalt semesteravgift etter studentsamskipnadsloven § 10 andre ledd, har rett til å gå opp til eksamen. Dette gjelder også personer som ikke er tatt opp som student på det aktuelle studiet. Reglene i §§ 11-5 til 11-12 gjelder da tilsvarende.

Universiteter og høyskoler kan gi forskrift om andre aktiviteter som er obligatoriske for at studentene skal kunne gå opp til eksamen.

Institusjonene kan også gi forskrift om adgangen til å gå opp til eksamen og oppmeldingsfrist for personer som ikke er tatt opp som student på det aktuelle studiet, og om eksamensavgift. Eksamensavgiften skal dekke institusjonens merutgifter ved å holde eksamen for denne gruppen.

§ 11-5 Skriftspråk ved eksamen

Studenter kan velge å få skriftlige eksamensoppgaver på enten bokmål eller nynorsk. Departementet kan gi forskrift om skriftspråk ved eksamen, også om unntak fra denne paragrafen.

§ 11-6 Gjennomføring av eksamen

Universiteter og høyskoler skal sørge for at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvd og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte. Vurderingen skal sikre det faglige nivået på studiet. Institusjonene skal enten ha ekstern sensor ved sensur av den eksamen eller ekstern evaluering av eksamens- og sensurordningen.

Den muntlige delen av en eksamen skal være offentlig med mindre hensynet til gjennomføringen av eksamenen tilsier noe annet. En institusjon

kan gjøre unntak fra regelen om offentlig eksamen dersom det er særlige grunner for det.

Institusjonene gir forskrift om gjennomføring av eksamen, vilkår for å gå opp til eksamen på nytt og for adgang til ny praksisperiode.

§ 11-7 Gjennomføring av sensur

Universiteter og høyskoler skal oppnevne sensor ved eksamen. Karakteren ved sensur skal være bestått eller ikke bestått, eller en gradert skala med fem trinn fra A til E for bestått og F for ikke bestått.

Det skal være minst to sensorer, hvorav minst én ekstern, ved sensur av studentenes selvstendige arbeid i høyere grad. Det skal være to sensorer ved sensur av bacheloroppgaver eller lignende selvstendig arbeid på lavere grad, eksamener som ikke er etterprøvbare, og eksamener som alene utgjør 15 studiepoeng eller mer.

Institusjonene skal utarbeide skriftlig sensorveiledning til alle eksamener. Sensorveiledningen skal være tilgjengelig for studentene etter at karakteren er fastsatt.

Sensuren skal foreligge innen 15 virkedager fra eksamen er avlagt, dersom ikke særlige grunner gjør det nødvendig å bruke mer tid. Institusjonene kan gi midlertidig forskrift om lengre frist for enkelte eksamener dersom det ikke er mulig å skaffe det antallet kvalifiserte sensorer som trengs for å avvikle sensuren innen 15 virkedager. Institusjonene kan gi forskrift om lengre frist enn 15 virkedager for større skriftlige arbeider.

§ 11-8 Rett til begrunnelse for karakter

En student har rett til å få en begrunnelse for sensurvedtaket sitt. Studenten må kreve begrunnelse innen én uke etter at sensurvedtaket er kunngjort for studenten.

Ved muntlige, utøvende eller praktiske eksamener må studenten kreve begrunnelse umiddelbart etter at sensurvedtaket er meddelt studenten.

Studenten skal få begrunnelse for karakteren innen to uker etter at studenten har bedt om det. Begrunnelsen skal inneholde de generelle prinsippene som er lagt til grunn for sensurvedtaket, og vurderingen av studentens prestasjon.

§ 11-9 Klage på formelle feil ved eksamen

En student som har vært oppe til eksamen, kan klage på formelle feil innen tre uker etter at studenten ble eller burde vært kjent med den formelle feilen.

Dersom institusjonen mener det er begått feil som kan ha hatt betydning for studentens prestasjon eller for sensurvedtaket, skal institusjonen

opphøve sensurvedtaket. Dersom feilen kan rettes ved ny sensur av innleverte arbeider, skal institusjonen gjennomføre ny sensur. Dersom feilen ikke kan rettes ved ny sensur av innleverte arbeider, skal institusjonen avholde ny eksamen med nye sensorer. Studenten kan klage etter reglene i § 11-10 på den karakteren som blir fastsatt ved ny sensur.

Dersom institusjonen mener det ikke er begått feil som kan ha hatt betydning for studentens prestasjon eller for sensurvedtaket, skal saken sendes til klageinstansen for vurdering.

Dersom institusjonen mener det er begått formelle feil og det er rimelig å anta at det kan ha hatt betydning for andre studenters prestasjon eller sensurvedtak, kan institusjonen oppheve sensurvedtaket også for andre studenter enn den som har klaget på formelle feil. Institusjonen kan da vedta ny sensur eller ny eksamen. Studenter som ikke har klaget over formelle feil, men som likevel blir berørt av institusjonens vedtak, kan klage på vedtaket.

Klageinstansen kan oppheve sensurvedtaket og vedta ny sensur eller ny eksamen for den som har klaget på formelle feil. Klageinstansen kan ikke oppheve sensurvedtaket eller vedta ny sensur eller ny eksamen for andre enn den som har klaget over formelle feil. Dersom klageinstansen mener at institusjonens vurdering av saken er mangelfull, kan klageinstansen sende saken tilbake til institusjonen for ny vurdering.

Dersom en student har krevd begrunnelse etter § 11-9 eller klaget på karakteren etter § 11-10, løper fristen for å klage på formelle feil fra studenten har fått begrunnelsen for karakteren eller resultatet fra klagen på karakteren.

Styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker, jf. § 14-1, er klageinstans for institusjonens vedtak etter denne paragrafen.

§ 11-10 Klage på karakter

En student kan klage skriftlig på sensurvedtaket sitt innen tre uker etter at eksamensresultatet er kunngjort. Dersom studenten har bedt om begrunnelse etter § 11-9, eller klaget over formelle feil etter § 11-8, løper klagefristen fra studenten har fått begrunnelsen for karakteren eller resultatet av klagen på formelle feil.

Det er individuell klagerett ved gruppeeksamen. En endring av karakter etter klage ved gruppeeksamen vil bare gjelde for den som har klaget.

Ved bruk av løpende vurdering kan institusjonen bestemme om studenten kan klage på karakteren på den enkelte prestasjonen eller om studenten bare kan klage på sensurvedtaket for emnet.

Sensur av muntlig prestasjon, praksis og lignende som etter sin art ikke lar seg etterprøve, kan ikke påklages.

§ 11-11 Gjennomføring av klagesensur

Dersom en student klager på karakteren, skal universiteter og høyskoler gjennomføre en klagesensur uten ugrunnet opphold.

Det skal være minst to nye sensorer, hvorav minst én ekstern, ved klagesensuren. Sensorene skal ikke få opprinnelig karakter, opprinnelig sensors begrunnelse for denne eller studentens begrunnelse for klagen.

I klagesensuren kan karakteren endres både til gunst og ugunst for studenten. Dersom karakteren i klagesensuren avviker med to eller flere karakterer fra karakteren i den opprinnelige sensuren, skal institusjonen vurdere saken på nytt før den endelige karakteren fastsettes.

Dersom det opprinnelige sensurvedtaket var fastsatt på grunnlag av både skriftlig og muntlig eksamen og karakteren på den skriftlige delen av eksamen endres ved ny sensur, skal institusjonen avholde en ny muntlig eksamen for å fastsette den endelige karakteren.

§ 11-12 Vitnemål og annen dokumentasjon av resultater

Universiteter og høyskoler skal utstede vitnemål om oppnådd grad og annen fullført utdanning.

En institusjon kan utstede vitnemål bare dersom minst 60 av studiepoengene som skal inngå i grunnlaget for vitnemålet, er avlagt ved institusjonen.

Det skal framgå av vitnemålet om utdanningen er gitt i samarbeid med andre institusjoner, jf. § 3-8 første ledd.

Institusjonene skal samtidig med vitnemålet utstede et vitnemålstillegg som nærmere beskriver den enkeltes kvalifikasjoner til bruk ved godkjenning av kvalifikasjonene i utlandet.

Institusjonene skal på forespørsel gi dokumentasjon av resultater til studenter som ikke har fullført utdanningen.

For personer som ikke er tatt opp som student på det aktuelle studiet, skal institusjonen angi på vitnemålet eller i annen dokumentasjon av resultatet, om kunnskapene og ferdighetene er prøvd på en annen måte enn for studenter som er tatt opp ved studiet.

Institusjonene kan legge til rette for at opplysninger om vitnemål og annen dokumentasjon av resultater automatisk kan deles via en portal for deling av vitnemål og dokumentasjon av kompetanse, jf. § 15-1.

Kapittel 12 Regler om adferd og reaksjoner

§ 12-1 *Falske dokumenter*

Den som har søkt om opptak til studier, godkjenning av utdanning eller godkjenning av kompetanse ved å bruke falske dokumenter, skal få dokumentene inndratt og skal ikke gis opptak eller få godkjent utdanning. Det kan gis en karantenetid i inntil ett år. Dersom det er gitt opptak eller godkjenning av en utdanning på grunnlag av falske dokumenter, skal opptaket eller godkjenningen annulleres.

Eksamener og obligatoriske aktiviteter kan annulleres dersom en student har fått godkjent eller skaffet seg adgang til dem ved hjelp av falske dokumenter. En student som har opptrådt forsettlig eller grovt uaktsomt, kan utestenges fra institusjonen og fratras retten til å gå opp til eksamen ved universiteter og høyskoler i inntil ett år.

Vedtak om inndragning av dokumenter, karantenetid og utestenging ved et universitet eller en høyskole, fattes med to tredels flertall av styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker, jf. § 14-1.

Dersom den som behandler saker om opptak eller om godkjenning av utdanning og kompetanse etter denne loven, oppdager at en søker eller student har levert falske dokumenter, skal forholdet anmeldes til politiet.

Dersom en eksamen eller en obligatorisk aktivitet blir annullert, skal studenten levere tilbake eventuelle vitnemål eller annen dokumentasjon av resultater til institusjonen. Dersom en student ikke leverer vitnemålet eller annen dokumentasjon av resultater tilbake innen gitt frist, kan institusjonen kreve namsmannens hjelp til tilbakelevering i samsvar med reglene i tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 13.

Departementet kan gi forskrift om hva som anses som falske dokumenter.

§ 12-2 *Krav om politiattest*

I studier der studenter kan komme i kontakt med mindreårige som del av klinisk undervisning eller praksis, kan universiteter og høyskoler kreve at studentene legger fram politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd. Attesten kan kreves framlagt enten ved opptak til eller underveis i studiet. I tillegg gjelder særlige regler om politiattest for bestemte typer yrkesutøvelse tilsvarende for studenter som deltar i praksis eller klinisk undervisning.

Universiteter og høyskoler kan utestenge en student fra praksis og klinisk undervisning dersom studenten er dømt eller har vedtatt forelegg

for forhold som innebærer at det må anses uforvarlig at studenten deltar i arbeid med pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre.

En student som er siktet eller tiltalt for straffbart forhold som er omtalt i politiregisterloven § 39 første ledd eller i politiattester etter første ledd, kan midlertidig utelukkes fra praksis og klinisk undervisning til en rettskraftig dom foreligger eller saken er henlagt, dersom det er nødvendig av hensyn til sikkerheten eller behandlingsmiljøet for pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre som studenten vil komme i kontakt med.

Vedtak om utestenging og utelukkelse fra klinisk undervisning og praksis fattes av styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker, jf. § 14-1.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av kravet om politiattest, blant annet om saksbehandling og frister.

§ 12-3 *Skikkethetsvurdering*

Departementet kan fastsette at universiteter og høyskoler på enkelte studier skal gjøre en vurdering av om den enkelte student er skikket for yrket.

Institusjonene skal gjennom hele studiet gjøre en løpende skikkethetsvurdering av alle studenter dersom det er fastsatt krav om skikkethetsvurdering på det aktuelle studiet. For å få vitnemål må studenten være vurdert som skikket for yrket.

Dersom det er begrunnet tvil om en student er skikket, skal institusjonen igangsette sak om særskilt skikkethetsvurdering. En student som utgjør en mulig fare for dem som studenten kommer i kontakt med under praksis og i framtidig yrkesutøvelse, er ikke skikket for yrket.

En student som ikke er skikket for yrket, kan utestenges fra studiet i inntil fem år. En student skal ikke utestenges for en lengre periode enn det som er nødvendig ut fra årsaken til at studenten er vurdert som uskikket.

Vedtak etter denne paragrafen fattes av styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker, jf. § 14-1, etter innstilling fra en egen skikkethetsnemnd. Vedtak om at en student ikke er skikket, og om utestenging, fattes med minst to tredels flertall.

Departementet gir forskrift om skikkethetsvurdering, blant annet om hvilke studier som skal omfattes av en skikkethetsvurdering, kriterier for vurderingen og saksbehandlingen.

§ 12-4 *Uredelig opptreden og fusk*

Dersom en student ved uredelig opptreden forsettlig eller grovt uaktsomt har skaffet seg

adgang til eksamen eller obligatoriske aktiviteter, kan eksamenen eller aktiviteten annulleres.

Dersom en student forsettlig har forsøkt å fuske eller forsettlig eller grovt uaktsomt har fusket i forbindelse med gjennomføringen av eksamen eller obligatoriske aktiviteter eller forut for endelig sensur, kan eksamenen eller aktiviteten annulleres.

En student som har opptrådt som beskrevet i første og andre ledd, kan utestenges fra institusjonen og fratras retten til å gå opp til eksamen ved alle universiteter og høyskoler i inntil ett år. I særlig grove tilfeller kan studenten utestenges i inntil to år.

En student som forsettlig har medvirket til opptreden som beskrevet i første og andre ledd, kan utestenges fra institusjonen og fratras retten til å gå opp til eksamen ved alle universiteter og høyskoler i inntil ett år.

Vedtaket etter denne paragrafen fattes av styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker, jf. § 14-1. Vedtak om utestenging og tap av eksamensrett fattes med to tredels flertall.

Dersom en eksamen eller en obligatorisk aktivitet blir annullert, skal studenten levere tilbake eventuelle vitnemål og annen dokumentasjon av resultater til institusjonen. Dersom en student ikke leverer vitnemålet eller annen dokumentasjon av resultater tilbake til institusjonen innen gitt frist, kan institusjonen kreve namsmannens hjelp til tilbakelevering i samsvar med reglene i tvangsfullbyrdsloven kapittel 13.

Dersom vitnemålet kan danne grunnlag for autorisasjon for yrkesutøvelse, skal institusjonen gi melding om annulleringen til den rette myndigheten.

§ 12-5 *Forstyrrende opptreden*

Universiteter og høyskoler kan med umiddelbar virkning bortvise en student som forstyrrer undervisningen eller medstudenters arbeid.

Dersom en student opptrer på en måte som virker grovt forstyrrende for medstudenters arbeid eller for virksomheten ved institusjonen ellers, og fortsetter med slik opptreden tross skriftlig advarsel fra institusjonen, kan studenten bortvises fra nærmere bestemte områder ved institusjonen for inntil ett år.

Dersom studenten etter skriftlig advarsel fra styret ikke respekterer et vedtak om bortvisning, kan studenten utestenges fra studiet og fratras retten til å gå opp til eksamen ved alle universiteter og høyskoler i inntil ett år.

Vedtaket om bortvisning etter andre ledd og utestenging etter tredje ledd skal fattes med to tre-

dels flertall av styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker, jf. § 14-1.

§ 12-6 *Grovt klanderverdig opptreden*

En student som har opptrådt grovt klanderverdig overfor pasienter, brukere, barnehagebarn, elever eller andre som studenten har å gjøre med som en del av klinisk undervisning eller praksis, kan utestenges og fratras retten til å gå opp til eksamen i inntil tre år i studier med klinisk undervisning eller praksis. Grovt klanderverdig opptreden vil si at studenten har

- opptrådt på en slik måte at det er skapt fare for liv eller helse
- gjort seg skyldig i grove brudd på taushetsplikten
- opptrådt grovt usømmelig.

Vedtaket om utestenging og tap av retten til å gå opp til eksamen fattes med to tredels flertall av styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker, jf. § 14-1.

Dersom en student er utestengt fra et studium som kan utløse rett til autorisasjon etter helsepersonelloven § 48 første ledd, skal institusjonen informere Helsedirektoratet om vedtaket etter denne paragrafen.

§ 12-7 *Studentenes taushetsplikt*

En student som i studiesammenheng får kjennskap til noens personlige forhold, har taushetsplikt etter reglene som gjelder for yrkesutøvere på det aktuelle området. Universiteter og høyskoler skal utarbeide en taushetsplikterklæring som skal underskrives av de studentene det er aktuelt for.

Studenter som har gjort seg skyldig i grove brudd på taushetsplikten, kan utestenges og fratras retten til å gå opp til eksamen etter § 12-6.

§ 12-8 *Bruk av plagg som helt eller delvis dekker ansiktet*

Studenter og ansatte skal i forbindelse med undervisning og tilsvarende ikke bruke plagg som helt eller delvis dekker ansiktet. Forbudet gjelder ikke dersom bruken av slike plagg er begrunnet i klimatiske, pedagogiske eller lærings-, helse- eller sikkerhetsmessige forhold.

En student som til tross for skriftlig advarsel har brukt klesplagg som helt eller delvis dekker ansiktet i strid med første ledd, kan bortvises i inntil ett år. Dersom en student til tross for skriftlig advarsel ikke etterkommer et vedtak om bortvisning, kan studenten utestenges fra studiet i inntil ett år.

Vedtak om bortvisning skal fattes av rektor eller den rektor bestemmer. Vedtak om utestenging fattes av styret selv eller institusjonens nemnd for studentsaker, jf. § 14-1.

§ 12-9 *Rett til å få dekket utgifter til advokat*

Studenter har rett til å få dekket rimelige og nødvendige utgifter til bistand fra advokat eller annen fullmektig i saker som gjelder utestenging etter §§ 12-1 til 12-8, utelukkelse etter § 12-2, uskikkethet etter § 12-3 og bortvisning etter §§ 12-5 og 12-8.

Retten til dekning av utgifter gjelder fra det tidspunktet det tas avgjørelse om å fremme saken.

Utgiftene til advokat eller annen fullmektig dekkes av det enkelte universitet eller den enkelte høyskole. Salærforskriften gjelder med unntak av reglene i § 4 om hvem som fastsetter salæret, og reglene i § 13 om klage og anke. Det er den enkelte institusjon som fastsetter salæret, og vedtak om salærfastsettelse kan påklages til departementet eller en nasjonal klagenemnd som er oppnevnt av departementet, jf. § 14-2.

§ 12-10 *Domstolsprøving av vedtak om utestenging, utelukkelse, uskikkethet og bortvisning*

Studenter kan bringe vedtak om utestenging etter §§ 12-1 til 12-8, utelukkelse etter § 12-2, uskikkethet etter § 12-3 og bortvisning etter §§ 12-5 og 12-8 inn for prøving ved tingretten i rettskretsen der universitetets eller høyskolens administrasjon har sitt hovedsete. Et slikt søksmål må reises innen tre måneder etter at det endelige vedtaket kom fram til studenten. Plikten i tvisteloven § 6-2 til å bruke forliksrådet gjelder ikke.

Retten kan prøve alle sider av vedtaket.

Institusjonen skal dekke alle kostnadene ved søksmålet for tingretten og for lagmannsretten dersom staten anker, inkludert salær til saksøkers advokat, jf. § 12-9. Studenter skal sette fram krav om dekning av sakskostnader for institusjonen, og kravet skal behandles etter reglene i § 12-9.

§ 12-11 *Register for informasjonsutveksling om reaksjoner*

Den som fatter vedtak etter §§ 12-1 første og andre ledd, 12-3 fjerde ledd, 12-4 tredje og fjerde ledd, 12-5 tredje ledd, 12-6 første ledd og § 12-7 andre ledd, skal registrere disse i et register for informasjonsutveksling om reaksjoner overfor søkere og studenter. Et vedtak skal slettes fra registeret når perioden vedtaket gjelder for, er utløpt.

Informasjonen i registeret skal gjøres tilgjengelig for bruk ved opptak til universiteter og høyskoler og for godkjenning av utdanning. Registeret kan inneholde personopplysninger.

Departementet kan gi forskrift om registeret og om behandlingen av personopplysninger, blant annet om formålet med behandlingen, behandlingsansvar, hvilke personopplysninger som kan registreres, og om viderebehandling, utlevering og tilgang til personopplysninger.

Kapittel 13 Doktorgradsutdanninger

§ 13-1 *Om doktorgradsutdanningene*

Når eksamener eller obligatoriske aktiviteter gjennomføres som del av en doktorgradsutdanning, gjelder rettighetene og pliktene etter kapittel 11 og 12 i denne loven også for doktorgradskandidatene.

Doktorgradskandidater som er ansatt ved et universitet eller en høyskole, er unntatt fra reglene om bortvisning og utestenging i kapittel 12, dekning av utgifter til advokat etter § 12-9 og dekning av kostnader ved søksmål etter § 12-10 tredje ledd.

Klage på ikke godkjent doktorgradsavhandling skal behandles av institusjonens nemnd for studentsaker, jf. § 14-1.

Universiteter og høyskoler kan gi forskrift om doktorgradsutdanningene.

§ 13-2 *Tvungen avslutning av doktorgradsutdanninger*

Universiteter og høyskoler kan vedta tvungen avslutning av en doktorgradsutdanning dersom en doktorgradskandidat har opptrådt vitenskapelig uredelig etter forskningsetikkloven § 8 andre ledd. Departementet er klageinstans for vedtak om tvungen avslutning etter dette leddet.

Institusjonene kan også vedta tvungen avslutning av en doktorgradsutdanning dersom en doktorgradskandidat i vesentlig grad ikke oppfyller forpliktelsene sine etter doktorgradsavtalen.

Kapittel 14 Institusjonens nemnd for studentsaker og klagebehandling

§ 14-1 *Institusjonens nemnd for studentsaker*

Universiteter og høyskoler skal opprette minst én nemnd for studentsaker. Flere institusjoner kan opprette en felles nemnd.

Nemnda er klageinstans for klager på enkeltvedtak fattet av institusjonen, bortsett fra der det er fastsatt i eller med hjemmel i denne loven at det er en annen klageinstans. Nemnda kan behandle saker som førsteinstans etter §§ 12-1 til 12-8 etter delegering fra styret.

Nemnda kan ikke instrueres i behandlingen av klagesaker.

Nemnda skal ha fem medlemmer med personlige varamedlemmer. Lederen og vara for lederen skal oppfylle de lovbestemte kravene for lagdommere og tingrettsdommere, jf. domstolloven § 54. Lederen og vara for lederen kan ikke være ansatt ved institusjonen. To av medlemmene skal være studenter. Representanter for institusjonens eier eller medlemmer av institusjonens styre kan ikke være medlemmer av nemnda.

Nemnda er vedtaksfør når lederen eller varaen for lederen og to andre medlemmer er til stede.

§ 14-2 *Nasjonale klagenemnder*

Departementet kan opprette nasjonale klagenemnder som skal behandle klager på enkeltvedtak og andre avgjørelser på bestemte områder.

Departementet kan gi forskrift om klagenemnder og om saksbehandlingen i nemndene.

§ 14-3 *Klage på vedtak om tilskudd til internasjonalt utdanningssamarbeid*

Ved klage på enkeltvedtak om tildeling av midler for å samordne og fremme internasjonalt utdanningssamarbeid gjennom hele utdanningsløpet, kan ikke klageinstansen overprøve de skjønsmessige vurderingene som ligger til grunn for vedtaket.

Kapittel 15 Nasjonale databaser, rapportering mv.

§ 15-1 *Portal for deling av vitnemål og dokumentasjon av kompetanse*

En portal for deling av vitnemål og dokumentasjon av kompetanse skal sikre sannferdig informasjon om vitnemål, karakterer, annen dokumentasjon av oppnådd kompetanse og vedtak om godkjenning av utenlandsk utdanning og opplæring. Portalen skal også hindre bruk av falske dokumenter.

I portalen kan det behandles personopplysninger om personer som har vitnemål, dokumentasjon av kompetanse mv. registrert hos tilknyttede institusjoner, forvaltningsorganer, organisasjoner og andre. Dette gjelder så langt de som gir opplysningene, har lov til å dele slik informasjon med portalen.

Den registrerte bestemmer hvem som skal få tilgang til informasjonen gjennom portalen, hvilken informasjon de skal få tilgang til, og for hvilket tidsrom.

Dokumentasjon som deles via portalen, kan bare verifiseres i sin opprinnelige digitale form.

Departementet kan gi forskrift om portalen og om behandlingen av personopplysninger, blant

annet om formålet med behandlingen, behandlingsansvar, hvilke personopplysninger som kan behandles, og om hvem, og om innhenting, viderebehandling, utlevering og tilgang til personopplysninger.

§ 15-2 *Database for forskningsinformasjon*

En database for forskningsinformasjon skal gi oversikt over og tilgjengeliggjøre forskningsprosjekter, publikasjoner, forskningsformidling og datasett fra forskning mv., og slik legge til rette for åpen tilgang til forskningsresultater og data, effektiv forskningsadministrasjon og for forskning, statistikk og analyse på feltet. I databasen kan det behandles personopplysninger så langt det er nødvendig.

Departementet kan pålegge universiteter og høyskoler, regionale helseforetak og institutter som mottar offentlig finansiering av forskning, å rapportere til databasen.

Departementet kan gi forskrift om rapporteringsplikten og om behandlingen av personopplysninger, blant annet om formålet med behandlingen, behandlingsansvar, hvilke personopplysninger som kan behandles, og om hvem, og om innhenting, viderebehandling, utlevering og tilgang til personopplysninger.

§ 15-3 *Database for statistikk om høyere utdanning*

Database for statistikk om høyere utdanning skal legge til rette for utarbeiding av statistikk og analyse, gjennomføring av utredninger og forskning og departementets forvaltning og styring av høyere utdanning. I databasen kan det behandles personopplysninger så langt det er nødvendig.

Departementet kan pålegge universiteter og høyskoler å rapportere data om høyere utdanning og forskning, inkludert personopplysninger om søkere, studenter, doktorgradskandidater og ansatte til databasen.

Departementet kan gi forskrift om rapporteringsplikten og om behandlingen av personopplysninger, blant annet om formålet med behandlingen, behandlingsansvar, hvilke personopplysninger som kan behandles, og om hvem, og om innhenting, viderebehandling, utlevering og tilgang til personopplysninger.

Kapittel 16 NOKUT

§ 16-1 *NOKUTs formål*

Formålet med virksomheten til Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) etter denne loven er å bidra til at samfunnet kan ha tillit til kvaliteten i norsk høyere utdanning. I tillegg

skal virksomheten stimulere til kvalitetsutvikling som sikrer et høyt internasjonalt nivå i utdanningstilbudene.

Departementet kan gi forskrift om saksbehandlingen i NOKUT.

§ 16-2 NOKUTs faglige uavhengighet

NOKUT er faglig uavhengig i følgende oppgaver:

- akkreditering av institusjoner og studietilbud
- periodiske tilsyn med institusjonenes systematiske kvalitetsarbeid
- tilsyn med akkrediterte institusjoner og studietilbud
- evalueringer for å vurdere kvaliteten i høyere utdanning.

§ 16-3 NOKUTs evalueringer

Departementet kan pålegge NOKUT å gjennomføre evalueringer etter § 16-2 bokstav d. NOKUTs evalueringer skal offentliggjøres, og NOKUT skal bidra til at de gjøres kjent.

§ 16-4 NOKUTs styre

NOKUT skal ledes av et styre som har det overordnede ansvaret for virksomheten og NOKUTs avgjørelser.

Styret skal oppnevnes av departementet og bestå av ni medlemmer. Ett medlem skal være student ved et universitet eller en høyskole, og ett medlem skal være student ved en fagskole. Ett medlem skal oppnevnes blant NOKUTs ansatte og skal ha stemmerett i saker som angår de ansattes forhold. Det skal oppnevnes varamedlemmer, inkludert personlige varamedlemmer for de ansattes og studentenes medlemmer. Departementet oppnevner styrets leder.

Styret skal oppnevnes for fire år. Studentmedlemmer skal oppnevnes for to år.

Medlemmer av styret kan ikke inneha ledende stillinger eller verv ved universiteter, høyskoler eller fagskoler.

Styret skal ansette daglig leder for NOKUT på åremål. Åremålsperioden skal være seks år.

Kapittel 17 Diverse regler

§ 17-1 Forsøk

Departementet kan gjøre tidsavgrensede unntak fra denne loven med forskrifter i forbindelse med pedagogiske eller organisatoriske forsøk.

§ 17-2 Ikrafttredelse og opphevelse

Loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer. Samtidig oppheves lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler. Kongen kan sette i kraft de ulike reglene til ulik tid.

§ 17-3 Overgangsregler

Forskrifter og enkeltvedtak som er fastsatt med hjemmel i regler som blir opphevet eller endret med denne loven, gjelder til departementet fastsetter noe annet. Departementet kan gi forskrift med overgangsregler.

§ 17-4 Endringer i andre lover

Fra lovens ikrafttredelse gjøres følgende endringer i andre lover:

I lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova) gjøres følgende endringer:

§ 3-4 c tredje ledd første punktum skal lyde:

Fødselsnummer, D-nummer og informasjon om at ein person har eit godkjenningssvedtak, kan delast automatisk med ein portal for deling av vitnemål og dokumentasjon om oppnådd kompetanse, jf. universitets- og høyskoleloven § 15-1.

§ 3-14 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Databasen kan dele ein persons fødselsnummer, D-nummer og informasjon om at databasen har opplysningar om personens vitnemål og dokumentasjon av kompetanse, automatisk med ein portal for deling av vitnemål og dokumentasjon om oppnådd kompetanse, jf. universitets- og høyskoleloven § 15-1.

I lov 28. april 2017 nr. 23 om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven) skal § 5 andre ledd lyde:

Forskningsinstitusjoner skal sikre at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Institusjonen har ansvaret for:

- nødvendig opplæring av *studenter, doktorgradskandidater* og ansatte i anerkjente forskningsetiske normer og
- at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer

I lov 28. august 2018 nr. 28 om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven) gjøres følgende endringer:

Ny § 4 b skal lyde:

§ 4 b *NOKUTs myndighet, formål og faglig uavhengige oppgaver*

Formålet med virksomheten til Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) etter denne loven er å bidra til at samfunnet kan ha tillit til kvaliteten i norsk høyere yrkesfaglig utdanning. I tillegg skal virksomheten stimulere til kvalitetsutvikling som sikrer fagskoleutdanning av høy kvalitet.

NOKUTs styre er regulert i universitets- og høyskoleloven § 16-4.

NOKUT er faglig uavhengig i følgende oppgaver:

- a. akkreditering av fagområder og fagskoleutdanninger
- b. tilsyn med akkrediterte fagområder og fagskoleutdanninger
- c. evalueringer for å vurdere kvaliteten i høyere yrkesfaglig utdanning.

§ 7 b tredje ledd første punktum skal lyde:

Fødselsnummer, D-nummer og informasjon om at en person har godkjenningssvedtak etter første ledd, kan deles automatisk med en portal for deling av vitnemål og dokumentasjon om oppnådd kompetanse, jf. *universitets- og høyskoleloven § 15-1*.

§ 41 andre ledd første punktum skal lyde:

Fagskoler kan dele en persons fødselsnummer, D-nummer og informasjon som kan identifisere at den nasjonale databasen som nevnt i første ledd eller fagskolen har opplysninger om personens utdanningsresultater, automatisk med en portal for deling av vitnemål og dokumentasjon om oppnådd kompetanse, jf. *universitets- og høyskoleloven § 15-1*.

Vedlegg 1**Lovspeil**

Oversikten speiler lovreglene i dagens universitets- og høyskolelov og forslaget til ny universitets- og høyskolelov når det gjelder *hvilke forhold de enkelte reglene gjelder*. Speilingen sier ikke noe om innholdsmessige likheter eller forskjeller mellom dagens lov og forslaget til ny lov.

Når det står en strek (–), betyr det at det aktuelle forholdet ikke er foreslått regulert i forslaget til ny universitets- og høyskolelov. Det kan for eksempel være fordi det er overflødig å regulere forholdet eller fordi det er foreslått å flytte reglene til forskrift.

Universitets- og høyskoleloven av 2005	Forslag til ny universitets- og høyskolelov
§ 1-1	§ 1-1
§ 1-2 første ledd	§ 1-2 første ledd
§ 1-2 andre ledd	§ 3-1 første ledd
§ 1-2 tredje ledd	§ 1-2 tredje ledd bokstav a
§ 1-2 fjerde ledd	§ 17-1
§ 1-2 femte til sjuende ledd	§ 1-2 andre ledd og tredje ledd bokstav b til d
§ 1-3	§ 2-1
§ 1-4 første ledd	§ 2-7 første ledd første punktum
§ 1-4 andre ledd	§ 2-7 andre ledd
§ 1-4 tredje ledd første punktum	§ 2-7 første ledd andre punktum
§ 1-4 tredje ledd andre punktum	–
§ 1-4 fjerde ledd	§ 2-7 tredje ledd
§ 1-5	§ 2-2
§ 1-6	§ 3-5
§ 1-7 første ledd	§ 2-3 første ledd
§ 1-7 andre ledd	§ 11-5
§ 2-1 første ledd	–
§ 2-1 andre ledd første og andre punktum	§ 16-1 andre ledd
§ 2-1 andre ledd tredje punktum	–
§ 2-1 tredje ledd første punktum	§§ 3-6 og 16-2 bokstav a til c
§ 2-1 tredje ledd andre punktum	–
§ 2-1 fjerde ledd første punktum	§ 16-2 bokstav d
§ 2-1 fjerde ledd andre og tredje punktum	§ 16-3
§ 2-1 femte ledd	§ 3-3 tredje ledd og § 3-6 sjette ledd

Universitets- og høyskoleloven av 2005	Forslag til ny universitets- og høyskolelov
§ 2-1 sjette ledd a	§ 3-5 tredje ledd
§ 2-1 sjette ledd b	§ 3-2 fjerde ledd
§ 2-1 sjette ledd c	§ 16-1 tredje ledd
§ 2-1 sjette ledd andre punktum	–
§ 2-2	§ 16-4
§ 3-1 første ledd første punktum	§ 3-2 andre ledd
§ 3-1 første ledd andre punktum	§ 3-2 første ledd
§ 3-1 første ledd tredje punktum	§ 3-2 tredje ledd andre punktum
§ 3-1 første ledd fjerde punktum	§ 3-3 første ledd andre punktum
§ 3-1 andre ledd	§ 3-3 første ledd første punktum
§ 3-1 tredje ledd første punktum	§ 3-2 første ledd og § 3-4 første ledd første punktum
§ 3-1 tredje ledd andre punktum	§ 3-4 første ledd andre punktum
§ 3-1 fjerde ledd	§ 3-6 femte ledd første punktum
§ 3-2 første til tredje ledd	§ 3-8
§ 3-2 fjerde ledd	–
§ 3-2 femte ledd	§ 3-9
§ 3-2 sjette ledd og sjuende ledd første punktum	§ 3-10 første og andre ledd
§ 3-2 sjuende ledd andre og fjerde punktum	–
§ 3-2 sjuende ledd tredje punktum	§ 3-10 tredje ledd
§ 3-3 første ledd	§ 3-4 andre ledd
§ 3-3 andre ledd	§ 3-4 tredje ledd
§ 3-3 tredje ledd	§ 11-1
§ 3-3 fjerde ledd	§ 3-4 fjerde ledd
§ 3-4 første og andre ledd	§ 9-7
§ 3-4 tredje ledd	§ 9-10
§ 3-4 a	§ 9-8
§ 3-5	§ 9-3
§ 3-5 a	§ 9-4
§ 3-5 b	§ 9-5
§ 3-5 c	§ 9-6
§ 3-5 d	§ 9-1 tredje ledd
§ 3-5 e	§ 9-1 første og andre ledd
§ 3-5 f	§ 9-2
§ 3-5 g	§ 9-10
§ 3-5 h	§ 9-9

Universitets- og høyskoleloven av 2005	Forslag til ny universitets- og høyskolelov
§ 3-6 første ledd første og andre punktum	§ 8-1 første og andre ledd
§ 3-6 første ledd tredje punktum	–
§ 3-6 andre ledd første punktum	§ 8-2
§ 3-6 andre ledd andre punktum	§ 8-5 første ledd
§ 3-6 tredje ledd	§ 8-1 fjerde ledd
§ 3-6 fjerde ledd	§ 8-1 tredje ledd
§ 3-6 femte ledd	§ 8-1 femte ledd
§ 3-6 sjette ledd	–
§ 3-6 sjuende ledd	§ 8-1 sjette ledd
§ 3-7 første og tredje ledd	§ 8-5 første og andre ledd
§ 3-7 andre ledd	§§ 8-4 og 8-5 første ledd
§ 3-7 fjerde og femte ledd	§ 8-3
§ 3-7 sjette ledd første og andre punktum	§ 12-1 første ledd
§ 3-7 sjette ledd tredje punktum	§ 12-1 sjuende ledd
§ 3-7 sjuende ledd	§ 12-1 femte ledd
§ 3-7 åttende ledd første og andre punktum	§ 12-1 andre ledd første og andre punktum
§ 3-7 åttende ledd andre punktum	§ 12-1 fjerde ledd
§ 3-7 åttende ledd tredje punktum	§ 14-1
§ 3-7 niende ledd	–
§ 3-8 første ledd	§ 11-2
§ 3-8 andre ledd	§ 2-4
§ 3-9 første ledd	§ 11-6 første ledd
§ 3-9 andre og sjette ledd	§ 11-7 første ledd, andre ledd første punktum og tredje ledd første punktum
§ 3-9 tredje ledd	§ 11-6 andre ledd
§ 3-9 fjerde ledd	§ 11-7 fjerde ledd
§ 3-9 femte ledd	§ 11-11 andre ledd, tredje ledd første punktum og fjerde ledd
§ 3-9 sjuende ledd første punktum	§ 11-6 tredje ledd
§ 3-9 sjuende ledd andre og tredje punktum	–
§ 3-10	§ 11-4
§ 3-11 første til fjerde ledd	§ 11-12
§ 3-11 femte ledd	–
§ 4-1	§ 10-11
§ 4-2 første og tredje ledd og andre ledd andre punktum	§ 11-3

Universitets- og høyskoleloven av 2005	Forslag til ny universitets- og høyskolelov
§ 4-2 andre ledd første punktum	–
§ 4-3	§ 10-1
§ 4-3 andre ledd	§ 10-2
§ 4-3 a	§ 10-3
§ 4-3 b	§ 10-4
§ 4-3 c	§ 10-5
§ 4-3 d	§ 10-6
§ 4-3 e første og andre ledd og tredje ledd første punktum	§ 10-7
§ 4-3 e tredje ledd andre punktum	–
§ 4-3 f	§ 10-10
§ 4-3 g	§ 10-9
§ 4-4	§ 10-12
§ 4-5 (Opphevet)	–
§ 4-6	§ 12-7
§ 4-7	§§ 12-1 og 12-4
§ 4-8 første ledd	§ 12-5
§ 4-8 andre ledd	§ 12-6
§ 4-8 tredje ledd første	§ 12-4 tredje og fjerde ledd
§ 4-8 tredje ledd andre punktum	§ 13-1 andre ledd
§ 4-8 fjerde ledd	§ 12-4 femte ledd og § 14-1
§ 4-8 femte ledd	§ 12-9
§ 4-8 sjette ledd	§ 12-1 femte ledd
§ 4-9 første til tredje ledd	§ 12-2 første til tredje ledd
§ 4-9 fjerde ledd første punktum	§ 12-2 fjerde ledd
§ 4-9 fjerde ledd andre punktum	–
§ 4-9 femte ledd	–
§ 4-9 sjette ledd	§ 12-9
§ 4-9 sjuende ledd	§ 12-2 femte ledd
§ 4-10 første til fjerde og sjette ledd	§ 12-3
§ 4-10 femte ledd	§ 12-9
§ 4-11	§ 12-10
§ 4-12	§ 12-11
§ 4-13 første og andre ledd	§ 13-2
§ 4-13 tredje ledd	–
§ 4-13 fjerde og femte ledd	§ 13-1 tredje og fjerde ledd

Universitets- og høyskoleloven av 2005	Forslag til ny universitets- og høyskolelov
§ 4-14 første til fjerde ledd	§ 15-1
§ 4-14 femte ledd	–
§ 4-14 a	§ 11-12 sjuende ledd
§ 4-15 første, tredje og sjette ledd	§ 2-8
§ 4-15 andre og fjerde ledd	–
§ 4-15 femte ledd første punktum	§ 2-8 første ledd
§ 4-15 femte ledd andre punktum	–
§ 4-15 femte ledd tredje punktum	§ 12-2 første ledd
§ 4-16 første og andre ledd	§ 8-5 tredje ledd
§ 4-16 tredje ledd første punktum	–
§ 4-16 tredje ledd andre punktum	§ 8-5 fjerde ledd
§ 4-17	§ 10-8
§ 5-1 første til fjerde ledd	§ 14-1
§ 5-1 femte ledd	–
§ 5-1 sjette og sjuende ledd	§ 14-2
§ 5-2 første ledd første punktum	§ 11-9 første ledd
§ 5-2 første ledd andre punktum	–
§ 5-2 andre til sjuende ledd	§ 11-9 andre til sjuende ledd
§ 5-3 første og andre ledd	§ 11-8
§ 5-3 tredje ledd	§ 11-7 tredje ledd andre punktum
§ 5-3 fjerde ledd	§§ 11-10 første til tredje ledd og 11-11 første og andre ledd
§ 5-3 femte ledd første punktum	§ 11-10 fjerde ledd
§ 5-3 femte ledd andre til fjerde punktum	–
§ 5-3 sjette ledd	§ 11-11 tredje ledd andre punktum
§ 5-3 sjuende ledd	–
§ 5-4 andre ledd	§ 14-3
§ 5-4 første og tredje ledd	–
§ 6-1	–
§ 6-2	§ 7-1 første ledd
§ 6-3 første ledd	§ 7-2 fjerde ledd
§ 6-3 andre ledd første punktum	§ 7-2 første ledd
§ 6-3 andre ledd andre punktum	§ 7-1 andre ledd første punktum
§ 6-3 tredje ledd første, andre og femte punktum	§ 7-2 andre ledd første til tredje punktum
§ 6-3 tredje ledd tredje punktum	–
§ 6-3 tredje ledd fjerde punktum	§ 7-2 tredje ledd

Universitets- og høyskoleloven av 2005	Forslag til ny universitets- og høyskolelov
§ 6-3 tredje ledd sjette punktum	§ 7-1 andre ledd andre punktum
§ 6-3 tredje ledd sjuende punktum	§ 7-2 andre ledd fjerde punktum
§ 6-3 tredje ledd åttende punktum	–
§ 6-3 fjerde ledd	§ 7-8 første ledd
§ 6-3 femte ledd	§ 7-2 andre ledd femte punktum
§ 6-3 sjette ledd	§ 7-2 femte ledd
§ 6-4	§ 7-6
§ 6-5 første ledd	–
§ 6-5 andre og tredje ledd	§ 7-3
§ 6-5 fjerde ledd	§ 7-5
§ 6-6	§ 7-7
§ 6-7 første, tredje, fjerde og femte ledd	§ 7-9
§ 6-7 andre ledd	–
§ 7-1	§ 2-5
§ 7-1 a	§ 2-6
§ 7-2 første ledd	§ 3-1 andre ledd
§ 7-2 andre til femte ledd	§ 3-11 første til tredje ledd og sjette ledd
§ 7-2 sjette ledd første og tredje punktum	§ 3-11 femte og sjette ledd
§ 7-2 sjette ledd andre og fjerde punktum	–
§ 7-3	§ 3-12
§ 7-4	–
§ 7-5	–
§ 7-6 første ledd	§ 5-3
§ 7-6 andre ledd	–
§ 7-6 tredje ledd	§ 5-4
§ 7-7	§ 15-2
§ 7-8 første og fjerde ledd	§ 15-3 første og andre ledd
§ 7-8 andre, tredje og femte ledd	–
§ 7-8 sjette ledd første punktum	–
§ 7-8 sjette ledd andre punktum	§ 15-3 tredje ledd
§ 7-9 første ledd og andre ledd første til fjerde punktum	§ 12-8
§ 7-9 andre ledd femte punktum og tredje ledd	–
§ 8-1	§ 5-1
§ 8-2	§ 5-2
§ 8-3 første, andre, og sjuende ledd	§ 6-1

Universitets- og høyskoleloven av 2005	Forslag til ny universitets- og høyskolelov
§ 8-3 tredje til sjette ledd	§ 6-2
§ 8-4	§ 6-3
§ 8-5	§ 6-4
§ 8-6	§ 6-5
§ 8-7 første ledd første punktum og andre og fjerde ledd	§ 6-6
§ 8-7 første ledd andre punktum og tredje ledd	–
§ 8-8	§ 6-7
§ 8-9	§ 6-8
§ 8-10	§ 6-9 første og tredje ledd
§ 8-11 første ledd første punktum og tredje ledd	§ 6-9 andre og tredje ledd
§ 8-11 første ledd andre punktum og andre ledd	–
§ 8-12	§ 6-10
§ 9-1 første ledd	§ 4-1 første ledd
§ 9-1 andre ledd	§ 4-2
§ 9-2 første til femte ledd	§ 4-1 første ledd andre punktum til femte ledd
§ 9-2 sjette ledd	§ 4-8 andre ledd første punktum
§ 9-3 første til fjerde, og sjette ledd	§ 4-3
§ 9-3 femte ledd	§ 4-1 sjette ledd
§ 9-4	§ 4-4
§ 9-5	–
§ 9-6	§ 4-8
§ 9-7	§ 4-9
§ 9-8	§ 4-10
§ 10-1	§ 4-5
§ 10-2	§ 4-6
§ 10-3	§ 4-7
§ 10-4	–
§ 11-1	§ 7-4
§ 11-1 fjerde ledd	§ 7-8 andre ledd
§ 11-2 (Opphevet)	–
§ 11-3 første ledd	–
§ 11-3 andre ledd	§ 7-10
§ 12-1	–
§ 12-2	–
§ 12-3	–

Universitets- og høyskoleloven av 2005	Forslag til ny universitets- og høyskolelov
§ 12-4	–
§ 13-1	§ 17-2 første punktum
§ 13-2	§ 17-3
§ 13-3	§ 17-4
§ 13-4	§ 17-2 andre punktum

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og

serviceorganisasjon – 06/2023

